

ELEMENTA
PHYSIOLOGIÆ
CORPORIS HUMANI.

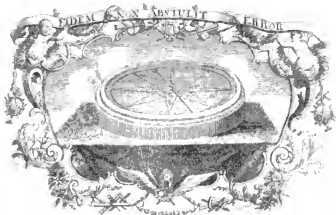
AUCTORE

ALBERTO v. HALLER,

PRÆSIDE SOCIETATIS REG. SCIENT. GÖTTING.
SODALI ACADD. REG. SCIENT. PARIS. REG. CHIR. GALL.
IMPER. BEROLIN. SUECIC. BONONIENS. BAVAR.
SOCIET. SCIENT. BRITANN. UPSAL. BOT. FLOR. HELVET.
IN SENATU SUPREMO BERNENSI DUCENTUMVIRO.

TOMUS SECUNDUS.

SANGUIS. EJUS MOTUS. HUMORUM SEPARATIO.

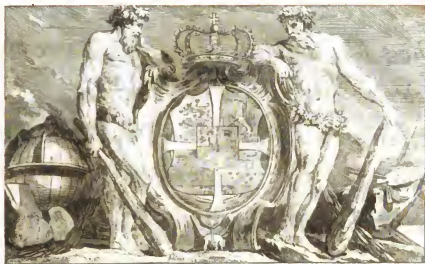
LAUSANNA.

Sumptibus SIGISMUNDI D'ARNAY

MDCCLX

FRIDERICOV.
DANORUM, NORVEGORUM,
GOTHORUM, VANDALORUM
REGI
PIO, FELICI, SAPIENTI

*I*nscriptum sacro TUO nomini librum
ea cum indulgentia acceptum fuisse,
qua conatibus hominum literatorum pro-

pitius soles adfulgere, ex Regia TUA liberalitate edoctus, aucta cum alacritate ad opus perficiendum accessi, quod TIBI REGUM SAPIENTISSIMO, non videretur displicuisse. In omnibus imperii artibus TE potestate sumptima ita uti, universa Europa testatur, ut TUUS septentrio, medias inter convulsi Orbis calamitates, serena pace fruatur, unaque & commercia, & opificia, & agri cultus, & felicitatis præsidia apud gentes TIBI subiectas quotidiana capiant incrementa. Sed etiam ea minime dedignabilis summi fastigii est prærogativa, quod ipsi hominum animi, a Divina TUA munificentia, tanquam a benefico

*neficio sole, novos ad fructus ferendos conca-
lescant. Ita DEI, Regum exempli, ad simili-
tudinem TE conformasti, ut ingenia alas, ex-
citesque, quæ IPSE dedit.*

R O C H E Bernensium d. 22. Oct. 1759.

P R Æ F A T I O.

S
 Erius si hoc volumen prodit, partim rerum mearum
 conversus status in culpa est, partim bibliopolarum se-
 cessio, inque novam societatem occurrentium jene ne-
 cessariæ moræ, partim experientia, quæ de pullo in-
 cubato numerosâ interim edidi.

Levis hæc culpa est, majorem vereor ne commiserim in parte
 operis, quæ pene tota in hypothese versetur, aque anatomes luce
 remotior, ex mera speculatione sit repetenda. Dicenda fuerunt,
 quæ ipse non viderim, chemica imprimis experimenta, dicenda,
 quæ nemo mortalium vidit, & in elementis corporis animalis
 NATURÆ occulta potestas regit, exemplo secretionum.

Priora corrigere neque vitæ genus fivit, neque certe vehe-
 menter concupivi. Ab egregiis viris summa cum cura factæ ana-
 lyses, in maximis explorandi sanguinis voluminibus, haud facile
 a me quidem emendari potuerunt.

Quæ nemo vidit, exque mentis speculantis meditatione repe-
 tuntur, studui ut quam facillimo sermone proponerem, neque spem
facerem

facere[m] majoris certitudinis, quam quidem præstiturus essem. Lætus autem ad respirationem exponendam redeo, quæ & ab anatome declaretur, & a vivis animalium incisionibus, & a notissimis experimentis, quæ aeris indolem declarant. Ad eum ergo laborem me transfero, ad quem DEUS ipse mihi otium concecit, qui in quiete patriæ silentem recessum me duxit, ubi præter mea studia neque officia mihi fere superessent, neque voluptas ulla.

Repetitiones, exofum mihi vitium & lectori fastidiosum, non potui undique evitare. Nimis frequenter re de eadem, duobus locis pluribusque agitur, ut utrobique necesse sit experimenta producere, & se tueri ratiocinio: neque enim ab omni tirone sperare licet, ad priorem locum eum reversurum, quo causæ momenta tradebantur.

Voluminis brevitatem deprecor. Nutritionis & incrementi historiam, huic tomo destinatam, vidi certe rectius cum embryonis evolutione, & incrementis conjungi. Quare libri integri argumento ad finem totius operis rejecto, hujus quidem Tomi paginis aliquid decessit. Sed ferenda ea jactura erit, dum reliqua firma, dum facilia ea sint.

His jam finem impono, video Ill. ALBINI Adnotationum L. IV. qua acrem censuram mihi imprimis summo viro opponere visum est. discipulumque sui amantissimum, a quo tot locis cum merito quidem, sed tamen grato, sed voluntario, sed vividissimo suæ venerationis testimonio, laudatus esset, opprimere, quantum quidem in tanta auctoritate potest, non est dedignatus. Nunquam equidem id obtinebit, quin memor si in scholarum, quas ante 32 annos apud eum frequentavi, quin juventutis meæ Preceptorem æternum suspiciam, quin honores ejus pergam ornare. Id unice ne Ipsi quidem displicuerit, si lineas, quæ adeo vehementer ipsi displicuerunt, hic interpretatus fuerim.

WACHENDORFIUS fuit, olim vir morum suavissimorum, qui propriis ad me datis literis conquestus est, de silentio, quo communis noster Preceptor memorandæ pupillaris WACHENDORFI-

ANAM

ANAM descriptionem præterierat. Non veritus est mecum queri, suumque apud me dolorem deponere, quem noverat, ejusdem membranæ, proprios per labores detectæ, inventioni ipsi facillime celsisse, quam primum priora Viri optimi jura pervideram.

Nunc de fabrica non vasculosa corporis agitur, deque valvula coli. Illam quidem refutaverat ALBINUS, refutaveram ego, ALBINI excitato Ill. nomine. Sed erat certe multa pars mea, quam poterat PRÆCEPTOR in discipulo laudasse, si perinde, ut ego soleo, discipulorum laude lætaretur. Dissolvi in aqua membranas corporis humani aut plurimas, aut omnes, & vidi in cellulosas, solidas squamas secedere. Non ex intertextis vasis ergo, sed flocculis filisque fieri, quodcumque esset membranosi, experimentis confirmari.

Dudum iis, & ab anno 1747. in primis lineis, periculis usus fueram, dudum noster SCHOBINGERUS suis in thesibus anno 1748. eadem proposuerat. Eaque experimenta, ut nunc quidem recorder, non erant neque aut a KAAUWIO, aut ab Ill. ALBINO facta.

Potuerat Ill. ALBINUS, cum opinionem contrariam refelleret, horum laborum meminisse, neque ego, si Providentia vices nostras commutasset, hanc opportunitatem innocentissimæ cupidinis benefaciendi mihi passus essem eripi. Id adnotavi, non meo nomine, sed tamquam scriptor diarii. Aliter enim in diario, aliter nostro nomine scribitur, cum illo quidem loco publicam, & ab omni proprio aliénovo amore puram personam, sustineamus, hæc tamen aliquanto liberiores, ut de nobis ipsis loqui & possimus, & aliquando debeamus.

De valvula coli ignoscat vir summus, si repeto, & hanc pliam intestini, similesque vesicularum seminalium, & biliaræ, & arteriarum flexiones a cellulosa tela fieri: eandemque esse, quæ: continua adtractione caecum fetus intestinum, in hominis adultii fabricam convertit. Etiam si musculosæ fibræ de laxo intestino in angustius transeunt, non tamen valvulæ, non obliqui situs intestini cæci & ilei causa sunt: neque possent omnino ab intestino ad intestinum

* *

intestinum

testinum transire, nisi cellulosa tela utrumque sibi intestinum eum in contractum situm adduceret. Erat autem præterea in opusculo nostro comparatio recentis coli valvulæque cum sicca, & mutata per varios gradus rerum facie, & alia, quæ potuerat vel nominasse vir Ill. ne industriam discipuli sibi displicere silentio testaretur. Neque dubito mecum sensurum, si & animum meum, laudium ipsius plenum pervideret, & operas nostras ea cum benignitate legeret, quæ bona suorum probat, excusat deteriora.

Legem in Belgio latam neque officere potuisse Germani hominis in edendis BOERHAAVII scholis libertati: neque post annum 1750 contra me produci debuisse, cum anno 1742. unicus heres BOERHAAVII, non sine significatione suæ amicitiae, meam editionem adoptaverit: neque oportuisse cum notariis turpissime maculosoꝝ libellorum BOERHAAVII, a Bibliopolis editorum, de quibus vir beatus conquestus erat, meas, utcunque non perfectas, prælectiones eodem loco haberi, æquus ipse sentiet ALBINUS, quando depositis iris rem ipsam, non personam hominis expendet, si quidem ea, maximo certe meo cum dolore, ipsi odiosa est.

Cæterum in his ipsis *adnotationibus* errorem in citatione disputationis Wesselingianæ ex vocis nervosæ minus solito usu, & ejus libelli absentia, natum ab Ill. viro recte notatum reperio, gratiasque ipsi egero, quoties doctiorem me dimittet, opportunitatemque præbebit, ut in magno opere, ejus beneficio, magis cominus ad verum accedere possim.

*Rupe ex Aquilegiensi Bernensium ditone, Novembris die 13.
anni 1759.*

ERRATA ET ADDENDA TOM. II

Pag. 10. l. ult. dele *in*

p. 17. not. o. l. 2. post *gelatinam* adde *fiat.*

p. 31. seqq. Numeri REAUMURIANI ad FАHRENHEITIANOS reducti sunt, ex hypothesi Cl. SAUVAGES de la Croix, qui calorem ebullientis aquæ in ea *scala*, ad n. 87. ponit *Mémoire, sur les vers à soye*, p. 28. Sed ea omnia incerta satis esse, neque diverso tempore fabricata REAUMURIANA thermometra eiu seu ad Fahrenheitiana rationem habere, nunc ex Cl. MICHELII du CRÉT accuratioribus experimentis didici.

p. 33. n. 12. *imprimat* lege *imprimis.*

p. 35. n. 6. *calore* lege *caloris gradu.*

p. 35. notæ *i* ad *q* mutantur, ut *i* sit *k*, *k* sit *l* & sic deinceps.

p. 38. l. 4. super ultimam post (*q**) adde *exhalaverint.*

p. 83. Sed Cl. GABER urinam tuiduanam, & in febre jam hora 39. p. 85. cum acidis effervuisse vidit, tum sanguinem 24 hora a morte p. 77. &c.

p. 84. *volatiliem* lege *volatilium.*

Hic Cl. PRINGLE sententiam Cl. GABER optime cum nostra, & cum re ipsa conciliat. Nempe omnino humores nostri, dum vivimus, incipiunt alcalescere, & post mortem alcalescunt etiam magis cumque acidis liquoribus fervent, unaque fætent. Cum vero ipso suo fetore volatiles partes amittant, ipsa se putredo deliruit, atque post breve tempus, quo cum acore, etiam vegetabili, efferverunt, humores animales eam potestatem amittunt, porroque alcalinam naturam deponunt. Non ideo penitus idem est fetere, & alcalinum reddi, sed frequenter utrumque conjungitur *Misc. Taurin.* p. 77. ad 85.

p. 147. l. 18. post *quod*, adde *id quidem*

p. 161. l. 6. post (*f**) dele.

p. 209. l. 2. ante ultima pro *vita* lege *arteria.*

p. 241. Dele has lineas mali scilicet contrarii *Liberalis calculus est ad vocem pro-*
ducta.

p. 261. l. 16. pro *ravior* lege *variores.*

p. 267. l. 3. post *gravissima* adde *febre.*

p. 294. l. 7. pro (*d*) lege (*n*).

p. 299. post *homine* adde *corvis.*

p. 314. Cum hæc impressa essent, legi Cl. CIGNA contra sententiam nostram experimenta in *Miscell. Taurin.* p. 68. 72. Ea certe vix sinunt aliqua nostrorum firma esse. Et primum minime a sola compressione quacunque stratorum inferiorum eorum nigrorem fieri, luculente demonstravit vir Cl. Deinde aeris certe aliquam vi esse in augendo rubore sanguinis, videtur inde adparere, quod lamina suprema remota proxima, quæ minus rubebat, nunc purpureum nitorem inducat, & sic porro ex ordine quæque lamina sanguinis ruborem induat, uti aerem adigit. Ea tamen, non de obscuro rubore vera sunt, qui etiam in vacuo spatio superest, sed de flore illo cocchieo sani sanguinis.

Nigum æthiopum sanguinem esse, nunc demum credimus Ill. MECKERLEO *Mémoire, de l'Acad. de Berlin* 1757.

p. 317. l. 1. supra ultimam *Maii* lege *Maiuin.*

p. 322. l. 11. pro *accusant* lege *accuset.*

ELEMENTORUM PHYSIOLOGIÆ

LIBER QUINTUS.

SANGUIS.

S E C T I O I.

AD SANGUINIS HISTORIAM IN UNIVERSUM CONSIDERATI.

§. I. *Quantum sanguinis in vasis humani corporis contineatur.*

IN arteriis, venisque; quas diximus, & per cordis cavas; universumque corpus animale, vitalis humor circumit, quem in homine, & bestiis, ubicunque rubet, *sanguinem* veteres dixerunt, *cruorem* enim peculiariter eam sanguinis portionem dicemus, quæ ruborem sibi proprium sola possidet. Insectorum succos, qui sæpe alterius coloris sunt, sanguinem vocare non solent. In eo nunc humore multa sunt, quæ physiologum contemplari oportet: primum & simplicissimum videtur, ut quantitatem, ut aiunt, sive unciarum numerum definiamus, quas universus sanguis pendet. Eam enim vitalis humoris copiam & ad definiendum circuituum tempus, & ad terminandam sanguinis portionem, quam sibi singula viscera sumunt, & ad alia necesse est cognoscere. In morborum demum curatione videtur, temerarium esse medicum, qui sanguinis non paucas libras detrahat, neque tamen mensuram teneat necessarij humoris, absque quo vita supereffe non possit, & cujus si majorem aliquam portionem removeris, cordis vires labascant, & animal, etiam multo retento sanguine, tamen pereat (a).

Sed ea quidem quæstio non est facillima. Promptum equidem videtur; animali vivo arteriam incidere, donec amisso sanguine intereat: aut sanguinis pondus cum totius corporis pondere conferre, deinde corpus animalis cum humano comparare, & pro ratione ponderum utriusque, sanguinis in hominis vasis circulum obeuntis pondus æstimare. Hanc viam ingressus Cl.

Haller Physiolog. Tom. II.

A

olim

(a) L. IV. p. 490.

olim medicus ALLEN MOULINS (*b*) in ove 118. librarum sanguinis libras quinque reperit, cum parte quarta, ut totius animalis pars fere 23ta sanguis esset. In eodem animale quatuor libras sanguinis HARVEIUS repererat (*c*), uncias vero 68 Cl. olim vir, Edmundus KING (*d*). In agno triginta libras pendente, cum semisse, sanguinis fescuilibra fuit, quæ est pars animalis fere vigesima (*e*). In anate librarum duarum, unciarum quatuordecim, cum quinquaginta granis, sanguinis fuit uncia, cum drachmis quatuor, & granis 53, quæ portio est totius animalis pene trigesima (*f*). In cuniculo, cujus pondus erat unciarum decem, drachmarum septem, granorum quinquaginta, sanguinis fuerunt drachmæ duæ, grana 57 cum dimidio, quæ denuo pars totius animalis est trigesima (*g*). Ex his rationibus deduxit Vir Cl. posse sanguinem haberi pro parte totius corporis animalis vigesima, atque adeo hominis adulti sanguinem ad octo libras æstimari posse. Neque ab eo calculo recessit Cl. olim archiater, Martinus LISTER (*h*).

§. II. Quid in eo calculo desiderari possit.

Multa tamen sunt, quæ non sinunt hunc calculum recipere. Nam experimenta primum dissentiunt. Ita ex cane 48 librarum, apertis arteriis, sanguinis libras quinque, partem adeo pene decimam, eduxit Carolus DRELIHCOURT (*i*), quatuor vero libras Bartholomæus de MOOR (*k*), quæ est pars fere duodecima. Ex bove, incisus vasis, 33 libræ (*l*) effluerunt, exque alio 46 libræ (*m*) cum semisse, cum bovis pondus esset 500 l. atque adeo sanguinis portio fuit pene undecima. Ex equo libræ 28, exque alio 44 collegit, Cl. noster Collega Stephanus HALLES (*n*).

Deinde aliæ causæ sunt, cur MOULINI experimentum veram sanguinis

(*b*) *Phil. Transact.* num 191.

(*c*) *Exerc. circud. sang.* p. 48.

(*d*) *Phil. Transact.* n. 25.

(*e*) MOULINS l. c.

(*f*) *Ibid.*

(*g*) *Ibid.*

(*h*) *Phil. Transact.* n. 270.

(*i*) *Cunicul.* l.

(*k*) *Inflaurat. Medic.* p. 50.

(*l*) SLEGEL *de motu sang.* p. 104.

(*m*) HALLES *philos. exper.* p. 91.

(*n*) *IDEM hæmorrh. p. 8. add. THOMSON dissert. med.* p. 42.

nis copiam non definit. Nempe dudum *Jacobus PRIMIROSE* (o), inde *KEILIIUS* (p) & nuper *Stephanus HALES* (q) ostenderunt, ex animale vivo, cui arteria aperitur, & sanguis ad mortem usque effluit, non omnem sanguinem exire, qui toto vasorum systemate continebatur. Plurimus enim sanguis in arteriis minimis, venisque (r), etiam majoribus superest, quando ex jactura sanguinis animal perit, neque enim tum demum exspirat, quando universus de corpore sanguis exhaustus est. Equi equidem, in experimentis *Cl. HALESII* perierunt, quando sanguinis columna ex incisa arteria ad duos pedes cum uncis quinque (s), & ad uncias demum decem supra duos pedes (t) subsiliit, manifesto argumento, minime contemnendam sanguinis copiam in arteriis ipsis inque venis superfuisse. Venæ sectio nimia parum sanguinis emittit, etiam quando plurimum detrahimus, & tamen subito occidisse visa est (u).

§. III. *Ut rectius ineatur.*

Aliam ergo viam alii *Clari* (x) viri ingressi sunt. Collegerunt ex historia medica exempla hominum, qui maximam sanguinis de naribus, aut aliam corporis sui partem amiserunt. Nunc si lenta hæmorrhagia fuerit, multo ea major est, quam in subitis illis sanguinis jacturis, quæ de violato majore vase erumpunt. Nam in lento malo humores tenuiores (y), qui subtiliora vascula permeant, in evacuata vasa rubra per vim derivationis (z) succedunt, massamque sanguinis augment. Quare unice iis utemur exemplis, in quibus intra breve tempus ea sanguinis copia decessit, quam ad æstimandam universi humoris vitalis copiam adhibemus. Tuto vero poni potest, aliquanto plus, etiam in his exemplis, sanguinis in corpore hominis fuisse, quam quidem amisit, cum debilitata vis cordis, quæ mortem præcedit, non possit de minimis vasculis adtractum ad parietes vasorum sanguinem expelle-

A 2

re.

(o) *De circ. sang.* p. 4.

(p) *De quant. sang. a princip.*

(q) *Hæmorrh. p. 7. 14. 16. TEICHMEYER anthropol. SENAC in HEISTERUM* ed. nov. p. 506. Sanguinis ne dimidia quidem parte emissa animal perit, *PRIMIROSE* in *HARV.* p. 41.

(r) *Ibid.* Venæ plenæ & aliquid in aorta & corde. Venæ cavæ sanguine plenæ, cum arteriosus sanguis effluisse *DRELINCOURT Cassid. 1.*

(s) *Hæmorrh. p. 16.*

(t) p. 11.

(u) *Zacutus LUSITANUS præx. admirab. L. III. obs. 143.*

(x) *KEILIIUS l. c.*

(y) *QUERNAI de la saignée* ed. nov. p. 391.

(z) *Descr. in second Méin. sur le nouv. des sang* p. 336. &c.

re. Deinde, cum hi homines pene omnes cum sanitate reconciliati fuerint, necesse est non minimam portionem vitalis humoris in vasis superfuisset, qui ad restituendam & alendam vitam, cordisque necessarium stimulum suffecerit.

Ex naribus amissæ libræ novem sanguinis : inde animi deliquium, eventu felici (a). Decem librarum de naribus jactura, absque malo eventu (b), & undecim (c). Duodecim sanguinis libræ, unica nocte vomitu rejectæ (d). Floridi sanguinis libræ 14 iatra 24 horas egestæ (e). Hæmorrhagia narium librarum 15 (f). Vomitus octo pintarum sanguinis, sive librarum sedecim in splenetico (g). Octodecim libræ de naribus amissæ (h), & libræ 22 (i). Totidem libræ de pulmone rejectæ (k). Qui 20 libras nigrarum dejectionum, neque semel emisit, tamen is sanus evasit (l). Diana Eitensis 22 sanguinis libras ex naribus amisit, neque periit (m). Ex venis raninis sanguinis 24 libræ fluxerunt (n). Intra 24 horas 29 libræ coacti sanguinis vomitu excretæ (o). Triginta librarum hæmorrhagia per nares (p). Sanguinis enormis vis vomitu reddita, ad 15. 27. 30. 24. 18. & in eodem paroxysmo libras, ut summa amissi sanguinis esset librarum 202, neque tamen eo minus æger convalesceret (q).

Postquam hæc testimonia produximus, licet aliqua exempla adjecisse ; in quibus non subita adeo jactura, sed adeo tamen inmensa fuit, ut omnino suppeditari nequisset, nisi magna sanguinis vis in vasis humanis contineretur, etsi facilis dederim, & remissos in vacua vasa succos non rubros, & de cibis, quodcumque in sanguinem verti potuit, hanc molem auxisse. In Angola, P. CARLI quotidie tres quatuorve sanguinis libras per nares amittebat

(a) *Hem. de HEERS observ. oppido rar.* p. 66.

(b) *ROSETTI nov. system.* p. 18.

(c) *LANCIS. de mort. subit.* L. II. c. ult.

(d) *Ossai de la METRIE Comment. in Boerb.* Tom. II. p. 413.

(e) *SPINDLER obs.* 44.

(f) *SACCHI medic. theor. praxi.* p. 18.

(g) *BARTHOLIN Centur. I. hist.* 87.

(h) *De HEYDL discurs.* p. 11. *RHOD Centur. I. obs.* 50. *BRASSAVOLA apud*

KEELIUM p. 11.

(i) *Anas. LUSITAN.* ad histor. 130. *Centur. II.*

(k) *LINDEN de circul. sang.* n. 16.

(l) *CARDAN in aphorism. hipp.* p. 253.

(m) *IDEM ibid.* p. 247. *cx BRASSAVOLA.*

(n) *BUCHNER miscell. ann.* 1730. p. 1062.

(o) *SOLEMANDE Consil. Med. Scd. V.* p. 483.

(p) *BARONEUS de pleuroperipneumonia* p. 293.

(q) *Irenæus VEHR casus agri sang. vomentis.*

mittebat, cum parcissime viveret, & intra biennium nonagies septies venam sibi secari passus est (r). Hominis, qui frequentissime venam sibi fecabat, & sanguinis singula vice triginta & quadraginta uncias emittebat, meminit *Henricus* de *HEERS* (s). Quæ 1020^{es} in 19 annis venam secuit, ob morbum hystericum, ea ex erumpente per uterum sanguine demum sana evasit (t). Virginis de Pisana gente celeberrima historia est, quæ omni mense uncias sanguinis 125 amisit, neque paucis annis; & intra 14 menses partim alternis diebus, & partim quotidie, venam sibi fecare passa est (u). Alia librarum sanguinis mille intra annum amissarum historia extat (x); alia hæmorrhoidum, per quas totis continuis 62 diebus, quotidie libræ sanguinis quinque perierunt (y): alia juvenis, qui intra decem dies sanguinis libras 75 perdidit (z).

Verum, utcumque has immensas sanguinis jacturas interpreteris, certum est ex prioribus, sanguinis libras non paucas per vasa nostra circumfluere. Nimis parcus est *Theophilus* *LOBB* (a), qui sanguinem decimam sextam totius corporis humani partem æquare persuadet, etiam parcius *Richardus* *LOWER* (b), qui decimam quintam. Ex eo enim calculo vix decem in adulto homine sanguinis libræ continerentur. Propius utique ad verum aut *Franciscus* *QUESNAI* accessit (c), qui 27 libras sanguinis admittit, aut *Fridericus* *HOFMANN* (d), qui viginti & octo, quæ ratio est ad mediocrem hominis molem, ut 1 ad 5. Nam octoginta libras (e), centum (f) & ultra de humoribus & fluida parte corporis universa admittere possis, nimias tamen futuras, si de vero sanguine fumerentur.

Neque dissimulandum est, obiter hæc & vage definiri. Infinita enim procul dubio in ratione sanguinis ad reliquam corporis molem varietas est, & in similibus unice hominibus ea lex admitti potest (g), quæ sanguinis

A 3

copiam

(r) *Histoir. génér. des voyages* L. XII.(s) *Obs.* 27.(t) *Journ. de medec.* 1757. Mai.(u) Eius historiam dedit *P. Ant. MICHELOTTE*:(x) *TURNÆISER* *com. Urin* L. VI. p. 51.(y) *Lettere* ad *D. CURZIO* p. 34-37.(z) *Act. Erud. Lips.* ann. 1698.(a) *Of fevers* p. 278.(b) *De corde* C. III. p. 170.(c) *De la saignée* nov. edit p. 46. 47. Humoribus molem facit 120 lb(d) Apud *SCHULZE* in *præjudicat. opinion. de vena sct.*(e) De sanguine *HAMBERGER* *physiolog.* p. 3.(f) *KEIL* p. 39.(g) *SAUVAGES* p. 14. in notis ad *HALESIIUM*.

copiam in diversis mortalibus in triplicata staturarum ratione facit. Nam cæterum, quo plus in corpore adipis est, eo minor procul dubio sanguinis est portio, quæ ad rationem novi auctarii ponderis minime crescat. Sed etiam juniori (*h*) homini, aut animali, plus sanguinis est, per experimenta, quam seni vetulove. Hinc recens nato homini cutis univèrsa, & ipsa cornea oculi tunica rubet, quæ omnia sensim diminuta sanguinis portione, per ætatem exalbescunt (*i*). Plus etiam fero animali sanguinis est, quam domestico, & in univèrsam, sanguinis pondus eandem rationem ad reliquum corpus obtinet, quam cor observat (*k*). Minoribus adeo animalibus plus sanguinis inesse videtur, quam quidem grandibus, non absque suspitione, ob eam causam calidiora esse. Deinde inter pisces, quicunque calent, ii plurimo cruore abundant, phocarum exemplo [*l*], in quibus incredibilem vim sanguinis esse legimus: forte quod in maxima receptacula venosa congestus facile per vulnera effluat. Contra in piscibus frigidi sanguinis, & serpentibus parcissimus sanguis est. Ex multis anguillis ægre aliquot uncias collegit Cl. *Vincenſius* MENOINUS [*m*]. In crocodilo sanguis minore ad totum animal rationem habet [*n*]. In vipera, quæ drachmas pendebat triginta cum semisse, non supra 80 grana sanguinis fuerunt, quæ portio est totius animalis vigesima [*o*] septima, ut adeo quintuplo, & ultra parcior his animalibus, quam homini sanguis insit.

Cæterum hujus sanguinis copiam, si in arterias & venas distribuere volueris, & arteriarum diametrum ad 3 æstimaveris, venarum ad duo [*p*], cum parem utriusque systematis longitudinem ponere possimus, reperies, in arteriis quidem quatuor partes, in venis novem contineri.

§. IV. *Neque enim arteriosus sanguis a venoso differt.
Qui differre scripserint*

Idem in arteriis inque venis sanguis est, neque enim sanguinis evictus circuitus

(*b*) LISTER de honorib. p. 6. ex MOLINI experimentis, ROSEN anat. bekrifv

PAG.

138.

(*i*) ROSEN ibid.

(*k*) L. IV. P. 431.

(*l*) MARTENS Spitzbergische Reise p. 77.

(*m*) Ex centum anguillis unciam Comm. BONON. L. C. P. 252.

(*n*) HASSELUQUIST resa til Palestina p. 295.

(*o*) Mémoir. de l'Acad. Roy. des Scienc. 1732. p. 26.

(*p*) L. II. P. 133.

tus discrimen admitrit, cum nihil in arterias veniat, nisi quod ex venis cor accipit. Infedit tamen medicorum animis contraria & perantiqua opinio, quæ ex hypothefi primum nata, etiam nunc hypothefeos necessitate se tueretur. Nempe diversi generis humorem in arteriis, & in venis veteres posuerunt, non ii quidem adeo contra sua principia, qui diversam utriusque sanguinis originem receperunt. Primum adeo ERASISTRATUS, sincerum in arteriis spiritum, contineri, in venis vero sanguinem, cum sua secta docuit [q]. Ita apud CICERONEM legimus [r], spiritum ex pulmone in cor recipi, & per arterias distribui, sanguinem per venas. Ita RUFUS, cordis ventriculum dextrum sanguineum, sinistrum pneumaticum vocat, cum ab accepto spiritu moveatur [s]. Sed GALENUS etiam, cum ERASISTRATI placita studiose everteret [t], tamen arteriosum sanguinem a venoso distinguit, illumque ex venoso quidem per septi cordis poros penetrante natum, cæterum spiritu, sive aere a pulmone recepto ditari, flavumque, & floridum esse, & vitam partium corporis animati unice sustinere docuit, cum interim venosus cruor, his dotibus destitutus, easdem partes nutriat. Denique ARÆTÆUS [u] perinde fere, uti nuperi scriptores, sanguinem ex arteria flavum, tenuemque fluere scripsit, a vena crassum, ut tamen adderet, arteriosum difficulter spiffescere, venosum facile.

Cum HARVEIUS sanguinis in orbem iter detexisset, vix poterat hæc recepta utriusque sanguinis diversitas firma manere. Non enim unice idem in arteriis sanguis est, qui in venis fuit, sed præterea rapidissimus sanguinis circuitus facit, ut idem nunc ex arteria sanguis fluat, qui ante non plenum horæ minutum venosus, per arteriam pulmonalem advenit. Quare HARVEIUS [x], primique circuitus sanguinei statores, arteriosum sanguinem aut ægre a venoso differre, aut nihil quidquam, communi fere consensu docuerunt [y], neque in colore discrimen admiserunt, neque in densitate, neque in elementis, in quæ sanguis resolutus discedit. Neque

remotus,

(q) Apud GALENUM de HIPP & PLATONIS decretis L. VI. c. 7. & in libello nuperius scripto, an sanguis natura in arteriis continetur.

(r) De natura duorum L. II. p. m. 603.

(s) De appellat. part. L. II. p. 59. edit. CLINCH.

(t) An sanguis natura in arter. contin.

(u) De causis & signis Actior. L. II. c. 2.

(x) Exercit. II. p. 221.

(y) Job. WALÆUS de motu chyli & sanguinis apud BARTHOLINUM Edit. L. p. 186. Edit. IV. p. 762. BARTHOLINUS ipse Edit. IV. anat. venos. p. 180. PLEMPHUS in fundam. medic. p. 117. SEVERINUS p. 41. deinde LISTER Exerc. Anat. II. p. 256.

remotus ab ea sententia J. Dominicus SANDRIS in hominē & similibus animalibus leviter a venoso sanguine arteriosum differre scripsit, in phocœna vero, castore, erinaceo, quæ pro frigidis animalibus habebantur, nullum utriusque discrimen esse [z]. Contra, qui circuitum sanguinis recusabat admittere, Homobonus PISONI antiquam illam differentiam restituit, sanguinisque venosi alium colorem repetiit [a].

Verum, cum paulo post HARVEIUM plerique physiologi nitrum æreum in sanguinem reciperent, quod ruborem, aliasque dotes sanguini conciliaret; rediit antiqua opinio, quæ aliquid in arterioso sanguine posuit, quo super venosum excelleret. Deinde cum nuperis in pulmone sanguinem densari docerent, inque minus volumen comprimi, etiam ex ea præjudicata sententia, vestigia novæ hujus densitatis in arterioso sanguine conspici, Cl. ejus sectæ auctores scripserunt. Ergo sanguinem arteriosum floridum, pulchre rubrum, venosum obscuri coloris esse communis fere a LOWERO Scholarum doctrina fuit [b]. Id discrimen ab ære nasci, qui sanguinem in pulmone mutet [c] fere consentiunt, licet in modo, quo ærem mutationem efficeret, varie sentiant. Quare addunt, etiam absque pulmone, ærem flatu cum sanguine venoso commistum, novum ei ruborem suppeditare (d): & contra, suppressâ respiratione, aut aspera arteria lino intercepta, carotidis sanguinem æque obscurum de vulnere prodire, ac quidem venæ cavæ crur (e). Addit Johannes MAYOW, qui inter principes nitri æreæ auctores est, arteriosum sanguinem in spatio inani validissime ebullire, venosum lentius (f).

Nuperiores enim scriptores aliqui, suis aliunde meritis illustres sanguinem

(z) De sanguine p. III.

(a) *Ult. antiquit.* p. 40.

(b) LOWER de corde p. 179. WILLIS *pharmac. ration.* P. II. p. 17. Ed. Angl. IV. SWAMMERDAM de resp. p. III. LEAL LEALIS *hebdom. febril.* p. III. DUVERNEY *mémoires de l'Acad. avant 1679.* T. I. p. 197. *Mémoires de l'Acad.* 1701. p. 296. SMARE *philos. transact.* n. 204. LANCIS L. C. p. 21. VERHEYEN L. II. p. 173. HELVETIUS *Mémoires de l'Acad. des Sciences* 1718. p. 297. *Eclaircissements* p. 17. P. A. MICHELOTTUS in *Epist. ad Fontenellium* p. XXIII. XXV. &c. SCHWENKE *hamatolog.* p. 83. KAAUW de perspir. II. 461. SCHREIBER in *Elem.* p. 342. 343. &c. HAMMERSCHMIDT de sanguin. arter. & venosi discrim. p. 21. KLANKE de ven. p. 29. qui diversitatem exiguam reperit.

(c) SCHREIBER l. c. &c. de venæ pulmonalis sanguine.

(d) LOWER l. c. HELVETIUS *memoir.* ann. 1718. p. 252. *éclairciss.* p. 2. BERTIER *physique des corps animés* p. 65.

(e) LOWER l. c. belg. 1722. HELVETIUS *éclairciss.* p. 3.

(f) De nitro æreo p. 132.

nem arteriosum calidiorum fecerunt, ut caloris ratio, ad venosi sanguinis calorem esset, uti 97 ad 94, uti 100 ad 95, uti 99 ad 97 (g).

Verum in aliis sanguinis dotibus omnino Cl. viri in diversum abierunt. Hæc quidem opinio, quam novissime dixi; cum ea consentit, quæ sanguinem arteriosum venoso rariorem facit, minusque ponderosum, quo quidem olim ARETÆI locus inclinatur (h), deinde M. A. SEVERINUS, (i), Georgius ENT (k), Archibaldus PITCAIRN (l), J. M. LANCISIUS (m), Petrus Antonius MICHELOTTUS (n). Addit IDEM duorum experimentorum fidem, in quibus venosum sanguinem pondere reperit superasse. Non dum auditor noster J. Andreas HAMMERSCHMIDT, experimentis etiam institutis, sanguinem arteriosum leviorum reperit, ut ejus ad venosum ratio esset uti 1404 ad 1414 (o). Idem venosum, celerius exaruisse vidit, quod nempe plus solidarum partium continere videretur.

Alii contra, qui sanguinem in pulmone cogi docuerunt, ab ipsa sua theoria coacti, sanguinem arteriosum densiorem fecerunt, & ipse princeps J. Claudius Adrianus HELVETIUS (o*), & alii superiores (p), & prius sanguinem arteriosum facilius concrefcere LEAL scripserat (q), uti minus feri continere HELVETIUS superior auctor est (r). Accuratus Franciscus BOISSIER rationem densitatis in arterioso sanguine ad venosi cruoris densitatem ingentem constituit, nempe 20. 000. 000 ad 14. 000. 000 sive 20. 14 (s), & Georgius Ehrhardus HAMBERGER, eandem

(g) SCHWENKE p. 31.

(h) p. 7.

(i) Duplum feri inesse, si cum venoso comparaveris apud SCHEHAMMERUM de lymph. & de aq. pericard. conf. BARTHOLIN. hist. 29. Cent. III.

(k) paulo feriosorem esse, cum in corde aliqua portio olei consumpta sit, in apologia pro circ. ed. Londin. postter. p. 31.

(l) Leviores aliquanto particulas facit, quæ colore sint floridiori de causis diversis morbi quæ sunt sanguis per pulmonem animalis notis &c non nati n. 23.

(m) l. c.

(n) l. c. p. 22. 42.

(o) Nempe in eodem volumine sanguinis arteriosi reperit drachmas 23. grana 14. venosi vero drachmas 23. grana 34. p. 19.

(o*) Mémoires l. c. p. 214. Eclairciss. p. 44.

(p) J. Fr. de la SOURDIÈRE & BERNARD in thes. in hæc verba. Ego non utique corporis sanguis idem Paris. 1743. I. N. H. von der verdickung des blutes. KNOLLE in lib. ejusdem tituli. HAMBERGERUS. Fr. BOISSIER. FIZES de liene p. 122.

(q) Hebd. febr. p. 99.

(r) Mémoires p. 235.

(s) De inflammat. p. 244.

eandem rationem numeris expressit, qui se paulum diverso modo habent, ut densitas in arteriis ad venosam densitatem alias se habeat uti 482 ad 465 $\frac{1}{2}$, alias uti 417 ad 407, alias uti 525 ad 515 (†). Addit HELVETIUS, a densitate ruborem floridum esse, hinc etiam venosum sanguinem pulchre rubere, quando emissus durefcit (u) Duriorem esse etiam MICHELOTTUS (x) & rubicundiorera.

§. V. *Quid in ea opinione desiderari possit.*

Continuo se vehemens suspicio offert, parum omnino in his experimentis firmi esse, quæ adeo e directo secum pugnent. Deinde si calidior arteriosus sanguis est, aut si certe venoso non frigidior est, uti vix quisquam frigidiorera facere sustinuit, qui possit densior esse, siquidem a calore raritas separari nequit?

Ego quidem nonnunquam in arterioso sanguine alium a venoso colorem in vivis animalibus vidi [y], ut ille haud paulo lætius ruberet. Sed frequenter omnino, & in diversis emissis de eadem ejusdem hominis vena sanguinis patellis, & demum in eadem vena (z) ejusdem animalis parem omnino diversitatem vidi, ut floridissimus sanguis flavo cruori contrarius occurreret, & in rana quidem, in qua non magnam a pulmone sanguinis mutationem speres, quem haud maximus aortæ ramus adeat. Sed etiam aliena testimonia extant, ab idoneis profecta testibus. Sanguis primus sæpe densissimus, alter solutissimus, tertius compactus de incisa vena prodit (a). Etiam vulgo innotuit, sæpe sanguinem qui posterior mittitur, floridiori colore esse, ut arteriosum vocent. Vidit *Johannes Freind* sanguinem ex vena secta emissum, floridum crassumque fuisse serum suum plusculis horis non dimississe, ex eodem vero homine breve post intervallum, emissum sanguinem aqueum seroque plenissimum prodisse (b). Ex brachio humano sanguis spissus fluxit, cum ex pede floridus saliret (c). In pleurítico homine, sanguis primæ patellæ floridus, in alterius crustam

(†) *Physiolog.* p. 3.

(u) *In clariss.*

(x) *Epist. ad Fontenell.* p. XXII. XXIII. Nunc demum invenio cl. STEVENSONIO venosum sanguinem calidiorera visum *Ess. of a Societ. at Edimb.* T. V. P. II. p. 815.

(y) *Second Mémoire sur le mouvement du sang Exp.* 22.

(z) *Ibid.* exp. 13. 153. & in pullo incubato *Obi.* 43. 45. 66. 273.

(a) *De Hæm. rat. med.* p. 104.

(b) *Locus excidit.*

(c) *BUCHNER & EBERHARD* *diff. de sanguific.* p. 50.

crustam habuit [d]. Pedum sanguis sæpe rubicundus, magis inflammatus, sanguis vero de brachio obscurior, feroque mistas uberior prodit [e]. Feminae dantur, quarum primus [f] de vena missus sanguis ruber, alter mucosus est. Et quæ alia infinita hic adducere facile fuerit.

Sed etiam in pullis, quos ovum continet, neque aer tangere potest, aut diducere pulmones, sanguinem arteriosum non raro floridiorem mihi visum sum percipere [g], alias similem [h], denique obscuriorem [i]. In suis vasibus utique semper floridior videtur, quod crassiora sint, & multorum ordinum globulorum sanguinis satuta purpura per tenuem venæ membranam sincera pelluceat, cum eum ruborem albus arteriæ paries temperet, rosæque reddat similiorem, & in tenuiori arteria pauciores ordines globulorum congerantur. Hinc idem in æqualis diametri arteriis venisque color fuit [k]. Ita fere sanguis venosus, dum deliquescit, & adeo acervi globulorum minuuntur, una floridior redditur [k*].

Denique sæpe comparavi arteriæ pulmonalis cavæque venæ sanguinem, cum arterioso sanguine venæ de pulmone reducis (l), nunquam in multis experimentis, aliquam in colore utriusque sanguinis diversitatem vidi, neque HARVEIUS vidit [m], neque *Guilielmus* CHESELDEN [n], neque Cl. KNIGHT [o], neque Cl. noster auditor EVERTSEN [p], neque ipse contrariæ opinionis auctor HAMBERGERUS [q].

Sed etiam alias arteriosi sanguinis prærogativas gnari in experiendo viri invenire nequierunt. Ita in pondere nullum discrimen JURINUS reperit [r]; nullum in calore, aut Cl. vir *Georgius* MARTINE [s], in libro quem de eo ipso calore scripsit. Denique cum varios suc-

B 2

COB

(d) PISONI de circulat. sang. p. 359.

(e) RONCALIUS PAROLINUS *Europ. Medic.* p. 267.

(f) ZWINGER *diff. de venasect. penis fallaci.*

(g) *Mém. sur la form. du poulet* Exp. 241. 246. 281.

(h) Exp. 235. conf. 241.

(i) Exp. 78. 224.

(k) *Obi.* 241.

(k*) MÜSSCHENBROEK *diff. de aëre* Esc. p. 10.

(l) *Second mém. sur le mouvement du sang* exp. 20. 21. 23. 35.

(m) *Exerc. de circul. sang.* p. 171.

(n) *Anat. of human body* p. 194. edit. 1726.

(o) *Of the cause of heat* p. 120.

(p) *In experimentis in submersis captis* Gotting. 1753.

(q) *De respirat.* p. 71.

(r) *Dissert. phys. math.* VIII. p. 104.

(s) *De calore animal. simul.* p. 177. Aliquantulum frigidiores esse sanguinem venosum, gradum tamen definitum non posse, quo differant.

cos cum arterioso pariter & venoso sanguine misceret DÆRLINCOURTIVS (u), & Archibaldus PITCAIRN (x), similia fere in omnibus periculis, & in arterioso sanguine & in venoso phænomena repererunt.

Si quando elegantior arteriosi sanguinis rubedo fuit, eam HARVEIUS [y] angusto vulnere tribuit, ut obscurior idem maneret, quoties per patulum vulnus elabebatur. Idem experimentum etiam HELVETIUS recepit [z]. Contra Franciscus QUESNAI [a] arteriarum sanguinem saturate purpureum vocat, & nigriorem fuisse cordis sinistri sanguinem contrariæ sectæ princeps, ipse vidit HELVETIUS [b], adeo hæc omnia incerta sunt, & varie eveniunt in variis corporibus.

§. VI. An in sanguine diversarum arteriarum discrimen sit.

Varii quidem physiologici scriptores, & princeps omnino BOERHAAVIUS (c), sanguinem arteriæ carotidis memorabili aliqua mobilioris indolis uberiorumque spirituum prærogativa pollere docuerunt. Neque defuerunt, qui experimenta producerent, quæ pro ea hypothese testimonium dicerent. Ita Franciscus BOISSIER [d] in sex uncias sanguinem carotidis arteriæ septemdecim granis leviolem fecit, quam aliarum arteriarum sanguis est. Ita noster olim discipulus Daniel Johannes TAUBE [e] in carotidis sanguine aliquanto plus aquæ reperit, ut feri in carotide ratio, esset ad serum in arteria femorali, uti 132 ad 169, hæcenus contrarius J. Baptistæ BIANCHO (f), ipsique aliis suorum librorum locis BOERHAAVIO [g], qui sanguinem renalis arteriæ sero abundare scripserunt. Verum ea experimenta, alioquin non satis repetita, alibi evidenti corollario comparabimus, quod a sanguinis in circulum itinere sumitur. Nullum enim viscus, membrum nulli sibi proprium sanguinem

(u) Apud MANGET in *biblioth. anat.* p. 951.

(x) *Element. med. mathemat.* p. 35. 599.

(y) *Exerc.* II. p. 223. tum DIONIS *coeurs d' Anat.* p. 459.

(z) *Memoir.* I. c. p. 235. 236.

(a) *Oecon. anim.* T. III. p. 37.

(b) *Memoir.* I. c. p. 232.

(c) *Prælect.* T. II. n. 235. p. 359.

(d) *Memoir. de l'Acad. de Montpellier* 1743. p. 42. 43.

(e) In *diff. de sanguinis ad cerebrum tendentis indole* Gotting. 1753. p. 29.

(f) *Hist. hepatic.* p. 68.

(g) *Prælect.* T. III. n. 359.

nem accipit, sed ex communi penu de corde emissa, & ipsa quidquid habet, mutuatur, & in eandem penum omnium partium corporis animalis remissus sanguis confunditur.

Num venosus sanguis hepatis [h], lienis, omentive peculiare aliquas dotes possideat, hic nondum definitio, neque possidere repugnat. Sed de ea peculiari indole alias videbimus: interim, quæ dicemus, ea omnia de omni corporis animati sanguine dicta volumus.

§. VII. Rubor sanguinis.

Sequitur, ut de sanguinis colore dicamus. Verus sanguis, hominis & animalium plerorumque, etiam non respirantium, ruber est, colore in sano homine eleganter certe florido, & coccum aut æquante, aut superante. Neque tamen aut in omni ætate eo colore nitet, aut in omni temperamento, aut in ejusdem hominis venis totus sincero rubore splendet. Et primo fetui humano sanguis minus pulchre rubet, & obscurior atque fuscus magis, quam in adulto ejus color est. Deinde si etiam propius ad primordia vitæ animalis retrospexeris, rubiginosus [i] exque flavo mistus, denique totus flavus [k] reperitur, & ante eum colorem, omnino pellucet [l]. Idem ex vitello flavo nascitur, cujus vasa rubent, quo tempore nihil in fetu non album est [m]. Flavus etiam iis temporibus manet, quibus in ovo bene incubato rubet, quoties cordis vires diminutæ languent [n]. In eandem flavedinem, ex qua per vitæ vim in ruborem perfectus est, redit idem per morbos; ex vehementissimis putredinosis febribus [o], ex

B 3

serpentum

[b] Omnium fluidissimum & mobilissimum esse venæ ad portas sanguinem FABRIUS in diss. de eo sanguine p. 29. consentiente etiam Ill. MERRELI experimento. *Mem. de l'Acad. de Berlin* T. XII. & HEURMANNO *Physiolog.* T. III. p. 735.

[i] LANCIUS L. C. p. 81. *Memoir. sur le poulet* T. II. p. 36. obs. 66. 67. 69.

[k] MALPICH. de form. fetu p. 6. LANCIUS L. C. p. 81. SENAC T. I. p. 414. 415. *Mem. sur le poulet* T. II. p. 26. 180. obs. 35. 47. 51. 53. 62. 74. 78. 80. 93. 95. 134.

[l] *Memoir.* T. II. p. 35. BIRCH T. III. p. 234.

[m] MAITREJEAN p. 53. 52. 63. BUFFON T. II. p. 353. BEGUELIN *bibl. in part.* 1750. HAMBURG. MAGAZ. T. XIX. p. 144. *Mem. de l'Acad. de Berlin* 1749. BIRCH T. III. p. 234. Adnotant cl. viri ruborem in sanguine nasci, & in figura venosa apparere, quo tempore fetus ipse albus est. Inde voces D. de la CA'SE, cor postertus generari, quando vasa sanguinea jam apparuerunt. *Idée de l'Homme physique* p. 100. 101. Nempe cor non repertum credit, quando non rubet.

[n] *Second Mem.* p. 36.

[o] *Edim. Ess.* NOV. T. II. art. 29.

ferpentum pessimis moribus [p], ex variis non satis certis causis [q], ex ictero, ex chlorotica debilitate [r], & in animalibus frigidi sanguinis pauci [s] languentis bestiolarum globuli in venis sub mortem flavent. Sed etiam in cellulosas telas effusus sanguis, quoties resolvitur, ex pene nigro rubore in flavedinem transit [t], ut omnino a sanguine flavedo non aliena sit, et si fani, adultique hominis, aut animalis sanguis, etiam in aqua dilutus, nullum flavoris vestigium ostendit [u].

Ultra flavedinem in decolorem denique colorem nonnunquam in cachecticis & phlegmaticæ temperiei hominibus redit. Crystallinum sanguinem cordis SANTES ZARINI (x), mere pituitosum RHODIUS descripsit (y), tenuem & decolorem in homine pene fame enecto KIRKLAND (z). De scorbutica post plurimam jacturam albus exiit (a).

Sed etiam albus nonnunquam adparet, aut vitiose totus, aut sanus; sed chylo nondum subacto, neque mutato mistus. Et crustam quidem pleuriticam hic omittimus, nam etiam in aliis diuturnis morbis, aut in minus firma valetudine, quando ad malum habitum corpus inclinatur, pars magna sanguinis in album & subcæruleum coagululum abit (b), atque hæc albedo a chylo, quem excitabimus, omnino differt. Albus erat sanguis & valde coagulatus, quem III. SENACUS dixit (c).

Nempe in vivis animalibus chylum albo suo colore conspicuum, sæpe per vasa sanguinea oberrare, de vulnere fluere, aut in cor ipsum apertum de auricula effundi vidi (d). Ita quatuor, aut quinque a capto cibo horis lac in carotide vivi canis LOWERUS reperit (e), & similia sunt Thomæ SCHWENKE

(p) Ut aspidis HASSELIQUIST *resa til palestina* p. 596. viperæ caudionæ FAVILLÆ, viperæ Europææ CARDAN in *apborism. Hipp.* p. 313. FRANK, ANMERK. T. II. p. 244.

(q) Sanguis in calculoso flavus KLAUNIG *moscom.* p. 87.

(r) MIEG *de plant. nostrarum.* p. 42. BOERRAAVE *prælect.* T. II. p. 295. 296.

(s) *Second mem. sur le nouvo. du sang* Exp. 16. 19. 223.

(t) SCHWENKE p. 120.

(u) GAUBIUS *inst. patholog.* p. 159. 160.

(x) P. II. hist. 7.

(y) *Obs.* 72. *Cens.* 3.

(z) *Of gangrene* p. 78.

(a) MATANI *de aeurysin.* p. 33.

(b) FLOYER *præternatural state of hum.* p. 51.

(c) T. II. p. 131. 446.

(d) *Second inéni. sur les part. irrit. & sensib.* Exp. 543. *tr. du poulet* T. II. p. 105.

(e) l. c. p. 237. 239.

SCHWENKE, clarissimi medici (f), & Joannis BOHNI (g), & J. Godofredi de BERGER (h) experimenta. In anate porro, animale lacteis alioquin vasis destituito, chylum in sanguine WALÆUS (i) vidit, inque anserē aliisque avibus Olaus BORRICHIVS (k).

Nihil ergo est, quare vehementer admiremur, si quando de vena in humere incisa chylus fluxerit, quem aliquot a cibo capto horis nondum mutatum sanguis in omni homine circumfert. Exempla numerosissima extant, excitabo pauca. Lac bubulo simile sanguini innatabat, in TURFII historia (l). Tres partes sanguinis lacteæ fuerunt in Thomæ GUIDOT (m) exemplo, inque alio, in quo sanguinis pars per venas subducta est, pars alia de naribus stillavit, tertia lactis pars fuit (n). Boni saporis id lac esse, & caseum inde adjuto acido factum REGENERUS habet DE GRAEFF (p): inque nutrice (q) verum lac fuit, quod perinde cogeretur. In puerperis, & a suppressis lochiis (r), inque febre lactea (s), frequentes etiam sunt historię; sunt etiam auctores, qui frequentius ab equitatione lac de vena incisa fluere scripserunt (t). Sed etiam de femoris ulcere, & ex cucurbitula lac fluxit (t*). In exemplis colligendis (u) uberior fui, quod sint, qui negent

(f) *Hamatalog.* p. 13.

(g) Serum chylosum vocat, *circul.* p. 167.

(h) In ventriculo dextro, *de natur. human.* p. 160.

(i) *Epist. de chylo* apud BARTHOLINUM p. 401. *conf. Ad. Hafn. Ann. l. obs. XI*

(k) *Chemic. ægypt. Sapient.* p. 262.

(l) *Obs. 58. L. I.*

(m) *Prolegom.* p. 44.

(n) *Eph. nat. cur.* Dec. II. ann. IV. *obs. 165,*

(o) *Ibid.* ann. IX. X. *obs. 65. 66.*

(p) *Oper. comm.* p. 46.

(q) *VERDUC usq. des part.* p. 188.

(r) *Galer. de Miner. T. V. p. 143. ZARINI de venasist.* p. 19. *bist. 25.*

(s) BARTHOLIN. *de lact. thorac.* p. 39. *bist. 17. Cent. I. & bepas. defunct.* p. 51.

(t) *Memoir. de l'Acad. des Scienc.* 1752. p. 129. Verum lac & coagulabile.

(t*) *Eph. nat. Cur.* Dec. I. ann. IX. X. *obs. 65. 66.*

(u) Habent alia CARDANUS [qui pro veneno habuit] *Contradic. Med.* L. II. tract. 5. p. 173. h. Marcellus DONATUS *bist. med. mir.* p. 50. WILLIS *de febr.* p. 103. G. EMT *apolog. pro circ. sang.* p. 210. LOWER p. 238. J. N. PEGELIN *obs.* 13. L. II. RHODIUS *obs.* 36. *Cent. I. obs. 32. Cent. II. SCHMEIDER de catarrh. T. III. p. 10. J. BERLING adversar.* p. 176. WEDDEL *physiol.* p. 137. qui addit in obetis non rarum esse Mauritiu. HOFMAN. *de manuar. confus.* Bernardus ALBINUS *de prav. sang.* p. 51. AMMAN *parent.* p. 40. 41. VIRIDET *de prim. coct.* II. n. 18. H. Frid. TEICHMEYER *anabrycol.* p. 62. *de polyt.* n. 22. *Philos. Transf.* n. 6. 8. 443. *Eph. nat. cur.* Dec. I. ann. III. *obs. 123. ann. VI. VII. obs. 214. LA FAYE princ. de chir.* p. 532. 534. FRANK *Amerck.* T. III. sub fin.

gent (x), verum chylum, verumve lac esse, quod album cum sanguine circumit; aut de vena incisa elabatur. Sed id omne, quod in sanguine lacteum circumit, id paucis a cibo sumto horis evanescit, & tota porro sanguinis massa finire rubet.

Uti vitiose sanguis expallefcit, ita vicissim per morbos in atrorem degenerat, tunc inprimis, quando restagnat, aut in varicibus (y) aut in utero, aut alio loco (z). Hæc proculdubio prima causa fuit, cur de atra bile veteres cogitarent. Etiam cetaceis piscibus, qui tamen respirant, sanguis ater est, phocæ (a), balænae (b).

A sanguinis rubore etiam carnes rubent (c), & eloto sanguine ad nativum colorem redeunt (d). In pediculo manifesto percipitur, ut sanguis totum corpus perfluat, ipsaque antennis rubro colore tingat (e). Ut albissima sit vitulina, pridie sanguinem animali detrahunt, pene univcrsum, altera die demum occidunt (f). Ita enim penitus sanguis exhauritur.

S. VIII. Sanguis sponte coit.

Etiam hoc toti sanguinis massæ commune est, ut in sano homine continuo, uti ex vena emissus est (g), aut de poro narium stillavit, in crassioris minusque coheræntis tremulam gelatinæ speciem coeat, quæ compressa digiti vestigium recipit, & serum sudat, atque vicissim se dimissa restituit, scrobemque delet. Perinde coit, aut in ætivo aeris calore, qui ad 90 usque FAHRENHEITII gradus ascendit (h), aut hiberno tempore

(x) *Anat.* p. 252. 253.

(x*) Lac duodecima hora in sanguinem abit LOWER p. 239. *ed. Bat.*

(y) NORFORD *of cancerous tumours* p. 69. 70.

(z) In ipso corde atram bilem in tophi nigri speciem concretam reperit FERRELIUS *patolog.* L. V. c. 12.

(a) SCHELHAMMER apud VALENTINUM *Amphib.* Zoot. p. 89.

(b) *Phil. Transact.* n. 334.

(c) De GRAAF *De usu Siphon.* p. 433. BARTHOL. *meth. anat.*

(d) BIRCH *hist. of the royal Society.* T. III. p. 140.

(e) LEEUWENHOECK *Phil. Transf.* n. 136.

(f) KALM *Americ. resa* T. II. p. 8.

(g) HOFMAN *Histit.* p. 239. JESSEN a JESSEN *de sanguine* p. 16. &c. In ipsis tubulis transfusoriis sanguis grumescerebat, hæcque ex præcipuis causis infelicitum eventum fuit. Conf. L. III. p. 236.

(h) SCHWENKE L. C. p. 90. *Jos. Anton. PUJATI de morbo Naroniano* p. 110. In perpetuo calore tamen digestionis sive 96. graduum servatus fluidus mansit BIRCH L. C. T. III. p. 238.

pore, in hoc tamen, si nonnullis experimentis fides etiam magis (*i*). A frigore certe septem gradibus citius quam aqua (*k*) congelatur, & citius adeo, quam lac (*l*) ut initium congelationis in ambitu fiat (*l**), inque centro fluidus sanguis supersit. Polypi ex frigore vivis in hominibus nascuntur (*m*). In homine frigore extincto sanguis in omnibus arteriis venisque in polyposas teretes concreciones abierat, ut etiam in dura meninge vasa sanguine turgent (*n*). Cæterum quadrupedam quidem, & calidi sanguinis, & frigidi, & avium, & piscium sanguis cogitur, majorum tamen animalium & robustiorum sanguis vehementius aliquanto coagulatur (*o*); de rana (*p*) tamen, perinde ut de homine, emissus in laminas rubras concrefcit. In piscibus etiam continuo, & totus, sanguis coit (*q*), etsi sunt, qui id crassamentum tenerius esse aiunt (*r*). Num in testudine (*s*), & lamantino (*t*) neque in frigore densetur, neque in calore, id non dixerim, testis tamen ejus eventus exstat. Soli insectorum vitali humore proprium est, nullo frigore densari (*u*). In cochleis (*u**) & passim in insectis, alioquin gelatinam refert.

Etsi nunc ex sani hominis incisa vena missus sanguis utique densatur, densior tamen est in iis, qui corpus valide exercent (*x*), ut in agricolis, aliisque mortalibus, qui suo labore vitam sustentant. Vehementius etiam coit

(*i*) *QUESNAY de la saignée* ed. nov. p. 359.

(*k*) *Car. Aug. a BERGEN Nov. Epb. Nau. Civ.* vol. I. app. p. 43. Gradu 25. cogitur
MARTINE *essay* p. 351.

(*l*) Quod primo gradu congelascit. In Russico frigore sanguis cogitur BIERN I. C.
Tom. II. p. 445.

(*l**) SCHWENKE p. 97.

(*m*.) BOEHMER *de pracævid. polyp. gener.*

(*n*) QUELMALZ *de frigore. effect.*

(*o*) Ut in equo HUXHAM *of sore throat* p. 52. Ejus sanguis, quando friget, continuo in gelatinam BIERN I. C. T. IV. p. 292. Phocæ viscidissimus est & valde adhaeret HARTMANN *anat. phoc.* p. 25.

(*p*) *Second Mémoir. sur le mouvem. du sang* Exp. 37. 38. 39.

[*q*] ANDRY *Alim. du cartme* p. 413.

[*r*] LISTER *humor.* p. 245.

[*s*] OEXMELIN *hist. des avaturiers* T. I. p. 86. 87.

[*t*] IDEM *ibid.* p. 99. Coctus tamen coit, & in phocæ, animale Lamentini adfina, etiam in frigore HARTMANN I. C.

[*u*] *Mém. de l'Acad. Roy. des Sciences* 1734. p. 182. Eius hæmiale frigus anni 1709. vitales superarunt.

[*u**) LISTER *de cochl.* p. 29.

[*x*] *Erronee LANGRISH modern. prædictæ* p. 25. gradum tamen caloris 52 Fahrenheitiani thermometri per aliquem errorem ponit, cum oportuisset gradum poni 94.

coit in hominibus arthriticis (*y*), apoplecticis (*z*), rheumaticis; podagricis (*a*) inque febribus, quibus inflammatio subest [*a**]. Sed etiam in exanthematicis febribus, cum inflammatione tamen conjunctis [*b*], sanguis densior reperitur; & in ardentibus febribus absque fero visus est [*c*], & grumofus adhæsit [*d*], ejusdemque generis in universa acutarum febrium classe (*e*), certe sub morbi principia mittitur. Nam in febre miliarum, minime benigna, inque alia gravissima, de erysipelaceo genere, proprium sanguinem meum vehementer coactum vidi. Sed etiam in variolis certi testes [*f*] exstant, in aliis febribus malignis alii (*g*); & in ipsa Siemensi febre [*h*], in que peste [*i*], ut præ tenacitate sanguis vix de vena prodiret, & in vaccarum contagiosa lue [*k*]. In febribus tamen putridi generis cum adolescente febre sanguis utique resolvitur, inque tenue liquamen abit, quod alias fusius repetemus.

Verum etiam intra vasa corporis humani [*l*], & animalium, calidiorum [*m*] maxime & grandiorum, frequens est, coactum sanguinem reperire. In homine ab asthmatica anxietate (*n*) oppresso universæ & arteriæ & venæ nigerrimo, coacto, sanguine plenæ fuerunt (*n**). In funesta

[*y*] ARCISEWSKY de remedio Kniffelii p. 96. 97.

[*z*] In apoplectici san- uine serum non secedebat SCHWENKE p. 177.

[*a*] COSTE sur la goutte p. 21 ut tamen aquæ copiam conjunctam habeat.

[*a**] In morbo acuto sanguis sine fero FANTON obs. 7.

[*b*] In variolis BOERHAAVE *prax. med.* T. I. p. 265. G. V. SWIETEN *Comm.* T. II. p. 458. ut ne gutta quidem diffunderet, quæ de naribus stillabat. AUGENIUS de venæ sect. L. IX. c. 24. BAGLIV. *oper.* p. 627. BARKER *obs.* on the present fever p. 10. PUJATI de morbo Narou. p. 86.

(*c*) AUGENIUS l. c.

(*d*) PANAROLUS *Pentecost.* II. c. 29.

(*e*) BARTHOLETTUS de vespiras. *diff.* p. 132.

(*f*) BROUEN LANGRISH *direct.* on the smallpox p. 5.

(*g*) BAGLIV. l. c. prope frequente BARKER l. c. BINNINGER *ad. belvet.* T. II. p. 88. QUENAI de febr. T. II. p. 43. FRANK *allelnja* p. 329. In angina maligna HUXHAM l. c. p. 37 38.

(*h*) TITSINGH *geneeskunst voor de beelmeesters* p. 113. 114. *Nouv. Voyage de Guinée* p. 311. in nov. collect. *Ad. Edimb.* T. II. art. 29.

(*i*) BERTRAND *tr. de la peste.*

(*k*) *Europ. medicin.* p. 256. *Fränctische anmerck.* T. II. p. 105.

(*l*) RIOLAN *Enchir. anat. patbol.* p. 42. *Notat. de motu cord.* p. 57.

(*m*) Canibus imprimis viscidissimus sanguis est: etiam Cl. viro Andrea PASTA *scilicet.*

(*n*) WILLIS de morb. *Convulsio.* p. 130. de morbo *hypochondr.* p. 15.

(*n**) Conf. WALTER de atra bile.

neſta [o] ſyncope ſanguis in arteriis veniſque adeo coactus fuit, ut ſolida ejus maſſa extraheretur: quod quidem phænomenon & alias [p], & in vaſis potiſſimum uteri vidi. Nimis frequens equorum morbus *la gourme* a ſanguine in magnis vaſis, venis cordeque coacto naſcitur [p*]. Inde nata eſt Cl. viri opinio (q), qui totam ſanguinis maſſam non pro humore aliquo vaſa perfluente habuit, ſed pro vero textu fibroſo, muſculoſo, ſolido. In vena cava, & aorta arteria, ſanguinem quaſi fibroſum alias reperi [r], & cum minuti in iliaca vena comparavit Cl. chirurgus PALLUCCI [s].

§. I X. *In vaſis etiam vivi hominis ſanguis coit.*

Minime rarum eſt; de vena incifa; polypoſa coagula extracta fuiſſe [t], aut venam, cum ſecaretur, obſtruxiſſe [u]. Ita ex incifa vena ſanguis ad funis modum vaſculum percuffit (x), inque album ſolidum quaſi arcum (x*), & in maſſam pene tendineam, fibris implicatis contextam abiit [y]. In apoplectico ſanguis, cum vena incideretur, concretus erat [z]. In homine, cui femur amputatum fuerat, cruor de tanto vulnere nullus manavit, cum arteria grumis ſanguineis plena eſſet [a]. Hi iidem procul dubio vermes [b] ſunt, quos aliqui ſcriptores de vena educos deſcriperunt.

C 2

Sed

(o) P. SÆLIUS apud J. H. de HEUCHER *oper. omn.* p. 381.

(p) Habent etiam ſimiles obſervationes Job. FERNELIUS *de ſede facult. Eccl. L.*

VI. c. 7. Felix PLATER *Prax. P. L. C.* 14. qui cum corallii comparavit. P. PAVIUS *obſ.* 21. *M. Ant. SEVERINUS de recondit. abſceſſ.* p. 277. Thom. BARTHOLINUS *hiſt.* 94. *Cent. III.* in homine melancholico. Multa exempla collegit P. J. SACHS *Ocean. microſcop.* p. 126.

(p*) VIRIDET *du bon chyle* p. 421.

(q) D. CAPIEPI apud VALISNERIUM *Oper. T. III.* p. 321.

(r) *Opuscul. patholog.* obſ. 19. 20.

(s) *Lithotom. perfectiſſima.* p. 68.

(t) LITTRE *Memoir. de l'Acad. des ſcienc.* 1704. p. 24.

(u) *Journal des ſavans* 1697. n. 29.

(x) SEWAC *T. II.* p. 137. 446. LEGAAN p. 17.

(x*) PACHLIN *T. II.* obſ. 13.

(y) MAMERT *bibliothec.* p. 958.

(z) HIGNOR *diſquiſ. anat.* p. 158.

(a) TSCHEFF *de uſurpatis. non cruent.* & ſimile exemplum habet PETIT *Mém. de l'Acad. des ſcienc.* 1721. p. 394.

(b) COLETTE *Journ. Encyclopedique* 1757. febr. VANDERMONDE *Journ. Period.* 1751. avril.

Sed etiam inter duo vincula immotus sanguis coit [c], inque umbilicalibus vasis notissimum experimentum est. Demum in vivis animalibus, quibus tegumenta corporis pellucunt, sanguis manifesto sublato motu & in globulorum agmina (d), & in rubri olei speciem coalescit (e) quod ad unguinis instar stagnat; sub qua equidem specie veri globuli, nondum mutata figura latent, quos videas ab incisa vena, fluente sanguinis restituto, renasci (f), sphericamque figuram recuperare. In ejusdem tribus bestiolis sanguinis in vasis liberis (g), aut inter mesenterii laminas (h), coagulum oculis subjicitur, & grumi demum formatio, qui in arteria venae incise vulnere residet (i), & rimam obturat, ut hæmorrhagia sponte cesset: eum autem grumum adunati globuli constituunt, quos multa lymphæ in nubium speciem concreta circumstat (k). Is idem in homine grumus arteriam violatam denique claudit, & a claris chirurgis (l) passim memoratur. Sed etiam renalem venam læsam grumus sanguinis niger, & solidus circumfedit, cujus in media sede papilla carnea, coactus nempe crur vulnus obturat (m). Cordis demum vulnus sanguinis coagulum obsedisse visum est, ut vita ad septimum diem superesset (n). In ipsa arteria pulmonali, in syncope, atque febrili frigore sanguinem in polyposa coagula flocculosque cogi, Gerardus v. SWIETEN auctor est [o], inque febrili frigore coagula nasci persuadetur, quæ per totam vitam

(c) In experimento DREINCOURTII apud DRAPER de pleurit. Leid. 1682. Post mensem in ligata arteria sanguis intus polyposus reperitur LANGIS. de corde & arteriis. p. 124. ed. 1728.

(d) LEEUWENHOEK exp. & cont. p. 178. 179. &c.

(e) Exp. 18. 20. 151. 155. Conf. MALPIGH. posth. p. 14.

(f) Exp. 151. 155.

(g) Exp. 60. 93. conf. 177. 228.

[h] Exp. 233.

[i] Exp. 93. 160. 167. 170. 174. 177. 178. 179. 182. 183.

[k] Exp. 88. 153. 154. 155. 157. 163. 167. 170. 171. 175. 176. 180. 182. 183. 187.

189. 112.

[l] Alex. MONROO *Essays of a Society at Edinburgh*. T. II. p. 273. Andreas PASTA de motu sang. & polypos. p. 75. PETIT *Mém. de l'Acad.* 1712. p. 394. 1736. p. 441. 447. ut nullus ex amputata tibia sanguis fluat. MORAND *Mém. de l'Acad. des scienc.* 1736. Ex adhibito agarico conicus grumus natus arteriam obturavit Pöuf. *Travjcdl.* 1755. n. 10. & a lycoperdo La FOSSE in *obsf. sur les malad. des chevaux* p. 73.

[m] *Mém. de Cbir.* T. II. p. 117.

[n] Dionysius SANGASSANI *obsf.* 41.

[o] Comm. in BOERHAAVE *apbor.* T. I. p. 684. T. II. p. 179. Ea tamen coagula per subortam palpitationem solvi credit.

vitam superfluit (o*). Ex sola recensione horridi objecti deliquium animi & mors, sanguine in vasis magnis de corde excurrentibus concreto [o**]. A subito timore polypi (o***). Ex frigore subiti in homine sano polypi nati (o****).

§. X. *Eadem coagula polyporum nomine veniunt.*

Uti in reliquis vasis, ita in cordis aut thalamis, aut auriculis adeo frequenter ejusmodi sanguinea coagula reperiuntur, ut absque iis fere nullum (p) cadaver reperiatur: frequentiores tamen aliquanto in vena cava & dextra auricula, & in ventriculo dextro reperio. Hic procul dubio vermis in corde fuit, SEVERINO dictus (q), & RHODIO [r], & ZACUTO (s), & RIOLANO (t), & aliis (u) forte auctoribus. Hæc eadem vipera est, hominum fermonibus celebrior, quam olim ad sanguinis coagula sagacior retulit VALISNERIUS (x). Sed etiam in elephanto (y), leæna (z), leone (a), pygmæo (b), equo (c), aliisque animalibus (c*) ejusmodi sanguinei grumi visi sunt. Sinus cerebri frequentissime eodem cruoris vitio obsidentur, ut in numerosissimis exem-

C 3

plis

[o*] T. II. p. 175.

[o**] SENAC T. II. p. 454.

[o***] MALPIGHIUS de polyp. p. 128.

[o****] BOEHMER de polyp. gener. practico. p. 21.

[p] Pro perpetuo habet GALLENUS de hippocr. & Plat. decret. L. I. Deinde inter superos recte viderunt JULIANUS OFRAI l. c. p. 325. & EDMUNDUS TYSON anat. of the frog & BEHRENS in Breslau. Sammlung 1721. Januar. & THOMAS SCHWENKE p. 107. & III. SENAC T. II. p. 462. & alii Cl. viri, vix aduatum cadaver reperiit, cui in corde coagulatus sanguis non reperiatur.

(q) Vipera pyth. p. 281. 282.

[r] Centur. III. obs. 61. 62.

[s] Prax. admirab. L. I. obs. 139. 140. L. III. obs. 99.

[t] Ex-bivul. pathol. p. 242. Serpentis figura caro in utroque cordis ventriculo

WILLIS de morb. convulsif. p. 150.

[u] Eph. Nas. Cur. Dec. I. ann. I. obs. 50. & forte PLANQUE Biblioth. T. III. p. 552.

[x] Oper. omn. L. I. p. 125. 126.

[y] BLAIR pbiol. transf. n. 326.

[z] Eph. Nat. Cur. Dec. I. ann. 2. obs. 5.

[a] BARTHOL. hist. 100. Cent. IV.

[b] TYSON in ejus animalis anatome.

[c] In lue equorum frequens malum LANCIUS.

[c*] In cane etiam frequentes Phil. Transf. n. 335. De utulo coati mundi PARR-

RINI.

plis vidi, & alii (*d*) clari viri viderunt, & triste in celeberrimo (*e*) anatomico exemplum existat. Ubique nempe in vasis animalibus sanguis cogitur, quam primum ejus per sua vasa motus fractus est (*f*). Hi sunt polypi in corde magnisque vasis reperti, quos nullum ante mortem symptoma præcessit (*g*). Hinc in aneurymatibus non unice sanguis aut colligitur (*h*), aut densatur (*i*), sed præterea accurate definitos densitatis gradus induit, ut eo molliores quasi laminæ sint, quo axi arteriæ, similis, quo remotiores a sede motus, & parieti arteriæ viciniore sunt (*k*). Sed etiam in varice polypi reperti sunt (*l*). Hinc sanguis de vena lente fluens magis coagulatur (*m*), & cum contrarii oppositarum causarum effectus sint, idem in phiala concussus, ne in frigore quidem coagulatur (*n*).

§. XI. Polypi veri.

Non ideo cum FONTANO (*o*), & KERKRINGIO (*p*), & RUYSCIO (*q*), & TYSONE (*r*), & hæcenus cum SCHWENKIO (*s*) omnino

[*d*] BLAS. L. VI. obs. 2. *Journ. des Savans* 1697. n. 29-30. HENRICI de obfessæ mesenterii. HARMES de causa mot. maniaci, quæ inter nostras recula existat. *Pbil. Trans.* n. 157. 324. Apud VANDERMONDE *Journ. period.* T. II. d. 4.

[*e*] Cl. olim HUMAULD *Commerc. Litt. Noric.* 1743. p. 284.

[*f*] SENAC T. II. p. 466. PASTA del Stuffo di sangue p. 172. feqq.

[*g*] BONN *experient. sullac.* n. 64. 65.

[*h*] In nostris experimentis secund. *memoir. sur le mouv. du sang. Exp.* 97. &c.

[*i*] LANCIS. de aneurysm. prop. LXI. ed. nov. p. 251. Arteriam in magno aneurysmate fornice polyposo obduci monet, & similia habent BOGDAN obs. 8. RUYSCIO obs. 2. BIANCHI apud MANGET *Theatr.* p. 293. SAVIARD obs. 61. BOERRA-VE *prax. med.* T. I. p. 394. G. V. SWIETEN *Comm.* T. I. p. 290. *Hist. de l'Acad. des scienc.* 1707. p. 21. 1712. p. 31. obs. nostr. *patbol.* n. 4. 19. *Obs. of a Society at Lond.* vol. I. p. 26.

[*k*] RIVA in *Eph. Nat. Ger.* Dec. I. ann. I. obs. 18. LANCIS. l. c. p. 231. *Mem. de l'Acad. Roy.* 1712. p. 79. feqq. 1714. f. 2. 1736. T. 10. f. 6. STENZEL *stomat. aort.* p. 10. NORTHWICK *præfat. ad NIBELII præfugia.* *Obs. of a society at Lond.* vol. I. p. 346. *Obs. nostr. patbol.* 4. 19.

[*l*] SANDRIS de sanguine p. 218. PAW obs. 21. in vena cava.

[*m*] QUENAI de la jaignée ed. nov. p. 399.

[*n*] SENAC T. II. p. 134. 135. VERDUC de l'usage des parties T. I. p. 354.

[*o*] Coagula pituitosa cordis negavit polypos recte vocari, aut aliquas cordis morbosas affectiones sequi ad VESALIUM p. 23.

[*p*] *Spicilieg. observ.* anat. 77.

[*q*] Apud BOERRAIVIUM *Prax. Med.* T. I. Ab eo viro forte hanc animadvertionem, ut alia multa, KERKRINGIUS habuit.

[*r*] Polypis sanguinis serum a morte coactum esse l. c.

[*s*] Pterolops polypos sub mortem; & a morte generari l. c. p. 107.

no ex morborum numero polypos velim relegatos. Sæpe enim vidi, & alii idonei testes ante me viderunt, nimis dura (t), & alba (u), neque adeo subito nata solida coagula, in auricula potissimum dextra valvulis venosis tendineis (x) funiculis & ramis suis intertexta cordisque laceratis (y), & demum ita innata (z), ut lacerando separare necesse esset, aut demum minimis inter reticulatas cordis interni fibras quasi radiculis suis infixas (a).

Sed etiam natura iis polypis, quam grumo sanguinis subito effusi, diversa est. Teneri primo, grumum (b) utique cruoris pro centro habent, quem alba lymphæ in carnis tremulæ speciem coacta circumdat (c), omnino uti ruber grumus in vulneribus vasorum, alba & lymphatica nebula ambitur (d). Ejusmodi polypum ipse vidi. Sensim idem incrementa sumit, novissime lymphæ quasi lamis (e) accedentibus augetur, & fibris quasi distinguitur (f). In vetusto malo magna tenacitas (g) accedit, expressa fluidiori parte (h), eo vero, quod reliquum est

(t) Tendineum vidit PECHLIN *de cordis: de nigred. æthiop.* p. 16. *obs.* 1. Cent. IV. Pene cartilagineum BLASIVS *obs.* 1. Part. VI. BARRERE *anat.* p. 100. feqq. Olficum, in aneurysmate III. SENAC p. 362. Lapidum similem SNELL *de cordis polyp.*

(u) Albos esse monet PEYERUS *method. anat.* p. 81. feqq. Hæc causa est, quare vetustiores scriptores cum adipe comparaverint ut JASOLINUS *colleg. anat.* p. 19. HIPPOLYTUS BOSCVS, qui cum candela contulit *facult. anat.* p. 38. SMETIVS *miscell.* L. X. p. 323. C. BAUHINUS p. 218. C. HOFFMAN *de pinguedine* n. 25. BONVIUS *obs.* s. L. III. RIOLANUS *enclir. anat. part.* p. 226. qui frequenter se reperire monet, BARTHOLINUS in apoplectico *Epist.* ad WORMIUM p. 651.

(x) BARTHOLIN *bist.* 17. Cent. III. SCHACHER in *progr. ann.* 1721. edito, SENAC T. II. p. 462. de HAEN *rat. med. ait.* p. 122.

(y) GOHL *von Hertsgewächsen* BLAIR *de elephant. polypo* l. c.

(z) BARTHOLIN *Controvers.* *anat.* p. 481. BLASIVS *obs.* 1. Part. VI. CALDESI *delle tartarughe* T. IX. l. 2. CHIFLET *obs.* 16. VALIGNERIUS *oper.* Tom. III. p. 310. inter observationes varias *Phil. Transact.* n. 464. 481. BOLTEUS *biblioth. Hamburg.* p. 150. de HAEN l. c. Rarum tamen esse monet FANTONUS *diss. anat.* p. 303. Ad arteriarum valvulas adhzrentem MITTELMAYER *de polyp.*

(a) L. IV. p. 381.

(b) RUMLER *obs.* 81. J. v. HORNE in ep. *de aneurysm.* BERGER *de polyp.* MAUCHART *de pulsu crepitante* p. II. BARRERE l. c.

(c) RUMLER l. c. &c. Mucum vocat BOEHMERUS *de pr. scav. polyp. gener.*

(d) p. 20. In grumis arterias incisas claudentibus lymphatica pellicula pariter reperitur *Phil. Transact.* 1745. n. 10. la FOSSE l. c. & conf. PETIT *Mém. de l'Acad.* 1732. p. 293.

(e) MALPIGHI *de polyp.* p. 124. J. v. HORNE l. c. FANTON *ad obs.* 31. MORGAGNI *advers.* II. p. 81. BERRENS in *Bresl. sum.* 1722. April. SCHACHER in *progr.* quo contra KERRINGIUM polypos vindicat.

(f) SCHACHER l. c.

(g) not. 4. BARRERE l. c.

(h) PASTA ad RONCALLEM *Europ. Medic.* p. 262.

est, a cordis vehemente labore compacto. In aqua fervida, inque vini acerrimo spiritu polyphi in dura coagula abeunt. Membranas vero veras (i) polypos involvere, aut in iis membranis vasa reperiri (k), id utique nimium est, neque flammam concipere crediderim (l). Sedes polyporum verorum in utraque cordis cavea est, in dextra tamen magis (m): et si neque a sinistro thalamo abfunt (n). Frequenter omnino in magnas arterias (o) venasque (o*) quasi propagines educunt, neque exemplum deest, ejusmodi coagulum a corde ad pedis usque arterias continuatum fuisse (p).

Neque ex fabrica unice adgnosimus, aliud a grumo sanguineo concrementi genus polypos esse. Nam ea quidem pars sanguinei receptaculi, quæ polypum continet, utique super naturæ (q) legem dilatatur, cum præter polypum etiam sanguini spatium esse necesse sit. Cordis in polyphis amplissimi numerosissima exempla extant (r).

Deinde

(i) S. COLLINS in *Timethei* CLARKE viri Cl. cadavere p. 771.

(k) DIEMERBROECK *oper. anm.* p. 278. 279.

(l) UT DAM. SINOPEUS in *parerg.* p. 31.

(m) ALBINUS de *polyp.* p. 10. MALPIGHIUS L. C. SCHWENKE p. 107. BOEHMER L. C. p. 12. *Phil. Transact.* n. 222. FANTON ad *obs.* 19. Addit a ducili trans pulmones itinero hanc frequentiam nasci.

(n) Exempla non rara sunt, apud VESALIUM loco quem citabo, BOSCOM L. C. BARTHOLINUM L. C. nuper in *Epist.* ad WORM. Is polypus venæ pulmonalis aditum clauserat. Idem & addit, sæpe se eam pituitam vidiisse *defens. vasor. lymph.* p. 26. Porro similia exempla extant in *Phil. Transact.* n. 188. 281. 464: apud MALPIGHIUM p. 119. FRANCISCUM BAYLE de *apoplex.* p. 52. 53. BLASIUM L. I. *obs.* 19. PEXINUM L. C. CALDESI L. C. Tab. 9. f. 2. PEXLIN L. II. *obs.* 1. BERGERUM de *polyp.* p. 28. JOH. VIRIDET *du bon chyle* p. 685. 687. Fr. de SAUVAGES de *inflammat.* p. 140. MITTELMAYER de *polyp.* SCHAAARSCMID, BARRERE p. 100. BOEHMER p. 6. 7. QUERITSCH *select.* Francof. T. IV. vol. VI. Duriora esse hæc similitra cavæ coagula addit ALBINUS L. C.

(o) WORM *op.* p. 653. GOETZ de *polyp. concret.* BARTHOLETTUS *respir. diff.* p. 329. BARRERE *obs. nov.* p. 102. seqq. p. 104. seqq. Ulnaris in arteria magna BECK *hist. palp.* Polypus pedis longitudine ex ventriculo sinistro in arterias extensus MITTELMAYER de *polyp.*

(o*) In venam cavam ad hepar usque in subclaviam & jugularem SALZMANN de *sanguine in pericard. effus.* In jugulares venas ad sinus usque laterales, & ad media femora *Hist. de l'Acad.* 1705. n. 8. In venis maxims & corde dextro in jugulares usque & abdominis venas *Phil. Transact.* n. 157.

(p) SAUVAGES L. C.

(q) Hoc veri polyphi indicium olim MALPIGHIUS proposuit *posthum.* p. 45. & nuper III. SENAC T. II. p. 455.

(r) MARCHETT *anat.* p. 73. VIRIDET *du bon chyle* p. 29. 30. *Phil. Transact.* n. 157. BERGER L. C. FANTON *anat. corp. hum.* p. 287. *obs.* 19. 22. MITTELMAYER

Deinde symptomata polypum in cadavere inventum præcefferunt, quæ manifesto confirmant (s), in vivente jam homine impedimentum in cordis caveis adfuisse, quod non nuper demum, interque moriendum, natum sit. Ergo polypus in iis hominibus reperitur, quibus pulsus inordinatus (t) fuit, & cor palpitavit (u), cum se imperfecte depleret, neque unquam eo liberaret stimulo (x), qui a polypo, crasso corpore internam caveam obsidente natus, non poterat non cor perpetuo sollicitare. Præterea & asphyxia (y) a polypo nascitur, quando sanguis ab arteriarum majorum ostiis avertitur: eademque causa syncopes cardiaca (z), apoplexiæ (a) mortisque subita est (b). In iis etiam hominibus, quos polypus obsidet, respiratio difficilis supervenit (c), ex animæ conatu, quæ ad expediendum sanguinis ex dextro thalamo in sinistrum iter omnes suas dilatando pulmone idoneas vires impendit: dolorem eadem in sede perpetuum alii observarunt (c*), aque cordis polypo orientem gangrænam

MAYER L. C. p. 12. BECKER *obs.* 37. LANGIS L. C. p. 39. SENAC T. II. p. 417. BOERHAAVE *Prax.* T. I. Aortæ ostium dilatatum VALISNER *oper.* T. III. p. 320.

(s) GOETZ L. C. p. 23. contra KERKRINGIUM, ALBINUS *de polyp.* p. 6.

(t) MALPIGHI *posth.* p. 45. *de polyp.* p. 128. GORL. I. C. VIRIDET L. C. p. 269. 686. 687. Pulsus inde intermittens MALPIGHI. p. 128. ALBIN. *de polyp.* p. 6. BOEHMER, BARRERE p. 100 & 104. GOETZ L. C.

(u) SMETIUS L. C. *Phil. Transf.* n. 481. p. 100. TOZZI *theor.* p. 203. De HARN L. C. p. 122. PISSINIUS p. 125. 126. Costas fregit palpitatio in historia, quam habet WAELDSCHMIDT *de fractur. absque caus. extern.* Maxima ut eminus exaudiretur FANTON *obs.* 22. Pulsus inæqualis MALPIGHI. p. 128.

(x) L. IV. p. 490.

(y) RIOBAN. in C. BAUHIN. p. 704. *anthropol.* p. 393. WELSON *epifagn. obs.* 34. PISSINIUS *de cord. polyp.* p. 125.

(z) WEPFER *de apoplex.* p. 184. FANTON *Ep.* s. ad MANGET, LANGIS. p. 39. ed. prior. BERGER L. C. BOEHMER L. C.

(a) TULP. *obs.* 27. L. I. *Phil. Transf.* n. 224. VIRIDET L. C. p. 263. LANGIS. *obs.* 4. *post tradit. de mort. subit.*

(b) Catarrhus suffocativus SCHACHER L. C. subita mors RIOBAN. *eschir.* p. 239. FANTON *obs.* 8. VIRIDET L. C. & p. 263. BERRENS *Triga cas. memor.* DIONIS *de la mort. subite* p. 62. 63. SAZEMAN L. C. HEUCHER *oper.* p. 366. BERGER L. C. p. 28. *Ep. Nat. Cur.* vol. 7. *obs.* 112. Vena cava lude rupta & mors subita BURNET *thes. pract.* L. III. S. 68.

(c) RIOBAN L. C. PISSINIUS p. 126. VIRIDET p. 686. 687. MARCHETT. p. 71. ALBIN L. C. *Phil. Transf.* n. 464. SENAC T. II. p. 467. BARRERE p. 100. 102. 109. BARTHOLETUS p. 329. Asthma cum polypo *At. Budiff.* art. 39. De HARN L. C. In 500. asthmaticis polypi in corde fuerunt GRÆVIUS apud HOFFMANNUM *de gener. mort. subit.*

(c*) ROSEN *beskrifn.* p. 25. in C. Fleming.

Haller Physiolog. Tom. II.

D

nam (c**). Sed & hydropem (d) a polypo nasci, non absurdum est (e), quod venoso humori reditum angustiolem reddat, & difficilio-
rum.

Causa polypi videtur in aliqua sanguinis in vivo animale quiete (f) esse, quæcunque ejus quietis causa fuerit. Potest ergo polypus ab impedimento aliquo pulmonis nasci, unde non raro in medicis historiis cum difficili respirazione, asthma (g), peripneumonia (h) & phthisi (h*) polypus conjungitur. Possunt a mœrore (i) aliisve causis, vitæ vires frangi, uti quidem in chronicis morbis polypus frequens est (k). Potest terror (l) subito cordis actionem intercepisse, ut sanguinis per cordis cavas motus derepente destrueretur. A quiete enim sanguinem cogi, & vinculum (m), & aneurysma (n), & nostra (o) nuper excitata experimenta confirmant. Possunt acida, aut spirituosa venena lento & multo usu

(c**) *VESAL Exam.* p. 154.

(d) *BARTHOLETTUS L. C. VIRIDET: CHIFFLET obs.*
26. *BARTHOLIN controvers.* p. 481. pro re frequenti *BAGLIV.* p. 617.
SCHAARSCHMIDT relas. T. IV. p. 411. *Comm. Lit. Nor.* 1736. *bebd.* 45. Pallor inde & œdema *BARRERE* p. 100. 102. 104. Cachecticus leo fuit in quo polypum *BARTHOLINUS* invenit *hist.* 100. *Cent.* IV. In hydrocardia corde 20. uncie lentz pituitæ *BLAS L. I. obs.* 19. In hydrope pectoris caro alba ventriculis adnata *CHIFFLET obs.* 16.

(e) *L. II.* p. 154.

(f) *PASTA de mot. sang.* p. 64. *del flussio di sangue* p. 172.

(g) p. 26. *Conf. BARTHOLETTUM respir. diff.* p. 250.

(h) Non absolum est & a polypo respiracionem difficilem nasci, & a respiracione difficili, aliunde nata, polypum. Nam & cordi male se deplenti anhelitu subvenimus, & a pulmone impedito sanguis in corde sistitur. Ergo in epidemia nautica post difficiles respiraciones, acutamque febrem, in plerisque defunctorum cadaveribus monstrati & laminati in corde polypi fuerunt *Pbil. Transf.* n. 464. Post pleuritidem frequentes polypos albos valvulis intertextos reperit *SENAC T. II.* p. 467. Frequenter polypum ab ea causa nasci *IDEM* monuit p. 456. & nuper extinctus venerandus olim *FANTONUS* ad *obs.* 19. Huc etiam pertinent exempla *COWPERS Pbil. Transact.* n. 270. *Dom. de MARCHETTIS L. C.* p. 73. *CALDESI* p. 91. *WEISSII in program.* V. p. 12. *GOETZII L. C.*

(h*) *WORM.* ep. 653. & *C. BARTHOLIN Controvers.* p. 481. *BECK de palp. cord.* p. 38. ulnam longum *WILLIS morb. convuls.* p. 130. pro frequente malo.

(i) *VIRIDET du bon chyle* p. 19.

(k) *Pbilof. Transf.* n. 223. in *VENA CAVA.*

(l) *MALPIGHIUS* p. 128. *BOEHMER L. C.* p. 21. 36. 37.

(m) p. 20.

(n) p. 22.

(o) p. 20.

usu in sanguinem viam sibi fecisse (p), & cruorem perinde coegisse, ut in animalibus solent, quorum venis injiciuntur (q).

Caterum primam polypi descriptionem apud BENIVENIUM reperio (r), & alteram, apud VESALIUM, qui glandulosam carnem in sinistro ventriculo diu hærere scripsit, eosque homines mori, absque dolore, cum gangrænosus artibus (s). Perantiquus etiam auctor scholiorum M. S. quæ, adjecta Ludovici VASSAEI historix, in bibliotheca mea extant, sanguinem in hominibus propinato opio enectis, & apoplecticis in corde fere in pituitam congelari scripserat. Nomen polyporum amstelodamenses medici pituitæ in sinistro ventriculo apoplecticorum concretæ primi imposuerunt (t): & eodem fere tempore BARTHOLINUS (u) cum WORMIO carunculas ex utroque cordis ventriculo exemit, quas polypos dixit imitari. Veros polypos dari contra KERKRINGIUM PECHLINUS defendit (u*), & MALPIGHIIUS (u**), & SNELLIUS (u***), & VATERUS (u****), & G. Aug. LANGGUTH (u*****), & SCHACHERUS (u*****).

SECTIO II.

Elementa sanguinis.

§. I. Calor.

Qui homogeneus videtur sanguis, quando primum de nare stillat, aut de incisa vena fluit, is quidem in diversas & alieni ingenii partes aut sola quiete abit, aut adjecta ignis, saliumve vi. Eas partes sanguinis primas

D 2

mas

(p) *Hist. de l'Acad. des scienc.* obs. 5. Ab abusu certe spiritus frumenti frequentem in pulmonibus icirrhum deduco, quem in Saxonia inferiori *Dronpen* vocant.

(q) L. III, p. 227. 228.

(r) *Abdit. morb. caus.* c. 35.

(s) *In Examine observ. Fallop.* p. 154.

(t) TULPIO teste *obs.* 27. L. I.

(u) *Anat. renov.* p. 393.

(u*) L. II, obs. 1.

(u**) *De polytis.*

(u***) *De polyto cordis.*

(u****) l. c.

[u*****] l. c.

(u*****) *Progr.* cit.

mas contemplari æquum est, in quas sponte sua & absque artis imperio discedit. Aerem brevissime tangemus, quem putredo, aliaque artificia demonstrant, id enim aeris elementum a respiratione aque pulmonis efficacia (∞) divellere fas non est, quo quidem loco inquirere oportebit, num aer, qualis nos undique ambit, in sanguine contineatur: an potius aliæ ejus aeris dotes sint, qui inter elementa cruoris est.

Ignem calor demonstrat. Omnium enim animalium sanguis, dum vivunt, aliquot gradibus, per thermometrum definiendis, supra aquam aut aerem calet (y), in quo ea animalia vivunt. Eorum nempe piscium vitalem humorem, a quorum fabrica pulmo abest, & sanguinem animalium quadrupedum oviparorum, quibus pulmo est, sed exiguus, & unicus cordis ventriculus, penitus quidem frigere, nempe eo calore unice frui, qui in atmosphaera est, aut in aqua, recepta fuit opinio. De vipera (z), testudine (a), etiam robusta, & cujus cor valide micaret (b), testimonia exstant, ut etiam aere (c), & aqua (d) frigidiorum sanguinem habere, sint, qui scripserint: alii tamen haud paulo rectius reliquerint (e), ea temperie esse, quæ aquæ est. Facile vero peregrinatoribus, a naturæ studio plerumque alienis, ejusmodi errores obrepunt. Nempe, qui thermometri auxilio destituti solo ex sensu suo calorem metiuntur, iis omnia frigida videntur, quæ suo sanguine minus calent, aut elementis suis organa nostri sensus minus celeriter emoveant, quam proprius sanguis (f). Hinc fit, ut profundiores cellæ fontesque, qui de intimis montis scaturiunt, hieme calere, æstate vero frigere videantur: temperiem enim non mutant, quæ sere 53 (g) FAHRENHEITIANORUM graduum, etiam

[x] T. III. L. VIII.

(y) *Georgius MARTINI* in libello *de animalibus familiaribus*, & imprimis in *Essays medical and philosophical* p. 327. seqq.

(z) *BURRICHIUS* ad *BARTHOLINUM* *Epist.* 92. *Cent.* IV.

(a) Ejus sanguinem frigere *RONDELET* *de piscib.* p. 448. 575. *FABER* ad *HERMANDEZ* p. 448. *PLUMIER* in *Journal de Trévoux* 1705. M. Febr. *JACOBÆUS* *de viris* p. 106. *HUGHES* *natural history of Barbados* p. 329. &c.

(b) *Phil. Transf.* n. 27.

(c) *Ibid.*

(d) *RICHER* *Memoir. de l'Acad. avant 1699. Voyage de Guianne* p. 325. *Du HAMEL* *hist. acad. Reg. scient.* p. 157. *Deterius Leonardus* a *CAPOA*, qui etiam delphiis, phocæ & cetorum corda aere frigidiora fecit *delle mossette* p. 44.

(e) *HALLEY* apud *BIRCH* *hist. of the R. Soc.* T. IV. p. 257. *BAZIN* *obss. sur les plantes* p. 201.

(f) *BOYLE* *of cold*. p. 3. &c. *WOLF* *von den wirkungen Aer nat.* n. 74.

(g) *MARTINE* *Essays* p. 223.

etiam in profundo mari est (*h*). Sed hi gradus æstivo aeris calore minores sunt, hiberno majores. Inde etiam intelligitur, cur peregrinatores, qui ex algidis montibus in valles descendunt, regionem (*i*), de dimidio colle quasi suspensam, calidam prædicent, quam iidem frigere queruntur, quoties de calidissima maritima planitie ad eadem oppida ascenderunt. Perinde *Kenelmus* *DIOBY*, cum balneorum turcicorum diverso gradu calentia hypocausta perambulet, aque fervidissimis in frigidum aerem rediret, frigida sibi visa fuisse narrat, quæ calidissima sibi visa fuerant, quando primum libero ex aere balnea adiverat (*i**).

Multo minus verum est aut marinarum avium (*k*) sanguinem frigere, aut erinaceorum (*l*), quibus animalibus pulmo nostri similis datus est. Si unquam ab experimento hæc traditiones originem duxerunt, hieme forte, frigore, & somno sopitum animal incisum fuisse (*m*) necesse est, uti certe muris montani sanguis suis in hibernaculis friget. Æstate vero erinaceorum, quos dissectui, sanguis calidus fuit, & paria illustrium virorum testimonia existant (*n*).

In ipsis ergo piscibus, qui branchias agitant, sanguis unico (*o*), & unico, cum dimidio (*p*), & septem (*q*) demum *FAHRENHEITIANI* thermometer gradibus magis calet, quam aqua, in qua vivunt: quinque vero gradibus sanguis ranæ & marinæ testudinis (*r*). Sed etiam vipera post mortem magis friget, quam quidem dum vixit frigebat (*s*). Infecta demum, quæ singula nobis frigere videntur, collecta, solo obscuro motu, & agminis densitate, tantum calorem generant, ut humani sanguinis ca-

D 3

lori

(*h*) *ELLIS* in *Jornal. Oeconom.* 1754. M. April.

(*i*) *Tariguam* *ULLOA* in *itiner. americano* p. 285.

(*i**) *du HAMMEL* de corp. anim. L. I.

(*k*) Calere omnino ostendit. de ave *macrense*, quam expediebat sanguine frigido esse; ut pro pisce haberi, & in quadragesimali jejunio inter cibos recipi posset, *ANDRY* *sv. des alim. de careme* p. 413.

(*l*) *SCHREADER* *decad.* III. *obs.* 3. cum cor saliret. *BLAS. anat.* p. 64. *TYSON* apud *BIRCH* T. IV. p. 258. & de Siamensi erinaceo *TACHARD* *Voyage de Siam.* T. M. p. 251.

(*m*) *LISTERI* jam conjectura fuit de humor. p. 104.

(*n*) *LISTERI* c. *Tuerculus* *ROBINSON* in *Epist. postb.* ad *RAIUM*, *LAMBERTI* L. c. p. 38.

(*o*) *MARTINE* *eff.* p. 331. 332.

(*p*) *KRAFT* *physic. theoret.* p. 293.

(*q*) *IDEM* *ibid.*

(*r*) *MARTINE* p. 332.

(*s*) *WOODWARD* *supplem.* p. 88.

lori æqualis, aut major sit (*t*), & ægre denique manibus toleretur (*u*). Sed etiam absque eo acervorum fotu, erucæ duobus super aerem gradibus calent (∞).

Avibus, quadrupedibus viviparis, & ipsis etiam piscibus cetaceis (*y*) & pulmo est, & duo in corde ventriculi, & arteria pulmonalis aortæ fere æqualis. De horum animalium sanguine in univèrsum nemo dubitat, quin caleat, & jam olim SANCTORIUS pronunciavit, qui primus (*z*) thermometri ad medicinam faciendam utilitatem sensit, etiam sub æquatore (*a*) aut in æstivis ardoribus (*b*), tamen sanguinem eo aere calidiorem esse, quem respiramus, eademque CAESARIS MAGATI (*c*) fuit observatio, & BOYLEI (*d*), & BOERHAAVII (*e*). Aliquanto vero accuratius hæc definire oportet, cum inprimis hic a summis viris diffideamus.

§. II. An constanter major atmosphære calore.

Nempe aeris atmosphærici æstivi calor a 64 (*f*) gradibus Fahrenheitianis ad 126 ascendit, ut omnino in calidis regionibus, non unice constantior

(*t*) Graduum nempe 97. MARALDI *Mém. de l'Acad. Roy. des scienc.* 1712. p. 323. CONF. MARTINE *anim. simul.* p. 210. *Essays* p. 331. REAUMUR *Mém. pour servir à l'hist. des insectes* T. V. p. 671. 672. Hinc in frigore percunt BAZIN.

(*u*) NEUMANN *Clym.* ex edit. ZIMMERMANNI p. 937. REAUMUR *Mém. pour servir à l'hist. des insectes* T. V. p. 671.

(*x*) MARTINE p. 330. 331. BOERHAAVE *Elem. Chem.* T. I. p. 415.

(*y*) Delphino Marfouin calidissimus sanguis est, ut fumat ANDRY *tr. des aliments du careme* p. 479. Adde TACHARD *voy.* T. I. p. 32. *J. de Trevoux* 1740. p. 2230. RICHER *voy. de Guyane.*

(*z*) In *Comm. ad primum sen. Avicen.* Inde ad ægros thermometri usum transtulit SWAMMERDAM *de respir.* p. 111. & ad animalia, deinde G. СОСКУРНЕ *of scaldfeafes*, & Ill. BOERHAAVIUS.

(*a*) p. 318.

(*b*) p. 145.

(*c*) *De rara medicat. vuln.* p. 15, ed. Vinct. 1616.

(*d*) *Hist. Jang.* p. 22.

(*e*) *Elem. Chem.* p. 191.

(*f*) Ante omnia gradus REAUMURIANOS cum FAHRENHEITIANIS comparare oportet. Calor ergo sanguinis humani est fere 96 grad. FAHR. calor idem 33 grad. REAUMURI. Frigus congelationis est huic quidem olim celebri artifice FAHRENHEITIO, 32. gr. denique calor aquæ ebullientis est apud REAUMURIUM 87, apud FAHRENHEITIUM 214. Sunt ergo frigus inter glaciale, & aquæ bullientis æquum gradus REAUMURIANI 87, FAHRENHEITIANI 182. ut isti quidem priorum pene subdupli sint.

stantior (g) calor fit, sed præterea major. Ergo, ut multas observatio-
nes in brevem tabulam colligamus, calor equidem æstivus medius Edim-
burgi est 57 (h), Londini 64 (i) & 70 (k), in Helvetia planiori fere
80. Sed in calidioribus regionibus, Patavii est 89 & 91 (m),
in insula Curassau 80 ad 86 (n). Jamaicae mediocris calor est 85 (o),
Maderæ a 60 ad 80 (p), Javæ ad 88 (q), Alepi 91½ (r), in insula
fl. Senegal 88 quando frigidissimus aer est (s), in capite bonæ spei ad 90
& ultra [t]. Sed longe acrius sæpe cælum calet; calor enim æstivus in
Europa & Berolini quidem ascendit aliquando ad 86 [u], Gedani ad 89.
90 [x], Gottingæ ad 95 [y], Londini ad 90 [z] 96 & 100 gra-
dus [a], Petropoli ad 96 [b], Parisiis ad 100 [c], Astracani ad 98 &
103 [d], Tolosæ ad 106 & paulo ultra [d*]. Viennæ ad 107 (d**).
Verum

(g) Ita vulgo scribi solet, ut Parisiis non minor quam sub tropico calor fit, in *Me-
moir. de l'Acad. des Scienc.* 1737. Neque Massiliæ quam in antillis insulis minorem æstum
esse. D. LAVAL. Sed etiam Petropoli calorem quarta parte majorem fecit,
quam in zona torrida Cl. KRAFT de *prærogat. reg. septent.* Ita Javæ cælum in umbra
non supra 88 grad. calere, sed ideo ægre tolerari scribit Cl. vir C. AUG. a BERGEN, quod
is calor noctu parum, & vix 6 gradibus minuatur *Hamb. Magas. T. V. p. 264. Epb.
Nat. Cur. nov. vol. I. app. p. 38.* Carthagine nova Americæ æstum medicorem sed perpetuum
esse ULLOA *viage* p. 58. & Panamæ æqualem æstivo galliæ æstui, sed periude
constantem esse IDEM p. 164. Sed etiam aliud & verum dictionem subest.

(b) PITCARNE apud MARTINE.

(i) NEWTON *ibid.*

(k) MARTINE *Essays* p. 312.

(m) POLEN, apud MARTIN, *anim. simil.* p. 144.

(n) TITSING *genes konstl voor de beekwest* p. 382.

[o] *Gentlem. Magazine* 1754 Jan.

(p) *Phil. Transf.* vol. 48. p. 618.

(q) *Car. Aug.* a BERGEN l. c.

(r) Is æstivus medius calor est, apud RUSSELL, *Natural hist. of Aleppo.*

(s) ADANSON *Voyage au Senegal.*

(t) *Mem. de l'Acad.* 1751. p. 447.

(u) *Misc. Berolin.* T. V. p. 121.

(x) HANOW *seltenheiten* p. 477. 527. Etiam Tubingæ 89 grad. fuit KRAFT *not.*
comment. T. I. p. 144.

(y) DUNTZE in *diff. sæpe laudanda* p. 11. in umbra.

(z) MATTY *Journ. Brit.* 1750. M. Aug.

(a) *Gentleman Magazine* l. c. Julio Mense 1752.

(b) MATTY l. c.

(c) MARTINE l. c. In umbra gradus fecit ad 89. KRAFT *exp. meteor.* in sole ad
103. Idem, & in *nov. Comment.* T. I. p. 144.

[d] LERCH in *Mem. de l'Acad. des Scienc. de Berl.* 1746. MATTY l. c. GMEELIN
flor. sibir. præf. p. LXXXI.

(d*) *Memoires présentés* T. II. p. 611.

(d**) DE HARN l. c. p. 160. 161. In umbra . . .

Verum neque isti ardores summi sunt. In umbra enim tantus Patavii calor fuit, qualem diximus, in sole multo acrior. Solis enim æstus calorem, qui in umbra est, valde superat, non 12 folis gradibus ($d \dagger$), aut 20 (d^{**}), sed 30 (d^{***}), & 36 (d^{****}), & demum in calidis regionibus enormiter major est (d^{*****}). Ita, in ipsa iterum Europa, Monspelii ova in sole cocta fuerunt, & ruptum thermometrum, idemque calor fævit, qui sebum dissolvit (e), & demum calorem aquæ ebullientis superavit (f).

Deinde aliis in regionibus major adhuc, quam in Europa; cæli æstus certis experimentis innotuit. In Carolina in umbra calor est ad 98 usque & 99 (g), & Pondicherii calor fuit $32\frac{1}{2}$ grad. R. qui incubantis gallinæ calore major est (h), tum Apamæ ad 35 REAUMURIANOS (i), qui æstus FAHRENHEITIANIS 106 major est. In capite bonæ spei calor ad eisdem 35 ascendit (k). Alepi quatuor mensibus æstivis calor a 92 ad 101 usque FAHR. gradus (l) fere pervenit. In Senega flum. æstus ad gr. FAHRENHEITIANOS 105 (m) & ad $38\frac{1}{2}$ (n), 40, & 45 (o) REAUMURIANOS gradus fævit. In Carolina cæli ardor aliquando ad 126 ascendit (p), totifque 28 gradibus calorem sanguinis humani superavit (q).
Hic

($d \dagger$) HALEs *veget. stat.* c. 1.

(d^{**}) Petropoli, nempe 102, ΚΑΡΑΥ *obs. meteor.*

(d^{***}) MATY 1750. Aug. p. 448.

(d^{****}) De HAEN p. 160. 161.

(d^{*****}) Duplo calidior. Cum enim in umbra ad 31 liquor ascenderet, in sole ascendit ad 50. Le BON *Mem. de la soc. de Montpel.* 1746. Duplo etiam calidior in *Francisci* de SAUVAGES observatione. Nam ad 60 gradus liquor venit, cum in umbra non superaret 30; *effets de l'air* p. 31. Triplo autumno superat le BON L. C.

(e) In sole quidem *Hist. de l'Acad. Roy. des Scienc.* 1705, p. 39.

(f) Ita le BON L. C. non accurate. Nam ad 80 gradus REAUMURIAN. liquor ascendebat, sed versus ebullitionis gradus est 87. Sed eo pervenisse legitur in *Memoir. de l'Acad. des Scienc.* 1706. p. 13.

(g) LINNÆ. *Phil. Transf.* n. 487.

(h) *Mem. de l'Acad. des Scienc.* 1737. p. 489. M. Febr.

(i) *Ibid.* 1736.

[k] 1751. p. 447.

(l) Junio fuit 96. grad. Julio 101. Augusto 97. RUSSEL in *nat. bist. of Aleppo.*

(m) MATY L. C.

(n) *Mem. de l'Acad.* 1738. p. 402. Gradum 38. ponit CL. de BUFFON *bist. de la nat.* T. III. p. 517. 518.

(o) ADANSON *relat.* p. 81. Ipso in fluvio nocturnus calor erat 32 graduum, qui fere sanguinis est. In sabulo calor erat $60\frac{1}{2}$ quo ova indurescerent, & pix colliquecit p. 26. 27. 81. 130. 131. Ova enim in calore 153 FAHR. coquantur TRALLES *Caribbeed* p. 39.

(p) *Phil. Transf.* n. 496.

(q) *Ibid.* n. 487.

Hic summus caloris gradus est, qui certo observatus sit, & 38.um gradum REAUMURI, quo supra calorem congelationis aerem calere posse vir Ill. existimavit, quando æstus maximus est, multis numeris superat, uti multum infra gradus 38 (r) sub congelationis puncto Sibiriae frigus thermometri liquorem deprimit

Mofambicensem aut Suaquensem calorem nimium credas; in quo sigilla liquefcant (s) plumbeæque glandes, & calcei torreantur, & cutis decedat (t). Neque tamen penitus fabulosas vel has historias dixerim, quoties eas cum venti Samiel, aut Harmattan, violentia comparavero, qui in desertis circa Euphratem fluv. & alibi, & subito mortales occidit (u), & pecora, quæ deprehendit, facieque & agros amburit (x), ut rubra tumeat, quasi ab ebulliente aqua percussa, & aquæ calorem eundem imprimat, qui sanguinis est (y).

Demum peculiaris ille calor, quem in balneis experimur, plerisque in orbis terrarum æstus aut æquat, aut superat. Aquæ equidem minerales ad 134 (y*), 140 (z), 152 (a) & 157 (b) grad. FAHR. usque calent, non tamen ideo eo summum calorem elevaverim, quem homo tolerat. Fert autem certa per exempla 97. 98. (c), 99 (d), 100 [e].

110

(r) *Mem. de l'Acad. des scienc.* 1736. p. 489.

(s) BOYLE *nat. hist. of the air* p. 165. KÆMPFER p. 321.

(t) LUDOLPH. *hist. æthiop.* l. c.

(u) Quatuor millia hominum occidit THEVENOT T. II. L. 2. c. 10. 116. vide KÆMPFER p. 671. BAILEY *itin.* p. 33. Est Alsaman AVICENNÆ L. I. T. II. *doctr.* l. c. 8.

(x) CHARDIN T. IX. p. 223. 224. 225 qui in Caramania ipse expertus est. THEVENOT *voyag.* T. III. L. I. c. 10. 11. 12. CHARDIN T. IV. p. 22. DAMPIER *of winds* p. 50. In arenosis Barbariz BOYLE *hist. of the air* p. 150. in Ægypto MALLER T. II. p. 386. ed. belg. Habet etiam PERRY p. 256. & KÆMPFER.

(y) THEVENOTUS nisi fallor T. II. c. 34. 80. nec enim nunc ad manus est.

(y*) Aponenses calent 52½ gradu. Si Reaumuriani sunt, erunt gradus Fahrenheit.

133. VANDELLI *diff.* p. 7.

(z) Aquæ urbis DAX apud CL. SECONDATIUM, Ill. patris egregium filium, quas credit calidissimas esse. Aquæ Porceti gradu 144. calent LUCAS *of min Waters* T. III. p. 196.

(a) LUCAS ibid. de aquis etiam Porcetanis.

(b) Aquæ Balarucenses ad 42½ & 47 gradum REAUMURI æstuant *Memoir.*

de l'Acad. des sciences 1752. p. 636.

(c) J. FLAUCUS vir eruditiss. in *iberim. Pijavar. descriptione* p. 40.

(d) Libere in eo calore respiratur SENAC T. II. p. 250.

(e) MARTINE *anim. simul.* p. 144.

Haller *Physiolog.* Tom. II.

E

110 [f] & 116 gradus [g], licet Cl. le MONNIER calorem 40 grad. REAUMURANORUM sive 116 fere gr. FAHR. tolerare non potuerit [h]. Sunt tamen ægri, qui etiam 42½ & demum 47 gradum Reaum. per 7 vel 8 minuta ferant [i], qui est 130 grad. FAHR. diutius toleraturi, si consuetudo [k] accesserit. Demum in illo æstu Caroliniano: ut aliqui mortales perierunt [k*], ita alii & plerique vitales edurarunt [l], calor vero Senegallensis etiam a laborantibus æthiopibus toleratur. Ita canes in vaporariis inclusi, gradu demum 113 [m], 115 [n], 122 [o], & 146 [p] perierunt, & tolerarunt gradus 106 [q], 108 [r], 109 [s], 120 [t], 126 [u], & demum 146 (x). Longe majorem ardoris excessum animalia frigida ferunt, si cum innato calore sui sanguinis compareris. Nam in aquis calorem humani sanguinis æquantibus cyprini vivunt (y); qui tamen calor totis, ad minimum, 92 (z) gradibus calorem sangui-

ni

(f) In aquis Bathonianis; per horas tolerari *GLASS of Baths* p. 27. Gradum 39 REAUM. plerisque convenire *Mem.* 1752. p. 637. Sed is est Fahrenheitii 113.

(g) In Russorum vaporariis 108 & 116. grad. calentibus per integram horam durant *GMELIN flor. Sibirie.* præf. p. LXXXI. Pene ardentem calorem ferre *WEBER ceram Island.* T. I. p. 22.

(h) *Memoir. de l'Acad.* 1747. Multos non ultra grad. 36 tolerare *Mem.* 1752. p. 637. aut 107. grad. FAHR. PLANCUS I. c.

(i) *Memoir.* 1752. p. 636.

(k) In balneo vaporis prima die vix 6 minutis durant & pene diffunt; iude ad 15 minuta edurant *SPEINGFELD it. Carlsbad.* p. 262.

(k*) Etiam in Europæ æstibus nunquam homines & animalia subito perierunt *MASSA de febr. pestilens.* p. 145. *ДВЕНАМ phys. theol.* p. 27. die 8 Jul. 1707. Gamroui & homines pereunt, & canes *КАЗМЕРER* p. 721.

(l) *Phil. Transf.* n. 487.

(m) *DUNTZER* exp. 1.

(n) *Exp.* 2. 5 & 119. gradus.

(o) *Exp.* 3.

(p) *Exp.* 4.

(q) *Exp.* 6. per quatuor horas cum dimidia.

(r) *Exp.* 6.

(s) *Exp.* 6. Venesectione revocatus est, qui eum calorem toleraverat p. 21;

(t) *Exp.* 3.

(u) Post seiquihoram demum in eo ardore periit canis *Experimenti* 5.

(x) Demum post 57 min. periit canis *Experimenti* 4. in calore 146. gr.

(y) *LUCAS* I. c. p. 205. 206. In calore 72 vivunt *MUSCHENBROECK inquit; phys. sic.* p. 122 inque tepidis oris thermarum ebullientium *VALISNERI oper.* T. III. p. 471. 472 T. V. p. 112. Ad 27. 29. 38. vivunt cantharides & buccina *VANDERLII* p. 52. tepet autem aqua 27mo. In thermis pisces & ranæ vivunt *COMBING calid. inuit.* p. 42. 43. inque thermis Islandiæ calentibus *ANDERSON* p. 173

(z) Qui sit unius aut ad summum 7 graduum p. 29.

ni eorum piscium familiarem superat, ut excessus inde idem sit, qui foret, si homo in calore 188 graduum viveret. Sed etiam in aquis hoc ipso gradu calidioribus, quarum æstus ad gradus FAHR. fere 111 ascendit, etsi pisces pereunt (z*), ranæ tamen vivunt (a), quarum sanguis 106 gradibus minus calet: quæ iterum æque memorabilis caloris est tolerantia, quam hominis est, qui in 200 calore Fahrenheitiano vivit.

§. III: *Non perpetuo superat.*

Per hæc adeo experimenta constat, hominem in calore 120 graduum FAHR. & aliquanto etiam majore vivere. Sed is calor multum superat sanguinis humani calorem.

Nam in thermometro sub alas hominis dato argentum vivum ad 32 REAUMURI (b), & 94 (c), 95. 96 (d), 98 (e), 99 (f) FAHR. gradus ascendit, ut alius homo alio fervidiorem temperiem nactus est, & diutius mensura adhibetur (f*). Sanguinis ipsius, aut viscerum abdominis vivi animalis aliquanto major (g) calor est, ut uno duobusve gradibus FAHR. superet.

Inter animalia multa sunt, quæ aliquanto magis calent, ut ex quadrupedibus carnivoris, canes [h] felesque, quorum calor est fere

E 2

103

(z*) Pereunt 96. MUSCHENBROECK. In calidissimis aquis ranæ pereunt, TARGIONI *viaggi*. T. II. p. 419. De Porcetanis LUCAS *of waters* T. III.

(a) COCCHI *bagni di Pisa* p. 59.

(b) In thermis Aponensibus plantæ vivunt MARRUS *de potu calido* p. 27. *Mem. de l'Acad.* 1734. p. 562. 563. 1738. p. 492.

(c) BOERHAAVE *Elem. Chem.* T. I. p. 415.

(d) SCHWENKE p. 44. 45. RUTTY *Synopsis of miner waters* p. 594.

FAHRENHEIT apud MARTINE. A de HAEN L. C. p. 157.

(e) MARTINE *anim. simil.* p. 142. de suo calore *Essays* p. 335. In *Minorca inf.* 98. & semel 100: RUTTY L. C.

(f) MATY *Journ. Brit.* 1750. p. 447. Nimis frigidum sanguinem fecerunt BOERHAAVIUS, qui calorem humanum ad 92 gr. & in infantibus ad 94. æstimavit: tum STEPHANUS HALES, qui pene ad 93 gr. FAHR. calculo factio substitit *veget. stat.* c. 1. p. 59: & CL SAUVAGES, qui 30 REAUMURIANOS gr. admisit *effets de l'air*, & magis adhuc PITCAIRNIUS apud MARTINE, qui 90. FAHRENH. Nimis calidus potius est, si dimidium calorem aquæ ebullientis ipsi tribueris *Phil. Trans.* n. 271.

(f*) A de HAEN L. C. p. 157. Ad sex denum gradus liquor per moram ascendit.

(g) MARTINE *anim. simil.* p. 174. *Essays* p. 336. 337. 338. WHITT *physiol.* p. 16. non adeo 12 gradibus, ut THEOPHILUS LOEB *de febrib.* n. 259. Urinam quatuor gradibus calidiorum facit HALE L. C.

(h) MARTINE *anim. simil.* L. C. *Essays* p. 336.

Ex his ergo omnibus comparatis conficitur, sanguinem quidem ex recepta opinione plerumque atmosphaera calidiorē (z) esse, in qua vivitur: sed etiam in eo aere vivi posse, qui supra summum sanguinis calorem sedecim gradibus calefacit & ultra. Nam in aestu illo Caroliniano undecim (z*) & 28 gradibus calore 98 graduum sanguini proprio aere magis aestuavit, & thermometrum in aere umbroso descendit, cum in os hominis transferretur (a). Hæc operose erui (b), quorum alibi utilitas adparebit.

§. IV. Halitus.

Solo tactu ignis, halitus etiam oculo percipitur. Nempe sanguis ex fani hominis incisa vena emissus, aut sanguis vivi animalis aeri utcumque expositus, fumum evidentem exhalat, quem etiam æstivo tempore adscendere videas, hiberno tamen magis. Eum vaporem nescio annon primus HELMONTIUS (c) viderit, qui nuperis medicis nunc vulgo innotuit (d). Est in eo subsalsus sapor, odorque parum foetidus (e), urinosi ingenii, acrior uterque in morbis (f) & in animalibus carnivoris (g), herbivoris mitior. Sed etiam de humano sanguine nonnunquam olidus vapor exhalat, & huic ipsi causæ imputatum est (h), quod a tractatis vulneribus morbi exitiosi chirurgos invaserint.

E 3

Idem

(z) Ut p. 31. compar. cum 35. In locis insolatis æqualem fere facit III. SENAC T. II. p. 247. cum contra CL. SAUVAGES sanguinis calorem hieme faciat 28 grad. REAUMURI, quando aer octavo gradu friget, æstate 30 quando aer circa 25 & 27 gradum tepet efficit de l'air.

(z*) Phil. Transf. n. 496. nempe in sole. In ipsa umbra calor cum sit 98 graduum, sanguinis humani calorem superat LININGS ibid. n. 487.

(a) Phil. Transf. n. 487.

(b) Quod vulgo cum BOERHAAVIO credatur, hominem in eo aere vivere non posse, qui sanguinis calorem habeat. Chem. T. I. p. 192. 193. SAUVAGES effets de l'air p. 35.

(c) Anr. vital. p. 577. edit. EZZEVIR. oper. omn.

(d) Conf. M. MALPIGHIUS de poly. p. 430. Thomas CORNELIUS progymnasms. VII. Phil. VERHEYEN L. II. p. 36. (spiritum vocat torreficum) J. Maria LANCESIUS p. 18. 19. ed. nuper. Pct. Ant. MICHELOTTI de separat. fluid. p. 55. Thomas SCHWENKE l. c. p. 90.

(e) Rob. BOYLE de conservat. corp. in vacuo M. MALPIGHIUS l. c. LANCESIUS l. c. MICHELOTTUS l. c. SCHWENKE l. c.

(f) Simon PAULI in digress. de febre maligna.

(g) Is est vapor foetidus, qui de canis corde exhalabat KYPPE de bun. pericard. n. 36.

(h) VAUCUYON oper. de Chir. p. 242.

humores esse, qui misti, dum animal vivebat, unum sanguinem constituebant.

Cruorem amamus eam partem vocare, quæ rubra, quæ ponderosior est, quæ globulis constat, quæ sola ferrum continet, & partem inflammabilem. In colore nihil est, quod dubium sit. Omnis enim aqua, quæ de cruore secedit, perpetuo flavescit, neque quidquam præter cruorem in animale rubet. De pondere possit ambigi, siquidem eximius olim & de universa naturali philosophia, & de sanguine auctor, cruorem in sero natum, tantoque leviores esse scripsit, ut ratio sit utriusque, quæ 1041 & 1154 fere quæ 10 & 11 [r], neque mirum est, Illi viri auctoritatem alios scriptores in suas partes traxisse, cum ejusmodi experimenta instrumentum otiumque possant, quo omnino multi eruditi viri, verique cupidi destituuntur [s].

Olim ergo grumum sanguinis rubrum sibi permistum fundum petere monuit *Hicronymus BARBATUS* [t], idque experimentum alii [u] confirmarunt. Idem fit, ut grumi pars superior exalbescat [x]. Sed etiam globulos rubros sero graviores esse senserat *Antonius* v. *LEEUWENHOECK* [y]. Inde accuratius *Jacobus JURIN* [z] pondus, quod vocatur specificum, sanguinis ad serum ea ratione aestimavit, quæ est 1054 ab 1030, cruoris vero solius ad serum, uti 1126 ad 1030 [a]. *Georgius MARTINE* globulosam massam solam ad serum facit uti 1093 ad 1022, sanguinem vero, uti 1045 ad eundem numerum [b]. *Petrus* v. *MUSSCHENBROECK* rationes ponderum sanguinis, cruoris, & serici constituit 1050 ad summum, tum 1084 & 1027 [c]. Cl. olim medicus, *SWIFTII* amicus & *POPPII*, *Johannes ARBUTHNOT* rationem, involutam quidem, dedit sanguinis ad serum uti 1020 ad 1000 (d).

Deinde

(r) *Robertus BOYLE* *append. ad hist. sang.* p. 28. 57.

(t) Serum una sexta parte quàm sanguis gravior est *SCHREIBER* *Element. med. mathem.* p. 235.

(u) *De sanguine & sero* p. 154

(x) *PASTALIC* p. 74. *Europ. medic.* p. 264. *SCHWENKE* p. 102. *JURIN* l. c. p. 99. 100.

(y) *PETIT* *hist. de l'Acad. des scienc.* 1733. p. 31.

(z) *Phil. Transact.* n. 105. deinde *Antonius* de *HENDE* *obf.* 86.

(a) *Phil. Transact.* n. 351. d. 9. VII. p. 104.

(b) *Ibid.* p. 110. Experimentum dat 1034. Sed ob varias rationes cum numerum corrigat ad 1125.

(c) l. c. p. 104.

(d) *Instit. physc.* p. 354.

(e) l. prox. cit.

Deinde *Thomas SCHWENKE* sanguinis pondus ad pondus feri reperit, uti 1173 ad 1142 (e), cruoris vero seorsim sumti, ad idem serum comparati, uti 1204 ad 1142 (f). *J. Baptista MAZINUS* rationem sanguinis ad serum admittit, quæ est 1886 ad 1803 (g). *G. Erhardus HAMBURGER* multa experimenta fecit, quæ eandem proportionem ponderis confirmant, feri nempe ad sanguinem venosum pondus in homine facit, ut 400 ad 409, in cane uti 500 ad 515. serum vero sanguinis arteriosi suum ad sanguinem, uti 500 ad 525, neque in cane aliam rationem constituit (h). Inde vir Cl. *Johannes SILBERLING* in eodem volumine sanguinis reperit partes 216, feri 209 (i). *ADOLPHUS* vero *FRIDERICUS HOFMANNUS* (k) sanguinis totius pondus se habere expertus est uti 2072, cruoris ut 2206, feri ut 1938, ut grumus tota octava parte feri pondus superaret. Ex his omnibus, paulum utique diversis, conficitur tamen, cruorem sero graviorem esse, hinc etiam sanguinis ex sero & cruore misti pondus feri gravitatem, minori utique discrimine, superare. Vera enim ratio ponderum specificorum rubræ albæque partis sanguinis vel ideo erui vix potest, quod cruorem sincerum habere non detur (l).

Juvat etiam comparatum cum aqua sanguinis pondus addere, quale præcipui in experimentis viri constituerunt, etsi non ignoro, ipsam aquam, perinde uti sanguis, pondere alio esse, alioque, ut alia & alia purior fuerit. Ergo *JURINUS* sanguinis totius pondus, ad pondus aquæ reperit, uti 1051. 1053 & 1055 ad 1000, ut medius fere inter dissentientiâ experimenta numerus foret 1053. Cruoris solius pondus ad eandem aquam facit esse, uti 1126 ad 1000 (m). Porro vir Ill *Thomas SCHWENKE*, per experimenta magna cum cura instituta, totum sanguinem ad aquam facit uti 1173 ad 1110, cruorem uti 1204 ad

1110.

(e) l. c. p. 123.

(f) l. c. conf. p. 62.

(g) *Mechan. morbor.* T. I. p. 34.(h) *Physiolog.* p. 4. In vacca eandem rationem feri, ad sanguinem, facit uti 519, ad

327, in equo uti 508, 528. in sine uti 503, 513. satis similes omnes.

(i) p. 15. Varias autem rationes reperit, ut sanguis ad serum modo esset uti 10 ad 8, modo uti 11 ad 10, modo uti 12 ad 10, p. 14. *diff. de humor. corp. human. gravitas.**Specific. Argent.* 1749.(k) *Noo. hypobes. de rebus physic.* p. 6.(l) *GAUSSIUS pathol.* p. 163.

(m) l. c. p. 204. 208.

1110, five uti 12 ad 11 proxime (n). Cl. vir *Petrus v. MUSSCHENBRÖECK* sanguinis ad aquam rationem facit 1040 & 1056 ad 1000, feri 1027 ad 1000, cruoris absque fero 1084 ad 1000 (o). *Georgius MARTINE* sanguinem ad aquam facit uti 1056 aut 1057 ad 1000, serum ut 1032 (p). *MAZINUS* sanguinis ad aquam rationem habet 1836 ad 1749 (q): *HAMBERGERUS* (r) 409 ad 385: *Fridericus HOFMANNUS*, celebrior ille Halensis medicus 615 ad 585 (s). Cl. *SILBERLING* sanguinem, in diversis experimentis, aqua graviorem reperit $\frac{10}{288 \text{ mis}}$ deinde $\frac{11, 12 \& 14}{288 \text{ mis}}$, serum vero $\frac{8, 10 \& 11}{288 \text{ mis}}$ (t), & alibi, sanguinem ad aquam facit uti 281 ad 261 (u), serum uti 272 ad 261. *Adolphi Friderici HOFMANN* rationes sunt (x), sanguinis totius ad aquam uti 2072 ad 1875, grumi rubri uti 2206 ad 1875, feri solius uti 1938, ad 1875: ut massa sanguinis decima nona parte sui ponderis aquæ pondus superet, serum nonnisi trigesima prima (y). Ex *MARTINII* experimentis uncia anglici ponderis æquivalet 1, 6526 poll. sanguinis calentis, uncia vero sanguinis occupat 1. 813 pollicis (z). Ad aquam falsam *Johannes ARBUTHNOT* sanguinem & serum comparavit, reperit sanguinem ad eam aquam se habere uti 26 ad 15, serum uti 300 ad 353 (a). Ad aerem rationem recepit Cl. *HALES*, quæ est 841. 1. (a*).

§. VI. Sponte cogitur in scissile quasi hepar.

Mirum omnino videri possit meditato; cruorem, qui pene totus aqua sit (b), cogi posse, & fluidissimum aquæ elementum inter sanguineas

(n) p. 123.

(o) l. c.

(p) l. c. 94 & 100.

(q) l. c.

(r) l. c. p. 7.

(s) *Med. System.* T. I. p. 92.

(t) l. c. p. 14.

(u) p. 15.

(x) l. c. p. 5. 6.

(y) p. 17.

(z) l. c. p. 100.

(a) *Essay concerning the nature of aliment;* p. 121. 122.

(a*) *Hæmatur.* p. 98.

(b) Ostenditur in analysi, quanta in sanguine aquæ sit portio.

neas moleculas quasi coerceri, & una firmum stare (c). Et tamen hanc coagulabilem sanguinis naturam facillima experimenta ostendunt. Diximus, ut in vivi animalis vasis in unguinis speciem coeat, quam primum perpetuo motu circumagi cessat (c*). Emissus idem, si exigua massa fuerit, in laminas ruberrimas, lentas, tremulasque, ad gelatinæ modum Perizæque hibernæ cogitur. Major massa aut in figuratum intra vasa sua grumum (d), aut in latam figurabilem scissilemque placentam in patera coit, quæ continuo secedente sero in insulam solidescit, quam plurima aqua circumfluit. Dum ea aqua avolat (e), evanescit una insula, donec crusta rubra, subnigra, sicca, friabilis supersit, quæ patellæ ambitum obducit (f). Eam crustam celerius ex ruforum sanguine nasci Cl. auctor extat (g).

Coit autem in placentam in aere utcunque calcnte, certe in Europa. In frigore etiam absque sero (h) ante reliqua sanguinis elementa congelatur (i), in frigore nempe, quod 9. 10 gradibus Reaumurianis determinatur (k).

Solent medici galli (l) nuperiores monere, duriora coagula esse, quæ ex sero nascuntur, & serum vi densabili cruorem superare, cum in frigida coeat, dum sanguinis pars rubra fluiditatem conservat (m).

Verum certum est, etiam ex rubro cruore, dura nasci coagula, & quidni nascantur, cum in ea sanguinis parte, & terræ, & ferri, plurima sit portio. Et primum ne membranas RUYSCHIANAS sero tribuas, certum est una cum sero integrum sanguinem quassasse RUYSCHIMUM [o], inque membranam vertisse, quau solebat medicis, qui se

(c) SCHWENKER p. 147.

(c*) p. 10.

(d) p. ib.

(e) p. 38.

(f) De HALLER *vat. med.* p. 84. 85. ELLER *Mem. de l'Acad. des sciences. de Berlin* T.

VII.

(g) Intra 14 horas BURGELER *de aere & aq. Francos.* p. 17.

(h) BURCH l. c. T. II. p. 445.

(i) DIBOLD *de aere.*

(k) IDEM *ibid.* p. 23.

(l) PETIT *Mem. de l'Acad. des sciences.* 1732. p. 393. SENAC T. II. p. 921

(m) PETIT l. c.

(o) *Tbes.* VII. n. 39. *Tbes.* I. aff. I. n. 3. *Tbes. man.* n. 158. *Cir. funorat.* n. 15.

se inviserent, ænigmatis loco ostendere. Totum etiam sanguinem de vena calentem, in lagenam receptum (p), quassando brevi in membranam mutavit Vir Ill. Antonius de HAEN (q): recentem autem esse oportet, nam conservatus eamdem membranam non reddit, neque ex fero ea membrana fit (r), & ablata ea membrana tamen serum concrecibile superest (s). Sanguis arteriosus post amputatos artus in cellulosam telam effusus, in fibras indurescit (t). Denique rubra illa fila, fibræque solidæ placentæ sanguinæ, quæ ex sanguine in uterum effuso nascitur (u), satis ostendunt, etiam ex rubro cruore firma coagula parari. In sanguinea crusta, quæ siccata in solidam naturam abiit, fibrosus & cellulosus habitus adparuit (x). Demum etiam in vivo animale grumi sanguinis enati duriores fuerunt (y).

Uti sponte grumus ruber ex fluido sanguine nascitur, ita firmius coit idem, si præterea calor major accesserit, sive is circa 140 (z) gradum FAHR. aut aliquanto major (a) fuerit, sive demum omnino ebullientis aquæ fervorem adtigerit: ita enim densus, & tamen intus rubens (b) grumus nascetur. Etiam testudinis fluidissimus sanguis coctus cogitur (c). Neque ob fluidarum particularum jacturam nova hæc soliditas nascitur, nihil enim grumi ponderi decedit, dum coagulatur (d): & oportet utique adtractilem sanguinis vim hic agnoscere, cujus efficaciam sublatus motus progressivus nunc liberam sibi reliquit.

Uti calor igneus, ita febrilis æstus sanguinis naturam compactilem auget. In valida febre vis cohesionis sanguinis ab 8, 9 & 12 gradibus

F 2

qui

n. 15. *Ybes*. VI. n. 15. conf. BOEHMER *de præcav. polyæ*. p. 13. 14. LÆSCHER *Anthropolog. exper.* p. 35. MALPHIGIUM *de polyæ* p. 116. sed inprimis Cl. de HAEN.

(p) HAEN p. 88.

(q) IDEM p. 91. 92.

(r) IDEM p. 87.

(s) IDEM p. 94.

(t) MONROO *Essays of a Society at Edinb.* T. II. p. 173.

(u) SMELLIE *cases in midwifery*. p. 96.

(x) FRANK. ANMERK. T. I. p. 446. 447.

(y) *Mém. de l'Acad. de Chir.* T. II. p. 21.

(z) SCHWENKE p. 106.

(a) p. 126. Ad ignem coire vidit WILLIUS *de cerebro* p. 134.

(b) SCHWENKE p. 106.

(c) OEXMELIN *bist. des avantur.* T. I. p. 86. 87.

(d) SCHWENKE p. 136. 137.

qui in sano homine sunt, crescit ad 32 (e), 48, 56, & funesto equidem eventu ad 64. In homine sano, in placentam cruoris ante 24 horas emissi, dimissum octo drachmarum pondus grumum frangit, in febre vero etiam 70 drachmæ requiruntur, ut placenta cedat (f).

§. VII. *Idem sibi permixtus dissolvitur.*

Grumus coacti sanguinis paulatim in libero aere, & in modico calore (g) aut 50 graduum, aut minori, putrescit, & levior fit sensim, ut in aqua nunc natet, mergique renuat [h], qui recens emissus continuo subsidebat. Ita in aquam flavam (i) & volatilem fætidamque (k) naturam degenerat, quoad, præter eam rubram crustam, quam dixi, nihil superfit: celerius tamen in juvene, in senes tardius cruentum grumum evanescere auctor est Cl. a BERGEN (l). Non sine risu videas celebrem olim medicum, sanguinem post elapsas 24 horas in aquam resolutum, pro re rara & aquæ spadaneæ simili habuisse (n). Sed etiam in vivo homine maxima effusi in cellulosam telam cruoris coagula dissolvuntur (o) & evanescunt, ut ruber grumus in fuscum, tunc in viride, deinde in flavum liquamen redeat, maneatque a dissipato cruore similis fere rufus pulvis (p), qualis a sanguine post exhalationem superest. Mirum exemplum juvenis recordor me vidisse, cui a præcipiti ex alto lapsu sanguineum quasi alterum caput accesserat. Is enormis, facile unius libræ grumus, secundum cellulosa muscutorum, & ossium spatia in palpebrarum duplex intervallum, faciemque descendit, ut ea æthiopis similior esset: neque multis diebus interpositis, per eos, quos exposui, colorum medios gradus tota ea massa dissoluta evanuit. Idem calor incubantis gallinæ sanguinem per menses fluidum retinet, neque cogi permittit (q).

Sed

- (e) *Browne LANGRISH modern. practice* p. 68. 129. &c.
 (f) *Saunel MEHLER*, ad versionem *primarium linear. physilog.* T. II. p. 357.
 (g) *SCHWENKE* p. 128. add. *PRINGLI exper.* p. 416.
 (h) *SCHWENKE* p. 113.
 (i) *HARVEI de gener.* p. 160.
 (k) *NORFORD of cancerous tremors* p. 107.
 (l) l. c.
 (m) *SCHWENKE* p. 50.
 (n) *HEERS spadaneæ obs.* 23. p. m. 207.
 (o) *HEUGHER* p. 349.
 (p) Sub unguibus de dissipato sanguine superfuisset *SCHWENKE* p. 59.
 (q) *BIRCH l. c. T. III.* p. 238.

Sed in vivi etiam hominis vasis sanguis ita mutatur, ut amissa natura coagulabili pallidum in liquamen abeat, quod porro nulla arte, nullo alcohole corrigi cogique queat, neque membranas illas dare aptum sit. In cachecticis, chloroticis, (r) aliisque debilibus (s) scorbuticis (t), & hæmoptoicis (u) ægris res vulgo nota est, eoque refero eorum hominum historias, quos aiunt solo jure carniū vixisse (x), quod per arterias & venas sanguinis locum teneret. Memorabile vero est inprimis id resolutionis genus, quod in morbis acutis, plerumque, tamen aliam etiam post febrem supervenit, nam in intermittentis febris principio sanguis lentus est, in fine floridior (y). Sanguis in petechiis sub initia morbi rutilus, inde niger & dissolutus, in faniem putridam abit (z). In febre flava infularum antillarum sanguis sub principia floridus, absque sero, omnino ut ex venis profluit [a], cogitur, post triduum vero flavum colorem induit, naturamque deponit coagulabilem (b). Idem in angina maligna locum habuit (c), ut sanguis, qui in morbi principiis densus fuisset, post tres quatuorve venæ sectiones merus nunc exiret ichor. Ita porro in variolis (d), petechiis (e), morbis malignis variis (f), peste (g), vaccarum lue (h) sanguis dissolutus educitur. In febribus malignissimis regionum calidiorum sanguis in principio sanus, postea resolutus prodit

F 3

dit

(r) FREIND *Emmenol.* p. 118. Edit. Oxon.

(s) WEPFER *de apoplex.* p. 355.

(t) HUXHAM *of fevers* c. 5.

(u) Ex hæmoptoici sanguine membrana RUYSCIANA parari nequit de HÆM

P. 95.

(x) Apud LOWERUM c. II. p. 71. ed. belg. HANNES in *diff. qua fetum per os nutrirī ostendit.*

(y) TABOR p. 274.

(z) HUXHAM *of fevers* T. II. p. 83. *of sore throat.* p. 39.

(a) p. 18.

(b) WARREN *of the yellow fever.* p. 11. LININGS *Ess. medic. and philos.* T. II. art. 29. HUGHES *nat. hist. of Barbadoes.* p. 38. N. *voyag. de Guinée* p. 311.

(c) HUXHAM *of sore throat.* p. 37.

(d) HUXHAM *of fevers* p. 52. 53. SCHWENKE p. 129. LISTER *de variol.* p. 98.

(e) IDEM *ibid.* p. 58. 59. 62. BIANCHINI *lettere* p. 135.

(f) In Parisiensi morbo, celeriter ad mortem tendente, sanguis tenuis fuit, ut pulsi cruor *Memor. de l'Acad. des scienc.* 1749. p. 119. In angina maligna familia habet HUXHAM *of sore throat.* p. 52. in febre nosodochiali jam prosecta FRINGLE *de morbo castrensi.* p. 256. Sanguis in malignis amittit mucosum elementorum vinculum du BOIS DEU *du poul.* p. 303.

(g) In peste sanguis floridus & ruber *Obss. sur la peste* p. 343.

(h) HANNÆUS in libello de ea lue proprio p. 12.

dit (*h**). In Bredana febre sanguis lividus, & fetidus, non concrevit (*i*). In omnibus vero his morbis sanguinem non coire malum est (*k*), & non imperite hispani (*l*) in maligna febre sanguinem mortem portendere autumant, si fluidus de vena prodierit. Inde etiam funestissimæ illæ hæmorrhagæ fluidi sanguinis, qui in malignis febribus (*m*) saniosus de auribus, oculis, naribus, ore, utero intestinalisque, & de cute vesicantibus emplastris crosæ, aut cum sudore (*n*) erumpit; & in peste (*o*) de naribus, utero, & de incisa vena, aut scarificata cute fluens vix coerceri potest (*p*); idemque in simili putredine, quam serpentium morsus (*q*) sanguini imprimit, ex auribus, naribus oculisque manat, tum in morte subita ex vapore sentinæ putrido (*r*). Etiam hæ hæmorrhagiæ fere funestæ eveniunt (*s*), & raro evadunt, quibus in [*t*] variolis sanguis per urinas exiit, doctissimis anglis testibus. A putredine enim hæc dissolutio est, quæ vires cordis potentissime destruit, ut tenuitas ea sanguinis cum pulsu minimo [*t**] fere conjungatur, neque malum auxilia fere admittit, siquidem corrupto sanguini sua nativa densitas reddi nequit (*u*). Sed etiam alii in corpore humano humores coagulabilem naturam per morbos amittunt (*x*).

§. VIII.

(*h**) RUSSEL *natur. hist. of Aleppo* p. 109.

(*i*) VANDER MEY apud G. V. SWIETEN p. 127.

(*k*) In variolis LISTER l. c. Pro signo malignæ febriis habet BIANCHINI.

(*l*) ZWU. LUSIT. *prax. admir. L. III. obs. 59.*

(*m*) In Europæis malignis & petechialibus febribus HUXHAM *of sore throat* p. 60. 61. *of fevers* p. 44. In febre flava LININGS l. c. WARREN l. c. *N. voyag. de Siam* p. 211.

(*n*) HUXHAM *of fevers* p. 44.

(*o*) MURALT *cbir. Scripsen* p. 587.

(*p*) TIMONIUS *in gener. chronol. hist. of seasons* p. 154.

(*q*) PISO *hist. nat. Ind. p. 276.* de morfu serpentis Ibiracoæ.

(*r*) Continuo sanguis de ore, naribus & auribus exiit cum magna putredine RUT-

TY *synops.* p. 148.

(*s*) In peste v. MURALT l. c. LARADIE *de la peste à Touloufe* p. 1620. RADZINSKI p. 367. In febre flava LININGS l. c. in morbo fere eodem, quem furorem sanguineum vocat HELVETIUS *perles de sang* p. 87. 88.

(*t*) LISTER l. c. SYDERHAM.

(*t**) *Mem. de l'Acad. des scienc.* 1749. p. 119. HUXHAM *of sore throat.* p. 39. 60.

61. LININGS l. c.

(*u*) De sanguine SCHWENKE p. 129. de ichthyocolle putrida LISTER *ag. medic. Angl. T. II. p. 90.*

(*x*) In scorbuto, ut vocat, vaccarum lac non cogitur PLANQUE *bibl. T. III.* p. 22.

§. VIII. *Cruoris & feri in sanguine portio.*

Quæ nuper exposita sunt, non permittunt certam feri ad grumum rationem esse (y): cum enim tot ex causis feri copia aut crescat, aut diminuatur, cum cruor perpetuo aliquam feri copiam exfudet, quæ sibi decedit, adeoque feri portio crescit, donec de cruore vix superfit quidquam, non oportet certam utriusve elementi ad alterum rationem sperare. Nihil ergo ab expectatione nostra alieni est, quando clarissimi scriptores alias & alias de utriusque in sanguine partis rubræ, quam diximus, & flavæ rationes admiserunt. Oportet autem eos audire, quorum major est auctoritas. Qui minimam feri portionem fecit HAMBURGERUS, æstimavit ad tertiam sanguinis partem, inque homine rationem ejus ad cruorem fecit 109. 212. ut tamen ea ratio paulatim cresceret, & denique serum ad cruorem esset, uti 145 ad 176 (z). Tertiam, & paulo ultra, neque tamen penitus dimidiam, recepit BROVNE LANGRISH (a). Rubri sanguinis partes 62. albi 38 reperit RAYMONDUS VIEUSSENS (b). Æqualem utriusque portionem facit ROBERTUS BOYLE (c) & CAROLUS DRELINCOURT (d), & Ad. FRID. HOFMANN (e). Quinque cruori duodecimas. sero septem adsignat JOHANNES TABOR (f). Quinque feri, tres cruoris partes æstimat HOMBERGIUS (g), duas tertias feri, cruoris unam THOMAS SCHWENKE (h). Tres quartas partes feri, unam cruoris admittit FRANCISCUS QUESNAI (i), nosterque amicus SCHREIBERUS (k) & olim FRIZIMELICA (l), inque alio experimento CAROLUS DRELINCOURT (m). Sed etiam alibi ROBERTUS BOYLE

(y) Conf. GAUBII *patholog.* p. 153.(z) *Physiolog.* p. 6.(a) *Medical. praxiæ* p. 74.(b) *Des liqueurs* p. 25.(c) *Apparat.* p. 54. *append.* p. 24. Plus utique repererat [cruoris], sed negat inde concludi posse, serum a cruoris copia superari.(d) *Cunicid.* X. exigua nempe diversitas fuit: ЧЕРУН *English malady* p. 120.(e) *l. c.* p. 17.

(f) p. 62. ad experimentum non optimum.

(g) *Mém. de l'Acad. Roy des sciences.* 1712.

(h) p. 92.

(i) *De la saignée* p. 14. & dimidia minorem in nov. edit. p. 51.(k) *Almagest.* p. 54.(l) Apud WELSCHE *missominemata.* II. n. 98. Pro sanguine arterioso, sed intra sex horas.[m] *Cunicid.* I.

generis uberrimo sanguine replentur (e), & globulorum tanta in eorum vasa copia fertur, ut sero vix locus superfit.

Porò in juniore animale plus est feri, si cum globulis comparaveris (f). In sex pueri feri rationem ad cruorem reperit *Bryan ROBINSON* (g), quæ est 9187 ad 10000. Quo majorem ætatem attingit animal, eo magis globulorum rubrorum ad serum portio crescit. In media ætate globulos facit *IDEM* vir CL. 10000, serum non supra 7143 (h). In senio & ista portione major cruoris est copia, ut cruor quidem semper sit ut 10000, serum nunc ut 6908 (i). Ita fit, ut in ætate ineunte, & adulta, & vergente feri ad 10000 partes cruoris partes sint 9187. 7143, & 6908. Senibus copiosissimus cruor *Thomas SCHWENKE* (k). Idem crassamentum sanguinis in adultis densius est (k*).

Denique in morbis, quo quisque fuerit acutior, eo minor in sanguine feri portio superest (l). Periculum a celeri morbo abesse persuadetur *Georgius CHEYNE* (m) quamdiu feri dimidia, aut quarta demum in sanguine portio est. In febre intermittente serum sanguinis non supra tertiam quartamve totius sanguinis partem efficit (n), quartamque (o) in acuta febre, & quintam (p) & sextam denique (q).

Alterius generis *Gulielmi HARVEI* (r) experimentum est, qui sanguinem de animale continuo a pastu emissum saniosum reperit serove plenum, post jejunium vero, aut urinam uberius redditam, aut multum sudorem, eundem sanguinem in grumum densatum invenit. Id ita intel-
ligo

(e) Passim ut *Exp.* 17. & p. 23. 24.

(f) *SCHWENKE* p. 92. *WILLIS de cerebro & nerv.* p. 134. ed. 8.

(g) *Essays* p. 425.

(h) p. 426.

(i) p. 425.

(k) p. 92.

(k*) *ROBINSON Essays on anim. econ.* T. II. p. 425.

(l) *English malady* p. 120. *B. LANGRISH* l. c. p. 74. *SCHWENKE* p. 46. 57. 93.

QUERNAI des fièvre. cont. T. II. n. 43.

(m) *Discourses of body and mind.* c. 4. p. 111.

(n) *Browne LANGRISH modern. prælice* p. 232. Cruor magis viscidus in quotidianis quam in tertianis, in illis tenacior, quam in quartanis *IDEM* ibid.

(o) Drachmas 16. gr. 22. ex drachmis 12. gr. 16. *Browne LANGRISH.*

(p) *IDEM* octo drachmas grana 16. ex drachmis 49. p. 68. 1099.

(q) *IDEM* drachmas 16. grana 15. ex drachmis 97. grana 16. p. 69.

(r) *De generatione anim.* p. 161.

Haller Physiolog. Tom. II.

G

ligo, ut sanguinem eo tempore inspicias, quo chylus in lympham abiit, duodecima (s) fere post cibum sumtum hora.

§. IX. *Partes five Elementa cruoris. Globuli*

Ad subtiliores sensim particulas indagandas descendimus, quæ in cruore animalium reperiuntur. Initium faciemus in iis elementis, quæ sponte sua, absque ignis tortura, in vitali humore adpareat, quamprimum industria aliqua, & vitrorum convexorum potestas, diametros auctura accessit: inde ad eas mutationes transituri, quas salium vis, admittique alii succi excitant, aut ignis violentia.

Quoties lente vitrea, non valde quidem objectorum diametros augente, in frigidis animalibus sanguinem sua per vasa meantem contemplamur, toties utique rubras in universum & rotundas particulas videmus, quæ per liquorem, neque microscopii auxilio conspicuum, feruntur: Non absque ratione frigida animalia nominavi, nam calidorum quidem animalium, propriumque inprimis sanguinem, de vulnusculo in capillarem tubulum ruptum, tepidaque dilutum speculatus est, figurisque suis expressit ANTONIUS VAN LÆUWENHÖECK (t), postque eum virum alii, eisdem fere ætatis medici (u) viderunt. Nunquam autem mihi, etiam solari uso microscopio, aut eductum, inque capillare vitrum resumptum cruorem, aut per vasa calidi animalis motum, ita pervidere datum est, ut globulos in eo perciperem (x). In tubulis quidem crassities ipsa vitri umbram faciat, perpetuo magis nocituram, ut acriori vitro uterer (y). In vivi animalculi, muris in exemplo, mesenterio, perinde expanso, ut in raris solemus, globulos nunquam distinxi, cum a primo aeris contactu totus in suis vasibus sanguis staret, rubrumque in filum confisteret, tota ut vasa tamquam coralliorum rami, uniformi rubore replerentur. Non felicius fuit REMI nostri (z) industria, neque fere video quemquam recentiorum scriptorum, qui globulos rubros depinxerunt, de calidis animalibus exemplar sibi sumfisse. Non ideo tamen quemquam refutavero, qui

(s) LOWER p. 239. ed. belg.

(t) *Philos. Transact.* n. 102. 106. ВИСН I. c. T. III. p. 179.

(u) БРУННЕР de pancreate p. 128. 129. Antonius de HAYDEN obs. 86.

(x) *Second memoir sur le mouvement du sang exp. 2. p. 180.*

(y) *Ibid.* p. 183. exp. 10.

(z) *Diff. exp. cit. p. 39.*

qui felicior ea viderit, quæ meos veri cupidos oculos fugerunt. Inventionis cæterum laudem ad *Marcellum MALPIGHIUM* refero, ut tamen ipse vir Ill. non penitus perviderit, quæ ipsi natura obtulerat, atque adipis glebulas se vidisse persuasus fuerit, quando verissimos sanguinis globulos viderat. *Sanguineum nempe vas in omento hystricis* citat, in quo globuli pinguedinis propria figura terminati rubeſcentes, & coralliorum rubrorum vulgo coronam æmulantes viſi ſint, Hæc jam anno 1665 ſcripſit (a). Serius, & aliquot equidem annis ſerius, civis etiam Delpheniſis, *Antonius van LEEUWENHOECK* globulos in ſanguine rubros vidit, die 15 auguſti anni 1673 (b). Cum tamen IDEM hoc in argumẽto diligentiffime verſatus ſit, novafque in ſanguine particulas multa per animalium genera perfecutus laborioſe deſcripſerit, ſuam certe laurcam, neque indecoram meretur.

§. X. *Omnino vera, ſuæque generis ſanguinis ſunt elementa.*

Commune noviter repertarum rerum, neque injuſtum fatum eſt, ut ferius aliquanto fidem impetrent. Præſtiterit enim aliquantum in dubitationis partes declinaſſe, quam novas, neque fatis firmas undique opinionones, abſque judicio aut examine recipere. Ergo alii quidem globulos rubros erronea ab obſervatione natos eſſe ſcripſerunt, neque dari in noſtro ſanguine moleculas, quibus rotunditas perpetua ſit; huc *Nicolaus HARTSOEKER* (c) pertinet, alioquin in *LEEUWENHOECKIUM* iniquior, & difficilis nova credere *Elias CAMERARIUS* (d). Sed etiam nuper Vir elegantiffime doctus *J. Zacharias PLATNER* (e). ſphaericas has moleculas rejecit, & ſanguinem non globuloſum, & ramoſum potius ſibi adparere ſcripſit *Archibaldus ADAMS* (f). Verum etiam ita nollem globulos rubros intelligi, uti pleraque fluida componi, aut vulgo ſcribitur, aut ab inſigni experimentorum auctore *Petro v.*

G 2

MUSCHEN-

[a] *De omento & adipofis ductibus*, Editionem Londinenſem cito p. 42.

[b] Ipſe diem indicat *Philof. Tranſact.* n. 102.

[c] *Extrait critique* p. 5. A liquoribus heterogeneis immiſtis explicat.

[d] *Specim. medicis. ecclæſt.* Diſſ. IV. p. 48. Bullas ex viſcere aliquo & ætæ compoſitas dicit.

[e] *De ſupperat. cobib.* n. 4.

[f] *Philof. Tranſact.* n. 325.

MUSCHENBROECK (g), aut ab Ill. GAUBIO (h) intellectum est. Ex theoria enim unice & absque sensuum fide, globosa elementa liquoribus tribuuntur, ut elementorum facillima discessio explicetur: sic neque oleum, aut hydrargyrus, aut fumus carbonum, eo modo, quo sanguinis moleculæ, globulis constat. Nam in argento quidem vivo molecularum figura incerta est: adtractione vero in globulos majores, acervosque particularum figurantur. In oleo cum aqua subacto (i) inque emulsionem abeunte ejusdem generis globuli nascuntur, adipis ab aqua circumscriptæ massulæ, quibus neque magnitudo constans est, neque color ruber, neque ferri elementum. In sanguineis globulis omnia alia sunt. Solidi, perpetui, circumscripti, certa magnitudine & figura, certa ferri portione prægnantes, in fluido invisibili moventur, & adtractione inutua adeo non figurantur in globulos, ut eam figuram amittant.

Neque adeo in sanguine, perinde ut in aliis liquoribus animalium, communi lege factos globulos reperio, ut etiam in bile (k), sudori (l), saliva (m), lacruma (n), urina (o), etiam putrida (p), liquore prostatico (q), pancreatico succo (r), amnii humore (s), femine demum (t) similes globuli sint, aut in nervis (u), medullave spinali (x) aliisque rebus (y) reperiantur, quæ olim LEEUWENHOECKII, nuper vero

[g] *Essays de physique* p. 367.

[h] *Patholog.* p. 161.

[i] Eo lactis globulos refero, LEEUWENHOECKIO dictos, pellucidos, variaz magnitudinis *Phil. Transf.* n. 192. BIRCH T. III. p. 380. J. B. SENAC T. II. p. 657. EGERHAAVE *Prax. Med.* T. I. p. 211. & Petro Ernesto ASCHIO de *natur. spermatis* n. 59. &c. tum chylosos illos & illi Ill. viro dictos, & ASCHIO *obs.* 51. 52. Globulos adipis etiam Delphensis habet observationum auctor *Phil. Transf.* n. 106. compressos, exiguosque; & in pure Ill. SENAC p. 652. Cum aceto subactum oleum globulis comparat CHEYNE *philos. princip.*

[k] ASCHIO *obs.* 60. 61. Minimos addit esse.

[l] LEEUWENHOECK I. modo cit.

[m] *Ibidem* perpaucos. ASCHIO n. 61-68.

[n] *Ibid.* pariter paucos.

[o] LEEUWENHOECK *Anat. & contemplat.* p. 40. *Exper. & contempl.* cap. 56. ASCHIO *obs.* 69.

[p] ASCHIO *obs.* 76.

[q] IDEM *obs.* 49.

[r] IDEM *obs.* 50.

[s] IDEM *obs.* 53. etiam in putrido femine.

[t] p. 102. &c.

[u] LEEUWENHOECK *Philos. Transact.* n. 108.

[x] *Ibidem* n. 136.

[y] n. 17.

vero Cl. *J. Petri* ASCHII (y*) voces sunt, a bullis forte aereis, aliisque peregrinis particulis natæ. In nullo enim alio liquore ejusmodi globulos, copiosos, certos, constantes hæcenus vidi, quos in ranis, bufonibus, piscibus (z) variis, in lacertis, squillis, cancris, araneis, libellulis (a), cochleis (b), aut LEEUWENHOECKIUS, aut alii idonei testes viderunt.

§. XI. *Figura globulorum.*

Nomen sphaerulas indicat, & vulgo pro sphaerulis habentur, sphaerulasque in calidis animalibus depinxit *Antonius* v. LEEUWENHOECK (c). Ipse tamen belgicus inventor in frigidis (d) animalibus, inque avibus (e), hæcenus ab ea figura recessit, ut glebularum sanguinis tres inæquales diametros faceret, quarum gratia *particulas planovales* vocarentur: sectiones nempe elliptici corporis figuris suis exprimit (f), quæ crassitiam pene nullam, longitudinem latitudine aliquanto majorem haberent. Nuper etiam clarissimi viri, in anglia (g) & gallia (h), figuram harum molecularum lenticularem faciunt, quæ & ipsa denominatio inæquales diametros, & crassitiam longitudine minorem exprimit.

Ego quidem solis in frigidis bestiolis has particulas contemplatus sum, eas vero semper rotundas reperi, ut nunquam latitudine minorem longitudinem viderim (i): crassitiam vero, quatenus microscopiis de crassitie judicatur, semper insignem repererim (k), cum intensior in medio color

G 3

[y*] Materiam per se coherentem sponte in globulos formatam esse p. 103.

[a] *Second. memoir* c. 1. tot.

[c] LEEUWENHOECK *exper. & contemplat.* p. 280.

[b] LISTER *de cochli.* p. 55.

[c] Innumeris locis, qui continuo excitabuntur.

[d] *Epist. prior.* quas sub nomine *anatomia & contemplationum* latine versas edidit, n. 38. p. 54. & in altera *enumeratione* p. 51. in *experim. & contemplat.* *Epist.* 60. p. 78. in *continuat. arcanor. natur.* p. 218. Consentit *Wyerus Guilielmus MUYLS & filius. musc. fabric.* p. 300. MISTICHELLI *de apoplex.* p. 42.

[e] LEEUWENHOECK iisdem fere locis, ut *Ep.* 60. p. 78. MUYLS l. c.

[f] v. c. *epist.* 39. p. 54.

[g] *Henricus MATHES Phil. Trans.* n. 460.

[h] III. SENAC in *essays de physique* T. II. p. 360. ed. 1753. & *traité du cœur* T. II. p. 556.

[i] *Second. memoir* *Exp.* 2. 3. §. 19.

[k] *Ibid.* *Exp.* 2. 11. 17. 19.

lor sit, oræ vero sensim expallescant. Deinde cum globulos vario in situ, per minimas inprimis venulas moveri cernerem, nunquam aciem globulorum vidi, ut quidem me vidisse oportuerat, si omnino planam latitudinem haberent, tenuemque aciem. Sed etiam solare microscopium, quo enormiter rerum visibilibus imagines augentur, sphaerulas, piscis non minores, ostendit (l): Quare mihi quidem nondum causæ est satis, quo minus pro veris sphaerulis habeam, aut certe ejusmodi rotundis moleculis, quarum crassities reliquis duabus diametris nullo discrimine cedat, quod oculis percipiatur. Sed etiam in LEEUWENHOECKII verbis videor mihi contradictionem percipere. In cancris nempe, & squillis (m) & araneis (n), frigidae utique classis animalculis, globulos constanter vocat, qui ex minoribus globulis componantur (o): modum etiam icone exprimit, quo coalescunt (p). Verum ejusmodi compactio solidam, non planam utique moleculam efficit. Pallentes forte (q), hinc ad centrum parum saturatius tinctas piscium moleculas vidit, quas ob eam ipsam causam non crederet crassitiem habere. Angulosos globulos (r), aut caudatos (s) partim observationis vitio tribuerim, partim globulorum deformationi. Nam & ipse effusos in oblongam & vermiculi similem speciem degenerasse vidi (t).

§. XII. Magnitudo.

Magnitudinem his moleculis constantem tribuit *Antonius v. LEEUWENHOECK*, neque ego diversitatis memini, quam observaverim, paucis equidem animalium generibus usus, iisque frigidis omnibus. Verum idem clarus belga eandem omnino globulorum rubrorum in omnium, etiam corporis sui mole diversissimorum animalium sanguine reperit, ut bovis in cuore non grandiores, quam in rana essent, & eadem in cucurbitulo,

[l] Ibid. Exp. 1.

[m] *Experim. & contempl.* p. 159.

[n] *Contin. arcant. natur.* p. 316.

[o] *Exper. & cont. npl.* p. 451.

[p] *Exper. & contempl.* p. 2. *Continuat. arcant. natur. epist.* 128. l. 5. 8.

[q] *Exp. nostr.* 4.

[r] *Frankische anmerkungen* T. I. p. 22.

[s] *Minutes* l. c.

[t] *Second. memoir* vol. 17.

niculo, ove, homine, bove, earum sphaerularum magnitudo esset, neque quidquam in cete differret, minime pisciculo (*u*). Ita Cl. MUYSIUS in sanguine galli indici, gallinacci, passeris, afelli, porcelli, hominis, bovis, ovis, talpae murisve aequae grandes globulos ($\times$) vidit. In homine & similia aequales esse Franciscus BOISSIER (*y*). Sunt tamen etiam, qui dissentiant. Nam in piscibus, quam in calidis animalibus majores facit Johannes TABOR (*z*), & in lacerta humanis majores, etiam duplo COWPERUS (*a*), quem haecenus secutus est Henricus BAKER (*b*) ut certe majores faceret. Denique vir clarissimus Vincentius MENGHI-NUS (*c*) non eandem in variis animalibus globulorum sanguineorum magnitudinem esse, gravis testis adfirmat. Mihi ad haec experimenta accurata non suppetunt, neque videntur, si absque dubio rem definire oporteret, quae haecenus, absque micrometro capta sunt, penitus sufficeret.

Non magis in ratione consentitur, quam globuli rubri, etiam cujuscumque animalis, diameter ad pollicem habeat. Mille milliones ejusmodi globulorum non majores esse arenula, phrasis est LEEUWENHOECKII (*d*), qui alibi globulum uni $\frac{1}{25000}$ arenulae aequalem fecit (*e*), ejusmodi autem arenulam diametrum habere scribit $\frac{1}{4}$ pollicis aequalem, vir olim eximius Wierus Guilielmus MUYSS (*f*). Propius ad eandem diametrum definiendam accessit Jacobus JURIN (*g*), qui diametrum bis millesimae pollicis parte aequalem tribuit, deinde (*h*) paulo accuratius $\frac{1}{7500}$ pollicis, quae mensura ipsi LEEUWENHOECKIO placuit. Proxima Ill. viri J. Theodori ELLERI (*i*) mensura est, qui cum $\frac{1}{7500}$ pollicis comparavit. Minorem fecit Stephanus HALES (*k*), neque majorem diametrum dedit,

[*u*] Continuat. arcarior. nativ. p. 120. Phil. Transf. n. 293.

[*x*] p. 298. 299. 300. Habet tamen etiam animalia ovata corpuscula alia aliorum dupla p. 300.

[*y*] Memoir. sur la maladie des bœufs p. 17.

[*z*] Exerc. p. 58.

[*a*] Philof. Transf. n. 280.

[*b*] The microscope made easy p. 125. Decies majores in ricino aquatico Hologoffi p. 352.

[*c*] Comm. Boron. T. II. P. II. p. 258.

[*d*] Exper. & contempl. p. 162. Tanto minores uacua facit BOERHAAV I de viribus medic. p. 35.

[*e*] Phil. Transf. n. 106.

[*f*] l. c. p. 333.

[*g*] De ag. fient. mot. inter diff. p. 45.

[*h*] Phil. Transf. n. 377. art. 7. ex eadem mensura filii argentei.

[*i*] Memoir. de l'Acad. des scienc. de Berlin. T. VII.

[*k*] p. 15. ex JURINI, ut lego, priori experimento in Phil. Transf. n. 155. refuto, qui liber ad manus non est.

dedit, quam $\frac{1}{71\frac{1}{2}}$ pollicis Ad $\frac{1}{71\frac{1}{2}}$ digiti geometrici diametrum olim æstimabat J. FRIDERICUS SCHREIBER (l), ad $\frac{1}{78\frac{1}{2}}$ Johannes TABOR (m), quæ mensura neque J. BAPTISTÆ SENAC (n) displicuit, neque THOMÆ MORGAN (o), neque amplissimo GESNERO (p) nostro. Denique vir olim in exponendo celeberrimus Johannes Theophilus DESAGULIERS tantillam rubro globulo diametrum fecit, ut esset $\frac{1}{77\frac{1}{2}}$ pars (q) uncix.

Ego quidem cum minimorum corpusculorum mensuris non satis habeo consuetudinis, ut inter magnorum virorum opiniones iudex federe sustineam. Comparavi tamen, ad microscopium solare globulum sanguineum cum plumiola de ala papilionis sumta. In alio experimento lens augebat corporum diametrum, ut 250tes se ipsa major videretur, & tamen globuli diameter non videbatur vigesimam partem pollicis excedere. Id experimentum, quod minime velim supra merita laudare, diametrum globuli faceret ejuimodi, ut ad pollicem in eadem ratione se habeat, quæ est 5000 ad 1.

§. XIII. Color.

Esti hæc sphaerulæ in universum rubræ sunt, obque eas solas sanguis reliquus rubet, non tamen constanter idem iis color est. In animale sano, valido, beneque saturo, etiam singulæ sature purpuræ sunt (r). In aliis animalibus, malignius partibus, & debilibus, pallent (s) iidem, inque luteum colorem degenerant. Neque hæc in colore globulorum varietas inde pendet, quod pallent solitarii, congeſti, vero aucto colore rubescant (t).

Esti

[l] *Elem. phys. math.* p. 309.

[m] p. 59. experimento non valde subtili usus.

[n] *Traité du sang* T. II. p. 645.

[o] *Philos. principl.* p. 187. Addit, sibi ex mensura minores videti.

[p] *De natur. fluidor.*

[q] *Course of experimental philosophy* T. I. p. 29. ad calculos equidem LEEUWEN² HOOEKIANOS.

[r] *Second. memoire* &c. exp. 5. 8. 11.

[s] *Second. memoire* exp. 4. 11. 16. & p. 188.

[t] Inde ruborem perdere, & acervatos rubere, singulos neutiquam A. V. LEEUWENHOOEK *Phil. Transf.* n. 126. *Anat. & contempl.* p. 54. *Experim. & contemplat.* p. 205. *Epistol. physilog.* T. IV. p. 334. LANCISI q. 21. VERDUC *tr. de l'usage des pouz.* T. I. p. 209. W. GUIL. MUYS l. c. p. 306. F. QUESNAY *Oconom. anim.* T. III. p. 35. DOM. MISTICHELLI *de atopia* p. 42. &c.

Etiā enim color a congestione corpusculorum utique intenditur (*u*), certum tamen est, etiā solitariis (*x*) globulis, in sano animale, innatam purpuram insidere, neque eos, seorsim inspectos & sigillatim aut pellucere, aut rubrum colorem deponere, uti quidem passim scribitur; etiā id quidem verum est, ubi in vase capillari pauci sunt, nudum oculum in eo vasculo colorem rubrum non percipere. Oblique illapsa lux argentei quid his globulis adspersit (*y*), quale & alia in corpuscula fluida jubar projicitur, neque iis corporibus proprium inhaeret. Contra in venis etiā majoribus (*z*), numerosi in debili animali & congesti globuli flavum colorem conservant. In eadem etiā vena, non satis nota ex causa, hunc globulorum torrentem flavum, alterum saturate purpureum fuisse, alias monui (*a*).

§. XIV. *Copia.*

Variam horum globulorum rubrorum in pellucente humore copiam esse posse, satis intelligitur. Inanes, aut quas oculus certe inanes reperit, arteriæ venæque, utique invisibilem liquorem continent, in quo aut paucae rubrorum globulorum lineæ (*b*), aut omnino ne ex quidem lineæ (*c*) continentur; nempe his in exemplis ratio globulorum ad lumen sui vasis, adque diaphanum elementum, in quo moventur, exigua est. Id phænomenon in captivis anguillis LEEUWENHOECKIUS viderat (*d*). Contra, quò quodvis animal robustius fuerit, eo major vis globulorum est, ut in ranis bene pascis, bufonibusque vix spatium videas, quod rubro-globulo non repleatur. Contentius ea Cl. Britannorum theoriæ, qui plethoræ naturam non in universi sanguinis, sed in rubrorum globulorum abundantia (*e*) posuerunt.

Pauciores

(u) SENAC T. II. p. 652. MALPIGHI. *passim*. p. 113. LANCIS. I. c. p. 21.(x) *Exp.* 3. 5. 8. 11. 12. 119. Subrubellos esse *fränk. anmerk* l. c.(y) *Exp.* 14. 15. Etiā hoc phænomenon vidit Ill. ARCHIATRORUM Comes

I. c.

(z) *Præf. mem.* p. 17.(a) *Exp.* 13.(b) *Exp.* 81. 85.(c) *Exp.* 71. 73. 74. 75. 78. 81. 84. 86. 172. 182. 218. 219. 225. 226. 233. &c.(d) *Contin. arcana natur.* p. 358.(e) *Georgius MARTINE Essays of a Society at Elinb. T. II.* p. 85. *Bryan ROBINSON of food and discharges* p. 65.*Haller Physiolog. Tom. II.*

H

Pauciores equidem in frigidis animalibus, quam in calidis globulos esse, si cum sero comparares, jam LEEUWENHOECKIUS auctor fuit, eamque ipsam rationem dedit Thomas SCHWENKE (f), cur frigidus animalium unico corde præditorum sanguis flavescat. Paucos etiam in cochleis cruoris globulos esse, feri plurimum, LISTERUS (g) reliquit, & accuratior VINCENTIUS MENGHINIUS (h), pauciores in anguilla quam in rana, in rana rariore quam in homine globulos reperit, raros etiam in piscibus, avibusque. Verum hæc ego omnia ad languentium animalium nimis frequentes incisiones refero, nimis certus, in robusto bufone, ranaque bene pasta, & rubicundissimum sanguinem esse, nullo gradu, quam in homine pallidiorem, & in arteriis & venis microscopio oppositis tantum globulorum numerum moveri, ut pluribus non sit locus.

§. XV. *Mollities. Elater. Figura mutabilis.*

Difficile est experimentis de his globulorum rubrorum dotibus definire, adeoque & in definiendo magnam scribentis modestiam esse oportet, & dubitantis facilem excusationem. Cum tota placenta sanguinea cum elatere mollis sit, cumque pinguedinem in globulis nostris suo loco firmus demonstraturi, non repugnem, globulos de plastica gelatinæ natura esse (i), ut tamen aliquanto figuræ suæ tenaciores esse videantur, quos nunquam, tot in experimentis, aut adpulsos ad parietes vasorum suorum comprimi figuramque mutare, aut resumere laxatos viderim, aut demum in angustiis vasorum minimorum mutatis diametris in ellipticam figuram transisse, cujus longior axis longitudinem sui vasis sequeretur, angustior diametrum canalis sui metiretur. Minime ignoro, quam multi, quamque clari in experiendo viri & mutare figuram viderint, & resumere sibi commissos, ipsum nempe principem Antonium v. LEEUWEN-

HOECK.

(f) p. 119. Idem cruoris, in terrestribus rationem tanto majorem facit, ut aquatiliam cruorem 2565 superet p. 79.

(g) De cochleis p. 45.

(h) l. c. p. 258.

(i) Elásticos vocat FRANCISCUS QUESNAY *æconom. anim.* T. III. p. 41. & G. MARTINE *Edimb. essays* l. c. & alii, & credit Cl. SCHWENKE, posse adunatos, innatogue elatere resilientes, serum interjectum excludere p. 110. Compactiles & figurabiles vocat GAUVEIUS clarissimus l. c. p. 162.

HOECK (*k*), deinde *Guilielmum COWPER* (*l*), & inter eos, qui cum vitris convexis consueverunt, *Fridericum Wilhelmum HORCH* (*m*), *Henricum BAKER* (*n*), & *H. MIHLES* (*o*), ut alios graves (*p*) auctores, & *Gerardum v. SWIETEN* (*q*) omittam, qui in lacertæ pulmone (*r*) rem optime adparere addidit. Cupidum certe pulchri phænomeni, non voluntas, neque in iterando experimento pertinacia destituit, sed natura utique noluit, quem avidus accepissem, eventum industriæ meæ dare. In numerosissimis animalculis minoribus globulos solitarios per minimas venulas ferri vidi (*s*), perque frequentes earum venarum anfractus iter sibi aperire. Vidi, quantum ad excitandam eam opinionem satis est, sed id utique non vidi, quod sufficiat ad convincendum hominem unice veri studiosum, micatio enim aliqua adfuit (*t*), alteriusque subinde facieculæ lucidæ modo, & modo obscuræ, in globulo alternæ apparitio. Ipsam figuræ mutationem nunquam certo vidi (*u*), neque probabilis ea mihi visa est considerandi, quanta velocitate (*x*) per minima vascula hi globuli ferantur, quos æquum erat lente reptare, si suo circulo maximo incuneati vasculi parietes dilatarent, lumenque sibi cum propriæ figuræ mutatione pararent. Sed neque oleosum illud striarumque æmulum coaguli genus (*y*) huc trahi debet, quod sæpe utique vidi: globuli enim, qui eam faciem induerunt, figuram suam non mutarunt, cum paulo post, incisa vena, novoque reddito sanguini motu, priorem in sphæricularum naturam redeant (*z*). Vidi etiam, sed rarius in polygonum quasi rete abiisse (*a*).

H 2

§. XVI.

- (*k*) *Exper. & contemplat.* p. 61.
 (*l*) *Phil. Transact.* n. 280. *append.* ad *BIDL.* T. III. f. 4.
 (*m*) *Miscell. Berlin.* T. VI. p. 115.
 (*n*) *Microscope made easy* p. 136.
 (*o*) *Phil. Transf.* n. 450.
 (*p*) *James KEIL of muscular motion* p. 161. *J. B. SENAC* T. II. p. 617. *J. Frid. SCHREIBER almagel.* p. 232. *Francisc. Boissier de SAUVAGES Mem. de Berlin.* 1755. p. 44. *DOUGLAS on heat* p. 136.
 (*q*) *Comment.* T. I. p. 195.
 (*r*) *I. c.* An ex *COWPERO*, qui idem animal citat?
 (*s*) *Memoir, sur le mouvement du sang.* *Exp.* 64. 119. 120. 121. 124. 125. 126. 127. 128. 132. 138. 143. 144.
 (*t*) *Exp.* 14. 15.
 (*u*) *Exp.* 8. 14. & p. 20. Negat etiam *Cl. KRUGERUS*, & experimentum *LEWY-WENHOSKII* rejicit de *refrigerat. sang. in pulm.* p. 16.
 (*x*) *Exp.* 119. 121. 124. 125. 126. 127. 129. 132. 133. 139. 143. 144.
 (*y*) *Exp.* 18. 20.
 (*z*) *Exp.* 18.
 (*a*) *Exp.* 5. *BONANNUS microsc.* p. 92. ic. 116. *SENAC tr. du cœur* T. II. p. 658.

§. XVI. An aere elastico replcantur.

Communis hæc opinio fuit, ut globuli sanguinei pro bullis haberentur, ex aere elastico factis, quem cruoris lamina includeret. Eo tota secta Iatromathematica inclinavit, ab ipso retro Præceptore nostro *Johanne BERNOULLIO* (*b*), & *Jacobo KEILIO* (*c*), neque desuerunt etiam inter alios (*d*) physiologiæ scriptores, qui eandem opinionem recipere, & nuper *Cl. STEVENSON* (*e*) tumorem venarum in pedibus in calidam demerfis ad sanguinis rarefactionem maluit referre, quam ad vasorum laxationem. Ita etiam *J. F. SCHREIBER* (*f*), non ejusdem cæterum sententiæ, tamen in arteriis pulmonis globulos elasticam naturam induere docuit.

Multis vero modis hujus hypotheseos infirmitas evincitur. Nam ipse oculus, hos globulos absque præjudicata opinione speculatus, non bullas videt, intus pellucido, aut invisibili quocunque fluido plenas, sed crassas massulas, in media convexitate opacissimas, quas oporteret, ex hypothesi, in centro pellucidissimas esse, quod plurimum ibi aer, & coloratæ laminæ longius a se invicem remotæ essent. Facile autem bullas pellucidas in iisdem ranis distinximus (*g*). Sed neque quisquam vidit aut collisos inresistentes arteriolas globulos, aut in alios globulos impulsos, comprimi, inque minus spatium redire, & exstat *Antonii v. LEBUWENHOECK* confessio, nunquam ejusmodi quidquam se vidisse (*h*).

Deinde, cum aer utique in frigore densetur, & laxetur in calore, dudum observatum est, rubrum cruorem omnino ne in summo quidem frigore in minus spatium redigi, ex *Samuelis AURIVILLII* (*i*), clarissimi nunc Upsalensium professoris, testimonio, & ipsius demum *Ill. viri Francisci BOISSIER* (*k*) consensu. Sed etiam *G. E. HAN-*

BERGER.

(b) In l. de musculorum motu edit. MICHELOTTIANÆ p. 5. p. 6.

(c) De secret. anim. & de motu muscul. p. 100. Deinde *Jeremias WAIMEWRIGHT* of air p. 65. *Georgius CHEYNE* Philos. prin. p. 304. *Thomas KNIGHT* of heat p. 41. *Georgius E. Lardus HAMBERGER* physiol. p. 16. 17.

(d) *Joh. BOHN* circul. anat. physiol. p. 179.

(e) *Essays of a Society at Edinburg.* T. V. P. II. p. 865. seqq.

(f) *Exp.* 3. 9. 17. 158. 214.

(g) *Almagest.* p. 344.

(h) *Contis. arcant. natur.* p. 117.

(i) In diss. de vasor. pulmonalium & cæcitaturn cordis inæquali amplitudine p. 26.

(k) Frigus glaciale sanguinem in minus spatium non comprimit des effets de l'air - P. 48. elem. physiol. p. 138.

BERGER falsus est, ne a columna quidem 36 digitorum argenti vivi cruorem in angustius spatium comprimi (l). Porro cum ex professo in hanc libem inquireret Clariss. olim *Jacobus JURIN* (m), facile vidit sanguinem aerem aliqua memorabili portione continere non posse, ne ea quidem, qua in aqua continetur, cum tuber globulus, totusque cruor, aquæ pondus internum superet, longe levior futurus, si aerem lamina unice colorata obvolutum contineret.

Iterum, cum aer aut in majori calore se expandat, aut in vacuo spatio, neutro modo globuli aut in summo calore se habeat, aut in inani loco. Etsi enim Cl. vir, de secta Iatromathematica, sanguinem in calore ebullientis aquæ quadragesima (n) parte prioris voluminis, deinde in superioribus scriptis tantum ducentesima (o) rarefieri scripsit, inque febribus sexcentesima (p), nostris tamen in experimentis (q), cum calor multo major adhiberetur, nullum omnino voluminis incrementum in globulis adparuit. Ita neque in spatium ab aere evacuatam (r) dimissi globuli grandescunt. Ut omnino hanc hypothesein dimittere liceat.

§. XVII. Nun in alios globulos minores rubri globuli dissiliant.

Quibus argumentis adfirmetur:

Majoris etiam momenti hanc quæstionem esse persuadeor, cum divisione globulorum, tamquam altera columna, systema humorum tenuiorum nitatur. Eo accuratius adeo audire oportet, quæ pro hac divisione stabilienda adferuntur. Ergo *Antonius* v. *LEUWENHOECK* in proprio stercore (s) globulos ex sex aliis compositos, aliosque vidit, trigesimalæ sextæ parti spherulæ sanguinæ æquales: inque boum & equorum excre-

H 3.

mentis

(l) *De viro pulsu* p. 4. *physiol.* p. 18.

(m) In *Philos. Transact.* n. 361.

(n) *De inflammat.* p. 41. de toto vero sanguine sermo est, in quem variis modis aer se admiscere potuit.

(o) *Des effets de l'air* p. 32.

(p) *Ibid.*

(q) *Second. memoire* &c. *Exp.* 6. 7.

(r) *JURIN* L. c. & in *diff.* VIII. p. 100. *Морган философ. princip. of medicine* p. 124. *WILLIAMS of the yellow fever.* p. 16.

(s) *Ann. & contemplat. Epist.* 34. ad R. *НООК* dat. p. 38.

mentis (*t*) alios globulos sextæ, alios trigessimæ parti rubri globuli æquales. Porro in equi urina (*u*) globosas moléculas percepit, quæ ex sex sphæralis componebantur, sanguinæ æqualibus: eademque in alias sex minores sphæras resolvabantur. In urina humana (*x*) multas particulas vidit, sextæ parti rubri globuli æquales. In ipsis cerevisiæ (*y*) facibus iterum globulos, ex sex aliis conflatos, inque vini fæce (*z*) minus certæ formæ rotundas particulas vitris suis adtigit, quæ duabus, tribus, sex & ultra minoribus sphæralis constarent. In vino, sulfuris fumo medicato, & sphæras ex sex globulis compositas, & earum in sex minores moléculas dissolutionem distinxit.

His, & similibus aliis experimentis confirmatus, anno 1680 (*a*) in eam sententiam inductus est, chyli globulos fingi in sphæras sextæ parti sanguinei globuli æquales, ejusmodi vero sex sphæras in unum globulum sanguineum componi, cum inprimis in chylo & lacte (*b*) globulos videret, sextæ parti sanguinæ moléculæ æquales. Multa inde vidit, quæ eam opinionem fulcire videbantur. In squillarum (*c*) & in cancerum sanguine (*d*) globulos percepit, ex sex pellucidis sphæralis compositos, inque salmonis (*e*) sanguine ex sex ovalibus planisque particulis. In aqua porro globulos sextæ parti sphæralæ sanguinæ æquales vidit, aut certe se vidisse credidit, in uam sphæram sanguinæ simillimam sola agitatione compingi (*f*), eamque majoris globuli formationem iconibus expressit (*g*). Vicissim globulos majores iterum dissolvi, inque sex rotundas moléculas singulos discedere conspexit, ex quibus primum coaluisse videbantur: eam resolutionem & in vino sulfure vitiato (*h*), & in cerevisia (*i*) vidit. In sanguine demum (*k*) moléculam rubram quam-

(*t*) p. 39.

(*u*) p. 40.

(*x*) *Exper. & contemplat. Epist.* 56. p. 15.

(*y*) *Id. ibid.* p. 2.

(*z*) p. 6. 7.

(*a*) *l. c.* p. 3.

(*b*) *Ibid.* p. 12.

(*c*) *l. c.* p. 189.

(*d*) *l. c.* p. 451.

(*e*) *Continuat. arcavor. natur. Epist.* 128. p. 218. 227. f. 4.

(*f*) *Experim. & contemplat.* p. 10. 11.

(*g*) *loc. modo citat. exper. & contempl.* p. 2. *contin. arcav. natur. Epist.* 128. f. 5. 6.

(*h*) *Experim. & contempl.* p. 8.

(*i*) *Ibid.*

(*k*) *Ibid.*

quamlibet sex in sphaerulas diffilire expertus est, quæ molliores essent illis in vini & cerevisiæ sæcibus globulis, & aliquanto difficilius inveniuntur.

Eodem modo addito sale volatili oleoso plerisque globulos in sex minores resolvi (l) addit, ut non alius quam minor ejusmodi globulus supereffet. Ita factum est, ut minime dubitaverit, de sero perinde, ut de cruore, pronunciare, & ipsum hunc tenuiorem humorem ex globulis componi (m).

Sed neque in hac subtilitate Cl. viri industria subtitit. Viderat suo (n) in stercore, inque bubulo (o), particulas trigessimæ sextæ parti rubri globuli æquales, quales cruorem humanum constituunt: in chylō vero particulas multo iis minores, quas cum sextâ parte rubri globuli comparaverat. Inde, ejusdem anni 1680 novembre M. confecit (p), globulum rubrum sanguinis humani componi ex sex minoribus sphaerulis: has singulas sex minoribus pilis componi, & etiam has minimas sphaerulas forte ex minoribus iterum globulis constare, ut omnino unicus ruber humani sanguinis globulus ex 36 (q), & forte 216 minoribus globulis compingatur, inque eos iterum dissolvi possit. Denique sale volatili (r) adjecto globulos ita adenuari vidit, ut in particulas trigessimæ sextæ parti suæ molis abirent, adeoque sanguinem globulum ex triginta sex aliis sphaerulis post nupera experimenta confidentius pronunciavit (s).

§. XVIII. *Aliorum experimenta, & hypothesis Boerhaaviana.*

Non frequentes utique aliorum scriptorum propriæ de minoribus globulis observationes occurrunt. Luteos tamen orbiculos in vasis minoribus prior jam MALPIGHIUS (t) vidit. Deinde *Johannes TRAVERSOR* (u) globulum rubrum ex minoribus particulis componi, lente vi-

trea

(l) Ibid. p. 37. 36. 87. *Phil. Transact.* n. 145.

(m) *Philos. Transact.* n. 127.

(n) *Anat. & contemplat.* p. 38.

(o) *Exper. & contemplat.* p. 12.

(p) l. c.

(q) *Addæ continuat. arcus. natur.* p. 222.

(r) *Experim. & contemplat.* p. 58.

(s) *Contin. arcus. natur.* p. 222.

(t) *Posthum.* p. 123.

(u) *Exercit.* p. 59. 60. Moleculas in sanguine vidit, quæ ad globulum rubrum se habebant, uti l. ad 345. p. 60.

trea adhibita expertus testatur. Minores pellucidos globulos se vidisse auctor est *Carolus Augustus* de BERGEN (x), de eorum numero non perinde certus. Globulos in sanguine albos dixit *Johannes BONHONNE* (y), decolores *Henricus BAKER* (z), qui in minorem ramulum de trunco arteriolæ redierat. Flavorum meminit *Franciscus BOISSIER* (a), & compositionem minorum globulorum in unam massam congestorum, credit suis se oculis percepisse, illustris testis *Stephanus HALBS* (b). Seri globulos modico tepore adhibito in plures massulas fecedere auctor est *Thomas SCHWENKE* (c). Addi potest, rubrum cruorem manifesto crassam naturam suam, pulchramque purpuram deponere, inque flavum serum degenerare: eam vero mutationem physiologi ita interpretantur, ut discessionem in minores massulas demonstrat (d). In minores massulas abire, non tamen certo numero, neque in serum tamen, gravis auctor est *Hieronymus David GAUBIUS* (e), neque ipse ab ea opinione alienus fuit (f).

His, & aliis forte, quas secundum ingenium magno viro suppeditabat, argumentis, celebrem hypothesein superstruxit *Hermannus BOERHAAVE* (g), "esse nempe in sanguine globulos rubros, molecularum, quæ in humanis humoribus reperiuntur, maximos: eos globulos ex sex serosis sphaerulis compactis nasci, inque ejusdem iterum generis sphaerulas resolvi. Porro globulum serosum, flavum, sive secundi generis, componi ex lymphaticis pellucidis sphaerulis, inque eisdem iterum comminui (h); in rubro itaque globulo & sex serosos, & triginta sex lymphaticos globulos coalitos contineri. Verum neque his limitibus discessionem globulorum terminari: licet oculorum acies ultra nihil sepa-

, ret

(x) l. c.

(y) *Cphalo'snie* p. 309.

(z) l. c. p. 136.

(a) *Pulvis theor.* p. 24.(b) *Hamastrat.* p. 96.

(c) p. 111.

(d) SCHWENKE p. 111. *Wyer. Gut! MUYLS* l. c. p. 100.

(e) l. c. p. 162.

(f) *Comment. ad pract. BOERN.* T. II. p. 322.(g) *Instit. rei Medic.* n. 226. & in *pract.* & *de viribus medic.* p. 82.(h) Lympham ex diluilibus rubris globulis nasci receperunt præter BOERHAAVE *pract.* T. II. p. 325. etiam ANTONIUS DEIDIER *physiolog.* p. 34. F. QUERNAI de la *sâlgûte* nov. edit. p. 418. LORRY *des alim.* p. 156. scqq. & alii.

„ret (i). Nam longo procul dubio ordine globulum etiam lymphati-
 „cum ex minoribus, & invisibilibus multarum serierum sphæru-
 „poni, omnium vero ultimum & tenuissimum globulum esse, qui fluidum
 „constituat, spirituum nomine notius. Sua vero singulis globulorum se-
 „riebus & propria vasa esse, arteriosi generis, venosique: serofas nempe,
 „& lymphaticas arterias venasque, & perspirantia demum vascula, &
 „spiritalia (k).

Hanc hypothesin, late per pathologiam etiam regnaturam, plurimi
 recentiorum medicorum & mathematicorum admiserunt (l), ipseque PE-
 TRUS ANTONIUS MICHELOTTI (m), belgicæque inprimis scholæ
 doctores THOMAS SCHWENKE (n), JOHANNES DE GORTER, GERAR-
 DUS V. SWIETEN, alii.

§. XIX. Qui contra scripserint.

Ut fere fit, quam plurimo cum plausu plerique receperunt hypothe-
 sin, eam pauci primo, sensim plures, infirmare susceperunt. Primus, ni-
 fallor, JOHANNES TABOR, alioquin de STAHLII secta homo, negavit,
 visum sibi globulum serofum, qui in minores sphæru-
 las discederet (o). Inde J. MARIA LANCISI, cum globulos sanguineos curiose contem-
 platus esset, nunquam ex minoribus moleculis componi vidit (p). Por-
 ro eruditissimus olim collega noster J. GODOFRIDUS BRENDÉL (q),
 proprio libello ostendit, fieri non posse, ut una & diametri ratio, &
 ponderis aucti, globulorum majorum vera sit.

Sed

(i) l. c.

(k) *Idid.* n. 245. *prælect. acad.* T. II. p. 323. 324.

(l) GEORGIUS MARTINE l. c. p. 48. CISTBOUUS WINTRINGHAM senior de poda-
 gra p. 28. CL. ADRIANUS HELVETIUS *æconom. animal.* ubique, & in *bist. de P. Acad.*
des scienc. 1725. MARTINUS NOGUEZ *anat. du corps humain* p. 508. SERVAZIUS ABEGYLIIUS
 VILLERS *physiolog.* p. 161. J. FRANCISCU le FEVRE *oporum* p. 47. JOSEPHUS LIEUTAUD
physiolog. p. 84. 85. FRANCISCU QUESNAY (lymphaticum nempe globulum sex in mino-
 res dividi) *æconom. anim.* T. III. p. 41. 78. & c. J. FRIDERICUS SCHREIBER *Element. med.*
Phys. math. L. II. c. 2. *Almagest.* p. 168. ERNESTUS JEREMIAS NEIFELD de secretionibus p. 52.
 THOMAS KINNEIR of nerves p. 6. 7. FRANCISCU de SAUVAGES *physiolog.* p. 125.

(m) LEBUWENROECKII nempe experimenta probat de *separat. humor.* p. 284.

(n) l. c. p. 109.

(o) l. c. p. 60.

(p) l. c. p. 21.

(q) Programmate Gottingæ ann. 1747. edito.

Sed imprimis *J. Baptista SENAC*, qua pollet ingenii acie, copiosius contra *BOERHAAVIANAM* globulorum sanguineorum divisionem dixit, negavitque serum, aut lympham, globulis constare (*r*), eosque, qui pro flavis globulis aliquoties ab *Antonio v. LEEUWENHOECK* habiti sunt, omnino rubros quidam globulos, sed solitarios (*s*) fuisse, suoque imposuisse pallore, perspicax suspicatus est. Porro acervos fuisse globulorum, quos bonus senex ex globulis componi putavit (*t*); neque quemquam vidisse duos globulos uniri, ut in unum confluant (*u*); neque ejusmodi coalitionem probabilem videri; neque vicissim certa fide innotuisse globulum rubrum in minores sphaerulas discessisse (*x*); neque demum ex rubris globulis dissipatis lympham nasci, cum globulis destruetis ipsa supersit (*y*), *IDEM* *ILL. AUCTOR* notavit.

§. XX. *Quid in globulorum divisione firmum videatur.*

Auctoritas hinc amati præceptoris, inde contraria argumenta & experimenta, fecerunt, ut propriis, neque paucis, periculis in naturam globulorum sanguineorum inquirerem (*z*). Ea experimenta, ut numerosa fuerunt, in eo demum confenserunt, præter globulos rubros, unius classis & magnitudinis, nullam in sanguine indigenam sphaerulam reperiri: qui vero globuli passim & mihi (*a*), & aliis, flavi visi essent, eos ipsos globulis rubris minime minores, de eodem genere esse, & unice pallere, aut quod solitarii adparent, aut, quod magis probabile videtur, quod in languente bestiola experimentum factum esset (*b*).

Porro icones *LEEUWENHOECKIANÆ* confirmant, globulorum omnino acervos fuisse, quos in salmone pro sphaerula ex minoribus sphaerulis composita habuit vir *CL*. Ita enim toties in meis periculis sanguinis coagula cum *LEEUWENHOECKII* figura (*c*) consentiant, ut nihil magis.

(*r*) *Traité du sang* T. II. p. 91. 660.

(*s*) *Ibid.* p. 662.

(*t*) p. 659.

(*u*) p. 658.

(*x*) p. 665.

(*y*) p. 96.

(*z*) *Mémoire sur le mouvement du sang* c. 1.

(*a*) *Ibid.* exp. 3. 4. 11. 13. 16. 17.

(*b*) p. 57.

(*c*) *Epist.* 128. f. 4. Confer ejus agmina globulorum in *exper. & contempl.* p. 175. 179. 186. 205. 208. in *Continuat. arcum. natur.* epist. 129. p. 117.

gis. Deinde neque unquam aut dissilientem in minores globulos rubrum illum vidi, aut vicissim minores sphaerulas in majorem unicam coalescere. Videntur autem rubri globuli nimis suae figurae, suisque voluminis tenaces esse, neque ejusmodi aut regularem divisionem, aut coalitionem admittere: in coagulo enim, & sanguineo grumo (*d*), & unguine (*e*) demum quasi oleoso; in quod ii globuli per quietem degenerant, figuram, quam amisisse videntur, conservant, facileque recuperant immutatam. In ipsis demum III. ELLERI experimentis adparuit, salem marinum, nitrum, salem Epsomensem, alumen, variis modis globulorum unionem mutare, ut sanguis aut cogatur, aut solvatur, & tamen figuram globosam in eo coagulo, aut in solutione superesse (*f*); demum ipsum salis, & nitri, & vitrioli spiritum, qui vehementer sanguinem coagulant, globulos tamen neque destruere, neque mole minuere (*g*). Serum denique, per quod ipsum rubri globuli moventur, totum ita pellucet, ut ne quidem oculis percipi possit, & rubri globuli per inane ferri, videantur, etiam *Josepho Antonio PUILLATI* teste (*h*), gravissimo equidem viro.

Deinde globuli rubri in lympham deliquescere non videntur, qui & inflammabile elementum plurimum contineant (*i*), & ferrum (*l*), quo lymphia (*m*) pene tota caret, & cujus ejusmodi firmitas est, quam leni calore destrui posse non debeat sperari. Sed idem calor, qui cruorem in lympham resolvit, etiam lympham adtenuat, & eam indolem destruit, quae a potentiori acore, & a vini spiritu cogitur, ut non probabile sit, coagulabilem naturam in lympham superesse posse, si in eam cruor contabuisse. Quare, quoties ruber sanguinis grumus, in flavum liquamen diffluit, vel omnino globulorum moles diminuitur, ut porro & armato oculo propria subtilitas eos subripiat (*n*); aut simplicius, grumus ruber serum qui-

I 2

dem

(*d*) *Exp.* 166. 161. p. 303. &c.

(*e*) p. 20.

(*f*) *L. c.* p. 13. 15.

(*g*) *Ibid.* p. 16.

(*h*) *De morbo Naroman.* p. 104.

(*i*) *Sect.* istius n. 38.

(*l*) *Sect.* istius n. 43.

(*m*) *Sect.* III. n. 8.

(*n*) *Theoria est* III. SENACII, T. II. p. 666. etiam experimento nixa. Etiam fide corticis peruviani admisso ita extenuantur, ut porro oculis percipi non possint.

dem exsudat, quod inter rubros globulos continebatur, neque tamen ad eorum naturam pertinebat. Quando vero diutius adfervatus sanguis & globulosam fabricam amittit & colorem, & in aquam resolvitur, tunc utique adiposa globulorum natura per putredinem, lenisque caloris operam, in aquulam pallentem eliquatur, uti omnis adeps putredine contabescit. Nullo autem experimento constat, ejusmodi in ichore globulos esse, aut eam naturam superare, quæ cum corporis humani integritate consistere queat.

Nunc, si ista conferas cum iis, quæ dudum contra vasorum decrefcentes series monuimus (o), & ea vasorum quasi per gradus pergens diminutio, & perinde respondens globulorum in minores spherulas dissolutio, pariter infirmo fundamento niti videbuntur. Non id nego, & teneriora vasa dari, & his aptos tenuiores humores: id volo, de iis humoribus pronunciari non posse, aut globulis constare, aut eos globulos perpetua scala ex rubris globulis natos esse, in rubros globulos iterum compingi posse. Coagula cæterum globulorum ex quiete nata, ipse vidi (p), & modum, quo vascula minima ex pallore [q] invisibili oculis conspicua rubraque reddi possunt, dum sanguinis copiosioribus undis perfluuntur. Inverso experimento intelligitur, ut possint rubra etiam vasa evanescere, quando parciore sanguine adluuntur. Nam & rubor diminuto globulorum numero decrefcit, & albor membranarum cum earum crassitie augetur (r).

§, XXI. Num in sanguine viventis animalis fibræ sint.

Antiqua res est fibra sanguinis, nam & auctor libri *de carnibus* (s) habet, qui inter HIPPOCRATICOS adfervatur, & inprimis ARISTOTELES, qui fibras calidorum animalium sanguini inesse, non perinde timidorum (t) animalium cruori, & earum fibrarum gratia sanguinem concrefcere scribit: hinc sanguinem damæ cervique, meticulofarum bestiarum, minus

(o) L. II. p. 117. 118. 119.

(p) Conf. p. 20.

(q) In experimentis numerosis 71. 91. 92. 95. 183. &c. *Second. Mémoir. &c.*

(r) Exp. 70. 77. 92.

(s) n. 9.

(t) *Hystor. anim.* L. III. c. 6. *De partibus anim.* L. II. c. 4.

minus firmiter cogi, omnino vero non coire eum sanguinem, de quo fibras exemeris (*u*): quæ eadem GALENI (*x*) est sententia: quam hæctenus correxit *Johannes FERNÆLIUS* (*y*), ut damarum etiam & cervorum in sanguine fibras reperiri adderet. In scholis medicis, cum aliis GALENI placitis, receptæ fibræ diu absque contraria voce regnarent, & inter recentiores etiam scriptores & elasticas (*z*) esse, & contractioni arteriarum reniti, & esse contractionis capaces & relaxationis (*a*) alii scripserunt, alii cum musculorum fibris compararunt (*b*), aliis ipsas fibras ex animali, & ex vegetabili etiam cibo, in corpus humanum rapi, & fibrarum nostræ corporis intervallis adponi, ut omnino eadem fibra nunc hominis sit, quæ modo fuit oviculæ (*c*), probabile visum est, & gravi atque nuperrimo scriptori tertium cum cruore & fero sanguinis elementum fibra est (*d*). Neque desuit, qui fibras diminutas in globulos abire scripserit (*d**).

Duplici potissimum experimento naturam fibrosam sanguinis confirmare tentarunt, quibus ea sententia placuit. Placenta nempe sanguinis ex suis vasibus effusa, sponteque sua coacti, solidarum quasi partium reticulum refert, in quarum areolis serum sedet. Eas solidas particulas pro fibris habent. Ita MALPIGHIUS (*e*), & clari viri discipulus (*f*), & ipse MALPIGHII adversarius *J. Hieronymus SEARALEA* (*f**) pari fere modo rete sanguineum descripsit. Porro valde nuper vir *Cl. Vincentius MENCHINUS* (*g*) fibras sanguinis linteo impositi, elutis aqua adfusa globulis separavit: & *Ill. vir Hieronymus David GAUBIUS* de sanguine frigescente, & stagnante, multa frigida abluta, filamenta ferè membranosa obtinuit (*h*).

(*u*) *Histor. animæ*. L. III. c. 8. & 19. *Part. anim. l. c.*

(*x*) *De elementis* L. II.

(*y*) *De sanguin. natur.* L. VI. c. 7. In cervi cruore etiam fibras reperit *AL. PATRONTIUS* apud *CAGNATUM observ. var.* p. 56.

(*z*) *HECQUET de la tritère*. T. I. p. 60. &c.

(*a*) *Question sur la boisson* EYSD.

(*b*) *WILLIS de cerebro* p. 110.

(*c*) *Archibaldus PITCARNE de modo, quo cibi in ventriculo conter.* quæ quidem epistola *Cl. BOERI* nomen præ se fert.

(*d*) *H. D. GAUBIUS patholog.* p. 160.

(*d**) *FIZES de liene* p. 123.

(*e*) *l. c.* p. 125. 126. *de polyd.*

(*f*) *J. Maria LANCIUSIUS l. c.* p. 21. *ed. nov.*

(*f**) *Mentis & oculi vigil.* p. 105. 106.

(*g*) *Comment. Bouon. T. II. P. II.* p. 254.

(*h*) p. 158. Habet etiam fibras infolix *SHEBBARK T. II.* p. 10. ex quibus corium sanguinis credit coallescere.

Et omnino sanguis, qui in frigidam de nare destillat, continuo in oleosam striatamque crustam expanditur, quæ aquæ innatat. Ab ea vero macula continuo lineæ per aquam descendunt fundumque petunt, quæ in calida in nebulas abeunt, cum alcohole vero vini in pelliculas (*i*). Si majori copia, ut ex vena pedis incisa, sanguis frigida exceptus fuerit, etiam evidentius pellucidæ fibræ in aqua nascuntur, quæ se amplexæ & coherentes ad vasis fundum descendunt (*k*).

Iterum, ex sanguine in aqua agitato fibrosa lanugo nascitur, quæ fundum aquæ petit, Ill. nostro olim Socero auctore. In suillo sanguine quassato fibræ oriuntur (*l*), quæ membranas constituunt. Sanguis suillus, per horam percussus, involutus erat substantia ex fibris membranarum referentibus facta, carnis omnino simili, in qua, plurima aqua macerata, fibræ albæ adparuerunt (*m*). Et sanguis animalium crustaceorum exsiccatus in musculosam & fibrosam carnem abit (*n*).

Huc etiam polypi revocari possunt, fibrosi utique, quasi cellulosa tela misti, quæ fibras connectit, sive in corde reperiantur (*o*), sive ex sanguine de vena misso in fervida nati fuerint (*p*).

Denique non desuerunt testes, qui in sanguine, pariter ut globulos, ita fibras se vidisse referant, *Philippus* nempe *VERHEYEN* (*q*) & *Johannes* *BONHOMME* (*r*).

§. XXII. *Quid contra eas fibras adferatur.*

Primus, quantum quidem memini, *J. Alphonsus BORELLUS* (*s*) fibras sanguinis hæcenus impugnavit, ut inter ejus humoris elementa nollet recipere. Phænomena utique, quibus fibræ solebant stabiliri, non ignora-

(i) *Antonius* de *HEYDE* *obs.* 87. *SENAC* T. II. p. 103.

(k) *FERNERIUS* l. c. L. VI. c. 7. *BARTOLI* *d. l. ghiaccio* p. 184. *MALFIGIUS* *posthum.* p. 45. *SILVA* *de la saignée* T. II. p. 357. *SCHWENKE* p. 104. *BRUNSTERN* *de inflammation.*

(l) *TRICHMEYER* *de polyp.* n. 12. *Anthropolog.* p. 65.

(m) *BOEMMER* *de præcaventi. polyp. gener.* p. 14.

(n) *LISTER* *de humorib.* c. 22.

(o) *TRICHMEYER* *de polyp.* n. 10.

(p) *SCHULZE* *in physikal. Beiträg.* T. III. p. 1065. 1066. 1067.

(q) L. II. p. 32.

(r) *Cephalotome* p. 309.

(s) *De mor. anim.* L. II. Prop. 132. p. 265. 266.

ignoravit vir Cl. in viventis tamen hominis sanguine fibras negavit reperiri, quæ nimis magnæ sint, neque minimis vasculis corporis humani recipi possint. Neque desuevit, qui Claro viro venirent in subsidium (t), neque BOERHAAVIUS fibras sanguinis admittit.

Qui vero paulum longitudinem fibrarum sanguinearum meditatus fuerit, & gravitatem, & mollitiem, continuo persuadebitur, nullo modo fieri posse, ut vis a corde veniens hujusmodi longum flexileque filum per minorum vasculorum angustias & anfractus promoveat, quod æquum sit ad primam quemque vasculi flexionem impingere, & repulsum in se ipsum convolvi.

Sed in vivo animalis sanguine nihil unquam fibræ (u) simile adparet, aut in meis experimentis, aut in alienis, aut in emisso cruore, quamcumque convexorum vitrorum vim adhibueris. In sero utique sanguinis capillari vitrea fistula recepti ramenta MALPIGHIUS (x) reperit, quæ in solidum corpus coire vidit. Sed ea non debent pro fibra sanguinea excitari, quæ a sero diversa sit.

Denique utiliter monuit Ill. SCHWENKIUS (y) omnino fibras, quæ in frigida colliguntur, in vivo animale adesse non posse, cum in calore, qualis est vivi animalis, dissolvantur & evanescant. Ipse demum Ill. fibrarum defensor GAUBIUS fibras in vitali sanguinis statu nondum reperiri fatetur (z). In calidam, si sanguinem de vena emitas, nullæ fibræ generantur (a).

Quæ vero experimenta pro fibris producuntur, eorum aliqua ad membranam sanguinis pertinent, quæ præcipue ex sero coacto fit (b): aliqua ad mucaginem, quæ in sanguine plurima est, & in aqua frigente colligitur (c): aliqua ad gummosas particulas, quæ cum sanguine circumcunt, fluidas hactenus, dum vita & calor superest, ad coeundum veraptas, quando frigus accessit & quies.

§. XXII.

(t) *Johannes BORN circ. anat. p. 169. Hieronymus SEARAGLI l. c. p. 109. Celsus COWPER ad BIDL. T. 13. l. 16.*

(u) SCHWENKE p. 103.

(x) *Posthum. p. 45. Habet etiam Ill. SENAC particulas in lymphâ ramosas T. II. p. 57. 660.*

(y) p. 102. 103.

(z) p. 158.

(a) BARTOLI l. c. SCHWENKE p. 107.

(b) Conf. FLOYER *præternatural. state of humours*, p. 9. SENAC T. II. p. 107

(c) Sect. III. n. 5.

§. XXIII. *Sal sanguinis, num oculis percipiatur.*

Transimus paulatim ad ea sanguinis elementa, quæ demum per alia corpora admittit innotescunt, neque in sani vivique animalis sanguine sponte sua se offerunt, sales nempe, oleum, terram, ferrum, aerem. Et salem quidem sanguini inesse sapor (*l*) prodit. Sanguis nempe de naribus sanissimi hominis stillans, propriæque oblatu linguæ, vehementer falsus videtur, ut obiter aquam salis exprimat, cui centesima, & major etiam pars salis communis inest. Saletem ergo continet & uberiozem, quam quidem saliva, aut mucus, cum quorum humorum sale lingua consuevit. Non ideo a marino sale est, quam in cibis receperimus. Animalia enim fera, quæ nullum salem culinarem admittunt, pariter falsum habent sanguinem (*e*). Quis autem is sal sit, nondum inde definitur. Oculum equidem armavit LEEUWENHOECKIUS, ut desuaret, crediditque se variis in humoribus animalium sales vidisse, neque unius generis. Ergo marino quidem similem, rubrumque salem vidit in lente crystallina (*f*), inque sanguine (*g*) de quo aqua aliqua exhalaverat, tum in cancri vitali humore (*h*), & squillæ (*i*), & aranci (*k*). Similia fere in sanguine experimenta LANCISIUS addidit (*l*), & *Wierus Guilichmus MUYSEN* (*m*). Alias porro particulas salinas sanguinis spiculorumque similiores *Dominicus GUILLIELMINUS* (*n*) describit, & *Philippus VERHEYEN* (*o*); quales equidem particulas in sudore etiam LEEUWENHOECKIUS viderat (*p*), in viperarum vero veneno depinxit cruditissimus olim medicus,

Richardus

[*d*] *MACQUER Olym. prat.* p. 458. *QUESNAY icon. anim.* ed. vet. p. 150. Jus carnis absque adjecto sale coquendo salium sit *SCHNEIDER de catarrh.* p. 233.

[*e*] Falco, *PRYER obs.* 48.

[*f*] *Aut.* & *contemplat.* p. 8.

[*g*] *Philos. Transact.* n. 117.

[*h*] *Exper. & contemplat.* p. 452.

[*i*] *Exper. physiol.* p. 11.

[*k*] *Contin. arcus. natur.* p. 330.

[*l*] *Diss.* IV.

[*m*] *De siva musc.* p. 100. *Philos. Transact.* n. 339.

[*n*] *De sanguinis natur. & consist.* n. 52. In siccato equalem sero particulas vitro adherentes speculatus est.

[*o*] *L. II.* p. 33.

[*p*] *Exper. & contempl.* p. 390.

Richardus MEAD (q), inque afelli majoris humore cryſtallino (r) idem iterum delphenſium civis.

Nos, ut fateamur quod verum eſt, harum rerum nihil ſimile vidimus unquam, & eas, quæ in ſiccato ſanguine ſtriæ vitro adhæſerunt (s), non diſſerre credimus ab iis nondum certæ naturæ ſalibus, quales plurimos BAKERUS depinxit. In vivi animalis ſanguine anguloſi quidquam aut linearum ſimile circumfluere, ea mole, quæ oculis armatis ſe offerat, atque adeo vaſorum minimorum diametro æqualis fit, id quidem non videtur cum eo expedito circuitu conciliari, qui ad vitæ integritatem adeo neceſſarius eſt.

§. XXIV. *Ut mutetur a ſalibus mediis admixtis.*

Variis modis ad naturam hujus ſalis, aliorumque elementorum ſanguinis indagandam acceditur, admixtis ſalibus, per obſervatos morbos, per putredinem, denique ignis tortura adhibita. Salium autem, & ſpirituum, aliorumque humorum admixtorum phænomena prima repetemus, poſtquam aliqua monuerimus. Experimenta Cl. virorum ſi quæ excitabimus, alia cum toto ſanguine capta ſunt, alia cum cruore a ſero ſeparato, neque ſemper facile ſuit diſtinguere, quæ ad ſincerum grumum, adve totam maſſam pertinent. Quoad tamen ejuſ fieri poteſt, ſcopus noſter eſt de rubra parte ſanguinis dicere, ſive pura fuerit, ſive admixtum ſerum phænomena grumo propria non valde vitiaverit. Deinde cavere oportet, ne omnia, quæ ſanguini accidunt, unice admixtis ſalibus tribuantur: ita ſibi relictus ſponte ſua ſtat, nullo equidem ſale admixto, ut non continuo ſali alicui imputari debeat, ſi ſanguis poſt aliquam moram in placentam coiverit (s*). Ex hac ipſa forte cautela poterit fieri, ut eæ lites componantur, quæ de vi nitri aut cogente ſanguinem, aut ſolvente agitæ fuerunt. STAHLIUS (t) enim a nitro, tamquam frigus inferente pharmaco, ſanguinem addenſari docuit, non improbabili

[q] *Of poiſons* p. 15. ed. IV. T. I. f. 10. In apis veneno IDEM.

[r] *Epistol. phyſiol.* p. 10. 12.

[s] Ut in GUILIELMINI experimento.

[s*] Monet ut ab effectu aquæ nobis caveamus, SHELLEN *theor.* p. 166. 167.

[t] *Opusc. phyſ. med.* tum Cl. Viri P. VALCARENGHI *medicin. ration.* p. 79. & Auctoris *des leçons de Chymie* p. 4. Sanguinem inde in gelatinam cogi THOMAS SCHWANNKE p. 145. & ELLER J. C. p. 11. ut tamen globuli ſeparati, & ordinati ſint ELLER. Omnes humores humani a nitro admixto denſantur IMBERT. *quaſt. med.* XII. p. 42.

probabili ratiocinio usus: alii contra, & princeps *Fridericus Hofmann* (u) & nuper *Franciscus Boissier* (x) a nitro sanguinem potius solvi mauerunt, ut ab aliis mediis salibus solvitur.

Ergo primo ea communis salium mediorum, & lixivioforum natura est, ut fluidum plerumque sanguinem, reddant (y), aut liquidum conseruent, colorem vero rubrum aut firment (z), aut omnino augeant (a). A nitro sanguis neque solvitur, neque cogitur, in meis quidem experimentis (b). Admisto enim nitro laminæ equidem cruoris floridissime rubentes nascuntur, verum eæ, etiam absque nitri ope, pariter ex eodem sanguine coeunt. Color autem vividissime coccineus (c) utique nitro debetur, quo sale non alius lætiore purpura sanguinem dicit. Et tamen, is ipse sal, ad novem omnino grana in duabus uncias aquæ dissolutus, in præstantissimorum virorum experimentis canem subito occidit (d), quem ejus periculi exitum quidem mallet casui tribuere, cum unice mixtum a nitro in sanguinem injecto alius, magnæ auctoritatis scriptor (e), citatum viderit. Cæterum, si de lite illa omnino definire oporteret, credentem nitrum sanguinem potius resolvere, siquidem leviolem reddit (f), neque mea experimenta penitus repugnant (g).

Alii sales medii utcumque similia faciunt. Sal marinus cum sanguine commixtus floridum (h) colorem facit, cæterum coagulationem nequevalde

(u) *De acido* § 8 viscido p. 41. tum alii præstantes viri MALPIGNIUS de polyt. p. 132. Ant. de HEYDE obs. 87. VERHEYEN L. II. p. 31. Tb. SCHWENKE in. exp. p. 189. BOEGLER & VOLMAR in disp. ad definiendam litem proposita, an nitrum sanguinem coagulet. RUTTY synopsis. p. 52.

(x) Inter omnes sales sanguinem fluidissimum reddere, *sar l'effet des medicaments*. p. 39.

(y) BOERHAAVE *Elem. Chemie* T. II. p. 378. 379. MALPIGNI p. 132. Adhibet inprimis si moti fuerint, THOMAS SCHWENKE p. 190.

(z) Ne brevi, ut alias solet, in obscurum spadiceumque colorem elangueat.

(a) BOERHAAVE I. C. EICHEL in disp. qua *Experim. circa sanguin. contin. n.* 34. p. 21. n. 44. p. 25.

(b) *Secund. Mémoire exp.* 29. 34.

(c) CLAYTON *miscell. cur.* T. III. p. 347. PETIT *secondé lettre* p. 34. SCHWENKE I. C. HALE *basmatas.* p. 154. ELLER *memoir. de l'Acad. des scienc. de Berlin* T. VII. p. 13. SAUVAGES *sur l'effet des medicaments* p. 37. *Exp. mor.* 16. 27. 28. 29. 34. RUTTY I. C.

(d) CLAYTON I. C. PETIT I. C.

(e) MALPIGNIUS I. C. p. 132.

(f) SELBERLING I. C. p. 16.

(g) *Exp.* 27. 28.

(h) VERHEYEN T. II. p. 29. ELLER I. C. p. 131.

valde promovet, neque impedit (*i*), nisi motus accesserit, qui etiam solus coagulationem impedivisset (*k*). In venas vivi animalis impulsus subito fecit, ultra non nocuit (*l*).

Tartarus solubilis ruborem auget (*m*), ut nitrum, in venas tamen impulsus enecuisse visus est (*n*). Cæterum non oportet dissimulasse, subitam hanc liquidorum, inprimis frigentium injectionem, etiam quando natura humoris innocentissima est, animalia occidere. Ita legimus ab aqua injecta (*o*), & a lacte (*p*), & ab oleo (*q*) in venas dato animalia subito periisse.

Sal Epsomensis sanguinem perinde floridiorem reddit, fluidumque, globulorumque distinctionem conservat (*r*). Sal mirabilis cogit utique sanguinem (*s*). Sed is ipse sal etiam aquam, ut notum est, coagulat.

Nitrum calcarium variorum fontium, mirabilis salis adfines, sanguinem fere cogit (*s**), & lac, tum sal polychrestus (*s***) & prunellæ.

§. XXV. *Ut ab acidis.*

Sales acidi leniores, sanguinem alias cogunt, alias aut non cogunt, aut omnino diluunt (*t*). Tartarus regeneratus sanguinem fluidum reddit, servatque, & floridum (*t**). Cremor tamen tartari, qui terram propriam conjunctam habet, sanguinem separavit, ut pars inferior cogeretur, & globuli in planitiem comprimerentur (*u*). Vinum sanguinem diluit, ne-

K 2

que

(*i*) SBARAGLI l. c. p. 121. 122. Stat in gelatinæ rubræ speciem SCHWENKE p. 106. 146. 189. ELLER l. c. addit globulos separatos & ordinatos manere. Fluiditatem conservat RUTTY l. c. tab. AA. & attenuat p. 143.

(*k*) SCHWENKE p. 106.

(*l*) *Phil. Transf.* n. 335.

(*m*) PÉTIET *Epist.* II. p. 34.

(*n*) *Ibid.* p. 37.

(*o*) SANDRIS *de statu sanguinis* p. 100. Gelida erat.

(*p*) LOWER *de corde* c. 2. conf. L. III. p. 228.

(*q*) Oleo injecto alter canis subito periit, alter post soporem *Phil. Transf.* n. 335.

(*r*) ELLER l. c. p. 15. RUTTY p. 76. de vulgari sale factitio. Addit minus tenacem reddere.

(*s*) IDEM *ibid.*

(*s**) RUTTY p. 60. 90. 116. 130. Aqua tamen sulfureo nitrosa minus tenacem reddidit p. 525.

(*s***) RUTTY p. 78. tenaciorem sanguinem facit & firmiorem SCHWENKE p. 170.

(*t*) RUTTY p. 210.

(*t**) BOERHAAVE *Chem. Elem.* S. II. p. 379.

(*u*) ELLER p. 14.

que coire. finit, etſi a vino generoſo venis injecto in pulmone coagulatum, ſanguinem reperit *Carolus GIANELLA* (x): ſemper enim oportet memores eſſe, quam facile a morte ſanguis his in vaſis abſque alia cauſa admixta cogatur.

Acetum ſanguinem fluiditatem non mutat (y), nec auget (z), cæterum peculiarem, ingratiſſimum luridumque colorem in ſanguine admiſtum producit (a): ut omnino non alius liquor inamœnienſis cruorem tingat, quam quidem is beneficis acor. Neque *J. Baptiſtæ du HAMEL* (b) aut *FREINDII* experimento (c) contra ea, quæ ipſe vidi, fidem tribuere poſſum, qui ab aceto deſtillato ſanguinem cogi viderunt. Satis autem notum eſt, acetum deſtillatum ſimplici & naturali potius debilius eſſe. In venas vivi animalis datum alias non nocuit (d), alias animal poſt eam inſuſionem exſtinctum fuit (e), ſive id aceti culpa factum eſt, ſive caſus vim ſuam exerſuit.

Sal acetofæ, quem intelligo eſſentialem, & acidum fuiſſe, ſanguinem in lividum concrementum mutaſſe viſus eſt, ut tamen globulorum ordo incorruptus maneret (f).

Sales acidi foſſiles ſanguinem magis mutant, potiſſimum tamen, ſi acorem igne expuleris, ut ſincerum ad cruorem miſceas. Alumen ſolutum ſanguinem aut non cogit aduſum (g), aut cogit, ut tamen rubedo conſervetur (h), magis vero cogit, ſi pulverem aluminis majori copia adfuderis (i). Venis inmiſſum idem occidit (k).

Solutio.

- (x) *Saggi di medicinu. ital.* p. 47.
 (y) *Second. memoire Exp.* 27. *QUESNAI acor.* T. II. p. 66. *DREINCOURT* apud *MANGET Biblioth.* T. I. p. 251. *VERHEYEN* L. II. p. 31. *BOERHAAVE* l. c. p. 378. *SCHWENKE* p. 190. Non diluit niſi tritus accedat *KRUGER diateſ.* p. 214.
 (z) *EICHEL* p. 34. *SAUVAGES ad. des medicaments* p. 37.
 (a) *Ibid.* exp. 27. 28. 34. *DREINCOURT* apud *MANGET bibl. anat.* T. II. p. 251. *EICHEL* p. 31. *VERHEYEN* l. c. p. 27. *SAUVAGES* l. c. Luteum inde fieri (ab aceti ſpiritu) *BOYLE append. ad biſt. ſang.* p. 101. Recte, ſi terreum aut lutoſum colorem intelligit.
 (b) *Hiſt. Acad.* p. 75.
 (c) p. 177.
 (d) *FREIND* l. c. p. 37. cum ad duas uncias inſuſiſſet, *COURTEN Phil. Traſf.* n. 335.
 (e) *PINELLI de podagra* p. 230. *SPROEGEL* p. 79. A copia aceti occiſum animal *FREIND* p. 182.
 (f) *ELLER* p. 15.
 (g) *QUESNAI* T. I. p. 103. *SCHWENKE* p. 148. 149.
 (h) *ELLER* p. 13. conf. *SCHWENKE* p. 190. *Ann. de HEYDE* obſ. 87. *RUTTY* T. AA. *BAGLIVIVS* & cogere, & obſcuro lividoque colore tingere auctor eſt p. 464.
 (i) *EICHEL* p. 30. *SCHWENKE* l. c.
 (k) *Philof. Traſſact.* n. 210.

Solutio vitrioli potentius operatur, & in sanguinem cinereum coagulatum flocculentum excitat (l), ut globuli in filamenta mutantur. Vitriolum album, quod metallicum aliquid admistum habere videtur, sanguinem admistum coagulat, & injectum in vivi animalis venas cogit (m). Sal martis, qui & ipse vitrioli genus est aliquanto magis artificiosum, sanguinem solutus addensat (n), ejusque tinctura nigrum ipsi colorem imperit (o). In venas iomissa anima martis bestiam letho dedit (p). Vitriolum caeruleum, cupreum & potentius, sanguinem & plerosque humores cogit: (p*), etiam aquæ eo vitriolo fetæ (p**).

Vehementius iterum sanguinem mutant acidi liquores, quos multus ignis de salibus exegit: Diluti equidem mitius hæcenus sæviunt. Spiritus vitrioli debilior, & aluminis liquor, sanguinem nondum cogunt (q), & potius diluere videntur (r), & in venam injectus spiritus salis dilutus, & aqua regia debilis, animal non occidit (s). Sed etiam vitriolicus liquor longo usu sanguinem valde inflammatorium arthritici hominis potius diluisse visus est (t). Meraciores iidem spiritus utique totum cum sero sanguinem cogunt (u), nigrumque reddunt. Inprimis autem spiritus salis sanguinem coagulat (x), coloremque ad atrum tendentem inducit (y), globulos tamen non destruit (z). Hujusmodi massa cruoris nigro carboni similis incorrupta manet (a). Sed etiam dulcis, ut vocant (b), salis spiri-

K 3

tus

- (l) ELLER L. C. SCHWENKE p. 195. Mireris de viridi negare, ut solvere aiat C. RUTTY p. 262. 263. cum tamen aquas vitriolicas serum & salivam a dicat cogere p. 268.
- (m) COURTEN L. C. & subito occidit, De hungarico vitriolo DEIDIER de la peste in collect. p. 534.
- (n) WRIGHT de ferro p. 31.
- (o) SILBERLING p. 18.
- (p) De HEYDE obs. 50.
- (p*) RUTTY T. AA. & p. 262. 263.
- (p**) IDEM p. 291.
- (q) MALPIGHI L. C. p. 131. PITCARNE *Element. med. math.* p. 36. QUENNAI L. C. p. 26.
- (r) COLONIUS de thermis p. 20.
- (s) ARGISSEWSKY de curatione podagrae p. 96. 97.
- (t) PETIT L. C. p. 17. SPROEGL exp. 56.
- (u) Ann. de HEYDE obs. 87. EICHEL n. 39. de HAEN L. C. p. 112. & BIRCH *hist. of the R. Soc. T. I. p. 509.*
- (x) BOERHAAVE, PITCARNE L. C. FREIND p. 177. SCHWENKE.
- (y) Plerique priorum.
- (z) ELLER L. C. p. 163.
- (a) De HAEN p. 112.
- (b) FREIND, SCHWENKE, In venas tamen receptus enecat.

tus sanguinem addensat, minus tamen valide. In venas injectus spiritus falis necat, & in iis animalibus, quæ enecuit, sanguis per totam venarum seriem ad cor usque in grumos coactus reperitur (c). Etiam aqua regia injecta occidit (d).

Nitri spiritus sanguinis colorem per ipsas etiam vaforum vivi animalis venas in lutulentum terreumque (e) colorem mutat, unguinisque modo lentum cogit stare. Nudo sanguini adfusus cogit (f). Etiam dulcis sanguinem addensat (g). Meracus in venam vivi animalis injectus necat (h), iterumque ab ejus acoris violentia sanguis in venis brachii cavaque vena, & dextra aure, & ejus lateris ventriculo, & in pulmone in grumos fixus repertus est (i). Cum sicco sanguine etiam magis fervet, quam vitrioli oleum (k).

Spiritus vitrioli debiliorem sanguinem nigricantem reddit (l), & coagulat (m), ut fere limum referat, & ab ipso oleo vitrioli diluto coagulatum terreum & molle nascitur (n). Debilis sulfuris spiritus injectus aliquando non occidit (o), alias (p), forte non satis dilutus, & ipse, & sulfuris per campanam (q) paratum oleum animal enecuit.

Violentior acidus liquor, qui de vitriolo stillat, & spiritus vocatur, sanguinem coagulat, subnigrumque facit, & durum (r): in venas missus,

(c) SPROEGEL *exp.* 57. 58.

(d) BORRICH. *de sang.* p. 85. De spiritibus acidis in univ. v. AALSEM in *disp. de humorib.* Leid. 1671. edita.

(e) *Second Memoire Exp.* 24. 25. Nigrum vocat PETIT p. 34. Factum SCHWENKE p. 195. Pallidum ELLER l. c. Limotum DRELENCOURT l. c. Terreum BIRCH l. c.

(f) Cogit utique apud Ill. viros SCHWENKE l. c. PITCAIRNE p. 36. BOERHAAVE, BAGLIV. FREIND, BOYLE *appar.* p. 58.

(g) FREIND p. 176.

(h) PURMANN *Lorberkraut* L. III. p. 274.

(i) FRACASSATUS l. c.

(k) GREW *parts of animals* p. 250.

(l) VERHEYEN L. II. p. 32. ELLER p. 16.

(m) BOERHAAVE, BAGLIV. l. c. BORRICH. l. c. MANGET *Biblioth. anat.* T. II. p. 169. ELLER l. c. Inæqualiter addit cogere FRACASSATUS *de cerebro* p. 414.

(n) J. MAUR. HOFMAN *disquisit. anat. patol.* p. 178.

(o) BORRICH. l. c. COLEBATCH *append. concerning acid. and alkali*, qui canem edacem addit reddidisse. Oleum sulfuris vocant, qui innocuum reperitur, CRISGENTIUS *de febr. p.* 65. COCKBURN *of seasicknesses* p. 115.

(p) FRACASSATUS *Philos. Transf.* n. 27. *de cerebro* p. 411. 418.

(q) ETTMULLER *chirurg. instruct.*

(r) ELLER l. c. p. 16.

fus, occidit, & cruorem in polypos vertit (s). Oleum vitrioli, qui idem spiritus est meracior, sanguinem atro colore tingit (t), & cogit (u). In vivi animalis venas impulsu pariter mortem infert, & sanguinem in grumos addensat (x). Sed præterea cum eodem cruore effervescit, & calorem fervendo excitat (y). Non inde protinus alcalina in sanguine indoles demonstratur. Nam etiam aqua (z), & ipsa demum glacies (a), cum oleo vitrioli sincero incallescit.

§. XXVI. *Ut a salibus per lixivium factis.*

Antiqua opinio est, sales hujus generis, quos vulgo alcalinos dicunt, sanguinem fluidum (b) reddere, & conservare, ne crassamentum nasci possit (c); deinde ruborem (d) augere, & ab acidis mutato sanguini suum colorem reddere, & limpitudinem (e). Hinc coagulo ab acidis salibus facto hoc quasi antidotum jubent opponere (f).

Fixis in univ. salibus, fluidam naturam cum sanguine communicari (g) graves auctores sunt, tum de sale aut oleo tartari (h) sigillatim, & de calcis aqua (i). Rubrum ab hac classe colorem intendi, perinde legimus

(s) FREIND L. C. du HAMEL p. 88. BAGLIV. p. 465.

(t) EICHEL p. 29. Ætuginosum vocat PITCARNE.

(u) EICHEL p. 29. PITCARNE p. 34. FREIND, BAGLIV. MALPIGII.

(x) ZOLICOFFER de dolore p. 11.

(y) PITCARNE p. 34. EICHEL L. C. BAGLIV. Cum sicco tamen sanguine pariter fervet, & cum cervi cornu. GREW parts of animals p. 249. 250.

(z) BOYLE de origine formar. p. 34. S'GRAVEZANDE Elem. philos. Newton. n. 2449. CHARAS mem. de l'Acad. des scienc. 1692.

(a) BOYLE L. C. p. 84.

(b) DRELLINCOURT apud MANGET L. C. p. 95r. 192. HUXHAM of fore stools. p. 53. ELLER L. C. p. 14. PETIT, BAGLIV. Ant. de HEYDE obs. 87.

(c) HUXHAM L. C.

(d) ELLER L. C. BAGLIV. L. C. PETIT Epist. II. p. 34. SCHWENKE p. 150. EICHEL p. 22. (de fixis salibus) FREIND p. 161. DRELLINCOURTUS equidem subnigum colorem impertire fatetur L. C.

(e) EICHEL p. 24. 28. RUTTY de aquis, alcalinis tab. CC.

(f) DRELLINCOURT p. 95r.

(g) DODART projet pour servir à l'histoire des plantes p. 236. FREIND p. 16. de absinthii sale & geniste, BOERHAAVE L. C. DRELLINCOURT. ELLER p. 13. RUTTY p. 406. tab. CC. & AA.

(h) PETIT p. 26. VIRUSSENS de remot. & proxim. p. 124. BAGLIV. p. 463. BORRICH. p. 85. FRACASSATUS p. 418. BROEN de duplic. bile orticum p. 255.

(i) COLONIUS L. C. WHITT on linewater Ed. II. p. 102. nempe crustam mirtus tenacem fieri, si in aquam calcis dimiseris, quam si calida pura fueris usus.

legimus (*k*). Sic de salibus volatilibus (*l*), alcalinæ classis similia proposita sunt, nempe liquefieri sanguinem (*m*), & ejus rubeum colorem conservari (*n*), & augeri (*o*). Exempla producta sunt in spiritu salis ammoniaci (*p*), sanguinis (*q*), cornucervi (*r*). Hinc iterum deductum est, in peste, & morbis malignis sanguinem ab alcalina vi eliquari (*s*), acidaque antidotorum loco esse, quæ alcalium crimina reparent, sanguinem suam coagulabilem indolem reddant

Verum equidem mihi nondum certum est, aut ruborem, aut fluiditatem sanguinis ab ejusmodi lixiviosis salibus augeri.

De fluiditate primum, deque salibus fixis. *Franciscus QUESNAY* ejusmodi sales coagulum sanguinis durius reddere reperit (*t*). Oleum tartari sanguinem, si una digesseris, in syrupum vertit (*u*), albumque in cruore coagulum excitat (*x*). Sanguis cum sale tamarisci, artemisiæ, rosmarini, thymi, & meliloti in forte coagulum abiit (*y*). Hinc idem tartari oleum in venas impulsit, canem occidit (*z*), ut sanguis omnino coactus & viscidus arterias infarciret (*a*).

Deinde

(*k*) FREIND I. C. PITCARNE I. C. BROEN I. C. FRASSATUS I. C. ELLER I. C. A tinctura antimonii ELLER p. 77. A cineribus rusticis potash RUTTY p. 406. a murali calefcente nitro p. 407 a sale urinæ p. III. equidem minus lixiviosus; ab aquis alcalinis tab. CC. a nitro tab. AA.

(*l*) BOYLE *Phil. Transf.* n. 145. 204. ELLER p. 14. FIXO sale etiam fluidiorem reddere sanguinem.

(*m*) PECHLIN *de pturgant.* p. 100. du HAMEL p. 88. EICHEL n. 45. BOERHAAVE I. C.

(*n*) BOERHAAVE

(*o*) MAJOR *Cirurg. insus.* p. 123. *Phil. Transf.* n. 204. MANGET *bibl. T. II.* p. 169.

(*p*) Diluere sanguinem BOYLE *appar.* p. 58. SCHWENKE p. 191. BAGIV. p. 464. floridum reddere FREIND p. 150. de HEYDE, BIRCH T. I. p. 509. tum de urinæ spiritu similis.

(*q*) Eo ad grunum sanguinis adfuso ruborem nasci floridum BOYLE *appar.* ad *bist. sang.* p. 42. 43. *append.* p. 116. 118. FLOYER *of the praternatural state of humours* p. 158.

(*r*) Ruborem augere sanguinis FLOYER I. C. EIRCH I. C.

(*s*) DRELENCOURT I. C. p. 551. HUXHAM, BOERHAAVE & C.

(*t*) *Oeconom. animi.* Edit. I. p. xxvii præf.

(*u*) PETIT *Epist.* II. p. 35.

(*x*) BOYLE *appar.* ad *bist. sang.* p. 59.

(*y*) PITCARNE p. 40. 41.

(*z*) COLEBATCH *append. concern. acids and alcal.* n. 215. post aliquot dies, con tinuo vero in experimento Cl. COURTEN *Philos. Transf.* n. 335. & SPROEGELII I. I. p. 83. Eadem viderunt ETTMULLER *cirurg. insusur.* de HEYDE *obf.* 90.

(*a*) SPROEGEL I. C.

Deinde colorem in sanguine non rubrum produxisse, sed subnigrum (b), obscurum (c), atrocinerum (d), nigrum denique (e) auctores existant.

Porro de volatilibus salibus, ex urinoso genere, (& nonnunquam a fixis), grumum nigriorem fieri, cæterum communi sententiæ addictus fatetur Cl. EICHEL (f), deque sale ammoniaco, equidem nondum omnino alcalino, auctor est Cl. SCHWENKE (g), a quo ad cruorem admisto gelatinam sature rubram nasci, etiam ELLERUS vidit (h). Deinde in nuperis experimentis suis spiritum salis ammoniaci sanguinem in eandem massam tenacem, inque carbonem abituram cogi testis est Clarissimus vir Antonius de HAEN (i). In venam injectus idem, quem modo diximus, salis ammoniaci spiritus, animal enecat (k), nisi parva dosis adhibeatur (l), & solet ab ea administratione sanguis per venam cavam undique coactus reperiri (m). Ita & cantharides injectæ, pariter & lixiviosæ, & volatiles, sanguinem nigro colore tinxerunt, & coagularunt (n): earumdem tinctura, etsi non coegit, nigerrimum tamen reddidit (o).

Has contrarias opiniones, ut conciliarem, sanguini sano, & recenter de vena emisso, inque diversâ vascula recepto, oleum tartari per deliquium natum adfusi, spiritumque cornu cervi. Iste quidem sanguinem nigriorem reddidit, coagula etiam nubeculosa & membranosa, non multis horis duratura, excitavit. Grumo coacto adfusus idem nihil mutavit.

Oleum vero tartari utique & sanguini, & grumo rubicundum, elegantem colorem conciliavit, non tamen supra 24 horas superfuturum. Coagula

(b) DREINCOURT.

(c) BAGLIV. p. 463.

(d) FITCARNE p. 49.

(e) HELVETIUS *claircissement* p. 18.

(f) n. 35. 46.

(g) p. 189.

(h) p. 14.

(i) p. 112.

(k) PETIT *Epist.* II. DREINCOURT l. c. p. 951. BAUTZMANN in *diff. de peste* Leid. 1673. de eodem DREINCOURTII experimento locutus; COURTEN *philos. transact.* n. 335. ZOLLICOFFER L. C. VAN AESSEM etiam ab unico scrupulo injecto.

(l) PETIT l. c. Eo refero non funestum eventum in experimento HARDER: *Apiar.* obs. 25.

(m) ZOLLICOFFER L. C.

(n) VERATTI *Comment. Bonon.* T. II. Part. II. p. 208.

(o) BAGLIVI l. c. p. 464. *Experim. de vesic.* II.

Haller *Physiolog.* Tom. II.

L

gula idem in recente sanguine striata, radiata, laminata, & pene membranosa excitavit, quæ ultra biduum superfuert, neque sponte natos grumos, impedivit, solvitve, neque grumum sponte sua factum.

§. XXVII. *Quid inflammabiles spiritus.*

Liquores, qui flammam admotam concipiunt, si sinceri fuerint valdeque meraci, sanguinem equidem cogunt (*p*), in fibrosi cujusdam parenchymatis aut infantilis hepatis speciem (*q*), idque coagulum durabile persistit (*r*). Ejusmodi coagula a liquore vini stillatio facta vidi (*s*), & a terebinthinæ oleo (*t*), vivorum in hominum vulnera calide instillato. In gelatinam albam ab eorum liquorum vi sanguinem cogi non vidi (*u*). Diluti iidem sanguinem non cogunt (*x*). In venas injectum vini alcohol enecat (*y*), late coacto in placentas sanguine (*z*): dilutum idem inebriat, & apoplexiam movet, neque occidit (*a*).

Sed etiam oleum juniperi sincerius aque aqua liberum sanguinem cogit (*b*), pariterque spirituosæ, quas vocant, essentiæ (*c*), & tincturæ (*d*), quæ liquorem vini continent. Sales volatiles oleosi pelliculam, crustæ pleuriticæ similem excitant (*e*), aqua vero cinnamomi leve, & gelatum concrementi genus (*f*). Laudanum liquidum Sydenhami sanguinem potius liquidum retinet (*g*), globulos tamen quali glutine adunit.

Spiritus

(*p*) BOYLE *apparat.* p. 29. *append.* p. 13. BOERHAAVE l. c. p. 379. FREIND p. 160. PITCARNE p. 36. SCHWENKE p. 192. *Second memoir on Exp.* 27. 28. 34.

(*q*) *Second memoir exp.* 27. 28. FABRICIUS ab AQUAPENDENTE etiam odorem & saporem hepatis in sanguine nasci, reliquit *de format. ovi* p. 55.

(*r*) SCHWENKE p. 152.

(*s*) De eo intelligenda fereloca n. 19.

(*t*) YOUNGE *curs. triumphal. terebinth.* p. 42.

(*u*) EICHEL p. 32.

(*x*) Solvere potius MALPIGNIUS p. 132. de HEYDE l. c.

(*y*) *Aut.* de HEYDE *oisf.* 90. PETIT p. 23. COURTEN *Phil. Transf.* n. 335.

FREIND p. 168. SPROEGEL *exp.* 50.

(*z*) SPROEGEL l. c. *second. memoir exp.* 31. 36. & *exp. fere* n. 23.

(*a*) COURTEN l. c. BAGLIV.

(*b*) SCHWENKE p. 156.

(*c*) ELLER p. 17.

(*d*) SCHWENKE p. 194.

(*e*) LEIGH *dissert.* p. 79.

(*f*) BAGLIVI p. 464.

(*g*) ELLER l. c. ALITER CL. STANCARUS in *Comment. Acad. Petrop.* T. I. qui potius cogi scripserat.

Spiritus vini, dum sanguinem addenfat, pondus specificum, quod vocant, auget (*h*).

Arfenicum, dubium corporis genus, sanguinem cogit rubrumque red-
dit (*i*). Cæterum infinita alia cum variis succis instituta experimenta,
apud Cl. viros legere oportet, quos excitavi (*k*). Obiter autem ex his,
quæ repeti, discas, quam parum ad medicamentorum virtutes dignoscen-
das utilitatis ab his experimentis possis arguere. Arfenicum enim, sum-
mum venenum, sanguinem fere ut beneficum illud nitrum mutat. Ace-
tum inter omnia pharmaca tristissimum colorem sanguini inducit, non ideo
minus innocuum. Acidi liquores & lixiviosi pariter cogunt.

§. XXVIII. *Per hæc experimenta sanguinis natura
nondum innotescit.*

Ex his experimentis nondum ostenditur, sincerum aliquem salem in
sanguine habitare. Acidam indolem neque aliquis cum lixivioso sale fervor
demonstrat, neque odor, neque sapor, neque aliud signum liberi acris.
Sed neque lixiviosa indoles perfecta huic humori inest. Cum nullo acido
liquore fervet, solo oleo vitrioli excepto; sapore non est alcalino; ne-
que colores excitat, quos id salium genus producere solet; neque præ-
cipitat, quæ ab acido liquore dissoluta fuerunt. Id equidem per experi-
menta ostenditur, quæ nunc proponemus, esse in sanguine eam naturam,
quæ adjuncta ab acris calore, aut a motu muscutorum aucto, aut demum
adjecto aliquo sale fixo in putredinem abeat. Is corporum status nondum
quidem ad alcalici classem ea transfert. Neque enim certo experimento
humores in corpore humano vivente lixiviosi fiunt. Etiam in ardente fe-
bre lotium (*l*), ut acre sit, nondum tamen cum aceto effervescit, & uni-
cum experimentum, neque forte satis fidum (*m*) extat sanguinis pod-
grici hominis, qui syrupum violarum viridi colore tinxerit.

L 2

Hætenus

[*h*] SILBERLING p. 16.

[*i*] ELLER p. 15.

[*k*] R. BOYLE, Car. DRELINCOURT, Archibaldum PITCARNE, Georgium
BAGLIVI, Job. FREIND, Thomam SCHWENKE, Job. Theodorum ELLER. Veniam
ferre vel ob ea peto, quæ hic iterato retuli, maxime quæ ab infusione venenorum sumta
plurima ad L. III. jam relata sunt. Verum hic nihilominus idoneo loco leguntur.

[*l*] BOERHAAVE *Prax. Med.* T. I. p. 190. B. LANGRISH *modern. practice* p. 58.

[*m*] COLBATCH *of the gout* p. 256. 431. deque seto *doctrina of acids asserted.*
p. 450.

Hactenus tamen ad alcalinam naturam sanguis accedit, ut omnino, levi exhalatione, quo ad sapam redigitur, qualem *extractum* vocant (n), ad lixiviosam utique indolem disponatur; ut aqua, qua grumus sanguinis digestus eluitur, signa præset lixiviosæ indolis (o); ut ficcus sanguis cum acidis liquoribus effervescat (p), crustæque, quæ de ficcatis sanguineis placentis supersunt, alcalini quid habeant (q); ut putrida urina cum spiritu nitri ferveat (r). Putredo vero adeo prope ad naturam lixiviosam accedit, ut acidissimi quique fructus, aut mero acefcente limbo pasta animalium corpora, quando computruerunt, nullum nunc ab admoto igne aut essentialis acidive (s) falis, aut ammoniacalis, aut fixi (t) demum vestigium repræsentent, exque iis, pridem adeo acidis corporibus, sinceri nunc sales alcalini soli ascendant. Adeo vero volatilem salium generationem putredo adjuvat, ut, qui post aquam sales ascendebant acidi, ii nunc alcalini, & volatiles ante aquam ascendant (u). Sed etiam in animalium carnibus putredo non impedit, quin solita urinosa elementa suppeditent (x), & olea potissimum ita adtenuantur, ut calore nunc levi cum sale volatili in summas phialas sustollantur (y). Hæc ideo paulo curiosius moneo, quia nuper C. PRINGLE (z) multis experimentis ivit evictum, non idem esse putridum corpus, & alcalinum.

§. XXIX. *Sanguis putrescit, a motu musculorum, a febre.*

Corporis vehementior exercitatio sola, urinam fatidam, acrem, urentem reddit, sudorem ingratum nidorem olentum, sanguinem acrem, febresque omnium ardentissimas, & subitas mortes. Ea mala ex unico die pedestris itineris successisse visa sunt (a). Qui imperia ducis ad exercitum de-

- [n] VERHEYEN L. II. p. 38.
 [o] De HAEN l. c. p. 84.
 [p] GREW l. c.
 [q] HAHN l. c.
 [r] PALUCCI *lithotomie perfectionnée* p. 58. SCHAPER *de mass. sang. corp.* p. 31.
 [s] BOERHAAVE *Elem. Chem. T. II.* p. 289. seqq. *Natura animalis acorem de-*
 ituit MALOUIN *Chymie pratique T. II.* p. 441.
 [t] BOERHAAVE l. c. p. 290. 328. MACQUER l. c. p. 425.
 [u] NEUMAN *Chym. T. III.* p. 14. BOERHAAVE l. c. p. 326.
 [x] NAVIER *sur l'amoll. des os* p. 7.
 [y] IDEM *ibid.*
 [z] *Obss. on the distases of the army* p. 410. &c.
 [a] BUCHNER *de motu voluntar. excelsitate* n. 121.

déferebat (b), ex ardore in officio nimio, ipfo die pugnae perit. Curforem publicum, qui magni momenti nuntium adtulerat, fumma cum velocitate, intra biduum memini ex pessima febre periisse. Ex itinere sub dio nimio febris ardens, & hydrophobia vera successit (c), qua in observatione memoria dignum videtur, humores acres in humano corpore natos, eandem venenatam efficaciam exferere, quam quidem virus canis rabidi. Similia a convulsionibus gravioribus fiunt, quæ & ipse ad motum musculorum vitiole auctum pertinent (d).

In animalibus cursu nimio ad mortem usque exercitis, eadem, vel horum etiam majora fiunt. Cervus vehementissime a venatoribus agitatus cum fetido sanguine vulnus stillaret (e), perit. Animalis ad cursum violentum coacti carnes cito putrescunt (f), ut argentum tingant, & cochleari discerpi possint (g).

Quæ motus musculorum, eadem febris facit, quæcunque ejus origo fuerit: dum sanguinis motum vehementius augeat. Putrescunt in febre humores (h), & in variolis (i), & in petechiali genere (k), flavaque illa insularum antillarum peste (l), sanguis fetidos per os & nares erumpit. In variolis confluentibus penetrabilem fetorem læpe expertus, nullis aceti in planas patinas expositi contrariis vaporibus satis emendare potui. Ipsum inde lac ebutyratum, & citri succus putrescit (m). Fætent ante mortem, qui febre paludosa putrida laborant (n). Fetorem combustarum folearum similem, adeoque alcalinum, in malignis, sudoremque enormiter olentem SEGERUS observavit (o). Funestus cadaveris odor in hominibus

L 3

minibus

[b] Ven. & Doctiss. Vir. CAM. FALCONET *des fevres* p. 19.

[c] GY. V. SWEETEN *Commentar.* T. III. p. 337. & in diario, quod edidit CL. VANDERMONDE 1757. mens. Jul.

[d] WILLIS *de convuls.* p. 173.

[e] BAYNARD *Psychrolusia or of cold baths* p. 328.

[f] LISTER *de humorib.* p. 54. BOERHAAVE *Prælecl. Acad.* T. III. p. 501. T. SCHWENKE p. 52. 54.

[g] WILLIS *pharmac. rational.* T. II. p. 91.

[h] HOFMAN *de gener. sal. morbofor.* HUXHAM *on fore throat*, qui veros sales alcalinos produci credit. PRINGLE p. 429. Addit idem, quamprimum perspiratio cessat.

[i] HUXHAM *of fevers* p. 52. 53.

[k] IDEM *ibid.* p. 62.

[l] LINNÆUS *Essays and observat. of a Soc. at Edimb.* T. II. art. 29.

[m] SCHWENKE p. 55.

[n] PRINGLE p. 211.

[o] *Plenit. morbo militari critice solut.* Fetidus in peste sudor FALLOP. *de bubon. pestil.* p. 9. & in febre carcerum PRINGLE *on jail fever* p. 279.

minibus peste laborantibus (p) percipitur, qualem ab ægro ipso perceptum meminisse in bibliopola propriæ mortis certa præfagia dedisse: is autem in peste odor inficit, lateque malum propagat (q). Mira virulentia humorum in hominibus est, qui peste pereunt, & sanguis ipse fetet (r), & vapor destillati de pestilente bubone puris quasi fulminis ictu male curiosum medicum prostravit (s). Adeps animalium, de bubula classe, lue interemtorum, olentissimus est (t). Corpora hominum peste extinctorum (u), aut paludosa febre (x), continuo putrescunt.

Sed & aliæ cause, hæcenus febribus adfines, similes in sanguine & humoribus corruptiones producant. Ipse victus mere carneus (y), febrem facit, ut sanguis putrescat. Idem in fame fit (z), cujus effectus subitasque humorum putredines, alias exponemus. Abusus salium volatilium, quos juvenis majori copia adsueverat esitare, hæmorrhagias de intestinis, naribus, gingivis, pruritus intolerabilem, febrem hæcticam (a) mortemque intulit, novo argumento, quam cognata febriliter alcalina natura sit. Putredo aliunde nata similem & funestam in sanguine putredinem generavit (a*).

Calor nimius aeris, non quidem adeo subitam (b) putredinem infert, ut animal vivum tabescat, feteatve, id tamen efficit, ut celerrime [c] carnes corrumpantur. Idem venti illi ardentes orientis efficiunt [d], neque multo blandius aer operatur, quem nimie, inque loco clauso stipatæ, turbæ suis halitibus corruerunt. Perniciosissimæ inde & putridissimæ

[p] MURALT *Chirurg. schriftten* p. 578.

[q] IDEM *ibid.* p. 589.

[r] ZARINUS *de miss. sanguin.*

[s] ALPBRUNNER in *Zodiac. Med. Gall. T. II.* p. 104. & apud VATERUM *de pestilent.* p. 30.

[t] DE HAEN *verbaad. van de vloedveeickte* p. 8.

[u] *Art de faire les vapors* p. 336.

[x] PRINGLE p. 211.

[y] HUXHAM *of the malignant sore throat* p. 62.

[z] IDEM *ibid.* p. 62. 63.

[a] IDEM *ibid.* p. 68.

[a*] Vapor nempe de aqua sentinæ putridus RUTTY p. 148.

[b] Nam sanguis non fatidus fuit in calore 109. & 110. graduum Fahrenheit. DUNN *exp.* 4. 6.

[c] IDEM *exp.* 1. 2. ut etiam aer altero die per cellulosa intervalla effunderetur.

[d] Continuo putrescunt, quos ventus Samiel percussit, ut membra tracta manum sequantur CHARDIN *109. en Peste T. IV.* p. 22. THEVENOT *voyag. T. III.* L. I. c. 10. T. II. L. I. c. 12.

tridiffimæ febres nascuntur [e]. Mercurii vis per vasa corporis humani sanguinem resolutum ita agitat, ut fætidissima inde animæ corruptio nascatur [f], & urinæ, & sudoris, & sanguis ipse fæteat [g], unaque febris oriatur non exigua [h], &, ex peritorum certe virorum fide, hac quidem ex causa vera alcalina degeneratio in humoribus locum habeat, salivaque syrupum violarum colore tingat viridi [i], & cum acidis ferveat. Sed etiam animalium venenatorum morsus subitam putredinem, & humorum eliquationem, excitant [k], & carnes, perinde ut ab igneo illo vento, ab eo veneno flaccescunt.

Sed etiam alii, chronici magis ingenii morbi, ingentem humorum acrimoniam conjunctam habent. Scorbutus lentius equidem, sed magis quam ipsæ febres, sanguinem fundit, ut de gingivis, de intestinis [l], de cute, cum intolerabili fætere diffuat. Adeo enim acris lymphæ scorbutica est, ut in ventrem effusa chirurgorum digitos excoriet [m], & lintea corrodât [n], & tanta in ejusmodi malis in sanguinem etiam viventium ægrotorum tabis vis transit, ut hirudines eum cruorem respuant [o], & maculæ a sanguine in linteo natæ nimis profunde sedcant, neque possint elui [p]. Ab eodem morbo major urinosi salis portio de sanguine destillat [p*]. Halitu phthificorum muscæ interemtæ fuerunt, ut etiam cognomen memoriæ regis Abdelmelik, ex Muhavidarum gente, ab ea animæ virulentia hæserit. Rachiticæ puellæ fætidissima anima aviculam occidit [q].

Similibus utique etiam in reliquis humoribus corruptio nascitur. Urina retenta, calidique corporis tepore fota, adeo acris redditur, ut catheteris argentum fusco colore vitiet, & fætere suo in chirurgo leviolem peripneumoniam

[e] PRINGLE of the jaund fever. Ab aere nosocomiorum BELOSTE *Chir. de l'hop.* p. 67. Ab aere ventilatoris qui carcerem repurgabat PRINGLE *Phil. Transf.* n. 48.

[f] GRAINGER de pyralismo p. 21. 22. &c.

[g] IDEM.

[h] Pulsuum 120. 130. IDEM.

[i] BAËON in notis ad LEMERY *cours de chimie* p. 190.

[k] A serpente caudifono FRUILLER *Journal*, a sepe HASSEQUIET p. 596.

[l] LIND of scurvey p. 167. BOERHAAVE *Introd. in praxim clinicam* p. 5.

[m] *Memoir de l'Acad. des scienc.* 1699. p. 176.

[n] CRAANEN, MENO MATTHEM *obs.* xl. J. B. FANTON *obs.* 36.

[o] LISTER de scorbuto *Mém. de l'Acad. l. c.* p. 173. PANAROLUS *Pentecost.* IV. *obs.* 7. la METTRIE *obs. de medec. prat.* p. 50. HUXHAM C. 5. &c.

[p] SMALTS apud CRAANEN *de homine* p. 311.

[p*] COLBATCHE *Essay concerning acid. and alcal.*

[q] J. PETR. BUCHNER in *diff. de rachitide*, quam in collectione. mea practica reculam dedi.

moniam excitaverit (*r*), cumque acidis liquoribus efferbuerit [*s*]. Etiam in urina scorbuticorum verum sincerumque alcali fuisse legitur [*t*], et si negabat se vidisse, quinto funestæ ischuriæ die BOERHAAVIUS [*u*]. Ita in aqua hydropicorum, facta paracentesieducta, vestigia lixiviosæ indolis apparuerunt [*x*], ut ab ejus percepto fæore morbus convulsivus maligni ingenii sequeretur [*y*], inque hydatidum simili fero, quod oculis receptum dolorem excitavit [*z*]. Adeo magna etiam innocui alias de naribus mucî acrimonia fuit, ut labia continuo excoriaret [*a*], tum lacrumæ, in epiphora [*a**]. Acrimonia aquæ forti hætenus comparabilis in glandulis siphilitici cadaveris gustu percepta est [*a***]. Lac in febre alkalificat [*a****].

His omnibus, quos excitavi, humoribus, violentius venenum est ichoris, qui de cancrofa mamma sudat. Ab ejus gustatione temeraria terribissimus fætor chirurgi indivisus comes adhæsit, ad mortem usque, quæ ex hoc ipso contagio secuta est [*b*]. Odor solus cancri mammam uxoris erodentis perinde ad mortem usque constans, FRANCISCUS BELLINGÆR, non incelebrem scriptorem, interemit (*c*). Sed ea sanies de alcalino ingenio est, viridique colore syrupum violarum tingit [*d*], ut non probabile sit, cum cancrorum, quos vocant, oculis efferbuisse [*e*].

§. XXX. Putredinis progressus.

Nemo putredinem accuratius descripsit, celebri illo olim, & una paradoxologo viro, JOACHINO BECCHER [*f*], qui die quinto factorem

[*r*] GER. V. SWIETEN *Comment.* T. I. p. 132.

[*t*] SCHAPER *de massa sangu. corpuscularis* p. 31.

[*u*] BOERICH. *bernes. ægypt. sapient.* p. 351.

[*x*] *Elem. Chm.* T. II. p. 306.

[*y*] PINELLI *de podagra* p. 187. PITCAIRNE *de opera quam præstant acida alcalina* p. 257.

[*z*] *Philos. Transact.* n. 454.

[*a*] HEUBERMANN *physiolog.* T. I. p. 202. conf. BERCHÉ. *C.* T. IV. p. 377.

[*a**] MEIBOM. *de ucrib.* n. 33.

[*a***] COL. DE VILLARS *cours de Chirurg.* T. II. p. 235.

[*a****] MASSON *de carie ossium.*

[*a*****] RAULIN *obsf. de Medec.* p. 182.

[*b*] HARRIS *dissert. med. Chir.* p. 168.

[*c*] *Ibid.* p. 169. A cadaveris fæore similem funestum acutum morbum, cum perpetua fætidissimi odoris præsentia natum habet КИЯКРАТЯИХ *de analysi, inoculat. variol.* p. 12.

[*d*] *Memoir. de Chirurg.* T. I.

[*e*] SCHAAARSCHMID *relations* T. II. p. 320.

[*f*] *Physic. subterræ.* p. 148.

rem vehementer increfcere, die duodecimo ftercoreum fieri, die trigefimo fitum five mucorem efflorefcere, inde cutem & carnes in foramina collabi, vermefque irreperere animofus obfervator refert. Ad ufus noftros interim aliqua adfpergenus. Putredo omnia vincula partium animalium rumpit, humores alioquin coagulabiles, cruorem, lympham, ovi albumen, amilii liquamen, in acre & nullo porro veneno coagulabile tabum refolvit, adipem colliquat, carnes (g) membranæque & fibras emollit primo, inde in mucum diluit. Omnes humores animales a putredine in deteftabile venenum abeunt, ut in ovo BELLINUS (h), expertus eft, & de boum morbo extincorum tabo refert Griffith HUGHES (i).

Princeps vero phenomenon putredinis, neque hactenus adultæ (k) eft, expedire aerem. In humanis & animalium carnibus, fetibusque integris sæpe vidi (l), fub aqua manfiffe, donec integræ erant, cum fubnato factore vero undique de tota cute aerem effloruiffe, quibus quafi veficis fublevate carnes ad summam aquæ superficiem adfcenderent. Sæpe mihi æftivo tempore in corde aer cum fpuma intritus vifus eft (m). In vivo homine, fed putrefcentibus humoribus infecto, in peilimo fcorbuto (n), in gangræna, fimilis omnino aer generatur, qui late fub cute regnat, & emphyfema refert. Eum aerem & fanguis generat, & ferum (o), & adeps (p), & ipfæ demum folidiffimæ corporis animalis (q) partes. Sanguinem Cl. FAVELET (r) cominus obfervavit, qui de incifa vena in vitrum exceptus, octava jam hora turgere incepit, diffuere, vaporem aerem fpargere, & urinoſum, idemque vitrum denique difplofus fregit (s).

Ex

[g] NAVIER *ſic Panoſiff. det os* p. 34. ſeqq.

[h] PRINGLE p. 421.

[i] *Natural hiſtory of barbados* p. 63.

[k] PRINGLE p. 426.

[l] *Memoir. ſur la reſpirat.* Exp. 132.

[m] PRINGLE p. 427.

[n] FREUNK *anmerk.* T. III. p. 417. Copioſiſſimum, ex uno ſanguinis pollice ad pollices 33. HALES *vegetable ſtatiks* c. vi. exp. 49.[o] *Apparat. ad hiſt. ſurg.* p. 70.[p] Pariter multum IDEM *ibid.*[q] HALES *ibid.* conf. cum *hemorhat.* p. 178.[r] *De ferment. ventric.* p. XII.[s] BOYLE p. 88. KRUGER *phyſiolog.* n. 13. Die ſeptimo ſanguis putrefcit RUTTY *ſynopf.* p. 304.

Ex offe putrescente fetidissimam spumam cum sonitu erupisse, alius testis existat (t).

Plerumque tamen, aeris atmosphærici liber com meatus ad putredinem requiritur, & in clauso vulnere sanguis in polyppum abit, neque in universum putrescit, si motum abstuleris (u). In ipso etiam utero fetus extinctus integer, & valde utique putrescibilis placenta, absque putredine per menses annosque circumgeruntur (x), dum clausus uterus aerem non admisit. Multum vero putredo adjuvatur, si sanguini, aut bili, aut cucurque-humori, putredini destinato, fale lixiviosum fixum, aut certe terram acido oppositam addideris. Cancrorum oculi sanguinis (y) & sal fixus (z) carnis putredinem promovent. Iidem bili admisti & fetidiores putredinem faciunt, & velociorem (a), eundemque effectum ipsa terra præstat (b). Sal tartari, aut clavellatus cinis, sanguini nuper de vena misso admistus, odorem urinosum cogit ascendere (c), & cum sudore idem præstat (d). Hoc quidem argumento ostenditur, magnam sali singulis cum ammoniaco sale adfinitatem intercedere, nam & iste sal adjecto fale fixo urinosum odorem exhalat. Sed in vivente etiam homine lixivi sales, qui Stephaniano medicamento efficaciam præstant, longo usu sanguinem alcalinum, acrem, scorbuticum, hecicumque (e) reddiderunt, ut etiam vesicas de cute elevaverit (f). Hinc a saponis usu & lotione linteorum proxima pestis erumpit (g), & in vico linteiorum Constantinopoli primum amat sævire (h). Volatiles alcalini sales putredinem potius morantur (i) & impediunt: Sic sales vegetabiles.

[t] Mich. Bernh. VALENTIN *diff. Epist.* II. p. 152.

[u] Conf. DRELINCOURT apud MANGET *libriothec. anatom.* T. II. p. 256. Abraham CYPRIAN *epist. ad MILLINGTON* p. 55. 56.

[x] QUEENAI *accn. anim.* T. II. p. 121.

[y] PRINGLE *append.* p. 394. 414.

[z] PINELLI c. p. 160. Mireris ergo legi, putredinem a fale tartari adjecto inhiberi KUTTY l. c.

[a] GILBERT *de putredine in corp. anim.* p. 18.

[b] IDEM & CL. PRINGLE.

[c] HUMMEL *de acritudine.*

[d] *Commerc. Lit. Norv.* 1759. hebd. 4. MODEL *vom pfeiffchen salze.*

[e] HUXHAM *of fevers* p. 48. 49.

[f] PARSONS *of the bladder* p. 125.

[g] DIEMERBROECK: & familia habet de HEYDEN *Synops. diff.* p. 149.

[h] Gemelli CARRERI *voyag.* T. I. p. 321.

[i] PRINGLE, RUTTY l. c. GILBERT p. 13. 24. Siccam idem sal albamque carum reddit.

getabiles (*i**) & magis adhuc acidi (*k*), de fossilibus parati liquores; & princeps inflammabilium alcohol putredinem avertunt. Sed etiam medii sales (*l*), culinaris ille, & nitrum, copiosius adjecti incipientem omnino putredinem frangunt, nondum natam occupant, aqua mineralis Newholtenensis penitus impedit (*l**). Plena putredo, abacto per fœtidum halituum volatilii elemento fatuam relinquit & tenerrimam terram (*l***).

§. XXXI. *Animalia quibus humores lixiviosæ indoli propiores sunt.*

Alia animalia humores universos acres, & eorum nonnulla pene manifesto lixiviosos habent, insecta maxime, deinde serpentum genus, denique carnivoræ ferocioræ bestię. Lac salamandrarum intolerabiliter acre est (*m*). Lacerta Gecko, si nudam hominis cutem perambulaverit, viæ suæ vestigia, ruborem, calorem, pustulasque relinquit (*n*).

Bufonis flammei de posterioribus cruribus emissus viscor catarrhum in iis excitavit, qui vivum animal dissecuerunt, inque oculis dolorem (*o*). Liqueur de apis vesicula linguam acrimonia sua vehementer percellit (*p*), inque vulnusculum dimissus, eundem, quem ictu, dolorem producit (*q*). Tigridis urina odore est cantharidum (*r*). Omnibus fere erucis vis adurens inest, quæ vesicas excitet (*r**).

Sed in aliis exemplis natura lixiviosa manifestior est. Millepedum genus urinoso salis ammoniaci odore LISTERUS designavit (*s*). Jus can-

M 2

crotum

[*k*] Succus limonum putredinem sanguinis ad diem 23. distulit RUTTY l. c. Lac adjectum etiam putridum sanguinem acore suo subigit PRINGLE p. 406. Etiam urinam aliquamdiu, & diutius quam alcalini sales a putredine servant HARRIS p. 79.

[*l*] GILBERT p. 14. Ad diem 8 nitrum ad duodecimum sal marinus RUTTY.

[*l**] RUTTY l. c.

[*l***] Salis lixiviosi copiam minorem putredo præstat, quam ignis NEUMANN Toni. III. p. 10.

[*m*] ARNAULD de NOBLEVILLE *histoire natur. des animaux* T. II. P. 2. p. 204.

[*n*] HASSELQUIST *resa til palestina* p. 308.

[*o*] J. Aug. ROESSEL de ROSENHOFF in *eximia historia ranarum indigenarum* p. 100.

[*p*] SCHRADER de *armatur. anim. brutor.*

[*q*] REAUMUR *memoir. pour servir à l'histoire des insectes* T. VII. p. 352. PALTEAU *traité des vaches de bois.*

[*r*] *Hist. de l'Acad. Roy. des scienc.* 1747. p. 78.

[*r**] PISO *hystor. natur. Ind.* L. V. p. 281.

[*s*] De *humorib.* p. 71. edit. belg. Cuni vitro tamen cum potius salerni comparat J. F. HENKEL de *catarracta* p. 12.

rorum non cogitur, & violaceum sæpe syrupum viridi colore vitiat (t). Bombycum celerrima & fætidissima est putredo (u), & fericum plurimum inter omnes animantium partes, aut humiores, sale volatilem gignit (x). Sed etiã viperæ copia salis volatilis excellunt, & in ranis denique secundum vertebrae albus pollen sedet (y), qua nervi prodeunt, qui cum acidis salibus effervesceat. Cantharidum etiã in pulverem redactarum totam naturam cum aceto fervere legeram, sed expertus falsum reperi; cum spiritu nitri utique fervent [z]. De vipera equidem locus existat *Richardi Mead* [a]. celeberrimi medici, quo dicitur, succum heliotropii ab eo veneno admisto rubro colore tinctum esse. Verum aliquis in eo experimento ab impuro vase aliove casu error obrepisse videtur, cum & chemica analysis repugnet, & vipera de carnivororum animalium genere sit. Cantharides succo plantarum vivunt, earumque acrimoniam pariter ad acidam classem vir insignis [b] reduxit, vesparumque [c]. Sed experimentum effervescentis acidi liquoris nimis simplex est, eorumque animalium liquor acerrimus, & empyreumaticus, non ideo tamen acidus est, etsi sale volatili hoc quidem animal minus abundat [d].

§. XXXII. *An nullus in animalibus acor supersit.*

His ab experimentis, exque iis, quæ ignis de humoribus animalium elicit elementis, factum est, ut omnino solos in animalibus urinosos sales dominari, neque acidi quidquam reperiri, contra priorum medicorum opinionem passim scriptum sit [e]. Addiderunt aliqui, ne eos quidem homines acidum in sanguine elementum habere, qui solis acidis, pane, limonum succo & olivarum oleo in Liguria montanis viciant [f].

Non

[t] *Comment. Acad. Bonon. T. II. P. I. p. 56. seqq.*

[u] *BOERHAAVE prax. med. T. I. p. 175.*

[x] *NEUMANN Chem. T. III. p. 768.*

[y] *Apud JACOBUM de rana p. 47.*

[z] *GREW l. c. p. 249.*

[a] *De venis. p. 8. 9. adde PLANQUE bibliob. de medic. T. III. p. 204.*

[b] *CAETHEUSER mater. med. p. 423. Adde HOMBERGIUM l. c. p. 272.*

[c] *NEUMANN l. c. p. 55. Sed obiter omisso.*

[d] *HILL mater. med. p. 823.*

[e] *Fridericus SLARE apud BIRCH loco cit. T. IV. p. 429. HOFMANN de sal. morbosor. generat. p. 15. JONES de febrili intermitt. p. 42. COLEBATCH doctrin. of acids further asserted p. 448. PANELLI de podagra p. 77. seqq. H. BOERHAAVE Elem. Chem. T. II. p. 310.*

[f] *PANELLI l. c. p. 73.*

Non tamen finit experimentorum fides hæc pro veris recipi, aut acorem penitus de natura animali eliminari. Infecta quidem bene multa plurimum de natura acida conservant, quæ de vegetabili utique cibo aluntur. Sapor acidus penetrans, vis chartam cæruleam & cichorium tingens, & acor denique coagulaturus, reperitur in liquore, quem de vesica prope oesophagum posita eruca saligna cauda bifurca projicit (*g*). Formicarum saliva, aut succus certe, quem cum morfu effundunt, ex veteri experimento (*h*) cichorei cæruleos flores rubro colore vitiat. Eadem destillatæ copiosissimum acidum liquorem suppeditant, ad undecim omnino ex sesquilibra uncias (*i*). Sed eum quidem acorem ad male superatam naturam acidam vegetabilem refero; nam formicarum quidem nymphæ, quæ nondum plantarum succos gustarunt, acidum non præstant (*k*), formicæ exclusæ utique & copiosum, & manifestum (*l*) solæ inter animalia (*l**) chemico sub igne fundunt. Acetosus est, neque ad mineralem acorem pertinet (*m*). Eo etiam retulerim, si firma sunt, quæ de apum, & vesparum, & cantharidum acida indole passim legimus (*n*). Sed in cantharidibus accuratior Chemia lixiviosa omnia, præter terram mortuam, & fervorem cum acidis confirmat (*n**).

In humoribus etiam nonnullis, juniorum potissimum animalium, manifestus acor reperitur, in adipe etiam evidentior. Jus & gelu de carne vituli, sibi relicta acent (*o*). A butyro rancido æs eroditur (*p*) & virefcit, ut ab acidis liquoribus solet. Lac cum putrido animalium sanguine mistum, tamen acidum liquorem generat, neque acor a putredine vincitur (*q*). In pure acida indoles residet (*r*),

M 3

sed

[*g*] In egregii collegæ nostri Caroli BONNET *memoir. des savans Etrangers* T. II.

[*h*] TRAGUS auctor experimenti est: deinde RAI *philos. transact.* n. 68. HOMBERG T. III. p. 45. HAHN *de salibus med.* 1712. p. 272. NEUMANN *oper. chemicar.* Ed. nov. *Svenska vetensk. acad. handlingar* 1741. p. 39.

[*i*] NEUMANN l. c. p. 45. 56. 57. 58. Habe eum spiritum HERNE *Tintamen* II. p. 44. & GLEDITSCH *Mens. de l'Acad. de Berlin* 1749. & RAIUS l. c.

[*k*] NEUMANN *ibid.* p. 55.

[*l*] IDEM *ibid.* p. 54.

[*l**) IDEM *ibid.*

[*m*] GLEDITSCH l. c. RAY l. c. Saccharum Saturni præstat, & rubro colore flores borraginis tingit. Cum alcali fixo in crysallos abit GLEDITSCH l. c.

[*n*] p. prior. not. 2. CARTHEUSER *mat. med.* p. 433.

[*n**) *Phil. Transf.* n. 252.

[*o*] *Memoir. de l'Acad. de Chirurg.* T. I. P. II. p. 70. ed. 12. SENAC *Essays de physique* p. 52. edit. 1735. *traité du cancer* T. II. p. 98. LORRY *des aliments* T. I. p. 353.

[*p*] QUESNAI *econ. anim.* T. II. p. 134.

[*q*] PRINGLE *app. med.* p. 401.

[*r*] QUESNAI edit. l. p. 169. 195. 247.

fed id fere ex adipe fit. Caro cruda, cum pane & aqua, in pulvem tufa, leni calore digesta, post biduum fermenti modo æstuat, acidumque faporem manifestum edit, etiam post initia putredinis (t). Putrida tri-duana saliva (t) cum pane, & pifce (u) fermentat, & acor superat putredinem. Ovilla bilis fermentationem potius auget (x). Puerorum exhalatio saepe acet, & crustæ lactæ acidæ sunt indolis (y). Acidum, ingrati odoris sudorem criticum in febre anomala percepit Cl. Medicus Scotus (z). Acidum oluit ejus feminæ sudor, quam ossa emollita celebrem reddiderunt (a), & vapor abdominalis (b) in alio exemplo, cum ossa emollita essent. Cor humanum diutius conservatum acidum spirat, & illustis ejus eventus testis exstat (c). Cerebro panem fermentari alius auctor est (d). Etiam putrida caro bubula spiritum subacidum dedit (e), ut alias analyfes omittamus, in quibus chemia acidum liquorem ex sanguine obtinuit. Non ideo penitus inter elementa sanguinis perpetua acidum reciperem, ut quidem clari viri receperunt (f), id tamen hæctenus credo ostensum esse, in animalium humoribus latere acorem, qui perinde ut putredo, in cadavere manifestus se exferit, etsi utique neque perinde constans est, ut alcalina degeneratio, & demum, ipsa diuturniori evolutione sua, in putredinem totus evanescit (f*). Sed neque negaverim aliquando acidam intemperiem in corpore humano nasci posse (f**).

§. XXXIII.

- (t) PRINGLE *ibid.* p. 396. 397. 398. conf. quæ de lacte diximus.
 (t) PRINGLE *append.* p. 402.
 (u) IDEM *ibid.* p. 402.
 (x) IDEM p. 413.
 (y) PECHLIN *observ.* p. 342.
 (z) GRAINGER *de febre butana* p. 33. In purpura ROSEN *Symptom. purp. chron. scorb.* p. 16. Habet etiam III. LUDWIGIUS *patholog.* p. 64. 122.
 (a) NAVIER *sur Pansolissement des os* p. 62.
 (b) ZELLER *de stricte glandul. prat. nat.*
 (c) SENAC *traité du cœur* T. II. p. 111.
 (d) *Traité des ferments admirables.*
 (e) NAVIER l. c. p. 34 seqq.
 (f) ROYMONDUS VIEUSSENS *tr. des liqueurs* P. III. c. 2. & in *Journal de Trévoux* 1709. M. Novemb. FRANCISCI QUENAI, qui in eo acido naturam melancholice ponit *icon. anim.* T. III. p. 53.
 (f*) *Mem. de l'Acad. de Chir.* T. I. p. 128.
 (f**) KRUGER *patholog.* p. 210. LUDWIG l. c.

§. XXXIII. *Odores animales.*

Unico verbo liceat monuisse, odorem omnium partium, quæ ex animalibus prodeunt, nobis plerumque ingratos videri, quoad multa aeris partem eorum elementorum diffuserit, quæ odorem excitant. Ipse moschus (*f****), & zibethum, & marsupialis (*g*) animalis odoratus fucus, dum recens est, integrisque viribus, fætet, neque ferri potest: vultuosior idem fracta olfactilium particularum violentia, græte nos adficit. Eodem modo & putrefacta bilis (*g**), & sterces etiam humanum, & animale oleum (*h*), dissipata vehementia, odorem acceptum adquirunt. Inter quadrupeda calidi sanguinis (*h**), avesque & pisces non memini aliquam speciem certa fide reperiri (*h***), quæ suo non plerumque peculiari odore displiceat. Infecta paucula existant, quorum odor placet (*i*). Sed hæc in olfactus historia ornatus persequemur.

§. XXXIV. *Analysis, quæ igne fit.*

Sequitur, ut eas mutationes exponamus, quæ sunt, quando ignis violentia ad sanguinem humanum accessit, quem chemicam vocant analysis, & ut ea elementa describamus, in quæ sanguis in ea ignis tortura discedit. Non ideo tantum tribuimus huic nimis rapidæ, nimis violentæ ignis operationi, ut ab ea vera (*k*) elementa sani sanguinis sincera speremus

(*f****) CHARDIN *Bin* T. IV. p. 46.

(*g*) TYSON *anatomy of the Opoffion* p. 16.

(*g**) ALSTON *of quinine* p. 35.

(*h*) In disp. me. physice GOTTINGÆ a. 1747. proposita. Ex miscela gummi sagapeni, galbani, opopanaxii aliisque digitis, odor moschi natus est. *Mém. de l'Acad.* 1706. p. 6.

(*h**) Inter frigida Cayman & Crocodilus vehementem moschi odorem spirat. CHARLEVOIX *St. Domingue* T. I. p. 27. ROCHEFORT *hist. des Antill.* p. 242. ut aquas late impregnet ROCHEFORT.

(*h***) Esti de pardali ÆLIANUS habet L. V. c. 42.

(*i*) Aromatici odoris in hyofcyamo insectum BIRN T. II. p. 483. Meloe suavis violæ odore est KOBREUTER *insect. coleopter.* p. 42. Scarabæus DEM p. 9. CASTEL p. 6. LISTER *insecto-ibecol.* T. II. p. 110. n. 30. CARDAN *variet.* p. 169. & formicæ aliquæ LISTER *ibid.*

(*k*) Vera elementa rerum per analysism chemicam se ostendere Cl. viri persuasit fuerunt. DODARTUS olim in *Projet pour servir à l'histoire des plantes* p. 169. deinde ROYMONDUS VIRUSSENS *epist. de sanguine* II. p. 153. & I. p. 4. præfixi *traité des liqueurs* p. 30.

remus renasci: aut eos sales, ea olea, eos spiritus, in hominis viventis sanique cruore esse persuadeamus (l), quales ignis ex sanguine obtinet. Tunc enim demum ea elementa adparent, quando calor ad 276 FAHRENHEITII gradus ascendit, quo certe in æstu nullum animal vitale superest (m). Nimis teneræ sunt animalis regni & vegetabilis particulæ, neque possunt absque ingenti commutatione tantam igois vim pati (n). Blandissimum oleum ab ea vi acerrimum fit; ovum, quo nihil mitius est, penetrabilem vehementiam acquirit; acidissimæ herbæ (o) alcalinos liquores fundunt, & quæ alia ejusmodi minus nunc est necesse monere, quam olim necesse fuit. Deinde certum est, sales adeo acres, olea adeo tenacia, spiritus adeo fervidos, terram tam gravem immeabilemque his artibus obtineri, quales quidem aut liquores, aut terras, cum vitæ integritate consistere posse, ne suspicio quidem locum habere debeat. Multo minus speramus, eam esse in sanguinis libra mutuum horum elementorum inter se ipsa rationem, quæ inter liquores est, qui ignis vehementia ex ea sanguinis libra eliciuntur, ut tantumdem in vivi hominis sanguinis libra aquæ, spiritus, olei, salis sit, quantum quidem ex ea libra aquæ, spiritus, olei, salisque destillat. Nimia hæc spes est (p), & a facillimis experimentis refutatur. Commisti enim inter se liquores, quos ignis ex sanguine separavit, non blandum illum temperatumque cruorem, sed rancidum & acre & diversissimum magna reddunt, in quo ne unicus quidem sanguinis globulus restituitur. Deinde etiam in ea spe non oportet nimis esse latos, ex analysi sanguinis temperamenta hominum diversamque indolem nos detecturos. Inter ducentos rusticos, quorum sanguinem HELMONTIUS

(l) Dudum monuit, ne ab ejusmodi analysi vera principia rerum speraremus, primus *Robertus BOYLE* in *Chymista sceptico*, deinde *Leonardus A CAPOA dell' incertezza degli medicamenti* p. 33. inde *Fridericus SLARE of sugar* p. 20. *HENKEL pyritolog.* p. 389. *Hennemann BOERHAAVE Elem. Chem. T. II. p. 258. Cassiar NEUMANN Chem. 1770. T. I. P. 2. p. 64 Theod. BARON ad LEMERY cours de Chymie* p. 3. De plantarum viribus *MARIOTTE de la veget. des plant.* p. 159. Scorpius de sanguinis analysi utiliter docuerunt, non vera ejus humoris elementa ostendi *Rob. BOYLE appar. ad hist. sang.* p. 48. *J. Maria LANCISIUS diss. med. iv. Georgius CHEYNE diseases of body and mind* p. 212. *Herv. BOERHAAVE Elem. Chem. T. II. p. 349-357. Præl. ad II. 223. L. R. M. Thomas SCHWENKE L. C. p. 152.*

(m) *BOERHAAVE L. C. p. 357.*

(n) *HENKEL L. C.*

(o) *Mem. des savans étrangers T. II. p. 330.*

(p) *A VIEUSSENSIO concepta, Journal des savans 1698. II. 5. Epître II. p. 147. traité des Égouts* p. 34. &c. Contra eam *LANCISIUS* dixit in *diss. iv. tum Medici Romani in epistola ad Rugmannum VIEUSSENSI.*

TIUS (q) igne exploravit, analysis nullum memorabile discrimen invenit: Et notissimum, est, etiam inter plantas venenatas belladonnam, atque brassicam, eadem fere elementa in analysi repræsentasse.

Non ideo analyses sanguinis utilitate sua destituuntur, dum sapienter noverimus spes nostras recidere, neque plura docere, quam a natura discimus. Ostendit ignis, non quidem sales, non pura in sanguine olea, sed pingues tamen in sanguine particulas esse aliasque ita fabricatas, ut addita certa ignis vi in urinosos sales transeant. Sed etiam ferri terram ignis deoperit: certioram istam, cum de fossilibus rerum genere sit, quarum multæ absque magna degeneratione ignis violentiam ferunt.

Deinde ad morborum curationem aliquid tamen præsidii in analysi est. Ea nos docet febrem aliquam partem ejus effectus producere, quem ignis efficacia generat, salium certe urinosorum evidentia vestigia [r], olea ambusta & fetida [s], aquæ diminutam portionem. Inde per comparatas prudenter sanguinis de sano homine, & cruoris de febriente ægro sumti analyses constat, febrem ita sanguinem mutare, ut eadem vis ignis, plus salium, plus oleorum de data sanguinis copia educat, quam solebat de sani hominis sanguine educere. Nunc, si & humores febrilium absque igne considerati, & eorum per ignem resolutorum elementa consentiunt, humanos humores in febre ad alcalinam indolem degenerare, minime improbabili conjectura nascitur, hanc degenerationem ea remedia sibi poscere, quæ alioquin salium alcalium evolutionem tardant, aquam, quietem, sales acidos. Ita agnoscitur quidem ex minori globulorum ad reliquam sanguinis partem ratione, ex tenuitate adeo & decolore pallore, ferri portionem ad reliquum sanguinem, in debilibus ægris & in chloroticis minui. Nihil hic simplicius videtur, quam ferro isto propinato sanguinis temperiem restituere. Neque Clinicorum experientia dissentit.

§. XXXV. *Aqua sanguinis.*

Si in analysi aliqua est utilitas, attendendum ergo est ad phænomena, quæ viri in arte periti nasci viderunt, quando ignis vim ad sanguinis naturam

(q) Citatus a D. LORRY *tr. des aliments* T. II. p. 50. neque enim nunc ad manus est.

(r) Acres sales vocat & sulfur Cl. HUXHAM *fore throat*, p. 58.

(s) Conf. n. 29. deinde seqq. n. 38.

turam explorandam adhibuerunt. Cavendum vero est, ne putridi sanguinis analysin proponamus, cujus multum diversa a sano sanguine elementa sunt (*t*). Primum ergo elementum, quod 110 FAHRENHEITIANO caloris gradu in vase clauso de sanguine adscendit, porroque ad gradum usque 212 pergit (*u*) adscendere, id *aquam sanguinis* vocamus, phlegma alii. Hæc aqua omnino idem est, quem de sanguine fugientem descripsimus (*x*), halitus; collecta vero eadem latex est pallidus, fontana & vulgari aqua vix gravior (*y*), blandus, odore & sapore levissimo tinctus (*z*), in quo minimum terræ (*a*) momentum est, parcissimo sale imbutæ, & nonnihil etiam ejus elementi, quod ab igne urinosam indolem accipit (*b*). Idem ab admisto vitrioli oleo paulum cogitur (*c*).

Hujus aquæ ad sanguinem rubrum portio varia a variis scriptoribus definitur. Noster olim præceptor tantam fecit, ut septem partes octavas totius sanguinis sola efficeret (*d*), aut drachmas 112 in 128, neque recessit *Thomæ SCHWENKE* experimentum, cui ex quindecim uncis sanguinis tredecim intra 24 horas exhalant (*e*). Potius major ratio *HONBERGII* fuit, qui in 16 libris, sive 256 uncis, omnino quatuordecim libras, uncias quindecim, aut uncias in univertum 239, sive 139½ drachmas in 128 reperit (*f*). Major iterum *Johannis HILLI*, qui 120 drachmas sive tot uncias aquæ facit, quot sunt sanguinis libræ (*f**). In libra 128 drachmarum, drachmas feri 117 noster olim *Cl. auditor* appendit (*g*). Fere eandem portionem habet *Georgius Erhardus* HAM-

BERGER,

(*t*) Id vitium in experimento *Philippi VERHEYEN* est, & *J. Bapt. VERDUC* *tr. de l'usage des parties* p. 367.

(*u*) *BOERHAAVE Elem. Chem. T. II. p. 355. T. SCHWENKE* p. 120. 139.

(*x*) *Secl. II. n. 4.*

(*y*) *VERHEYEN tr. des liqueurs* p. 26. Unica millesima gravior est *JURIN Diss. VIII. p. 106.*

(*z*) *VERHEYEN L. II. p. 34. HOFMAN Observ. Chem. p. 21. C. R. R. BERGEN* *AMSTERDAM* p. 15. 16. *JURIN l. c.*

(*a*) *VERHEYEN l. c. p. 20.* Ad grana nempe duo in phlegmatis libra, ex feri aqua, quam parum crediderim differre.

(*b*) *VERHEYEN* in præf. ad duas Epist. ad $\frac{2}{3}$ falis volatilis grana in duodecim aquæ uncis.

(*c*) *JURIN l. c.*

(*d*) *l. c.*

(*e*) *l. c. p. 139.*

(*f*) *Memoir. de l'Acad. des sciences. 1712. p. 13.*

(*f**) *Mat. Med. p. 875.*

(*g*) *RHADES de ferro sang. p. 7. ex robusto juvene.*

BERGER, nempe 74 aquæ partes in partibus sanguinis 90, sive drachmas 116 $\frac{1}{2}$ in 128 drachmis (*h*). Intra hænc rationem est, quam BROUONE LANGRISH, & quam PHILIPPUS VERHEYEN, atque J. BAPTISTA VERDUC proponunt. Eas enim facili calculo ad drachmas si redegeris, habebit Cl. LANGRISH in 128 drachmis sanguinis aquæ drachmas 105 cum semisse (*i*), VERHEYENIUS (*k*) autem & VERDUC (*l*) quam proxime drachmas 105. RAYMUNDUS VIEUSSENS ex sex libris sanguinis aquæ libram (*m*) elicit. In alio experimento de libris undecim, & uncis tribus, aquæ habuit libras quinque, uncias undecim, quæ ratio iterum fere eadem est, non penitus nempe duarum aquæ partium ad siccioris grumi partem unam (*n*). ROBERTUS BOYLE sex septimas feri reperit, sive in libra drachmas 102 $\frac{1}{2}$ (*o*). Qui sequuntur, minorem aquæ portionem habent. Cl. FLUTTON vix supra 93 drachmas admittit (*p*): Antiqui academici galli drachmas 88 (*q*): JOH. COLEBATCH drachmas 83 (*r*) & JACOBUS JURIN drachmas 80 (*s*) quæ omnium minima ratio mihi innotuit. Ingens discrimen est, cum ad 128 sanguinis drachmas alii 109 drachmas aquæ, alii non supra 80 habeant. GUALTHERUS NERDHAM ex grumi sanguinis humani uncias decem phlegmatis habuit uncias quatuor, unde portio ad sanguinem totum alia exurgit, uti grumi in sanguine alia portio fuerit (*t*). Et tamen potuerunt omnes ad vera experimenta scripsisse. Nempe HOMBERGIUS, SCHWENKIUS & BOERHAAVIUS, qui multum aquæ habent, ii de sanguine quidem aquam omnem abegerunt, donec siccus grumus superesset, eamque aquam omnem in rationes suas retulerunt. Qui parvam aquæ portionem proponunt, ii ab inodoro & blando phlegmate id unice separaverunt,

N 2

quod

(*h*) *Physiolog. med.* p. 7.(*i*) *Modern. practice* p. 80.(*k*) p. 36.(*l*) p. 171. Sed tædet VERDUCI verba repetere, qui sua pondera a VERHEYENIO mutuasse videatur.(*m*) *Traité des liqueurs* p. 26.(*n*) *ibid.* p. 17.(*o*) *Chymist. script.* P. II.(*p*) Ex centum partibus sanguinis partes aquæ 71. *de sanguin. & circulat.* p. 7.(*q*) *Memoires de l'Acad. avant 1699.* T. I. p. 406.(*r*) Drachmas 12 ex sanguinis drachmis 34, quæ ratio est 83. 128. *doctrinæ of acids asserted.*(*s*) l. c. p. 106. Uncias habet 46 cum $\frac{1}{4}$ in uncis 78.(*t*) BIRCH T. III. p. 235.

quod saporem haberet odoremve, atque adeo aquæ portionem diminuerunt. Quare illi quidem fere omnem in sanguine latentem aquam metiti sunt, hi id unice fatuam phlegma, quod magis proprie aqua sanguinis vocatur.

Non inutile putavi fore, si alia experimenta in hominum varii temperamentis, variisque morbis adfectorum sanguine instituta repeterem, in quibus aquæ ad reliquum sanguinem alia & alia proportio fuit. Initium faciemus a morbis, in quibus feri portio increvit. Ergo in phthifico homine ratio feri ad sanguinem fuit proxime 90 ad 128 (u). In hæticæ feminæ sanguine, phlegmatis valde urinosi fuerunt supra 107 partes in libra (x). Hoc in exemplo sanguinis resoluti testimonium habemus, qualis a phthifi expectari potest; in priori hætenus etiam feri portio major fuit, cum IDEM auctor sani sanguinis serum valde parcum recipiat (y). In phlegmatico homine de unciiis 13 sanguinis sicci cruoris manserunt drachmæ 20, unde ratio nata est 103½ aquæ in 128 drachmis sanguinis, quam excitavimus (z).

Contra idem auctor in cholericò homine rationem feri reperit 104½ in melancholico 105½, in femina melancholica 101½ (a).

In scorbutici hominis sanguine, aquæ minima portio fuit, ad 11 drachmas grana 10 in drachmis 26, inque libra drachmarum 55 (b). Sed & iste scriptor spiritum ad aquam sanguinis noluit connumerare.

In podagrici ægroti sanguine aquæ meræ tres quartas five 96 partes 128mas. posuit (c).

Cl. BROWNE LANGRISH, qui in libra sanguinis de sano homine sumti 105½ aquæ drachmas repererat, idem in homine quinquagenario, & plethorico reperit drachmas 104 grana 50, nempe aliquanto minus. In febre ardente die secundo feri drachmæ 104½ in 128 drachmis sanguinis fuerunt (d): & die fere quarto 103 drachmæ (e), ut mireris, non majus feri decrementum fuisse in morbo, qui urinam adeo flammeam, adeo sero pauperem fere comitem habeat.

Hæc

(u) COLBATCH l. c. p. 416. nempe drachmæ aquæ 14 ex 10 drachmis sanguinis.

(x) IDEM p. 419. nempe 52 drachmæ feri in sanguinis drachmis 62.

(y) In sano homine drachmas in libra 83, in phthifico drachmas 90. admittit.

(z) RHODES l. c. p. 8.

(a) p. 90.

(b) p. 420.

(c) l. c. p. 50.

(d) p. 81.

(e) Ibid.

Hæc experimenta, nimis equidem pauca, videntur tamen ostendere, minui aquæ copiam in plethora, podagra, febre valente, & scorbuto (f), augeri contra in phthisi, inque temperamento phlegmatico.

Sanguis bubulus humano multo spissior est. In libris enim quatuor sanguinis crassamenti fuerunt libræ omnino duæ (g). Contra in viperæ sanguine ex 80 granis, humoris fuerunt 62½ sive super tres partes quartas aquæ [g*].

§. XXXVI. Spiritus sanguinis.

Rarissimum est extra putrem statum ante phlegma spiritum ascendere [h], etsi exemplum invenio; in omnibus aliis periculis, quamdiu calor non superat aquæ ebullientis gradum, similis fere aqua, unice paulo sub finem acrior ascendit, & in fundo vasis siccus [i] aliquantum empyreumaticus grumus superest, qui cum vitrioli oleo, & aliquanto validius cum nitri spiritu effervescit [k]. Huic nunc sanguinis sapæ vehementior ignis subjicitur, cum arena æstum eo longe majorem concipiat, quo aqua ebullit. Ita prodit liquor utcunque pinguis, oleosus, amarus, subrufus, naturæ jam manifestus urinose, quam *Robertus Boyle*, multis celebratum experimentis, *spiritum sanguinis* vocavit. Is ex sale volatili sicco in aliqua superstitis phlegmatis portione dissoluto [l] constat. Similis enim spiritus paratur, si sale volatili sanguinis in aqua solveris, & una destillare coëgens. Aqua vero & sal in spiritu ea ratione miscentur, ex *Raymundi Vieussens* experimento, ut in drachma phlegmatis, grana salis volatilis viginti & septem [m] colliquescant. Urinosam naturam, quam alcalinam volatiliem vocant, odor facile prodit, & cum spiritu salis alifve acidis liquoribus familiaris fervor [n]. A spiritu tamen urinæ & cornu cervi aliquo discrimine differt [o].

N 3

Præter

(f) In quo aliqui augeri crediderant *SUTTON* p. 104.

(g) *NEEDMAN* l. c. p. 234.

(g*) *Mém. de l'Acad. des scienc.* 1732. p. 26.

(h) *COLBATCH* l. c. p. 407.

(i) *BORRHAAVE* l. c. p. 356. *HOMBERG* l. c. p. 13. *VIEUSSENS* p. 25. Alcali animale non discedit, neque solvitur, nisi ad aquæ ebullientis calorem *BARON* ad *LEMERY* *Cours de Chimie* p. 805.

(k) *GREW* l. c.

(l) *BOYLE* *apparatus* p. 91. 93. *append.* p. 16.

(m) *VIEUSSENS præfatus aux deux dissertations.*

(n) *BOYLE* *apparatus* p. 97. *HOMBERG* l. c. p. 12. *GREW* l. c. p. 351.

(o) *BOYLE* *apparatus* p. 37.

Præter eum salelem oleum in sanguinis spiritum continetur: cum aqua enim lactescit [p], cumque nitri spiritu, post solitum fervorem, crusta oleosa pavoninis coloribus varia nascitur [q]. Sed neque acidæ naturæ vestigia obscura sunt. Idem enim rubescens spiritus succum heliotropii rubro colore tingit [r], maxime si moræ aliquantum concesseris, ut volatilis urinofus sal avolet [s]; neque hic a rufo pariter de plantis stillatis spiritu distat [t]. Sed etiam ex urina putrida [u], & ex carne [x], quæ contabuit, rufus latex obtinetur, in quo notæ acoris supersunt. Idem liquor, a volatili sale separatus, quod rectificare vocant, manifesto austero & acido sapore est [y]. Scaturigo quidem hujus acoris nihil valde obscuri habet; a sale marino non oritur, cum ex sanguine viperarum, piscium, in dulcibus aquis habitantium [z], & aquaticarum avium omnino similis, & perinde acidus spiritus eliciatur. A male superata vegetabili indole potius nasci videtur [z*], quæ sponte sua ad acorem vergit; omnia vero animalia aut ipsis plantis aluntur, aut certe aliis animalibus, quorum victus ex herbis est. Deinde, cum pinguedo animalis insigniter aceat [a], nihil mirum fuerit, si in pingui spiritu acoris vestigia fuerint. Cæterum acrior utique, & totus igneus de sanguine spiritus ascendit, quando de admitta calce destillat, quæ acorem superstitem destruat [b].

JURINUS duplicem sanguinis spiritum fecit, debiliorem primum, qui pondere tamen aquam superat, adque eam se habet uti 1007 ad 1000 [c], inde meraciorem, qui sit uti 1080 ad 1. [d].

Rationem, que spiritus ad sanguineum grumum siccum habet, ex quo prodit, adeoque ad totum sanguinem, iterum variam reperimus, *Raymundus VIEUSSENS* ex unciiis 179 sanguinis in priori experimen-

to,

(p) VERHEYEN l. c. p. 33.

(q) BOYLE *append. hist. sang.* p. 39.

(r) HOMBERG l. c. HAMBERGER p. 10.

(s) MACQUER *Chymie pratique* T. II. p. 467.

(t) HOMBERG *Mém. de l'Acad.* 1709. p. 354.

(u) IDEM *ibid.* 1712. p. 274.

(x) NAVIER l. c. Cum factore casei putridi.

(y) HOMBERG *Mém. de l'Acad.* 1712. p. 12. POTT *Miscell. Berlin.* T. VI.

p. 21.

(z) HOMBERG l. c. p. 15. Lucium piscem nominat

(z*) NEUMANN edit. ZIMMERM. p. 1220.

(a) L. I. p. 31. 32.

(b) BOYLE *hist. sanguin. append.* p. 30. 31. *appar.* p. 155.

(c) JURIN p. 106.

(d) *ibid.*

to, & crassamenti sicci libris tribus, spiritus eduxit drachmas 28 grana 30 [e]: in alio vero experimento ex sanguinis integri libris sex uncias quatuor, sicci vero cruoris uncias viginti, omnino spiritus uncias decem, drachmasque septem, sive plus dimidia parte spiritus elicit [f], quæ quidem copia priorem multum superat. *Gualtherus* *NEEDHAM* ex sapæ sanguinis humani uncias sex spiritus uncias tres obtinuit. Proxima *ERMELII* est ratio qui dimidiæ parti sanguinis suum spiritum æqualem habuit [f*], dimidiam ergo partem totius sapæ [g] grumi vero $\frac{1}{10}$ *Jacobus* *JURIN* [h], vel *Johannes* *BROWNÆ* quo artifice, Cl. vir ad experimenta usus est, de uncias sanguinis 78 habuit, cruoris sicci uncias 41, drachmas duas, deque his 41 uncias spiritus debilioris uncias septem, meracioris uncias septem & drachmas sex, adeoque fere $\frac{1}{4}$, plus nempe tertia sanguinis sicci, sanguinis vera totius $\frac{18}{78}$ *Casparus* *NEUMANN* [i], ex sanguinis sicci drachmis 28, integri vero sanguinis libra una, obtinuit spiritus unciam, sive partem sanguinis decimam sextam, grumi non penitus tertiam. Proximum est *VERHEYENII* experimentum, in quo fere $\frac{1}{12}$ fuerunt spiritus [k]. In experimento alio a *J. B. VERDUC* relato alia spiritus portio est fore $\frac{1}{12}$, nempe drachmæ quatuor cum dimidia ex 78 [l]. *HOMBERGIUS* ex libris sanguinis sedecim spiritus, sed una cum sale habuit uncias duodecim, partem nempe totius sanguinis duodecimam [m], si de libris 12 unciarum sermo est. *Robertus* *BOYLE* [n] ex sicci sanguinis uncias viginti quatuor, spiritus appendit uncias 6 cum dimidia, partem adeo fere tertiam. In his periculis ratio spiritus ad grumum sanguinis siccatum est a dimidia ad tertiam fere partem, in priori enim experimento *VIËUSSENIUS* sanguinem nimis siccaste videtur. Inde si grumus ruber sexta pars est sanguinis totius, spiritus pars erit aut duodecima, aut decima octava sanguinis. Facile vero aliqua diversitas vel

ex

(e) *Traité des liqueurs* p. 18.(f) *Ibid.*(f*) *Anat.* p. 72.

(g) l. c. p. 235.

(h) l. c. p. 106.

(i) l. c. p. 763.

(k) *Ap. VERDUC* p. 371. drachmarum trium ex septem uncias.(l) *VERDUC* p. 367.(m) *Memoir.* 1712. p. 13.(n) *Apparat. ad bist. sang.* p. 50.

ex solo nomine oriri potuit, uti laticem de sanguine adscendentem quisque diutius phlegmatis nomine, aut præcocius spiritus titulo appellare maluerit.

In experimentis *Johannis COLBATCH* morbi diversitatem fecerunt. Ex hominis sani sanguine spiritus portio fuit fere septima (o) aut partes 19 ex 128. in phthifico $\frac{11}{118}$ (p), in tussiculosa femina 24 & fere 25 (q), earundem partium, in duobus ægris scrophulosis fere 32 (r), perinde in hysterica (s), in rheumaticæ feminæ sanguine 39 [t], in scorbutico partes 40 $\frac{8}{13}$ [u], in podagrica calculosa muliere 43 [x], in hypochondriaco $\frac{5}{13}$ [y], in chlorotica femina 55, quæ rationes fere enormes videntur [z]: sed memores esse oportet, hunc auctorem saltem volatilem cum spiritu numerare. Cæterum ex ejus experimentis adpareret, in podagra [z*], morbo hypochondriaco, & hysterico portionem urinofam sanguinis maximam esse. Ex *NEEDHAMO* denique reperto, taurini sanguinis spiritum ex crassamenti libris duabus fecisse ad uncias novem supra libram [a], majori adeo in ratione, quam in ullo humani sanguinis experimento.

§. XXXVII. *Sal volatilis.*

Cum eo spiritu, & post eum, & ante oleum sanguinis [b], & cum eo oleo, adscendit de grumo cruoris sal volatilis solidus, albus, vehementis odoris, & indolis summe penetrabilis. Adhæret idem ori excipuli, & cello ampullæ retortæ, ex qua adscendit. Plerumque aliquam olei portionem

(o) Nempe drachmæ quinque ex sanguinis drachmis 34. *doctrine of acids asserted* p. 418.

(p) p. 416.

(q) p. 419.

(r) p. 417. 421.

(s) p. 415.

(t) p. 414.

(u) p. 420.

(x) p. 417. Addit ante phlegma adscendisse.

(y) p. 421.

(z) p. 420.

(z*) *COLBATCH* l. c. in ratione 6 & $\frac{5}{2}$. ad 4. In scorbuto perinde *Essay concern. acid. and alkali.*

(a) l. c. p. 274.

(b) *BOERHAAVE* l. c. p. 356. *HILL* *mat. med.* p. 874.

portionem adhærentem (c) habet, quando vero seorsim obtinetur, adscendit ramosa arbuscularum specie (d); singula vero ejus falis granula parallelepipedâ, cubica, octaëdra, & regularium polygoniorum (e) corporum similia sunt. Si calcem sanguini adjeceris, nullus sal. ficcus obtinetur, ejusque locum spiritus, solito & copiosior, & valentior occupat (f): si vero salem tartari (g) pro calce addideris, spiritus quidem debilior, plurimum vero falis volatilis adscendet.

Vehementer cum acidis liquoribus fervet (h): spiritu vero rectore amisso, minima parte sui ponderis levior, omnino inodorus superest (i).

Quam in universo sanguine portionem obtineat, difficulter certe dicitur. *Caspar NEUMANN* ex libra sanguinis, cruorisque ficci drachmis 28 obtinuit drachmam falis ficci dimidiam, quæ ratio totius sanguinis est (k) $\frac{1}{14}$. *Gualtherus NEEDHAM* de sanguinis ficci unciiis sex, quas possis habere pro sapa de 20 unciiis sanguinis extracta, falis volatilis drachmas duas paravit, sive partem $\frac{1}{5}$ (l). *Jacobus JURIN* ex ficcis 78 unciiis sanguinis drachmas falis volatilis septem, sive partem fere $\frac{1}{8}$ (m) elicuit. *Robertus BOYLE* in priori (n) experimento ficci sanguinis uncias exploravit 24, obtinuit falis volatilis drachmas decem cum semisse, quæ portio totius sanguinis est fere $\frac{1}{7}$. Siccum enim sanguinem quartæ parti totius massæ comparat (o). In alio (p) experimento ex ficci etiam sanguinis unciiis 12, obtinuit falis volatilis uncias duas, drachmas duas, triplum certe prioris, quæ enormis ratio efficit ad $\frac{1}{3}$ totius massæ, & nimis a priori aberrat. *VIEUSSENIUS* in experimento priori (q) ex unciiis 100 sanguinis, unciiis vero viginti ficci cruoris, obtinuit drachmas decem, sive $\frac{1}{5}$. In alio

(c) *VIEUSSENIUS* præf. cit.

(d) *BOYLE* *appar.* p. 34.

(e) *IDEM* *ibid.* p. 35. & *append.* p. 18. Rhomboideæ particulæ in sanguinis spiritu *GREW* *Cosmol.* p. 15. 16. & in sale volatili humani sanguinis *BOYLE* *Chem. Jcept.* T. IV.

(f) *IDEM* *appar.* p. 155.

(g) *Append. bist. sang.* p. 34.

(h) *GREW* l. c. p. 251. 252.

(i) *BOYLE* *appar.* p. 31.

(k) l. c. p. 763.

(l) l. c. p. 235.

(m) p. 106.

(n) *Appar.* p. 50.

(o) *Ibid.* p. 46.

(p) *Append.* p. 5.

(q) p. 28.

alio (r) exemplo de 179 uncis drachmas sex, grana 18, five portio-
nem non majorem, quam $\frac{1}{227}$, quæ ratio vehementer aberrat. J. Conra-
dus BARCHUSEN (s) ex sanguinis absque fero uncis quatuor, grana
habuit 55, five partem $\frac{1}{24}$, aut ultra. J. B. VERDUC in alio experi-
mento de drachmis 78 elicuit sesqui drachmam, five $\frac{1}{2}$ (t): Philip-
pus VERHEYEN (u) de sanguinis sicci 56 drachmis drachmas duas
salis obtinuit, five $\frac{1}{5}$. totius vero cruoris fere $\frac{1}{12}$.

In febre portio salis volatilis augetur. In octo uncis fani sanguinis de
juvene missi repererat *Broune* LANGRISH grana 38 five partem fe-
re $\frac{1}{107}$ (x). Sed idem in viro quinquagenario in eodem (y) pondere
sanguinis grana reperit 46 five $\frac{1}{50}$: in febre ardente die secundo grana 65 si-
ve $\frac{1}{27}$ (z), die quarto omnino grana 94 five fere $\frac{1}{17}$ obtinuit (a). In
podagra ex libra sanguinis prodierunt grana 68 five $\frac{1}{7}$ si de medica libra
fermo fuerit (b). Quare ex principibus febris effectibus videtur, salis vo-
latilis urinofii portionem augere.

In taurini sanguinis (c) libris quatuor fuerunt drachmæ duæ, scru-
pulus unus grana sex, five fere $\frac{1}{707}$ si libræ civiles sunt, aut $\frac{1}{5}$ si medi-
cæ duodecim unciarum.

§. XXXVIII. *Oleum sanguinis.*

Una cum sale volatili, aliquanto tamen serius, ascendit flavum ole-
um (d) sanguinis, hætenus fluidius, & altero, quod continuo sequitur,
levius, ut de eo sponte secedat, si commiscueris.

Nempe si ignem urferis, succedet albus fumus (e), & rufum, & tenax
inde, picumque oleum, non absque periculo, si collum retortæ phialæ
minus amplum fuerit, & sanguis vehemente igne subito pellatur.

Utrumque

(r) p. 18.

(s) *Pyft acroamata* exp. XL.

(t) p. 368.

(u) L. II. p. 35.

(x) l. c. p. 80.

(y) *lbid.* p. 81.

(z) p. 82.

(a) 83.

(b) *PINELLI* p. 50.

(c) *NEDHAM* l. c. p. 235.

(d) Succineum dictum *Roberto BOYLE apparatus, ad histi sang.* p. 40. & ex eo *Domi-*

mico SANDRIS p. 52.

(e) *BOERHAAVE* l. c.

Utrumque oleum cum acidis fervet (*f*), ut tamen non in isto solum oleo, sed etiam in animali illo DIPPELIANO (*g*) vestigium acidæ naturæ superfit, chartaque cærulea rubro (*h*) inde colore vitietur. Destillatum idem rufum, fœtidumque spiritum reddit, qualis ex sanguine prodit (*i*).

Hoc oleum partim ex vera per sanguinem mista pinguedine nascitur, quæ nonnunquam, in obesioribus animalibus, etiã oculis conspicuum se offert (*k*), & in recenti etiã sanguine demonstratur, quando in aquam destillando cadit. Rubram enim & oleosam, & aquæ innatantem cuticulam efficit. Alia pars ex rubris globulis prodit. In iis enim inflammabilis natura manifesta est. Sanguis ab omni fero & aqua omni separatus, merace ruber, folisque nunc adeo factus globulis, durus fit, fragilis, & ignem capit alitque (*l*). Et ruber pulvis percolatione & elotione de sanguine paratus, aut crusta, quæ de sanguine post exhalationem omnis aquæ superest, vasisque stanneis adhæret, in igne micat, crepitat, inflammatur. Alio etiã modo Ill. GAUBIUS cum aqua ebulliente cruorem solvit, ut in floccos abeat; ita in pulvem spissescit, quæ per colum trajecta, & leni calore siccata friabilis est, flammamque concipit, & ardet (*m*).

Ex ea sanguinis pinguedine cum alumine pyrophorus (*n*) conficitur, neque ab eo oleo differt, quod aut ex cornubus, aut ex cranio demum humano paratur, & spem æterni luminis fecit (*o*), quod lentissime deflagret, & exiguum ejus olei pondus aliquot mensium flammulæ sufficiat. Pyrophorum olim CARDANUS dixit, facem de sanguine humano digesto & destillato natam, in fimum sepultam, & ignis avidam (*p*).

Oleum hujus simile, quod descripsimus, ex omnibus animalibus, & animalium partibus omnibus paratur: solæ formicæ, quantum innouit, præter

O 2

(*f*) BOYLE l. c.(*g*) MANGOLD *vermischte vortheile* n. 45.(*h*) IDEM ibid.(*i*) VIREUSSENS *pref. aux deux dissertations*.(*k*) Adeps in suis sanguine RUTSCH *thesaur. anat. I. assert. I. r. 3*. Habet etiã MALPIGHIUS *de omento* p. 235.(*l*) BOYLE *append.* p. 24. BECCHER *physic. subterr.* L. I. S. 5. c. 1. p. 308. STURBE *ou phlebot.* p. 45. 106. 107. HOFMAN *observ. Chem.* p. 210. *medic. system.* T. 1. p. 95. Vinc. MENGHIUS in *Comment. Bonou.* l. 5. cap. cit. WESTPHAL *de canere intestini ilei* p. 6. ELLER l. c. p. 8.(*m*) p. 159. 160.(*n*) LEMERY *Memoir. de l'Acad. des scienc.* 1714. p. 404.(*o*) Ill. Principis de S. SEVERO experimento, quod in proprio libello descriptis *Lettres concernant une decouverte* &c. Naples 1753. 4. conf. *Hamburg. Magazin* T. XL XII. n. 6. quo loco ea spes aliquantum minuitur.(*p*) CARDANUS *de subtilitate* p. 516.

præter animale oleum etiam aliud oleum, illi simile dederunt, quod de pinguibus plantarum feminibus *expressum* (q), vulgo notum est, exque iis demum animalculis oleum æthereum verum parari potest (q*). Animale oleum a vegetabili empyreumatico aliquantulum differt (q**).

In proportione, quam oleum ad sanguinem universum, aut ad siccum sanguinem habet, iterum maxime differuntur. Ex integri sanguinis octo unciis, in fano juvene, *Broune* LANGRISH obtinuit olei grana 52 (r) & ex quinquagenarii viri sanguine grana 72 (s). Prior ratio est $\frac{1}{36}$, altera $\frac{1}{37}$. Proximum est experimentum *Jacobi* JURIN, qui ex unciis sanguinis 78 unam unciam olei elicuit (t), si sextuplam grumi rubri sanguinis copiam feceris. *Robertus* BOYLE $\frac{1}{8}$ habuit olei (u), quando de libra una drachmas duodecim destillatione facta appendit. Solet autem minorem grumi ad sanguinem portionem facere. *Caspar* NEUMANN ex unciis tribus cum semisse sanguinis sicci drachmam olei elicuit dimidiam, quæ ratio ad sanguinem est $\frac{1}{2}$ si sextuplum grumi feceris (y). *HOMBERGIUS* ex totius sanguinis unciis 256 olei utriusque uncias quinque coegit ascendere sive $\frac{1}{31}$ (z). *Raymundus* VIEUSSENS (a) in priori experimento de unciis 179 sanguinis habuit olei uncias quatuor, drachmas tres, quæ ratio est $\frac{1}{20}$. In altero de 100 unciis sanguinis, uncia olei prodierunt duæ, drachmæ quinque, grana 40, quæ ratio est $\frac{1}{32}$ (b), si recte pondera interpretor, in quibus utique facile erratur. Ex sicci sanguinis unciis tribus *Cl. VISSCHERO* (c) visæ sunt ascendisse drachmæ olei quatuor & aliquanto plus, quæ ratio, sextuplo sumto grumi sanguinis, est fere $\frac{1}{32}$. Partem 1 sanguinis effecit in *VERDUCII* experimento (d). In alio experimento *Roberti* BOYLEI de sanguinis drachmis 81 & granis 13 olei factæ sunt drachmæ duæ grana 48 (e),
sive

(q) *Memoir. de l'Acad. Roy. des scienc. de Berlin* 1749. p. 40. 41.

(q*) NEUMANN ex edit. ZIMMERM. p. 1268.

(q**) IDEM ex edit. KESSEL T. I. P. II. p. 350.

(r) l. c. p. 80.

(s) l. c. p. 82.

(t) p. 106. Addit, aliquid olei capiti mortuo adhæsisse.

(u) *Appnd.* p. 7. 8. Magna hæc copia III. viro visa est.

(y) l. c. p. 763.

(z) l. c. p. 13.

(a) p. 18.

(b) p. 28.

(c) *Diff. de cholepoesi* p. 7.

(d) Drachmas duas cum dimidia ex 78 dr. p. 368. 369.

(e) *Appnd. ad list. sang.* p. 40.

sive fere $\frac{1}{2}$. *Philippus* VERHEYEN de suo, putrido quidem cruore ex drachmis 56 olei crassi (nam subtile oleum hujus viri aliis auctoribus spiritus est) obtinuit scrupulos octo, sive supra partem $\frac{1}{17}$ (f). *Gualterus* NEEDHAM ex uncis decem grumi de humano sanguine separati, fecit olei unciam, partem adeo vigesimam totius sanguinis, si grumi duplum feceris (f*).

Denique ex drachmis 34 sanguinis olei elicuit drachmas tres, vir ex suo vitæ genere hæctenus chemiæ peritus *Johannes* COLEBATCH. Hæc enormis olei copia est fere $\frac{1}{17}$ totius sanguinis. Adparet, adeo diversos eventus in Cl. virorum periculis fuisse, ut alii fere $\frac{1}{30}$, alii pene $\frac{1}{1}$ olei de sanguine extraherent. Potuit in nonnullis experimentis aliqua spiritus portio in carbone sanguinis hæsisse. Aliquod etiam discrimen ex ætate, & temperamento, & sano, ægrove statu eorum hominum interpretatur, quorum sanguis ad experimenta adhibitus fuit. Videmus, ex Cl. *Bronne* LANGRISH in adultioris hominis sanguine olei majorem portionem fuisse (g). Idem vir Clar. in febre ardente, die secundo olei habuit tantum, ut $\frac{1}{4}$ sanguinis sicci efficeret (h). *Johannes* COLEBATCH (i), cujus pondera alioquin a reliquorum scriptorum ponderibus vehementer dissentiunt, habet olei in scorbutico portionem æqualem decimæ tertiæ parti sanguinis; in rheumatica fere $\frac{1}{7}$, in chlorotica pariter $\frac{1}{7}$, in hypochondriaco homine $\frac{1}{30}$, in tussiculosa femina fere $\frac{1}{17}$, in scorbutica scrophulosa ægra perinde, in hysterica $\frac{1}{3}$, in scrophuloso homine $\frac{1}{7}$, in phthifico $\frac{1}{37}$, ut omnino portio olei maxima esset in sanguine hominis scorbutici, minima in phthifico. In podagrigo PINELLUS partis oleosæ reperit inter $\frac{1}{30}$ & $\frac{1}{17}$. In bubuli sanguinis libris quatuor, & crassamenti libris duabus, fuerunt olei drachmæ tres, sive $\frac{1}{10}$ aut certe $\frac{1}{10}$ pars, valde certe exigua, si reputaveris spiritus 25 uncias fuisse (l).

Hoc ex oleo, & ex pilis, lana, unguis, lumbricis serico, stercore humano parari potest, & ex viliori oleo sanguinis cervini omnino parari solet, celebre illud (m) animale oleum DIPPÉLII. Sive sanguinem in

O 3

aquofo

(f) l. c. p. 37.

(f*) l. c. p. 235.

(g) p. 80. seq.

(h) Ibid.

(i) p. 416. seqq.

(l) l. c. p. 50.

(m) *Breslauer Samlungen* 1718. M. JANUAR. S. CARL. *Commerc. Lit. Novæ.* 1733. n. 31. KRAMER *ibid.* 1734. n. 4.

aquoso balneo, cum multa aqua destillet, ex b. foceri mei H. *Friederici* TEICHMEYER† (n) consilio: sive repetito *rectificetur* (o), sive alio, magis composito, modo cum spiritu salis & tartari destillato oleo iterato coholetur (o). Id oleum deposito fetore, gratum nunc odorem spirat gratumque saporem (p) præstat. Vires medicas alii aliter æstiment. Paradoxus inventor pro summo remedio vendidit, quo convulsio omnisque nimis in nervorum universitate motus compefci possit. Anodynam potestatem admittit *Burchardus David* MAUCHAR† (q) & alii laudant (r); ad vulnera vero commendat Cl. CARTHEUSERUS. Alii multo minores spes de eo oleo concipiunt (r*). Felix & gratosus medicus *Balthasar Ludovicus* TRALLES (s) spiritum cornu cervi, aliaque id genus animalia olea iisdem pollere viribus monet: anonymus autem, qui DIFPELLII medicum opusculum vertit, & commentarios suos adjecit, omnino totum rejecit (t): neque mihi in vivi hominis corpus & sanguinem olea animalia unquam placuit recipi. Olim *Olaus* BORRICHIVS adnotavit, oleum cranij humani fetore exutum una vires deponere, ignavumque fieri (u).

§. XXXIX. Carbo sanguinis.

Atque nunc imprimis oportet recte temperare ignem, ne massa reliqua cruoris quasi fermentet, intumescat, & adfurgat (x); ita manet in fundo vasis retorti fax nigerrima, splendida, spongiosa, porosa, levis, friabilis, salsa, amara, empyreumatica, urinoso odore (y), inflammabilis (z), quam olim *J. Baptista* ab HELMONT (a), inde *Hermannus* BOER-

(n) Etiam MAUCHAR†US de oleo animalis credit satis esse, si bis destilletur.
(o) CARTHEUSER *pharmacolog.* p. 230. 247. NEUMANN edit. ZIMMERM.

p. 1243.

(o*) RÖHTE *Chymie* p. 223.

(p) In disp. me præfide defensa Gotting. 1747.

(q) l. c. Monet tamen sponte sua contumpi.

(r) KRAMER l. c. MANGOLD.

(r*) Ad epilepsiam & cataractam crystallinam, ad solvendo vitium scirrhos *Acad.*

Acad. Magnet. T. I. p. 297. sq. & 339. De epilepsia KRAMER l. c.

(s) *Exam. medicam. terreor.* p. 155.

(t) *Vit. anim. morb. & medic.* p. 158.

(u) *Hermetic. Agypt. s. pient.* p. 332.

(x) BOERHAAVE l. c. BOYLE *apparatus. ad bist. sang.* p. 48.

(y) NAVIER l. c. p. 33.

(z) BOYLE *append.* p. 6.

(a) *Opus.* p. 91. u. 5.

BOERHAAVE carbonem dixit (b) sanguinis, multi alii caput mortuum non recte dixerunt, cum varios sales contineat. Ejus ad sanguinem relati portio iterum varie appensa est. Robertus BOYLE (c) ex libris duodecim sanguinis uncias quatuor drachmas duas carbonis obtinuit, quæ portio est sanguinis $\frac{1}{4}$ vel, si de libra medica sermo est, fere $\frac{1}{32}$ HOMBERGIUS ex quatuor libris sanguinis reliquas habuit 34 carbonis sive $\frac{1}{7}$ (d). Raymundus VIEUSSENS ex centum (e) uncis sanguinis siccæ siccis vidit supresse uncias quatuor drachmas sex, quæ ratio est fere $\frac{1}{21}$; in alio vero experimento, valde diversi eventus (f), ex 179 uncis, uncias omnino 22 & drachmas septem sive fere $\frac{1}{8}$. Gualtherus NEEDHAM de grumi rubri uncis decem, quæ potuerunt cruoris totius copiam dare unciarum viginti, habuit drachmas decem, sive $\frac{1}{7}$ (g). Caspar NEUMANN ex libra unciam sive pariter $\frac{1}{7}$ (h). Jacobus JURIN ex 179 uncis uncias octo cum semisse (i) sive $\frac{1}{9}$. Brovne LANGRISH (k) ex octo uncis, unciam unam grana 52 sive $\frac{1}{2}$ & ultra. Antonius de HEYDE ad quintam partem totius sanguinis æstimat (l). Philippus VERHEYEN ex 78 drachmis habuit drachmas 16 sive $\frac{1}{5}$ (m). Iterum enormis est in experimentis diversitas, quæ potest ab olei portione pendere, quam alii de carbone patienter abegerunt, alii reliquerunt admixtam.

In morbofis hominibus, si fides est Johanni COLEBATCH (n) alia & alia carbonis portio est. Sano homini, totius molis sanguinis efficit $\frac{1}{7}$, in tussiculosa pene phthifica feminæ sanguine $\frac{1}{10}$ ✕ $\frac{1}{20}$, in scorbutico homine $\frac{1}{7}$, in rheumatico $\frac{1}{4}$ ✕ $\frac{1}{8}$, in calculosa podagrica $\frac{1}{7}$ ✕ $\frac{1}{7}$, in phthifica $\frac{1}{7}$ ✕ $\frac{1}{4}$ fere, in chlorotica $\frac{1}{10}$, in alia scrophulosa $\frac{1}{10}$ ✕ $\frac{1}{40}$, in hysterica $\frac{1}{7}$ ✕ $\frac{1}{8}$, in scrophulosa $\frac{1}{7}$ ✕ $\frac{1}{8}$, in hypochondriaco $\frac{1}{4}$.

Bubulus

(b) l. c. p. 314.

(c) Append. p. 5.

(d) Ex sicci cruoris uncis viginti p. 28.

(e) p. 18.

(f) l. c. p. 235.

(g) l. c.

(h) l. c.

(i) l. c.

(k) p. 80. 82.

(l) Obs. 87.

(m) l. c. p. 35.

(n) l. c.

Bubulus sanguis in libris sex habuit uncias 10 five pene $\frac{r}{12}$ (o):

§. XL. *Sal sanguinis in igne fixus.*

In hoc carbone multa latent, terra, sal fixus, sal marinus, sal acidus vehementer fixus, ferrum, oleum denique ponderosissimum. Id oleum demonstratur ex deflagratione, quam is ipse carbo patitur Exustus ergo, per aliquot horas, relinquit cinerem subrufum, ex terra, cum sale mistum. In lixivium redacto cinere, terra de sale secedit, qui in igne fixus superfuit. Cineris BOYLEUS sex drachmas & semisse, ex duodecim sanguinis sicci unciis abstulit, quæ portio, ex BOYLEI calculo, est $\frac{r}{14}$. *Caspar NEUMANN* ex sicci pariter cruoris unciis tribus & semis, & libra sanguinis integri, retulit calcis drachmas septem, five pene $\frac{1}{12}$, si de libra medica sermo est.

Qui ex hoc cinere sal obtinetur, ambigux naturæ est (p). In igne quidem persistit, cæterum alia signa habet marini salis, alia lixiviosi, ut omnino ex utroque genere commistus sit (q). Lixiviosum esse, vulgo admittitur (r), cum acidis enim liquoribus fervet (s), & in acre deliquescit (t), neque crepitat (u), & reperitur in animalibus nullo utique marino sale (x) utentibus. Fixum etiam in igne sale lixiviosum nuper ex ossibus recoxit Cl. MACQUER (y), exque sanguine J. Henricus POTT (z). Eum, ne colliquecant *testæ docimasticæ*, artifices eluunt.

Sed si lixiviosi salis signa habet, non desunt marini salis evidentiæ vestigia. Syrupum violarum viridi colore minime tingit (a): sapore marinum

(o) NERDHAM l. c. p. 234.

(p) HELMONT. *blas human.* n. 39. TACHEN *hyppocrat. chym.* c. 21. Multum esse, addit HELMONTIUS.

(q) BORRICH. *ath. basiliens.* vol. 2. De sale carniū animalium, sanguinis, bilis, urinæ, ossium perinde loquitur. Inde habet POTERIUS *de febr.* L. I. c. 23. POTT *miscell. Berol.* T. VI. p. 27. VIUSSSENS *pref. aux deux diff.*

(r) In *deux dissertat. Epist. ad Lipsenses Philof. Transact.* n. 241. PINELLI l. c. p. 50. DEIDIER *princip.* p. 10. &c.

(s) BORRICHIIUS l. c. *Brevue LANGRISH* p. 81.

(t) VIUSSSENS *traité des lijuurs* p. 44. *deux diff.* p. 6.

(u) Ibid. *deux diff.* p. 6.

(x) IDEM *ibid.* p. 43.

(y) l. c. p. 478.

(z) *Miscellau. Berolin.* T. VI. p. 27.

(a) BOYLE *apparat. ad hist. sang.* p. 45. BOERHAAVE l. c. p. 356. Confirmat tamen, utique tingere VIUSSSENS *pref. aux deux diff.*

num æmulatur (*b*), argentum in aqua forti dissolutum albi pulveris specie præcipitat (*c*), aquam fortem in regiam commutat (*d*), denique in crystallos abit (*e*), tessellatas (*f*), & tetragonias. Ejusmodi etiam sal ex spiritu sanguinis (*g*) obtinetur, aut ex sicco sanguine (*h*), ejusve carbone (*i*) educitur: tum ex carnis vitulinæ, bubulæve lixivio (*k*), ex urina (*l*), cervorum cornubus (*m*), humanis & animalium ossibus (*n*), carne animalium carnivororum (*o*), lacte (*p*), & universis rapacium bestiarum carnibus (*q*), ipsoque demum urinoso phosphoro (*r*). Sed etiam in plantis ejusdem salis indicia sunt (*r**). Idem copia falem fixum superat (*s*).

Hujus misti salis diversa ad sanguinem portio est, quam diversi scriptores referunt, ut enormis hic varietas sit. *J. Conradus BARCHUSEN* ex uncii octo sanguinis ovilli, de fero suo separati, atque adeo fere ex uncii sedecim sanguinis totius duo grana habet, sive $\frac{1}{3840}$, sanguinis (*t*). *Gualtherus NEEDHAM* ex carbonis sanguinis sive extracti uncii sex, & sanguinis rubri uncii decem, atque adeo ex 20 fere uncii sanguinis totius, habuit grana 8 sive $\frac{1}{2500}$ (*u*). *VIEUSSENIUS* in altero experimento

(*b*) *BORRICH* l. c.

(*c*) *BOYLE* l. c. *Browne LANGRISH* l. c. p. 82.

(*d*) *BOYLE* p. 46.

(*e*) *BEDDEVOLE Essays d'Anat. disc.* 2. *SANDRIS* p. 10.

(*f*) Vide locc. seqq. conf. *RHADÉS* p. 7.

(*g*) *GREW Cosmolog. sacr.* p. 15, 16. *BOYLE app.* p. 56.

(*h*) *LANCISIUS* ad *MERCATI metallobecam* p. 37. & in *dissert.* 19.

(*i*) *SCHWENKE* p. 150. *MACQUER chym. prat.* p. 458. Habet eundem *POTERRIUS de febrib.* l. I. c. 23.

(*k*) *Memoir. de l'Acad. des scienc.* 1730. p. 224.

(*l*) *HENKEL flor. Saturnis* p. 243. *VIEUSSENS respons. ad med. Rom.* *NEUMANN* edit. *ZIMMERM.* p. 1221. *WALLERIUS* ad *HIARNE* T. II. p. 70. *POTTY* l. c. *RUTTY Synopsis.* T. I. p. 457.

(*m*) *GEOFFROI Memoir. de l'Acad. des scienc.* 1732. p. 19.

(*n*) *HAVERS de ossib.* *MACQUER* p. 478. *GEOFFROI* l. c. p. 17, 18.

(*o*) *HENKEL* l. c. In aselli carne, *BARCHUSEN post acroasmat.* exp. 10, ad gr. 5. ex uncii quatuor.

(*p*) *MACQUER* p. 455.

(*q*) *BORRICH Sapient. ægypt.* p. 401. sales nempe cubicæ figuræ.

(*r*) *ALBINUS de phosphoro*, *BOERHAAVE* T. II. *proc.* 95. Ex capite mortuo phosphori *HOMBERG Memoir. de l'Acad.* 1712. p. 274.

(*r**) Crystalli salium plantarum pleræque cubicæ sunt *GREW Cosmolog. sacr.* p. 15, 16.

(*s*) *POTT* l. c.

(*t*) *Post acroasmatæ* exper. XL.

(*u*) l. c. p. 235.

Haller Physiolog. Tom. II.

P

mento ($\times$) de fanguinis ficci uncii viginti, aut totius fanguinis uncii centum, drachmas duas, grana sex, cum dimidio habet, five $\frac{1}{30}$. In altero experimento ex 179 uncii fanguinis integri elicit unciam femis, grana novem, five $\frac{1}{44}$ (γ). In tertio de libris quinquaginta unciam unam elicit five $\frac{1}{30}$ (ζ). Idem ex olei uncia grana falis octo (a) extrahit. *Caspar* NEUMANN de libra scrupulum dimidium, five $\frac{1}{30}$ (b). *Thomas* PINELLUS ex podagrigo, cui fal fanguinis abundat, de libra una drachmam dimidiam five $\frac{1}{30}$ (c), si libra medica est, vigefies majorem copiam quam quidem BARCHUSEN. *Robertus* BOYLE ex ficci cruoris uncii duodecim lex scrupulos elicit five $\frac{1}{4}$ (d), quæ, si quadruplum fumferis pro fanguine toto, portio iterum est $\frac{1}{30}$ totius fanguinis.

Sed etiam iste fal in variis corporis humani temperamentis morbifve alia est copia aliaque. In fano juvene *Broune* LANGRISH, in uncii fanguinis octo repererat grana quinque five $\frac{1}{30}$ (e). In quinquagenario grana fuerunt octo five $\frac{1}{30}$ (f). Secundo die febris ardentis nonnifi grana quatuor (g) & femiffe, & quarto die grana sex, five $\frac{1}{30}$ ejufdem falis invenit, fed in febre manifestius lixiviofi (h). In fanguine bubulo falis fixi de libris sex fuerunt scrupuli 5, grana 4, five $\frac{1}{4}$ (i).

§. XLI. *Acor fanguinis.*

In eo fale fanguinis, qui ignis violentiam tolerat, primus (i^*), ni fallor, *Raymundus* VIEUSSENS five ex proprio experimento, five ab aliis monitus (k), acidum liquorem invenit. Majorem nempe, quam hactenus

[$\times$] *Traité des liqueurs* p. 28.

[γ] p. 18.

[ζ] *Épist. fr. des liqueurs* p. 71.

[a] *Deux dissertations.*

[b] *Opér. chim.* T. III. p. 763.

[c] l. c. p. 50.

(d) *Append.* p. 6.

(e) p. 80.

(f) p. 82.

(g) p. 82.

(h) p. 83.

(i) *NREDRAM* l. c. p. 234.

(i^*) Habet tamen POTERius ex fæce fanguinis, de qua fpiritus defillavit, faltem copiofum, fubacida dulcedine, nitri & ammoniaci falis adfinem l. c.

(k) Habuiffe a Cl. SIDORE, *Petrus* CHIRAC in *réflexions préliminaires aux trois lettres.*

hactenus tentatum fuerat, sanguinis copiam in calcem reduxit, inde lixivio facto, falem fixum novo & vehemente igne torfit (l). Ita paucum omnino acorem, & de quinquaginta sanguinis libris omnino drachmas quatuor grana octodecim (m), inque alio experimento, ex uncia falis fixi sanguinis drachmas tres vere acidi, meraci liquoris obtinuit (n). Prior portio est totius sanguinis $\frac{1}{2445}$, altera $\frac{1}{2133}$. Eum nunc acorem, sub principia hujus seculi, medicorum principes non valde lubenter recipiebant, qui nuper acidam illam TACHENIANAM & HELMONTIANAM morborum theoriam refutassent, neque facile persuaderentur, in animalium sanguine verum acorem reperiri. Quare, quod invenerant acidi liquoris Romani Medici (o), & princeps LANCISIUS (p), tum H. BOERHAAVE (q) aliique (r), id omne ad falem marinum retulerunt, qui pertinax in liquoribus humanis resideat, nuper in sudore a Theodoro TRONCHIN (s), celeberrimo medico detectus. Bolum alii (t) accusarunt, quam destillationi suæ VIEUSSENIUS addiderat, in quo certe terrarum genere verus acor vitriolici generis latet. Alii utrumque fontem conjunxerunt (u), aerem accusarunt alii (x); nuperi denique Itali medici, breviter nodum gordium fecerunt, ut hunc acidum laticem omnino reperiri negarent (y).

Contra VIEUSSENIUS decus suum inventumque acriter tuebatur: & quidem non ex bolo (z) esse facile ostendit, cum perinde absque bolo, adhibita arena (a), bolove (b), de qua omnis acor follicite eductus fuisset, aut denique sanguinis solis sæcibus (c) adjectis, perinde

P 2

de

(l) In *deux dissertations: in Epist. ad quasdam medicin. facult. in tr. des liqueurs* p. 70. &c.

(m) *Traité des liqueurs* l. c.

(n) *Ibid.* p. 72.

(o) *Philos. Transact.* n. 254.

(p) *Ad MERCATI metallob.* p. 37. *diff.* 1v.

(q) *l. c. proceff.* 101. 126.

(r) HAHN *de sale sal.* p. XXI.

[s] In *L. Colic. piã.* In vitriariorum indutiis congelatum falem vidi, num marinus esset, non memini me inquisivisse.

[t] *Conf. VIEUSSENS* *deux diff.* p. 11.

[u] *PITCAIRN de opera quom præstat acidum & alcali* p. 159.

[x] Cui sanguis diutius expositus fuisset PINELLI p. 220. 229.

[y] In præf. ad *GRISE Lettere*, in qua citantur experimenta Florentiæ facta a

1747.

[z] Etsi in bolo acidum sedet VIEUSSENS *diff.* p. 18.

[a] *Traité des liqueurs* p. 66.

[b] *Deux diff.* p. 16.

[c] *Traité des liqueurs* p. 213.

de fanguine acidus liquor stillet. Sed neque a fale marino esse, cum idem ex bovis (*d*) vitulive [*e*] fanguine acor obtineatur, addit: quam quidem VIEUSSENI apologiam HOMBERGII [*f*] industria confirmavit. Is enim vir ex omnibus animalibus ejusdem indolis acidum spiritum paravit.

Alium etiam a marino fale in humanis humoribus acorem latere, phosphori argumento ostenditur, in quo non falis marini unice acor, sed etiam alius, vitriolici ingenii, per experimenta eruitur [*g*], & majori copia quidem, quam ille de muria acidus latex [*h*].

Nobis adeo facillimum videtur, acidi spiritus, qui de fale fixo fanguinis adscendit, partem a marino fale esse [*i*], partem ab acida vegetabili natura, quam nulla vis vitæ animalis penitus destruit. Inde intelligitur, quare ii liquores evidentissimum acorem & plurimum contineant, qui partem a natura vegetabili dissentiant, & celerrime generantur [*k*]: cur parior ex ordine acoris copia in iis corporis animalis partibus sit, quæ longo vitæ labore generantur [*l*], nullus ergo ex solidis [*m*] animalium partibus obtineatur, uti convincitur ex collata analysi ossium [*n*], cartilagineum [*o*], unguarum [*p*], cornuum [*q*], carnis [*r*], tendinum [*s*], pilorum [*t*], ferici [*u*], cerebri [*x*], nervorum [*y*], unionum [*z*], calculi

[*d*] Deuce diff. p. 36.

[*e*] Traité des liqueurs p. 61.

[*f*] Mémoire de l'Acad. 1712. l. c.

[*g*] БОБЕНА АВА l. c. prop. 101. HOMBERG l. c. p. 274 275. PENTZKI de phosphoro svina.

[*h*] PENTZKI ibid.

[*i*] HENKEL redicito. p. 177.

[*k*] Lac, butyrum, adups L. l. p. 31.

[*l*] Ut in bile.

[*m*] GERIKE Chym. p. 276.

[*n*] GORTER Chirurg. p. 24. NEUMANN ex edit. ZIMMERM. p. 1148. 1249. 1250. MACQUEE l. c. p. 478.

[*o*] BARCHUSEN l. c. exp. 14.

[*p*] BARCHUSEN exp. 10. NEUMANN p. 1251.

[*q*] BARCHUSEN exp. 1. FRANK de sanguib. monstrif.

[*r*] NEUMANN l. c. p. 1206. BARCHUSEN exp. 12. B. LANGRISH p. 54.

[*s*] IDEM ibid. p. 51. BARCHUSEN exp. 13.

[*t*] NEUMANN l. c. p. 1306.

[*u*] NEUMANN ibid.

[*x*] NEUMANN T. III. p. 656. ed. nov.

[*y*] PINELLI p. 163.

[*z*] NEUMANN p. 1285. ed. ZIMM.

calculi [a] humani. Facile enim intelligitur vegetabilem cibum mutari plurimum, donec in solidas animalis partes mutetur. Male adeo DIPPFLIUS (b), glandulas animalium acidum laticem stillare docuit, & si unquam ex carnibus acidus liquor prodiit, eum adipi non separato non iniqui tribuimus (c).

Cæterum in eo a VIEUSSENIO recedere oportet, qui acidum in fanguine fluctuare scripsit, ut moneamus, non ideo sincerum in sanguine acorem esse, quia ex eo ab igne expellitur, uti in farina non est, etfi cum aqua pasta acefcit.

§. XLII. Terra sanguinis.

Sale privata terra simplicissima superest (d), quæ calci accedit, & cum acidis effervescit (e). Ejus iterum ad sanguinem ratio varie sumta est. Cl. noster RHODES, cujus experimenta pleraque vidi (f), & plurimi facio, æstimat ad $\frac{1}{25}$ totius sanguinis. Raymundus VIEUSSENS ex uncis centum sanguinis grana obtinuit 165 (g), quæ pars est $\frac{1}{27}$ aliquantum tamen terræ in (h) oleo eupyreumatico latuit. Ex duodecim uncis sicci sanguinis Robertus BOYLE (i) scrupulos habuit quatuordecim, sive $\frac{1}{32}$, si sicci cruoris portionem ad totum sanguinem subquadruplam feceris. In alio experimento ex uncis 24 grana produxit 129 (k) sive $\frac{1}{25}$. Clar. FLUTTON æstimat ad 35 millesimas sive $\frac{1}{28}$ (l). VERHEYENIUS ad duas drachmas ex uncis septem sanguinis (m) sive $\frac{1}{4}$.

P 3

In

[a] BOERHAAVE *pract. de calc.* p. 13. ROBINSON *of the stone* p. 47. 57. SLARK *phil. transf.* D. 157. MAETS apud BIRCH T. IV. p. 252. De calculis stercoris *Mem. de Chir.* T. III. p. 15. ex bile, puto, natis.

[b] *Vit. anim. mors & medic.* p. 53. 127. Negat ipse commentator p. 129.

[c] NAVIER l. c. p. 34. seqq.

[d] JUNKER edit. gall. T. I. p. 508. Hinc ossium animalium eluti cineres igni resistunt, & ad exploratorias *testas* seliguntur. In phosphoro vitrescibilis reperta est apud PENTZKI p. 22. & in ossibus pariter humanis apud HENKEL in *flor. saturnizante* p. 372. etiam terra vitrescibilis læt, si major vis ignis accesserit.

[e] BOYLE *de origine qualis. & form.* p. 239.

[f] *De ferro sanguinis* p. 10.

[g] *Traité des liqueurs* p. 28.

[h] IDEM.

[i] *Append.* p. 6.

[k] *Apparat.* p. 46.

[l] l. c.

[m] p. 37.

In hircino fanguine folam absque fale terram reperit *Johannes Hill* (n).

Eadem terra multis modis etiam absque chemia demonstratur, in urinæ sedimentis, concretionibus sabulosis, ossibus. In fanguine scorbutici & arthritici hominis sebaceum quid crassumque natabat, quod in gypseam & fere lapideam naturam abiit (o); & arenularum etiam meminerunt Cl. viri, quæ in fanguine fuerint (o*). Eadem terra, de ossibus humanis aceti ope extracta, in crystallos (p) vertitur.

§. XLIII. *Ferrum sanguinis.*

Sed neque hæc terra simplex est aut sincera. Dudum innotuit, terras passim (q), & aquas minerales aliasve, ferrum continere, aut certe calcem, quam magnes trahit. In calculo humano particulas dudum *LISTERUS* reperit, quæ magnetem sequebantur (r). Inde repertum est, in cespitum cineribus, in fæce a destillato oleo lini, & terebinthinæ (s) reliqua, in plantisque plurimis exustis (t) cineris particulas contineri, de quibus magnes micas aliquas trahit. Aliquamdiu receptum fuit, hoc ferrum unice in plantis reperiri, & ab animalium partibus abesse, paulatim vero etiam in animalibus repertum est (u), in lumbricis (x), & in variorum animalium ossibus (y), parca equidem copia, inque carne (z), & urinæ terra (a). Primi in ipso hominum fanguine Itali re-

(n) *Mater. med.* p. 874.

(o) *Act. medic. Budissin.* p. 73.

(o*) *C. Aug.* a *BERGEN* diff. cit. p. 26. lapillorumque *Eph. Nat. Cur. Dec. I.* ann. I. obs. 55.

(p) *NAVIER* l. c. p. 9 & in meo *memoire sur la format. des os* Exp. 81. 93.

(q) Conf. *GALZACIUS* l. c. p. 38. *Consum. nt. Boston.* T. II. P. II. & celebre experimentum ferri, quod *STAHLIUS* ex argilla cum oleo paravit.

(r) *De aquis medic.* diff. II. p. 143.

(s) *MUSCHENBROECK* *Essays de physique* p. 289.

(t) *Memoir. de l'Acad. des scienc.* 1704. 1705. 1706. 1707. & 1708. *NEUMANN* p. 152. edit. *ZIMMERM.* & in *lett. public.* anno 1732. editis p. 373. *GALZACIUS* p. 29. qui equidem plus ferri in iis ituribus reperiri addit, quæ circa ferrarias officinas nascuntur p. 31. 32.

(u) *NEUMANN* l. c. Addit *MENGHINUS* circa ferrarias Ilvæ officinas hoc ferrum liveni simile esse *Comment. Bonon.* T. II. P. II. p. 262.

(x) In his abundat *GALZACIUS* p. 29.

(y) *MENGHINUS* p. 251. in cane perpaucum, in homine ex libris duabus quintam partem.

(z) *MENGHINUS* ibid. *GALZACIUS* p. 29. Plus tamen quam ossa habent.

[a] *SCHLOSSER* de *fale sarina* p. 15.

pererunt, *Josephus* BADA (*b*), *Dominicus Gufmann* GALBACIUS (*c*) & *Vincentius* MENGHINUS [*d*]. Inde in germania experimenta petita sunt, tum a Clarissimo juvene RHADES, me auctore & teste [*e*], tum ab erudito anonymo, cujus experimenta in *hamburgensi diario* exstant [*f*], aque Cl. WIDMER [*g*]. Ergo, si de sanguine in crucibulum recepto vivo igne celeriter aquam & oleum cum odore [*h*], & flamma [*i*] dispuleris, abibit totus vitalis liquor in calcem rubram, croci martis haecenus similem. Huic obiter tritæ calci, si magnes propius adhibeatur, aut ferrum, magnetica vi armatum, ita subito ad eum magnetem, vis fatis magna micarum de calce sanguinis partim advolabit (*k*), & partim sponte adhærebit admoto (*l*), aut certe adglutinabitur, si calor accesserit (*m*). Sed etiam in sanguine ad lenem ignem siccato particulae sunt, quas magnes adtrahit (*n*), ægrius equidem, quam in ea calce, quæ violenti ignis vim toleravit [*o*].

Veram esse terram ferri constat, quod adjecto phlogisto quocunque corpore (*p*), & etiam absque ea additione, si ignis (*q*) vehementior fuerit, micæ de sanguine extractæ in verum ferrum fusæ confluunt. Ex eadem materie cum ammoniaco sale, flores flavi parantur (*r*), & siccus cruor cum sale lixivioso fusus solutusque ab adjecto spirito vitrioli cæruleum Borussicum pulverem præcipitem deponit (*s*), nullo aut ferro aut vitriolo adjecto. Cum gallarum solutione calx sanguinis [*t*] atramentum efficit, uti cum

[*b*] *Opuscul. Scientif. philolog.* T. 18. p. 242. in sanguine virginis epilepticæ.

[*c*] *Comment. Bonon.* l. c. p. 20. seqq.

[*d*] *Ibid.* p. 241. seqq.

[*e*] In *disq. de ferro sanguinis* Gotting. 1753.

[*f*] *Hamburgisches Magazin* T. XIII. n. 1.

[*g*] *Vom marggräflichen bade* p. 188.

[*h*] RHADES p. 6.

[*i*] *Idem* *ibid.*

[*k*] RHADES p. 7. Vocat particulas primi generis Ill. MENGHINUS p. 249.

247.

[*l*] MENGHINUS l. c.

[*m*] MENGHINUS p. 248.

[*n*] MENGHINUS p. 259.

[*o*] p. 160.

[*p*] *Hamburg. Mag.* l. c.

[*q*] MENGHINUS p. 261.

[*r*] RHADES p. 11.

[*s*] *Idem* *ibid.* Hoc pigmentum Societati Regiæ scientiarum obtulimus.

[*t*] RHADES p. 12. *Hamburg. Magaz.* l. c.

cum vitrioli oleo atramentum dare dudum MALPIGHIUS [u] vide-
rat, & sedimentum a destillatione sanguinis superstes, cum acido vitrio-
lico vitriolum subviride, atque martiali simile restituit [x]. Denique vi-
trum metallicum fusco colore tingit, ut ferrum solet [x*].

Num vero hæc ferri terra in plantis [y] inque sanguine jam sua ad-
sit, num per calcinationem demum nascatur [z] oleo ad terram remisso,
quæri hæcenus potest, ut tamen memores simus, absque ea violentia, ta-
men de sanguine & fero ferrum nasci.

Reperitur autem in hominis & animalium sanguine, ut in canis,
equi, bovis, avium, anguillæ ranæque cruore. Homo omnium plurimum
habet [a], inde quadrupeda [b] calida, parciore ranis est [c], avi-
bus [d] iterum minor copia, paucissima in piscibus (e). Paratur potis-
simum ex ipso cruore, exque rubris globulis (f). In fero (g) inque
crusta pleuritica (h) & albumine (i) reperitur utique, sed minori longe
copia, & omnium paucissimum in adipe (k). Ex unciis sanguinis unde-
cim Cl. RHODES grana calcis habuit 23 (l), quæ eluta redierunt ad
terræ ferreæ grana decem cum semisse, sive partem pene $\frac{1}{307}$. Alias ex
unciis duodecim calcis cruoris grana prodierunt 24. terræ tredecim grana
cum dimidio, sive partes $\frac{1}{27}$, & alias paulum diversa ratio fuit. Anony-
mus (m) croci copiam ex duabus sanguinis libris æstimavit ad drachmas tres, gra-
na

(u) *Posthum.* p. 3.

(x) RHODES l. c.

(y) Verum in plantis ferrum esse defendebat LEMERY l. c. ann. 1706. 1708. Ne-
gabat plenum metallum esse, & per ignem demum nasci adseverabat Cl. GOSFORD
ann. 1707.

(z) Ita in *Hamburg. magaz.* T. XV. p. 44.

(a) MENCHINUS p. 251.

(b) *Ibid.* Crocus ferreus in homine habet se ad eundem in bove crocum uti 350.
ad 306.

(c) Tertia fere pars calcis ferrum est MENCHINUS p. 250.

(d) MENCHINUS *ibid.* & p. 257. 258. Dimidio minor portio est, quam] quadru-
pedum.

(e) MENCHINUS p. 250. 257.

(f) *IDEM* p. 255. 257. 258.

(g) p. 254.

(h) WIDMER p. 189.

(i) *IDEM* *ibid.*

(k) MENCHINUS p. 252.

(l) p. 7.

(m) l. c.

na 15, quæ quidem copla multo major est, quam in prioribus experimentis. *Vincentius MANGHINUS* (n) ex globulorum humani sanguinis unciis duabus elicit calcis scyphulum, quam magnes trahebat, eratque in ejus viri experimentis ferri portio ad sanguinem ut 1 ad 120 (o).

Non obscurum cæterum est, unde ferrum in sanguinem adveniat. Nam & aquæ bene multæ ferrum a volatili acido dissolutum vehunt, & terræ pleræque in toto terrarum orbe aliquam ejus metalli portionem continent, & plantæ denique, quibus alimur, eodem abundant. Quare vero homo plus ferri in sanguine suo, quam animalia habeat, quadrupeda vero aves piscesque superent, non facile dixero, nisi forte portio globulorum in eadem ratione sit, quod vix probabile videtur.

§. XLIV. *Aer sanguinis.*

Etsi alio loco de hoc elemento dicere præstat, non omnino tamen in chemicæ analysos historia omittendum videtur, cum non a putredine sola, sed imprimis etiam a vehementiori igne de acre liberetur, cujus omnino non exiguam portionem efficit. Cum enim *Cl. Hales* sanguinem suillum ex retorto vase vitreo igne ad plenam siccitatem usque urgeret, utique triginta & tres aeris pollices de sanguinis cubico pollice in excipulum transferunt (p) totidemque unciis aquam repulerunt, quæ in eo excipulo continebatur. Quare, cum aer fere millies sanguine levior sit (q), utique fere trigesima tertia pars totius sanguinis verus est aer, ita in reliquo humore dissolutus, ut nulla ejus bulla adpareat (r). *Cl. FLUTTON* (s) aeris portionem ad 147 millesimas æstimavit. Sed is quidem calculus nimius est. Plus in cruore, quam in fero, aeris esse videtur.

§. XLV.

(n) p. 263.

(o) p. 249.

(p) *Vegetable Statics* exp. 49.

(q) Ad aquam aeris pondus se habet uti 1 ad 85c. fere, sed sanguis aqua gravior est, fere uti 1053. ad 1000. p. 40.

(r) *Лекции въ химическ Пблос. трансакт.* n. 145. *second mem. sur le mome. de sang* p. 188. n. 3.

(s) l. c. p. 7.

§. XLV. *Alia elementa humorum nostrorum.*

Ex carne vervecum, aut ex lacte potius equino (t), verum inflammabilem spiritum elici, clari auctores sunt. Sed de eo, cæterum parum probabili, humorum animalium elemento, rectius dicetur, quando de lacte sermo erit.

Elementum electricum in sanguine etiam reperitur, & quando de vena hominis electricam naturam induti salit, pluvia inde lucida exit (u).

S E C T I O III.

Serum sanguinis.§. I. *In univcrsum.*

HOC nomine flavescentem, & aquosam sanguinis partem intelligimus, quæ de cruore decedit, & ex continuato sudore aucta, flavum efficit laticem, qui rubram insulam circumfluit. Ejus quidem laticis non simplex natura est, quamdiu tamen varia ejus elementa confusa unicum in liquorem miscentur, sapor feri falsus (x) est, ut tamen ab igne falsedo augetur. Lixiviosæ naturæ, aut acidæ (y) signum nullum edit, dum sincerum est. Pondus hujus laticis aliquantum, quam rubræ parti sanguinis minus est (z), uti suo loco exposuimus, cæterum quam aquæ majus. Rationes aliquantum diversæ reperiuntur. *Jacobus JURIN* ad aquam reperit esse, uti 1030 ad 1000 (a), & paululum aliter *Georgius MARTINEZ* uti 1032 ad 1000 (b), quando friget, calidum enim rarefcit, & ad

[t] Conf. *Comm. Lit. Noric.* 1732. bebd. 21. & 1738. h. 42. Deinde olim *CARDANUM de subtil.* L. VIII. *LUCAF Relat. de la tartarie* quæ prodiit in *Recueil des voyages au nord* T. X. p. 23. *Recueil d'Obff. cur.* T. II. p. 247. & in descriptione *Ajubinka Calmaueriet suevicæ* edita.

[u] Des *HAIS de hemipleg. per electric. curand.*

[x] *Opuscul. scientif. physiolog.* T. XVIII. p. 230. Aqua hydropica falsa est *DUFFERNEY Mem. de l'Acad. des scienc.* 1701. p. 152.

[y] *BOERHAAVE Elem. Chem.* T. II. n. 114. *BOHN de mensur. univers.* p. 479. *RHADES* p. 18. De sero hydropico. *GMELIN Commerc. Lit. Noric.* 1745. *Leib.* 52.

[z] p. 39. 40.

[a] *Diff.* VIII. p. 107.

[b] *Edimb. Essays* T. II. p. 101.

ad aquam nunc est, uti 1021 $\frac{2}{3}$ ad 1000 (c). *Johannes TABOR* fere eandem rationem facit, nempe 1032 $\times \frac{259}{257}$ (d). *Georgius Ehrhard HAMBURGER* uti 1036 ad 1000 (e) & *Petrus v. MUSSCHENBROECK* uti 1027 ad 1000 (f). *Johannes SILBERLING* uti 1037 (g) (ad summum) ad 1000, & quando minimum, uti 1027 ad 1000. *Adolphus Fridericus HOFMAN* pondus feri ad aquæ pondus ponit se habere, pene uti 1034 ad 1000 (h).

Idem pondus augetur in febre, ut serum hominis febricentis, sit ad serum sani hominis, uti 10363, 10381, 10399, & 10409 ad 10300 (i), vel uti 571, 572, 574 ad 551 (k). Cum ætate hominis hoc idem pondus decrefcere auctor est *Bryan ROBINSON* (l), ut serum anno ætatis octavo pendeat 10277, anno 72 unice 10266 improbabili certe experimento, cum æquum sit creditu, in univerſis corporis humani humoribus tertæ portionem perinde cum senio crefcere. Nifi forte in senibus aqua, in juvenibus gelatinosa pars in fero dominatur. Sed agnini tamen sanguinis serum leviffimum reperit *HAMBERGERUS*, ut fit ad humanum uti 494 $\frac{2}{3}$ ad 502 $\frac{1}{2}$ (l*). Aliquanto albumine levius est, uti quidem expectari poterat, cum in albumine membranæ ſint, partes vero ſolidæ fluidas pondere ſuperare ſoleant. Ovi pondus est 1090 cuticulæ vero hæc ex fero natæ pondus 1082 (m), habetque ſe serum ad albumen, uti 569 ad 575 (n).

Lympha lac paulum pondere ſuperat (o).

Q 2

§. II.

[c] Ibid.

[d] p. 64. uti 569 ad 551.

[e] *Physiol. med.* p. 5. nempe uti 502 $\frac{1}{2}$ ad 485. Vaccini vero feri rationem ad aquam facit, uti ut 505 $\frac{2}{3}$ ad eundem numerum, canini ut 500, agnini ut 494 $\frac{2}{3}$.

[f] *Instit. Phys.* p. 364.[g] Nempe uti 299. 298. & 296 ad 288. *de pondere specif. humor. corp. hum.* p. 14.[h] *Nov. hypoth. physiol.* p. 6. nempe uti 1538. 1875.[i] *Bryan ROBINSON Anim. Oecon.* T. II. p. 430.[k] *TABOR* p. 64.

(l) l. c. p. 415.

(l*) l. c.

(m) *DAVIS pilos. transact.* n. 488.(n) *TABOR* p. 64.[o.] Serum est ad lac uti 569 ad 567 vel 568. *TABOR* p. 64.

§. II. *Seri pars quæ cogitur sive gelatinosa.*

In sero, aquam, perpetuo fluidam reperimus, tum mucum, qui hactenus consistit, ut a fluida natura paulum distet, denique gelatinam, quæ variis ex causis tremulum in gelu cogitur. Quando totum serum commistum est, totum etiam addensatur, ut omnino in eo natura gelatinosa dominetur, neque aquæ copia, quæ in sero maxima est, vim potest impedire, qua gelatinosæ moleculæ se trahunt. Aquæ vero portio tanta est, ut in decem libris partis albuminosæ seri libra (p) una, uncia decem cum semisse reptæ sint, etsi facile credo *Johanni* BOHN, qui incertam concrecibilis gelatinæ portionem esse monuit (q). In sero sanguinis taurini tamen plus dimidia pars aqua est (r), in humano sero longe major, ad $\frac{2}{3}$ in Cl. RHODES experimento (s). Fluiditas modico cum calore major quam grumo est, ut omnino cruor sponte coeat, serum vero de sano sanguine sudans non perinde sponte sua addensetur, inque sani pariter hominis cadavere fluidum semper reperitur, nisi in animalibus calidioribus, quibus in pericardio in gelatinæ naturam sponte coit [t]. Sed ejusmodi animalibus ipsa etiam urina (u) viscida est, & coagulo proxima. Multis tamen modis serum sanguinis cogitur. Extractum ignis ope de animalium carnibus serum, in frigore sponte sua stat, inque gelu abit: in eadem frigida pars certe lymphæ, de qua paulo plura dicere oportebit, in tenerimi gelu speciem colligitur. Deinde calor (x) paulo major, quo aqua nondum ebulliat, graduum tamen 148 & (y) 150, thermometri FAHRENHEITIANI, utique serosam sanguinis partem cogit, hoc cum discrimine, ut cruor rubber nulla sui jactura facta consistat, serum vero magnam sui ponderis partem prius amittat, quam in gelu coeat, quam partem ad duas tertias

Johannes

(p) *VIEUSSENS traité des liqueurs* p. 20.

(q) *De menstruo unioers.* p. 454.

(r) *BERCH L. C. T. III.* p. 235.

(s) p. 21.

[t] *L. IV.* p. 284.

[u] *Urina cervi refrigerata ad sebi modum concreciscit Eph. Nat. Cur. Dic. I. ann. 8.*

abf. 30. & *femen arietis BUFFON T. V.* p. 21.

(x) *BOYLE apparatus.* p. 133. *PETIT epist.* II. p. 25.

(y) *SCHWENKE* p. 139. *BOERHAAVE Elem. Chem. T. II. exp.* 116. 117. *SHEBBARE T. II.* p. 32. *VERDUC T. I.* p. 355. In lymphâ eadem natura est *VERHEYEN L. II.* p. 103. & in sero hydropico non putrido *BLAISE miscell.* p. 128. *HEISTER de hydropice* p. 15. *LITRE Mem. de l'Acad. des Sciences.* 1701. p. 503. *G.MELLIN Commens. Lit. Noric.* 1745. hebdom. 59.

Johannes TABOR (z), ad tres omnino quartas partes Antonius de HEYDE (a) æstimat. Curiosius olim auditor noster Cl. RHADES (b) serum sanguinis in caloris 148 gradu FAHRENHEITIANO opacum reddi, ad 150 vaporem emittere, ad 151 in gelatinam cogi, ad 152 albuminosum coagulum imitari observavit. In Cl. *Francisci* BOISSIER experimento, reductis gradibus, lymphæ gradu fere 141 incipit albescere, gradu vero 158 vel 160 cogitur in corium (c),

Coagulabilis ista indoles feri sanguinis primum *Guilielmo* HARVEIO (d) innotuisse videtur, qui serum coctum in mucilaginem abire vidit, quod inde experimentum a BARTHOLOINO (e), PECQUETO [f], aliisque repetitum est. Post eum Cl. GOLZADIUS, *Hieronymo* BARBATO [g] Patavii eandem feri naturam demonstravit, & prior forte, & ante a. 1650 hibernus medicus aliter persuaso FRIZIMELICÆ eam desabilem indolem ostendit [h].

Sed etiam absque tanta ignis violentia serum sanguinis, aut sponte per quietem in vivo animale cogitur, aut per morbis. A quiete quidem coire sæpe vidi, in animalibus minime aut calidis, aut grandibus, neque enim alia alba illa gelatina est, quæ circa vulnera arteriarum [i] & venarum plurima circumfunditur, & quæ eadem in ipsis vasibus sanguinem vehentibus non raro adeo solida consistit, ut per solidas vias ruber cruor sibi vasa aperiat [k]. Eadem, procul dubio, etiam in homine partem ejus operculo constituit, quod magnorum vulnerum arteriosorum ostia claudit [l]. Deinde ad serum sanguinis pars magna polyporum pertinet, quam pallor [m] ipse prodit,

Q 3 &

(z) p. 64.

(a) Obs. 87.

(b) l. c. p. 17. 30.

(c) *De Inflammat.* p. 240.

(d) *De gener. anim.* p. 161.

(e) *Lect. thorac.* p. 46. *hist.* 49. *Cent. III. anat. renov.* p. 134.

(f) *Diss. anat.* p. 42.

(g) *De sero sanguinis* p. 153.

[h] Apud BERNINGER *Centur.* I. *obs.* 13. qui idem testis oculatus fuit.

[i] *Second. memoir.* Exp. 88. 153. 154. 155. 157. 163. 167. 170. 171. 176. 183. 189. REZMUS p. 65.

[k] Exp. 180. 183.

[l] v. G. PETIT *Mem. de l'Acad. des sciences.* 1732. p. 328. 332. Pelliculam vocant *Phil. Transact.* 1755. n. 10. quæ super vulnus nascatur, & septum pel lucidum la FOSSE *obs.* p. 73.

[m] CHIFFLET *obs.* 16. Polypi albi & subalbi MALPIGHI *posthum.* p. 45. BARRERE *obs. anat.* p. 100. ed. nov. p. 104. seqq. VANDERMONDE T. II. p. 97. 98. PISSINIUS *de Diabete* p. 131. ex ELIDMO PADUANO.

& quæ fecit, ut vetusti scriptores, polypos cum adipe (n), cum sebo (o), cum medulla (p), cum pituita (p*), cum gelatina (p**), cum muco (q), cum tendine denique (r) compararent. Ex filamentis albuminosis polypos olim SAMUEL COLLINS (s) deduxit, & TYSON (s*) & polyporum fundamentum lympham esse Ill. SENAC (t) auctor est.

Iterum vix potest dubitari, quin idem sanguinis ferum materiam *crustæ* illi fatis celebri præbeat, quæ in sanguine natat, quoties cum inflammatione, pulsuque duro febris acuta conjungitur (u), & quam vulgo *pleuriticam* vocant, etsi etiam intermittente in febre (u*), & in angina, in catarrho (u**), in variolis (u***), in colico dolore (x), in rheumatismo (y), in podagra (z), in maligna febre (a), in hydrophobia (b) passim reperitur, & a feminarum gravidarum sanguine raro tota abest (c). Multa quidem in hac crusta paradoxa sunt, quorum causas

[n] WELSCH *epifagn.* obs. 15. HOFMAN *de pingued.* n. 23. Pinguis adeo credit Ill. BOEHMER, ut etiam inflammabiles faciat de *præcav. poly. gener.*

[o] HIPP. BOSCH in *facule. anat.*

[p] SMETIUS *miscell.* T. X. p. 52. BLANCARD *chirurg.* p. 431.

[p*] TULP. L. I. *obs.* 27. PISSINIUS I. C. Ad 20 uncias in dextro ventriculo BLAS L. I. *obs.* 19.

[p**] SEVERIN *de occult. abscess.* p. 277. in utroque cordis finu, venis, & auriculis cordis BAYLE *apoplex.* p. 52. 53. Coagula lymphatica SAUVAGES *de inflammat.* p. 240.

[q] Mucus in membrana contentus polypos efficiebat BOEHMER I. C. Cum pituita comparabat BLAS L. I. *obs.* 19. & in HORNUNGII *cysta* similia reperiuntur p. 456.

[r] PECHLIN *de nigred. æthiop.* p. 16.

[s] *System. of anat.* p. 770.

[s*] *Anat. of a pygmy* p. 10.

[s] T. II. p. 460. tum BARTHOLOINUS L. I. *hist.* 52. C. BAUHIN *theatr. anat.* ex VERSALIO p. 218. Albam crustam describit MALPIGHIUS, cujus interstitia sanguis ruber occupat de *poly. p.* 126.

[u] SCHELHAMMER *de febr.* p. 55. In febribus intermittibus sanguis spissus & pituitæ similior CARTHEUSER *de febre intermitt.*

[u*] QUESNAY *de la saignée* p. 408. nov. ed.

[u**] QUESNAY *ibid.* p. 400.

[u***] de HAEN II. p. 24. 43. T. III. p. 132.

[x] v. SWIETEN T. III. p. 169.

[y] VERATTI p. 57. ARCISSEWSKI *civitat. pod.* p. 96. 97. QUESNAY *de la saignée* nov. ed. p. 400. De HAEN II. p. 24. STURBE *phlebotom.* p. 123.

[z] COSTE *sur la goutte* p. 21. De HAEN *rat. med.* II. p. 24.

[a] BARKER *diff. on the present.* sec. p. 10. FRANK *alicuja* p. 325. A de HAEN *rat. med.* p. 166.

[b] *Journ. Encycloped.* T. I. p. 83.

[c] De HAEN *rat. med.* p. 169. & P. II. p. 25. QUESNAY L. C. p. 400.

causas nondum recte tenemus (*d*). Magis manifestam oriri, quando sanguis arcto vase excipitur, minus si amplo, magis iterum si sanguis insigniori saltu eruperit, vidit Cl. vir *Thomas SCHWENKE* (*e*); addit Cl. de *HÆN*, sanguinem quo magis guttatim fluxerit, & quo rapidius, eo densiorem innatantem habere crustam (*f*). Deinde, de eodem homine, eodem tempore missus sanguis in aliis vasculis crustam impositam habet, in aliis nequaquam (*g*). Denique sanguis sub ea crusta non ideo densior est, & niger fere, sæpcque potius magis dissolutus subest (*h*).

Utrumque hæc obscura sunt, primum tamen facile ostenditur, de sero crustam nasci (*i*), cum de cruore separatur (*k*), & grumus ruber (*l*) suis manifestus dotibus subsit, neque idem in eam naturam ullo modo mutetur, aut crustæ partum efficiat (*m*); neque huic sententiæ obeest, quod præter crustam serum fluidum nonnunquam adest (*n*). Recte adeo hanc crustam cum polypis *Andreas PASTA* (*o*) comparavit, cumque albumine *Franciscus QUESNAI* (*p*).

Deinde iterum certum est, a vehemente fere semper cordis actione nasci (*q*), ut sanguis in principio pleuritidis nondum coactus, secundo tertio quartove die crusta pleuritica obducatur (*r*). Una fere pulsus durus & magnus conjungitur (*s*), etiam quando febris abest [*t*]. Porro eo durior & densior nascitur, quo major febris, duriorque pulsus est [*u*].
Hinc

[*d*] Theoriam lege, si placet, apud Cl. *SHEBBEAR* T. II. p. 21. Quid sit ea pellis proficitur se nescire G. V. *SWIETEN* T. I. p. 652.

[*e*] l. c. p. 160. de *HÆN* T. III. p. 130.

[*f*] p. 103.

[*g*] p. 103. conf. *CLEGHORNE* p. 246.

[*h*] *IDEM* p. 104. 108.

[*i*] *SAUVAGES* L. C. *QUESNAI* de la saignée ed. nov. p. 414.

[*k*] *IDEM* ibid.

[*l*] *SCHWENKE* p. 155. *VERATTI* l. c.

[*m*] *QUESNAI* de la saignée ed. nov. p. 400. 408.

[*n*] *SCHWENKE*, de *HÆN*.- Idem tamen serum esse fatetur p. 157. ut ejusmodi serum sit, quod jamjam in cruorem sit transituum. Sed ea mutatio incerta est, neque cum aliis phenomenis consentit.

[*o*] De motu sanguinis. p. 70. 75.

[*p*] l. c. p. 414.

[*q*] *QUESNAI* l. c. p. 400. 408. *SCHWENKE* p. 163. de *HÆN*. &c.

[*r*] *BOERHAAVE* *prax. med.* T. I. p. 265. G. V. *SWIETEN* T. III. p. 169. T. I. p. 277. *PISONI* *spicilleg. curat.* p. 122. de *HÆN* p. 102. In variolis B. *LANGRISH* *plain direct. on the smallpox* p. 5.

[*s*] *Dionisius SINOPEUS* *parerg. med.* p. 331.

[*t*] *IDEM*.

[*u*] *SCHWENKE* p. 156. *QUESNAI* p. 408. *SINOPEUS* p. 387.

Hinc in febribus catarrhalibus, crusta mollis est, dura in pleuritide [x]. Frigore etiam per aerem dominante frequentiores crustæ reperiuntur [y].

Non ideo a calore febrili nascitur [z], qui nunquam eo adsurgit [a], ut gradum 148 attingat [b], serumque cogere possit. Sed neque a dissoluto sanguine provenit [c], cum eadem causæ & sanguinem dissolvant & serum, neque me dubia Cl. SWIETENII ab opinione dimovent [d]. Cum enim calor 148 graduum lympham, omnesque humores lymphæ similes cogat, in crustam pleuriticæ similem, etiam ea crusta ad denfatationis potius, quam dissolutionis genus pertinet. Totus in pleuriticis sanguis perinde cogitur, cum color faciei eodem cum crusta sanguinis pallore sit [d*].

Iterum, etiam in vivo homine serum nonnunquam in laminas concrevit [e], & vulgo lymphæ pulmonem intus infarcit [f] densumque & solidum efficit, eademque per superficiem visceris exsudans, notissima crusta hoc viscus obducit [g], inque aquis hydropicorum, sponte sua in membranas abit. Eadem in aneurysmaticis fassis videtur spariam membranam arteriæ addere, qua ejusmodi receptacula obduci solent [h].

Eadem procul dubio materies est, quam serum ad polypos suppeditat [h*].

Ex sero etiam, neque ex cruore, oritur membrana MERRETI, qui partem sanguinis innatantem, serumque adeo, frigore in glaciem coactam, &

(x) *Memoir. de l'Acad. de Chir.* T. I. p. 185.

(y) BURGGRAV. *de aere ag. & locis* Francof. p. 80.

(z) Conjectura fuit Cl. QUERNAI, qui propriam opinionem candidus antiquavit *iv. des fievres* T. I. p. 119.

(a) Calor in pleuritide 102. 104. graduum CLEGHORNE p. 245. 246.

(b) p. 36.

(c) QUERNAI *de la saignée* p. 406. *febr. contin.* T. II. p. 36. 37. 39.

(d) p. 652.

(d*) SCHWENKE p. 164. Vide de lymphæ in calidis morbis coagulatione SENAC T. II. p. 94.

(e) BINNINGER *Centur. V. obs.* 4.

(f) De phthisicis consentit Ill. SENAC T. II. p. 467. De peripneumoniciis vide *opuscul. patholog.* obs. 14.

(g) SENAC T. II. p. 97. 424. 425. VALCAPELLI *medic. ration.* p. 100. 101. KLAUNIG *observo.* 12. *Galv. di Minerva.* T. VII. p. 19. DE HAEN *rac. med.* P. II. p. 17. 18. 43. &c.

(h) *Opuscul. patholog.* obs. 19. PETIT *memoir. de l'Acad. des scienc.* 1736. T. 10. f. 6. RIVA *Eph. Nat. Cur. Dec. I. ann. 1. obs.* 18.

(h*) DE HAEN P. II. p. 17. &c. quem vide erudite offendentem; ab ea materie etiam puri nasci: etiam mihi quidem & sedes & natura puris inflammabilis hæcenus repugnare videntur.

& post regelationem iterum frigori expositam, in membranam abiisse vidit (i), frigore enim serum sanguinis, & citius quam aqua, tardius quam cruor in glaciem vertitur (k). Idem parum a gelu rarefit, paulo tamen quam cruor magis.

Si paulo lentius cruore serum colit, in firmiora tamen abit coagula, five a vitæ viribus, five a morbo, five a calore vehementi, five a spiritu acido, aut a vini parte spirituosa cogatur. Ita recentiores inprimis galli monuerunt (l).

Major etiam vis ignis serum in speciem gummi fragilem & friabilem (m), neque porro solubilem convertit, ut summam denique duritatem acquirat (n). Sed etiam pleuritica crusta cum stillatio vini liquore in durissimum corium abit (o), & serum, leni exhalatione, sensim in gluten tenacissimum trahit, collæ scriuariorum non dissimile (p). Denique albumen siccatur in gummi insipidum, & friabile addensatur (q).

§. III. Eædem dotes in lymphæ reperiuntur.

Idem sanguinis serum, aliquando modico rubore (r) tinctum, alias omnino pellucidum, *Lymphæ* nomine in peculiari vasorum genere movetur, quod descripsimus. Fuerunt utique, qui negarent, lympham per va-
fa aquosa meantem sero sanguinis similem esse: fuerunt qui eam lympham exhalare (r*) scriberent; fuerunt contra, qui lympham magis aquosum serum (s) facerent, magisque falsum. Verum certum est, lympham recentem, perinde de gelatinosa (t) natura esse, perinde, post aliquam exhalantis

(i) BIRCH T. I. p. 154. anno 1663.

(k) DIEBOLD de acre in liquid. human.

(l) HELVETIUS éclaircissement p. 16. PETIT Mémoire. de l'Acad. 1732. p. 322. 323. QUESNAY de la suignée p. 12. ed. vet. SENAC tr. du cœur T. II. p. 92.

(m) ELLER Mémoires de Berlin T. XI. p. 25. T. VII. p. 7.

(n) Uti comparat LANCISIUS L. c. p. 10.

(o) SCHWENKE p. 156.

(p) RHODES p. 17. A. de HEYDE obs. 67.

(q) Sæpe vidit, tum NEUMANN ex edit. ZIMMERMANNI p. 1257. De ovo STURM phys. gener p. 133. & Eph. Nat. Dec. II. ann. III. obs. 18.

(r) PECHLIN obs. p. 147. PEYER obs. 13. F. SYLVIIUS diff. VII. n. 7. VERHEYEN L. II. p. 106. Flavum DRUSING de funct. micrac. diff. VII.

(r*) PECHLIN ibid. VERHEYEN ibid. LISTER de humor. c. 40. p. 350. ed. b. l. MALPIGHI pag. 162.

(s) Elements de physiol. p. 46.

(t) DRELLINCOURT, Nicolaus STENOIS f. apud BARTHOLEINUM Centur. IV. epist. 79.

halantis portionis jacturam, ut serum sanguinis cogi (u), adfervatamque, etiam sponte coagulari (x), & cum vitriolo (y). Sed etiam salum saporem [z] cum fero utique communem habet, & reliquas dotes [a].

Idem, aut paucissimis dotibus diversum serum, iterum reperimus in albumine [b], in vapore exhalante pericardii, pleuræ, peritonæi, in halitu, quo minimæ cellule corporis animalis replentur, in hydatidibus, in hydropicis aquis, quæ ex vapore congesto nascuntur, in denso infarctu minimarum cavearum pulmonis totiusve corporis. Omnibus enim his liquoribus natura coagulabilis, & sapor, & reliqua communia sunt. Hydropicum serum [c], dum recens est & a putredine purum, perinde sub-salsum est [c*] & a calore cogitur, & ab alcohole, acidisque liquoribus. Idem, perinde ut sanguinis serum, coagulabilem naturam deponit [d], quando adfervatum corrumpitur. Eadem liquoris hydatidum natura est. Sed etiam in cellulis aut cuti subjectis, aut muscutorum carnibus interpositis, eam gelatinam sæpiissime vidi, non sine rubore. In tumore femoris succus in calida coagulabilis stetit (e), & in mammæ parte cancrofa (f), densaque. Sed in scrophulis, venereoque malo infectis corporibus lymphæ adeo spissa (g) viva est, ut sanguinis de amputato membro fluxum siteret. In iisdem, venereo malo tactis, & venæ materie alba pituitosa ple-næ

(x) BARTHOLIN *vas. lymph.* p. 79. *lymphat. homin.* p. 44. 45. DIEMERBROECK *anat.* c. 13. L. I. WEPFER *dub. anat.* p. 99. BRUMNER *de pancreate* p. 61. *de gland. duoden.* c. 4. BELLIN *de matu cord.* p. 44. VERHEYEN L. II, Tr. I. p. 22. DEUSINGO *diff. 7. de function. microscop.* & accurate in DONALDI MONTROD *diff. de hydrop.* p. 17. 18.

(x) KOHLHANS apud BARTHOL. *desent. contra RIOLAN.* p. 75. In gummi coit in hepate PACHLIN *obs.* p. 147.

(y) MALPIGHI *posthum.* p. 152.

(z) RUDBEK *insid.* p. 80. BOHN *progymn.* 13.

(a) BARTHOLIN *var. lymphat.* p. 79.

(b) Ut densius est, ita aliquanto facilius in fervida coit, de HARN p. 97. POER-
NER p. 32.

(c) THEMEL *obertrageburg journal* T. II, p. 121. RHADS p. 30. Særius aliquan-
to GMELIN *Comm. Lit. Nor.* 1745. *behd.* 52. VIRUSSENS *obs. d'anat.* *Est de piat.* p. 198.
Sedimentum gelatinosum & mucosum relinquere, quando exhalavit SENAC T. II. p. 421.

(c*) DUVERNEY *Mem. de l'Acad. des scienc.* 1701. p. 152. Blandum albuminosum
GMELIN.

(d) n. 4. p. 141.

(e) *Mem. de l'Acad. de Chir.* T. I. P. I. p. 151. P. II. p. 66. ed. 12.

(f) BECKET *de cancro* p. 165. conf. SENAC T. II. p. 98.

(g) PEVIT *Mem. de l'Acad. des scienc.* 1732. p. 394.

næ reperiuntur (*h*) & lacerti pituita obducti, & eadem in coarticulationes ossium, & circa periosteâ congesta hæret (*i*). In morbis pulmonum diuturnis lymphaticum infarctum jam tetigi (*k*).

Sed eadem est porro lymp̄ha, quæ de carnibus animalium ab aqua calida educitur, juriq̄ue naturam alibilem impertit. In jure vitulino $\frac{af}{f}$ (*l*) ejusmodi glutinosæ materiæ fuerunt, quæ in gelu consisteret. A calore enim cum aqua mista, contra a frigore, & nonnunquam modico acidi liquoris (*m*) momento, in tremulum tenerumque gelu confisit in culinis notissimum.

Junioribus animalibus aliquanto plus ejusmodi gelatinosi laticis inest (*n*). Video Ill. Virum (*o*) ex vetustis gallis, & ex corde, plus gelatinæ expectare; sed negat Cl. FREKE omnino ex vetulis animalibus gelatinam obtineri, & certe vulgo junioribus potius animalibus, vitulique, non bovis carne ad parandam gelatinam utuntur, & consentiunt experimenta Cl. virorum BECCARII & MONTII (*p*), quibus constat ex bubula carne omnino gelatinam non potuisse parari.

Alia animalia aliis magis concrecibiles humores habent, herbivoraque magis quam carnivora. In cochlea humor ipse vitalis in gelu (*q*) modum confisit, & ex cancrorum (*r*) lapidibus gelatinæ, neque exigua portio obtinetur, sed duodecim omnino grana ex lapidum duabus drachmis.

Neque deest piscium carni sua gelatina, minime Italis ignota (*s*), exque nonnullis aquatiliū speciebus lentissima (*t*). In univēsum tamen gelu de pisciū, ranarum, cancrorumque carnibus minus copiosum obtinetur (*u*), neque perinde facile confisit (*x*), ut ex viperæ carne ter-

R 2

tiam

(*h*) ASTRUC de morb. vener. p. 652. Polypus frequens in veneris MARRIOW. poly. p. 128. & crusta coriacea de HARN II. p. 24.

(*i*) Nic. MASSA de morbo neapol. p. 109. 110.

(*k*) Orysc. pathol. obs. 14. SEMAC T. II. p. 467.

(*l*) Comment. Bonon. T. II. P. I.

(*m*) VIRIDET du bon chyle p. 151.

(*n*) WILLIS de cerebro p. 134. ed. Lond. 1664. §.

(*o*) SEMAC T. II. p. 99.

(*p*) p. 242. 243. WILLIS l. c.

(*q*) LISTER de cochleis p. 10.

(*r*) CARTHEUSER mater. med. P. I. p. 4.

(*s*) VALISNER oper. om̄n. T. III. p. 167.

(*t*) СМЕУНЕ de Jamis. infirm. p. 18.

(*u*) Comment. Bonon. l. c. p. 100. seqq.

(*x*) Ibid. Cancrorum jus non concrevit, ranarum debilit.

tiam ejus copiam partem suppeditant, quam vitulinam quidem (y). Denique in jure cancrorum, aliorumque aquaticorum animalium aliqua urinoſæ indolis fere ſigna adparent (z).

§. IV. *Serum in continuo tempore diſſolvitur.*

Eadem quæ cruori, etiam ſero natura eſt, ut leni calore, etiam quinquaginta graduum thermometri FAHRENHEITIANI, intra paucos dies deliquescat (a), tenuius ſcit, putrefcat (b), ſæteat, ad urinoſam indolem accedat (c), aerem generet, volatile demum avolet: ſerius equidem, quam ruber cruor (d). Dum putrefcit, ſedimentum puris non diſſimile deponit (e). Idem quando computruit, naturam coagulabilem totam exſuit, ut porro neque ab igne, neque a vehementi acore, neque a ſtillatitio vini liquore cogatur (f). Eadem & albumini (f*), & amnii aquæ [g], & ichthyocollæ (h), & aquæ hydropicæ (i), hydatidumve [k] accidunt, ut adſervatæ & putrefcentes porro eam naturam deponant, quæ ad gelatinam tendit, & nunc ad ignem totæ exhalent.

Sed etiam cruſta inflammatoria in aqua colliqueſcit (l), modico cum calore, & vehementer putrefcit (m) Quare uti cruor (n), ita ſerum a febre ita mutatur, ut porro poſt aliquot venæ ſectiões, ſuperata morbi

vi,

(y) Ibid. p. 102.

(z) p. 91. 92.

(a) BOERHAAVE *Elem. Chem.* T. II. p. 115.

(b) PRINGLE p. 416.

(c) READES p. 28. 29. BOERHAAVE *Elem. Chem.* T. II. p. 350. POERNER *de album. ovar. & ſeri ſang. convenient.* p. 31.(d) *Philof. Tranſ.* p. 442. SCHWENKE p. 134. Lympha in aſciticis & peſtoris hydropſe vix putrefcit, niſi adit viſceri corruptio BOHM *lethal. vuln.* p. 149. Equidem CL. LORRY de ſanguine partem rubram putrefcere *des aliments* T. I. p. 417. & ſanguinem ſero privatum vix contabefcere ſcribit p. 100. Verum hæc de ſiccato & ab omni humore nunc libero ſanguine interpretor. Nimis eum ex anatome novi, quam facile partes rubræ & ſanguine plenæ computrefcant.

(e) PRINGLE p. 422.

(f) BOERHAAVE *Practif.* T. III. p. 674. SCHWENKE p. 134.(f*) MALPIGHI *de form. ſes.* p. 12.(g) MALPIGHI *ibid.*(h) LISTER *de aquis medic. angl.* diſſ. II. p. 90.(i) SCHÄCHER *sum. ovar. pilof.* FLOYER *fraternatur. ſtate of hum.* p. 99. negit nempe ab igne, ab alumine, aut a vitriolo cogi poſſe.(k) POHLE *Hydrop. ſuccat.*

(l) HAENL. c. p. 86.

(m) PRINGLE p. 417.

(n) p. 45. 46.

vi, nullum nunc corium pleuriticum in emissio sanguine reperiatur (o). Ab eadem febre serum supra modum falsum fit (p). Serum in peripneumonia ita mutatur, ut ab acore vix cogi se patiat, neque 150mo sed 189 demum ignis gradu cogatur (q), & altero die jam viridi colore syrurum violarum tingat (r).

Minora tamen in universonaturæ urinosa signa ostendit (s), quam cruor, etiam quando computruit, & aliquando a recente jam fracidum parum habuit discriminis [t]. Dudum *Robertus BOYLE* [u] monuit, debilem ex fero spiritum prodire, etiam quando computruisset. Causa procul dubio hujus a cruore diversitatis in aquæ abundantia est, quæ seri magnam partem efficit, inque olei, falsarumque particularum parciore parte.

Difficilius aliquanto id serum colliquefcit, quod in igne coivit, albuminisque coacti speciem induxit [y]. Serius adeo, & octavo demum die [z] sensim solvitur, & fluidam naturam recuperat. Id autem serum, quod cum alcohole induruit, id utique per annos manet insolubile [a].

S. V. *Mucilago seri sanguinis.*

Aliquanto minor [b] in fero copia est diluti mucii, qui modo sub tenerissimæ & pellucidæ telæ specie in sanguine apparet [c] multum diversus a natura coagulabili, quam *lymphaticam* sanguinis partem gal-

R 3

li

- (o) *D. SIMONIVS* l. c. p. 272. 331. & c. *SAUVAGES de l'insanmat.* p. 244.
 (p) *TABOR* p. 79. In febribus intermittentibus serum minus acre, quam in continuis *B. LANGRISH prædicæ* p. 232.
 (q) *RHODES* p. 29.
 (r) *Ibid.*
 (s) *Philos. Transact.* n. 495.
 (t) *POERNER* l. c. p. 31.
 (u) *Appar. ad bist. sang.* p. 64. 72.
 (x) *Sect. III. n. 8.*
 (y) *SENAC T. II. n. 408.*
 (z) *SCHWENKE* p. 167. Penitus solvi negaverat *III. PZTIV Epist. II. p. 25.*
 (a) *BOERHAAVE* l. c. p. 353. adde de *HÄRN* l. c. p. 86.
 (b) *SENAC T. II. p. 97.*
 (c) *SENAC T. II. p. 100. QUESNAY ucon. anim. T. II. p. 358. 359.* Olim cum de venis pedis eductum, debilioribus corporibus inprimis tribuit *Godofredus MOEBIVS* p. 259. & *SINIBALDVS* in *apoll. bifronte* p. 312. Habet etiam *CL. SCHWENKE* p. 172. 173.

li dixerunt (c*). Eadem mucilago, accuratius nuper descripta (d), in aqua adparet, quæ centesimo gradu calida sanguinem de vena missum accepit, & nunc refriguit, pellucida, glutinosa, tactum fugiens (e), post aliquot horas fusca, solidior (f), cujus minima quasi furfurea portio in vini spiritu superest (g), neque in membranam unquam transitura (h); in aqua post aliquot dies sponte evanescit (i), & a calore funditur (i*).

Adeps lymphæ passim miscetur, inque aqua hydropica (k), & hydatidum (l) latice visus est, & in membrana de porci sanguine (m). Casu vero potius crediderim admisceri.

Sabulum in lymphæ (n), per morbos adparuit, & in ficcato sero teneræ moleculæ adparent (o), quales in tophos podagricos ex mucodensantur (p). Sed hæc elementa a sani hominis lymphæ abfunt.

Aerem utique generat, aliquanto minori copia, quam cruor, quando ad 80 gradum calefit, aut sub vitrea campana, aeris exterioris pressione liberatur, bullas enim eo in statu generat, inque spumam vertitur (q).

§. VI. *Quid sero ab admistis variis salibus accidat.*

Quæ ab admistis diversi generis salibus, aut æthereis oleis in sero adparent, eæ mutationes ipsi fere cum sanguinis parte rubra communes sunt. Cum neutro quidem salium genere effervescit, ne ea quidem lymphæ, quæ in majorem aliquam caveam effusa itagnavit (r). Cum acerimino

(c*) SENAC T. II. p. 97. QUESNAY L. C.

(d) DE HARN p. 97. seqq.

(e) p. 97. 98.

(f) p. 98.

(g) *Ibid.*

(h) p. 98. 99.

(i) p. 99. 100.

(i*) QUESNAY *de la saignée* ed. nov. p. 413.

(k) SCHACHER L. C.

(l) BARTHOLIN *bistor.* 84. *Cent.* IV. *Unctuosarum in hydatidibus particularium* mentionit BIRCH T. IV. p. 377

(m) RUYSCHE *obs.* l. *aff.* I. n. 3.

(n) *Act. Budissin.* p. 71.

(o) ELLER *mem. de Berlin.* T. XI. p. 25.

(p) *Ibid.*

(q) DIERHOLD *de aere in humor. corp. human.* p. 4.

(r) GMELIN *Commerc. Lit. Nor.* 1745. *beb.* 52.

rimo tamen nitri oleo paulum fervet, oleoque vitrioli (s). Adest exemplum ubi cum liquore heliotropii potius ruber color natus est (s*). Sales medi perinde, ut rubrum sanguinem, ita serum diluunt, redduntque liquidius (t), & efficiunt, ut etiam ab igne difficilius cogatur (u). Etiam a liquore terræ foliatæ tartari serum resolvitur (x). In aqua ni-
trata crustæ pleuritica deliquefcunt (y).

Cum acidis liquoribus ex vegetabili regno paratis potius diluitur (z), tum serum, tum gelatina in corpore humano ex valis suis effusa (a). Miror ab aceto cogi visum Cl. viro (b), quale quid nunquam mihi contigit videre.

Cum acore meraco coagulatur, potissimum si austeram naturam conjunctam habuerit, cum solutione aluminis (c) adeo, & vitrioli (d), & omphacio (e), quod de plantarum baccis elicitur. Aut totum (f) etiam a meracissimo vitrioli acido cogitur, aut pars major (g), ut reliqua aqua superfit. Rubrum colorem ab ejus contactu induit (h). Reli-
qui

(s) Grew l. c. Cum acidis liquor hydatidum sedimentum dejicit BIRCH T. IV. p. 317.

(s*) DUVERNEY l. c.

(t) EICHEL l. c. p. 13. 14. SCHWENKE p. 195. RHADES n. 35. p. 24. 25. Cum nitro mistum demum 156 gradu cogitur. Coagulum fieri sponte se dissoluturum RUTTY p. 52.

(u) RHADES p. 26. Serum purum 151 gradu thermom. Fahrh. a calore cogitur, serum nitro mistum demum 156mo.

(x) Phil. Transf. n. 472.

(y) De HAEN p. 101.

(z) EICHEL p. 14. RHADES p. 24. POERNER p. 28. RUTTY p. 210. Non cogi Ant. de HAEN p. 56. Tamen non impedit acetum, quin 140 gradu caloris cogatur RHADES p. 28.

(a) *Mémor. de Chirurg.* T. I. P. II. p. 86.

(b) PETIT *Epist.* II. p. 36.

(c) RHADES n. 32. p. 22. SCHWENKE p. 196. 197. RUTTY p. 217. Etiam albumen FLOYER l. c. p. 62. & aqua hydropica DUVERNEY l. c. *Phil. Transf.* p. 472. RUTTY p. 217. Tab. AA. & vehementer.

(d) SCHWENKE p. 197. MALPIGHIUS *posthum.* p. 162. VERDUC de vitriolo cæruleo de *Passage des parties* p. 359. Serum non valde sed albumen magis cogit idem RUTTY p. 239. Aquæ vitriolicæ Shadwell & Cronebaum serum sanguinis & albumen cogunt RUTTY p. 210. 268. 292. Lympha ductus thoracici a vitriolo cogitur MALPIGHIUS *posthum.* p. 162.

(e) EICHEL p. 16. Cum adstringentibus SCHWENKE p. 196. 197.

(f) FITCARNI *elem. med. metab.* p. 42. PETIT *Epist.* II. p. 31. 36. RHADES p. 22. POERNER p. 28. De lympha ductus thoracici MONROO.

(g) FREIND p. 178.

(h) PETIT l. c. p. 36.

qui acidi & de salibus stillatitii liquores (*i*) partem ferè maximam in album gelu cogunt, ut aliqua tamen portio fluida (*k*) maneat, nisi major acuris copia admista fuerit (*l*). Etiam hydropicæ aque ab his acidis spiritibus coguntur (*m*).

A salibus lixiviosis fixis serum potius addensatur (*n*), ut in mollius gelu consistat, & pars coacta præcipitetur (*o*) & ipse, non quidem ab oleo tartari cogi, sed tamen flocculos in sero, & opacitatem nasci vidi. Cantharidum extractum lympham cogit (*o**). Qui diluere dixerunt (*p*), forte ab aquæ copia sibi passi sunt imponi. Non mutari alii maluerunt (*q*). Aqua calcis ichthyocollam dissolvit (*r*). A liquoribus urinosus volatilibus turbatur serum (*s*), & pelluciditatem amittit, non tamen coagulat (*t*). Idem admisti intercedunt, ne serum ab acidis spiritibus addensetur (*u*). Serum hydropicum (*x*), & polypum (*y*) dicti sunt solvere. Cantharides perinde eam indolem a sero auferre dicuntur, qua coagulationi aptum fit (*z*). Sed hæc prioribus repugnant.

Sincerus liquor, qui de vino stillat, in feri parte superiori filamentosam (*a*) lanuginem excitat, & serum eo magis coagulat (*b*), quo recentius

(*i*) PETIT *Lettre* II. p. 31. 36. PITCARNE p. 41. Cogi a spiritu nitri & aluminis VERDUC l. c. solutione sublimati hydrargyri BOYLE *appar.* p. 60. saturni saccharo VERDUC.

(*k*) FREIND p. 178. SENAC T. II. p. 197. SCHWENKE p. 197. RHADES p. 22. 23. Ideo negat cogi a spiritu nitri, forte nimis debili *Ans.* de HEYDE *cbf.* 87. & a spiritu salis VERDUC l. c. Lympha in lacteum coagulatum cum spiritu nitri coit VERDUC p. 383.

(*l*) EICHEL p. 16.

(*m*) MALPIGH. *post.* p. 162. DUVERNEY *memoir.* de l'Acad. des scienc. 1701. p. 155. 156.

(*n*) *Ans.* de HEYDE l. c. PETIT l. c. p. 31. 35. RHADES p. 23. POERNER l. c. RUTTY p. 406. De sero hydropico DUVERNEY.

(*o*) SCHWENKE p. 197. De lymphâ ductus thoracici MONROO l. c.

(*o**) RUTTY p. 217.

(*p*) EICHEL p. 14.

(*q*) PITCARNE *Elem.* p. 42.

(*r*) WHYTT *on lime water* T. II. p. 102.

(*s*) RHADES p. 23.

(*t*) HAEN p. 96. Non mutari PITCARNE l. c.

(*u*) BOYLE *appar.* ad *bist. sang.* p. 74. PETIT l. c. p. 36.

(*x*) SENAC T. II. p. 479.

(*y*) MALPIGH. *postib.* p. 162.

(*z*) BAGLIVI *exper.* IV.

(*a*) EICHEL p. 18. POERNER l. c. In aquis hydropicis GMEELIN *Comm. Lit.* l. c. Lactescere de HAEN p. 96.

(*b*) BOERHAAVE *Elem. Chem.* T. II. p. 353. SCHWENKE p. 198. MONROO de lymphâ ductus thoracici. Etiam ab oleo terebinthinæ cogitur IDEM.

centius est, & integrius, liquor vero vini & meracior fuerit, & calidior. Quod enim aliquot jam dies adservatum (c) fuit serum, ejus fluida natura a vinosi spiritus efficacia vix quidquam patitur, & ea forte ratio fuerit illius discriminis, quod inter Cl. vitorum experimenta intercedit (c*). Etiam albumen adultioris pulli male cogitur (c**). Eadem lymphæ cum spiritu vini (d), & ab igne (e) sæpe rubescit.

Hæc cæterum experimenta cum toto sero facta, tamen potissimum ad ejus partem gelatinosam pertinent.

§. VII. *Seri ab igne mutatio.*

Analytes, quas vocant, feri apud scriptotes medicos satis raræ sunt. Antiquissima debetur *Gualthero* NEEDHAM, qui, in pinta feri de humano sanguine, uncias phlegmatis quinque cum drachma, spiritus alcalini uncias sex, salis fixi scrupulos duos, salis volatilæ nihil quidquam reperit (f), neque olei. Ex bovis vero sanguine separatam serum ex libris quatuor dedit aquæ five phlegmatis libras duas, & tantundem crassamenti residui. Ex eo crassamento spiritus elicuit vir Cl. libram unam, uncias novem, olei drachmas tres, volatilæ salis scrupulos septem grana sex, capitis mortui drachmas 26, in quo drachmæ duæ grana quinque salis fixi fuerunt (g). Mireris utique abnormem in analysi feri humani & taurini diversitatem.

Inde *Raymundus* VIEUSSENS duo experimenta fecit. In priori (h) libræ duæ, uncia sex feri dederunt, lenem ad ignem, phlegmatis (i) primo limpidi, inde subsætidii libras duas drachmas sex, nempe $\frac{262}{304}$ sive $\frac{131}{152}$ partes totius feri. Residuum, molle & corneum, ad uncias quinque

(c) p. 132.

(c*) Si misceatur aqua reginæ hungariæ, vel sulfuris tinctura, vel spiritus volatilæ alcalinæ crusta, coriacea nulla nascitur LEIGH diss. p. 81. Id ad aquæ ubertatem retulerim.

(c**) MALPIGHI form. fet. p. 12. BELLIN. mot. cord. p. 27. 28. MAITRE-JEAN form. du poulet. p. 181. 182.

(d) Comm. Acad. Petrop. T. I. p. 269.

(e) DEUSING de fund. microc. diss. 7.

(f) BIRCH T. III. p. 235.

(g) p. 224. 235.

(h) Traité des liqueurs p. 31.

(i) SENAC T. II. p. 108. Phlegma non carere efficacibus particulis adparet, cum similis de albumine stillatitius liquor myrrham solvat MACQUEEN *Éssai. Méat.* T. II. p. 489.

Haller Physiolog. Tom. II.

S

quinque in retorti vasis fundo superfuit, idque sponte induruit; Id igne denuo admoto dedit spiritus uncias tres sive partes $\frac{7}{8}$ falis volatilis (*k*) crystallis laminatis adhærentis drachmas duas cum semisse, parca utique a. l. totum ferum portione uti 5 ad 608; olei nigri (*l*) crassii drachmas sex cum semisse sive 13 partium in 608. Caput mortuum spongiosum pondere sex drachmarum fuit & granorum 2. Id Lixivio facto falis fixi grana dedit octodecim (*m*). In altero experimento feri decem libris usus (*n*), phlegmatis libras tres, substatidas elicuit. In ejusmodi phlegmatis libra duo fere sunt (*o*) grana terræ. Sed vas vitreum crepuit, quo auctor usus est, & magna pars fluidioris feri periiit. Residui fuerunt uncix 26 cum semisse. Ex eo denuo phlegmatis, nam ita vocat, uncias sex habuit, rubelli, vehementer olentis (*p*). Deinde spiritus rufi sponte avolatui drachmas decem, olei nigri, levioris spiritu, drachmas 19, falis volatilis drachmas sex. Ex residuo rarissimo carbone, cujus uncias quatuor appenderat, prodierunt falis fixi albi drachmæ septem (*q*), terræ drachmæ sex. In hac analyfi phlegma videtur effecisse feri $\frac{133\frac{1}{2}}{160}$ sive fere $\frac{100}{1440}$, spiritus debilior $\frac{4}{1210}$ fortior $\frac{100}{1210}$, oleum $\frac{4}{1210}$; fal volatilis $\frac{7}{1210}$; fal fixus $\frac{7}{1210}$; terra $\frac{6}{1210}$. Inde rationes elementorum adparent.

CL. VISSCHERUS (*r*), ad experimenta, ni fallor, GAUBIANA ex feri ficci unciis tribus habuit falis volatilis urinofi unciam unam cum semisse, olei utriusque drachmas tres, capitis mortui drachmas septem cum semisse.

Quænam sint crystalli prismaticæ in liquore hydropis peritonæi repertæ, non dixerim (*r**). Ex sero hydropico uncix olei duæ de quinque libris destillarunt, & liquor fale volatili plenissimus (*r***). Ex eodem sero fal fixus alcalinus, cumque acidis liquoribus ferverescens factus est (*r****).

CL.

(*k*) ROYLE *op. cit.* p. 65. 66.(*l*) VIEUSSENS p. 32. Ruborem habet, BOYLE *ibid.*(*m*) VIEUSSENS p. 34.(*n*) p. 19.(*o*) p. 20.(*p*) p. 21.(*q*) p. 22.(*r*) In *dis. de cholepoesi* p. 50.(*r**) *Obs. of a society at London* n. 2.(*r***) *Memoir. de l'Acad. avant 1699.* T. I. p. 506.(*r****) VIEUSSENS *de remot. & proxim.* p. 71.

Cl. noster RHADÉS ex uncis feri quadraginta (t), elicit aquosi laticis uncias octodecim cum semisse, sive $\frac{1}{6}$: deinde liquorem (t) qui sensim magis & magis urinofam naturam induit, spiritum nempe cum oleo mistum, ad septemdecim uncias cum semisse sive $\frac{3}{10}$. In eo liquore duplex oleum fuit, aliud leve, quod aquæ innataret, grave alterum, quod subsedit. Porro salis volatilil semuncem sive $\frac{1}{5}$, & olei empyreumatici drachmas sex elicit sive $\frac{1}{2}$. Carbonis inflammabilis fere undecim drachmæ fuerunt sive $\frac{1}{10}$. Ex eo carbone in lixivio obtinuit vir Clar. drachmas terræ nigrae sex sive $\frac{1}{7}$, unde crystallorum salis communis habuit grana quinque, sive $\frac{1}{40}$. Idem rationem suorum elementorum facit ejusmodi, ut in partibus 235 feri, aquosi laticis sint partes 215, salis volatilil sex, olei empyreumatici octo cum semisse, olei levioris ceracei una, terræ fixæ tres cum tribus quartis, salis marini una (u). In carbone aliquantum dissentit Ill. Archiatrorum comes (x), & ægrius ignem concipere, tamen & in ipso flammulam nasci, oleumque incendi, de lymphæ residuum in igne potius salis modo crepitare moneat (y). Serum modo flammam aluit, modo unice crepitavit (y*) STUBBE.

Cl. POERNERUS varios de flo stillantes liquores separat, quorum alii aliis magis urinofis, acres & empyreumatici sunt (z).

Serum podagrici hominis dedit spiritum volatilem urinofum, æque acrem ut ipsa urina (z*),

Quando cum sanguinis analysi feri igne torti phænomena conferuntur, adparet, quantum quidem in tanto experimentotum diffidio eruere licet (a), aquæ in fero plus esse, salis volatilil aut perinde (b) aut plus omnino (c), olei non minorem portionem esse, aut majorem (d). Sed

S 2

etiam

(t) l. c. p. 19.

(t) p. 20.

(u) p. 21.

(x) *Traité des caux* T. I. p. 110.

(y) p. 95.

(y*) *Phlebotomy* p. 115. 116.

(z) p. 19. 30.

(z*) PINELLI p. 180.

(a) Sect. II. n. 15. seqq.

(b) n. 38. collato experimento BOYZER cum RHADÉSIANO. Triplo plus in sanguine esse, non recte NEEDHAMUS l. c. p. 235.

(c) Collato experimento VIEUSSENI l. c.

(d) In RHADÉSIANO oleum est $\frac{1}{4}$ feri. In prioribus n. 38. vix ulla portio tanta est.

etiam filis non minor est ratio (*e*), nec terræ minus inest (*f*). Ferrum a fero aut abest, aut parcissima inest copia (*g*).

S E C T I O I V.

Elementorum sanguinis proportio & utilitas.

§. I. *Unde temperamenta nascantur.*

Quæ hætenus numerosa collegimus experimenta, ex iis quidem demonstratur, in sanguine aquam in univèrsum dominari (*h*): inesse pæterea adipem (*i*), sive materiam, quæ ignem concipere apta sit, & in oleum sanguinis igne admoto vertatur, & particulas, quæ ab ignis vehementia in urinosum volatilemque (*k*) salem mutantur, & maximum salem (*k'*), & terræ momentum (*k''*), cæterum horum elementorum ad se invicem rationem variis ex causis mutari. Vehementem corporis exercitationem, & febrem (*l*), aquæ portionem minuere, sanguinis vim adtractilem, & densitate augere (*m*), augere etiam globulorum rubrorum copiam (*n*), cumque iis pondus specificum (*o*): eandem vehementerem aut diuturniorem acrimoniam sanguinis & aptitudinem intensiorem reddere, quæ aliquæ sanguinis particule in urinosam falsedinem tendunt. Contra ignavia & vitæ sedularias, & debilitas (*p*) ex amisso sanguine nata, feri copiam augent, & aquæ atque globulorum numerum minuunt, ut liquidus, & pallens sanguis ex vena fluat. Sed & ferum aut augeri copia potest.

(*e*) Sero $\frac{1}{27}$ salis marini inest, portiones n. XL. in sanguine propositæ fere minores sunt.

(*f*) Sero $\frac{1}{10}$ quæ portione pleræque n. 42. dictæ minoris fuit;

(*g*) In albumine & febrili crassa WIDMÆR p. 189.

(*h*) Sect. 2. n. 35.

(*i*) n. 18.

(*k*) n. 35. 37. (*k'*) n. 40. (*k''*) n. 42. 43.

(*l*) n. 35.

(*m*) n. 5.

(*n*) LANGRISH p. 74.

(*o*) MORZAN *philosof. b. princip.* p. 117.

(*p*) n. 8. 35.

potest, aut minui, iisdem pene ex causis, multaue inprimis rubri crueris jaçtura.

§. II. *A globulorum rubrorum abundantia.*

His ex causis aliisque *temperamenta* nascuntur. Nempe veteres medici mutuam quamdam elementorum sanguinis proportionem dari, neque temere posuerunt, etsi nondum per experimenta constat, quibus numeris ea globulorum feri, particularumque oleosarum, aut ad falsam indolem pronarum portio exprimat, quæ legitima quasi, optimæ valetudini pro exemplari sit. Facile vero intelligitur, si aliquod horum elementorum pro reliquorum portione superet, etiam totius corporis temperiem feri, quæ hæcenus ab optimo habitu recedat. Valde vero discrimen augeri evidenter apparet, si in alio homine aqua abundaverit, in alio globulorum vis, aut partis, quæ ad ignem urinosa sit.

Ergo globulorum rubrorum numerus, uti in diversis animalium generibus, ita in hominibus diversis alius, & alius esse potest. Si eorum ad aquam major ratio fuerit (*q*), ruberrimus sanguinis color erit, majorque densitas, pondusque specificum. Athleticus inde habitus HIPPOCRATIS (*r*) nascitur, quem pessimus cum sanguineo temperamento (*s*) veterum hæcenus comparare, ut simus memores, veteres cum ea temperie molle quid, & laxum fibræ genus conjunxisse, quod a globulorum numero non sequitur. Ab eo enim aucto vires cordis totiusque corporis augentur. Neque plethora est, ea enim vox nimiam totius sanguinis, ut ex variis elementis mistus est, copiam ponit, quæ resistentiæ valorum superet, eademque distendat. Evidentissimum veræ plethoræ exemplum in iis animalibus (*t*) reperimus, quæ plus sanguinis ex aliarum bestiarum incisæ arteriis, admiserunt, quam amitterent, aut vasis suis absque nimia distensione poterant recipere. Varia inde syn ptemata passa sunt (*u*), & cor, venæque sanguine distentæ fuerunt (*u**), ut nimius sanguis etiam per urinam

(*q*) MARTINE *Essays of a Society at Edinb.* T. II. p. 82. QUÆRER POSSIM.

(*r*) In *aphorism.* princip. Conf. B. ROBINSON *of food and discharges* p. 65.

(*s*) Id temperamentum inde derivat MARTINE l. c.

(*t*) BERCH T. II. p. 179. 180. 181.

(*u*) IDEM l. c. Alterum animal vulpes erat, quæ omnino inflammationis intestinis interit.

(*u**) Ibid. p. 136. cum duabus libris majorem sanguinis portionem accepisset.

nam erumperet, quæ mala eo superfluo sanguine per incisam venam emisso sublata sunt (x). Sed etiam in homine vasorum nimis sanguine plenorum, & subitarum inde mortium, exempla habemus (y): neque a brutis animalibus id vitium abest, quando aut nimium laute (z) pasta fuerunt, aut vasorum resistentia per sanguinis missiones fracta fuit (a). Possè vero in iisdem vasis & multum rubri sanguinis contineri & parum, per experimenta ostendi (b).

§. III. *A particularum ubertate, quæ ad urinosam naturam tendunt.*

Si vero in sanguine eæ particulæ abundaverint, quæ ad ignem urinosam (c) indolem induunt, tunc utique id temperamentum producit, quod veteres *cholericum* vocarunt. Potuit ea intemperies ab ipsis parentibus congenita dominari: poterit ex alimentis nimis carnosis nasci. Idem enim omnibus animalibus ferocibus, deque præda viventibus, temperamentum est, acerrima bilis (d), sudor olidus (e), fæces alvi intolerabiles (f), urina fætidissima (g), lac tenue & olens (h), gravis anima, quæ omnia humorum ad urinosam indolem degenerantium evidentia signa sunt. Tanta vero volatilis naturæ vis una emittet, ut sanguis cholericorum hominum intra 24 horam totus exhalet, & lamellas siccas relinquat (i). Coniunguntur autem hac cum cacochymia, capilli sæpe rubi (k), carnes duræ, compactæ siccæque, macilentia, cor magnum (l),
pulfus

(x) IDEM T. II. p. 179.

(y) COCKBURN *on sensibleness* p. 164.

(z) LISLE *of husbandry* L. II. Requirit missionem sanguinis IDEM.

(a) LAWRENCE *System of agricult.* de vitulis. In homine venæ sectiones plethoram faciunt, & necessitatem novæ missionis sanguinis augent G. V. SWITZER T. I. p. 15. BOND *of the nightmare* p. 76. 77. Plethoricæ feminæ maximas hæmorrhagias facile tolerat SCHWENKE p. 21.

(b) *Second mem. sur le mouvo. du sang Exp. 70. 77. 92. comparat. cum Exp. 71. 91. 92. 95. 183.*

(c) VIEUSSENS *journal de Trévoux* 1709. m. nov.

(d) Ostendetur, medicatam bilem a rapacibus animalibus repeti.

(e) Sudor olidus athleticæ carne caprilla unice, patti apud veteres celebris est.

(f) A colore diverso reticuli mucosi subcutanei signa temperamentorum sumit RUS.

SEL *æcon. natur.* p. 156.

(g) De tigris p. 91. 92.

(h) Urinosum adque mundandos pannos utile, ut urina, GESSNER *hist. anim. quadruped.* p. 189.

(i) BURGGRAV. *de ære ag. & loc.* Francf. p. 39. 40.

(k) BAGLIVI *de leone* Oper. p. 267.

(l) L. IV. p. 431.

pulfus valens & celer, robur etiam in minori corpore summum, & ex propriarum virium conscientia nata audacia, & ira, omnia nempe, quæ de cholericis hominibus vetulti medici scripserunt. Tartari unice carnes amant, herbasque contemunt, destinata bestiis pabula (m): iidem apprime feroces sunt & crudeles (n). Solebat BOERHAAVIUS de homine narrare, qui ex compacto folis perdicibus victitare coactus, neque eam vitæ rationem ferre potuit, neque eam morum humanitatem conservavit, quæ ipsi propria fuerat. Satis ego memini, summam a viperarum usu impatientiam me observasse Contra mite Brachmanum ingenium & Indorum, solo cibo vegetabili vitam sustentantium, & similis animalium herbivororum placidior indoles, denique summa debilitas, quæ ex victu vegetabili homini gravis supervenit, satis ostendunt (o), quanta rationis vivendi in temperamento definiendo potentia sit.

Similia fere victus carnosus producant cælum æstuosum, vita labore exercitata, venatio, spirituosus potus copia, febris denique, quæ omnem eam acrimoniam, urinæque & sudoris factorem, & conjunctum vigorem musculorum cordisque summum subito generat. In phlegmaticis hominibus ipse variolarum prior status alacritatem & æstuosam indolem generat (p).

§. IV. *Ab aquæ nimia copia.*

Sed neque contrarium temperamentum quidquam habet obscuritatis, in quo ratio globulorum rubrorum, & salsuginis ad aquam nimis modica est. Una vis denfabilis sanguinis minor est, & rubor, & calor minuantur. Porro in toto corpore, inque ipso pariter corde, fibrarum minus coherentium, aqua inebriatarum, mollium, laxitas, ad corporis motum inertia, cor parvum, pulfus parvus, & mollis, venosi cruoris tarditas, hinc vaporum ad cor reducium stagnatio, cellulosa telæ aquosus tumor, sudor, urina, aqua, ciborum degeneratio in eam corruptionem, ad quam sponte tendunt, flatus, &c. In pauperibus solo victu vegetabili utentibus sanguis flavus fere & absque rubore (p*).

Hæc

(m) *Relat. des missions* T. I. p. 21. J. de L U C A *relat. des voyages au nord* T. II p. 102.
 (n) In nupero bello anni 1740 & 1741. lego Tartaros microrum Femomonni prostratorum sanguinem fuisse.

(o) L O W E *de calculo* p. 243.

(p) К И Р К П А Т Р И К *анал. of inoculation* p. 62.

(p*) S T U R B E *phobosum*. p. 117.

Hæc omnia & sponte sua in hominibus ita natis dominantur, & variis modis in corpora humana introduci possunt, quæ nondum a mediocritate recefferunt. Quies corporis, cibus vegetabilis lacteus, somnus nimius, longo usu ad eam temperiem ducunt, subito vero virium quæcunque vehementior exhaustio, sive ea a prægresso valido morbo nata sit, sive a sanguinis rubri quæcunque jactura. Innumerabilibus exemplis constitit, sero omnino, aut nunquam, legitimam globulorum copiam reparari, si quando subita eorum nimiaque evacuatio acciderit. PAULINA, Senecæ celebrata uxor, cum de venis incisis magnam sanguinis vim emisisset, a NERONE vivere coacta, nunquam per totam vitam genarum nativum ruborem recuperavit, neque *Achilles GASSERUS* (q), cum ex dente avulso plurimum cruoris amisisset. Sed etiam a spontaneis sanguinis evacuationibus (r), a narium hæmorrhagia, quod exemplum coram video, & ab hæmorrhoidibus (s), & ab hæmoptysi (t) hydrops supervenit, & a nimis demum de vena sanguinis missionibus (u), etiam ab unica (x), sed ænormi, evacuatione, etiam in validissimis animalibus, & ab aquosis morbis (y) alienissimis.

§. V. Temperamenta veterum.

Quæ hæcenus proposuimus, satis cum veteris scholæ (z) placitis conveniunt, non perinde, quæ dicenda superfunt. Schola nempe Galenica

(q) RUMLER *obs.* 72.

(r) Celebris inde apud DIONEM ADRIANI Aug. hydrops. Alia exempla varia magno numero existant apud SPIGELIUM *anat.* p. 222. J. Jac. WEFFER *de apoplezia* p. 123. GLISSONIUM *de hepate* p. 309. ZECCHIUM *consult. med.* p. 36. HILDANUM *Cent. II. obs.* 18. BAUSCH *de atite in proem. Eph. Nat. Cur. Dec. I. ann. II. obs.* 48. DELIUM *Aman. Dec. I. Cos. I. Cornetium TRIOKH obs.* p. 18. 19. & olim HIPPOCR. *epid.* L. VI. S. 4. n. 5.

(s) ZACCHIUS *mal. hypoch.* p. 50. De GORTER *Chirurg.* p. 160.

(t) *Jal. Ostrai de la METTRIE savres de medec. obs.* 20. De hydrope pericardii loquitur.

(u) HIPPOCR. *prorhet.* L. II. n. XI. SYDENHAM *de hydrope*, GALENUS *meth. med.* L. XII. addito exemplo. J. Jac. WEFFER, RAULIN *des variol. de l'air*, p. 104. &c.

(x) Cum quinque libræ sanguinis sano homini detractæ fuissent WEFFER *de apoplezia*, p. 329.

(y) In cane experimentum fecit *Fridericus HOFMANN de elasticit. fibr.* p. 17.

(z) Sanguis, pituita, bilis duplex Princeps auctor est scriptor libri *de materia hominis*, qui exilat inter hippocraticos, & alterius etiam libri *sup. morborum* auctor, qui pariter inter hippocraticos est. Inde RUFUS eam sententiam tenuit *de appellat. part.* p. 43. 44. edit. CLINCH, aliique passim dogmatici.

ca (a) ad quatuor elementa, quatuor etiam in sanguine humores posuerat, qui elementis responderent. Ergo medici sanguinis in varios humores secessionem contemplati, quæ sponte fit, *bilem* in sanguine, a flavo colore, dixerunt aquam eam, quæ placentæ sanguinæ innatat, quamque ferum dicimus, quam eandem in proprio suo receptaculo meraciorem, *serio* bilis nomen mereri tenebant. Porro *sanguinem* vocarunt, qui suo se robore prodit, & quem peculiariter cruorem diximus. Aquam, quæ præcipuum utique & sanguinis, & aliorum humorum animati corporis elementum est, phlegmatis nomine designaverunt. Denique, ne deesset humor, qui *terræ* inter elementa responderet, *atram* bilem inter sanguinis præcipuas partes admiserunt, tristius nempe coloratam illam sanguinis sentinam, quæ vasculi fundum contingit, quo cruor continetur; cuiusmodi etiam materiem vomitu rejici viderunt, & quo nomine recentiorum medicorum aliqui cum sanguinem dignum judicant, qui diu in vasis corporis humani stagnavit (b). Hanc super theoriam pene totam pathologiam, & curationem demum morborum ædificaverunt, & alia medicamenta affirmaverunt flavam bilem, alia atram educere: esse etiam quæ phlegma peculiariter expurgent.

Nunc ex ejusmodi quatuor humoribus sanguinem ajebant temperari, justamque omnium principiorum commistionem perfectissimum temperamentum efficere; si vero aut sanguis supra legitimam suam quasi dosim abundaret; sive bilis, sive terra, atrave bilis, sive phlegma, quatuor tunc simplicia, & præcipua temperamenta ajebant oriri, a bilis abundantia cholericum, ab aquæ ubertate phlegmaticum, a sanguinis aucta portione sanguineum, & denique a copia atræ bilis melancholicum.

Contra hæc totius medicinæ fundamenta varia equidem, acute fatis, monuerat J. Baptista HELMONTIUS (d), ut tamen medici clanculum veteris scholæ placita pergerent amare. Nam WILLISII (e) principia spiritum

(a) De elementis L. II. c. 2. de atra bile c. 2. Conf. AVICENNAM F. II. I. doctrin. IV. SANCTORIUM que in idem Fm. Quæst. LXV. LXX. aut FERNELIUM *physiolog.* L. VI. c. 8. aut fere priusquam quemque a GALENO ad HELMONTIUM scriptorem, qui in manus venerit.

(b) SENAC T. II. p. 266.

(c) Conf. GALENUM de elementis &c.

(d) *Humoristar. passiva deceptio.*

(e) De febribus c. 1. 2.

tum, falem, terram, aquam & oleum facile eo retuleris, & STAHLIANA elementa (*f*), aquam, principium inflammabile, terramque, ex quorum quidem alia & alia abundantia Ill. hujus viri schola & eadem temperamenta restituit, quæ GALENUS posuerat, & perinde ornavit (*f**).

§. VI. *Nihil in his temperamentis firmi est.*

Nos contra sinceri ut simus, & unice verum sequamur, continuo videmus, quartum in sanguine principium nullum reperiri. Neque enim vitiose restagnantem sanguinem huc traxisse licet, quando de elementis circumflui motique sanguinis sermo est: neque mucosa & mitissima feri pars pro atra bile recipi potest, quam veteres nigram, acidam, cum pulvere effervescentem, in liene aiebant habitare, etsi iidem veteres pituitæ nomine melancholicum humorem nonnunquam insigniverunt. Nullo enim modo vel eminus probabile est, in vere melancholicis hominibus, aut pituitam abundare, aut pituitæ ubertatem cum terrei principii abundantia consistere (*g*), aut vitiose acres humores (*h*) ad atram bilem pertinere. Ita enim aut senes omnes melancholicos redderes, nam in iis procul dubio terræ elementum auctum est: aut demum morbosam colluviem, quæ morbus est, haberes pro temperie. Pituitæ certe ubertas phlegmaticæ est intemperiei, quæ longissime a melancholica distat. Atram vero imi grumi superficiali ostendimus, a sola inversione rutilum colorem recuperare (*i*).

Sed neque reliqua sanguinis principia firma sunt, etsi saniores sensum forte admittunt. Serum illud flavum neque amarum est, uti bilis (*i**), neque inflammabile, ut eadem bilis est, quam primum nimia aqua exhalavit.

Deinde nimis subtiliter quatuor unice temperamenta facta sunt, quæ innumerabilia sint, ut cuique homini fere suum sit. Absque saltu, continuis gradibus, lentoque ordine, a summa acris & robusti temperamentii violentia, ad imam phlegmaticæ intemperiei inertiam recuperatur (*k*). Conficii veri dudum veteres composita ex principibus temperamenta excogitarunt, cum tantam simplicitatem viderent a natura non tolerari.

§. VII.

(*f*) *Theor. Med.* p. 301. *hystor. temperam.* &c.

(*f**) Non longe recedunt VIEUSSENIANUM sulphur, & sal acris, sal acidus, terra, aqua, *deux diff.* p. 114. Nisi quod sales STAHLIUS refutabat.

(*g*) QUERENAI *æcom. anim.* Tom. III. p. 25. seqq.

(*h*) LORRY *des alm.* T. II. p. 64. 75.

(*i*) L. VI. Sect. 3. n. 17.

(*i**) Serum valde flavum vidit H. STURBE, amarum nunquam l. c. p. 116.

(*k*) Fatebatur olim non dari temperamenta, J. HARRICI SCHULZE *physiolog.* p. 134.

§. VII. Partes firmæ temperamenta faciunt.

Denique, non potest solis in humoribus, ullo modo, temperamentorum principium poni. Etsi enim, quæ ex victu sequitur certi elementi abundantia, hæcenus ostendit (l), non debere humores ab hac contemplatione excludi, certum est tamen, humorum, quam vocant coctionem, sanguinique adeo salubrem constitutionem, & salium & oleorum demum ubertatem, a motu peristaltico, a cordis (m) efficacia, a celeriori vel lento circuitu, aque solidis partibus præcipue pendere; ut a firmarum partium fabrica, non a fluidis humoribus pendet, diversissimorum salium oleorumque ex diversis feminibus de eadem terra nutritis, in adulta planta dominium. Non est hujus loci, hæc ex ipsius principis demonstrare, paucis interim liceat verbis exposuisse, a robore partium solidarum (n) aque ingenio irritabili, majori utroque aut diminuto, causas temperamentorum fere pendere, eaque principia præcedere ea, quæ ex victu possunt supervenire, humorum discrimina. Robur partium solidarum & conjuncta natura irritabilis temperamentum cholericum facit: robur absque irritabili indole temperamentum bæoticum, quadratum, rusticum, parum dictum medicis, aque phlegmatico penitus diversum, pariter quidem insensibile, sed una firmum, & suo robore flans: a melancholica intemperie perinde alienum, quod irritabilitate sua excedat. Ergo indoles solidarum partium apprimè irritabilis, cum debilitate, melancholicum, hystericum, & hypochondriacum temperamentum constituit: debilitas denique non irritabilis, id quod phlegmaticum vocamus.

Non adeo a fluidis partibus, aut a victu, quam a congenito flamine temperamenta pendere multa demonstrant. Idem homo, cum diversissimo victu, vegetabili, & animali, mores suos & vitia dotæque suæ temperici conservat, quod ipse in me aut omni carniæ victu, aut vino abstinate,

aut

(l) p. 143.

(m) A corde & vasis magnis in robustis, parvis in debilibus, non adeo absone temperamenta derivat. CL. JAHN *physiolo* g. p. 124.(n) Minime dissentiant Cl. viri Ernestus STANL *thcor. med.* p. 302. & in *hisor. temp.* Josephus LIEUTAUD *physiolog.* p. 61. Franciscus QUESNAY *aconous anim.* T. III. p. 444. LORRYL. c. p. 64. &c. quin *tonus* & partium firmarum robur ad temperamenta plurimum conferant. Neque Ill. PRÆCEPTORIS fibra debilis & laxa alio reficit. Magis etiam, & fere unice, ad partes firmas methodica secta respexit, & nuper Georgius BAGLIVUS *de fibra matrice & morbosa* p. 13. inque praxi celeberrimus medicus Theodorus TROMBICHI.

aut iisdem vicissim uso expertus sum. Infantes eodem lacte nutriti, nulla in victu diversitate, alii impatientes & iracundi, alii blandi sunt aut somnolenti, & diversa temperamenta prius demonstrant, quam a victu causisque exterioribus aliqua humorum diversitas accesserit. Qui magnas per hæmorrhagias, aut vehementes salivationes humores suos pene omnes amiserunt, novitate succis regeneratis vivunt, idem temperamentum recuperant. Diversæ plantæ ex eadem terra, aut ab aquæ communi alimento, diversissimos succos, non dubie ideo sibi præparant, quod primigenium firmarum partium fabricam aliam, aliamque habeant. Cum sanguine vitulino, aut de vervece infuso non unus homo, tamquam suo vixit, neque suos mores, etiam penitus singulares, mutavit, cum tamen alienos ab humano sanguine vitulinos humores videretur in intima recepisse (o). Sed etiam ægre aliqua per analysin diversitas hominis inter sanguinem aut ovis, bovis, & leporis, aut ovillum inter & gallicæ (p), aut oculo & microscopio, aut chemica analysi adparet (q), cum tamen & horum animalium mores atque temperamta, & hominum proculdubio ab istis bestiis mores & indoles, longe recedant, neque ullo modo iracundo animali, cum timidissima ove conveniat. Cerebrum etiam humanum, & cerebrum ex animale sumtum eadem fere elementa in analysi suppeditant (r). Quare etiam, ut olim adtigimus, HELMONTIUS monuit (s), inter ducentas analyses sanguinis de diversissimis hominibus emissi vix discrimen adparere. Sed etiam occisa a veneno americano animalia nullum degenerationis in sanguine vestigium habent (s*) & aut ab opio (s**). Et minimæ quæque circumstantiæ phænomena diversa reddunt, quibus plurimum tribuitur (s***), & sanguis in sanissimo homine vitiosus, inque morbis pulcherrimus adparuit (s****). Adeo ii quidem medici, qui ex sanguine de vena emissio

natu-

(o) *Arthur COGA* homo paulum calidi cerebri *Philos. Transf.* n. 28. *BIRCH. T. II.* p. 214. aliusque etiam stultior, gallus *DENYS Lettre l. p. 14. Phil. Transf.* n. 27. 32. Sed etiam animalia ex diversissimæ indolis bestiis communicato sanguine vixerunt, suosque mores tenuerunt. *Conf. L. III.* p. 234. 235. Nolim *LOWERY & HANNES* historis uti, qui ipso jure carniū, loco sanguinis per vasa circumeunte, hominem victimasse reliquerunt.

(p) *Ant. de HEYDE* obf. 87.

(q) *Ibid.*

(r) *VIEUSSENS traité des liqueurs* p. 210. Video *RUYSSCHUUM* etiam colligula sanguinis vitulini & humani diversa facere *Cur. venos.* p. 21. forte ex eo odio, quo hominis fenex omnem illam ab animalibus repetitam anatomen premebat.

(s) p. 95 96.

(s*) *SHEBBEAR T. II.* p. 129. (s**) *LOESERF Arznei* p. 569.

(s***) Sanguis pleno impetu irrumpens fortius crassamentum facit, nullum qui debilitate erumpit *FUJATI Morb. Naron.* p. 50. Ex nare pulcher, ex vena eorum tempore tulpis sanguis *STURBE* p. 111.

(s****) *STURBE* p. 106. 107. *BALLON Epid. L. II.* p. 151.

naturam & pericula morborum rectius credunt præfagiri posse, quam ex pulsu aliisve signis vulgo receptis, merito monendi sunt, ne nimis sibi in his principiis placeant (†).

§. VIII. Globulorum rubrorum utilitas.

Quid quæque sanguinis portio corpori animato boni præstet, sequitur ut exquiramus. Globulorum utilitas diverso modo sumi potest: uti vel densitatem sanguini impertiunt, vel rotundam figuram sibi propriam acciperunt, aut ferri participes sunt. Absque densitate sanguinis firma valetudo consistere nequit (u). Facile intelligitur, ex densiori succo densiorem & fortiorem fibram generari: facile intelligitur, densiorem sanguinem majori cum robore a corde propelli, & mæandros vasculorum minimorum melius superari, cum aqua vas capillaribus distendendis non sufficiat, ut omnino ea collabi necesse sit, quam primum a sola aqua replentur (x). Si cadaveris vasa sebo repleta, & alia terebinthinæ oleo turgida, comparaveris, quæ eadem vi repleta fuerunt, cylindrica illa reperies, hæc plana, ut vim distendentem sebi cum cylindro, vim distendentem olei cum plano comparare queas. Solum densissimum argentum vivum anfractus epididymidis superat, viamque in testem internum sibi aperit: aqua aliis liquores nulla vi, quæ æque fortis sit ac illa, quæ mercurium impellit, eo possunt promoveri. Nempe eadem semper vi cordis posita, momentum sanguinis cum ejus densitate crescit. Creditum est, etiam (y) cor melius a densiori sanguine stimulari, cum procul dubio fibræ cordis internæ profundius a ponderosiori sanguine emoveantur, & canis dispareat (z), quando ab impulsâ aqua sanguis nunc valde diluitur. Monuimus (a) quidem alias aquam, & imprimis levissimum aerem, cor efficacissime ad motum stimulare: deinde cor vehementer agitari, & omnium maxima irritabili vi pollere, quando nondum quidquam rubri adparet (b). Non ideo repugnaverim, sanguinem melius quam aqua (c), cor irritare, siquidem cum aqua, & aquoso sanguine

T 3 vis

(†) G. CHEYNE *cur. of diseas.* p. 141.

(u) BOERHAAVE plurimis locis. C. HOFMANN *institut.* p. 29. SENAC. T. II. p. 492.

(x) HALYS *hemastat.* p. 145.

(y) A solo rubro sanguine HARVEI *de gener.* p. 51. A ponderoso melius SENAC Tom. II. p. 172.

(z) HALYS p. 115. ENS *de causâ motum cordis alternans producente* n. 47.

(a) L. IV. p. 468.

(b) BUFFON T. II. p. 353. *conf.* T. II. p. 105, *mem. sur le poids.*

(c) *Ibid.*

vis laxans, & irritationes consopians conjungitur. Si vero & densior sanguis pondus majus repræsentat, & cor celerius ab ejusmodi sanguine stimulatam contrahitur, sequitur ut duplici ex causa vis augeatur, qua humores impelluntur. Hinc, ut interim hanc adnotationem præmittamus, calor cum densitate sanguinis increfcit, & cum aquosa ejus tenuitate ita minuitur, ut aquosus cruor, etiam vehementer motus, calorem non parem generet (*d*), aquæ exemplo, quæ celerrimo motu levissime intepescit, & feminarum teneriorum, quas neque hystericae convulsiones, neque febres ad eum gradum calefaciunt, qui in sano agricola nascitur.

Denique summa densitatis in sanguine prærogativa est, ut in rubro vasorum systemate maneat (*e*). Aquosa enim pars sanguinis de arteriis in cellulosam telam fugit, & inania vasa deferit, inque cavernulis cachectica restagnat; ea, etsi non sola, ratio est, quare hydrops ex sanguinis rubri imminuta portione superveniat. Vena enim incisa, aut arteriola aperta primum certe rubrum cruorem emittit, qui vulnere proximus sit; tenuiores vero humores, ut longe a vulnere remoti, lentiusque circumacti, non perinde ad sedem minus resistentem confluunt, neque pari proportionem effunduntur (*e**). Hinc a frequente venæ incisione, aut hæmorrhagia, in vasis tenuis & aquosus sanguis superest (*f*), ut in me ipso, post plurimum de nare anisum sanguinem expertus sum. Verum si major nunc humoris tenuioris copia in vasis rubris est, non potest ea in vasis rubris retineri, nimis enim facilis calidæ aquæ ex arteriis in cellulosum habitum exitus est. Hoc maximum vitium est glutinis (*g*) de filuro pisce, aut Hufone cocti, quando in vasa cadaveris calidum inPELLITUR; continuo enim in cellulosam telam de vasis fugit, quæ male plena relinquit. Inde fugiente in cellulosas telas aqua sanguinis, etsi etiam aliæ rationes sunt, a cachexia promptus in hydropem (*h*) transitus, potaque uberrime aqua continuo in corporis habitu effunditur. Sanguinis autem rubri globuli eam ad poros quoscunque exhalantes mensuram nacti sunt, ut in sani hominis vasis maneat, nisi vis major, neque cum naturæ legibus consentiens, eos poros dilataverit, ut in vasa

(*d*) QUESNAI *eff.* p. 285.

(*e*) RIDLEY *anat. of the brain* p. 50. 51. BOERHAAVE *instit. rei med.* n. 61. LANCISIUS p. 18.

(*e**) Conf. QUESNAI *de la saignée* p. 15. Rubri sanguinis 180 partes effluunt, alborum succorum partes 40.

(*f*) MICHELOTTI in *historia Angela Piscine* p. 14. *Essays of a Society at Edinburgh*, T. II, n. 20. MORTON *phibisolog.* p. 18.

(*g*) L. I. p. 38. L. II. p. 102.

(*h*) p. 144. Unica in insula hispaniola venæ sectio Europæos, aliunde debiles, ita debilitat, ut in hydropem transeat CHARLEVOIX *hist. de St. Domingue*, T. I. p. 14.

fa minora , urinæ , intestinorum , cutisque denique etiam ruber cruor ur-
geatur (*i*).

Adparet adeo , & plures etiam rationes supersunt , quæ latentes istas
causas adjuvant , quas exposuimus : adparet inquam , quam necesse sit ,
recta corporis exercitatione , & victus contemperata ratione densitatem fan-
guinis conservare (*k*) , amissam vero eodem remedio , & carneo victu , &
ferro , & ejusmodi medicamentis restaurare , quæ cordis contractionem ad-
juvant. Adparet perinde , quam plena periculo CORNELII BONTEKON
(*l*) secta fuerit , qui male accusata sanguinis crassitie (*m*) integritatem va-
letudinis fere unice in tenuissimo sanguine posuerit , eamque aquosam indolem
aqua , cui thea infusa fuisset , unice conatus sit adsequi. Iterum mirari possis
Cl. viros fuisse , qui rubram sanguinis partem fere inutilem esse suspicari po-
tuerint (*n*).

Num alibilem naturam cruor possideat quæri potest. Multi negant (*o*) :
& certe videtur , albuminosam , elasticam , figurabilem , filaque trahentem
lymphæ naturam ad generandum id gluten aptiorem esse , quod partes fir-
mas corporis animalis & constituit , & reparat. Deinde nutritionis quasi re-
gnum latius , quam ruber cruor patet , & perpetuo ordine pauco cum fan-
guine pisces , nullis vero rubris cum globulis ea animalia nutriuntur , quæ
exsanguia dicuntur , quod rubro vitali humore constituantur. Absque gelati-
noso vero elemento neque animal ullum , neque planta nutritur.

§. IX. *Figuræ sphericæ commoda ; tum ferri ; olei.*

Etsi utique aureus globulus lamina ex eodem metallo facta non den-
sior est , certum est tamen , sphericam figuram cum eodem volumine mini-
mam superficiem habere , minimam adeo ab iis particulis fluidis resistentiam
pati , cum quibus per vasa fluit , atque adeo motus accepti tenaciorem esse.
Hæc ratio est , quare funestis illis telis plumbeis ferreisque , constanter
sphæri-

(*i*) L. I. p. 38. L. II. p. 118.

(*k*) BOERHAAVE l. c. TABOR c. I. p. 71. QUINCY *essay the third on the a-
nimal fibre.*

(*l*) De thea p. 67. CHEYNE *theory* p. 143. BLANCARD &c.

(*m*) Recte monuit BOERHAAVIUS , perniciosæ hypotheseos debellator , recte
III. ARCHIATROUM comes T. II. p. 266.

(*n*) De St. Leger *Theor.* in hæc verba *Ergo proxima qua corpus aliter materies a rubro
sanguine diversa.* Paris 1743.

(*o*) IDEM *ibid.*

sphærica figura impertiatur, ut & longissime per aerem ferantur, & vehementissime feriant. Non repugnat adeo, & rubra vascula minima a rubris sphæruleis potentius distendi, & aperiri, & ad minores humorum ferries, per eos globulos, integriorem a corde motum adferri, quæ nostri olim PRÆCEPTORIS conjectura fuit (p). Frictionem etiam a sphærica figura minui, atque parietes minimorum vaporum minimum pati adtritum, vulgo notum est, cum globi unico puncto parietem cavi vasis contingant. Denique ad oscula minora subeunda sola hæc figura aptissima est, quæ secundum quamcunque directionem feratur, atque eadem semper facilitate fubeat, cum in omni alia figura longior aliqua diameter sit, quæ in transversum acta ostium sibi præcludat, nisi multo latius fuerit (q).

Ferrum, quod in globulis est (r), non dubie densitatem ipsis majorem conciliat. Etsi enim ejus exigua ad totum sanguinem portio est (s), ad globulos tamen, qui sanguinis minorem partem efficiunt, major est multo, cum aqua quinque omnino sextas partes (t), pars vero globosa nondum (u) integram quidem sextam sanguinis partem efficiat, siquidem ad eam albuminosum elementum plurimum confert. Ferrum autem & septuplo sanguine gravius, & præterea multo, omni alio sanguinis elemento, durius solidiusque est, & propriam sibi firmitatem cum rubris sphæruleis communicare videtur. Aliquid etiam ad calorem generandum conferre, probabile reddetur, cum omnium, quantum novi corporum, a frictione, & ab ictu repetito, vehementissime incalescat, solumque a malleo candeat.

Neque ad calorem nihil confert oleum, sive inflammabile principium, quod in globulis abundat (x), neque tamen a sero abest (y). Ejus multiplex utilitas est, princeps autem, quantum intelligo videtur, coire cum aqua, cumque ea animale gluten componere, quod neque absque aqua fluidum fatis foret, neque absque oleo fatis viscidum (y*), aut ad conferrumminanda terræ elementa fatis virium haberet. Idem oleum flexilem naturam fibris impertit, quæ ex terra sola friabiles fierent. Denique plerisque humoris

(p) n. 261.

(q) Conf. ea quæ de secretionem ex PITCARNIO adferuntur. L. VII.

(r) p. 118. seqq.

(s) p. 120.

(t) p. 98. 99.

(u) p. 47. 48.

(x) p. 107.

(y) p. 139.

(y*) ROBINSON *Essay on animal economy* T. II. p. 416.

humoribus animati corporis aliqua copia inest, quam a sanguinis communi penu mutuentur, nonnulli vero fere unice aut potissimum ex oleo constant, ut adeps, medulla, bilis, cerumen, sebum subcutaneum.

§. X. *Seri sive partis flavescens utilitas.*

Pars albuminosa feri, ad fibras generandas, adque constitutionem adeo totius animati corporis primaria materia est. Ut vulnera vasorum claudat, oculorum testimonio confirmavi (z). Albumine fetum volucrum ali, nempe sero (a); simili gelatina piscium & quadrupedum oviparorum embryones primis diebus unice nutrir: similem in amni aqua coagulabilem naturam esse, & ad alimentum homini nascituro præstandum aptitudinem, suis locis ostendemus. Ut mucus in gelatinam, hæc in membranas & viscera, demumque in animalis partes solidas consistat, per experimenta ostensum est (b).

Hos ad usum oportet definitam in sero viscidæ materiæ ad aquam portionem esse. Si aquæ portionem auxeris, gluten dilabetur, amissa parte, quæ terreas particulas ligat: robur omnium fibrarum frangetur, laxatis vinculis quæ divisa elementa uniunt: demum nihil de sero ad nutriendas partes adhærebit, sed præteribit, quæ facienda fuerant, ut omnino nutritium humorem ab excremento ex natura coagulabili distinguamus (c). Porro albuminosa succo sua densitas necessaria inest, ne in vasa minora transeat. In sano homine nullæ ad ignem, aut ab acore, coagulabiles particule in urinam, in lacrumam, in alios tenuiores transeunt, ne quidem in febribus (d). Auge elementi aquei portionem, transibunt utique & fiet, quod a raris & vitiosis corporum conditionibus (e) factum est, ut albibilis humor per urinam, sudoresque disperdatur, quale in diabete inque colliquativo sudore exemplum est. Non ideo negavero, multa vi circularis motus denique se-

rum

(z) *Second memoir*, &c. p. 189.

(a) Per experimenta Cl. BREGUËLIN nuper in T. XIX. diarii *Bamburg. magazin.* recusa.

(b) *Sur la form. du poulet* T. II. p. 179. HARVEY p. 125.

(c) LOWE p. 6. ed. Bat.

(d) *Quelquay des fièvres cont.* T. II. p. 294.

(e) Serum ad ignem coagulabile in urina *Phil. Transf.* n. 222. Urina in phthifico pellucida, & coagulata, ut ranarum, quod vocatur sperma *Eph. Nat. Cur. Dec. I. ann. 8. obs. 30.* Urinæ vero puerorum gelatinam insidere, nimis pro toto genere adsumatur BROUZEZ *educat. medicin* T. II. p. 131.

rum adtenuari, resolvi, exhalare. Verum tunc suo defunctum munere, naturam coagulabilem depofuit.

Contra necesse est, ut rubro fanguine ferum aliquanto tenuius fit, ne globuli se comprehendant, inque coagula coeant, ad quæ aliunde proni funt (*f*). Hinc fit, ut diminuta aquæ portione ferique, cruor aquam in morbis acutis repellat (*g*), neque sibi finat admifceri. Sed etiam proprio cum canali cruorem coaliturum funt qui metuant (*h*), neque penitus præter rem, cum in ductu arteriofo, in aneurysmatibus, in arteriis ligatis hujusmodi coalitionis exempla funt, inque raris nonnullis vitis, qualia ipse descripsi (*i*).

Muco plurima fua utilitas est, alias ornatus exponenda. Senfiles nervos ab acrimonia aeris, urinæ, a friftione tuetur; ficcitatem ab organis degluttonis, loquelæ spiritusque avertit, olfactum temperat, alias corporis partes cum mobilitate replet, ut in funiculo umbilicali, in articulorum capsulis exemplum est. Idem oleum cum aqua optime commifcet (*i**).

§. XI. *Aquæ, falis, aeris, ignis in fanguine utilitas.*

Ipfum ferum aqua amiffa fiat, cocti albuminis fimile, neque vitalem circuitum abfolvere aptum foret, nifi multa ab aqua vifcidum gelu dilueretur. Serum amiffa aqua in gummi fpeciem coit. Aqua omni alio liquido magis expedite per canales minimos iter obit. Sæpe expertus fum, per tenuiffimos anellianos tubulos aquam exprimi poffe, non ita coloratos liquores. Aqua in 80 pulfibus idem iter describit, quod fpiritus vini in 86, raparum oleum in 100, argentum vivum, adeo mobile, in 124 pulfibus abfolvit (*k*). Abfque aqua oleum iners reftagnaret, & cogeretur.

Iterum aqua fibras animales irrorat, a ficcitate aque coalitu fervat. Incredibile est, quanta a fola aquæ diffufione in partibus animalium degeneratio fuperveniat. Ipsi adeo molles tenerique nervi, unice ab amiffa aqua, in rigidos, fuccini fimiles, præ duritate fragiles funiculos abeunt.

Sed eadem aqua omnium humorum corporis animalis principem portionem

(*f*) p. 41. &c.

(*g*) HUXHAM on fevers p. 8.

(*h*) Ill. SCHWENKE p. 100.

(*h**) Cujus interno parieti membranam cruentam ex fanguine natam adhæfiffe vidi.

(*i*) *Opuscul. patalog.* obi. 19. *Philof. Transf.* II. 483. 482.

(*i**) *Essays of a Societ. at Lonon.* V. I. ad fin.

(*k*) HAYMAN *Comm. in Bonon.* T. VI. p. 328.

tionem sola suppeditat, nonnullos vero humores fere sola præstat, ut tenuiores illas exhalationes, Sanctorianam cutaneam, lacrumam, sudorem, salivam, humores pellucidos oculi; vasaque minorum generum, quorum liquor non cogitur, aqua pene sola perfluunt, omnes alios nimis crassos humores refutatur.

Sales animalium pene urinosi, videntur necessariam quibusdam humoribus acrimoniæ præstare, aut ciborum digestioni aptam, ut in bile, aut sollicitandis suis receptaculis, ut in semine, cerumine, sæce alvina, necessarium. Iidem, ipsum per repetitum humorum motum nimis meraci, nimis volatiles, nimis acres, urinæ, sulcoris, alvi sæcum, perspirabilis humoris partem constituunt, & de corpore avolant, nocituri si retinerentur. Iterato vero moneo, sales me dicere, non quod sales jam veri sint, sed quod apti nati sint, qui cum certo caloris gradu in sinceros sales abeant (k*).

Aeris dotes & utilitates nondum satis notæ sunt. Id interim certum est, ad gluten pertinere, quo omnium firmorum in universa natura corporum elementa coherent, ut omnino neque fere metallum, neque os, neque lapis, neque testa, neque sal, dissolvatur, quin aer extricatus prodeat. Quid in humoribus nostris utilitatis exerceat idem, num fluidam naturam conservet, aut ad alias mutationes, putredinis hæcenus adfines, clanculum disponat, neque hoc loco, neque usquam forte exponi poterit.

Ignis omnis in rerum natura motus, omnisque fluiditatis auctor, etiam nostrum sanguinem procul dubio a congelatione liberat. Multo vero majorem ignis vim possidemus, quam ad hos quidem usus erant necesse. Nam neque piscibus 1. 3. aut 5. gradibus calentibus sanguis, dum vivunt, congelatur. Quid is major calor utile præstet, non satis certe notum est. Neque enim humores nostri, quam piscibus, liquidius vasa sua oberrant (l), neque dissimiles nostrorum humorum in iis adeo modico calore tepentibus animalibus humores nascuntur, nihiloque inertior bilis est, &, quod mirum videri possit, sales, multo quam nobis, in frigidis animalibus meraciore parantur, ut in vipera, ape, cantharide. Sed neque deterius pisces aut

V 2

cibus

(k*) Non dari in sanguine particulas calidas, quæ cumulatæ febrem faciunt *Leonard. a CAPOA vagion. T. II. p. 39.*

(l) Hoc addo, ut ne credatur, fluiditatem humoribus a calore accidere. Aqua equidem calida expeditius per vasa animalia transit, inque 45 & 52 secundis minutis id iter absolvit, quod frigida in 77 & in 80 ejusmodi minutis perficit *HALLERUS benafiat. p. 130.* Verum nostri quidem humores potius viscidiores sunt iis, qui pisces animant. Majori cum calore aqua difficilius transit, & vasa constringit, quando 36 *REAUMURI* gradum, aut 104. Fahr. excedit. *SAUVAGES de inflam. p. 237.*

cibos digerunt, aut minus expedite moventur, aut minori sunt robore, aut breviori vita. Est certe aliquis pulmonem inter & calorem consensus, in quem alibi inquiremus.

§. XII. *Fons & penus unde sua sanguis elementa habet.*

Esti ad hanc quæstionem, post enarratam demum ciborum & digestio- nis historiam, plene responderi potest, tamen interim, donec post aliquot annos eo nos labor noster ducat, pauca tempori præripuisse liceat. Ex adipe vegetabili & animali globuli lactei (*m*) procul dubio finguntur, ex istis globulos rubros parari non est improbabile, postquam cum ferro subacti fuerunt densatque: eamque soliditatem adepti, ut mediam per lym- pham, non mutata figura sua, neque variato volumine circumeant, inque aqua subsideant, qui in lacte natabant. Inflammabilem naturam ab origine retinent. In pullo sanguis ex pingui vitello (*m**) sub oculis nostris gene- ratur, cum flavedinem evidentissimos per gradus deponat.

Serum sanguinis ex animali gelatina vix mutata facile renascitur. Ve- rum, cum etiam ex solo vegetabili cibo animalia simillimam nostræ lym- pham parent; & homo solo pane cum aqua sanus vivat, simillimosque humores generet eorum, quos alii ex lautiori diæta lucrantur, sequitur etiam ex vegetabili mucilagine (*n*) animale gelatinam parari posse: ut tamen in hoc exemplo, inque globulorum formatione, acidus sal corpo- rum vegetabilium in ammoniaci similem salem humanum mutetur, qui ad ignem urinosam naturam induit. Olei etiam major portio huic gelatinæ accedit (*o*).

Oleum sanguinis ex natura vegetabili minus mutata reformatur, cum acidæ indolis manifesta vestigia retineat (*p*).

Sal sanguinis manifesto ex acido sale (*q*) generatur, qui in vegeta- bili

(*m*) Ex adipe, de butyræa lactis parte decedente, globulos rubros parari *Franciscus QUESNAY* *acon. anim.* T. III. p. 33.

(*n*) *CARTHEUSER* *mat. med.* T. II. p. 551.

(*m**) *PABER* ad *HERNANDEZ*. Ex ovis testudinum verum oleum ad solem fit, levius olivarum oleo *GUMIELLA* *hist. natur. de l'Oreouque* V. II. p. 69.

(*o*) *IDEM* l. c. *LORRY* *des aliments* p. 357.

(*p*) l. l. p. 31.

(*q*) *BOERHAAVE* *Elem. Chem.* T. II. p. 327. *SENAC* l. c. T. II. p. 316. *QUESNAY* *acon. anim.* T. II. p. 375. 373: &c. *NEUMANN* ed. *ZIMM*. p. 1210. T. III. ed. posthum. p. 40.

bili fabrica plurimus habitat, iterum boum exemplo, qui verissimos urinosos fales in sanguine habent, solis acefcentibus herbis paffi, bombycumque & aliorum infectorum, quæ ex acidis ciborum succis pene perfectos urinosos fales elaborant, hominumque, qui etiam solo adeo acefcente lactis fero, multos per annos vitam sustentarunt: neque rara exempla sunt mutati in alcalinum falem acoris, cum & putredo fimilem effectum præftet, & ignis, quarum caularum illa quidem ex acidissimo citrio pomo falem urinosum volatilem, & hæc ex oxydis acido fale fixum lixiviosum (r) aut ex acore nitri cum pulvere carbonum in retorta, quam vocant, tubulata detonantis, urinosum volatilem (s) falem pro Jucit. Similem efficaciam hic diuturnus calor animalium humorum, rapidusque motus paulatim præstare videtur. Ita farina repetito paffa, destillata, sola fere urinosa elementa suppeditat (t). Peculiares aliquos nitrosos animalium fales (u) non satis intelligo, quos ostenderimus, plerosque ex urinosa volatili tribu, aliquos ex lixiviosa fixa, alios ex muriatica classe, paucissimos acidos esse, qui veteris formæ vestigia retinent.

Ferrum animalia facile ex plantis (x) habent; terram & ex cibis quibuscunque, & ex ipsis denique aquis: quæ eadem solidum fibræ elementum, totique animato corpori suam firmitatem præstat. Ex vegetabilibus recepta, naturam vitrescibilem magna ex parte fere mutat, & in calcariam transit, forte quod cum oleo intime per tritum uniatur (y).

(r) Ex acido salis crystallini acetosellæ in igne subito fit sal fixus, dum pars acida in equam transit NEUMANN T. III. p. 40.

(s) POTT *fortsetzung der untersuchung* p. 34.

(t) NEUDHAM *noüvell. obff.* p. 273..

(u) SENAC L. c.

(x) p. 118.

(y) JUNKER *chym. ed. Gall.* p. 118.

ELEMENTORUM PHYSIOLOGIÆ

L I B. V I.

ARTERIARUM ET VENARUM OFFICIA.

S E C T I O I.

Sanguinis motus qui axin sequitur arteriæ.

§. I.

HOC toto volumine theoria passim continetur, quæ anatomes luce caret, neque ad evidentem demonstrationem potest profici. Multa ergo hic hiulca, multa dubia supersunt; quæ certa ea pauciora, aut ad pulsum pertinent, aut per ea experimenta nascuntur, quæ vivorum animalium perspicua cutis permittit. Non alibi magis jatromathematica secta dominatur, quæ fluentis per conicos & cylindricos canales sanguinis motum, retardationem, celeritatem, qua secundum axin vitalis humor progreditur, momentum, quo in parietes arteriarum dilatandos nititur, harumque velocitatum effectus in mutandis humoribus definire conata est. Si non licet multa firma docere, faciam tamen, ne debilia pro certis, & pro vero hypothesein offeram. Neque enim hanc physiologiæ particulam omisisse licet, quam & in toto reliquo opere frequenter, & tamquam fundamentum reliquæ theoriæ, repetere necesse sit: & absque qua de secretionem, & nutritionem, de obstructionem denique, inflammationem, febre & universa fere morborum aut lentorum, aut velocium pathologia vix quidquam dici potest.

Possit videri, contra leges boni ordinis me peccasse, quod sanguinis per arterias venasque fluentis phænomena nunc demum exponam, postquam dudum arterias descripsi venasque. Verum non potuit certe sanguinis per arterias motus intelligi, nisi cordis prius vires, atque adeo fabricam, & contractionem delineassem: neque intelligi, quæ vasorum sanguinem vehentium

vehentium sint officia, nisi sanguinis & reliquorum, quos continent humorum indolem exposuissem.

§. II. *Sinus maximus aortæ.*

Quando de arteriis in univcrsum sermo est, præstiterit aortam contemplari, ad quam omnino major pars arteriarum, tamquam ad truncum rami pertineant: de pulmonis enim arteria proprio capite dicendi locus erit (a); quatenus peculiare hujus arteriæ adfectiones sunt. Ergo ex ventriculo quidem superiori, posteriori, quem vulgo ad brutorum animalium fabricam finistrum dicunt, sanguis in aortam (b) pellitur, cujus arteriæ prima stamina alio loco exposuimus (c), ad arteriarum nempe coronariarum oscula. Quæ ultra ea ascendit arteria, quasi laxato cingulo, quo carnes cordis nascentem truncum comprehendebant, aliquanto latior est, quam intra cordis quidem ambeuntem anulum. Eam latitudinem se habere ad cordis ostii ambitum ut 37 ad 32, auctor est *Franciscus BOISSIER* (d). Cæterum ejusmodi sinum in piscibus (e), ranisque (f), majorem video, ut frigidi maxime sanguinis bestiis manifesto tubere aorta supra cor intumescat (g), quem non pauci quidem anatomici pro aurium altera (h) habuerunt, alii rectius intellexerunt. In eo tubere cellulas rugasque *DuVERNEYUS* detexit (i), quas laminæ spiralis nomine descripsit, & cujusmodi cellulas in anguilla vidi. In homine, & adultiori maxime, amplitudo quidem manifesta est, etsi nimis forte ambitiose *maximam aortæ* (k) *sinum* *VALSALVA* dixit. In juniore homine in univcrsum aortæ ostium, quam in seno angustius (l) est, & nunc in fele nupero partu exclusa co-

raiii

(a) *Lib. VIII. de pulmone & respiratione.*

(b) *Lib. II. p. 54. 55.*

(c) *Lib. IV. Sect. III. n. 17. p. 247.*

(d) *Mem. de l'Acad. de Berlin. 1755. p. 38.*

(e) Inter frigidos pisces in salmonibus *Antonius v. LEEUWENHOEK Phil. Trans.* n. 319. & ante eum *Samuel COLLINS System. of anat. T. II. tab. 15. f. 1. in mustela GERING. de piscator. Salmon. in xiphia HAETMANN diff.*

In phoca, calido pisce, habet *M. A. SEVERINUS unsiperipas. p. 32. Solidissimum enim & gibbosam aortam dicit.*

(f) *Se aud Memoire sur les parties sens. & irris. Exp. 548. 551. 554.*

(g) In anguilla l. c. *exp. 526.*

(h) *Conf. Lib. IV. p. 306. & ROBERTO de pisc. salm. p. 10.*

(i) *Mem. de l'Acad. Roy. des Scienc. 1669. f. 6. 7.*

(k) *Dissert. posthum. I. tab. 2. f. 1. p. 131.*

(l) *Fr. SAUVAGES Mem. de l'Acad. de Berlin 1755. p. 34. &c.*

ram ne vestigium quidem ejusmodi sinus video : vidit tamen in variis animalibus illustris MORGAGNUS (*m*), & in fetu vestigia reperit (*n*): ut omnino non ab urgente sanguine nata latitudo, & nativum quasi aneurysma fit, sed ab ipso Naturæ primo instituto fabricatum prodeat (*o*). Uti se in pulli incubati corde habeat (*p*), pulsatilis hætenus bulbus, alibi expositi: sed eum bulbum maturior vitæ vis intra cordis carnes retrahit.

§. III. *Ejusque arteriæ arcus.*

Eadem aorta, ad egressum subclaviæ dextræ priorem ad diametrum redit (*q*), quæ ipsi ex corde prodeunti fuit. Sed ab ipso ex corde egressu curvam lineam describit, *arcus* est quem volo, quem & physiologia cognitum ponit, & ad evitandos veterum errores hætenus descripsisse necesse est.

Alia nempe hic homini, quam animalibus fabrica est. Pleræque equidem, quas ego quidem dissecai, bestiæ, arcum in aorta habent, qua de corde prodit, ramos vero aliter educunt, avibusque præterea is arcus dextrorsum curvatur. Ergo in homine aorta arteria, quam primum de corde exiit, dextrorsum aliquantum (*r*) dum ascendit, inclinatur. Inde, & magis quidem atque magis sinistrorsum flectitur, & una, sed continuo magis in transversum deprimitur: aque suprema sede sua, sinistrorsum quidem descendit (*s*), & una deorsum, ut vertebrarum dorsi corpora consequatur, quæ sibi porro sint pro fulcimento. Eas quando attingit, recta fere, sed tamen una dextrorsum aliquantum, sive antorsum descendit, ut mediis se vertebrarum corporibus inponat.

Hæc nunc arteriæ principis inflexio non satis accurate cum aliqua bicruri curva mathematica comparari potest. Neque enim parabolæ convenit, cum crura nimis habeat parallela, neque circularem (*t*) rotunditatem imitatur, cum crus sinistrum pene rectum, dextrum dextrorsum primo, inde sinistrorsum flexum

(*m*) *Epist. Anat.* XV. n. 2. § 6.

(*n*) n. 5. p. 13. deinde TAUVRY olim in vitulo, excitante MORGAGNO.

(*o*) SCHREFFER *almag.* p. 229.

(*p*) *Mém. sur la format. ou du cœur dans le poulet* T. II. Sect. VI. n. 5.

(*q*) VALSALVA *pollium.* p. 131.

(*r*) WINSLOW *expos.* T. III. tr. des artères n. 5. SENAC. *du cœur* T. IV. l. 1. *Icon. Anat. fascic.* VI. p. 1.

(*s*) Vide eum arcum passim, sed imprimis SENAC T. IV. f. 1.

(*t*) Huc MICHELLOTUS *Comment. Bonon.* T. 1. p. 449. 450.

flexum nactū sit. Sed neque a sanguinis projectione ejusmodi curvitas unice, aut primario nascuntur, quarum princeps potius causa in cellulosa tela sit, quæ arteriam ad vicinas firmiores sedes eam in figuram adliget, quam natura requirit. Quare soluta, suis de vinculis, arteria rectitudinem recuperat.

In eo vero vetustas (u) maxime erravit, quod ramum ex aorta alterum, sursum deduxerit, deorsum alterum, unde nomina illa ascendentis aortæ & descendens nata sunt. Avibus equidem totidem truncis ex aortæ arca, sua cum carotide conjunctæ subclaviæ exeunt, dextra, sinistraque (x). Bovino generi, quod coram non habeo, video aortæ ascendentem truncum a clarissimo scriptore tribui (x*). Canum, felium, aliorumque qualrup-dum, ea fere est fabrica, ut ex aortæ nascente arcu grandis truncus nascatur, qui porro in subclaviam dextram, & carotidem utramque funditur: sinistra subclaviâ seorsum fere prodit (x**).

Homini, hæcenus soli inter ea animalia, quæ mihi incidisse contigit, tres rami (y) distincti de convexitate magni arcus proveniunt, ut omnino voce aortæ adscendentis absque errore nequeamus uti. Eorum ramorum primus subclaviâ dextra est, quæ porro sui lateris carotidem generat: altera est carotis sinistra, tertia subclaviâ ejusdem lateris. Is naturæ ordo raro mutatur, frequentius tamen, si aliquantum a recepta divisione natura recessit, quartus de aorta ramus prodiit, qui vertebralis sinistra est (z).

Si

(u) Obscure GALENUS de arter. & venar. diffus. c. IX. manifestius Jacobus BERENGARIUS Carpentis *Isag. brev. in anat. corp. hom.* p. 32. b. Carolus STEPHANUS de *diffus. part. corp. hom.* p. 134. Andreas VESALIUS de *fabric. corp. hom.* L. III c. 12. p. 486. *Tab. anter. vas. tot. corp.* in L. III. Y. Z. X. D. Ab eo pene omnes, & nonnulli resectorum.

(x) *Second Memoire sur les poules* p. 87.

(x*) MONROE of *comparat. anatomy* p. 41.

(x**) Nucubula CASSERI de voce & *anatom.* T. XV. five hom. *Tabb. postb.* L. X T.I.

(y) Vide interim, si placet, iconem nostram fasciculi VIII. tum iconem CL viri ARENT. CANT. T. IV.

(z) Flicia VI. p. 1. & ante me Jobannes LEONICENA VESLINGII olim incisior *Phil. Transf.* n. 180. J. Godofredus de BERGER *Al. Erudit.* 1658. p. 294. J. Zacharias PETSCHE *observat. miscel.* in Tom. VI. mex. collectionis recuf. n. 45. J. Bignon. WINSLOW L. C. n. 21. CHRISTOPH. JAC. TREW. *Commerc. Lit.* 1715. b. b. 24. Georgius MARTINE ad EUSTACHIUM. 123. BARBAUT *Anatolog.* p. 187. Leinde *Phil. Adolbhu BOEMER observ. anat. fascic.* l. p. XI. Cl. LOESER *observ. anat.* p. 26. *Journal de Medecine* 1757 d.c. & Cl. HENKEL *Zweyte Sammlung* p. 11. qui quidem Vir Clar. duas reperit vertebrales ejus lateris arterias, hæc, quæ processum colli transversum quantum subit, & aliam, quæ septimum.

Haller *Physiolog.* Tom. II.

X

Si quando rariori exemplo aut quadrupedum fabrica in homine obtinuit (a), aut quatuor rami diverſi (b) ex corde prodeunt, aut ſubclavia dextra ſerius nata retro truncum aortæ ſuam ad ſedem occulta erepiti (c), aut mammaria dextra de ipſo arcu naſcitur (d), aut inſula facta (e) aorta duplicatum in arcum abit, aut aorta abſque arcu bifida eſt (f), aut alia demum ratione (f*). Natura hanc principem arteriarum originem fabricata eſt, adeo tamen hæc rara ſunt, ut in quadringentorum cadaverum incifione nihil ejuſmodi viderim, neque ante me, celebris olim ex manus medicantis & diſſecantis ſolertia, *Galilielmus* CHESELDEN (g). Multum vero debemus claris viris, qui aut iconibus ad naturam factis (h), aut ferme præterea (i), quo epidemicum errorem redarguerunt, paulatim aortæ adſcendentis fabulam, & dedecoroſum in re facili errorem medicorum repetitis tandem laboribus ſuperarunt; ut pauci ſint, qui noſtro ævo eo vocabulo utantur, cui ſenſus excuſabilis vix invenitur.

§. IV.

(a) CASERORUM apud J. Zachariam PETSCHER I. C. D. 47.

(b) *Phil. Com. FABRICIUS Ad. Acad. Nat. Cur. Vol. X. obſ. 36. Phil. Adolphus BOERNER in programme, quod in T. II. mear. diſp. reſuſum eſt. f. 1. WINSLOW I. C. D. 19. BARBAUT I. C. Journal. de Medecine 1758. M. april. Eo inclinat icon JACOBI DRAKE, hæcenus aliquantum COWPERIANA diverſa T. XX. Quatuor ramos, & quintam vertebralem vidit J. Z. PETSCHER I. C. D. 44.*

(c) LOESER I. C. HUNAULD *biſtoir. de l'Acad. Roy. des Sciences* 1735. p. 20.

(d) P. AD. BOERNER in progr. cit. f. 2.

(e) Optimus HUMMEL, meus olim Bernæ incifor, *Comm. Lit. Noric. 1737. hebd. 21. tab. 2. f. 3. 4. Phil. Conradus FABRICIUS anat. præſt. p. 118.*

(f) *Journ. des ſavans* 1668. p. 3. in infante.

(f*) Aſteria thyreoidea inferior, ex magno arcu nata apud *Henricum Albertum NICOLAI direct. caſor. n. 7. p. 28. Duo ex aorta trunci, quorum alter in carotides, in ſubclavias alter diviſus eſt HUMMEL I. C. f. 3. 4.*

(g) *Anat. of human body* Edit. VI. p. 184.

(h) *Bartolomeus EUSTACHIUS Tab. XV. f. 2. 4. 6. T. XVI. f. 1. 2. & Hieronymus FABRICIUS ab Aquapendente de form. fetu. T. VI. f. 15. utcuſque in fetu. VESENGIUS Syntagm. anat. T. X. f. 2. N. O. O. J. LEONGENA I. C. Richardus LOWER de corde c. 1. p. 36. tab. 2. f. 4. 5. 6. Raymundus VIEUSSENS *Neurograph. T. 23. cui laudem primæ verioris iconis tribuit Cl. MARTINE I. C. Galilielmus COWPER in append. ad opus BIDLOI T. III. & apud. DRAKE T. XX. Phil. VERHEYEN anat. corp. hum. T. 27. f. 1. H. RIDLEY ic. 5. poſt obſervationes. Johannes MERY novo. ſyſteme ſur la circulation du ſang. f. 1. 2. ARENT CAET impet. anat. T. IV. LANCIUS de corde & arteriſym. T. IV. f. 1. 2. SENAC tr. du cœur T. IV. f. 1. GARENROT *Splanchnologie T. II. p. 161. Tab. 15.***

(i) *Johannes RIOLANUS in animadverſ. in LAURENTIUM p. 691. inque anatophaſi Notb. HIGHMORE p. 163. Carolus DREINCOURTIUS, qui aortam curvo cum baculo comparavit, apud BEAUMONT de circul. ſang. Leid. 1698. G. COWPER*

§. IV. *Rami principes.*

Horum cæterum ramorum maximus est subclavia dextra, quæ sursum introrsum (*k*), & paulo post rectius sursum carotidem sui lateris emittit (*l*). Subclavia vero, quæ peculiariter hoc nomine designatur, sensim inclinata, & transversa demum, super claviculam (*m*), & pone id os, sui lateris brachium adit. Ea subclavia, quæ angustiori sensu hoc nomen conservat, sinisteriori fodali sua aliquanto amplior est (*n*), etiam me observante. Rationem reperi uti 35 ad 29, & uti 27 ad 25, & uti 24 ad 20. III. SANACUS, numeris usus majoribus, eas rationes fecit, ut 23309 ad 15129 (*o*). Deinde Cef. olim SYLVA (*p*), magnam rationem; nempe diametros fecit uti 18 ad 14. Si fatis ea ratio firma est, & repetitis experimentis confirmatur, intelligitur, quare dextrum brachium homini in univcrsum & majus, & una valentius sit (*q*).

Carotis sinistra & sursum protenditur & una sinisterorsum (*r*), non evidenter sua fodali dextra minor, & major aliquanto, si III. SENACI menturæ valent (*s*). Cæterum satis intelligunt, qui multum in metiendis fartorum cera vaforum luminibus laboraverunt, quam facile hac in opera erretur, & quam non difficulter major aliquantum siphonis impetus, aut flexio aliqua, aut laxata cellulosa tela sanguinem in alium, aliunde ramum potentius ducat.

Subclavia sinistra suum ad latus magis inclinata adscendit ultima (*t*).

Qui porro his a truncis rami arterioli nascantur, eos oportet in brachiis

X 2

chiis

RUS ad T. XXIII. BIDLOT. *Fridericus RUYSCH in Epist. III. ad GAUBIUM & in tbes. I. p. 11. tbes. IV. tab. 3. f. 2. 3. Johannes Baptista MORCAGNUS advers. anat. I. p. 19. n. 16.*

(*k*) CANT. l. c. Tab. nostr. tot. corp. ant.

(*l*) Ibidem ibid. Fascic. VI. T. I.

(*m*) *Superclavias* dixit J. RIOLANUS *antropol.* p. 344. *Eucbirid. anat. post.* p. 410. Conf. Tab. nostr. fascic. VI. I.

(*n*) HÉLIVETIUS *lettre au sujet de la critique de M. BESSE* p. 181.

(*o*) l. c. T. I. p. 246.

(*p*) *Traité de la saignée* p. 189.

(*q*) Cum non robustius unice, sed etiam aliquanto majori sit volumine, non potest majus robur brachii dexteri a majore sanguinis in arteriam subclaviam ejus lateris minorum irruentis velocitatem explicari *Comparatve anatomy* p. 112.

(*r*) *Fascic. VI. iconum anatomicar. T. I.*

(*s*) Rationem sinistrae carotidis ad dextram fecit 23116. ad 23104 l. c.

(*t*) *Fascic. VI. iconum. anat. T. I.*

chiis quidem ab anatome repetere (*u*), hic porro non exponendos. Nam in capite accuratius aliquanto carotidum & vertebraliū arteriarum ramos requiremus. Sed plicas etiam, quæ sunt sub horum trium grandium de aorta prodeuntium truncorum originibus, eas alibi expositas (*x*), hic non repeto.

§. V. *Motus sanguinis quo secundum axin arteriarum pergit.*

In aortam nunc arteriam, ejusque ramos omnes sanguis de sinistra cordis cavea magna velocitate impellitur. Sed is, quem a corde accipit, motus duas omnino in directiones resolvitur. Prima, quam fere solam physiologi vulgo metiri solent, & contemplari, ea est, qua sanguis a corde secundum rectam lineam secedit, aut secedere sumitur, ut per axin arteriarum, lineasve rectas huic axi parallelas, recta a corde per aortæ, & ejus ramorum axin, ad extremos arteriarum fines, inque venarum initia didatur, qualem fere lineam possis a cordis exitu ad arteriam temporalem satis rectam ducere: eum motum imaginaria illa cylindrus sanguinis sequitur, quam *Laurentius BELLINUS* (*y*) ab omni in pariete arteriæ ilifione immunem sibi finxit. Eum motum *progressivum* vocant, eumque possis in frigidis animalibus oculis facile usurpare: eorum enim globuli sanguinei omnino secundum axin arteriarum, lineasve ad axin parallelas, rectissima directione procedunt (*z*).

§. VI. *Hujus motus velocitas.*

Hic ipse motus est, cujus velocitatem physiologi, & imprimis jatro-mathematici quæsierunt, quoties cordis vires calculo subijcere sunt conati (*a*). Est tamen aliqua diversitas inter mensuram velocitatis, quæ ad cordis motum definiendum requiritur, & mensuram ejusdem velocitatis, qua per arteriam fertur. Nempe priorem calculum ingreditur temporis ratio (*b*), quo cor in systole versatur, quo solo nempe tempore cor totam sanguini aortam perflu-

(*u*) In fasciculo, VI.

(*x*) L. II. p. 67.

(*y*) Prop. XXV. *ФОРМАВЕ пралиф. Acad. T. II. p. 186.*

(*z*) *Memoire sur le mouvement du sang p. 135. &c.*

(*a*) L. IV. p. 449. seqq.

(*b*) *Ibid.* p. 447.

perfluenti velocitatem impertit. Hoc loco vero quærimus mediam velocitatem (*c*), qua sanguis per aortam effluit, continuo flumine, lentius utique, quam in priori calculo, cum tempus nunc, quo spatium priori calculo inventum percurrit, non sit unius systoles cordis, sed unius omnino pulsus, eritque hæc velocitas tanto minor ea, quam prius invenimus, quanto systole cordis brevior est tempore pulsus totius. Sed hæc ratio, etsi eam definire vix possimus, tamen subtripla, aut major est: cum diastoles tempus systolen fatis manifesto superet (*d*).

Hanc emendationem, si in KEILII calculum introduxeris, erunt pedes 52, quos sanguis ex corde prodeuns, in uno minuto primo percurrit (*e*); si in HALESIANUM, erunt pedes paulo minus 50 (*f*). In uno adeo pulsu, positis pulsibus unius minuti 75, erit celeritas ex priori calculo pollicum octo in uno pulsu, ex posteriori aliquanto minor.

Claudius Nic. le CAT, ad dimidium in secundo minuto pedem eam velocitatem reducit (*f**). FRANCISCUſ BOISSIER, VIR CL. in nupero calculo eandem iterum diminuit. Auget enim ostium aortæ, uti monui, facitque, ex adulto homine diametri 10. 11, lin. (*g*) ita id ostium aortæ mediocriter extensæ ad lineas 126. 6 æstimat (*h*). Deinde saltum HALESIANUM, tanquam ex ultimo conatu animalis productum, a 7 pedibus reducit ad 16 pollices, volumen vero sanguinis duabus uncias æquale, ad 4989. lin. quadr. (*i*): ita redit iter ab unda sanguinis, in sano homine, de corde in aortam propulsæ, ad tres pollices cum parte quarta in toto pulsu: & si aliquanto plus sumferis sanguinis, ad uncias tres, erit etiam aliquanto minor velocitas. Denique systolen & diastolen cordis æquo tempore peragi, IDEM auctor est (*k*), ut adeo celeritatem a systole cordis natam vehementer minuat.

Si hunc calculum cum celeritate sanguinis comparaveris, qua sub mi-

X 3

croſco.

(*c*) STÆBELIN *de vi cordis* p. 8. SAUVAGES *de inflamm.* p. 215.

(*d*) L. IV. p. 449. 454. &c. Ad quinquagesimam partem reduxit J. R. STÆBELINUS l. c. p. 17. & III. SCHREIBER in *Almageſto*.

(*e*) p. 449. proximus numerus MORGAGNANO, qui vir 55 pedes in minuto primo percurri maluit.

(*f*) p. 454.

(*f**) *Diff. sur le mecanisme du mouvement des muscles* p. 83.

(*g*) *Mém. de l'Acad. de Berlin* 1755. p. 34.

(*h*) p. 36.

(*i*) p. 37.

(*k*) *In hamasi.* p. 32.

croscopio ranarum arterias perfluit, non adeo longe a calculo recesserit observatio. Tanta enim in iis animalibus velocitas est, ut oculis globulos fanguineos per arterias sequi non possis, & in tempuscule vix assignabili, eam *lineæ* fere longitudinem percurrant, quam possit campus metiri microscopii (1). In pulmone ranæ, non per truncum, sed per ramos fanguis in $\frac{1}{7200}$ horæ pollicem perfluxisse creditur: quod tempus est totius pulsus fere tertia pars, atque adeo ea ex observatione in tantillo animale, cujus cor est ex minoribus, velocitas fanguinis fere eadem efficit, quæ in aorta hominis (m). Saltus merito diminuitur. Fit enim ex art. ræ loco, de quo solo resistentia demta est (m*), multumque superat velocitatem naturalem (m**). Plura experimenta, de minoribus vasis alibi locum invenient.

§. VII. *Adfectiones aliquæ.*

I. *Motus per axin celerior.*

Cum fanguis ex corde expulsus neque totus axin possit tenere sui canalis, neque ejusdem indolis, ponderisque, particulis constituitur, non eadem cum velocitate omnes, de eodem corde expulsi, particulæ incedent. Primumque in universum motus per axin ipsum aliquanto (n), quam in lineis ab axi remotioribus, propiusque parietem positis, celerior est. Ad axin enim, qui moventur globuli, rectam lineam brevissimam tenent, secundum quam pressio cordis in promovendo fanguine operatur, & in qua adeo velocitas accepta, quoad ejus fieri potest, conservatur integerrima. Quare etiam in vivi animalis arteriis linea fanguinis, quæ axin tenet canalis arteriosi, aliquanto celerius progredi videtur (o).

§. VIII.

(1) *Memoir. sur le mouvement du sang. exp. 67. 71. 81. 82. 84. 88.*

(m) HALE'S *baromet. p. 62.*

(m*) BELLIN *de sang. miss. prop. I.*

(m**) In *second. mem. sur le mouvement du sang Sect. VII. tot.*

(n) Motus aquarum ad latera tardior est BERNOULLI *hydrodynamic p. 36. Conf. SCHREIBER almog. p. 244.*

(o) *Exp. 132. & p. 254. REMOUS p. 43. in vena equidem; sed in arteriis eadem ratio valet. Habet etiam MALPIGHI posthum. p. 52. BIANCHI bist. hep. T. II. p. 281. RIDRUX de secr. anim. WALTHER in diss. ejusdem tituli n. XI. SCHREIBER Elem. p. 323. SAUVAGES sur l'adion des médicamens p. 26. & olim CARTESIUS de form. fet. p. 213.*

§. VIII. *Diversum momentum particularum diversis ponderis.*

Deinde, si in sanguine particulæ vehuntur non ejusdem innati ponderis, non dubium est, quin axin eæ teneant, quæcunque pondere proprio reliquas superant. Communis omnibus a corde velocitas impertitur, massa vero his particulis major est, & impetus adeo major, ut reliquas de rectissima linea, quam ex corde euntes sequuntur, suo robore (p) depellant. Ita, jam CARTESIUS, cum ex eodem sclopo plumbeos globulos & subereos exploderet, vidit lineam in axi sclopi in rectum educam a plumbeo globulo teneri ad latera vero spargi subereos.

Video Cl. virum, nostrumque dum vixit amicum A. F. WALTHERUM, huic diversitati parum tribuere, quam a prima quaque arteriæ contractione credit conturbari (p*). Sed eundem proxima diastole restituit.

Deinde, ex eodem experimento vis, qua ponderosior globulus feretur, major erit, quam vis qua fertur globulus levior. Video coram Petri Ant. MICHELOTTI (q), & Francisci BOISSIER (r), virorum clarissimorum contrariam demonstrationem, qui minorem celeritatem a graviori globulo recipi ostendunt, & in ratione quidem inverfa, subduplicata densitatum, & lego nobilissimum virum Rupertum GHERARDI (s) hæc porro ornantem.

Verum IDEM propriam objectionem resolvit. Sanguinis enim succedentes sibi columnas majorem semper argento vivo celeritatem impertire fatetur, donec eandem cum sanguine velocitatem adipiscatur (s*). Tunc vero utique momento feretur majori, præcipitabit secretiones, obstructas glandulas aperiet, & demum vasa rumpet, uti in cane per experimentum constitit (t).

Ex eadem ratione globulus ruber & axin tenebit, & longius procedet, quam quidem particula aliqua ramosæ figuræ, quæ sub majori volumine non plus habet materiæ, quam quidem globulus, neque adeo perinde objectam quancunque resistentiam superat (u). Sunt enim resistentiæ, ut

quadra-

(p) SCHWENKE hamatolog. p. 78. NEFFELD in *primis. Po'onic. de secret.* u. 130.

(p*) *De scaris occip.* p. IX.

(q) *De separatis fluidis.* p. 110.

(r) *Ad hæmorrhoides* Cl. HALE'S p. 43. 44.

(s) *Del uso del mercurio nella medicina* p. 66.

(s*) p. 27.

(t) Argentum vivum canis venæ injectum fuerat, sedecima inde septimana fluidum id metallum in pulmonis subnato ulcere repertum est. *Miscell. curios.* T. III. Conf. WATKINSON'S *Strength of the air.* p. 84. 113. BOERHAAVE *de viribus med.* p. 226. 227. 96. & olim PITCARNIUM.

(u) Irregularia ad littora pelluntur *des LANDES* T. I. p. 107.

quadrata radiorum, nempe ut superficies, massæ vero ut cubi radiorum. Globulus ergo majorem molem resistentiæ opponit & superficiem minorem. Ipsa cylindrus resistentiam experitur, quæ est ad resistentiam obiectam globulo, ut 3 ad 2 (∞).

Iterum, ex eadem ratione, vehementius promovebitur globulus, quicumque major fuerit (y). Is enim perinde sub eadem superficie plus habet materiæ, quam ejusdem densitatis minor globulus, per eundem notissimum calculum, qui superficies facit ut quadrata, massas ut cubos, ut impetus sint, uti radii (z). Si globulus ex sex globulis minoribus compingitur, superficies ejus fere duplo minuitur (a), viresque, si omnia eadem manent, omnino decrescunt (a^*).

Nunc, in exemplo, globulus ruber utique gravior (b) est sero aliisque partibus, quæ cum globulis sanguinem constituunt: globuli ergo rubri & axin tenebunt, & velocius movebuntur, & motum diutius servabunt, quam adeps quidem, aliæque leviores, neque forte perinde globosæ figuræ partes.

§. IX. Retardatio motus progressivi.

Ejus causæ.

Velocitatem diximus, qua sanguis ex corde sinistro in aortæ principium expellitur. Verum de ea velocitate perpetuo decedit aliquid, dum sanguis a corde recedit, eaque celeritas qua per minima vasa fluit multo utique minor est, quam ea, qua ex corde primum exiit. Plerique physiologi, & princeps KEILIVS retardationem sanguinis admiserunt, multumque in eo studio laboravit secta Jatromathematica, quo ea velocitatis

(x) GRAVYZANDE N. 1718. feqqi.

(y) Globulus plumbeus major longius ab eodem sclopeto propellitur, quam minor ejusdem metalli globulus NOLET *leçons de physique* T. I. p. 226.

(z) HARTSOEKER *cours de physique* p. 46.

(a) Erit nempe globulus major ad globulos minores $\sqrt[3]{bb^3}$ ad $6bb$. si radii fuerint a & b . Ponendo $b = 1$. erit superficies globuli majoris $\sqrt[3]{bb^3} = \sqrt[3]{16}$ quæ radix est inter $\frac{13}{4}$ & $\frac{10}{3}$. Sed sex superficies minorum globulorum erunt $= 6bb = 6$

(a^*) PUJATTI *de morb. Narou.* p. 109.

(b) L. V. Sect. II. p. 38. 39. 60.

sanguini impressæ diminutio ad numeros mensurasque definitas revocatur. Prius autem, quam clarorum vivorum placita & proponamus, & expendamus una, removendæ nobis erunt de causis sanguinem retardantibus aliquæ, quæ cordi equidem obsistunt, & debent inter resistentias numerari, quas validissimum id organum superat, ita tamen, ut sanguinis per arterias fluentis velocitatem vere non minuant (g).

§. X. *Pondus incumbentis atmosphæræ.*

Totum utique corpus humanum premitur undique a gravi aere, cujus pressio eadem est, quæ foret ponderis aquæ, cujus altitudo triginta fere triumque pedum esset, basis vero quindecim pedum quadratorum, ea enim creditur corporis humani mediocris esse superficies. Ita nascitur enormis pressio, quam 34000 (g*), 35000 (h), & 31,000 (h*) fere librarum æstimant. Id pondus utique corpori humano grave incumbere, per experimenta ostenditur. Si enim de aliqua peculiari particula cutis humanæ, quocunquo modo, aeris pressionem removeris, tumebit ea continuo, & rubebit, & insigniter sanguine replebitur. Causa phænomeni est, quod æqua vi ex corde expulsus sanguis, pressione sua eas corporis animati partes extendat, a quibus solis vis distensionis opposita ablata est. Is vero effectus obtinetur admoto igne, quo aer alicui cutis particulæ circumfusus ita vehementer rarefit, ut pene inane spatium cutem inter & inpositam, in exemplo, cucurbitulam nascatur (i). Ita pondus irruentis atmosphæræ cucurbitulam quidem tanta vi ad cutis sedem inani spatio subjectam adprimit, ut omnino adglutinari videatur: inter concavam vero faciem cucurbitulæ cutemque, spatium aere summe rarefacto plenum nascitur, a quo ipsa cucurbitulæ ad hæsiō pressionem atmosphæræ avertit. Quare tota area cutis, quæ cavæ cucurbitulæ subest, nullam nunc ab atmosphæra pressionem patitur. Ea ipsa ergo cutis sedes a sanguine, quem cor impellit, distenditur, qua nihil resistit, inque hemisphærii

(g) Lib. IV. p. 498.

(g*) SAUVAGES *des effets de l'air* p. 7. nempe 34400. L

(h) Accuratius hæc traduntur libro VIII. Loge interim CL WAINEWRIGHT & SAUVAGES *des effets de l'air*.

(h*) Aliud MUSSCHENBROECKIUM, qui corporis superficiem aliquanto majorem facit.

(i) RECQUET *diff. anat.* p. 68. BAYLE *probleme*. XIII. WOLF *versuche* I. n

pharii speciem in cucurbitulam adfurgit. Idem effectus sequitur, si igne quidem abstinueris, cæterum siphonem cuti adplicueris, & extracto embolo feceris (*k*), ut spatium aere vacuum cutem inter & embolum nascatur. Non ideo oportet dissimulasse, hæc experimenta etiam alia a causa fieri, quod nempe vis incumbentis in totum reliquum corpus atmosphære, cutis particulam, solam a pressione liberam, cogat eminere, eoque, tanquam ad se dem minime resistentem, humores impellat. Idem enim omnino effectus sequitur, sive intus novam prementem vim generaveris, sive resistentem extus potentiam abstuleris. Hinc cucurbitula cum igne etiam in cadavere (*l*) solitum in cute tumorem excitat. Verum etiam hæc contemplatio pondus ingruentis in animale corpus atmosphære stabilis.

Eadem causa est elegantis artificii, quo PAPINUS (*m*) primum, deinde HOMBERGIUS (*n*), aliique (*o*), & noster olim STÄHELINUS (*p*) coloratos liquores in vasa viscerum, porosque ovarum urgere docuerunt. Tubuli nempe latius ostium vasculo argento vivo, aut colorato certe liquore, plenum demergunt, angustum vero finem in arteriam ligant, quæ ad viscus pertinet, sub campana repositum. Educto aere, pressio, quam id viscus solebat ab atmosphæra pati, aufertur, resistentia ergo tollitur, quæ introituro per canalem liquori obstitabat, & liquor sponte, ut videtur, ex vasculo in tabulum, inque omnia visceris vasa illabatur, eaque æque replet penitus, ut quidem vis emboli potentissime adacti replevisset.

Iterum pressionem aeris in corporis animati superficiem nitentis aqua imitatur, quæ in demersa sub profundum mare vascula tanta vi nititur, ut credita sit poros vitri pervadere, aut certe in optime clausas phialas viam sibi aperire, alias vero frangere visa sit (*p**) : inque urinatoribus, quibus aliquæ cutis particulæ (*p****) a pressione tutæ sunt, dum reliquæ sub 24. aquæ orgyis merguntur, tanta vi nititur, ut sanguinem de oculis, naribus

(*k*) ROYLE *new exper. phys. mechan. touching the spring of the air exp. 35. SENGUERE D inquis. exper. exp. 6.*

(*l*) PECQUET p. 69.

(*m*) Gypso usus, apud BIRCH *hist. of the royal societ. T. IV. p. 295. &c.*

(*n*) HOMBERG *memoir. de l'Acad. Roy. des Scienc. 1699.*

(*o*) Polycaerus Gottlieb SCHACHER in *disp. de administr. anatom.*

(*p*) Apud CL SCHINZIUM *de calce p. 35.* Ipse vero ejusmodi ova, a clavo olim amico dono data, possideo.

(*p**) *Mem. de Trev. 1742.*

(*p***) Experimentum in femore fecit Blasius PASCAL *de l'équilibre L. II. c. 3 n. 6.*

naribus, & auribus viva sit expressisse (*q*), & cunei quasi in aures intrusi sensus nascatur (*q**) & tympanum denique diffringatur (*q***).

Verum hæc tota, ut immensa sit, aeris pressio nihil quidquam aufert de celeritate sanguinis circuitum vitalem obeuntis, & meruit pro causa auxiliatrice contractionis arteriosæ a magnis viris haberi (*r*). Nempe acris incumbens pondus resistit equidem dilatationi, quæ a cordis impetu omnes arterias dilatante sequitur. Sed paulo post, quando cor nunc laxum quiescit, premit eadem in arterias, earumque parietes ad axin urget, sanguinifque iter promovet, æmulum certe munus nacta fibrarum, quæ arteriam orbiculatim ambeunt. Non posse cerebri vasa depleri, quia ab aere non premuntur, clari viri est observatio (*s*), & omnino in cadaveribus hominum ex frigore emortuorum sanguis in vasa encephali congeritur (*s**).

§. XI. *Pondus partium corporis humani, quæ arteriis incumbunt.*

Utique muscoli, & adeps, & cutis, aliaque corporis humani elementa, arteriis undique circumfusa, resistunt, dum sanguinis nova unda arterias dilatat, easque partes omnes possis pro pondere habere, quod a cordis vi, arterias distendente, elevatur. Facilius hoc pondus, certe obiter æstimamus, quando poplitem alterius pedis, pedis alterius genu imponimus. Ita arteria poplitea, hinc resistantem nacta alterni pedis patellam, inde proprii femoris ossa carnesque, hoc ipsum, & una impositum pondus centum & ultra librarum, alium nempe hominem genu acceptum, absque ulla difficultate elevat, quoties arteria poplitea, a sanguine de corde expulso in diastolen cietur. Magnum inde, ut priori libro ostendimus, cordis robur adparet, nam in omnibus arteriis eum nixum exercet, qui in unica tot libras elevat. Verum nihil inde velocitati sanguinis decedit; nam paulo post, idem quod cor elevavit pondus, in arteriam decumbit, eam comprimit, & sanguinem una cum contracta arteria promovet.

(*q*) SAUVAGES *effets de l'air* p. 13. BIRCH T. I. p. 352.

(*q**) *Phil. Transact.* 11. 349.

(*q***) BONANNI *recreatio ment. & ocul.* p. 247. sc vide L. VIII. Sect. III.

(*r*) PÉCQUET p. 74.

(*s*) F. QUESNAY *de la saignée* p. 18.

(*s**) QUELMAZ *de signor. efflu.* ROSEN *anat. beskrifn* p. 251.

§. XII. *Vis contractilis sive elater arteriæ.*

Enormis est, quam tot arteriæ cordi opponunt, resistentia. Membranzæ robustæ sunt, neque facile extensiles, adeo duræ, ut aortam filo vix constringas, numerus arteriarum incredibilis, area major, quam quisquam fere æstimaverit, angustia in minimis summa, cum aucto parietum robore conjuncta. Et tamen hoc totum innumerabilium arteriarum systema, a velocitate sanguini impressa una dilatatur, & undique tumet. Totum enim corpus animale in cordis systole distenditur, & quasi intumescit (1). Deinde in minimis potissimum canalibus arteriosis, unici globuli capacibus, unaque, ut alias repetimus (2), fere robustioribus (3), quo a corde remotiores sunt, omnium globulorum extimi diametri arteriarum latera contingere, & cuneorum fere modo distendere (4) dicuntur, non absque probabili ratione.

Verum etiam hæc enormis, cordi utique objecta, resistentia paulo post viribus sanguinis motum promoventibus accedit, cum tantumdem procul dubio arteriæ contrahantur, quantum paulo prius dilatata fuerunt.

Cæterum ex hac arteriarum vi, qua cordis motui resistunt, similia fere eorum phænomena explicantur, quæ modo proposuimus. In pediluvii, aut vaporarii, tepor, subrepensque per cutis poros aqua, arteriarum, venarumque parietes laxat, ita cordis dilatantes vires auget, dum auferit resistentiam. Vidit Cl. GAUTIER in ranis vasa ita dilatata, ut duos globulos nunc transmitteret, quod unicum admisserat (2). Ergo eam corporis humani partem magis, quam reliquum corpus, communis cordis impetus dilatabit, totusque artus & tumebit (a), & rubebit. Non ideo sanguinis per eum artum motus aut acceleratur, aut expeditur. Cum enim vim contractilem vaforum minuat, tantumdem auferit de viribus in arteriarum systole sanguinem promoventibus, quantum viribus addit, quæ in diastole operantur. Hinc laxato vaforum robore, sublata adeo aliqua ex causis sanguinis

(1) SENAC T. II. p. 800.

(2) Aqua, cui brachium immisissum, tumescit, quando arteria micat, & vicissim subfidet BIRCH L. C. T. II. p. 412.

(3) Ex *Clifione* WINTRINGHAM vide T. II. p. 73. Non ergo magis flexilia sunt, neque magis dilatantur arteriolæ minimæ, ut satis receptum est, & a Francisco BOISSIER Viro Clar. pronuntiatum de *pulsu* p. 8. conf. p. 27.

(4) Vide n. 14.

(2) *Observ.* T. III. p. 408.(a) HENKELS *betbedsa* p. 126. 127.

guinis motum promoventibus (*b*), a pediluvii pedum œdemata nascuntur, & augentur. De pondere aquæ in pediluvio cutem urgentis hic omitto dicere, cujus omnino minor, quam vis laxantis aquæ, est efficacia. Sed neque caloris in sanguinem recepti vim contemplor, qui utique non in submerso artu, sed in toto corpore hominis sanguinis motum accelerat (*c*).

§. XIII. *Figuræ mutatio.*

Aliquantum plus veri est in hac causa, quæ sanguinis vires retardare dicitur. Utique enim, & fusius hæc describentur (*d*), sanguinis in arterias impulsus impetus flexiones omnes mutat, & partem arteriæ cordi propiorem ultra partem remotiorem protrudit (*e*), angulonique flexionis reddit acutior: arterias una in majorem & amplitudinem & longitudinem producit (*f*), & hætenus vis a corde accepta in his mutationibus consumitur, tantumque decedit motui progressivo, quantum in arteriarum figuris mutatur. Deinde responderi potest, paulo post, in arteriæ systole, flexiones omnes in priorem brevitatem redire, angulum flexionis incrementum, arteriæ axin in se ipsum reduci, & hanc ipsam restitutionem sanguini impulsionem eam reddere, quam arteriarum membranæ sibi sumserant. Est tamen aliquid in hac arteriarum mutatione, quod vere de velocitate demit. Fricitio nempe, cum mutata elastici, durique systematis vasculosi figura, plurima conjungitur: sed fricitio, uti notissimum est, in omnibus machinis majorem partem impensæ celeritatis destruit. Quare de hac retardationis causa liceat repetere (*g*).

§. XIV. *Veræ causæ retardationis in motu sanguinis progressivo subnascentis.*

Sequitur autem, ut eas causas consideremus, quæ vere velocitatem a corde acceptam diminuunt. Primo loco eam enumerasse liceat, quæ fit a dilatato tubo arterioso, sive a lumine trunci minori, quam sunt conjuncta lumina ramorum.

Y 3

Rem

(*b*) SCHWENKER *hamatol.* p. 76.

(*c*) HENKEL *ibid.*

(*d*) n. 20.

(*e*) *Mém. sur le mouvo. du sang Exp.* 45. 56.

(*f*) *Exp.* 48. 57.

(*g*) n. 23.

Rem, ut in anatome arteriarum descripta est, proposuit *Guilielmus COLE (h)*, indeque deduxit, sanguinis circulationem retardare, quæ circa cor nimis rapida sit. Ornatus *KEILIVS* modestam quidem trunci ad ramos rationem sibi sumpsit, quæ potius infra veram sit, nempe 10000 ad 12387 (*i*), numerosas vero divisiones adoptavit triginta (*k*), quadraginta (*l*), & demum quinquaginta (*m*), unde retardationes sanguinis enormes sequuntur, in ratione nempe ad nascentis aortæ celeritatem 615. 5233. & 44307. Deinde in mesenterio aliam rationem velocitatis primæ ad ultimam dare, uti 5261. ad 1. Denique per venosas mesenterii radículas sanguis, secundum Cl. virum, ea fluit celeritate, quæ est ad nascentis arteriæ mesentericæ celeritatem, uti 1. ad 14613 (*o*).

Magno cum plausu hæc theoria fere ab omnibus physiologis (*p*) hujus sæculi recepta fuit, neque calculum suum penitus negavit *Petrus Antonius MICHELLOTTUS (q)*, non perinde cæterum *KEILIANARUM* hypotheseum fautor.

Longe aliam rationem secutus est nuper Vir Cel. *Franciscus SAUVAGES (r)*. Ex ratione nempe 10000 ad 10274, aortæ nempe ad suos ramos, primum progressus (*s*), posuit arteriolas rubras minimas unius globuli rubri capaces esse : diametrum ergo habere $\frac{1}{1240}$ pollicis æqualem (*t*), hinc calculo posito reperit, divisiones intercedere 23 inter ultimam arteriam, primamque (*u*), numerum vasorum minimorum in ea divisione esse

4

(b) *Digress. de secret. p. 97.*

(i) L. II. p. 78. de celerit. sang. p. 46. experimento a femoris arteria sumto.

(k) *KEIL* ibid.

(l) Arbitrario calculo usus.

(m) *Ibid.*

(n) *De secret. anim. p. 88. 89. 93.*

(o) p. 93.

(p) *Archiballus PITCARNE* de modo quo cibi alterantur D. 3. *Job. TAUBOR Exerc. III.* (Sed is utique minorem rationem trunci ad ramos sumpsit.) *Thomas MORGAN philosophical princ. p. 121. 123.* mutatis etiam numeris usus : *Augustinus Fridericus WALTER de sanguinis accierat. et retardat. Josephus SYLVA de la saignée p. 112 : Antonius FIZES physiol. confect. p. 46. : Cl. URLOVIUS de motu sanguinis per arterias & venas n. 45. : Cl. BUTLER de venasecton p. 12. 13. : Bryan ROBINSON *Essays on animal economy* p. 63. 64. PROP. X. &c. *J. N. NEIFELD de secret. n. 217. Franc. BOISSIER de inflammat. p. 219. &c.* Principium ubique idem ponunt, in numeris dissunt.*

(q) l. c. p. 99.

(r) In *Memoir. de l'Acad. des Scienc. de Berlin pour l'année 1755.*

(s) p. 44. Ex *KEILIO* de secret. anim. p. 87.

(t) *Ibid.*

(u) p. 41. 45.

4. 603, 000 (x), eorumque conjuncta lumina aortæ lumine una tertia fere parte latiora, cum id lumen pollicis æquale sit, lumen vero ramorum conjunctorum $\frac{1}{3}$ pollicis æquet (y). Cæterum non supra divisiones 15 in mesenterica arteria ad venas usque reperit (z).

Ego vero, ut ab anatome principium faciam, non credo aut trunci ad ramos rationem, aut divisionum numerum definiri posse. Illa quidem in magnis ramis parva est, & fere sesqui altera (a), ut summa luminum ramorum pro 3, lumen trunci pro 2 haberi queat. Sed ea trunci ratio videtur eundo augeri, ut omnino in minimis, unius globuli vasculis ratio luminis trunci ad ramorum lumina dupla sit (b). Adeoque in minimis ramis contraria ratio obtinet, ejus, quæ in majoribus dominatur. Deficit autem experimentorum fides, qua definiatur, quot divisiones magnam trunci ad ramos rationem habeant, quot parvam, neque lex nota est, qua hæc ratio ita diminutum.

Sed neque numerus divisionum notus est. In humano corpore, ab aorta orsus, numeravi ad retis usque arteriosi in convexitate intestini positi ultimas conspicuas fisiones, divisiones omnino 20, quibus aliquot divisiones adjecisse æquum fuerit, cum ultimas arterias unius globuli oculus noster non attingat. Si nunc ratio sesquialtera constans foret, esset in vigesima divisione ratio trunci ad ramos, uti potentia vigesima numeri 2 ad potentiam numeri 3, sive uti 1048576. ad 3, 585, 218, 301, quæ ratio ad istam redit; 1 ad 3420. Verum ex eo calculo retardatio, perinde ut in KEILIANO, nimia sequeretur, & etiam major fieret error, si plures divisiones admiseris.

Et in universum, quo minorem trunci ad ramos mediam portionem sumferis, & quo plures divisiones feceris, quo majorem denique sumferis arteriam capillarem, eo major emerget luminis ramorum ad lumen trunci ratio. Ipse vir clar. eodem loco, patentiores in visceribus arteriolarum fines recipit (c), & expeditiorem inde per viscera circuitum (d). In mesenterio demum rationem ramorum 5200 ad truncum facit arteriæ mesentericæ

(x) p. 45.

(y) p. 45.

(z) p. 42.

(a) L. II. p. 80. 81.

(b) Ibid.

(c) BOISSIERE I. c. p. 43.

(d) p. 49.

tericæ fedecuplam (e) } valde certe a priori diverſam. Ad numeros vero rem reducere, omnino præcocis videtur conſilii, neque in anatomicæ fundamentum habet.

In calculo Clariffimi BOISSIER ſtatim adparet, gratuito arterias minimas omnes ſumtas eſſe unius globuli capaces, cum & in LEEUWENHOECKIANIS experimentis (f), & in meis (g) denique, multæ arterioliæ minimæ plurium globulorum diametro ſint. Quo plures autem globulos admiferis, eo magis ramorum ad truncum ratio crefcet. Manifeſtum vero eſt. minimam arteriolam, & ab aorta remotiſſimam eſſe, quæ in venuſam continuatur. Ut videatur hæc trunci ad ramos portio infra veram eſſe.

§. XV. *Inde omnino ſanguis retardatur.*

Ex hydraulicis notiſſimum eſt (h), celeritatem liquidi in cono inverſo, cujus ſectiões continuo majores ſiunt, continuo decreſcere, & in ſingulis ejus cono ſectiõibus celeritates ſemper eſſe in ratione luminum, ut tanto minor velocitas ſuperſit in dilatati cono qualibet ſectiõne, quanto ea ſectiõ lumen cono liquorem recipiens ſuperat. Neque difficile eſt perſpectu, unde hæc celeritatis diminutio proveniat. Pauca nempe particulæ fluidi celeritatem, in anguſto lumine acceptam, nunc in ampla ſectiõne in plurimas particulas diffundunt, ut multas ab unica particulas propelli neceſſe ſit; inde verò æquum eſt expectare, numeroſiorum particularum ſingularum retenturas eam velocitatem, quæ ſit ad velocitatem ejus particulæ unicæ plures impellentis, ut numerus particularum ad unitatem.

Hinc in canale amplo, qui cum anguſto canall communicat, velocitates ſunt in utroque canali, in ratione orificiorum inverſa (i). Hinc in vaſe ramoſo, per cujus truncum & ramos aqua a vi emboli agitur, etſi ramorum lumina ſummam trunci lumine majorem conſtituunt, tamen de ramis omnibus nihilo plus affluit, quam de trunco (k), etſi ampliores ſunt, & in ramis

(e) p. 42.

(f) Conf. L. II. p. 24.

(g) Ibid. p. 240.

(h) D. BERNOULLI *hydrodynamic* p. 87, conf. p. 276. & Petri v. MUSCHENBROECK *Inſtitut. phyſic.* p. 326. *Essays de phyſique* p. 391. BOERHAAVE *Præſid.* ad n. CCXII.

(i) ORLOV. *de motu ſang. per arter. & venas* n. 35.

(k) Adeoque in ramis aqua lentius ſiuit, majori copia effluxura, ſi in ampliori oſtior celeritas eadem ſuperaret Fr. BOISSIER, *de Inſuſum.* p. 219.

ramis dilatatis, in experimento, celeritas effluentis liquidi decrevit (*l*). Hinc, cum ejusmodi systematis ramosi unicus ramus dilataretur, velocitas in toto systemate decrevit (*m*). Hinc in tubulis, quorum diametri erant 372. 185. & 90. sive fere 8. 4. & 2. aquæ eodem tempore effluentis quantitates fuerunt 179. $33\frac{1}{2}$ & $6\frac{1}{4}$, minor nempe pro portione celeritas canalis latioris (*n*), & angustioris major. Hinc aliquo ramorum obturato aquæ copia augetur, a 100 ad 109 (*n**). Ita in tubis duris & inanimatis res se habuit.

Sed etiam in corpore animato aliqua experimenta existant, quæ confirmant, eandem etiam in hoc tuborum genere legem obtinere. Ita manifesto vidi, in aneurysmatibus, sive natura ea generasset (*o*), sive arte ea aliqua produxisset (*p*), sanguinis certe celeritatem in arteriæ parte dilatata, memorabili ratione diminui. Neque a'ia procul dubio causa est, cur & in meis experimentis (*q*), & in claror. virorum (*r*) adnotationibus aneurysmata fere fornice polyposo & grumoso obducantur, inque cavea aneurysinatis sanguinis coagula constanter reperiantur.

Vidi vero, ex eadem ratione, sanguinem sub aneurysmate iterum accelerari (*s*), & angustiolem tubum celerius a globulis paucioribus percurri. Vidi denique, cum truncus ramum emitteret angustiolem, celeritatem in eo ramo majorem fuisse (*t*).

Ex istis manifesto sequitur, sanguinis per arterias fluentis velocitatem in aorta quidem maximam esse, in prima jam divisione minui, & magis & magis in repetitarum divisionum minoribus furculis decrefcere, donec in minimis

(*l*) Bryan ROBINSON *Essays on animal economy* p. 64.

(*m*) *Ibid.* p. 80 81.

(*n*) *Ibid.* p. 31. 32. 33.

(*n**) SAUVAGES *de pulsû* p. 22.

(*o*) *Memoir. sur le mouvement du sang Exp.* 88. 52 101.

(*p*) *Exp.* 93. 54.

(*q*) *Opuscul. patholog. obs.* 4. 19. In vivis animalibus *Exp.* 97. Conf. Cl. BOISSIER

L. c. p. 127. in HALES *benignit. t.*

(*r*) FANTON *ad obs.* 1. p. 2. MORGAGNI *advers. anat.* II. p. 81. VALISNIERE

T. III. p. 198. LANCISI *de corde & aneurysm.* p. 232. 241. 248. *Comm. Acad. Petrop.*

T. III. p. 401. 402. *Hist. de l'Acad. des Sciences* 1711. p. 31. *Memoir. de l'Acad.* 1707.

724. *Eph. Nat. Cur.* vol. X. *obs.* 29. MAUGHART *de pulsû crepitante.* In aneurysmate arteriæ popliteæ sanguinis grumosi libræ sedecim. MATANI *de aneurysm.* p. 139.

(*s*) *Memoir. sur le mouvement du sang Exp.* 80 39. Negavit ita fieri Cl. VANDELLI

epist. I. p. LXVIII, quem minor fidem negare meis experimentis, cum sibi fident haberi

possulet.

(*t*) *Exp.* 72.

nimis arteriarum finibus minor superfit. Quanta vero portione diminuat^r, tunc demum intelligemus, quando constantem legem cognitam habebimus, qua lumina ramorum trunci lumen superant, & quando arteriarum minimarum mediocris diameter rectius definita erit; atque adeo numerus divisionum a trunco aortæ ad minimam arteriam certis in numeris expressus notusque habebitur.

§. XVI. *Frictionis vis retardatrix.*

I. *A vasis longitudine.*

Potentissima causa retardatæ velocitatis, qua ex corde sanguis expellitur, est utique frictio, sive adritus particularum fluidi contra asperam superficiem internam canalium, quos id fluidum percurrit, quo præterea omnem consumptionem celeritatis acceptæ referimus, quæ plurima fit in mutatione figuræ canalium & particularum adeo exigua discessione, quæ eos canales constituunt. Ea frictio in canalibus aquilegum maximam potestatem exercet, sive lignei fuerint, sive metallici, sive terrei: efficitque, ut de ultimis tubulorum ostiis multo minor in dato tempore quantitas effluat, quam quidem ex castelli amplitudine, & aquæ per lapsum acquisita celeritate, licebat expectasse.

Ut liquidior fermo fiat, quatuor minimum modis frictio profluentium aquarum celeritatem frangit. Ergo ipsa longitudo tuborum, etiam amplo- rum, & cylindricorum, tamen frictionem auget, cum constrictam superficiem, asperorumque punctorum numerum augeat, contra quæ elementa fluida adteruntur (u). Hinc aquæ ductibus prælongis aquæ celeritas maximo- pere minuitur, & aquæ transfuentis aut copia, aut saltus decrefcit (x). In tubo mille ulnarum, in experimento, undecim duodecimis partibus minus de ultimo labro effluxit, quam ex calculo oportebat in dato tem- pore effluxisse (y). In systemate suo tuborum reperit Clar. olim ami- cus

(u) NOLETT *leçons* T. I. p. 231. 236. 249. 253. Franc. BOISSIER in *Memoir. de l'Acad. des Scienc. de Berlin* 1755. p. 47. Qui a superficie frictionem non augeri, sed esse in ponderis incumbentis ratione, docuerunt, ii de solidorum frictione nuice intelligi debent, neque etiam eam frictionem recte æstimant. Frictio a duplicata superficie quarta parte aucta est, a duplicata pressione dimidia parte NOLETT p. 253.

(x) MARIOTTE *traité du mouvement des eaux* p. 492. edit. Belg. MUSCHEN- BROECK *Essays de physique* p. 389. BOISSIER *Mem. de Berlin*. 1755. p. 47. *diff. sur la maniere dont les médicamens &c.* p. 25.

(y) J. THROPH. DESAGULIERS: *philos. transact.* n. 353.

cus noster *Bryan ROBINSON* effluxus aquarum esse in ratione inverfa radicum quadratarum longitudinum tuborum (*z*), in eadem nempe ratione, quam calculus postulabat (*a*). Iterum, perinde in duris tubis minimeque dilatabilibus comperit *J Adolphus WEDELIUS*, diminuta longitudine tubi, quantitatem effluentis aquæ augeri (*b*). Denique in flexilibus tubis, ad animata corpora pertinentibus, experimentum fecit *Franciscus BOISSIER* (*c*): in felis nempe intestinum tubulum adligavit; invenit, celeritates, atque adeo quantitates effluentis ex fine intestini aquæ, esse fere in ratione longitudinum inverfa, ut per intestini pollices 36 intra 1050 temporis partes ea copia aquæ exiret, quæ intra partes temporis æquales 350 ex intestini parte 18 pollices longa elaberetur, & intra 134 partes temporis easdem de intestini particula non supra sex uncias longa, quem quidem experimenti cum calculo consensum admiferis. Alibi idem vir clarissimus, decurtato tubo, cæterum æque lato, tamen copiam transluentis aquæ augeri confirmavit, apertis vero ramis, de tubo adeo nunc longiori, minorem aquæ portionem prodire (*d*).

§. XVII.

II. *Ab angustia tuborum.*

Angustia tuborum, quos liquor percurrit, utique frictionem auget, deque celeritate demit, auget enim puncta contactuum liquoris ad parietes tubi sui, minuitque numerum particularum, quæ in latiori canale inoffensæ per liberum lumen canalıs transibant (*e*). Dudum viderunt aquileges, ex tubo duplæ diametri plus (*f*) aquæ fluere, quam ex duobus tubis, quorum diameter prioris tubi subdupla est, atque omnino quadruplum aquæ fluere ex tubo, cujus diameter ad minoris tubi diametrum se non penitus uti 4 ad 1, sed uti $\frac{5}{4}$ ad 1 habet (*g*).

Porro

- (*a*) Effluxus nempe fuerunt 175. 133. 57 $\frac{1}{2}$ ex tubis quorum longitudo erat 8. 4. a. l. c. p. 29.
 (*a*) HELSHAM *course of leſures* p. 47. 225. J. DOM. SANDRIS *de ſanguine* p. 24
 (*b*) *De velocitate ſanguinis a ſtatu vaſorum* &c. n. 30.
 (*c*) *De pulſu* p. 10.
 (*d*) *Memoir. de l'Acad. de Berlin* 1755. p. 47. 48.
 (*e*) MARIOTTE l. c. p. 427. JUBIN *Philof. tranſ. Æ.* n. 355. *diſſert.* p. 59.
 (*f*) NOLLET *leçons* T. I. p. 25'. *Memoir. de l'Acad. Roy. des Sciences.* 1709. p. 275.
 (*g*) *Memoires* l. c. p. 277.

Porro repererunt, in perangustis tubis incredibili fere portione vim frictionis retardantem crescere. In tubulo nempe, cui trium linearum diameter est, minuitur celeritas tribus totis decimis (*h*); deinde in vase, quod eundem arcatur, aut in quocunque demum minori tubulo, aiunt, celeritatis diminutionem tanto majorem esse, hac prima diminutione, quanto vasis minoris diameter minor fuerit diametro trium linearum. Si adeo vas capillare diametri fuerit, quæ est globuli rubri, nempe non major quam $\frac{1}{1840}$ pollicis, quæ diameter est trium linearum pars 485ta, erit etiam decrementum velocitatis in arteria minima ad decrementum velocitatis in arteria capillari, tantum, ut non supra $\frac{1}{1544}$ partem effluat ejus sanguinis, qui quidem efflueret, si hæc angustatio non intercederet; enormis ratio, neque incredibilis, notissimum enim est per tubulos vitreos, multo quam $\frac{1}{240}$ pollicis laxiores, nulla fere vi liquidissimam aquam embolo pelli. Sæpe memini, & hic repeto, me anelliano siphone aquam quidem hætenus per tubulos argenteos subtiliores urfisse, quam primum vero ea aqua coloratas particulas receperat, nihil ultra secutum fuisse. Si nunc arteriam trilinearem comparaveris cum aorta, constabit etiam eam arteriam multum de celeritate amisisse, quæ in aortæ principio est, in tubulo ergo capillari, si hæc firma sunt, multo minorem, quam $\frac{1}{672}$ partem velocitatis superesse, qua cor sanguinem expulit.

§. XVIII.

III. *Frictionem auget celeritas.*

Quo velocius liquor quicunque canalem suum perfluit, eo plures in dato tempore particulæ fluidi ad solidam tubi superficiem confricantur, eo ergo frictio major fit, quod est simplicissimum (*k*).

§. XIX.

(*h*) SAUVAGES in *hemastatiks* p. 110. III. 41.

(*k*) MUSCHENBROECK *essays de physique* p. 185. DESAMONTONS *Mem. de l'Acad.* 1699. p. 260. DESAGULIERS *course of experimental philosophy* T. I. p. 193. Resistentiam nempe vir Clar. æstimat, uti productum frictionis in tempus & velocitatem; DESAMONTONS frictionem, ut pondus in velocitatem ductum.

§. XIX.

I V. *Et figuræ in vase mutatio, ob plicas.*

Dixi (l),¹ arterias quidem ex situ suo motas restitui paulo post, inque ea restitutione fluidum vitale urgere, neque adeo vim totam perire, qua latera arteriarum distenduntur, & mutantur, & qua arteriæ inflexæ pars secunda a principio motus educitur & repellitur (m).

Magnam tamen partem motus accepti in mutatione minimarum particularum, quæ canalem constituunt, perire, utique certum est. Mutationem vero, quæ fit in flexion: corporum, magnam cohesioni minimorum elementorum vim inferre constat, cum ea sola, repetita, omnia aut solidissima, aut flexilissima corpora, paulo citius paulove serius rumpantur.

Sed etiam in solidissimis & levissimis tubis curvitas celeritatem minuit, dum particularum fluidi in parietes illapsus, atque adeo contra minimas asperitates earum particularum frictionem auget. In canale enim ad angulum rectum flexo, facile intelligitur, maximam, partem fluenti recta illabi in secundi lateris gnomonis parietem ulteriorem.

Quare, etsi in ejusmodi canalibus, liquidissimo humore plenis, nullam retardationem admiserunt viri clarissimi (n), experimenta tamen ostendunt, utique etiam in his tubis flexionem magnam partem acceptæ celeritatis destruere (o). Datam aquæ copiam rectus canalis transmittit intra tempuscula novem. Idem, aut æqualis canalis, quater flexus, 14 tempuscula requirit, ut eadem aquæ copia perfluat, & 18, si octies flexus fuerit.

Non ideo continuo oportet BELLINI (p) calculum probare, qui vim plicarum in minuenda celeritate nimii fecit, & singulam plicam tantam de velocitate primigenia portionem deivere adfirmavit, ut celeritas a plicæ actione delicta, sit ad eam primigeniam velocitatem, ut unitas est ad plicarum numerum. Ita in canale quater millies octingenties plicato, celeritas est, secundum virum clar. ad celeritatem ejusdem tubi in rectitudinem exportecti

(l) n. 22.

(m) Ant. FIZES de lieme p. 116.

(n) P. A. MICHELOTTUS l. c. p. 139. 140. W'AL'THER in progr. de inflammatione. J. Adolphus W'EDDEL in disp. de velocitate sanguinis

... (o) HAMBERGER l. c. p. 102. 103. 104.

(p) De ferment. & g'andul. prop. XL p. 161. 162. CHEYNE theory of the gout p. 74. 75.

porrecti, uti unitas ad 4800. Hic enim calculus tum demum verus est, quando tota fluidi celeritas per plicarum repetitionem destruitur. Quare neque alterius clari viri (q) calculum sequimur, qui etiam majorem plicarum in celeritate destruenda rationem fecit, ut sex plicæ duplo majorem velocitatis portionem destruerent, quam quatuor.

Aliud genus plicarum internum est, tum in arteriis, quarum facies interior rugis quibusdam plicisque exaratur, ut in arterioso pueri modo nati ductu, in arteria bronchiali, lienali, hepatica (r); aut alias plicæ nonnullæ ad originem ramorum eminent (s). Illæ aliquam utique, hæc vero parvam omnino frictionem excitare poterunt, eodem fere modo, uti viæ scabrities rotas magis, quam perfecta æquoris planities moratur.

Facile vero intelligitur, utramque retardationis causam eo potentius operari, quo canalis plicatus minor fuerit. Eo minor enim erit numerus particularum, quæ absque illapsu ad parietes per canalem flexum transfluunt.

§. XX. Ob figuram conicam.

Alia causa retardationis, quæ cum priori ad idem fere redit, est in figura conica, directâ. Nam etiam hæc figura facit, ut liquor in canalis parietes illabatur, eos distendat, eorumque ambitum mutet. Vel leviter enim meditatus intelliget, posse quidem totam massam sanguinis pro filorum serie haberi, qualia utique in animalibus frigidi sanguinis etiam oculi ostendunt. Deinde in singulo ramo arterioso, cujus amplius ostium admittit sanguinem, angustius emitit, reliquis omnibus æqualibus, absque illapsu quidem exire filorum sanguinis numerum illius æqualem, quem minus ostium transmittit; reliqua fila omnia, quæ anulum faciunt, quo ostium minus a majori superatur, utique in parietem arteriæ illabi, eumque conari distendere, donec lumen vasis minus lumini majori æquale sit (t). Etiam ex ista causa aliqua pars celeritatis sanguinis primigeniæ destruitur. est enim hæc arteriæ distentio vera flexio, ex breviori curva in longam magis. Hinc, si cylindro tubum conicum adpenderis, eo celerius evacuatur, quo iste tubus magis

(q) NEIFELD de secret. n. 173.

(r) WEISS de arter. viscer. prop. & L. II. p. 66.

(s) L. II. p. 67.

(t) BELLIN. propof. XXV. de motu bilis SCHREIBER Element. p. 311. FIZZY de Lenz p. 119. BOERHAAVE ad n. CCKII.

gis divergit (u), eo tardius adeo, quo magis convergeret. Hinc cum in venam arteria per vulnus utriusque commune pateret, ipsa arteria latior facta est (u^*). Hanc speculationem addidi, veram, si arteria conica convergit. Verum curatior anatomie utique detexit, arterias ferias esse cylindrorum, ad singulos ramorum exortus minorum (u^{**})

§. XXI. IV. *Ob majores angulos.*

Nunc ad angulos transitur, in quibus pariter sanguis retardatur; & pars ejus velocitatis perit, qua primum a corde prodit. Velocitas a corde accepta optime conservatur in ea sanguinis arteriosi parte (x), quæ per axin fluit, aut axi certe parallela manat, & ad quam vis motrix, parietum nempe cordis contractio, ad perpendicularum operatur. Sequitur ut tanto plus de ea velocitate pereat, quanto majori sub angulo, ad lineam per axin ducentem facto, sanguis e trunco arteriæ in ramos discedit, sive, fluida de fistulis, æque latis, & oblique erectis, & ex trunco exhibunt celeritatibus, quæ sunt in ratione perpendicularium linearum, quæ obliquas elevationes metiuntur (x^*). Omnis enim motus obliquus potest in duos resolvi (y), qui, in exemplo, erunt motus quidem progressivus, quo a corde sanguis recedit, alterque, quo secundum angulum quemcumque ab axi, & linea recta motus progressivi directrice, ad latus declinat. Ut enim hæc linea augetur, omnibus æqualibus, ita certe minuitur linea motus progressivi, sive spatium, quo eodem tempore sanguis a corde recedit. Simplicius adhuc, si sanguinem in hypothesi vix quidquam diversa a vero, habeas pro globulorum catena, dubium non est, quin globuli a corde velocitate primigenia imbuti, longissime propellant globulos, qui in eadem linea recta jacent, & quos ad perpendicularum feriunt: minus vero longe propellant eos, qui ad angulum aliquem cum primis, motum impertientibus globulis, disponuntur, & ad quos oblique motum suum transmittunt, tanto minorem, quo est obliquior, & quo angulus lineæ directionis obliquæ cum linea motus progressivi recta major est. Minor enim erit velocitas anguli femirecti

(x) BERNOULLI *hydrodynamic.* p. 44. 176.

(x^*) *Obs. of a Soc. at Lond.* T. I. p. 140.

(x^{**}) L. II. p. 57.

(x) p. 166.

(x^*) SANDRIS I. C.

(y) COLF. HESLHAM *course of lectures* T. II. l. 4.

mirecti, minor recti, minima obtusi. In recto sola, pressio lateralis superest, deleta pressione recta: in obtuso etiam de pressione laterali multum perit, cum lateralis pressio tunc obliqua fiat, secundumque angulorum cum linea rectum angulum intercipientem factorum augmenta lateralis pressio minuatur.

Etiam hanc retardationem rejecit avunculus olim noster J. ADOLPHUS WEDEL (z), & effluentis liquidi eandem quantitatem in experimento reperit, quocunque demum angulo ramus, in systemate tuborum consentientium, a trunco natus fuisset. Brevitas forte systematis hic in vitio fuit. Cl. enim viri gener, quem etiam libentius laudo, postquam graves mecum inimicitias exercuit, GEORGIUS EHRHARDUS HAMBERGER (a), in simili systemate repetitis periculis reperit, majorem quidem celeritatem superesse in ramis ad angulum acutum de trunco natis, minorem in iis, qui angulum cum trunco rectum interciperent, minimam denique, in majoribus inprimis angulis, si ad obtusum angulum ramus prodiret. Sed etiam in fluminibus, aqua eos ramos, qui ad angulos rectos obtusosve de præcipuo flumine prodeunt (b), detrectat subire. Porro Cl. BOISSIER siphoni duos tubos vitreos appendit, quorum alter erat in directione trunci, alter cum ea directione angulum intercipiebat. Longius utique progressus est, migrante embolo, aqua quæ in tubum directum prodibat (c). Inde sequitur, in ramis minorem, quam in trunco sanguinis velocitatem esse (d). Sileo vero hac occasione monere, ne projectilium corporum consideratio admisceatur, quorum iter ex gravitate, & motu trajectorio temperatur, & in quibus angulus semirectus ad maximam distantiam corpus motum promovet (e). Motus enim projectilis mensuram aliæ, quam labentis liquidi, adfectiones ingrediuntur.

§. XXII.

(z) *De velocit. sang.*

(a) *Physiol. Med.* n. 176. p. 105. & n. 328. *diff. sur la secretion en général* r. XL.

(b) PLACENTINUS *de vena sectione* p. 66.

(c) *De l'inflamm.* p. 282.

(d) SCHREFFER *almag.* p. 245.

(e) G. J. GRAVEZANDE *Instit.* n. 510. HERSHAM *course of lectures* n. 181. 186. MUSCHENBROECK *essays de physique* p. 121. & C. BIRCH l. c. T. III. p. 100. experimento in globo facto, qualem *granatam* vocat, in quo tamen infra 45 major projectilium favor fuit.

§. XXII. *Hæc ad corpus animatum transferuntur.*

Non desunt experimenta, ex quibus probabile fiat, etiam in animato corpore leges hydraulicas valere. Ita a longitudine vasorum retardationem nasci suadent aliqua, & alia demonstrant. Majorum animalium pulsus rari sunt (*f*), minorum celeres, interque homines Ill. Archiarorum comes J. Baptista SENAC (*g*) pulsus proceriorum militum pauciores deprehendit, quam virorum minoris staturæ, quibus nempe brevior a corde ad carpum via esset (*h*). Deinde arteriola exigua, plus omnino fundit sanguinis, quando ex magno arterioso trunco prodit (*i*), quam alia etiam latioris diametri arteria. quæ extremis membris propior nascitur. Quare non penitus immerito Clari viri, nostrique (*k*) inprimis amici receperunt, tardiores in sanguine motus esse, quo longius a corde recessum fuerit.

Sed ab angustia potissimum magnorum canalium magna retardatio merito expectatur, quæ tanta est, ut nostra quidem vascula omnibus capillaribus tubulis minora sint, & per ejusmodi poros mechanica emboli vi, aut ponderis impulsu, liquorem aliqua cum celeritate promovere nequas.

Si enim minima vascula per nas aliquanto majoris esse luminis, quam est globuli rubri diameter reperies aut non majora esse, quam $\frac{1}{7540}$ pollicis, aut omnino, ut ego quidem existimo, minora (*l*). Inde intelligitur, quemlibet nunc globulum superficiei internæ canalis sui in omni flexu sui canalis applicari, cum in majoribus vasis multa certe pars sanguinis inoffensa flexum superet. Deinde id fluidum, quod rubro sanguine subtilius est, utique plurima parte sui ad parietem sui canalis fricatur.

Si vero eousque hæc consideratio ornetur, ut sumatur, tota sua superficie (*m*) globulum minimum totam superficiem sui capillaris vasculi radere: si præterea addatur, adeo angustam per minima vascula viam esse, ut

(*f*) Vide Sect. III. n. 16.

(*g*) *Traité du cœur* T. II. p. 150.

(*h*) SCHWENKE L. C. p. 25.

(*i*) H. FRANCISCUS LE DRAN *observat. de Chirurg.* T. I. p. 139.

(*k*) SCHREIBER *abnogoß* p. 228. Negavit distantiam a corde, & longitudinem arteriosi canalis moram in sanguinis celeritate facere Josephus MORLAND *force of the heart* p. 20. 21. & MORGAN *physiolog. princip.* p. 44. 45. scilicet natæ non satis recte explorata.

(*l*) L. V. p. 58. 59.

(*m*) SCHREIBER L. C.

ut globuli rubri ne conservata quidem figura sua transitum inveniunt, inque ovatas omnino moleculas transeant, quarum minor nunc diameter iter sibi per suum vasculum aperit (*n*), facile quidem video, incredibilem frictionem nasci, si lumina minimorum canalium minora ponas maximis globulorum sanguineorum circulis, & eos globulos omnes toto maximo circulo suo, contra totos circulos luminum canalium minimorum incuneatos impingere, atque eos parietes ita distendere ponas, ut figuram suam a resistentibus luminibus cogantur mutare. Augentur enim aliunde frictiones, quoties corpora, quæ punctis unice se contingebant, nunc totis superficiebus se contingunt.

Verum eam figuræ in globulis mutationem nondum video ad eam evidentiam pervenisse, ut tuto theoriam superstruere liceat (*p*), & quidem mihi semper hic nimis aliquid visum est, facitque, ne eam admittam, celeritas minime exigua, qua vidi eos globulos per suarum venularum angustos mæandros circumferri, cum omnino ab ea distentione angustiorum luminum maximam retardationem æquum foret expectasse.

§. XXIII. *Plicarum vis in corpore animalium.*

Si in duris & immotis canalibus aliqua plicarum & frictionum retardatrix potestas est (*t*) erit multo major in canalibus flexilibus & elasticis, quorum figuræ ab illapso fluido vitali (*u*) omnino mutantur, inque ea mutatione pars motus progressivi consumetur. In unica equidem plica, arte facta, flexuve unico arteriæ venæve vivi animalis, non potui satis certo eam retardationem percipere (*x*). Sed in animalibus utique arteriæ non unica flexione incurvantur, quæ motus impressi exiguam particulam consumat: repetitæ & numerosæ sunt, & grandium truncorum flexiones (*y*), &

(*n*) L. V. p. 58.

(*p*) L. V. p. 59.

(*t*) p. 181.

(*u*) SCHREIBER *Animag.* p. 228.

(*x*) In duobus experimentis videbatur inde sanguis retardari *Exp.* 135. 182. in tertio neutiquam *Exp.* 136.

(*y*) Maxime arteriarum, quæ partes adeunt, quarum variabilis est longitudo, linguarium, facialium, splenicarum. Vide L. II. p. 84.

& minimorum, plurimis locis, vasculorum, frequentiores tamen in utero, reneque. Ita, dum singula plica tantillum de velocitate demit, conjunctus multarum effectus utique majoris erit momenti (z). Ita in epididymide minime obscurum est exemplum, argentum vivum, fluidissimum certe metallum, vi magna columæ impendentis (a), aut excitati, ut ego solebam, vacui spatii, impulsom, ægre tamen totam valis unci, sed innumeris mœandris plicati, longitudinem relegere, & lentissime demum eo motu defungi, si omnino cauto labore eo urgeatur, aliud vero levius liquidum, aut coloratam aquam, nulla vi emboli eo adigi, ut ad caput usque epididymidis veniat. Hinc a retardato sanguine, flexæ, & contortæ arteriæ intumescere solent (a) eaque serpentina figura in adulto homine augetur.

Sed etiam, ut in nonnullis experimentis (b) meis, ita in aliis sæpe vidi, quantum etiam unica plica in motu per canalem aliquem retardando possit. Sæpe, dum coloratum sebum injiciebamus, ut a brachio excluderem, cadaveris infantini brachiam unice super pectus reponebam, ut acutus brachialis arteriæ cum subclavia flexus fieret. Ita, quæ magno cum impetu in extensum brachium irrumpit cera, eadem a solo hoc flexu averfa, in brachium ferri desinebat. Ita umbilicales, grandissimæ arteriæ, ob insignem, quem cum extenso puero intercipiunt anfractum, continuo sanguinem desinunt suppeditare. Ita ab extensione colli sola nata est apoplexia, cum sanguis celerius in cerebrum ferretur (c).

§. XXIV. *Vis angulorum.*

In repletionem vasorum, quæ siphone fit, & cordis utique vim hæcenus imitatur, quod per arterias humanas liquorem qualemcunque impellat, sæpe observatum est, eos ramos a liquore neglectos fuisse, nihilque a communi penu recepisse, atque adeo per ea vasa celeritatem non fractam unice, sed omnino deletam fuisse, quæ ad angulum retrogradum nascuntur (d), ut in spinali arteria. Umbilicalium turcorum, quos modo excitavi, par fere est ratio, cum certe contra propriam, sanguinis per aor-

A a 2

tam

(z) Quæ est CL. MORRO: encheiresis de semine duct.

(a) Hæmorrhagias inde frenari HÆBERSTREIT.

(a*) De carotidibus, vertebralibus, splenicis COWPER *Fb. I. Trans* 280.

(b) p. 181.

(c) De la CONDAMINE *introduit. bistor. q. p. 102.*

(d) COWPER *oppos. d. f. 28.*

tam descendens directionem, sanguinem sursum revehant, etsi vere ad acutum angulum de aorta nascuntur. Deinde in vivo animale sanguinem celerius per truncum fluere, tardius, & pro magna portione, in ramis ad acutum angulum natis, viri in natura colenda exercitati est observatio (c). Inter meas observationes sunt equidem (f), in quibus sanguinis per ramos, quam per truncum velocior motus est. Verum multa sunt, quæ hunc eventum, præter naturæ consilium, potuerunt producere, ut libera anatomis, in quam ramus se facilius depleret, aut vicinum vulnus. In alio certe experimento, cujus nullum, quantum novi, vitium fuit, sanguis per ramos ad acutiores angulos natos, celerius fluxit (g), & constantiori flumine, quam in iis quidem ramis, quorum a trunco origo majorem angulum comprehendebat.

Ex hac cæterum angulorum contemplatione subtiliter olim deduxit *Georgius MARTINE* (h) velocitatem in corpore humano, & in ramis cordi proximis, & in iis æqualem esse, qui remotissimo a corde loco pronascuntur: cum rami cordi propiores ad angulos fere rectos oriantur, in quibus velocitas frangatur, rami vero ultimi, & capillares, ad angulos peracutos prodeant, atque adeo de motu progressivo minimum amitant. Sed anatomæ huic speculationi minus favet, cum passim retia minorum vasorum ad varios omnino angulos dividantur (i).

Aucta sanguinis celeritate, perinde ut in tubis inanimatis, etiam in animalium vasis frictionem augeri, atque adeo hæcenus febrem sibi ipsi remedio esse, non improbabilis est conjectura, cum & theorizæ consentiat, & in febribus hujus frictionis manifesta vestigia adsint, plus nempe terræ per urinam egeratur, & sedimenta aqua graviora nascuntur (k). Febrem vero sibi esse remedio ita intelligendum est, ut de nimio impetu, quem sanguis a corde accepit, plus quam in naturali sanguinis itinere, per frictionem dematur, quæ una cum celeritate sanguinis aucta est.

§. XXV.

(c) *HALES hæmorrhagiz* p. 67.(f) *Exp.* 72. 93.

(g) p. 73.

(h) *De animalib. similib.* p. 187. *CHESEBROUGH anatomy of human body* Edit. VI. p. 195.(i) *L. II.* p. 83.(k) Vide interim *CL. B. LANGRISH experimenta moderna. prædica.*

§. XXV. *Aliæ causæ retardationis.*

Resistentia quam sanguis in ramis experitur.

Sunt præter has conditiones, velocitatem primigeniam destruentes, animato corpori & inanimatis tubis communes, aliquæ, quæ corpori animali peculiare sunt. Ita ipsa repetita ramorum in animali divisio, retardationis genus efficit, cujus extra animal exempla rara sunt. Minime enim dubium est, quin frictiones ramorum celeritatem minuant, qua trunci sanguis evacuat; ramorum enim plicæ efficiunt, quod efficeret pars luminis clausa (1). Nam, ut semel repetam, quanta portione trunci celeritas per ramos minuitur, tanta portio luminis trunci potest pro clausa haberi. Sed ea quasi obturatio motum progressivum retardat, & in lateralem pressionem convertit. Truncus ramosus, cum uno ramo aperto dedit uncias aquæ 29 cum dimidia, omnibus apertis uncias 36 cum $\frac{7}{8}$ (1*)

§. XXVI. *Anastomoses.*

Arteriarum anastomoses hæcenus sanguinis motum adjuvant, quod periculum obstructionum minuant, cæterum non possunt non inter causas esse, quæ sanguinis celeritatem minuunt. Sæpissime enim, etiam majores arteriæ, contrario perfecte ductu sibi occurrunt, inque unicum canalem abeunt, cujus duæ sunt sanguinæ columnæ, utraq; a corde projecta, quæ in medio arcu contrariæ sibi obnituntur. Ita in arteriis mesentericis, mesocolicis, Willisii circulo, arteriis recurrentibus cubiti, ulnæque, arteriis epigastricis & mammariis, arteriis intercostalibus & dorsalibus, & alibi, innumeralibus in corpore humano locis, inque capillarum denique vasorum per totum corpus animale dispersis retibus, arteriæ contrariæ in unum truncum coalescunt (m). Non potest autem fieri, quin contrarii sanguinis torrentes in se invicem nixi, aliquam partem celeritatis suæ sibi mutuo destruant, neque eam exiguam, cum sanguis eo elatere destituatur, qui in collisione obviorum sibi corporum durorum amissam ab ictu mutuo

A a 3

veloci-

(1) Conf. Fr. SAUVAGES *de inflammat.* n. 15. BERROUZZI *Lyridynam.* loco cit.

(1*) ROBINSON *L. c.* p. 66.

(m) *L. II.* p. 86.

velocitatem regenerat. Sed etiam in vivo animale hos contrariarum columnarum ictus vidi (*n*) satis sæpe vividos. Ita, paulo alio modo, sanguis etiam in venis minoribus, quæ in majorem se inmittunt, a torrente majoris trunci repulsus de sua celeritate amittit (*o*). Insignis iste anastomosis effectus, nondum, quoad nunc memini, a quoquam scriptorum mathematicorum consideratus fuit.

§. XXVII. Sanguinis viscor.

Minime vero negligere oportet potentem utique causam retardationis, quæ est a sanguinis visciditate. Neque enim dubium est, quin sanguinis fluida natura a solo motu progressivo sustentetur (*p*), cum in homine, & in aliis animalibus, majoribus (*q*) etiam magis, sanguis suis ex vasis emissus continuo, & intra brevissimum temporis spatium in solidam gelatinæ naturam cogatur. Nunc si motus sanguinis intercedit, ne is vitalis liquor coeat, necesse est ejus motus partem ab ipsa ea visciditate consumi, cujus effectum motus progressivus destruit, sive, ut simplicius rem exponamus, ejus motus partem in dimovendis a se elementis sanguinis, aque vi attractibili absumi, qua ii globuli in mutuos contactus nituntur, & quam motus progressivus superat. Experimentis enim constat, motu sanguinis in vivo animale languente (*r*), aut destructo (*s*), globulos continuo, amissa, ut videtur, spheræ figura coire: eosdemque iterum solvi, prioremque distinctorum globulorum figuram recuperare, quando motus restitutus est (*t*). Deinde notissimum est, & in frigidis animalibus vulnera arteriarum liquore rubro, alba circumdato nebula, continuo claudi (*u*), qui compactissimam arteriæ obducit, utique non fluidus, cum vulnus obturet, cordifque

(*n*) *Second Memoire* plurimis locis. In eodem trunco *Exp.* 96. 129. 137. 153. 154. 155.* 155. 157. 171. 172. 172. 173. 180. 181. 187. 184. 190. Nihil interest, quod aliqua horum experimentorum ad venas pertineant: In contrariis per anastomosis conjunctis vasis vide *Exp.* 132. p. 58. Sed plures obfcl. aliis sub verbis latent.

(*o*) *Exp.* 137. 145.

(*p*) *Conf.* L. V. p. 26.

(*q*) Ut in equo *BARKER history of the Royal Society* T. IV. p. 192.

(*r*) *Exp.* 93.

(*s*) *Exp.* 6. 7. 18. 19. 50. 93. 155.

(*t*) *Exp.* 6. 7. 18. 155. Qui hunc eventum nuper recevit VANDERLIIUS, ex repetito experimento procul dubio nobiscum reconciliabitur *Epist.* I. p. LXVII.

(*u*) *Exp.* 153. 154. 157. 160. 161. 163. 160. 167. 170. 171. 170. 177. 178. 180. 182. 184. 187.

que resistat impetui, & in canibus grandiorum etiam arteriarum vulnera a coacti cruoris grumo sanguinem fundere prohibeantur (x).

Negavit equidem rationem hujus visciditatis haberi debere, acris olim ingenii vir *Georgius Erhardus* HAMBERGER (y). Verum vel sola injectio anatomica facile ostendit, quam magna ratione facilius aqua pura per corporum animatorum vasa urgeatur, si cum tardo aliquo viscidoque liquore, cera, sebove, comparaveris.

Alia adhuc ratio est, qua viscidi liquores motum progressivum sanguinis debilitant. Nempe ad suorum canalium parietes & sanguinis globuli adtrahuntur, & lymphatica gelatina. Illud quidem phaenomenon saepe vidi, ut contra proprium pondus ad parietes etiam exteriores arteriarum globuli rubri retinerentur (z): & dissecta arteria, foramine mesenterio inflicto, tamen sanguis ad circulare lumen discissae arteriae retentus defluere negaret (a). Hinc, nam etiam huc priora experimenta redeunt, in parvis animalibus haemorrhagiae vix oriuntur, quod majori vi sanguis ad arteriarum parietes adtrahatur, quam quidem a corde depellitur (b). In mytilis sanguinem, quem aliqua vascula effuderant, alia resorbent (c). Sed etiam grandium arteriarum, aortaeque interiori faciei adeo potenter grumi sanguinei adhaerescunt, ut huic arteriae pro membrana sint, ejusque in substantiam, quam vocant, omnino transeant (d).

De lymphæ saepe & repetito monui, eam albæ nebulae specie medios in rima arteriolæ venæ læsæ globulos ambire (e), & venæ parieti adeo adherere, ut nihil quidquam effluat, cum deterfa ea nebula continuo torrentis ad modum sanguis de vulnere erumpat.

Hæc cæterum adhaesio (f) in minoribus tubulis, etiam inanimatis, inque omnibus fluidis notis constanter dominatur. Argentum vivum fluidissimum, ad levissimum barometri vitrum, vehementer trahitur, ut capillares tubos omittam.

De

(x) SAUVAGES in HALLES p. 43. SAVIARD *exp.* 61. conf. L. V. p. 20.

(y) *De cordis diafole* n. X. conf. L. IV. p. 442.

(z) *Exp.* 90. 98. 198. 216. 219. 220. Ita palpebræ interjectum liquorem adtrahunt SAUVAGES *physiol.* p. 176.

(a) *Exp.* 210. 211. 212. 213. 214.

(b) KRUGER *physiologie* n. 201.

(c) HALLES *hamistat.* p. 96. SCHWENKE p. 27.

(d) *Opuscul. patholog. obs.* 19.

(e) L. V. p. 124.

(f) Eam inter causas motus sanguinis varii scriptores posuerunt v. g. NEIFELD *de sacris.* p. 84. 86. De vasis lacteis adfirmat WRYTT *physiol. ess.* p. 74.

De anellianis tubulis monui, sed hoc loco expedit repetiſſe, aquam equidem, quæ minus viſcida ſit, emboli vi de anguſtiſſimis canaliculis expelli poſſe, coloratum vero liquorem retineri, neque hoc iter abſolvere poſſe, quod craſſiores proculdubio particulæ canali vehementius adhæret (g).

Nunc ſi ſanguis arteriarum canalibus avet adhære, neque tamen in vivo animale ſanoque adhæret, minime dubium eſt, quin hæc potentia a contraria potentia deſtruatur, eamque viciffim deſtruat, partemque adeo progreſſivi ſanguinis motus occupet aboleatque.

§. XXVIII. *Ergo ſanguinis per arterias minimas fluentis celeritas minor eſt.*

Meſura hujus decrementi.

Ex iſtis cauſis, & ex aliis, ſi quæ forte meam diligentiam fugerunt, vulgo conſentitur, minori in minimis vaſis, quam in truncis, celeritate ſanguinem circumferri: & in univerſum celeſtatem in minimis vaſis tanto minorem ſuperſeſſe, quanto quævis arteriola minor eſt, & a corde remotior. Ita lentum in vaſis capillaribus ſanguinis motum eſſe, primus forte inſignis olim naturæ cultor Johannes SWAMMERDAM (h) monuit: ſed etiam Antonius de HEIDE (i) in vaſis capillaribus prius, quam in trunco ſanguinem ſtagnare, ſua per experimenta reperit. Porro Henricus MILES (k) in majoribus canalibus rariſſimum ſanguinem torrentis modoruere, in minoribus rubros globulos, aliquo intervallo diſtinctos, lentius ſe infequi, non adeo dudum retulit. Magnam rationem hujus retardationis eſſe, quæ tamen calculo erui nequeat, graviter pronuntiavit Petrus Antonius MICHELOTTUS (l): & vaſa capillaria lente a ſanguine perſui J. Baſtiſta SENAC (m). & Hermannus BOERHAAVE (n), & alii auctores conſenſerunt. Addit Cl. STEVENSON, globulum rubrum aream microſco-

(g) Simile experimentum habet Stephanus HALEE *Bamaſt.* p. 159.

(h) In *corollar.* ad diſſ. de *respiratione.*

(i) *Exo.* 8.

(k) *Phil. Tranſact.* n. 460.

(l) *Separ. fluid.* p. 99. 100.

(m) *Γ II.* p. 148.

(n) *Præſid.* ad *Inſtit. rei Med.* D. 2251.

microscopio subjectam, exilē utique & unius forte lineæ, intra octo & decem demum pulsus percurrere (n*).

§. XXIX. *Qui mensuram aliquam propofuerint.*

Propius accuratam rationem primigeniæ velocitatis ad diminutam illam, inque minimis vasis superstitem, exploravit *Jacobus KELLIGUS* (o) unica equidem causa usus retardationis.

Deinde *Stephanus HALES*, sanguinem in vasis musculosis ranae intra minutum primum duas unice tertias pollicis partes percurrere, adeoque 646^{ies} (p) tardius fluere, quam ex corde humano exeuns sanguis, se vidisse putavit: multum equidem non a nostris unice, sed ab *Antonii v. LEEUWENHOECK* (q) experimentis diversus. Iste enim Vir, in observandis utique naturæ phænomenis & solers, & multa expertus, in anguilla sanguinem intra unum pulsus, aut $\frac{1}{2}$ minuti primi, decimam quintam pollicis partem percurrere, atque adeo pene quinque in minuto primo pollices superare, calculo posito scripsit, quæ celeritas est ad *HALESIANAM* ut 15 ad 2. Cum vero rana multo vividius, quam anguilla sit animal, & intra idem tempus plures habeat pulsus, adparet, in rana etiam sanguinem plus quam quinque pollices percursum.

Alia etiam ratione in definiendo hoc decremento usus est idem ingeniosus auctor *Stephanus HALES* (r). Metitus nempe aquæ pondus, quæ dato tempore de ostio trunci arteriæ mesentericæ efflueret, eam quantitatem cum ea aqua comparavit, quam omnia intestina dissecta reddunt: ita enim credit exprimi aquæ quantitatem, quæ per omnes ramos arteriæ mesentericæ apertos dato tempore fluit. Eam rationem Vir Cl. tripla non majorem reperit. Deinde, cum arteria mesenterica, ut ingens sit, tamen aortæ sit ramus, inque nascente aorta celeritatem majorem esse facile persuadeamur, rationem celeritatis in aorta, ad celeritatem in arteria mesenterica reperit ut 1. 17. ad 1. Denique liquorem aortæ injectum in venam adeo lente trajecisse experiundo comperit, ut intra quadraginta minuta non supra sesqui pollicem progredere (s).

Porro

(n*) *Essays of a Societ. at Edimb.* T. V. P. 2. p. 821.

(o) p. 174.

(p) *Hamaſtatiks* p. 68.

(q) *Exp. & contempl.* p. 195.

(r) *Ibid. Exp.* 9. p. 54.

(s) p. 121.

Multum ab eo viro diversus BRYAN ROBINSON celeritatem in aorta, ad velocitatem in vasis minimis superstitem æstimavit, ut 1100 ad 1 (t). Cl. vero Robertus WHYTT, cujus intererat celeritatem a corde acceptam vehementius diminueret, ex KEILIANO calculo globuli sanguinis momentum a corde acceptum negat superare duplum pondus globuli (u): deinde, considerata frictione, probabile existimat, momentum a corde acceptum globuli rubri in arteria capillari minus esse, quam globuli (x) pondus, rempe omnino eum globulum promoveri non posse.

Iterum vir Cl. Franciscus BOISSIER ex carotidis trunco aperto intra æquale tempus novem partes effluere reperit, ex ramis autem carotidis majoribus non supra septem (y). Deinde in duobus æquæ molis canibus hanc arteriam mesentericam dissecut, inde, intestinis dissectis ramos ejus arteriæ plerisque: tunc aquæ quantitatem comparavit, quæ per truncum mesentericum, & quæ per ramos efflueret, & reperit esse uti 10 ad 1 (z): atque magis denum exquisita ratione, cum truncus daret partes aquæ viginti, ramos primos vidit dedisse partes 16, ramos tertios partes tres, intestina ipsa partem unam.

Porrò idem vir Clar. rem tandem de integro nuper aggressus est (a), diminuto divisionum numero, & ratione ramorum ad truncos reducta, deinde in arteriis quidem minimis sanguinem unica tertia parte minus, quam per aortam velociter fluere (b), fluidum vero transpirabile 7, 854,000 lentius, quam de corde sanguinem moveri posuit (b*). Quorum priora quidem ab antiquis Cl. viri placitis valde dissident, cum nostris vero mire conveniunt, quæ paucos ante annos edidi (c). Addit denique vir Cl. aliam, aliamque in diversis corporis animati partibus celeritatem esse, faciliusque per viscera sanguinem fluere, quam per musculos, cum parum aquæ ex arteriis in venas per carnes transeat (d).

Superest

(t) *Of food and discharge* p. 18.

(u) *Physiological essays* p. 20.

(x) *Ib. id.* p. 16. 17.

(y) *De pulsu* p. 12.

(z) *De inflammat.* n. 17. p. 247. *Physiolog.* p. 85.

(a) *In Mem. de l'Acad. des sciences de Berlin* 1755.

(b) p. 47 Idem tamen eodem scripto tantum motus consumi dat, ut in venis plusquam
* celeritatis in corde adhibere superesse non possint.

(b*) p. 46.

(c) *In Mem. sur le mouvement du sang.* editis à 1756.

(d) p. 49.

Superest, ut exploremus, quid ipsa nos natura doceat, & quæ causa sit erroris reliqui. Dudum equidem MALPIGHIVS (e), cum dicat, sæpe se vidisse, in truncis arteriarum celerius quam in ramis sanguinem moveri, utique innuit, in aliis experimentis, non celerius motum fuisse. Porro legimus apud Antonium v. LEEUWENHOECK (e*), infinitis fere locis, velocissimum in arteriis venisque motum se vidisse. Eo quidem testimonio minime abutemur, cum facile intelligamus, velocitatis mensuram esse percurfa spatia: atque adeo si feceris, ut ea spatia majora videantur, effice te utique, ut celeritas major adpareat, & sexagies major, si lens vitrea diametrum corpusculi sexagies majorem repræsentaverit (f).

§. XXX. *Quid experimenta doceant;*

Ad experimenta ergo accessi, quæ in calidis animalibus utique institui nequeunt, in frigidis vero capta hæcenus valent, ut a majori calentium bestiarum corde velocius sanguinem projici memores simus.

Ergo vidi, neque lentibus vitreis convexissimis minimifve usus, in minimis, & capillaribus, & unico globulo patentibus venis, sanguinem celeriter moveri (g), ut fugitivos globulos vix oculus sequatur, quando per flexuosos minimarum venularum anfractus alternis quasi undis procurrant, & situ, & fulgore perpetuo alio micant. Facile vero dederit æquus rerum arbiter, per venulas minimas non majori, quam per arterias, celeritate sanguinem moveri, cum venosus cruor suum ab arterioso impetum habeat.

Non ignorabam, esse qui idipsum objiciunt (h), quod adeo nuper monui, velocitatem nempe vitrea lente adhibita augeri. Ergo eam ipsam in minimis vasis fluentis sanguinis celeritatem cum ea comparare institui, qua per vasa majora manat. Facile enim adparet, & in magnis vasis & in parvis, pro eadem portione celeritatem per vitrorum convexorum usum increfcere. Quæritur autem unice ratio celeritatis, quæ in magnis vasis obtinet, ad eam celeritatem, quæ in parvis superest. Ratio autem duarum quantitatum non mutatur, quando utraque per eundem numerum multiplicatur.

B. b. 2.

Ergo,

(e) *Posthum.* p. 92.

(e*) *Contus. arcuator. natur.* p. 1311.

(f) POLINIERE *cours d'experiences* p. 545. BAKER *microscope made easy* p. 63.

(g) *Exp.* 129. 121. 124. 125. 126. 127. 128. 131. 138. 145. 144.

(h) Cl. JAMPART in *disp. de casu incrementi* p. 16.

Ergo, quantum absque micrometro ejus fieri potuit, contuli celeritatem, qua sanguis per majores arterias fluit, cum ea, quam in minimis vasculis arteriosis, venosive sibi servat. Deinde comparavi etiam constantiam motus, qui in magnis, & motus, qui in parvis vasis conservatur. Vidi, sincerus, nulloque subrepenti systematis amori serviturus, non raro equidem celeritatem in minoribus vasis minorem, quam in grandioribus (i) arteriis fuisse: & motum in iisdem, inque venarum unius globuli capacium reticulato opere, citius cessasse (k), dum in majoribus subsistebat. Sed etiam in venis, quod alio loco dignius repetetur, minoribus sæpe æque celeriter, quam in majoribus truncis, inque venis sæpe æque rapide, ac quidem in arteriis sanguis circumfluit. Venæ vero minimæ eas causas omnes expertæ sunt, quæ sanguinem in arteriis retardant (l).

Sed contra alii fuerunt eventus, in quibus celeritas in utroque vasorum genere æquæ (m) fuit, fuerunt denique multa exempla, & celerioris in minimis venulis fluenti, & demum constantioris (n), ut omnino tunc in minimis vasis motus superesset aliquis, quo tempore in aliis majoribus & vicinis nullus supererat.

Cum minoribus animalibus majorum phænomena contuli. Sæpe nempe incisis canum aliorumque animalium arteriis, expertus sum, de exiguis vasculis multo vehementius sanguinem exsiliisse, adque majorem altitudinem, & longiorem distantiam saltum continuasse, quam quidem recepta theoria permetteret. Sunt exiguæ arteriolæ, quas mammariarum internarum truncus generat, & quæ passim de costarum intervallis ad musculorum carnes feruntur (o) qui eas costas elevat, graciles etiam in homine trunculi, quarta parte lineæ non latiores, ut in catello vero etiam intra hanc mensuram subsistant. Ex istiusmodi arteriis vidi, ad tres pedes & pollices quatuor in priori experimento (p), in altero ad sex pedes (q) pollicisque totidem sanguinem profusisse. Sed ex arteria iliaca, tanto latiori, sanguis unice ad tres pedes in KEILLI (r) experimento prorupit, quem

(i) *Second Mémoire sur le mouvement du sang.* p. 262.

(k) *Exp.* 65. 72.

(l) *Exp.* 65.

(m) *Exp.* 62. 68. 73.

(n) *Ibid.* p. 212. Vidit etiam CL SCHWANKKE p. 67.

(o) *Iconum anat. fascic.* VIII. p 65. 66. & in *Fascic.* VI. Habet & etiam CL KUHN-
SAUM de respir. Ultraj. 1754. p. 11.

(p) *Exp.* 43.

(q) *Exp.* 42.

(r) *De vi cordis* p. 56.

quem ex theoria expectares, longe majorem parabolam descripturum, quam minutæ illæ inter costas arteriolæ. Sed ipsarum venarum sanguis arteriosi similes saltus nonnunquam edidit (r^*).

Cum itaque in vasis minimis sanguinis velocitas minus decreseat, quam quidem ex causæ videntur admittere, a quibus sanguinem diximus retardari (t), superest, ut inquiremus, quænam causa subit, cur aliter effectus se habeat, quam causæ polliceantur. Potest autem minor esse causarum retardantium efficacia: potest novus aliquis motus sanguini accessisse, postquam ex corde projectus est: aliam causam erroris dari posse non video.

§. XXXI. Quæ minuunt retardationem.

De ea retardatione dixi, quæ non potest non oriri ab aortæ arteriæ ramis latioribus. Sæpe animo meditatus, aliqua reperio, quæ hanc retardationem minuunt, quæ tollant non invenio. Cum rami aortæ primi, qui de arcu nascuntur, aorta majores sint (t), cum eorum ramorum quisque, quemcumque tibi sumseris, & in exemplo carotis, de novo duobus suis ramis minor sit (u), externa vero carotis iterum lumen conjuncto ramorum lumine minus habeat (x), vides, dudum antequam ad angustissimos canales divisio processerit, habere Te canalem angustiore, qui aorta est, immissum in canalem latiore, qui est summa ramorum aortæ. Neque eam rationem esse eam quæ 3 ad 2 (y), sed longe utique majorem, vel ex ramis trium primarum divisionum aortæ adparet, quorum ad truncum ratio constanter sesqui altera est, & quod excedit (z).

Id unice minuit omnium ramorum conjunctam ad truncum rationem, quod in minimis & capillaribus vasis ea ratio multo minor sit. Et omnino ostendimus (a), truncum penultimum ramis minimis satis memorabili ratione majorem esse. Hic ergo lex priori contraria obtinet, & rami trunco minores sunt.

In retibus enim: si truncus in duos ramos finditur, frequentissime etiam duo rami in unicum truncum venoso more confluent, cujus, per legem

B b 3

venis

(r^*) De salvatella LINDEN select. p. 579.

(t) D. 13. ad 28.

(s) L. II. p. 80.

(u) Ibid.

(x) Ibid.

(y) SAUVAGES *Mém. de Berlin* l. c. p. 45.

(z) L. II. p. 80.

(a) L. II. p. 81. & L. VI. p. 175.

venis scriptam perinde & arteriis, minor erit suis ramis, unde nascitur. Ut adeo pars arteriosi systematis a corde remotior, potius diminuatur, quam crescat, aut certe, si duo vascula unius globuli in unicum duorum globulorum trunculorum confluerint, post eam divisionem canaliculus arteriosus non minor erit, quam fuit ante divisionem.

Si nunc animo expendis, vasorum in humano corpore multo maximam partem minutam esse, atque capillaris ingenii, adparebit, in maxima parte vasculorum animati corporis aliam obtinere legem, quam eam, ex qua retardatio nascitur. Inde sequetur, hanc quidem ob causam, in majoribus truncis arteriosis sanguinem retardari: sed eam retardationem in minimis, contra quam creditum est, iterum minui.

Frictionem non possis penitus refutare, sunt tamen quæ minuunt. Plurimum enim per experimenta *Petri v. MUSSCHENBROECK* (b) de frictione demitur, quando per politissimam superficiem suorum canalium liquor meat. Nihil autem nostris arteriis levius est.

Etiam globosa figura glebularum sanguinis frictionem minuit, quæ puncta contactus cum parietibus quam paucissima admittat (c). Porro mitior motus mollisque appulsio sanguinis videtur frictione lenire, si a frigidis animalibus ad calida analogiam transferre licet. Sæpe vidi globulos in canalium suorum arteriosorum (d) & venosorum (e) parietes, & divisionum calcaria illabi, semper vidi absque vortice, absque impetu in eos parietes ferri.

Quia longitudo de celeritate demat, minime dubitari potest, indeque repetimus, quod pedum & minor calor, & major œdematis metus, & per frigus adurens prima gangræna fit.

Angustiam vasorum minimorum, quam *Jacobus KEIL* ad $\frac{1}{10000}$ pollicis æstimavit, nos ad summum eam reperimus, quæ globulum sanguineum facile & absque frictione transmittat. Sæpe vero majorem, & plurimum globulorum diametro æqualem (g) experimenta demonstrant.

Minuitur:

(b) *Institut. physic.* p. 175. 141. *NOUVEAU leçon de physique* T. I. p. 237.

(c) *LANGGUTH de arteria ab officio cordis annulo remota* p. 31. *SCHREIBER: Abnagess.* p. 236

(d) *Exp.* 69. 70. 82.

(e) *Exp.* 125. 131.

(g) p. 176.

Minuitur ita aliquantum vis frictionis, ut tamen mirari possis, non majorem in experimentis reperiri.

Plicarum vim retardatricem ostendimus insignem superesse. Conica vero figura unice, si ularum, certe majorum arteriarum est, cum minima vascula, aut unius globuli capacia, aut in venas recurva, aut alioquin non ramosa, omnino cylindrica sint (*h*): unde incurfus fluenti in vasorum parietes utique magna portione minuitur (*i*).

Id autem celeritatis decrementum, quod a viscida natura sanguinis nascitur, non videtur refutari posse: neque attractio ad canalium parietes nulla videtur.

De diversa celeritate sanguinis in diversis corporis humani partibus alibi locus erit dicendi. Itaque tamen interim dissimulo, me in anatomicis injectionibus, expeditum omnino in artubus ab arteriis in venas transitum reperisse.

Cum adeo, omnibus sollicitate pensitatis, & rejectis, quæ minus firma admista fuerunt causæ tamen celeritatis diminutæ multæ, & potentes supersint, neque tamen pro earum ratione celeritas in minimis decrefcere videatur, neque erroris causâ vera sit indicata, non videtur hæcenus problemati esse satisfactum.

§. XXII. Novæ velocitatis causæ non veræ.

Superest, ut ad causas novæ celeritatis confugiamus, quæ præter vim cordis sanguini accessit. Ejusmodi causæ variæ propositæ fuerunt, nos vero ab iis incipimus, quas oportet, tamquam alienas a vero eliminare. Fuerunt, neque aut incelebres viri (*k*), aut parvæ auctoritatis, qui ab ipsa angustia minimorum canalium celeritatis in vasis minimis incrementum sperarunt. Vulgari, ut videtur experimento nituntur, qui hanc hypothefin proposuerunt: infundibuli nempe, conive cavi, cujus amplius labrum aquam recipit, angustior vero tubulus emittit. In ejusmodi canali utique velocius per angustius ostium aqua erumpit, & in universum fere (*l*) tanto velocius, quo latior fuerit aquæ in castello superficies, quæ in aditum canalis reci-

(*h*) L. II. p. 49.

(*i*) STÄHELIN de pulsu p. 4.

(*k*) ΒΑΖΖΙΣΑΛΟΥΣ *thor. tumor*. Prop. I. Frid. HOFMAN. *physiolog. quæ medicina systematica* primus tomus est, p. 112. Olim Gualterus CHARLETON triplo celerius in arteriâ, quam in corde sanguinem fluere scripserat, quod earum hanc triplo esset angustius *thoræ lesiones* p. 28.

(*l*) SCHLHAMMER de pulsu axiom. III. BERNOULLI *hydrodynamic* p. 112.

recipitur, inque exeuntem gurgitem nitetur. Verum sufficiat monuisse, arteriam quidem (*m*) unicam ejusmodi tubum esse, si cum aorta comparetur. Summam vero luminum vasorum minorum, de qua quaeritur, lumine aortæ ampliorum, adeoque canalem arteriosum inversum infundibulum esse, quod per angustius ostium aquam recipit, & emittit per amplius.

Subtiliter alius vir (*n*) olim Cl. impetum sanguinis in vasis a corde remotioribus adeo non minui docuit, ut augetur, inque venis denique, quam in arteriis major esset. Simpliciter utique utebatur ratiocinio, sanguinem arteriis contentum habebat pro una columna, cylindro v. c. cujus basis in corde, longitudo a corde esset ad venas. Eam columnam datam velocitatem a corde accipere, majorem adeo impetum nasci, si ea velocitas in majorem massam ducatur. Verum, etsi vere omnino velocitas in lumen ducta, in aquis fluentibus impetum facit, non tamen sequentur, quæ postulat Cl. JURINUS, si velocitas sanguini impressa in majori ratione decreverit, quando longius a corde receditur, quam quidem longitudo columnæ sanguinæ increvit (*o*).

§. XXXIII. *Vis ponderis.*

Num pondus sanguinis aliquid in circuitu adjuvando aut accelerando possit, est dispiciendum. Non defuerunt Cl. viri (*p*), qui sanguinem per continuum arteriarum venarumque tubum, tanquam per bicurvam canalem fluere posuerunt: inde vero sequetur utique, ut gravitas sanguinis per arterias delapsi, cogat sanguinem, ascendere per venam cavam, tanquam cius alterum incurvi sanguinei tubi.

Non alienum est ab experimento, ponderis aliquam in mutanda sanguinis celeritate potestatem esse. Nemo ignorat, venosum sanguinem, & cum eo vaporem resorbentem, difficilius a pedibus ad cor redire, hinc oedemata, collecti nempe vaporis massam, omnium prima in pedibus reperiri, hinc varices in cruribus stantis haruspiciis subnasci: hinc aquosos tumores decumbentis corporis solo situ dissipari, ut pedes ex notissima observatione, per diurni situs effectum, sub noctem tumidissima sint, redeunte vero mane eadem surgenti

(*m*) L. II. p. 81.

(*n*) JURIN de aquis fluentibus p. 46. 47.

(*o*) Dudum contra hanc hypothesin dixit THOMAS MORGAN in *philosophic. principles* p. 78. 79.

(*p*) J. DOMINICUS GUSELMEHUS, J. G. KRUGER *ph2/solog.* n. 104.

furgenti sint gracilissima. In debili femina (*q*) diuturno in morbo, sanguis ad id latus adeo vehementer incubuit, quo pondus ducebat, ut omnino mors inde, suppresso sanguinis reditu, sequeretur. A decubitu in brachium, amisso sensu, gangræna celerrime successit, ut mumixæ simile membrum misera circumferret (*r*). Jugularem venam latiorē fieri, & cum ipsa foramen ossi occipitis & temporum insculptum, in eodem latere, anplius patere, in quod solitus fuerit homo caput in somno deponere; ab accuratis dissectoribus observatum est (*a*). In situ supino sanguis in cerebrum congeritur, per arterias enim facilius subit subtracta ponderis resistantia, per venas tardius redit, demto auxilio gravitatis (*b*).

Demum eam vim ponderis in vivis animalibus multa per experimenta confirmavi. Vidi sanguinem venosum celeriter ad cor redire, & per totum venarum mesentericarum systema expedito fluente ferri (*c*). Inverti mesenterium & vidi, cum nunc intestina loco inferiori essent, sanguinem venosum & in reditu retardari, & neque infrequenter demum, omnino contra naturæ legem a corde in mesenterium relabi, venasque intestinales congestum distendere. Restituto vero favore ponderis, ut intestina certe corde non humiliora essent, continuo venas mesentericas iterum evacuari, suumque cordi sanguinem reddere experiebar.

Eadem tamen experimenta me docuerunt, in arteriosum vivi animalis sanguinem parum omnino, aut nihil quidquam (*d*), sanguinis gravitatem posse: neque iter a corde ad extremos vasorum fines aut a consentiente pondere accelerari, aut a contraria vi gravitationis ulla conspicua portione retardari. Sed neque in vivo homine aliqua, in arteriosi sanguinis motum, ponderis potestas esse videtur, de quo solo hic sermo est. In capite enim, quo sanguis contra proprium pondus ascendit, primus rubor, facilius sudor, & arteriarum pulsatio, & exanthematum & hæmorrhagiarum familiaris sedes est: in pedibus, quo sanguis per aortam suo ex pondere labitur, omnia contraria reperimus, primum frigus, gangrænx initia, hæmorrhagias vix unquam

(*q*) STORCH *Kranken wårterin* p. 64.

(*r*) HEUERMANN *chir. oper.* T. I. p. 36.

(*a*) L. X. *osten-letur.*

(*b*) Conf. BOND *of the night-mare* p. 10.

(*c*) Exp. 104. 106. 108. 112. 118. 122.

(*d*) Exp. 18. 108.

unquam ulla, neque alia, nisi sanguinis tarde moti testimonia (e).

Tubi bicurvis comparationem excludit vasorum minuties, & ramosa natura, quæ arterias cum venis conjungunt, quorum frictio tanta est, ut nunquam aqua, qua arteriam repleveris, ex sola vi ponderis in venas transeat (f). Nam etiam per aortam arteriam, pondus aquæ per carotidem insulsæ, in tubo crurali, magnæ utique arteriæ, immisso, non potuit aquam in æquilibrio sustinere. (g).

§. XXXIV. *Vis nervorum.*

An nervorum vis in sano atque tranquillo homine aliquid in promovendo sanguinis itinere possit, inquiri nunc oportet. Suspicionem certe hujus potentie non levem excitat magna adfectuum animi in mutanda sanguinis velocitate potestas. Ira (h) pulsus frequentiam (i) incitat, in facie manifestum calorem, & ruborem, & hæmorrhagias, & laborum tumorem producit, in ipsa bile (k) motum celeriore incitat, ut per intestina manifesto effundatur. Contra terror (l), & subitus, maximusque moeror pulsum humilem reddit, & ægre conspicuum, & frigus, & pallorem, & animi deliquium, & denique mortem subitam, non raris in exemplis, adeoque perfectam & durabilem sanguinis quietem efficit.

Præter animi motus alie etiam nervorum adfectiones pulsum, adeoque sanguinis motum aut incitant aut retardant. Dolor & inflammatio cujuscunque in corpore animato particulæ, pulsum durum reddit celeremque, qualis est in pleuritide. Pulsum a dolore a 86 ad centum (m) in minuto primo auctum, proprius de pulsu auctor observavit. Magis auget pulsum membra-

(e) Confer, si videtur, quæ contra hanc ponderis in adjuvando sanguine potentiam scripserunt Cl. viri PÉRCQUET *dissert. anat. c. 6. Aug. Frid. WALTER de sanguinis accelerat. & retard. Jofias WEITBERECHT Comm. Acad. Petropol. T. VII. p. 284. 1099. Franc. QUÉSNAY de la saignée p. XV. XV.*

(f) Conf. contra hanc theoriam, quæ Cl. Jofias WEITBERECHT habet l. c. p. 288. 291.

(g) Quando nempe columna 4 pedum & 7 pollicum immittebatur, aqua in alto tubo subsistebat ad quatuor pedes, & pollices quatuor HALE'S *benast.* p. 142.

(h) SCHWENKE *hematolog.* p. 62. STÄHELIN *de pulsu* p. 17. &c.

(i) Ab 80. ad 104. ФЛОУЕР *physicians pulsewatch* p. 91. Defenscente ira ad priorem numerum redierunt.

(k) ПЕЧЛИН in *obss.*

(l) Conf. *Comment. nostr. in pract. BOERHAAV. T. IV. p. 446. 699.*

(m) p. 224.

membranofarum (n) partium dolor, quam viscerum, ubicunque nempe sensus acutior fuerit. Olim a *spina* pulsus accelerari HELMONTIUS auctor fuit (o). Circulatio sanguinis velocior sequitur inflammationem, uti pruritus unguium scalptio, apud *Franciscum* de SAUVAGES. Denique peculiare topicosque in arteriis motus a vi stimuli nasci Ill. *Johannes* à GORTER proposuit (p) & glandularum nervos liquorum iter inhibere, etiam si cordis impulsio manserit, *Carolus* MALOUIN (q).

Cum adeo certa exempla esse crederent, in quibus nervosum imperium sanguinem regit, eo proniores fuerunt Cl. aliqui viri in eam opinionem, qua recipitur, etiam extra animi emoti turbas, vim nerveam celeritatem sanguinis aut augere, aut minuere vicissim.

Sed etiam de modo cogitatum est, quo nervi sanguinem per arterias incitent, tardentve. Ill. Archiater (s) a liquido nerveo arterias constringi, easque rigescere, & earum elaterem augeri, docuit, inque ira sanguinis motum incitari, uti vicissim in paralyti sanguinis motus debilitatur. Deinde eisdem nervos minima vascula constricta tenere existimat vir Ill. ne quidquam sanguinis transeat, exemplo hysterici frigoris (t), & ad cor potius, ipsas per arterias sanguis refluat. Denique animi adfectus ipsum cor arctare probabile putat, ut tenue sanguinis filum inde prodeat (u). Ita porro a spasmo venosas obstructions, deteriores arteriosis, deducit *Franciscus* QUESNAY (x), & in spasmis hystericiis arterias carotides venasque jugulares tumidissimas, & corpus demum maculosum vidit nuperus auctor Cl. MATANUS (y).

In vivo demum animale MALPIGHIUM legimus vidisse, motum sanguinis interruptum ab enata convulsione restitutum fuisse (z), quale quid etiam ipse putavi me vidisse (a).

§. XXXV.

(n) SCHWENKE p. 66.

(o) *Blas human.* n. 28.

(p) *Chirurg. vespurg.* p. 98.

(q) *Des solid. & fluid.* p. 63.

(r) SENAC du cœur T. III. p. 170. 208. QUESNAY de la gangrene p. 330.

(t) p. 170. 208.

(u) p. 534.

(x) *Des fièvres* p. 218.

(y) *De aneurysm.* p. 110.

(z) *Polibum.* p. 92.

(a) *Exp.* 227. &c.

§. XXXV. *Laquei nervi.*

Propius etiam alii clari viri (*b*) ad mechanismum interpretandum accesserunt, quo nervi sanguinis iter regant, neque adeo, ante hos quatuordecim annos (*c*) desperavi, aliquanto magis cominus hic ad naturam accedi posse, neque illustres viri defuerunt, qui meam expositionem admitterent. Reperiebam nempe, manifestius, quam ante me factum erat, & copiosius, plerosque truncos arteriosos per nervorum discedentium, iterumque unitorum quasi laqueos transire: exempla numerosissima inveniebam, in aorta, & subclavia dextra, quas quasi hamo susceptas nervus recurrens complectitur (*d*): tum in utraque subclavia, quam perfecta ansa (*e*) nervi intercostalis in suum ganglion thoracicum supremum redeuntis interceptit in vertebrali arteria (*f*), quam alii ejusdem trunci rami ambeunt, in temporali (*g*), meningea majori (*h*), cervicali profunda (*i*), arteria mesenterica superiori (*k*), cœliaca, phrenica, renali utraque, arteria humerali (*l*), crurali, arteriis hypogastricis (*m*), vena portarum. Eas enim omnes arterias, aut ansa nervosa, aut multiplex utique nervorum plexus amplectitur.

Nunc videbatur equidem probabile, non nisi ad magnos usus CREATRICEM SAPIENTIAM, has nervosas ansas arteriis circumdedidisse. Neque penitus rejiciendam putavi hypothesein, quæ horum nerveorum laqueorum vim explicat. Poterat nervus arteriam, tamquam circumjectus funiculus, arctare. Id potest aut vehementer, aut leviter, aut continuata pressione, aut alterna adstrictione fieri. Si alterna, sed ordinata nervi contractio persisteret, intelligebam, novam circuitus adjuvandi causam accedere, atque eam in sano homine rationem esse, qua vis nervea motum vitalis fluenti promoveat. Si remissus nervus desiccat arteriam adstringere, deest altera

(*b*) WILKIS de cerebro & nervis p. 111. ut tamen ipse propriam hypothesein attiquaverit. J. Baptista BIANCHI *hissor. hypot.* p. 22.

(*c*) De nervorum in arterias ingresso Gotting. 1744. & in T. II. disput. anat.

(*d*) *Ibid.* cit. n. 18.

(*e*) *Ibid.* n. 17. & tab. nostr. arter. thyroid. ant. in fasciculo II.

(*f*) u. 16.

(*g*) n. 14.

(*h*) n. 13.

(*i*) n. 15.

(*k*) n. 20.

(*l*) u. 21.

(*m*) *Ibid.*

altera causa sanguinis motrix, atque adeo ejus fluentum retardatur. Quando denique arteria in medio nervo intercepta, continua ejus nervi contractione comprimitur, adparebat, tamquam vinculo facto, sanguinem ab ea arteria aversum regurgitare, nullamque porro sanguinis penum ad eum artum venire, cujus arteria constriingeretur. Quando alternis quidem adstrictionis & relaxationis vicibus nervea ansa potentius, & convulsive, suam arteriam comprimit, ut in ira credebam fieri, sanguinis equidem circuitus vehementius incitatur, & nova potestas nata est, quæ ejus humoris iter præcipitat. Inde facile est, obiter rem contemplanti, & lentorum animi adfectuum, & velocium in tardando, supprimendo & incitando sanguinis motu effectus exponere.

§. XXXVI. *Cur hæc non firma sint.*

Verum multum de ista spe, præcocibusque de gaudiis, per experimenta mea decessit, quæ ostenderunt, nervos utique ab omni vi irritabili esse alienissimos (*n*), non posse adeo vel breviores reddi, ut mediam arteriam arctent, quam sua ansa comprehendunt, vel vicissim laxari. Eo ipso enim tempusculo, quo vehementissime irritatus nervus artum integrum in convulsionem ciet, manet ipse immotus, nullaque imaginabili suæ longitudinis portione aut brevior fit, aut vicissim longior. Uno ut verbo dicam, nos omnes laqueorum nervosorum vires ornabamus, transferebamus ad nervos, quod unice musculosum est, vim contractilem.

Deinde in concussionibus illis, quæ sanguinem accelerare videbantur, mechanicam (*o*) musculorum subsultantum vim subesse non temere suspicor, qui arterias agitabant, neque adeo ad nervos etiam hanc sanguinis accelerationem pertinere. Convulsiones enim totius animalis, ab irritata medulla spinali natæ cordis motum non fuscitant (*p*), neque cum maximis doloribus pulsus aut major est, aut velocior (*p**). Porro in paraplegia ejus artus arteriam, qui omni motu amisso debilitatus languet, pulsus immutatum (*q*) video conservare, argumento, absque nervorum officio sanguini circumeunti constantem sui motus causam superesse. Con-

C c 3 tra

(*n*) *Second memoir. sur les part. irrit. & sensibl.* Sect. IX. Exp. 209.

(*o*) *Second memoir. sur le mouvement du sang.* p. 342. *Fontana Epitre à M. Tournet* Exper. 55. ad 59. & 104. ad 174.

(*p*) *Sur les part. sens. & irrit.* Exp. 489.

(*p**) *Haverm. verhandel* T. IV. p. 521. 523. *Coz biliary concret.* p. 164. *ANQV. de febril. intermitt.* p. 65.

(*q*) *Des Hais de hemiplegia.* *WOODWARD select. cases* p. 65. 77.

tra, in vehementissimis opisthotonis & spasms feminarum hysterarum, totum corpus agitantibus, & in arcum curvantibus, neque pulsus incitari, neque sanguinem accelerari, sæpe vidi. Sed etiam in uterina placenta, absque suspitione nervi auxilii sanguis movetur, & in ossibus, ut alibi excitavi, arteriis, multis utique senibus (r) humor vitalis circumfertur, a quibus omnis irritabilitas omnique compressio abest: & in plurimis animalibus expedite humores vitales circumfluunt, quibus nulla certa cerebri capitisque similis particula est, toti nempe ostreorum & mytilorum aliorumque bivalvium classis.

Quare crediderim nervos, qui arterias adeunt, utique ad vim earum contractilem pertinere, fibrisque earum carnis id mobile principium imperitare, quod a nervis carnes mutantur. Neque credo alienum esse a veri specie, eos nervos posse vel magis irritabiles arterias reddere, vel minus, prouti in ipsis istis nervis ineffabilis ea mutatio præcessit, quæ prurientem eorum sensum intendit. Sed inprimis cordis ipsius naturam irritabilem incrementum, aque nervea mutatione celerrimum ejus organi motum, veramque convulsionem produci posse, atque adeo ipsum fontem motus sanguinis nova scaturigine augeri probabile fit, ut ex palpitatione manifestum est, quæ in ira, gaudio, aut desiderio, & expectatione observatur. Sed ea omnia in ultimis latere elementis video, neque ad experimenti fidem revocari posse. De modo, quo adfectus animus corpus mutat, alibi rectius dicitur.

§. XXXVII. *Causæ veriores. Contractio arteriarum.*

De contractione arteriarum alibi fusius diximus (s), hic tamen multa supersunt, quibus noster sermo carere non potest. Dubium equidem nullum est, majorum arteriarum, quæ alterne micant, diametrum tantum per suam contractionem arctari, quantum paulo prius a cordis vi aucta fuit, atque adeo regenerari eam vim, quam cor in dilatanda arteria impendit, frustra utique, si ad sanguinis motum progressivum unice respexeris. Si enim major vis contractionis arteriosæ foret, arteria post singulum pulsus arctior fieret: si minor, post singulum pulsus majori foret diametro. Hinc cum

(r) Vesal Exam. obs. fallop. p. 36. Fischer de Senio p. 46. Lucas of mineral Waters T. I. p. 158. &c.

(s) L. II p. 71. 72. L. IV. p. 435. 440.

cum eodem ictu & arteria pertusa fuisset, & vena, atque ex arteria in venam liber commeatus pateret, vena ea in sede mere intumuit (s*).

Neque dubium est, hanc vim, qua arteriæ pressioni laterali resistunt, ejusque effectum compensant, utique magni momenti esse. Etsi enim parum aut crassæ fibræ sunt, aut multæ (t), quæ musculosam partem arteriæ constituunt, etsi lenis contractio videtur, qua arteria se in vivo animale digito subducit (u), ipsa tamen longitudo inmensa aræ musculosæ, quæ ad arterias pertinet, earum fibrarum parvitatem compensat.

Grandiores enim arteriæ omnes, ad eas usque, quæ sexta lineæ parte (x) non latiores sunt, utique unicum constituunt continuum, musculosum, tubum, a corde ad ultimos hujus diametri ramos extensum, qui tubus a cordis vi dilatatus eodem, quantum videtur, tempore se arcuat, & sanguinem propellit.

Neque ejus contractionis vim video sanguinem retroagere (y), ut dimidia ejus potestas in eo, frustraneo, conatu consumatur. Nam globuli certe rubri ranarum, priusquam morbosus status accessit, unice legitime motu contra vasa minora propelluntur (z), quo iter per venas liberum est, novaque a corde succedens unda procul dubio intercedit, ne ad cor ex vi arteriosæ constrictionis sanguis retroeat. Causa, quare de arteriis sanguis ad cor non redeat, est in arterioso systematis ad contractionem sollicitatione, quæ non subito in toto eo systemate, unico in tempusculo, sed in multis tempusculis fit, quæ ex ordine sibi succedunt, ut ea pars prima sollicitetur, quæ cordi est contermina, deinde, ut sequuntur, sensim remotiores a corde arteriæ particulæ. Inde fit, ut prima contrahatur, eademque potenti-

(s*) *Observ. of a Societ. at Lond.* n. 1. p. 340.

(t) *L. II.* p. 60. 64.

(u) *Sur le mouvement du sang.* exp. 44. 50. REMUS Exp. 2. Nempe adeo lenis is arteriæ dilatatz & subsidentis motus est, ut sæpe nullus appareat.

(x) *Sur le mouvement du sang* Exp. 46. Ultra exteriorem involutorum tunicam pulsus non procedit vau den Eos de *viv. corp. hum. solid.* Exp. 9. Non omnino æquis cæterum in me fuit Cl. olim amicus nosler, qui contractionem arteriarum & me negari scripsit, iis ad totam arteriam translatis, que de minoribus ramulis scripti. *Almag.* p. 232. n. 144.

(y) Ita docuit vir Ill. Petrus ANTONIUS MICHELOTTUS l. c. p. 95. ut nihil omnino arteriarum contractio viribus sanguinem promoventibus adderet. Sed etiam Clarissimus SCHREIBER, qui cæterum de succedente sibi in variis arteriæ partibus sanguinis motu nobiscum sentit. cylindrum tamen sanguinis dimidiam, & in minoribus vasis majorem, ad cor repelli scripsit. *Almagest.* p. 240. Adeo alienam a vero hanc peristalticam successionem motus arteriosi credit Cl. SHREIBER, ut tanquam argumento ad absurdum contra vim cordis utatur *Princip. of Physic.* p. 264.

(z) In omnibus experimentis meis.

tentissime pars aortæ, quæ carnibus cordis continetur, aut proxima adfidet, eaque sola utique sanguinem contra cor retroagit (a). Inde reliqua tota arteriæ longitudo sanguinem non urget retrorsum, cum ea in parte arteria eo ipso tempusculo, quam maxime in contractione versetur, sed antrorsum, aque corde remotius, qua fide arteria hætenus neque a novo, quem cor submitit, sanguine irritata est, neque contracta. Hanc successionem requirit necessario sensim retardata velocitas; quæ sola facit, ut unda nova præcedentem superveniat, eamque, ut alias dicitur, & prorsum ad venam urgeat, & in parietes arteriarum. Sed ea celeritatis in sanguine posterius sequente major ratio decrevit perpetuo, donec in venis nulla sit (b). Dilatatur autem arteria, ut in pulvis historia ostenditur (c), quia unda prior lentius fugit, novaque unda ipsi celerior supervenit, ut duæ undæ conjunctæ in eodem spatio arteriam repleant, atque adeo distendant. Ita fit, ut tempusculum, breve equidem, unius diastoles arteriosæ, in plures particulas dividatur, quarum in prima pars aortæ cordi proxima dilatatur: in altera pars paulo ulterior, in qua minus magna est celeritatis undæ insequentis ad celeritatem minorem undæ prioris ratio, atque adeo minus celeriter, unda sequens antecedentem attingit. Et ita porro semper paulo serius unda prior a posteriori attingetur, & serius adeo erit dilatationis arteriosæ tempusculum. Si dilatationes in aliqua temporis successione fiunt, de contractionibus dubium nullum est, quin perinde ex ordine serius in vasis fiant a corde remotioribus. Prima arteria aorta pectoralis, deinde abdominalis, tunc arteria iliaca, postea femoralis, tunc tibialis postica, denique plantaris externa ardebitur. In vivorum inferiorum arteria evidentissimum exemplum est (d). Atque eo modo, tota vis arteriæ, minima particula excepta, in sanguine promovendo utiliter impendetur.

Non ideo non eodem tempore cor micabit (e), & ultima pedis arteria.

(a) WEITBRECHT *Comment. Acad. Petr. p. T. VI. p. 322.* & operis mei L. IV. p. 414. Ni valvulæ forent, in cor utique sanguis retrohiet, & retroit, cum sancta & perpetua cordis irratione, quando valvularum officium cessat L. IV. p. 415. COWPER *Philos. Trans. n. 299.*

(b) Hoc libro Sect. V. n. 3.

(c) Sect. II. n. 3.

(d) L. IV. p. 505. 506. Conf. Clar. vir. CRESCENTIUM *de fibrillis* p. 25. MORGAN *philos. princip.* p. 110.

(e) Uti clari viri dudum viderunt, HARVEI *de gener. animal.* p. 157. SPIGELIUS *in anat. corp. hom.* p. 172. experimento in eripaceo factò, HOFMAN *med. consult.* T. VI. *dec. III. cas. 3.* in vivo & vulnerato homine, VERHEYEN *anat.* L. II. p. 276. SCHWENKER *Lematol.* p. 12. SAUVAGES *de jussu* p. 20. Conf. L. IV. p. 447.

teria. Cum enim sanguis ea celeritate feratur, ut ex corde, perque magnas arterias, pulsus fere 150 pedes (*f*) aut pollices 1800 in minuto primo horæ percurrat, & cum adeo, dilatatio totius trunci unius pedis, quem in vivo animale possis oculis observare, fiat in minuti secundi parte pene tertia, plerique mortales successione adeo brevem oculo non percipiunt (*g*), neque distinguunt, etsi sunt, qui se distinguere crediderunt (*h*).

Mensura contractionis arteriosæ eadem est, quæ dilatationis, cui perfecte æqualis est (*i*). Quare vi cordis minor est, & æquat sanguinis velocitatem totam a corde generatam, diminutam toto motu progressivo. Quare dum arteria contrahitur, pergit equidem sanguis de vulnerata aorta salire, sed diminuto impetu, & tanto minus altum saltum edit, quo minor est vis ab arteriis generata, ea vi, quæ a corde nascitur. Ex arteria coronaria sanguis a cordis vi ad pollicem elevatur, in systole vero arteriæ absque saltu effluit (*k*). Vidit *Stephanus Hales* duobus tribusve pollicibus sanguinem altius salire, quo tempore cor contrahitur (*k**) ut omnino saltus a contracto corde natus, tunc quando altius sanguis exsilit, modo decima sexta, modo decima octava parte saltum superet, qui fit in arteriæ systole, in mediocri vero motu sanguinis a vigesima tertia parte ad octogesimam. Hinc octogesimam tertiam partem retinuit *Franciscus Boissier de Sauvages* (*k***). Quantum autem arteria se deprimat, nondum definiti potest, cum præterea in omni arteria alia mensura contractionis sit. Arteriæ contractæ ad dilatatam lumen facit, uti 9 ad 4, *Cl. de Sauvages* (*l*), atque adeo diametrum uti 3 ad 2, quæ mihi aut contractio, aut dilatatio potius nimia videtur. Nam oculus sæpe nullam in vivo animale percipit, semper exiguam, lenemque. Sed dilatationem alibi æstimare conabimur.

Ab

(*f*) *L. IV. p. 249. & C. L. VI. p. 164. 165.*

(*g*) Quos nempe modo excitavi p. 208.

(*h*) *Johannes Weithrecht l. c. p. 317. In casotide v. Grævis p. 16. Scheelhammerus olim, intervallum esse, ut tamen percipi non posset, scripsit in L. de pulsu p. 27.*

(*i*) p. 172.

(*k*) *Exp. sur les part. sens. & irrit. exp. 502. 536. 542. 543. 544. Conf. Stræke de reliquis instrumentis quibus sang. in circulum movetur. II. 22.*

(*k**) *Hemall. p. 10.*

(*k***) *De pulsu p. 18. Elem. physiol. p. 87.*

(*l*) *De pulsu p. 3.* Verum ex theoria & ex comparata contractione fibrarum longitudinem sequentium (quæ nullæ sunt) dissectæ arteriæ hanc mensuram derivat auctor *Cl.* Sed alia omnino ratio est arteriæ, quæ dissectæ se contrahit, a loco minimo firmo ad unice firmum. In mortuo animale quam in vivente, vici quadroplo angustior est *F. La Mure de Jevre.* Verum in hoc casu lenta contractio, cum exiccatione vires suas conjungit.

Haller Physiolog. Tom. II.

D d

Ab hac contractione explicatur, quare per minutas etiam arterias multum sanguinis effluat (*m*); & quare non subito de vasis in animalis magno vulnere læsis sanguis omnis exeat, sed altero demum die, novo vulnere facto (*n*) carnes penitus exalbescant. In utroque phænomeno contractio vasorum lentior eadem, & cum tempore, sanguinem abundantius expellit.

§. XXXVIII. Unde ea vis abfit.

Supereft, ut contemplerur, quanta fedes hujus contractionis fit, & a qua causa cieatur. Vulgo quidem arterias omnes dilatari, omnes contrahi docetur, ut vis contractilis ad definitionem & communem arteriarum naturam referatur (*o*). Mihi quidem hæc non adeo liquida videntur. In frigidis certe animalibus sola arteria aorta superior & pulmonalis pulsat (*p*), & truncus mesentericus; ab aorta abdominali aque ramis mesentericis (*q*), uti omnis dilatatio, ita contractio omnis abest. Neque enim unquam aut oculo nudo, aut armato, arteriæ ullam dilatationem videre potui, aut vicissim contractionem aliquam, neque venulæ arteriis impostæ elevantur (*r*), neque minutissimæ rimæ ab arteriæ vi contractili dilatantur (*s*) Sed neque acerrima venena (*t*), quæ arterias solent ad contractionem cogere, in hæc vasa quidquam possunt. Denique, cum globulos sanguinis facillime viderem, nihil quidquam fibris muscularibus simile in iis, non adeo exiguis, plurimorumque globulorum diametrum, habentibus arteriis vidi: sed alba undique & cellulosa similis est indoles.

Si a frigidorum animalium arteriis plerisque manifesta contractio abest, in calidis etiam animalibus infinita vis vasorum minorum nullo certo experimento demonstratur pulsu agitari. Arterias majores maxime dilatari certum est, cum &

(*m*) KIL quantity of blood. p. 56.

(*n*) KALM americ. Resa T. II. p. 8. Ut nempe vitulinam penitus albam habeant Angli, prima die multum emittunt sanguinis, altera reliquum cruorem hauriunt.

(*o*) Arterias minimas retinae pulsare SAUVAGES nov. añ. Acad. nat. cur Vol. I. obs. 36.

(*p*) Exp. 85. 102 Fränkische anmerkungen T. I. p. 20.

(*q*) Exp. 66. 67. 69. 70. 72. 81. 84. 86. 198. vanden BOE de vivis corp. hum. solid. exp. II.

(*r*) Exp. 71.

(*s*) Exp. 180. 200.

(*t*) Exp. 75. 76.

& minus resistant, & cordis vim propiorem & integriorem patiantur (*u*). Verum in lumine vasorum minorum neque oculus mutationem percipit, neque microscopium, neque tot in experimentis, quando calidorum animalium sanguinem circumeuntem speculabantur clari viri (*x*), unquam dilatationis meminerunt, aut arctatæ vicissim diametri: aut fibrarum musculosarum, quas parvas esse oportet, si globulo rubro minores sunt, quem globulum, iisdem in periculis, clari viri potissimum contemplabantur, & facillime conspiciebant. Sed etiam in pullo, qui in ovo est, aorta ipsa, & reliquæ, præter umbilicales, arteriæ absque pulsu sunt, quem oculi certe etiam armati percipiunt (*y*). Demum, cum observata per numerosa experimenta; arteriarum firmitudo sit ejusmodi (*z*), ut in universum eundo crescat, & arteriæ artuum manifesto, quam trunci cordi propiores, robustiores sint, non est improbabile, minima & capillarum de arteriarum tribu vascula eadem in calidis bestiis esse firmitate, quæ est in vasculis, etiam majoribus, frigidorum animalium. Si firmitas eadem est, sequetur ut a diminuto per tot causas cordis impetu nequaquam eleventur: atque adeo vicissim non contrahantur. Denique jam olim monuit, *Franciscus BOISSIER* (*a*), differentiam velocitatis undæ prioris sanguinis undæque posterioris, perpetuo minui, quo longius a corde receditur, atque adeo principem causam diastoles arteriosæ in arteriis minimis debilissimam superesse, ut etiam ob hanc rationem dilatatio durioris & magis resistentis minoris arteriæ minus expectari debeat. Id dederim, in vasis, quæ sano homini non micant, per morbos pulsum nasci (*b*), si nempe per inflammationem citatior cordis impetus in ea vasa sanguinem egerit. Idem enim tunc fit, quod fieret, si cordi propiora reddidisses (*c*).

Si pulsu destituitur totum arteriarum fere systema, quod minus est sexta parte lineæ, magna certe pars ejus novæ celeritatis deletur, quæ a contractione arteriola speratur. Maxima enim pars vasculosi systematis, ad

D d 2

hanc

(*u*) *JACKSON de vena scellivæ* p. 4. &c. *SCHREIBER Almagest.* p. 123.

(*x*) *SAUVAGES de inflammat.* p. 250. *Gustavus COWPER Philos. Transact.* n. 280. 285. *Antonius V. LEUWENHOEK experim. & observat.* p. 200. in vesperatione.

(*y*) *Du poulet* T. II. p. 100.

(*z*) L. II. p. 73.

(*a*) l. c.

(*b*) Arteriæ minimæ non pulsant, nisi in febre *HARVEI Exerc.* III. p. 158. A suspitio pulsus ad extremos ungues *HENSHAW atrocibus.* p. 179.

(*c*) De arteriis minorum generum adfirmat *Cl. NICOLAI vom puffsblage* p. 27.

hanc immobilem arteriarum classem pertinet, & muscolosa pars arteriosi tubi multo nunc minima superest.

Sed delentur etiam omnia, quæ a vi irritabili & oscillatione vaporum minimorum Clari viri expectarunt (d). Si enim arteriæ minores non contrahuntur, sequitur neque irritabiles esse, neque sanguinis iter promovere. Sed repetere non necesse est, quæ alibi ad hanc hypothefin monuimus (e).

§. XXXIX. *Hujus contractionis causa.*

Contractionis arteriarum causam aliqui scriptores simplicissimam fecerunt, ut ab elatere membranarum (f) unice pendeat, quibus arteria constat. Eas enim membranas habent pro chordis alioquin tensis, quæ a vi dilatante cordis, & sanguinis nixu in majorem convexitatem actæ, atque adeo nunc longiores, quam sunt sibi relictiæ, in statu sunt violento, ex quo ad naturalem brevitatatem dimissæ se restituant. Experimenta adducunt, arterias etiam a morte aiunt contrahi, & vulneratas plicas agere, vulnusque claudere; quæ quidem vulnerum obturatio a fibris (g) longitudinem sequentibus, nunc tumētibus derivatur. Elaterem autem, ut alibi monuimus (h), arteriæ non modicum inesse pergunt, ut distracta duplo se ipsa angustior fiat, antequam se patiat rumpi, & triplo, & quintuplo longius dissecta se retrahat, quam quidem nervus (i), & quæ alia suo loco diximus (k).

Plerique recentiorum accedere putarunt vim musculosam vitalemque (l), de genere irritabili. Excitant fibras carneas in majoribus arteriis apprime conspicuas, eas ex natura carnibus communi in brevitatem niti recte docent. Quare alii ipsis quidem venenis irritabilem vim demonstrari posse quo

(d) W H Y T T *physiol. ess.* p. 53. 57. & olim MALOUIN *tr. des solides & fluides.* n. 12.

(e) L. IV. p. 443.

(f) P E T R L I N *de purgantib.* p. 478. S C H E L H A M M E R *de pulsu* S C H R E I B E R *almagest. med.* p. 238. P R O C O P E *analyse de la trarter.* p. 64. 79.

(g) M O R A N D *Mém. de l'Acad. des Scienc.* 1736.

(h) L. II. p. 70. 71.

(i) S A U V A G E S *theor. tumor.* p. 8.

(k) L. II. p. 70. 71.

(l) G. S H E Y N E *philos. princip. of relig.* Job. de G O R T E R *de motu vitali* n. 48. Q U E S N A I *de la saignée* nov. edit. p. 60. 61. E. A N T O U. N I C O L A I v o m p u l s i b i l i t a t e , B I K K E R *de natur. hum.* p. 45. vanden B O S *de vivis corp. hum. solid.*

quo tacta arteria contrahatur (*m*), aut reflecta ad vermis modum repat, utique (*n*) putarunt, alii certe ab electrica scintilla in aortæ trunco excitatam contractionem produxerunt (*o*). Sed & nervos addunt arterias adire (*p*), posse adeo in iis tubis & nimiam vim sensus, sive erethismum locum habere, & verum denum spasmus (*q*). A spasmo arteriæ pulsus durior fit QUERNAI (*r*). A contractione carotidis spasmotica apoplexia (*s*). A convulsione fibrarum longarum aortæ palpitatio (*t*). Denum ab irritatione aucta, hinc accelerata arteriarum actione febrem derivant, & id præcipuum BOERHAAVI inventum esse, grati prædicant (*u*). Inde vim irritationis porro & inflammationis deducunt, quæ facit, ut sanguis in aliena & ferrosa vasa dolentis in exemplo oculi transeat (*x*), abique cordis ope.

Hæc ita decet proponi, ut ne supra verum aliquid aſidamus. Musculosas arteriarum majorum fibras distentas se restituere non est dubium: neque carnes naturam suam contractilem hic deponere æquum est suspicatu. Quod ab externis venenis, aut a cultri racione non contrahantur arteriæ (*y*), partim a plurima superjecta cellulosa tela explico, quæ carneas fibras protegit, partim a fibrarum carnearum parvitate. Vim magnam expectare vetat ipsa earum fibrarum exilitas (*z*), tum sensus, qui in arteriis per experimenta minimus est (*a*), neque a minutissimis nervis major potest expectari. Convulsiones adeo in arteriis locum habere, ut oculis conspici possint, nullo experimento confirmatur Augeri irritabilem naturam non repugnare, ut tamen eam mutationem a mentis potius subtilitate excogitare liceat, quam sensuum testimonio confirmare. Ut irritabilis natura ad inflam-

(*m*) ZIMMERMANN de irritabilit. p. 24. adde ANTONII de HEYDE obf. 85. LORRY Journ. de med. 1757. Jan. Ab oleo vitrioli vanden BOS exp. 9.

(*n*) Des part. irrit. & sensib. Exp. 565. 566. 567.

(*o*) Vanden BOS diss. cit. Exp. 10.

(*p*) NICOLAI l. c. p. 5. SENAG T. II. p. 270. Nervis in arteriæ diastole compressis, in arteria evacuata se contrahentibus, systolem tribuit GEORGIUS CHEVREUS l. c. p. 137.

(*q*) NICOLAI bemühung in theoret und practischen theilen der medic. III stücke. 4. &c.

(*r*) Des fevres p. 235.

(*s*) MINLES in meas prima physiologia lineas p. 122.

(*t*) LANCIS. p. 129. 130. edit. 1728.

(*u*) QUERNAI tr. des fevres p. 77. 79.

(*x*) ВИУТТ physiolog. essays p. 46.

(*y*) In nostris experimentis tr. de la nature sens. & irrit. p. 274. REMUS p. 37. vanden BOS exp. 10. II. CALDAN in epistola l. p. 333.

(*z*) L. II. p. 62.

(*a*) L. II. p. 70. FONTANA Exp. 43. 45.

inflammatas (b) partes sanguinem congreget, nondum credo explicatum fuisse, & facilius forte a venarum vehementium constrictione aliqua explicari crediderim, etiam penis exemplo, quam ab arteriolarum minimarum quacunque vi contractili.

Denique liceat ex pathologicis addidisse, in hominis perfectiori fabrica hanc arteriosum systematis resistentiam ad cordis dilatantes vires ita temperatam esse, ut cordi cedat, sed eadem proprio robore se restituat. Si cordis vires superaverint, fundamentum jactum est aneurysmatis (c). Per totum vasorum systema eam debilitatem posse dominari (d) vel ex iis exemplis adparet, in quibus in majoribus quidem arteriis multa per totum corpus aneurysmata fuerunt, in minimis vero ex pari debilitate, diminuta resistentia, & inde natæ maculæ (e). Ex eadem denique causa arteriæ rumpuntur, aut pulmonalis truncus (f), aut frequentius quidem rami aortæ. Huc evidenter pertinent eorum hæmorrhagiæ, qui artus amiserunt (g). Cordis enim vires eadem sunt, arteriarum resistentium systema minus. Quando cordis vires non sufficiunt, ipsum quidem amplius redditur, ut vulgo in senibus amplius est (g), & aneurysmaticum (g**), denique etiam ex hereditaria dispositione (h), neque absque exemplo est, omnino medium disruptum fuisse (h*).

§. XL. Vis derivationis.

Etsi adeo vim arteriæ contractilem nimis ornatam fuisse persuadeor, ad occultæ tamen contractionis speciem, vim non illubens referrem, quam dixi, *derivationis*, & quæ & in vivente animale, & in nuper mortuo, sanguinis

(b) L. II. p. 436. 444. WHYTT *physiol. essays* p. 46. 67. &c.

(c) I. C. C. VII. p. 132. ed. prior. *Phil. Transf.* n. 345. BOERHAAVE T. II. p. 127.

(d) MEKEL *Mem. de Berlin* T. XII. p. 63.

(e) MATANI *de aneurysm.* p. 49.

(f) IDEM p. 122. effusæque sanguinis libræ sedecim.

(g) LISTER *de cochleis* p. 60.

(g*) TABOR p. 93. HELVETIUS *éclairciss.* p. 40. MEKEL *Mem. de Berl.* T. XII. p. 55. 63.

(g**) LANCIS. p. 134. recte addit in dextro ventriculo, frequentius malum esse. Habet etiam exemplum TABARRANUS in *obs. anat.* ed. II. p. 28. aliud MATANUS *de aneurysm.* p. 17. &c.

(h) LANCIS. p. 132. ed. prioris. Adgnosci ex pulsatione dextri lateris, & ad tripotes propagari credit.

(h*) *Comm. Bonon.* T. IV. p. 33. 34. *Fränk ann.* T. II. &c.

nis motum sola gubernet. Nempe de incisa arteria, & perinde quidem de secta vena, sanguis maxima velocitate effluit (*i*), eo modo, ut de vicinis truncis ramisque, & secundum circuitus sanguinei leges, & contra easdem (*k*), in vulnus ruat, ut etiam contra ponderis vim (*l*) & directionem naturalem in rimam se præcipitet. Ita etiam in stagnante sanguine (*m*) nova nascitur velocitas, & evulso demum corde (*n*), aut revinctis magnis aortæ ramis, atque recisa adeo ab arteriis cordis potentia, tamen sanguis novam velocitatem acquirit, quæ neque a corde est, neque a pondere, neque ab ulla potentia nobis cognita, nisi occultam, atque subtilissimam vasorum minimorum contractionem admittas, quæ sanguinem contentum undique urgeat, pari vi, & quæ motum nullum generet, dum omnia vasa integra sunt, tunc autem se exferat, & sanguinem in novum motum restituat, & denique per vulnus exprimat, quando locus aliquis natus est, a quo eandem pressionem demeris. Non ideo velim me videri contraria dicere priorum, quando contractilem vim ab arteriis eorum animalium minoribus abesse scripsi (*o*). Phænomena eo loco narravi, negavi conspicuam in minimis arteriis contractionem reperiri, & nunc sincerus aliquid phenomenon propono, quod non videtur absque aliqua contractione intelligi posse: ea vero contractio a vita non pendet, neque musculosæ est indolis, quæ a morte supervit, & ad nativum potius elaterem tensæ fibræ cellulosæ spectat; ea enim alio etiam in exemplo, sed lente, & multis continuis diebus (*p*), arterias calidorum animalium resectas exinanit, diametrumque minuit, & lumen delet. Motum sanguinis hæc latens contractio adjuvat, quod distentam a corde, fibrarum carnearum auxiliaris sociæ, arteriam arctet. Tunc demum conspicua se exferit, quando conditio nata est, nunquam in vivente sanoque animali nascitura, membranarum nempe violatio, ex quibus arteriæ componuntur. Nullum vero manifestum motum videtur producere, quod per arteriosum systema ita sit distributa, ut minimi arteriarum fines omnem pressionem

(*i*) Exp. 198. 200. 219. 220. 221. 222. 225. 228. 230. 151. 158. 155. 166. 172. 175. 176. 180. 187.

(*k*) Exp. 198. 200. 220. 221. 222. 225. 228. 230. 151. 153. 154. 155. 173. 175. 176. 180. 187.

(*l*) Exp. 219. 223. 226. (de vena).

(*m*) Exp. 219. 234. 151. 181.

(*n*) Exp. 198. 219. 220. 221. 222. 225. 228. 230.

(*o*) p. 210. 211.

(*p*) L. 11. p. 72.

nem majorum vasorum, sua reactione æquibrent, neque finant eam truncorum contractionem ullum conspicuum effectum edere, quod quidem cum anatome apprimè consentit. Tunc vero utique in effectum eadem pressio erumpit, quando aliqua a parte arteriæ æqua parietum repressio ablata est. Ita putaverim phænomenon exponi posse, quod absque interpretatione (q) in priori commentario narraui, ne hypothesin rebus gestis miscerem. Nunc in pleno opere existimavi, non fore indecorum, si aliquanto propius ad veri speciem accederem.

Inde vero fit, ut non vulnere quidem inflictò, sed debilitata aliquarum arteriarum resistentia, eo sanguis congeratur. Inde a pediluvio niefes (r) : sive capitis ab eadem causa levamen, subtracto quo onerabatur sanguine (s).

§. XLI. *Motus musculorum.*

Sequitur earum causarum, quæ præter cor sanguinem movent, utique potentissima, musculorum motus, quo omnino statio, ejusque mutatio, gressus, saltus, pronuntiatio, respiratio citatior, deglutitio, denique severior animi ad difficile opus intentio pertinet. Et in universum, quicumque musculi celerius, & constantius ab animæ volentis imperio in motum fuerint exciti, nova inde semper, eaque maxima, in sanguine velocitas excitatur. Sed etiam in homine, aut animale, quod exanime languere videtur, integrum caterum, & expers putredinis, aut coaguli, motus intestinalium, vomitus, sternutatio (t), aut quicumque vehementior musculorum motus latentem vitam explicat, & sanguinem a quiete ad circuitum efficaciter revocat. Inde a cursu summus rubor, calor, sudor, urina flammæ, putredo humorum (u), debilitas, omnia demum eadem, quæ sunt iu acutissima febre (x), & demum febris ipsa, intra paucas horas funesta sequitur (y). Inflammationem univèrsi corporis, quæ fit a solo nimis incitato cursu, leporum

(q) *Second Mémoire*. p. 338.

(r) *KLEFKHOFF morb. anim.* p. 109, &c.

(s) *STORCH von den Krankh. der Schwangeren* p. 210. &c.

(t) *L. IV. p. 496. L. VIII. Sect. IV.*

(u) *LISZNER de humor.* p. 54.

(x) *BOERHAAVE prælect. ad Instit. T. III. p. 500. 502.*

(y) *L. V. p. 84. b.*

Ieporum exemplo solebat ПРÆСЕРТОР (z) confirmare, aque tetano corpus omne nigrescere, & Ill. medici observarunt, & vulgo quidem notum est.

Perinde vero, ut a contrariis etiam argumenta nostra petamus, certum est, motu muscolari neglecto, sanguinem ubique, sed in abdomine maxime, retardari, calorem corporis uniuersum minui, perspirationis copiam decrescere, urinam augeri, adipem in cellulas subcutaneas, in omentum, in hepar congeri, reducem a pedibus vaporem stagnare, colligi, in conspicuam aquam converti, uno verbo eadem symptomata nasci, quæ a diminuta cordis potestate expectari possunt (a).

Qua ratione corporis exercitatio & musculorum, motus sanguini novam velocitatem addant, alibi utique fufius dicemus: breuiter hic tamen enarrari visum est, cum incerta vitæ superstitis spes, & forte prius dudum communi naturæ legi mihi parendum sit, quam quidem id volumen absolvi potest. Ergo Clari quidem viri docuerunt, musculus, dum contrahitur, expallescere (b), nempe sanguinem suum expellere, ut adeo vis musculi secundi cordis vice fungatur, & sanguinem per sua vasa cogat fugere.

Verum innumerabilia certe experimenta non convincunt, nihil quidquam agentis musculi rubori decedere (c), & in vivo animale, vitro convexo ad arteriam adhibito, quæ per musculi superficiem decurrit, omnino sanguineos globulos, eorumque continuatum motum percipi, quando quam maxime caro in contractione versatur, pauloque post velocissimum actionis musculosæ tempusculum, ea vasa utique sanguine perinde plena esse, ut quidem ante eam contractionem plena fuerunt.

Alio ergo modo oportet, a carniū actione sanguinem promoveri. Nempe inter majores musculos ubique trunci arteriosi, venosique ambulant, & venosi potissimum. Verum musculi, dum agunt, tument, quod notissimum phænomenon interim recipimus. Quoties ergo vasorum fasciculus medius inter musculos incedit, toties utique per totam eorum vasorum longitudinem compressio undique adplicatur, quæ parietes ad axin urget, & ejusdem est effectus, ac si ipsis vasorum parietibus nova vis contractilis quasi infunderetur.

In

(z) l. c. p. 501.

(a) Fufius de his omnibus dixi in *Comment. ad Prælect. Boerb. T. III. n. 415.* & dicam Libro VIII. & XI. XIII.

(b) BOERHAAVE *Instit. rei Med. n. 406.* & *prælect. acad. T. III.*

(c) *Premier Memoir. sur le mouu du sang. p. 242. Second Memoir. sur les parties sensibles & irrit. Stæ. IX. Exp. 226. 234. 238. 240. 241. 242.*

In arteriarum sanguinem minus potest musculorum pressio: nam minores arteriæ durioribus membranis continentur, & sæpe omnino extra musculorum potestatem profundiori loco secundum ossa meant: neque perinde utiliter utique premerentur, quæ valvularum præsidio destitutæ sint, ut omnino non magis ab ea communi carniū pressioſte sanguinis arterioſi motus adjuvetur, quam quidem, represso ad cor fluento, ab eadem causa retardaretur. Si usquam, iis locis aliquis musculorum in arterias admitti posset, quoties os inter & potentem musculum arteria ponitur, ut tota ejus carnis vis comprimens ab arteria excipiat, quæ cedere nequit. Potest etiam musculorum cingulum aliquam in corpore animato cavem ambire & arcare, quale in abdomine exemplum est, cujus quidem cinguli, & conjunctæ diaphragmatis efficacix, vis in bile, & venæ portarum sanguine promovendo alias ostenditur: sed vena ad portas, si ad valvas respexeris, arteria est. In ejus certe venæ ramis stagnatio oculis manifestissima se offert, quam primum incisoris manus musculos abdominis destruxit (d).

Sed etiam in arteriis celeritatem sanguinis a motu musculorum aucto incitari interim recipimus, & alibi ostendimus. Cordis nempe ab ea causa vires sollicitantur & crescunt, & sanguis in arterias velocius exit.

§. XLII. *Phænomena motus progressivi turbati & languentis.*

Supereſt ut turbati & languentis, & denique subpreſſi motus progressivi phænomena exponam, meis fere experimentis usus, quæ ex frigidorum equidem animalium contemplatione sumpta, de calidis tamen perinde vera esse videntur, cum & paria in calidis beſtiis phænomena observemus, & causam non reperiamus, cur his in phænomenis a frigidis diffideant. Oportet autem diligenter, & non absque aliqua patientia in animale vivo phænomena speculari, quæ vividam inter vitæ vim, plenamque mortem intercedunt, & quibus, tamquam gradibus, à legitimo sanguinis motu in plenam quietem transitur.*

Animali vivo primum in motu sanguinis vitium est, lentius moveri (e), eademque debilitatis & mensura est, & effectus. Nam & cordis pulsationes rariores fiunt, & sanguinis per arteriam motus lentescit.

Inde

(d) *Second. Memoir. sur le mouv. du sang. Exp. 103. 45.*

(e) *Ibid. Exp. 65. 66. 68. 71. 81. 82. 85. 91. 188. 189.*

Inde turbatio fere sequitur. Æquabilis in fano animale impetus est, quo sanguis per arterias fluit, veloci, sed una tranquillo rivo similis, in quo neque celerius unquam unda fugit, neque vicissim suspenditur. Contra in animale languente, inæquale fluentum est, & modo tardum serpit, modo nova velocitate restituta ruit (*f*). Cordis nempe vis est, quæ subinde novo conatu sanguinem, quem a venis accipit, in arterias impellit, ut velocior unda resistens illam priorem acceleret.

Aliud & nuperius aliquando vitium solet esse, ut sanguis, qui lentius per arterias advenit, nunc omnino contra cor retrocedat (*g*). Ita fieri in vivis animalibus experimento constat, ita in hominibus se habere jam ostensum est (*h*). Causa hujus vitii fere in derivatione est, ut sanguis arteriosus ad sedem vulneris retrorsum ruat, aut in coagulo sanguinis, aut, & plerumque proculdubio, in minori cordis robore, quod resistentiam vasorum minimorum nequit superare. Morienti pullo sanguis ex umbilicali membrana in fetum redit (*i*).

Retrocessionem sanguinis, nisi mors excipit, sequitur oscillatio (*k*), frequentissimum in vivis animalibus phænomenon. Qui nempe sanguis ad cor redibat refluus, eum vis cordis superstes incitata in nativum ordinem restituit, cogitque porro ad extremos ramulos ferri. Sed causa, quæ motum sanguinis invertit, eadem porro se cordi obponit: ergo paulo post sanguis ex ramis in truncum regreditur, novoque a cordis impulsu in legitimum ordinem reducitur, donec vel plena cordis victoria sit, vel, quod nunc ponimus, motus sanguinis omnino subprimatur. Nulla autem linea est, secundum quam sanguis non eat redeatque, non ex ramis in truncum proprium unice, sed ex ramo per canalem medium in aliud truncum, aut per ipsum divisionis punctum angulique verticem. ex ramo in alterum ejus trunci ramum, aut mille demum aliis modis. Diu oscillatio

E e 2

tio

(*f*) Exp. 67. 69. 71. 73. 81. 82. 84. 85. 91. 177. 187. A. V. LEEUWENHOECK exper. & contempl. p. 159. 165. 179. ADAMS p. 45. de HEYDE exp. 9. Phil. Transf. II. 460.

(*g*) Exp. 61. 65. 66. 67. 68. 69. 72. 82. 87. 93. 95.

(*h*) L. IV. p. 103.

(*i*) BEQUELIN *Hamburg. Magaz.* T. XIX. p. 145.

(*k*) Exp. 61. 65. 66. 67. 68. 69. 71. 73. 81. 87. 93. 95. LEEUWENHOECK, l. c. p. 164. 165. 186. 188. T. III. p. 111. 112. BOYERHAAVE *de usu rat. mecan.* p. 34. HORCH *miscell. Berol.* T. VI. p. 115. MINLES *Phil. Transf.* II. 450. p. 728. FRANZISCHE ANMERK. T. I. p. 20. MALPIGII. Ep. II. *de pulm.* p. 142.

tio superest, multis sæpe horis (*l*), maxime in ramo, qui duos truncos unit. Oscillatio sanguinis motum sæpe restituit (*m*).

In deterjori animalis statu, quem ponimus, post oscillationem succedit quies (*n*). Ea a partibus extremis plerumque incipit, ut a corde quidem ad aortæ brevem particulam sanguis (*o*) expellatur; ad reliquam arteriæ longitudinem & ramos, in exemplo, mesenterii, nihil de eo motu veniat quidquam, sed inmotus sanguis in iis ramis stet (*p*), aut sensim potius, quod continuo dicitur, de ea tota corporis parte fugiat. Ea vero quies in aliquibus ramis prævalet, dum in aliis sanguis moveri pergit, sensim vero major pars arteriarum immetta redditur. Ita in homine sæpe, diu etiam ante mortem, uno alteroque die, pulsus & pene calorem a manu abfuisse vidi, cum interim caput vigeret, mentisque imperia lingua libere exprimeret. Neque quies in ramis arteriosis absque spe, neque rarum est, a novo cordis vigore sanguinem, qui motum amiserat, iter suum iterasse (*q*): estque incisæ arteriæ, venæve hic pene certus effectus (*r*).

Inanities arteriarum plerumque cum languore incipit (*s*), & in quiete perficitur. Decrescit sensim ordinum numerus, quos globuli in eodem trunco effecerant, ut pauciores (*t*) sensim fiant, & denique tota arteria inanis est: sive nunc occulta illa, jam a nobis excitata lentaque arteriarum contractio in causa fuerit, sive cordis debilis impetus remotiores globulos sensim a se, suoque principio eas in sedes removeat, ad quas nulla porro a corde efficacia pervenire possit. Altero die (*u*) in animalibus frigidi sanguinis plerumque arteriæ inanes reperiuntur. In GUILIELMO III. nullus a morte præter pulmonem sanguis fuit (*x*). Arteria in crure, quod amputabatur, inanis, sanguinem nullum dedit (*x**).

Si

(*l*) Exp. 69. 73. 225

(*m*) I. c. p. 62. Exp. 66. 93. 95. ЛЕВУШЕННОВСК Т. II. p. 164. 165 Т. III. p. 112.

(*n*) Exp. 60. 61. 65. 93. 73. 82. 163. 191. 193. 212. 226.

(*o*) Exp. 65. 84.

(*p*) Ibid. Nonnunquam tamen in truncis stagnat, dum in ramis potro movetur Exp. 62. 68.

(*q*) Exp. 65. 185 & alias. ЛЕВУШЕННОВСК I. c.

(*r*) Exp. 154. 163. 164. 166. 178. 179. 180. 181. 185. 187. 189. 191. 193. 216. 229. 233. Non separavi arteriotomen.

(*s*) Exp. 71. 73. 92. 172. 182. 184. 187. 191. 195. 217. 218. 224. 226. 233.

(*t*) Exp. 73. 154. 183. 185. 185. 189. 200. 225. 228. 231. Non separavi casus in quibus sanguis incisio vase effluerat.

(*u*) Exp. 73. &c.

(*x*) Biblioth. Anat. T. III. p. 594.

(*x**) Т С Н В Р de amput. non stans.

Si post quietem motus sanguini redierit, etiam sanguis redit, inæncisque porro tubulos frequentat, aucto sensim filo, ut in plenum flumen perficiatur (*y*).

§. XLIII. *Causæ motus a morte superstitis.*

Superest, ut dicamus, quis ab ipsa morte in sanguine motus superesse possit; mortem vero hic obiter vocamus, cordis constantem quietem, cum plena sensus, & voluntarii motus suppressione conjunctam. Eo in statu nondum omnis a sanguine motus abest (*z*), cujus causas paucis exponemus, ut motus progressivi historiam finiamus. Primum, etiam absque corde, aut interrupto certa sanguinis in arterias comœatu, derivationis efficacia aliquamdiu superest: incisa nempe aut arteria (*a*), aut vena (*b*), sanguis ad eam sedem rapide concurrat, in qua vulnus est. Vidi ad viginti septem, triginta, a corde avulso minuta prima sanguinem perinde ad vulnus concurrere, ut perfectiori vita solebat. Vidi etiam in minimis vasibus unius globuli sanguinem decem a resecta aorta minutis motum suum continuasse (*c*).

Superest etiam a morte vis ponderis (*d*), eaque, quando aliæ causæ cessant, sola humores regit. In canibus, vario in situ dispositis, reperit Vir Cl. *Andreas PASTA* (*e*), ad eam semper corporis partem sanguinem se recipere, quæ ima fuerit, & quam ex vi gravitatis occupat. Similia in cadaveribus humanis promptum est videre, quorum fere dorsum sanguis replet, vasaque minora distendit, totique cuti intensum ruborem conciliat. Sed etiam reliquæ corporis animalis partes pondere suo in vasa nituntur, & sanguinem ad majores truncos compellunt.

Paria fere frigus efficit, quod extremum corporis animalis ambitum constringit, ut cutis artuum nasique tota exalbescat, & sanguis ad interiora, quæ vim gelu minus percipiunt, undique confugiat (*f*). Stringit

E e 3

enim

(*y*) Exp. 88. 91. 92. 182. 183. 184. 185. 189. 191. 219. 233.

(*z*) Exp. 194. 195. 196. 204. 217. 221. 222. 224. 225. 226. 227. 229. 232. 234. 235.

(*a*) Exp. 198. 212. 220. 221. 222. 225. 228.

(*b*) Exp. 204. 205. 205. 208. 210. 216. 218. 223. 225. 226. 229. 230. 231. 232. 234.

(*c*) Exp. 233.

(*d*) Exp. 206. 216. 218. 222. 224.

(*e*) l. c.

(*f*) Vasa sanguinea cerebri cruroe plenissima in homine frigore enecto ROSEI anat.

p. 142. *QUELMALEZ de frigor. effc.*

frigus animale[m] fibram (g), atque brevior[em] reddit, ut ipsam cutem, non alium stimulum sensuram, ipsamque cellulosa[m] telam scroti in motum cieat, musculosi motus non penitus dissimilem. A frigore fit, ut sanguis in strangulatis hominibus congestus, a morte sponte evanescat (h), & venæ in ligato brachio turgentes sponte laxentur, si in gelidam merseris (i).

Hanc principem causam esse crediderim, quæ facit, ut sanguis etiam post mortem ad majora vasa confluat, & in rubro systemate (k) & in lymphatico (l).

Vis adtractionis, quæ sanguinem ad parietes membranosos (n), adque alios jam natos (o) sanguinis acervos adlicit, perinde, dum fluit vitalis liquor, eum pergit regere. Eam enim vim recepi, quod motum aliquem absque corde superesse viderem, qui neque a pondere esset, neque a derivatione (p), neque in vasis unice, sed etiam extra vasa conspiceretur (q). Debilis cæterum est parumque velox: duratione fere motum a derivatione natum æquat (r).

Maxima tamen a morte potestas est evoluti aeris (s). Eum putrefacti humores animales undique generant, aut ex fixo statu, in elasticam vim & conspicuam bullarum speciem restituunt (t), id enim generare vocamus. Eum aerem in vasis (u) maximis cerebri frequentissime, in corde ipso, intritum cum sanguine spumofumque sæpe vidi. Idem a calore adjunctus & expansus vasa dilatat, quibus continetur, neque infrequenter rumpit, ut, qua via patet, per pulmones in asperam arteriam agatur, atque per os ipsum cadaveris exundet. Ita in puerperis vidi, & apoplecticis, & militari morbo defunctis corporibus, neque rarum spectaculum est. Ex cadaveris epidemica febre enecti ore naribusque plurimum sanguinem prodixisse

Clar.

(g) BROWN *hist. of the Roy. Soc.* T. IV. p. 254.

(h) HARVEI *exerc.* III. p. 251.

(i) *IDEM* p. 275.

(k) PACHINI *de purgant.* p. 484.

(l) VERHEVEN *L. II* p. 101.

(m) *Exp.* 197. 199. 210. 211. 213. 215. 216. 218. 224. 225.

(n) *Exp.* 228. 234.

(p) p. 339. *ibid.*

(q) *Exp.* 108. 214. 215. 216. 218. 222. 224. 225. 233. 234.

(r) *L.* IV. p. 433. 439.

(s) LANCIS *l. c.* Fermentationem cum vasorum collapsu conjungit.

(t) *L.* VIII. *Secl.* 3. 6.

(u) LITTRE *Mém. de l'Acad. des Scienc.* 1714. p. 428. *hist. de l'Acad.* 1704. *obl.* 17.

Clar. J. ANTONIUS PUJATI (x) auctor est. Sanguis ex apoplectici cadavere cum spuma & sonitu erupit (y). In suffocato homine, decima sexta a morte hora sanguis per os exiit (z). Mictus a morte cruentus (a). Per uterum a morte cruor mæstruus manavit (b), & tertio de naribus die (c). Sanguis ex pulmone post mortem per os regurgitavit, in ichorem diissolutus (d). Alias historias, minime infrequentes, lubens prætereo.

Neque alia natura est vampyrorum, cadaverum nempe, quibus in Græcia (e), Hungaria (f), Illyrico (g), os fluido sanguine plenum reperitur, postquam epidemico fere morbo extincta fuerunt. Simplex phænomenon, neque alienum a nostris observationibus, olimque ab Antonio GALATEO descriptum, immensum deformavit superstitione, & partim aliena a vero ornamenta historię addidit, partim dæmonum machinas immiscuit. Id facile dederim, alios morbos aliis potentius sanguinem resolvere, aerisque exsolutioni favere.

De vita minima, sive motu sanguinis tardissimo & dubio, quem homines aquis suffocati (g*) mediis in undis hirundines (h), in alpinis antris mures montani (i), suis in stagnorum recessibus raræ, & in universum hiemalibus mensibus infecta conservant, alio loco opportunius dicemus. Pulsus videtur minimus (k) & sanguis motus adeo lentus esse, ut calorem non generet (l).

S E C.

(x) De morbo naroniensi p. 149.

(y) SCHURIO *Salseraph.* p. 405.

(z) HILDAN *centur.* III. *obs.* 12. In historia *melia* exemplum habet de herniofo-

(a) *Bresl. Sammlung.* 1724. M. Jan. p. 112.

(b) BAUER de nervis p. 26. SCHURIO *partbenolog.* p. 120. *Eph. Nat. Cur. Dec.* III. *ann.* IV. *obs.* 41. die omnino a morte quarto.

(c) MORTON *natural hist. of Northampton Shire* p. 414.

(d) *Journ. de Med.* Jul. 1757.

(e) THEVENOT *voy. au Levant* T. I. P. I. C. 63. TOURNEFORT *voy. au Levant* T. I. L. 3. p. 159. Vocat *Zorcolacas*.

(f) Celebris, circa annum 1730 historia, aut fabula, multis libellis concelebrata fuit.

(g) Anton. GALATEUS de *sua Jasygia* conf. RASCZYMSKI *b'flor. natur. Polon.* T. I. p. 357. Vocat *Upievoj*

(g*) *Journal. de Med.* 1758. M. Nov. FOTHERGIEL *philos. transf.* II. 475. art. XI. &c.

(h) NEHRING in *palingenes.* p. 71. BOYLE *on frost* p. 232. BLANCAARD *cbir.* p. 336. BIRCH *L.C.* p. 137. LINNÆUS *economi. nat.* p. 19.

(i) CITESIUS *abstin. consolent.* *Journal. Oecon.* 1758. M. Mart.

(k) Esse aliquem *Hist. des anim.* T. III. p. 313.

(l) Neque calorem, neque motum reperit HARVEY ap. BIRCH T. IV. p. 537.

SECTIO II.
PRESSIO LATERALIS.
PULSUS.

§. I. *Unde ea pressio fit.*

SI in arterias inanes sanguis de corde se diffunderet, neque celerius per anteriorem finem sanguis aufugeret, quam quidem per finem cordi propiorem subit, tunc quidem arteriæ a sanguine non dilatarentur: neque alia pressio lateralis locum haberet, quam communis illa, omnibusque propria liquoribus, in quemcunque canalem effusis, quibus peculiare, aque solidorum corporum natura diversum est pressiois genus (*m*), quo undique in omnem ambitum sui vasis nituntur, neque toto pondere in partem infimam gravitant, ut quidem solida corpora solent.

§. II. *Arteriæ semper plenæ.*

Sed alla in arteriis corporis animalis pressio reperitur, quæ multis modis ab illa communi pressione distat. Et primo quidem arteriæ animalis vivi suo vitali humore perpetuo plenæ sunt. Non repeto, quæ alias protuli, ut ostenderem, multum in vivi animalis arteriis sanguinem esse (*n*), multum etiam in ipsis cadaveris (*o*) arteriis reperiri; superest nunc ut ostendam, neque vacuum spatium in arteriis relinqui, quod a sanguine non repletur, neque quidquam in arteria inane relinqui, sive ea in systole sua arctetur, sive vicissim a nova unla expandatur (*p*).

Occurrit continuo facile experimentum. Si enim arteriam percusseris, sive eam in systole minimave diametro, etiam minimo, neque ultra parietes penetrante, vulnere læseris, sive in maxima, periunde sanguinem effundet: argumento, etiam in contracta arteria sanguinem præsto fuisse, qui per rimam

(*m*) MÜSSENBROECK *institut.* n. 784. &c.

(*n*) L. III. S. I. n. 1.

(*o*) n. 2.

(*p*) Monuit jam CHARLETON *three lectures* p. 266.

mam exsiliret. Porro, quoties sanguis de arteriæ vulnere paulo diutius effluit, toties utique continuo (*q*) saltu prorumpit, etiam in arteriæ statu minimo, sive in systole, quæ est ante novæ undæ in arteriam receptionem: etsi enim in arteriæ systole humilior saltus est (*r*), est tamen perpetuus, neque definit fluere, quando cor vicissim sua in diastole quiescit. Experimentum in arteriis coronariis, intercostalibus, cruralibus, carotidibus, & ipsa denique aorta feci, neque quemquam dari crediderim, qui facillimo periculo refragetur.

Verum in animalibus frigidi sanguinis propius utique ad naturam contemplandam progressus sum, cum per membranas pellucens vitalis humoris sanguinis motum contemplerer: sæpissime enim vidi, arterias animalis vegeti sanguine, dum is quidem movebatur, peritum plenas esse, tum quando sanguis a cordis contractione novo impetu projectus primam undam accelerabat, tum paulo post, quando vicissim ea acceleratio evanuit, & cor laxatum quiescit. Id autem potissimum oportebat ostendisse, prius arteriam sanguine plenam esse, quam novam undam a corde impulsam accipit. Auctorum, cum facile possem, consensum non repeto.

Video contra hoc experimentum nonnulla, neque absque veri specie posse objici: & in meis ipsis incisorum animalium historiis minime rarum esse, in ranis aliquot diebus malignius partis (*t*), arterias aut omnino inanes reperiri (*u*), aut certe paucas intus globulorum lineas (*x*) superesse, dum interim reliqua cavea inanis videtur, & omni liquore vacua est, quem oculi detegere possint. Idem phenomenon frequens est, quando per repetitas venarum incisiones (*y*) sanguinem exhaustimus, aut sponte etiam cruenti globuli de arteria furtim se subdixerunt (*z*).

Neque tamen vellem quemquam his meis abuti experimentis. Potest in arteria semiplena inane spatium poni, ita adferarii: potest ac inesse; potest

- (*q*) HARVEI *proam ad Exercit. de sanguinis circulatione* p. 4. *Exerc. I.* p. 33. *Exerc. III.* p. 216. 270. HALLES *hamajlatiks* p. 41. 11. 16. &c. TRALLEES *confut.* tit. p. 38.
 (*r*) p. 213.
 (*t*) *Second Mem. sur le mouv. du sang* Exp. 74. 84. 218. 233.
 (*u*) Exp. 73. 75. 84. 85. 102. 218. 225. 226. 233.
 (*x*) Exp. 73. 75. 81. 85.
 (*y*) Exp. 75. 172. 225. 226.
 (*z*) Exp. 71. 73.

potest denique, quæcunque in arteria pars a sanguine non occupatur, ea pel-
lucente repleti liquore. Inane spatium nemo admiserit, qui meminerit, in
idipsum spatium continuo sanguinem omnem se diffusurum, ut in eam
sedem veniat, a qua omnis abest resistentia. Aerem inesse nemo dixerit,
qui nobiscum viderit, quam diversa facie (a) aer, in maximas bullas
unitus, in arteriis visui se offerat. Superest ut id omne, quod in arteriis
inane videbatur, pellucido, & inconspicuo liquore plenum sit. Eum hu-
morem multa præterea confirmant: sanguinis per id, quod in arteria ina-
ne videbatur, aut adstrictæ, aut partitæ viæ (b), quæ non possent arctari
aut dividi, si nihil in arteriis esset, quod constringeret, aut divideret:
motus, quem globuli rubri unice a corde habent, & qui utique in eo
semi inani statu arteriarum, inque interrupta globulorum serie superest, ne-
que a primo globulo, cordique proximo, ad ultimum continuari posset,
nisi aliquis medius interesset humor, qui a primo globulo (c), ad longe re-
motum alterum, motum a corde impressum transferret. Quare eas voces,
quibus inanes, aut certe semivacuas arterias passim insignivi, ita omnino
intelligi velim, ut oculorum exprimant testimonium, neque ideo resistent
iis, quæ ex rationis usu, atque argumentis aliunde repetitis sunt.

Subtilius argumentum est, quod fere ex theoria olim fumsit III. PRÆ-
CEPTOR, mea vero experimenta confirmant. Nempe arteria, secundum
BOERHAAVIUM (d), uti sanguinis facit jacturam, ita perinde lumine
minuitur, ut in minima diametro omnino perinde plena sit, ac quidem
est in maxima. Solebat autem hominum cadaveribus se tueri, qui ex
phthisi interiissent (e), quorum utique in vasis & vivis & mortuis paucif-
sima sanguinis copia superest. Eam rem ego quidem in vivis animalibus
de frigida classe, vidi manifestius. Sæpe nempe in ranis, sub principium
experimenti, arteriarum pene nullum est lumen, ut crassissimas inter mem-
branas exiguis canalibus decurrat, cujus diametrum paucissimi unci ordinis
globuli metiantur (f). Eisdem inde arterias redeuns cordis vigor, maxime
si venam incidideris, ita sanguine replet, ut lumen duplo & triplo latius
nunc

(a) p. 128. n. 2.

(b) Exp. 88. & 180. etsi hic albus liquor magis conspicuus fuit.

(c) *Phil. Trans.* n. 460. & in *Second Memoire* p. 188. 189. ubi videt excitatæ loca accetti.(d) *Præd. in propr. injitus.* T. II. p. 247.(e) Dissecui hominem, cui sanguinis supra duas uncias non superesset J. de GOR-
TER de *perspir. insensib.* p. 185. Conf. SCHURIC *Kanatom.* p. 223. SCHLEHAMMER
de *pulsu* p. 67. ROYKATI testimonium de Gulielmo III. & supra p. 220.

(f) Exp. 70. 77. 91. 92. 183.

nunc fiat, membranarum vero crassities pro eadem portione minuatur (g). Hoc experimentum meditatus reperiet utique, arterias, & cum magno lumine plenas esse, & cum parvo, atque adeo pro ea portione sanguinis, quam amittunt, laxatis parietibus angustiores reddi, lumenque ita decrefcere, ne quidquam inane in earum tubis fit. Si in hominum cadaveribus post iteratas venarum incisiones, & arterias & venas vacuas reppererunt, ut modicum crassi sanguinis in dextra aure superesset (h) : si passim inaniam arteriarum recurrit memoria (i), potuit utique in cadavere laxata arteriarum natura speciem inanitatis referre, quæ in vivo homine, dum firmior fe arteria sustinuit, nulla fuit.

§. III. Sanguis impulsio ab unda insequente.

Si arteria aorta plena est, novusque sanguis in plenam arteriam projicitur, superest ut is sanguis, qui nunc in arteria est, cedat priori, atque ab eo impellatur. Non oportet dissimulasse eum quidem, qui nunc aortam replet, sanguinem non quietum esse, sed motu in prioribus pulsibus a corde accepto incitatum fugere. Si velocius fugeret, quam nova a corde unda insequitur, utique non percelleretur ab ea nova unda, & superesset eam inter prioremque sanguinis columnam inane spatium, in quod nova ea unda absque obstaculo se diffunderet. Verum ostendimus (k), velocius priorem undam non fugere, cum ea, quæ nova sequitur, totam eam velocitatem conservet, quæ in sanguine cogitari potest, aliqua vero portione ea velocitas eo magis minuatur, quo magis a corde receditur. Sed neque eadem velocitas est prioris undæ, quæ novæ : quod si æque velociter fugeret prior, ac quidem altera sequitur, neque illa impulsum pateretur, neque ista obstaculum experiretur ullum. Minus autem velociter cum prior unda fugiat, quam nova insequitur, necesse est superveniri a novissima unda antecedentem, atque adeo hanc ab illa percuti (l). Quo major erit velocita-

F f 2

tis

(g) Exp. 97. 98. 96. 183.

(h) SENAC l. c. T. II. p. 144. Simile exemplum cordis ventriculorum & aurium inaniam, post magnas sanguinis jacturas habent FRANK AMMERK T. III. p. 417.

(i) Parum sanguinis, aut nihil quidem in arteriis a morte reperiebat HARVEIUS apud BIRCH *history of the Royal Society* T. IV. p. 531.

(k) Sect. I. n. 9 seqq.

(l) FRANCISCUS BOISSIER de SAUVAGES in HALSII *hæmaphys.* p. 246. 247. 248. *theoria pulsus* p. 19.

tis in utraque differentia, eo magis evidens erit prioris undæ impulsio, & manifestiori ictu a nova unda vetustior illa percutietur. Ita in animalibus vivis (*m*) impulsio, quam prior unda patitur, tunc demum ab oculo distinguitur, quando cordis vis elanguit, atque adeo sanguinis velocitas insigniter decrevit. Oculus enim rationem celeritatum facile distinguit, quæ sunt uti 3 ad 2., difficulter alteram, quæ sunt uti 19 ad 20. Quando id discrimen, de quo dicimus, exiguum est, tunc quidem percussio undæ posterioris in priorem nulla videtur (*n*), etsi certo est aliqua, cum certo priores undæ posterioribus lentius progrediantur (*o*). Hæc est impulsio, qua unda, ventriculi sinistri aræ aqualis, & paucos utique pollices longa, quæ nuper in novissimo pulsu de corde exiit, sanguinem ultra eos pollices positum accelerat, vimque novam sanguinis ad extremos ulque artus impertit.

Qui eam impulsione negaverit, nullam rationem dare poterit, qua vi sanguis in circulum progrediatur. Corde evulso, ut notissimum est, sanguis continuo quiescit, & pulsus cessat (*p*), nempe sanguis a prioribus cordis contractionibus propulsus motum suum continuo amittit. Si amisit, neque a nova unda insequente cordis novam accipit, superest, ut etiam in vivo animale sanguis continuo stagnet (*q*). Idem est, sive cor destruxeris, sive negaveris, novam cordis vim ad priorem undam pervenire. Si omnino sanguis quieverit, ut in aqua mersis & suffocatis fit, totus omnium arteriarum sanguis ab hac una unda primum emovetur, adque motum revocatur.

Rationes istas celeritatis, qua sanguis ex corde nuper exeuns incitatus, & qua fugit anterior, definire suscepit Cel. Vir. *Franciscus BOISSIER*. Omnium optimum effectum sequi, sive antecedentem undam plurimum a nupera & novissima promoveri, ex hydraulicis recipit, quando velocitas motoris, quod cor est, ad velocitatem fluidi movendi, sive undæ prioris, est uti

(*m*) *Second Mém. sur le mouv. du sang* ENCYC. 67. 81. 84. 85. 91. 125. 163. 173. 189.

(*n*) Hinc in minimis non observata *Antonius VAN LEEUWENHOEK Exper. & contemplat.* T. II. p. 157. exque theoria *Влѣдѣно РОБИНСОНЪ Опытъ ои анов. аном.* Prop. XI. Conf. L. IV. p. 43.

(*o*) In aliis observationibus ipse eam in minimis vasculis vidit *Antonius v. LEEUWENHOEK l. c.* T. II. p. 155. T. III. p. 114. deinde *Antonius de HEYER de venæict.* p. 6. *Henricus ВАККЕР microsc. made & by* p. 135. *Georg. АДАМС microsc.* p. 45. *Séplimus HALLERs beschalt.* p. 25. Conf. L. IV. p. 439.

(*p*) L. IV. p. 429.

(*q*) J. ФАУТОН *anatom.* p. 309.

uti 4 ad 3 (r). Verum ex corde sanguinem tanta velocitate prodire, ut ex ipso thalamo cum celeritate profiliat, quæ sit ad velocitatem ultra valvulas superstitem, uti 3 ad 1 (s). Deinde in arteriis univèrsim sanguinem nuper a cordis systole expulsum celeritate ferri, quæ sit ad sanguinis in sine systoles arteriarum moti celeritatem, uti 3 ad 2 (t). Ita ex theoria vir Clar. sed etiam olim *Jacobus KEIL* sanguinis in unda priori celeritatem æstimavit ut 15. Sanguinis vero per venas redeuntis celeritatem, quam habuit pro velocitate undæ nuperæ ab unda priori retardate, fecit ut 6 (u), quæ cum prioribus utrunque consentiunt. Nobis enim & factus sanguinis vivorum animalium, & motus per arterias mesentericas, paulo alia dederunt corollaria, & in istis quidem arteriis, cum impulsionem oculus non distinguat, non videtur ea ratione undæ nuperæ celeritatis anterioris velocitatem superare, quæ sit uti 3 ad 2. tantam enim diversitatem non videtur oculi accurati sensum effugere posse. Neque tamen prætermitto, ab arteriis, quas solas oculo armato contemplatus sum, systoles & diastoles abesse.

§. IV. Pressio in latera.

Arteria in longitudinem exporrigitur.

Hanc nunc impulsionem dimittimus, quæ ad motum progressivum pertinet. Sed alii sunt effectus sanguinis ex corde in arterias injecti, eorumque simplicissimus est, arteriæ productio in majorem longitudinem. Eam in omni pulsu, sive ligata fuerit arteria (x), sive resecta (y), sive flexa (z), oculus in vivis animalibus & hominibus confirmat. In singula nempe cordis contractione arteria longior fit, atque, si flexa fuerit, pars

F f 3

prima

(r) *Mém. de l'Acad. de Berlin* 1755. p. 38. Typographi errorem esse crediderim, quando numeri illi ponuntur 2 ad 4. Nunquam enim vis nova, cujus celeritas esset ut 3 adiaceret celeritatem priorem, quæ esset ut 4.

(s) p. 39. ob aortæ latefcens lumen.

(t) p. 40.

(u) *De vi cordis* p. 54.

(x) *Second Mém. sur le mouvo. du sang.* Exp. 47. 48. 57.

(y) In singulo pulsu arteriam resectam de vulnere emiure vidit *Gerardus v. S W I E T E N* *Comment in BOERH. T. II. p. 75.*

(z) *Second Mém. Exp. 46. 55. Joſias WEITBRECHT Comm. Petrop. T. VII. p. 117.*

prima ultra secundam producitur : si reflecta ligatave, certe in longitudinem effertur. Eadem omnino sunt, quando in arteriam cadaveris liquor aliquis impellitur.

Quare arteria a sanguine de corde impulso longior fiat, non est obscurum intellectu. A decrefcentibus quidem diametris arteriæ, quam pro unica habes, facile intelligitur sequi, ut columnarum sanguinearum per arteriam fluentium tanta portio in parietes arteriæ impingat, quanta continetur in anulo imaginario, qui æqualis est differentiæ luminis majoris minorisque. Sed eæ columnæ utique arteriæ parietes secundum suam directionem impellunt, nempe a corde remouent, quod vocant extendere. Sic etiam in flexa arteria columnæ sanguinis, quæ sunt in superiori parte canalis, totum effectum suum in ipsum parietem secundæ partis arteriæ confumunt, eumque a corde remouent.

Verum etiam cylindrica arteria longior fit, & recta : nam arterias cylindrorum feriei similes esse, post Cl. virum, nostrumque singularem amicum J. *Fridericum* SCHREIBER (*a*) alias ostendi. Subtilior aliquanto hujus extensionis ratio est, & a celeritate diminuta sanguinis pendet. Continuo oportebit altius (*b*) repeti, si arteriosum canalem habueris pro unico tubo, atque in eo tubo celeritatem posueris majorem in principio, inque sine minorem, tunc eum finem haberi posse pro angustiore parte (*c*) canalis, sive pro canali, cujus pars clausa sit. Eodem enim tempore & in hac hypothesi, & in priori, minor sanguinis portio de extremo canale effluit. Nunc si ea ultima pars arteriosi tubi clausa est, sanguinis a corde appellentis vis obstaculum ea in sede reperit, & in canalis arteriosi parietes nititur, eosque, secundum directionem, quam a corde accipit, extorrigere conatur. Si canalis penitus clausus fuerit, tunc etiam magis extendetur, uti fit in corporibus cavernosis penis, sive ea sanguis libidinantis animalis distendit, sive siphon anatomicus ceram in ea corpora impellit. Ita fit in uretere clauso, qui frequentissime ad intestini similitudinem dilatatur. Si tubus idem non totus clausus est, sed ex parte aliqua, tunc minus quidem, sed pro ea ratione extendetur, qua major tubi pars cæcum finem habebit.

§ V.

(*a*) L. II. p. 57.

(*b*) p. 233.

(*c*) Nihil exit per ostium, ut credit *VIR CL.* analis liberi, cylindrici. Si obstaculum opposueris libero motui, statim aqua exsilit *STERNELI* de *pulsu* p. 2.

§. V. *Pressio in latera arteriarum perpendicularis.*

Etiā majoris momenti est, quem nunc proponimus, sanguinis in arteriarum parietes effectus. Et primo quidem dudum ostendit JACOBUS HERMANN, & Petrus Antonius MICHELOTTI (*d*), sanguinis globulum, aut columnam, oblique per arteriam projectam, premere parietes suæ arteriæ secundum lineas, quæ in ejus ambitum ad perpendicularum incidunt. Facilis est demonstratio, cum obliquus iste ductus in duas rectas lineas resolvatur, quarum altera ad axin & ad parietem arteriæ rectissimæ parallela est, altera ad utrumque verticalis. Sed arteriæ nullo in animali a corde in rectitudinem exporriguntur: earumque ipsum principium arcus est. Quare in aortæ potissimum ea prima sede, ejusque parte, in quam axis ostii cordis ducit, aneurysmata frequentissima reperiuntur (*e*), ita vero græci vitiosam arteriæ dilatationem vocarunt: quæ manifesto nascitur a nixu sanguinis arteriam undique distendentis, singulisque ab ictibus cordis incitati, Sed etiam in eadem sede frequentissime ossa præter naturam generantur (*f*), in senibus tamen magis (*g*): eæ squamæ musculosam inter & intimam aortæ membranam (*h*) concrefcunt, molles in principio & lutosæ (*i*), inde calli similes, demumque cartilagineæ & ossæ. Eas inter squamas quodcunque molle

(*d*) *De separat. fluidor.* p. 55. 56. 57.

(*e*) In situ maximo VALSALVA p. 131. eaque tota sede, qua aorta dextrorsum primo, inde sinistrorsum flexitur J. BAPT. MORGAGN. *Advers. Anat.* II. p. 81. SCHREIBER *Elem.* p. 325. MICHELOTTI *Comment. Acad. Bonon.* T. I. LANCIUSIUS *de corde & aneurysm.* p. 76. 110. edit. 1728. J. B. SEMACTY. *du cœur.* T. II. p. 319. HENKEL *medic. chir. Samlungen* II. p. 39. WARNER ad cas. 12. Habent etiam exempla SAFOETA *de tumor.* p. 179. HEISTER *annal.* Jul. 1726. Augustinus Frid. WALTER *de aneurysm.* FISCHER *de motu quo se ossa accommodant* p. 32. TIMM *obs.* 18. H. F. le DRAN *obs.* 40. Vir crudelit. Dan. Gust. TRILLER *de oris ventriculi callos.* *angust.* d. 27. C. G. STENZEL *de aort. fixat.* *Phil. Trans.* n. 1706. *Comm. Lit. Nor.* 1731. p. 30. SCHACHER *prog.* *de mat. offic.* HEUERMANN *physiol.* T. IV. p. 26. MEKEL *Bevrit.* T. XII. p. 44. 49. JENTY *course* T. III. p. 451. HUNTER *obs.* *Soc. Lond.* T. I. p. 348. Adjuvat autem, quod ea pars aortæ, pro ramo, tum portione tenuior est, secundum CLIFTON WINTRINGHAM. Vide L. II. p. 73.

(*f*) CHESLEDEN *Anat. of hum. bod.* L. III. c. 6. JENTY L. C. BECK *de palp. cord.* DEIDIER *tumores.* *obs.* 3. SCHACHER *de mat. offic.* HEUERMANN l. c.

(*g*) *Opusc. patol.* *obs.* 18. 19. 47. 51. CHESLEDEN *ibid.* RHOD. *Cent.* III. *obs.* 63. VESAL *Exam. obs. fallop.* p. 36. LUCAS *of Waters* T. I. p. 158. BASS *Dec.* III. *obs.* 4. BUCHWALD *obs.* 3. BIDLOO *Exerc.* II. n. X. HUNTER l. c. p. 35.

(*h*) *Opusc. patol.* *obs.* 18. 19. 47. 51. CRELL l. c. SCHACHER l. c. BOENNER *praesat.* Fibras musculosas anulares ossescere scriptum est *Mem. de l'Acad. des Scienc.* 1755. p. 315. Id quidem nunquam vidi factum esse: conf. Cl. KULMUS *sent. Acad. lib. vesp.* II. 9.

(*i*) J. Frid. CRELL *de art. coron. indur.* *Opusc. patol.* *obs.* 47.

molle superest, id a vehemente cordis impetu, quem potentio-rem nunc sustinet, deteritur, dissolvitur (*k*), in ulcera abit, & denique ita eroditur, ut arteria omnino funesto eventu dirumpi possit (*l*). Exemplum hujus maximi & frequentis vitii & ipse vidi, & alii viri clarissimi descripserunt (*m*). Semper autem, quantum ego quidem novi, ossæa natura cum arteriæ dilatatione (*n*) conjungitur, ut a cordis impetu & sanguinis in membranas arteriæ nixu, utrumque vitium communem causam habere confirmetur. Ad idem denique majus aneurysmatis periculum Natura respexit, quando nascentis aortæ arcum in convexitate densiorem (*n**) fecit & crassiores (*o*). Altera sedes aneurysmatis in ea parte aortæ fuit, ad quam sanguis ab arcu reperlussus adludit (*p*).

§. VI. Porro confirmatur.

Sed aliæ etiam causæ sunt, magis propriæ animato corpori, quæ præfionem sanguinis in arteriarum latera determinant. Eas modo tetigi. Nempe unda prior, ex prioribus nimis nunc sæpe repetitis, tardius fugit, quam sequitur posterior, estque adeo huic undæ pro obstaculo, cum ea progredi nequeat, nisi priorem impulerit, sibi que viam coegerit aperire, sive quod eodem redit, non exit de ultima arteria tantum sanguinis, quantum prima cordique proxima arteriæ origo recepit. Quare denuo, nascitur eadem rerum conditio, quam modo proposui, & potest tota arteriarum universitas
pro

(*k*) *Opuscul. patholog.* obs. 18. 19. 47. *CREEVE* l. c. III. *PLAUCUS* de monstris in siphilicis ulcera & pustulas frequentes reperit. Inde supra demum arteria homo periit *MEKEL* T. XII. *Mem. de Ber.* p. 62. 63.

(*l*) *Opuscul. pathol.* obs. 51.

(*m*) *CHIFFLET* obs. 15. *DUVERNEY* traité des maladies des os T. II. p. 127. *LANCIS* de corde & aenar. p. 218. 237. 251. ed nov. *MELLI* medic. sennii p. 173. *Histoir. de l'Acad.* 1701. p. 28. *MEKEL* l. c. p. 44. *VATER* l. c. *Mem. de l'Acad. Roy. des Scienc.* 1712. p. 79. 1753. *VALCARENGHI* in *hiflor.* II. *GUISEARD* traité des playes T. II. p. 455. *SCARDONA* apbor. de cognoscend. & curand. morb. T. II. p. 83. in thoracis hydrope *HEKEL* l. c. p. 10. *FISCHER* l. c. p. 32. *SHARPE* operat. p. 504. *Comment. nov. Acad. Petrop.* T. III. p. 401. 402. *DAUBERTON* *hiflor. natuæ.* T. III. p. 152.

(*n*) Aneurysmata arteriæ ossæa *Phil. Transf.* n. 269. *MORG.* *Advers.* II. p. 82. *LANCIS* post. l. de monstr. sibi. obs. 6. *MEKEL* l. c. p. 45. 47.

(*n**) *WENTRINGHAM* Exp. 12. 13. Ad concavæ partis densitatem convexæ densitas se habet ut 82. ad 81. ut sc. ad 49 &c.

(*o*) Crassities convexæ partis se habet ad concavæ crassitiem uti 8 ad 7. &c. *ibid.*

(*p*) *MEKEL* l. c. p. 44.

pro unico tubo haberi, cujus pars ultima angustior, atque adeo cujus ultimi finis pars caeca est. Et hic iterum, si perfecte caeca foret arteria, eaque effet unica, totus cordis impetus consumeretur, partim in impellendo eo caeco sine, partim in dilatando reliquo tubo arterioso, ut spatium sanguini pararetur, quem cor continuo submittit. Id autem spatium utique paratur per lateralem pressionem, quæ potest haberi pro pressione sanguinis ab axi ad perpendicularum in latera nitentis. Nunc quidem finis arteriæ cæcus non est, & sanguis in venas pergit transire, neque adeo cordis vis penitus in parietes canalis impenditur. Cum vero lentius in venas sanguis transeat, quam quidem a corde advenit, tanta pars pressionis a corde adhibita in dilatandam arteriam impenditur, quanta est differentia velocitatis in primo arteriæ principio, inque sine ultimo, eritque pressio lateralis, si reliqua paria sumeris, tanto major (q), quo lentius per minima sanguine movebitur, donec infinita sit, nempe sola motum cordis consumat, quando nullus per minima arteriarum sanguis viam sibi aperit. In cochlea, cum hinc lentissime sanguis moveretur, aorta decies corde amplior facta est (q^*). Sollicite in hac pressione demonstranda versatus est Vir Cl. *Franciscus BOISSIER* (r) & quidem plurimum ea ad interpretandum muscularem motum usus fuerat *Richardus JONES*, neque eam pressionem *Jacobus JURIN* (s) ignoravit. Conica figura, cum ostium arteriæ ulterius minuat, adjuvat pressionem lateralem, non facit. Nam etiam cylindricæ arteriæ pulsu agitantur, ut carotides (t).

§. VII. *Ejus pressionis mensura.*

Hanc pressionem multa sunt, etiam in vivis animalibus, quæ confirmant; ea nempe phænomena omnia, quæ ostendunt, ambitum arteriæ in vivo animale crescere, vicinæque partes corporis repellere, pulsus equidem, de quo uberius dicetur, digitique percussio, arteriarum inflammatarum tumor, sulci, quos arteriæ ossibus inscribunt, in osse sincipitis, frontis, occipitis, multiformis.

(q) *JONES de musc. motu*, SAUVAGES loco modo cit. p. 137.

(q^*) *LISTER Exerc. Anat. II* p. 29.

(r) *Nov. Act. Acad. natur. curios.* vol. I. obs. 36. p. 132. seqq.

(s) *Diss. VIII.* p. 71. 72.

(t) *MENCO*, ob Cl. STÄMELINI locum nuper citatum.

multiformi aliisque; aneurysmata; arteriæ ossæ obstructæ (*u*) compressæ (*x*); ligatæ (*y*); foveæ, quas sibi aneurysmata in vertebris aliisque ossibus patent, corunve ossium caries (*z*); arteriæ a cordis impetu ruptæ (*a*). Mensuram pressionis lateralis III. D. BERNOULLIUS definit, ut sit æqualis velocitate integræ, quo sanguis de foramine libero tubi elaberetur, diminutæ velocitate *actuali*, qua per arterias transluit (*b*), tubumque etiam proposuit, in quem sanguis de arteria nitatur, & in quo altitudo ejus pressionis mensura sit (*c*). Difficilius est assignare, quanta pars motus a corde sanguini impressi in dilatanda arteria consumatur, & quanta progressum per venas eodem urgeat tempore. Magnam istam portionem, & priori majorem esse, ostendi potest, & satis ad mensuram verigrem accedi. Nempe uti dilatatio arteriæ est, ita vicissim ejus, quæ proximo tempusculo sequitur, constrictio. Sed ejus constrictionis effectus est sanguinis saltus, qui fit de incisa arteria, dum cor remissum languet. Motus vero progressivus æstimatur ex saltu, qui de arteria, quæ tota refecatur, eo tempusculo fit, quo cor contrahitur, solusque, absque arteriæ auxilio, sanguinem promovet. Sed iste quidem saltus, qui cordi debetur, manifesto eum superat, qui fit ab arteriæ vi contractili, adeoque superat etiam pressionem lateralem, quæ huic contractioni æqualis est. Alio etiam modo ostenditur minorem esse; quod nempe procul dubio systoles cordis tempusculum longius est tempusculo diastoles. Verum in systole arteriarum rejicitur

(*n*) LOMB *of fevers* p. 247. In mamma amputata arteria radiali æqualis PA-
LUCCI p. 302. &c. Nire dilatata arteria recurrens post revinctam in cubito triduum
MOLLINELLI *de aneurysm.* T. I. f. 2. T. II. f. 3.

(*x*) GARENGEOT *opér. de chir.* T. III. p. 220.

(*y*) WARNER *cas.* 13. Aneurysma super vinculum.

(*z*) VALCARENCHI *hist.* II. SAKOTA *de tumor.* p. 172. HEISTER *anatom.*
Jul. GUIARD l. c. p. 149. DAUBENTON T. III. p. 172. RUMLER *obs.* 81.
DUVERNEY l. c. p. 217. 352. MARGOT *Mém. de l'Acad.* 1727. DUVERNOI
Comment. Acad. Petrop. T. V. p. 316. CHEFLET l. c. NORTWYCK in præf. ad
NIBELIUM, LANCISIUS l. c. p. 218. 232. Claviculæ ab aneurysmate eriois MAT-
TANI *aneur.* p. 143. 144. ruptæ LEDDEAN nobis. 40. vertebræ deletæ HUNTER l. c.

(*a*) Conf. L. II. p. 74. L. IV. p. 458. & de arteriis aneurysmaticis MELLI l. c.
p. 173. MICHELOTTI *Comm. Bonon.* L. C. MALOET l. c. SHARPE l. c. VAL-
CARENCHI *hist.* II. GUIARD l. c. DAUBENTON l. c. MOINICHEN *obs.* 14.
SEVERIN *de nov. absciss.* c. 7. DODONÆUS *post vitis hist.* c. 35. HARDER *apiar.*
obs. 85. DUVERNEY l. c. *Opusc. pathol. obs.* 32. *hist.* 2. MATANI *de aneurysm.* p.
119. 120. 122. LANCIS. p. 110. ed. prior.

(*b*) *Hydrodyn.* p. 252. Cl. BOISSIER æstimat per quadratum velocitatis primigeniæ
sanguinis in principium aortæ impulsæ, diminutum quadrato velocitatis, quæ super obstacu-
lum in sine arteriæ supercili de quo queritur L. c.

(*c*) SAUVAGES *de inflam.* p. 248.

citur a contractione parietum, in tubum medium, inque venas, ea portio sanguinis, quæ easdem arterias in earum diastole dilataverat. Si plus sanguinis in venas mitterent, arteriarum lumen minueretur continuo. Ea ergo copia sanguinis est mensura pressionis lateralis, quæ arteriam dilatavit. Nunc si tempus, quo cor languet, arteriæ contrahitur, duplam foret temporis, quo cor contrahitur & arteria laxatur, & tamen in systoles suæ duplo tempore arteriæ non plus sanguinis in venas rejicerent, quam in subdulo tempore diastoles, dimidio ergo minor esset vis cordis in parietes arteriarum nitens, ea vi, qua sanguinem cogit in venas transire (*d*). Accuratio mensura pendet a certiori mensura temporis in systole cordis impenso, qua caremus, & quæ omnino inventu difficilis est (*e*). Sanguinis portionem, quæ arteriam distendat, ad $\frac{1}{3}$ totius sanguinis de corde expulsi æstimat SCHREIBERUS (*f*), & olim STEPHANUS HALEE (*g*).

Cæterum eo minor erit pressio lateralis, eadem posita cordis vi, quo expeditior sanguinis circuitus, & eo major, quo majora offendit impedimenta, major adeo, si arteriam ligaveris, obstruxeris, compresseris, alio modo impediveris (*h*). Ostium aortæ pro vario cordis impulsu inde a 36 ad 40 & 50 partes dilatari (*i*) æstimat Vir Cel. Inde deducit IDEM Clarissimus Iatromathematicus, in febre multo majorem partem motus a corde impulsu in arterias dilatandas consumi, neque adeo perinde aut antecedentis undæ, aut sanguinis circumventis celeritatem augeri, tritum vero in sanguine maximum oriri, inter undam insequentem, & priorem illam, quæ ipsi est pro obstaculo (*k*). Eam quidem observationem ita interpreto, ut sim memor, si magis dilatantur arteriæ, etiam magis contrahi, atque adeo, nisi velis arterias in febribus in aneurysmata abire, utique celeritatem sanguinis intendi, cum & cor fortius eum humorem projiciat, & arteriæ vehementius contractæ eum potentius promoveant.

Cæterum, quæcunque hujus dilatationis mensura fuerit, certum est, nisi

G g 2 conti-

(*d*) p. 140. 141. SAUVAGES L. c.

(*e*) L. IV. p. 457. Certe quadragesimæ parti totius minuti secundi æquale fecit SCHREIBERUS *almag.* & STREBELIUS *de pulsu* p. 17.

(*f*) *Almag.* p. 231 Venis coronariis drachmas duas assignat.

(*g*) *Hæmorrh.* p. 24

(*h*) l. c. p. 131. Aneurysmata oriuntur a sanguine crasso, arteriisque extremis contractis.

(*i*) *Mém. de l'Acad. Roy. de Berlin* 1755. p. 37.

(*k*) *Ibid.* p. 39.

continuo a contractione legitima reparatur, magis & magis arteriam dilata-
ri, cum singulus pulsus aliquid diametro addat. Neque obstat, quod ar-
teria tensa magis resistat (1), aut chordarum flexiones sint in ratione pon-
derum flectentium subduplicata, atque adeo aucta vi distendente ut 4, fle-
xio arteriæ augeatur unice ut 2 (1*), & in dilatata arteria sanguis re-
tardetur (m). Nam sub aneurysmate contracta arteria adfectiones habet
vasis pene clausi, & columna sanguinis arteriæ dilatatæ major est.

S. VIII. Et effectus.

Membrantarum arteriæ densatio.

Ab eo effectu initium facimus, qui in omni animalium genere, inque
omnibus arteriis locum habet. Nempe, dum secundum perpendicularum san-
guis in arteriæ parietes nititur, primam pressionem impertit intimæ mem-
branæ, eamque ab axi ad ambitum expellit, dum exterior illa, laxiorque
cellulosa tela ab icu sanguinis remotior, minus pressa, non pari passu ab
axi removetur: ita fit, ut arteriæ interna membrana ad extimam propius
accedat, & anulus, quem arteriæ parietes constituunt, minorem in quali-
bet sectione latitudinem aut crassitiem retineat, dum una in minus spatium
compactæ membranæ densantur. Id phænomenon equidem unice in arte-
riis frigidorum animalium vidi, in quibus dilatatio ab expulso de corde san-
guine nulla sequitur: quin vero in calidis bestiis locum habeat, inque ipso
homine, non videtur dubitari posse.

In frigidis certe bestiis manifesto vidi, & frequenter, dum cordis vis
languet, & sanguinis copia in arteriis exigua est, lumen arteriæ parvum,
sed insignem parietum esse crassitiem (n). Ea autem arteriæ conditio in sy-
stole arteriæ calidi animalis utique adest. Deinde, quando redux cordis vi-
gor justam sanguinis penum in arteriam impellit, augetur in ranis arte-
riarum lumen (o), & pari ratione membrantarum crassities diminuitur. Sed
is status diastoles arteriosæ simillimus est. Vidi autem lumen arteriæ inanis

non

(1) SENAC T. II. p. 209.

(1*) SAUVAGES de *inflammat.* p. 254.

(m) MORGAN *mechan. pract.* p. 47. conf. W INTRINGHAM L. C. p. 132.

(n) *Second Mem. sur le mouvement du sang* Exp. 91. 92. 183.

(o) Exp. 91. 92. 95. 183.

non minus, quam membranarum crassa crassities (p), vidi minus (q), vidi duplo minus (r). vidi denique in majori diastole triplo majus fuisse (s), ut omnino sextuplo arteriæ parvis & minus latus, & una densior reddatur. Ita ex ipso suo elatere arteriarum membranæ paulo post priorem statum, nativamque laxitatem recuperant, quæ systoles arteriosæ species est, a musculosâ diversa, ipsisque arteriis communis, quæ fibris carnis destituuntur. Non prætervidit penitus hanc densationem *Jacobus KEIL* (t): exiguam vero fecit, & facilis dederim, in homine, quam in frigidi sanguinis bestia, minorem esse, cum in his quidem extima membrana interiori, a corde impulsæ, inmotâ resistat, in homine vero etiam exterior illa cedat.

In eadem membranarum arteriæ densatione locum habet illa, PRÆCEPTORI (u) nostro celebrata, arteriolarum compressio, quæ inter majoris arteriæ membranas ponuntur, cui certe compressioni magnam theoriæ senii, decrementi (x) mortisque naturalis partem Ill. olim *SENEC* superstruxit. De senio alias requiretur: sufficiat interim monuisse, majorum arteriarum vascula (y) per extimam cellulosam telam distribui, omnium ergo minimam a sanguine per magnum tubum impulso pressionem pati: neque in vivis animalibus, ut certo vidi, ea vascula aut inaniri, aut expallescere: minima vero utique vascula, parumque nota, musculosam inter & intimam tunicam posita conprimi posse. Neque tamen hanc causam esse, quare adeo frequenter (z), & in senio frequentius, arteriæ ossescant. Nam eam causam in succo esse effuso, alias ostendi (a), neque ignoravit vir Cl. *J. Fridericus CRELL* (b)

Cæterum hæc ipsa hypothesis fecit, ut & Ill. olim PRÆCEPTOR (c), & sequaces ejus viri discipuli (d), sanguinem alio tempore in tu-

G g 3 bum

(p) Exp. 69. 71.

(q) Exp. 77.

(r) Exp. 77. 92.

(s) Exp. 91.

(t) *De sang. velocit.* p. 28.

(u) *Præled. in Inst. rei M. d.* CXXIII. T. II. p. 214. *SCHREIBER Etm.* p. 297.

(x) *Inst. rei Med.* n. 477.

(y) L. II. p. 68.

(z) *BUCHWALD* obs. 3. *VESAL* I. C. *PASS* I. C. *FISCHER* de Senio p. 46. *Conf. Adolph Herab WINKLER* de *libiâni castorum corp. lum.*

(a) *Opusc. patholog.* obs. 47.

(b) *De art. coron. usque ossis indu. at.*

(c) *BOERHAAVE Præled.* T. II. p. 251.

(d) *SCHREIBER Etm.* p. 297. & in *Almag. fl.* p. 220.

bum magnum arteriæ recipi persuasi fuerint, alio in vascula, quæ parietes arteriæ percurrunt. Verum non est ea arteriæ dilatatæ pressio, quæ vascula in exteriori cellulosa tela circumposita elidat.

§. IX. Dilatatio arteriæ.

Caute oportet hoc critico seculo progredi, quo vix quidquam est, quod hominum ingenium non sollicitaverit. Nos quidem calidorum animalium arterias dilatari, atque earum axin utcumque augeri, in diastole, sanguinisque impulsu persuademur. Sunt tamen, qui in universon in vivis animalibus arteriæ dilatationem videre non potuerint (*e*), sunt qui vicissim contractionem ab arteriis abesse docuerint (*f*): sunt qui in pulsu arteriam potius transferri, aliamque in sedem migrare, aliamque a priori lineam curvam describere posuerint (*g*), quam quidem dilatatione sua ferire digitum; persuasi, non esse in duabus unciiis sanguinis voluminis satis, quod sufficiat (*h*), ut aliquod inde sensibus obvium in diametris arteriæ incrementum nascatur. Sunt denique, qui hæc arteriam dilatari dant, ut tamen altera diameter decrescat, dum augetur altera, atque adeo arteria in diastole ex transversa ellipsi in ellipsin abeat (*i*), cujus major nunc diameter ad priorem perpendicularis digitum ferit. Has clarorum virorum cogitationes primum considerare necesse est, ut pulsus, inde phænomena continuo sermone liceat persequi.

Mihi quidem de phænomeno ipso dubium nullum superest. Etsi enim utique non rarum est, in vivo animale inciso pulsum nullum adparere (*k*), neque videri arterias dilatari, tamen frequentes factis observationes sunt, utique dilatationem & oculis (*l*), & tangenti digito fuisse manifestam, ut arteriæ arcum majorem describant, dum dilatantur (*m*) Potest autem pulsus obscurari a debilitate, a sanguinis jactura, aut a coagulatione.

Mensu-

(*e*) Apud STÆHELINUM *de pulsib.* p. 3.

(*f*) G. A. LANGGUTH, quem alias excitavimus, *de aortæ ab officio cordis amulo venota.*

(*g*) JOH. WEITBRECHT l. c. p. 316.

(*h*) p. 314.

(*i*) JACOBUS PRIMIROSE *de struct. fundam. PLEMPHII* p. 87. Dudum contra eum virum scripsit BLASIVS in *Musim. fund. PLEMPHII* p. 135.

(*k*) Ad Exp. 44. *Second mem. sur le mouv. du san* 2 Exp. 50.

(*l*) *Ibid.* Exp. 44. 46. 55. 56.

(*m*) CALDANI *Ep.* p. l. 333.

Menfuram equidem hujus dilatationis ægre video fumi posse, cum unico ictu oculi ea dilatatio absolvatur, neque pulfilegium a SANCTORIO (n) promissum satis intelligo, neque ceram aut argillam, cui profundiolem foveam arteria dilatata imprimat, naturæ progressum indicare crediderim, quæ dilatationi arteriæ resistat. *Stephanus Hales* (o), ut nuper vidimus, duas tertias partes sanguinis ex corde expulsi in dilatanda arteria consumi posuit, cum tempus, quo arteria est in systole, duplum faciat temporis diastoles. *J. Alphonsus Borellus* (p) arteriæ dilatatæ ad contractam arteriam eam rationem tribuit, ut sint inter se uti 63 ad 60, calculo quidem usus non optimo. In aorta, ex calculo tamen potius quam ex observatione, *Cl. Boissier* distentionem æqualem fecit uni quartæ parti lineæ (q). Ad lineam integram auxit *Cl. olim Weitbrecht* (r), cujus e re erat esse quam maximam. Sed ego quidem hæc omnia nondum liquere video, & in aliis & aliis arteriis aliter se habere. Utique tamen arteria poplitea impositum alterum femur memorabili aliquo intervallo elevat, & in pulsu aqua intumescit, in quam federis (s).

Porro, cum *Cl. Weitbrecht* a dilatatione arteriæ pulsus fieri ideo negaverit (t), quod omnino nova unda sanguinis, ex corde effusa, non videatur tantum arteriarum systema ita dilatare posse, ut discrimen oculo manuve distingui possit, accuratius paulum oportet hanc difficultatem repetere. Si nempe aortam pro unico tubo habueris, qui contineat sanguinis libras decem, unciasve 160, tunc equidem dux eæ novæ unciæ tubum arteriosum non majori ratione dilatabunt, quam octogesima: quæ quidem mensura, si aortam posueris unciæ habere diametrum, in ipsa aorta erit lineæ pars pene octava, in arteria vero radiali, cujus diametrum est trium, in exemplo, linearum, non excedit lineæ partem 26. Si vero, in hoc phænomeno, dilatationem arteriæ vere observatam in diastole posueris æqualem quartæ lineæ parti, aut toti lineæ, facile adparet, imparẽ esse tantæ dilatationi produ-

(n) Promittit ejusmodi, ut motum & quietem arteriæ metiri & differentias motuum
 33 percipere, & demum, qua die & hora ægri a statu naturali recedant, quæve hora augmentum febris desinat, definire possis *methodus vitæul. error.* p. 259.

(o) p. 24. l. c.

(p) *De mot. anim.* L. II. prop. 71.

(q) *De pulsû* p. 29.

(r) p. 36.

(s) *Bacon history* T. II. p. 426.

(t) p. 314. Numeros mutavi, res eadem eî.

producendæ modicam illam sanguinis copiam, quæ nunc maxime de corde profiliit.

Hactenus huic difficultati conatus est subvenire Cl. *Josephus BRUN* (u), ut arteriam in sua systole explanatam, in diastole in circulum abire persuadeatur: & ita ut unice radius anterior & posterior arteriæ crescit, aut solus denique radius anterior: in eo a *PRIMIROSI* diversus (x), quod non perinde discretis verbis transversam diametrum dixerit minui. Sed arterias vivi animalis minime explanatas, & utique cylindricas (y) esse conicasve, dum sanguine replentur, certum est, sive in systole nunc constituentur, sive in diastole. In demonstratione etiam, quam non dudum dedimus (z) nihil est, quare lateralis pressio, in aliqua puncta arteriæ, gravior incumbat.

Neque *Jysie WEITBRECHT* nimis angustam interpretationem adopto. Nam etiam rectæ arteriæ, & nusquam flexæ, pulsu agitantur alterno, & parem habent diastolen. Addit Cl. *SCHREIBER*, in arteriis minoribus hanc translationem magis locum habere (a).

Duobus modis autem ea, quam proposuit Vir Cl. solvitur objectio: sive minorem facias dilatationem, sive omnino non soli undæ tribuas, quæ nunc de corde prodiit. Manifestum, mihi quidem, videtur, eam undam partim dilatare suam aortæ portionem cordi proximam: partim impellere undas priores: ab iis undis, suam a prioribus pulsibus velocitatem retinentibus, & a novo impulsu incitatis, urgeri alias undas, quæ a prioribus pulsibus a corde projectæ sunt, & alias aortæ regiones expandunt. In quot enim lubuerit, columnas diviso arteriarum systemate, quælibet columna anterior lentius progrediens, a nova, quæ insequitur, urgetur. Ab eo vero impulsu undæ nuperæ in priorem, pulsus potissimum nascitur. Neque ideo pulsus minus eodem ictu oculi per omnes arterias fiet: id autem unice inde sequetur, quod omnino sequitur, pulsus eundo debilitari, sive minus atque minus arterias in sua diastole dilatari, quo longius à corde sunt remotæ (b).

Quæ nunc posui, ea ex vivorum animalium contemplatione manifesta reddun-

(u) l. c.

(x) Obscuriores Cl. viri voces fecerunt, ut eandem utriusque auctoris opinionem esse putaverim *Mem. sur le mouv. du sang* p. 35. Nunc in litteris rectius mentem Cl. *Bruni* edoctus, lubens moneo, minus a nobis Cl. virum recedere, quam recedebat *PRIMIROSIUS*.

(y) L. II. p. 56.

(z) p. 231.

(a) *Almagest* p. 257.

(b) n. 12.

redduntur. Nam quamprimum languet in mortem inclinatum animal, utique manifesto serius atque serius pulsus in arteriis a corde remotioribus percipitur, qualis fere peristalticus per intestina motus proferpit (*c*). Quando etiam isto languore debilius cor nunc salit, omnino solum principium magnæ arteriæ micat (*d*), neque ultra pulsus percipitur, ut sæpe me in hominibus moribundis, alias etiam in vivis bestiolis me vidisse, jam alibi exposui (*d**). Cum polypi in utroque ventriculo essent, pulsus in carpo nullus, in pectore tamen aliquis (*d***). In vivido animale hæc tempuscula, distincta utique, ab ipsa sua velocitate confunduntur (*e*). Quam exiguum discrimen sit facis facile intelligitur. Sint in arteria tres sanguinis columnæ, neque enim numerus rem mutat; tempusculum ictus, quo secunda unda ferit tertiam, differt a tempusculo ictus, quo percurritur a prima, unico discrimine velocitatis, quo secunda unda fertur, & quo prima. Tota velocitas est ejusmodi, ut pes percurratur ab unda sanguinis in parte minuti primi forte centesima quinquagesima sive tertiis 24 (*f*). Decrementum velocitatis maximum, a corde ad ultimam arteriolam, sit, ex clari viri calculo ejusmodi, ut 4 ad 3 (*g*), & ea in fede sanguis percurrat 112½ pedes in primo minuto, unumque pedem in ejus minuti parte $\frac{1}{112\frac{1}{2}}$. Sit a corde ad arteriam radialem decrementum celeritatis dimidium ejus, quod nascetur ad arteriam usque capillarem ultimam. Sit decrementum in columna secunda natum, tertia pars decrementi totius. Liberalis calculus est. Nam diminutionem in minimis vasis majorem esse, in majoribus exiguam omnia consentiunt, & experimenta ipsa, alias producta (*h*). Percurrit ergo sanguinis ex corde exeuntis columna prima suum pedem in 24 tertiis, feritque secundam absoluto hoc tempusculo. Secunda idem spatium intra $177\frac{1}{2}$ ejus minuti primi, sive tertiis 22½ percurreret, & feriet tertiam. Et tertia, aliquando lentius mota, feriet quartam,

(*c*) Du BORDREU *recherch. sur le pouls* p. 324.

(*d*) *Second memoire* exp. 85.

(*d**) p. 220.

(*d***) P I S S I M I U S p. 115.

(*e*) p. 208. 209.

(*f*) Conf. L. IV. p. 447. &c.

(*g*) p. 194.

(*h*) Quæ saltum in ramis exiguis arteriarum, non tamen capillaribus, ingeniem, neque multo minorem faciunt, quam in trunco est. h. c. exp. 42. 43.

tam, in radii fulco posita, post tertias 21. Totum ergo discrimen temporum, quo columnæ primæ, & secundæ, & tertæ patienti arteriæ feriunt, est trium tertiarum, siue partis vigintiæ secundi minuti, & positis in minuto primo pulsibus 80, discrimen æquale erit vigintiæ quintæ parti unius pulsus, quod quidem discrimen animus non percipit (i): aut certe raro, nam & Josias WHITEBRECHT (k) alio & alio tempore carotidem, alio carpi arteriam salire observat, & ego, obscuriorem aliquam successiorem in corde & carpo nonnunquam percepisse mihi visus sum. Vulgo nulla temporis successio observatur, omnesque simul in toto corpore arteriæ pulsare videntur (l); alii, subtilius rem rimati nobiscum sentiunt (m).

S. X. *Quæ pulsus est.*

Hæc alterna arteriarum micatio est, quam medici pulsulum vocarunt; quo nomine dilatatio quidem arteriæ potissimum intelligitur, ut tamen, & imaginarium tempusculum utrumque systolen inter & diastolen interpositum, eo nomine comprehendatur, imaginarium inquam, perpetuo enim vel increfcit arteriæ diameter, & diastole a minima latitudine ad summam pervenit: vel vicissim diameter a maxima ad minimam diminuitur, quod totum stadium est systoles. Vix nostro ævo necesse fuerit pulsificam facultatem refutasse, quæ nescio quomodo secundum membranas repat, & de corde sanguinem advocet. Cum tamen ad experimentum GALENIUS provocet (n), etiam nostri seculi audientiam meretur. Calamum in arteriam misit, qui progressum virtutis pulsificæ interrumperet; vidit, si fides est Cl. viro, sub eo calamo pulsulum cessare. Neque superiores clari viri (o), qui parum cæterum GALENI auctoritate movebantur, penitus nihil in hoc experimento veri reperiunt.

Dudum tamen VESALIUS (p) experimentum repetiit, & utique sub

(i) L. IV. p. 447.

(k) p. 317. Idem de poplitea & brachiali observavit J. B. SENAC

(l) GALENIUS *Admin. anat.* L. VII. c. 15. HARVEI *Exerc.* I. c. 3. & in *Præam.* WALJUS in *Epist.* I. apud BARTHOLOMÆUM p. 405. deque auris arteria DUVERNEY de *Pouie* p. 202.

(m) SCHREIBER *Almag. β.* p. 258.

(n) *An sanguis natura in arteriis continetur* c. 7. *Administ. Anat.* L. VII. c. ult.

(o) Obscuriorem certe sub calamo pulsulum fieri fatetur HARVEIUS *Exerc.* III. p. 214. neque aut WALJUS l. c. p. 404. aut VIEUSSINIUS dilectit *neurograph.* p. 25. aut J. B. SENAC T. II. p. 224.

(p) *De fabric. corp. hum.* p. 819. 820.

sub calamo arteriam micasse vidit, idemque periculum & *Thomas CORNELIUS Conventinus* (q) iteravit, & *PLEMPII* defensor (r), & *Raymundus VIEUSSENS* (s). Deinde & a corde pulsus fieri idem *VESALIUS* (t) recte, & ante *HARVEIUM* (u) monuit. Porro pulsus cum cordis systole conjungi, *Realdus Columbus* reliquit (x), & *HARVEIUS* (y) Sed nimis facile est unæ iter videre, quæ ex corde advenit, arteriamque elevat, exque arteria incisa profilit: nimis etiam manifestum est, arteria ligata (z), aut obstructa (a), pulsus cessare, quando sanguinis a corde in arterias fluxus avertitur, & perinde destructo corde, & una ligatis umbilici arteriis, placentæ arterias non pulsare, ipsius *GALENI* experimento (b) & incisa arteria, ut de ejus vulnere sanguis erumpat, ultra fedem vulneris pulsus tolli (c).

Omitto aliquos recentiores medicos, qui ab elatere sanguinis pulsus derivant (d).

§. XI. *Ad antiquitates pulsus.*

Nimis manifesta oculis est & digitis arteriarum micatio, & in vivi hominis non uno membro, & in animalibus spirantibus neque potuit hominum memoriam diu effugere. Dignitatem vero nata est, postquam medici & in China (e), antiquissimis jam temporibus, & in Græcia signum morbi & naturæ vires definiturum a pulsu repetete ceperunt. *HIPPOCRATES*

Hh 2

arteria-

- (q) *Progymnasium*. p. 274.
 (r) *Musæi fund.* *Plemp.* p. 109.
 (s) l. c. p. 13.
 (t) l. c.
 (u) l. c. p. 35. 271. &c.
 (x) *De re anatom.* p. 57.
 (y) *HARVEI* diss. III. p. 215. 277. *WALMUS* l. c. p. 393. *Second Mem. sur les part. sup. & inf.* Exp. 114. 146. 148. 149. 150. 154. &c.
 (z) *FALLOP.* *de partib. simular.* p. 170. *PLEMP.* *fundam. med.* p. 117. *ENT.* *apolog. pro circ. sang.* p. 35.
 (a) *VIEUSSENS* p. 22. Corde a polypo obstructo asphyxia *MALPION.* *posthum.* p. 45. *VALIENRI* *oper.* T. III. p. 191. *WELSCHE* *epijag.* obs. 34. *RISOLAN* ad C. *BAURIN* p. 764. *PICLINIUS* *de diabete* p. 125.
 (b) *De util. part.* L. VI. c. ult. *Conf.* L. IV. p. 106.
 (c) *Attii.* *BURGERT.* *de cordis affect.* p. 17.
 (d) *DEIDIER* *anat. ræsonum* p. 200.
 (e) Exstat pulsus theoria in medici *LIFE* opere *Ney-King* & ipse citatur auctor *HOANGTI* tertius imperii princeps. *CLEYER* *Med. Sincus.* p. 16.

arteriarum pulsum non ignoravit, ad numeros tamen, adque subtiliora discrimina non est progressus. Præcipua loca, quæ de arteriarum subfultu habet, paucis repet. Quibus vehementer in cubito vena pulsatur, ii ad infaniam proni sunt (*f*). In velocissimis morborum pulsus creberrimi & maximi (*g*). In lethargo pulsus sepultus (*h*). Alia loca lector requirit (*i*). HEROPHILUS (*k*), subtiliter in hac observatione versatus, pulsum rhythmicum ad numeros mensuramque revocavit, sed ejus quidem viri opera interierunt. GALENUS (*l*) eo majorem in hoc signo laborem posuit, quod ab Hippocrate pene desertum videret. Divisiones vero & classes adeo subtiliter composuit, ut ad lectos ægri, pulsum species difficiliter adgnoscat, quas separavit. Inter superiores medicos iusto libro de pulsu STRUTHIUS egit (*m*): ad numeros potissimum revocavit Johannes FLOYER; ad notas musicas reduxit F. N. MARQUET (*n*); novas species, earumque specierum significationes detexit Franciscus SOLANO de LUQUES (*n**), & longe ultra SOLANUM progressus nuperus auctor (*o*). Meatur res, a medicis aliquot paginarum patientiam.

§. XII. Pulsus arteriosi sedes.

Diximus in calidis animalibus majorem partem arteriarum manifesto micare, minores vero arteriolas in suo homine conspicuo pulsu non agitari (*p*). Aliæ tamen in corpore humano regiones sunt, in quibus pulsus & manifestior est, & a medicis frequentius interrogatur: sive, quod arteria paucis musculis protegatur, sive demum, quod os subjectum habeat,

(*f*) Epidem. II. Sect. V.

(*g*) Epidem. IV.

(*h*) Prænot. Coac. L. I. p. 145.

(*i*) Coac. prænot. L. I. p. 130. 131. 134. & seq. repet.

(*k*) Apud GALENUM de pulsum different. L. II.

(*l*) In quatuor modo citati operis libris, & in IV. l. de dignatione pulsum, aliisque quatuor de causis pulsum, iterumque aliis perinde quatuor de præconitione ex pulsum, Mirifica vero propriè peritiz in præfatio ex pulsum exempla adducit.

(*m*) Sphynica ars super 1200 annos perita Basil. 1555. 8.

(*n*) In libello Nauceyi edito a 1747. nouvelle méthode pour apprendre à connoître le pouls de l'homme par les notes de musique.

(*n**) In lapide lydio Apollinis, cujus compendium edidit Jacobus NIBEL cum titulo New and extraordinary observations concerning the pulse London 1741. 8. Incidium inprimis pulsum primus desinuit.

(*o*) Recherches sur le pouls par rapport aux crises Paris 1756. Ejus viri observationes confirmavit Cl. MICHEL in obs. sur le pouls Paris 1758.

(*p*) p. 210. seq.

beat, atque adeo firmiter fulta digito tangente melius resistat. Vulgo tangitur pulfus in arteria radiali, dum radii leniter excavato sine sustinetur, prius paulo, quam conflexa circa radii finem ad dorsum manus se recipit (*q*). Chineses etiam in eo loco tres regiones arteriæ distinguunt, quibus proprias suas significationes distribuunt. Proxima temporalis esset arteria, qua parte supra jugum cutem inter (*r*), & cellulosum durumque temporalis musculi involucrem ascendit. Sic labialis arteria, dum cutem inter (*s*) & marginem maxillæ inferioris flexuosa ad faciem tendit: & arteria poplitea medius inter femoris condylos intercepta (*t*), & ophthalmicæ arteriæ ramus (*u*), qui de orbita ad faciem erepit, & septi narium arteriæ (*x*), & digitorum (*y*) non obscure micant; manifestissime vero arteriæ frontalis rami, qui in ipso fonte pulsatili puerorum cum aliis ab occipitali trunco furculis (*z*) conveniunt. Sed etiam tibialis anterior arteriæ pulfus inter hallucem proximique pedis digitum facile percipitur (*a*). Deinde de altero genere, ossibus non fulto, carotidum pulfus plerumque in collo tangitur (*b*), nisi adeps truncum sepeliverit, & in labii coronaria utraque (*c*) micatio manifesta est.

Non ideo non aliis in corporis humani partibus micantes arteriæ percipiuntur. Aliquando alia a vulgari naturæ fabrica est, uti vidi in dorso manus magis, quam in ultimo radio, evidentem pulsum fuisse, procul dubio, quod arteria radialis majori trunco ad dorsum manus tetenderit cuti vicinior, & simile apud Cl. virum exemplum reperio (*d*). Alias in morbo causa est. Ita in abdomine aorta duplo amplior pulsum effecisse videtur (*e*): Est ubi sola macies fecit, ut ejus arteriæ pulsus per abdominis

H h 3

minis

(*q*) *Tab. tot. corp. ant. in fasc. VIII. C.*

(*r*) *Ibid. p.*

(*s*) *Ibid. Z. d.*

(*t*) *Ibid. tab. post. ad N.*

(*u*) *Fascic. VII. T. VII. f. 1. fasc. VIII. ☉ tab. anteri.*

(*x*) *Fascic. IV. T. 2. 12.*

(*y*) *SCHUCHAMMER de cord. & pulm. offic. n. 63. de pulsu p. 31.*

(*z*) *Fasc. VIII. p. 59. T. post. C. V.*

(*a*) Pulsum eo loco tangi posse *AMATUS CENS. I. hist. 96.*

(*b*) In febribus acutis vehementer salit *SYLVA de la saignée p. 349. BARTHOLIN cent. I. hist. 18.*

(*c*) *Ibid. x & f & fasc. 4. T. 2. y. k. k.*

(*d*) *TULP. L. III. obs. 45. BRUNIER de l'incert. des signes de la mort, EISENBACH contin. obs. rar. p. 68. ALBERTI Med. Legal. T. VI. obs. 24.*

(*e*) *BLANCARD Chirurg. p. 431. BONTIUS observ. 8. L. III. med. Ind.*

minis tegumenta percipitur (f). Est ubi gastroepiploica arteria (g), aut coeliaca, siliens tacta est (h), quo lienis pulsus refero, a Nicolao TULPIO descriptum (i), adeo non infrequens malum, ut pro symptomate specifico colicæ pictonum a FRANCISCO CITOIS (k) habeatur, & a ZACCARIA inter hypochondriacorum symptomata referatur (l). Obstructio quæcunque, aut sanguinis major congestio, insolitæ pulsationis causa fuisse videtur. Aortæ forte pulsus fuit, quem inter scapulas hypochondriacorum & hysteriæ mulierum RAULINUS sæpe expertus est (m). Sed etiam cordis pulsus non eodem semper loco percipitur. Sursum dextrorsum ad secundæ & tertie costæ intervallum migraverat (n) in ægro, cui aorta in magno arcu vitiose dilatata fuerat. Sed etiam ego nuper in juvene totum pectus pulsare & vidi, & audivi, & tetigi, cum a morte pulmones densi & viscida pleni materie, cor autem insensitæ molis esset. Sub cartilagine mucronata cor pulsavit (n).

Contra non absque exemplo est, in carpo nullum omnino pulsus percipi potuisse, aut in altero (o), aut in utroque (p). His hominibus, si integræ valetudinis fuerint (q), potest arteria radialis minima fuisse, uti passim arteriæ diametro, perinde ut itinere, ludunt, & radialis arteria omnino nonnunquam exigua fuit, cum ejus locum vel interossea arteria teneret (r), vel ulnaris, præter solitum amplior (s). Potuit etiam valde profundo loco posita (t) arteria micaciones efficere obscuro-

(f) WINSLOWIUM & SYLVAM de la saignée p. 349.

(g) MAUCHART de pulsus crepitante D XI. Berigt van een Slaapziekte te Stoerwyck p. 23. COLUMBUS de re anat. p. 268. Sed etiam PECHLINI historia exstat L. II. obs. 6. & SALMUTHI, enz. l. obs. 45. & SEVERINI med. efficac. angio og. p. 41. de abscess. nov. obs. c. X. p. 206. Eo retulit Ill. SENAC pulsus, quem gastroepiploicæ arteriæ alii tribuerunt T. II. p. 207. 441. Palpitatio ventriculi cum motu cordis synchrono WOODWARD cases p. 255.

(h) RIOLAN Encybr. Anat. Patbol. p. 218. Memoir. de l'Acad. des Sciences 1750. p. 334. cum a colica intestina gangrænam concepissent. In octogenaria a paitu pulsabat PANAZOL Intron. l. Pent. V.

(i) L. II. obj. 18.

(k) In proprio de eo morbo libello p. 219.

(l) De hypochondria p. 35. 165.

(m) Des venens p. 19.

(n) J. Philippus BURGGRAF vir clar. in Epb. Nat. Cur. vol. X. obs. 39.

(n*) SACCUS conf. ut. p. 68.

(o) BARTHOLIN bist. 42. Centur. IV. SPINDLER obs. 10. RHODIUS obs. 44. Cent. II. Epb. Nat. Cur. Dec. I. ann. IX. X. obs. 62. Dec. II. ann. 2. obs. 48.

(p) SPINDLER obs. 19.

(q) Apud BALDUINUM RONSSZEUM Epist. XI. RHOD. L. II. obs. 42.

(r) Falsic. VI. icon. anatomicar. p. 33.

(s) In eo forte exemplo, in quo pulsus in carpo nullus, in cubito fortis fuit Recherch. sur le pouls p. 323.

obscurores : potest per vulnus tota ea arteria periisse (*u*) ; uti certe duobus in juvenibus vinculo ipse arteriam medicam intercipi jussi, cum chirurgi non alia ratione contumacem hæmorrhagiam superare possent : potest contractior fuisse truncus, ut cordi angustia sua resisteret (*x*), aut denique omnino densato sanguine repleta motum amisisse, quale ego vitium in aorta & carotide reperi (*y*), BONTIUS in vena cava vidit (*z*). Aliquid ejusmodi subesse videtur in ægro, cujus sinistra manus absque pulsu calore & sensu fuit, & demum in gangrænam transit (*z* *). Sed de his vitis, deque causis, quæ pulsum in universum interceptiunt, alias rectius dicitur.

§. XIII. Pulsuum discrimina.

Pulsus frequens & celer.

Pulsus in universum mensura est virium, quas cor in promovendo sanguine impendit; rariores enim exceptiones hic omitimus, quæ faciunt, ut absque cordis vitio pulsus mutetur. Frequens adeo pulsus erit, quoties cor in dato tempore pluries contrahitur. Celer erit, quando cordis systole in quam minimo tempusculo absolvitur.

De celere pulsu & frequenti dubitatum est, num separari possint. Uti que diversos esse, & antiqui auctores sunt (*a*), & recentiores (*b*), interque eos princeps *Georgius Ernestus STAHL* (*c*). Sed etiam mihi manifesto differre videntur. Possunt perinde in minuto primo sexaginta pulsus esse, & tamen cordis systole in breviori tempusculo absolvi, quam prius

(*f*) Hac conjectura olim STRUTHIUS prælagium funestum declinavit, quod a pulsu defectu medici sumerant l. c. p. 85.

(*n*) STRUTHIUS p. 85. Inde separato per anastomoses sanguinis in arteriam incisam confluxu, pulsus aliquot a vulnere diebus restituitur *Chirurg. norveisling* T. II. p. 800 &c.

(*x*) A contusione arteria compressa coaluit, ut pulsus nullus perciperetur MORAND *Mem. de l'Acad.* 1736. p. 327.

(*y*) Progr. ad disip. Cel. ZINNI inque *opusc. patholog.* obs. 19. 20.

(*z*) l. c. non quidem inde mutato carpi pulsu.

(*z* *) De HARN *rat. med.* T. III. p. 146. 147.

(*a*) GALEN. *de differ. puls.* L. I. c. 7. PHILARETUS, &c.

(*b*) Thomas MORGAN *phi os. princip. of medicine* p. 400. G. C. SCHEELHAMMER *de pulsu* p. 417. Barthal de MOOR *de metho o docendi medicinarum* p. 18.

(*c*) In progr. *de differ. puls. celer. & frequentis* in nostrar. *diff.* T. II. recuso.

prius solebat, ut diastole longior sit. Id ita se habere posse ex animalium frigidorum, exque incubati pulli contemplatione liquet. Nam frigidorum (*d*) animalium pauci in minuto primo pulsus sunt, quod intervalla duorum pulsuum maxima sint, non quod adeo lente cor contrahatur. Ita etiam in pullo (*e*), qui ovo continetur, certus vidi, infrequentissimum equidem pulsuum fuisse, ut in minuto horæ quatuor, duo, & denique unica cordis esset systole: & tamen singuli pulsus magna celeritate abolvebantur.

Id contra dederim Cl. viris, & contrariæ sententiæ auctoribus, *Friederico* HOFMANN (*f*), & *Archibaldo* PITCARNE (*g*), in homine sano, aut non insolitis ægritudinibus occupato, pulsuum celerem difficulter a minus celeri distingui (*h*). Cum enim in unico primo horæ minuto arteria octogies micet, & tempus, quo salit, vix sit temporis unicus pulsus tertia, erit tempus systoles cordis $\frac{1}{8}$ minuti primi, sive tertiarum quindecim. Si his tertiis una aut altera tertia accesserit, aut si vicissim decesserit, non facile fatis in tactu subtilitatis, inque anima velocitatis erit, ut exile incrementum percipiat vel decrementum. Si tamen rarissimus in homine pulsus obtinuerit, non negaverim, facilius discrimen percipi, & distinxit certo STAHLIUS, ut longissimum inter omnes pulsuum faceret febris quartanæ (*i*).

Iterum rationi consentire videtur plerumque celeritatem pulsuum cum frequentia in homine conjungi, quamdiu vires certe sufficiunt, ut idem pulsus una & celer sit, & frequens. A stimulo enim fortiori, & abundantiori, cor & celerius contrahitur, & una frequentius (*k*).

§. XIV. *Ejus pulsus causæ.*

Et frequentius cor contrahi & celerius intelligo, si stimuletur acrius, aut stimuli sit impatientius. Ergo pulsuum frequentem facit, unaque proculdubio celerem, magis irritabilis cordis indoles, ex qua fit, ut ab unda sanguinis

(*d*) Tarditas nempe in anguilla conf. СТАЖИЛИН. *de pulsu*. p. 16.

(*e*) *Memoir. sur la formation du cœur* T. II. p. 111.

(*f*) *M. d. system.* T. I. p. 113.

(*g*) *Elem. med. mathem.* p. 49.

(*h*) СТАЖИЛИН l. c. p. 17.

(*i*) In morbis distingui posse ВЕЛИНУС *de urin. & puls.* p. 72.

(*k*) Hæc reciproca facit T. МОРГАН l. c. sed non persuadet.

fanguinis minori recepta, cor tamen efficaciter, ob innatam quasi pruriginosam teneritudinem, ad contractionem sollicitetur. Hinc celerior pulsus nuper nati hominis (l), infantum (m), & juniorum animalium, & in univertum animalium minoris molis (n), quibus uti tota corporis fabrica tenerior, & tenuiora nervorum involucra, ita sensus etiam acrior, & cordis muscoli magis irritabiles sunt. Columbæ pulsus sunt supra centum, canis 78 & ultra (o). Arieti 65 (p) Bovi 36 & 38. (q). Equo 34 (r), Elephanto paucissimi, cum ei animali longissimum respirationis stadium sit (s). Sed etiam cochleæ adultæ (t), quam recens natæ, pauciores pulsationes sunt, plurimæ vero puncto salienti (u). Senibus pulsus rarissimi (x). Hæc denique præcipua ratio fuerit, quare feminis, & vegeti ingenii hominibus pulsuum, etiam in recta altitudine, major sit frequentia. Ob eandem rationem opium pulsus minuere dicitur (y), sive intus sumtum fuerit (z), sive unice exterius cordi circumfusum (a).

Altera causa, quæ facit, ut cor frequentius contrahatur, abundantia est stimuli, cujus denuo varii fontes sunt. Simplicissimus est, qui a magno corde nascitur, magnum voco, quod pro reliqui corporis portione magnum est. Majus autem cor est non junioribus solum, & minoribus animalibus

- (l) ROBINSON *Essay* p. 116.
 (m) STRUTHIUS p. 193. ROBINSON p. 124. LISTER *de humorib.* p. 33. RIVIN *de pulsit. cord.* Fr. ROISSIER *embryolog.* p. 13. *classes morb.* p. 34.
 (n) L. IV. p. 131. & L. VI. S. 3. n. 16.
 (o) BROWN LANGRISH *Exper. cum aqua lauro-ceræsi fact.* V. Omnino 57. HALLES p. 38.
 (p) HALLES *hemast.* p. 27.
 (q) SAUVAGES *d. la maladie des bœufs* p. 10. *Mem. de l'Acad. Roy. des Scienc.* 1748. p. 138.
 (r) HALLES *hemastat.* p. 2. & 32. B. LANGRISH *Exp.* IV.
 (s) GALLIUS *de elephanto* p. 502.
 (t) BRADLEY *philos' account of the Works of nature* p. 129.
 (u) FLOYER *physiomas.* b p. 350. Pulsus numerat 134. Primis diebus pulli cordis pulsus non potui numerare.
 (x) Ad 30. 40. SAUVAGES *respir. diff.* p. 5.
 (y) Ad 20. intra minutum pulsus demit FLOYER p. 118.
 (z) In cane pulsus redierunt ad 76 & 85 WHYTT *Edimb. Ess.* nov. T. II. p. 299. 300. cum in caveam abdominis opium injectum esset. Non recte vero cani pulsus tribuit 100. Denique, sed debilitato & jam morienti animali pulsus fuerunt 7. cum in ventriculum opium injectum fuisset p. 282. Hæc hoc loco non reser'o, qui norim usum modicum opii pulsuum frequentiam augere. Ut que minere dederim, quando cordis vires vehementius frigit. *M. m. sur les part sens.* T. IV. *réponse à M. WHYTT.*
 (a) In rana pulsus inde 9 & 6 & p. 290. in alia 25. 9. & 2. p. 286. & in alia 17. p. 181.

būs, sed imprimis in animalibus calidi sanguinis, quibus cōstiplo (b), quara frigidi cruoris piscibus, majorem rationem ad univēsum corpus habet. Pauci adeo animalibus frigidi sanguinis in eodem tempore pulsus sunt. In rana (c) & aquatica cochlea minori (d) circa sexaginta numerati sunt, totidem in aquatica cochlea (e); in anguilla 30 (f), in vipera ad 28 (g), in testudine terrestri tredecim (h), aut non multo plures. Exsanguibus cor rarius pulsat (i). Contra calidis bestiis minoris molis cor majus, & in eadem magnitudine multo numerosiores pulsus sunt (k), hominique raro non ultra sexaginta. Nempe cor, pro vasorum, & reliqui corporis pōrtione grandius, plus sanguinis dato tempore ejicit, & plus, ex eadem portione recipit, non editurum, nisi recuperaret. Verum ut sanguinis cor subeuntis copia, cæteris æqualibus positis, ita stimulus in corde, & uti stimulus, ita contractio.

Sed etiam aliæ causæ, quæcunque sanguinis cordi remissam copiam augment, eæ omnes pulsus faciunt frequentiores. Has inter motus musculorum est (l), deinde calor aeris, qui sanguinem etiam in experimentis movet (m), expandit, cordique ex valvularum natura suppeditat. Sic pediluvium (n), & balneum (o) pulsus accelerat, inque languentibus animalibus calor externus (p), quod quidem phænomenon in puncto saliente, & incubato pullo (q) frequentissime vidi, alique ante me clari viri viderunt. Denique major respiratio, & ipsum suspirium, pulsus intendit (q*).

Quare

(b) Conf. L. IV. p. 432.

(c) Conf. W H Y T T l. c. p. 281. qui numerus mihi ingens videtur.

(d) Б А К К И employment p. 326.

(e) I D E M ibid. Nam non supra 8. 12. & 20. facit. B R A D L E Y *philos. account* p. 129. & octo, in frigore H A N O W *seltenheiten* p. 577.

(f) Ut mihi visum.

(g) B. L A N G R I S H *of muscular motion* ad fin. nam Johannes W O O D W A R D non supra 17. numeraverat, donec aqua calida adfunderetur, ita numerus auctus est ad 32 *supplement* p. 82.

(h) Aut paulo plures C A L D E S I p. 66. 240. In aquatica paulo frequentiores recensuit I D E M.

(i) H A V E Y p. 45.

(k) Ut muri, columbæ, aviculis aliis, quos ægre numeraveris.

(l) n. 17.

(m) *Second Mem. sur le mot. du sang* Exp. 6. 7.(n) S T R I V E N S O N *Essays of a Societ. at Edinb.* T. V. P. II. p. 871. Nempe a 66 pulsibus ad 58.(o) H E N K E L *besbesda portrofa* p. 126. 127. *Memoir. de l'Acad.* 1752. p. 637. in calore equidem nimio.(p) L. IV. p. 437. W H Y T T p. 350. B. L A N G R I S H *musc. mot. ad fin.* W O O D W A R D *supplem.* p. 82.(q) *Mem. sur la formation du pontet* T. II. p. 110.(q*) Conf. H E N S H A W *arocbalin.* p. 79.

Quare, uti febris calorem in humano corpore excitat, ita vicissim calor febrem auget. Inde funestissimæ febres à calidis hypocaustis, a velamentorum lectorumque calido operimento. Pulsus in somno frequentior ad calorem recte refert *Broune LANGRISH* (r), & ego olim retuli (s).

Cibus sumtus, chylum cordi submittit, pulsumque, non minima ratione, reddit frequentiore (t).

Iterum omnia obstacula, quæ sanguinis per arterias liberum iter sufflaminant, cordis motum vehementer augent, quamdiu ejus organi vires valent. Vinculum aortæ injectum miram in corde conatum vehementiam excitat (u), quia sanguinem a venis accipit, neque potest edere, neque se liberare stimulo. Quod vinculum id polypus facit (x). Eadem ratio est eorum obstaculorum (y), quæ, in febre, inque inflammatione subtiliora, sanguinis per minima iter morantur. Quoties nempe omnia plena sunt, & per arterias humoris vitalis circuitus absque mora expeditur, toties cor facile stimulo se liberat, & integre, ut perfecte vacuum longiori demum tempore denuo eam sanguinis copiam recipiat, quæ ad pulsum excitandum sufficit. Quoties vero per arteriam sanguis cessat exire, neque vires hæcenus deficient, toties cor stimulum venosi cruoris retinet diutius, & malignius expedit, atque adeo celerius pulsat & violentius. Hæc est causa pulsus vehementis febrium inflammatoriarum, in quibus lymphæ ad corii modum lentescit, neque per minima vasorum sanguis libere circumit (y*).

Sunt qui hos cordis contra resistantiam objectam insurgentes conatus animæ tribuunt, quæ vires pro resistantiæ ratione intendat. Eos viros vellem in rana, capite destructo & spinali medulla dissecta, aortam vinculo intercipere (y**), aut cor ipsum, cum valis ligatum de corde evellere, atque ejus cordis,

I i 2

vi

(r) *Modern practice* p. 277. a pulsibus 70. ad 80, ab 80 ad 95.

(s) *Comment. in pract. Boerh.* T. IV. p. 506.

(t) *FLOYER* p. 83. 84. *ROBINSON* p. 149. G. V. *SWERTEN* T. I. p. 680. Etiam lac a phthisicis epotum pulsum accelerat.

(u) *L. IV.* p. 420.

(x) Inde palpitatio *BENNE de puls. cord.*

(y) *SAUVAGES de inflammat.* p. 278.

(y*) Ita crediderim celeritatem sanguinis febrilem explicari posse, non a diminuto vasorum liberorum numero, atque adeo sanguinis per pauciora libera necessario celeriori itinere.

(y**) *L. IV.* p. 470. not. k p. 471. not. t.

vi nervea destituti, animæque subtrahæ imperio, motum speculari. Videbunt certe, ut ego vidi, perinde cor contra obstaculum niti, etiam si animæ consilium nullum nunc superest.

Eadem fere debilitatis (z) est ratio, quæ obstaculi. Quando enim vires corporis universi fractæ motui vitali perficiendo nunc impares succumbunt, utique cor nunc languidum minus recte se venoso sanguine liberat, hinc pluries ad eum sanguinem ejiciendum contrahit, eum vero, ut debile est, parum promovet. Hinc equæ debilis pulsuum numerus a 40 ad 100 in minuto primo ascendit (a). Hinc moribundis animalibus pulsus cum parvitate celer (b), & fere eundem numerum attingit, qui in saliente puncto est, & quem intenta anima medici ægerrime numerat, circa 140 (c), in primo minuto.

Alia denique cau a cordis celerius & frequentius contracti latet in stimulo, sive nunc nervi a quacunque causa vehementer sollicitentur, sive sanguinis vis increverit, qua cor in motum ciet. Ergo ab adfectibus animi, (d) ira, terrore & pudore, variisque passionibus pulsus acceleratur, ut etiam medici præsentia in tenerioribus feminis arterias frequentius cogat micare (e). Sic vehemens animi in difficiliore labore studium pulsus accelerat, caloremque & sudorem denique movet. Demum nullus fere major dolor (f) esse dicitur absque velociori pulsu, quæ ea spina est, non ignorata HELMONTIO (g). A dolore equæ pulsus a 36 ad 60 & demum ad 100 ascenderunt (h). Et alteri equo, libero pulsus in eodem semper primo minuto fuerunt 40, continuo vero 65, cum acrius torqueretur (i).

Ad stimulum calorem refero, qui a frictione oritur. Sed etiam electrici

(z) *Robinson Essays on animal econ.* T. II. p. 381. 382. Pulsus a debilitantibus medicamentis acceleratur SCHWENKE p. 77. *QUERNAÏ de la saignée* ed. nov. p. 68. 69. olim GALENUS.

(a) HALEs l. c. p. 17.

(b) FORMICANs FLOYER T. I. p. 311.

(c) FLOYER *ibid.*

(d) FLOYER p. 91.

(e) *Recherches sur le pouls par rapport aux crises* p. 65.

(f) A dolore pulsus ad 86. & 100. in minuto primo intenditur FLOYER T. I.

P. 224.

(g) *Blas humanum* n. 28.

(h) HALEs l. c. p. 2.

(i) *Ibid.* p. 12.

trici ignis excitatus torrens, pulsum non infrequenter acceleravit (*k*), ad decem (*l*), & duodecim (*m*), & sedecim demum in minuto primo vices. Alias tamen nihil mutavit (*n*).

Constantior in excitando celeriori pulsu vis est sanguinis, occulta certe, sed aliqua tamen ratione ita mutata, ut cor vehementius, quam sani hominis sanguis, sollicitet. Ejusmodi pulsus est, qui a pure sanguini commulto nascitur, in febre nempe hectica, quæ non a pulmonis solius vitio, sed perinde excitatur, sive hepar, sive ren, sive artus aliquis ulcere consumitur, uti quidem sæpe, etiam in ossium remotorum artuum vitii vidi.

Aliud exemplum est gangrænosæ febris, quæ per tristia exempla notissima, a cortice peruviano, ut alix febres, sæpe feliciter superatur. Quoties nempe putridum liquamen, in cellulosam telam effusum, venis hauritur uberius, utique pulsus cum debilitate citissimus, cumque tendinum tremore & desipientia levi conjunctus supervenit, a quo ad mortem brevissima via est.

Ejusdem generis eæ febres sunt, quæ a contagio manifesto acri pestis, variolarum (*o*), dysenterix, accumbentis hominis phthifici (*p*), carceris vaporibus fetidis pleni, stagni pleni (*q*) fordibus (*q**), aperti sepulchri (*q***), adeo frequentes nascuntur. Ejusdem denovo naturæ pulsus est citatior, qui a fermentatis liquoribus, alcohole gravibus (*r*), & a calidis medicamentis nascitur: In cane, aqua laurocerasi pulsus a 78 ad 135, in equo a 34 auxit ad 103 (*s*). Sed etiam ab argenti vivi actione, dum saliva fluit, pulsus ad 120 & 130 incitatur (*t*).

Denique pulsus magnus una & celer (*u*) veram in sanguinis circuitu celeritatem demonstrat, nam multus sanguis quoque pulsu de corde expellitur, & fre-

I 1 3

quentio-

(*k*) Septima, sexta, etiam quinta parte des Hais de hemiplegia. Etiam in paralytico SHERRBEARE princip. of practice T. II. p. 352.

(*l*) Ab 80 ad 90 JALLABERT p. 75. BINA von elektrischen Wirkungen

(*m*) A 72 ad 84. des Hais de hemiplegia p. 36. A 72 ad 84 ST MUELLER de pulsu p. 11.

(*n*) Mem. de l'Acad. des Scienc. 1749. p. 59.

(*o*) FLOYER p. 83.

(*p*) CERDAN discours. physico-medic.

(*q*) PRINGLE of jail fevers & in Phil. Transf. vol. 48. De simili pestilente aere uosocomiorum BELLOSTE Chirurg. de l'Hopital. p. 67.

(*q**) Anonym. de febr. intermits. p. 18.

(*q***) LABAT voyag. d'Italie T. IV. p. 93.

(*r*) FLOYER p. 85.

(*s*) B. LANGRISH experiment. IV. & V.

(*t*) GRAINGER de pyralismo.

(*u*) SAUVAGES de instr. p. 227. Frequentem & plenum nominat. Conf ROBINSON prop. 13.

quentiores undæ sunt. Cum parvitate conjuncta frequentia pulsus unice cordis auctum laborem demonstrat.

§. XV. *Pulsus rari & tardi causæ.*

Facile intelligitur, hujus pulsus causas contrarias esse causis pulsus vetricis: nempe cor minus irritabile, aut diminutum stimulum, a quo irritatur. Rarus ergo in universum pulsus senis (∞), aut animalis vetuli, rarus animalis magni (y), rarus hominum, quos phlegmaticos vocamus, quibus cor minus irritabile, totaque nervorum universitas furda magis fit ad stimulos (z), rarior ab usu papayeris omniumque medicamentorum, quæ nervorum tumultum sedant.

Deinde, per eadem, rarum pulsus esse adparet, quando minor copia sanguinis cordi remittitur. Rarus ergo pulsus est animalibus frigidis (a), quibus cor parvum; rarus homini quiescenti, cujus neque mens curis agitur acribus, neque corpus musculorum motu exercetur.

Sed etiam frigus, quod motum in tota natura supprimit, de pulsuum frequentia demit: ad decem in minuto primo vices, ex Cl. viri experimento (b). Pauciores ergo pulsus hieme (c), animali hibernanti (d), homini frigidiorum Europam incolenti (e). Rarior est etiam, quando a sanguine omnis vitiosa acrimonia abest, quæ forte inter causas est, quare infantes & sepe & blandissime dormiant; senes somnum tristes & frustra sepe expectent avidi.

Iterum rarus pulsus est, quando quam minima in universa sanguinis via resistens cordi obstitit. Nam perfectius cor depletur, adeoque intra brevius tempus tantundem expellit sanguinis (f): ut omnino præter omne

(x) RIVIN *de palpitu cord.* FLOYER p. 44. 185. SAUVAGES *class. morbor.* p. 34. *de respir. difficili* p. 5. RECHERCHES *sur le pouls* p. 5. 15. MARQUET p. 26. ad 30 & 24. quod fere incredibile.

(y) p. 249.

(z) FLOYER *passim*.

(a) p. 250.

(b) FLOYER T. I. L. I. p. 78. &c.

(c) RYB p. 270. 304. Rarus pulsus, hiemalis cochleæ LISTER *Exerc. Anat. II.*

p. 19.

(d) LYONNET I. C. HANOW I. C.

(e) LINGUET I. C. SCHWENKE.

(f) SAUVAGES *de inflammat.* p. 201.

experimentum a vasorum obstructione & a nata inde resistentia, & viscido sanguine pulsus retardari BELLINUS scripserit (g). Minus enim sæpe embolum agitare oportet, quo magis expedite aqua de siphone prodit: pluresque non dubie ictus requiruntur, quam primum oportet obstructos, & valide elasticos tubos dilatate. Hinc fanissimo homini pulsus rarus, neque fere vitium in nimia raritate esse potest (h). Summum signum febris fideliter declinantis, pulsus est nunc rarior. Memini, qui tot febres continuas exanthematicas, aliasque, passus sim, quot vix quisquam alius, etiam in vehementissima miliari, & in erysipelacea febre, cum in summo periculo vita mea versata fuisset, omnem me metum abjecisse, cum ad pulsus 180 in duobus minutis illa enormis pulsuum frequentia rediisset; neque unquam spem me fessellisse, quoties ad eam fere mensuram malum deferuerat.

Neque ego unquam aut in febrium intermittentium principio (i), aut in lentis (k), aut in acutis (l) febribus pulsus ad 90 descendisse vidi, cum etiam in intermissionibus tertianæ aliquanto frequentior sit, etsi utique debiles & humiles pulsus fuisse viderim. Certe mecum in paroxysmis febrium intermittentium frigore celerem & parvum pulsus reperit Cl. olim Bryan ROBINSON (m), & nuper Ill. de HAEN (m*), inque ipso paroxysmo pulsus 100 ad 120 FLOYERUS (n). Quare pulsus febrium malignarum (o) tardos, aliosque ejus generis experimenta aut absque horologio, aut ad hypothesein facta esse crediderim, aut peculiare aliquod pulmonis vitium cum febre conjunctum pulsus retardasse. Sed neque alias epidemicas, & deterioris ingenii febres vidi, in quibus pulsus neque robore suo a naturæ modo dissentit, neque celeritate (p).

Quoties

(g) STÄHHELIN l. c. p. 13.

(h) De pulsu & urin. p. 72. SCHÉLHAMMER de pulsu p. 46.

(i) HELMONT *blat. human.* n. 28. B. LANGRISH *modernæ prædicæ* p. 216.

(k) In febre lenta adeo rarus pulsus, ut duodecim primos numeros inter duos pulsus pronunciaret RUMLER *obs.* 46.

(l) B. LANGRISH p. 48.

(m) *Essay on animal econ.* T. II. p. 387.

(m*) Celer & parvus l. c. T. II. p. 164. Non recte tardum fecerat BERGÉRIUS *febr. merito suspect.* n. 29.

(n) p. 43.

(o) *Recherches sur le pouls* p. 309. Pulsus rariorem fuisse quam in homine sano solet.

(p) P. ALPHEUS de febribus pestilentibus Alexandriæ grassantibus *de medic.* 495ff. L. I. c. 14. RYE l. c. p. 6. RUSSEL de febribus Alepiciis *natural. hist. of Aleppo* p. 209. 230. MASSA de febr. pestilent.

Quoties nempe pulmo quacunq; de causa, a polypo, glandulis scirrhis, spafmo forte nerveo impeditur, neque sanguis expedite a dextro ventriculo in finiftrum venit, neque interim magnus & febrilis conatus sanguinem per pulmones urget, tunc utique pulfus cum vitio rarus erit. Neque enim arteria sanguinem accipiet, neque medici digitus ejus dilatationem in carpo fentiet, quando ad aortam sanguinis parcior copia venit: non veniet autem, nifi per pulmonem ad finiftras corporis caveas via patebit. Ergo anhelofis pulfus rarus (q) ut in ampliffimo fene, vehementis in asthma- tis paroxyfmo, non dudum vidi. Homini, cui fanguis craffiffimus continuo cogebatur, quamprimum ex vena fluxerat, & in cujus cadavere auriculæ finiftræ aucta erat cavitas, pulfus, dum vixit, fuerunt a 23 ad 35 (r), quo numero nunquam minorem aut vidi, aut ufquam legi.

Major & vitiofa una raritas in pulfu eft, quæ intermiffio dicitur, & cujus par omnino causa eft, fanguinis nempe etiam parcior in aorta penus, quam in raro pulfu fuit. Ergo in asthma- tificis (s), & in anhelofis quidem hæcenus cum minori periculo pulfus intermittit, ut medelam a vena incifa id malum accipiat (t) quod maximum terrorem incutiebat. Ita ab offeo diaphragmatis centro pulfus intermittens ortum duxit (u): & a polypo, qui magnam arteriam obturaverat (x), & a valvulis aortæ ostio præpofitis (y), quæ offeam naturam induerant, ut & in aortam parcius fanguis veniret, & in cor ipsum co- geretur redire, & a gibbo pulmonis libertatem minuente (y*). In fenio, ab aorta forte dilatata & cartilaginea, pulfus intermittens (z).

Deterior causa eft, quæ a corde debilitato provenit, quod parvum ftimulum non percipit. Ita in peffimis febribus, vitalem vim penitus frangentibus, pulfus ita penitus intermittit, ut pene nullus fuperfit, qualia in

(q) ZHECCHI *confil. medic.* p. 181.

(r) HENKEL IV. *Sammung.* p. 46.

(s) Saepè, & nimis frequenter vidi. In pleuridite *Eph. Nat. Cur. Dec. I. cas. 2. obs.* 217.

(t) Conf. BARTHOLIN *hifl.* 42. *Cent.* IV.

(u) *Journ. des Savans* 1751. M. Sept.

(x) KLAUNIG *Nofocom.* obs. 4. Frequenter hanc pulfus intermittens causam esse MAUCHART *de pulfu crepitu.* n. 21.

(y) COWPER *philof. transf.* n. 299. LUDWIG *patbolog.* p. 135.

(y*) LUDWIG *ibid.*

(z) *Phil. Transf.* n. 405. in homine 130 annorum.

in febre (a), inque peste (b) exempla exstant, in iis hominibus, quos natura morti destinaverat. Ita certe periculofus is pulsus est, ut etiam, quando unicus inter quadraginta pulsus deficit, hominem non ultra mentes totidem vitalem superesse, Chineses (c) inter firma præfagia receperint; proximam vero mortem instare moneant, quando ex septem pulsibus unus desideratur. Denique mors in animalibus plerumque post pulsum intermittentem longisque intervallis redeuntem (d) fere supervenit, ut paulatim auctis intervallis, denique integro in primo minuto unicus pulsus percipiatur. Eo in rerum statu animalis tanta est debilitas, ut cor non nisi ad majorem stimulum contractionem perficere valeat, cum præterea sanguis ad auriculam dextram redire cesset, neque adeo cordis vires eo gradu sollicitentur, quæ ad contractionem efficiendam requiruntur. Quare tarde, & post multum tempus, tantum demum sanguinis ad cordis dextra atria venit, quantum pro legitimo stimulo sufficit.

Ad debilitatem pertinet, si quid ferii est in *Francisci SOLANI* prædictione, qui a pulsu intermittente instantem diarrhæam præfagiri docuit (e).

Denique, etiam ante mortem pulsus omnino nullus percipitur, quando vires cordis sanguini ad remotiores aortæ ramos propellendo non sufficiunt, solamque partem magnæ arteriæ replent, quæ cordi proxima continetur (f). Inde ille notissimus pallor, qui paulo ante mortem supervenit, funestumque frigus. Ita in animalibus factum vidi, ita fit in paralyticis (g), hemiplegicis (h) debilibusque (i) mortalibus, a que eo statu mors proxime distat. Aliqua debilitas pulsum celerem & debilem reddit, maxima omnino suspendit & intercipit. Hæc causa est mortis falso creditæ, ex qua homines subinde excitantur, quæ laus ASCLEPIADI, & nuper Cl. BOYER (k) & præditissimo gallorum Camillo FALCONET (l) ac-

(a) FRANK *de alleluia* p. 251. Ad quartam horæ partem addit intervallum fuisse. De febre maligna Aleppica RUSSEL p. 209.

(b) STRUTHIUS p. 302. 303. MASSA *de febrib. pestilent.*

(c) Apud du HALDE in *Chinæ descriptione*. Pulsus cum debilitate & inanitate intermittens periculo plenus, & *Recherches sur le pouls* p. 354.

(d) De pullo incubato *Mém. sur la form. des poulets* T. II. p. 110. 111. De aliis animalibus L. IV. p. 424.

(e) Ex edit NIEL conf. p. 56.

(f) Conf. p. 240. 241.

(g) RHOD. *obs.* 43. Cent. II.

(h) *Eph. Nat. Cur.* Vol. VII. *obs.* 18.

(i) MARQUET p. 34. per 24 horas.

(k) BRUNIER T. II. p. 87.

Haller *Physiolog.* Tom. II.

(*l*) accidit, deinde Cl. FOTHERGILL (*l**) & Josepho RAULIN (*l**). Mortui enim videbantur, quibus aorta solita defecerat. Est tamen ut absque tanta debilitate, unice occupato aortæ ostio, aut impervio corde, aut pulmone impedito, pulsus in carpo nullus percipiatur. Ita ab angusto corde frigus perpetuum, pulsusque omnino nullus fuit (*m*). A phthisi cum thoracis hydrope conjuncta, quatuor integris ante mortem mensibus asphyxia (*n*), & ab hydrope solo, in alio exemplo (*o*). Quadragesimo ante mortem die pulsus infanti defuit, cui pulmo vomicis plenus erat (*p*). Ab aneurysmate aortæ maximo, carneque pleno pene tendinea, pulsus lateris alterius pene nullus (*q*). In icterico, cui pulsus fere defecerat, polypus in corde coactusque sanguis erat (*r*). Cum ventriculus cordis adipe quasi repletur, asphyxia aliquot dierum ante mortem præcessit (*r**). Quoties vero in altero latere pulsus intermittit (*s*), superiorem in altero, arteriam ejus loci solam laborare necesse est. Quibus absque morbo utrinque pulsus deficit (*t*), vitium in arteriis aliquod ossæamque naturam esse crediderim, quæ diu absque conspicuis functionum naturalium vitiis toleratur.

§. XVI. Pulsuum numerus pro diversa ætate.

Cum in omni rerum naturalium historia utile sit mensuras definire & numeros, hic in signo adeo gravi, adeo perpetui usus, & primario omnis prognoseos fundamento, utilissimum fuerit accuratius, perque numeros, determinasse, quis sit sano homini pulsus, quis febrienti, ut distantia a valetudine integra, adque eam reditus ad certiozem rationem definiatur. Facile intelligo, latitudinem aliquam his in rebus esse, neque omnium ejusdem ætatis hominum, neque in eodem morbo diversarum personarum eodem

(*l*) IDEM p. 72. T. II. ed. nov. cum FALCONETI *tr. de fevres* p. 59.

(*l**) *Phil. Transf.* n. 475. n. XI.

(*l**) *Malad. v. poretif.* p. 9. *Conf. Journal de Méd.* 1758. nov.

(*m*) *Hist. de l'Acad. Roy. de Scienc.* 1748. p. 61

(*n*) BARTHOLIN *Cent. II. hist.* 7. Simile exemplum est in *Hist. de l'Acad.* 1753. p. 130.

(*o*) Cl. vir Lousa MONROO *Alexandri f. on dropsy* p. 99.

(*p*) SPINDLER *obl.* 29.

(*q*) MARCOT *Mem. de l'Acad. des Scienc.* 1724.

(*r*) VALISNER *oper. omn.* T. III. p. 198.

(*r**) WELSCH *Epifign.* *obl.* 34. RIOLAN *animadoeri.* ad C. BAURIN. p. 704.

(*s*) *Recherches sur le pouls* p. 318. 319.

(*t*) MAUCKART L. C. D. 19.

dem pulsum esse numeros. Sed propius tamen ad mensuram veri accedit, quicumque numeros exprimit, & terminum certe figit, quem ultro citroque natura modice discurrat, nunquam tamen longissime evagetur.

Primus, ni fallor, vir ad inveniendum verum natus, KEPLERUS (u) pulsum in dato tempore numerum definire suscepit, nam cardinalis CUSANI pulsum ad clepsydram enumeratio, nunquam ad ipsum opus perducta fuit. Inde proprio libro Johannes FLOYER (y) uberius pro hominum morborumque varietate pulsum numeros & rationes descripsit, deinde Vir Cl. Thomas SCHWENKE (z), Bryan ROBINSON (a) & Cl. RYE (b). Sed etiam ego in proprio corpore, & familiarium meorum carpo, ad horologium secunda minuta indicaturum, numerosissima in numerandis pulsibus experimenta feci (c). Nuper Cl. Franciscus de SAUVAGES pendulum cum pulsu carpi isochronum pro pulsifilgio proposuit (d).

Ut a prima origine animal repetam, puncti salientis pulsus adeo numerosos inveni, ut vocum pronunciatione nequiverim adsequi: quandiu nempe suum animalculo robur, & nativus calor inest. Qui in minuto primo numeravit 134 (e) pulsus Cl. FLOYER, mihi potius intra verum subfuisse videtur, cum etiam octavo a partu die majorem in homine numerum alius Cl. BRITANNUS recenseat.

Noviter nascenti homini parem 134 pulsum numerum idem tribuit Cl. FLOYER (f), BRYANUS vero, eo, quem excitavi loco, post octo a partu dies, omnino 150 (g): quem quidem numerum ego nunquam inire, neque ultra 140 progredi potui.

Uti pulli ovo erepti pulsus continuo vehementer decrefcit (h), ita hominis in lucem editi: Trimestri puero, in eodem semper minuto primo, pulsus fuerunt 120 (i). Quinto anno sextoque pulsus numeravit

K k 2

105

- (u) *Astronom.* L. III. p. 111.
 (y) *The physicians pulsewatch.*
 (z) *In hemistolog.*
 (a) *Essay on animal economy.*
 (b) *In medicina statica britannica*, post ROGERS historiam morborum epidemicorum hiberniæ, edita Dublini 1734.
 (c) Aliqua tetigi in *Memoires sur le mouvement du sang* p. 36 seqq.
 (d) *Theor. pulsus* p. 31.
 (e) T. II. p. 350.
 (f) *Ibid.*
 (g) *Essay* p. 135.
 (h) 31 60 pulsus FLOYER loc. modo cit.
 (i) SAUVAGES *Embryolog.* p. 13.

105 & 106 idem, quem sæpe laudabo, *Johannes FLOYER* (k).

Septimo anno pulsus 90, decimo quarto 80 fecit *Franciscus BOISSIER* (l). Anno undecimo, in puero vigilante inter 90 & 100 pulsus numerat Cl. olim *HAMBERGERUS* (m), & 92 in puella 15 annorum *Johannes FLOYER* (n). Nempe in universoni intra pubertatem numerus pulsuum major est.

Adulto homini pauciores, quam puero, & infanti pulsus sunt, varietatem facit sexus, anni tempus, regio, temperamentum. Eam varietatem inter 60 & 80 crediderim contineri, neque infra sexaginta pulsus facile admitterem, neque, in sano homine, & quiescente, multum ad 80 adderem. Qui scriptores 60 (o) & pauciores, quam 60 pulsus numerarunt, in phlegmaticum hominem incidisse videntur, aut ratiorem aliquam corporis humani fabricam. Eo refero Ill. virum *Thomam SCHWENKE*, qui viro 45 annorum pro matutini pulsus numero adsignat 55 ad 60 (p) : & *Bryan ROBINSON*, qui pulsus matutinos 54 numerat (q), & magis etiam Cl. *RYE* (r), qui non excedit, etiam matutino tempore, pulsus 45. Sed neque naturæ ubertati respondet *F. N. MARQUET*, qui 80 infanti pulsus, 60 adulto adsignat (s), aut *GUIDOTUS* (t), qui pro summa mensura intra horam 3300 pulsus, in primo adeo minuto 65 ponit, aut *WALÆUS* (u), qui 3200 facit; neque *Guiljelmi COKBURNÆ* (x) pulsus in febre 37. 40 & 50 recte numerati esse videntur, facile enim, nisi penduli secunda minuta vibrantis oscillationes sequaris, vulgare ad horologium in numerando erratur. Dudum numerum 60 pulsuum rarum esse *KEPLERUS* monuit (y), deinde *FLOYERUS* (z), qui vix unquam minorem vidit.

Propius

(k) l. c.

(l) In *Stephani HAZES benyflaties* p. 3.

(m) *Physiolog. med.* p. 686.

(n) *Pulsivwach.*

(o) Eo numero, ut faciliori, & secundis minutis æquali solebat *BOERHAAVIUS* uti.

(p) l. c. p. 40.

(q) *Of food and discharges* p. 6.

(r) l. c.

(s) p. 21.

(t) In *prolegomenis ad THEOPHILEUM de urinis* p. 38.

(u) Apud *DRAKUM de circul. sang. thes.* I.

(x) *On the diseases* p. 53. 161. 182.

(y) l. c.

(z) p. 74. 316. T. I. L. L.

runt (x), & 30, atque 24, si alteri auctori fides habetur (y).

Temperamenti magna ad pulsum mutandum potestas est, & rectius quidem diceremus, cor aliter & aliter magnum, robustum, irritabile, & temperamenta diversa facere, & alios pulsum numeros. In amico meæ ætatis, sed phlegmaticæ magis temperiei, pulsus reperi 66 ad 68. Infra 70 in ea hominum classe subsistere FLOYERUS (z) auctor est. Atrabiliariis, sed rari generis hominibus, idem a 55 ad 60 pulsum numerum deprimi, IDEM reperit (a). Contra cholericis octoginta pulsus olim KEPLERUS tribuit (b) & circa eum numerum FLOYERUS (c) : ab 80 vero ad 90 in cholericis, etiam fene, recensuit IDEM Cl. RYE (d). Eadem ex ratione carnivoris animalibus pulsus numerosi. Cani sunt ad 97. arietem non supra 65 (e).

Sexui feminino natura irritabilis pulsum facit frequentiore, quem ad 80 sagax dudum KEPLERUS æstimavit.

Proceris hominibus Ill Archiatrorum comes (f) pulsum rariorem assignat, tabulamque addit, in qua homini duobus pedibus non longiori pulsus 90, homini quatuor pedes alto pulsus 80, homini quinque pedum pulsus 70, homini sex pedum pulsus 60 tribuit, rarumque procerorum mortalium pulsum exemplo centum custodum regii corporis confirmat, quos vulgo helvetios vocant. Ego quidem, sepedalis homo, pulsus aliquanto plures numero, inque aliis, & frequentibus amicis proceri habitus, pulsus numerosiores reperi. Helvetia enim gens est ex procerissimis, & inter Helvetios Bernenses cives statura fere iminent. Multa vero sunt, præter staturam, quæ pulsus frequentiam definiunt : et si in universum majora animalia consentiunt.

§. XVII. *A somno, a vigilia, a pastu, a motu.*

Porro idem homo, uti aut vigilat, aut dormit, aut otiaur, aut corpus exercet, variisque vitæ humanæ muneribus fungitur, aut obedit necessitatibus, ita alium & alium pulsum medico offert. Ergo matutino tempore,

(x) SAUVAGES de respir. difficil. p. 5.

(y) MARQUET p. 28. addit soporosos interitisc.

(z) p. 44. 316. &c.

(a) Ibid.

(b) l. c.

(c) l. c.

(d) l. c.

(e) HALES bamaflat. p. 27. 33.

(f) Tr. du cœur. T. II. p. 214.

pore, quando a salubri fomno expurgiscimus, & primus ille ab operimentis natus, nimisq; calor dissipatus est, pulsus in dato tempore omnium paucissimi solent esse. Consentiant hic Cl. KYE (g), & Thome SCHWENKE (h) viri Ill. & mea experimenta,

Sed etiam Bryanus ROBINSON de pulsuum ad gustationem usque raritate consentit (i), in aliis a nobis diversus, & SENACUS (k).

Paulatim vigilantibus, pulsuum numerus crescit, ut sub noctis initium numerosiores fiat (l), & octo vel decem in minuto primo pulsus ad centum pulsuum diurnorum addantur. Nam vigilantibus homini cibis, & musculorum motus, & animi studium aut adfectus pulsus augent, quæ omnia a dormiente homine absunt, cui unice a corde totus sanguinis in circulum motus pendet.

Ex hac vespertini pulsus frequentia (l*) intelligitur, quare in omnibus febribus continuis, lentis perinde & acutis, sub noctem gravior redeat exacerbatio, ut omnino vix unquam in Europa, etiam per biduum febris aliqua vere continuum ita typum fervet, ut ne matutinis remissionibus, & incalescentia vespertina interpoletur. Nempe pulsus centum febrem faciunt mediocrem, & tolerabilem: si vero ad eum numerum decem alii accesserint, qui etiam sano in homine per vigiliam nascuntur, erunt nunc 110 pulsus, & intensior febris. Si vero ad gravem 120 pulsuum febrem decem alios addideris, gravissimum certe morbum facies, nam cum 130 pulsibus febris acutissima erit, & ni remittat, ægre tolerari poterit.

Uti vigilanti pulsuum numerus augent, ita minuit somnus, dum calorem, & pulsuum adeo aliquam accelerationem a somni efficacia separaveris, quæ certe non somni, sed vestium & plumarum super diurna velamenta injectarum effectus est, cum iisdem enim vestibus dormiens, quæ vigilantibus sufficiebant, certo frigebit: aut demum profundioris & morbofi somni pulsuum excluderis, qui cum calore, sed morbofo conjungitur (l**). Ergo dormitanti pulsus tardior (l***). Homini sano decem pulsus in somno decere

(g) L. c.

(h) l. c. p. 41. Non adeo numerum pulsuum adeo exiguum reperio, ac quidem vir Cl. qui expurgiscenti 55 & 60 pulsus numerat.

(i) l. c. p. 119. Sed valde raros mane facit ИДЕМ of food and discharge p. 6.

(k) T. II. p. 215.

(l) SCHWENKE p. 96.

(l*) Octo pulsus hora 10 & 11 noctis noviter accedere SCHWENKE.

(l**) TRALLESS de opio p. 250.

(l***) ИДЕМ ibid.

dere HAMBERGERUS (*m*) auctor est, & in morbofo, diurnoque somno pulsus ad sexaginta redierunt, demumque in montano mure, aliisque fe in hibernacula abdentibus animalibus, pulsus fere evanescit (*n*).

Cibus pulsuum numerum auget, etiam gustatio, sed prandium magis, etiam ad tres quatuorve horas (*o*). Augmentum 4. 5. pulsuum reperit *Johannes FLOYER* (*p*), & denique 13 in primo horæ minuto (*q*). *Cl. SCHWENKE* idem incrementum ad 8 & 14 æstimat (*r*). Mihi sano non adeo grande, sed convalescenti, & debili decem aut 12 pulsuum accessio fuit. Hæc febris a prandio *Gerardi v. SWIETEN* (*s*). Sed etiam nuperus scriptor, non frequentem unice a pastu pulsum fieri auctor fuit, verum duriores etiam & angustiores (*t*).

Facile intelligitur, majus incrementum fore, si cibi copia major adsumpta fuerit (*u*). Deinde a potu fermentato, inter prandium admissio, pulsuum 16 & 20 accessionem *FLOYERUS* vidit (*x*).

Jejunium, per eadem, pulsum minuit (*y*). Hinc continuo ante prandium pulsus tardior, & debilior, & frigoris facilius sensus (*z*): a pastu incallescimus.

Quando ciborum digestio absoluta est, quarta fere a prandio hora, pulsuum frequentia evanuit, & prior rediit tarditas (*a*).

Repetenda erunt aliqua, quæ de motus muscularis in pulsu augendo efficacia adtulimus, sed accuratius paulo numeros definiemus augmenti. A sola extensione crurum & manuum viginti omnino pulsus in minuto primo, ad priorem numerum accesserunt, in *Bryani ROBINSON* experimento (*b*). A corporis exercitatione 17 pulsuum incrementum *FLOYERUS* vidit, & ab ambulatione pulsus a 70 ad 90 & 112 increvisse (*c*), in puella

(*m*) *Physiolog.* p. 656.

(*n*) *In berigt van de Stroyckische slaapziekte.*

(*o*) *FLOYER* p. 84. *SENAC* T. II. p. 115. *ROBINSON* *Essay* p. 149.

(*p*) *Pulsferwach.* p. 83.

(*q*) *Ibid.* p. 156.

(*r*) p. 40.

(*s*) *Comment.* T. I. p. 680.

(*t*) *Recherches sur le pouls* p. 453.

(*u*) *ROBINSON* T. II. p. 419.

(*x*) p. 83.

(*y*) Pulsus ad 62 reducit *FLOYER* *ibid.*

(*z*) *ROBINSON* *Essay* p. 149. *SCHWENKE* p. 41. *DIOMIS* *des moris subtilis*

p. 113.

(*a*) *FLOYER* p. 83.

(*b*) *Essay* p. 150.

(*c*) p. 86. 87.

pueila vero a 75 ad 110 (*d*). Hinc ambulando incalescimus, & aeris frigus facile superamus. A cursu, saltu, & vehementiori quocunque corporis motu, uti eadem debilitatio, & calor, rubor, sudor, acrimonia humorum non minor nascitur, quam in vehemente febre, ita pulsum eadem obtinetur frequentia ad 130 & 140 (*e*) demum in primo minuto pulsus. Contra, equitatio, in qua musculi parum laborant, pulsum parum auget, neque corpus calefacit (*f*). Facile vero intelligitur, pulsum a motu musculorum eo potentius augeri, quo corporis moles gravior, motus celerior, & denique magis insolens fuerit.

Iram dixi, quæ motum corporis facere. Ab ea pulsus 108 (*g*). Sed absque pabulo ignis, reddita animo quiete, etiam absque vestigio deservet.

§. XVIII. *A cali varietate, morbo.*

Æstate (*h*), & circa æquatorem, pulsus frequentiores sunt, ad 120 usque. In calida parte orientis pulsus in minuto primo vulgo sunt 100 (*i*). In Jamaicae insulæ incolis perpetuus sudor regnat, neque nitidissima virgo tangi potest, quin lento glutine manus inviscetur.

Cum cæli calore pulsum frequentia minuitur, ut pulsus calidioris Hiberniæ, qui æstate & ad septembrem usque mensem fuerunt fere 70, nunc octobri mense ad 65 (*k*), novembri & decembri ad 60 redeant (*l*). Aer frigidus pulsus decem in minuto primo subtrahit, & cochleæ pulsus adeo paucos (*m*) facit, ut non supra unicum in octo secundis minutis numeres. A frigore nempe, sanguinis, ut cujuscunque alterius liquoris, motus diminuitur.

In morbis omnibus, qui febrem conjunctam habent, pulsus acceleratur,
tum

(*d*) p. 87.

(*e*) SCHWENKE p. 32. 41. Ad 150. si fides BRYANO ROBINSON p. 150.

(*f*) FLOYER p. 87.

(*g*) FLOYER p. 91.

(*h*) FLOYER T. I. T. I. RYE L. C. p. 270. 304. De insectis Cl. LYONNET
theol. des insectes p. 114.

(*i*) LINGUET in diss. *Ergo animantium motus est ab ære* Paris. 1731. Auctorem experimenti citat Cl. BERNIER.

(*k*) RYE p. 270.

(*l*) IDEM ibid.

(*m*) HANOW *seltenheit* p. 177.

tum a nonnullis doloribus. Nam in colico morbo, etiam absque febre, pulsus fuerunt 100 (n), & in doloribus par-orientium pulsus continuo & plenitudinis crescit, & celeritate. In catarrho levissima nempe febre, centum pulsus numerat *Johannes FLOYER* (o), eunque numerum & in febre intermittente confirmavit (p), & in universum pro febris termino habet. In paroxysmo febris intermittens, in angina, & hectica febre IDEM pulsus numerat 120 (q). Totidem in febre *BECKETUS* (r) & *MURALTUS* (s). Ego diebus liberis febris tertianæ, & in proprio corpore, inque aliis, minus irritabilis indolis, reperi pulsus fere 94. Centum pulsus pro lenioris febris termino habeo. In catarrho febricula ad 108 & 113 ascendit: in febre quotidiana ad 114. in febre continua gravi, quo tempore remittit, 124. in vehementiori exacerbatione, & tamen nondum summa, 134. tantundem in paroxysmo febris tertianæ, & ad 140 in summa exacerbatione febris erysipelaceæ, quæ tamen non funesta fuit. Centum & quinquaginta in febre, satis gravi, eruptoria variolarum, puella in quadrienni numeratos fuisse video (t). Eum numerum nunquam reperi, minus etiam pulsus 300, quos febris lethiferæ video assignari (u).

Quare observationes meæ, sæpe accurate iteratæ, magis cum numeris *Bryan ROBINSON* (x), quam cum *Jeremie WAINEWRIGHT* (y), aut *Johannis FLOYER* tabulis conveniunt: quorum iste (z) quidem negat se supra 120 pulsus unquam observasse, & alibi 130 pulsus pro termino ultimo celeritatis habet: pulsusque demum 140 in moribundis numerat (a). Verum ego in tertiana validi juvenis

(n) p. 224.

(o) p. 224. Centum in principio febris biliosæ *Clar. TISSOT* in egregio libro de febre biliosa *Lausannensi* p. 9. Centum in febre eruptoria variolarum inoculatarum *Journ. de Med.* 1757. sept. Nimis paucos facit pro febris principio *F. N. MARQUET* p. 26. qui primo gradui febris 75, secundo demum 106 tribuit.

(p) p. 37. 42.

(q) p. 45. 115. 224.

(r) *Obss.* p. 183.(s) *Vademec. anat.* p. 139.(t) *Journ. de Med.* l. c. 1757. sept.(u) *MARQUET* p. 27.

(x) l. c. p. 107.

(y) *Of fevers.*

(z) p. 72.

(a) Hic quidem rectius p. 311.

venis facillime sanabili 134 pulsus numeravi, & aliquot ultra, ut tangens medicus numerum inire nequiret, in me ipso meminisse, in gravissima quidem, quæ tamen haud ultra duodecim inde horis subito ad 90 pulsus relapsa est.

Eum numerum fidæ remissionis terminum esse reperi, (a*) Inde ad 80 & ad nativum numerum pulsus redit (b). In eruptoria febre jam excitata, uti febris a 110 ad 120. 130. 150 excrevit, ita ad 120. 110. 70. 60. rediit, cum deferbuisset (c).

Etiam animalium pulsus in febre increbescunt, ut in vaccarum lue a 35 ad 50 (d), & a 38 ad 50 (e) numerus in primo minuto adscenderit.

Non impossibile videtur, in ejusdem hominis duobus artubus non eadem pulsus esse adfectiones (f), ut in parte irflammata, inque artu podagrico (g) aliter quam in carpo pulsus se habeat, & in humorum ad caput confluxu (h) arteriæ pedum coarctatæ aliam, quam carotides, pulsus exhibeant. In vivis enim animalibus frequentissime vidi (i), sanguinem in aliqua corporis regione aut lente fluxisse, aut omnino quiescisse, dum alibi alacriter in circulum pergebat ire.

Pulsuum numerum ad respirationum numerum subtiliter Chineses medici comparant, de qua ratione alibi dicam fusius; facile daturus interim CELSI (r) auctoritati, pulsuum a causis variabilem, non solum pro prognostico sufficere, neque unicum tactum rarumve sufficere, ut veras inde cordis vires definiamus, & denique decem (s) in minuto primo pulsuum incrementum absque magno aliquo malo supervenire posse.

L 1 2

§. XIX.

(a*) p. 255.

(b) *Journ. de Méd.* l. c.

(c) MARQUET p. 27. in febre quidem surrecta.

(d) COURTIERON *mem. de l'Acad. des Scienc.* 1748. p. 238.

(e) SAUVAGES de la maladie des bœufs p. 10.

(f) *Recherches sur le pouls* p. 315. 316. 320. 321. 322. PUCHLIN *obsf.* 2. l. 5.

НОРМАН *med. system.* p. 115. ALBERTINI *Conn. Acad. Bonon.* T. I. p. 387.

(g) In pleurite du BORDOU p. 320.

(h) p. 327.

(i) *Second Memoire Exp.* 90. &c.

(r) L. III. c. 6.

(s) FLOYER p. 157. SEMAG. T. II. p. 209. 210. 211. Addit Vir. III. a nervorum actione pulsus maguos fieri, inque colica pictosum eo modo se habere, ut in apoplexia solent.

§. XIX.

Alia pulsuum discrimina.

Reliqua pulsus discrimina non perinde accuratam mensuram admittunt. Poterat forte ex STRUTHII consilio (t), robor pulsus pondere imposito defini, quod utique a valido cordis impetu majus, quam a minori, elevaretur: non novi tamen, quemquam experimentum fecisse. Ergo, ut paucis summa rerum momenta adtingamus, magnus pulsus erit, in quo arteriæ diameter quam maxima redditur. Ejusmodi pulsus potest & a magna unda cordis fieri, & a minori (u); a magna equidem, si in arteriam non valde plenam & dilatabilem, a vi robusti cordis, quam plurimus sanguis impellitur: a parva, quando arteria valde plena, qualis in plethorico homine est (x), super eam plenitudinem, novam, etiam non maximam undam sanguinis accipit, in quo quidem pulsu diversitas diametri non magna erit, si systolen cum diastole comparaveris. Plenus pulsus a magno vere non differt (y), nisi pulsuum posteriori loco dictum plenum malis quam parvum vocare. Magnus fere fortis est, cuiusque arteriam valde elevet, digiti adeo pulsuum majori discrimine cedere cogit.

Magnus adeo pulsus erit, quoties multus in corde sanguis abundat, & cor eum sanguinem valide promovet. Cum tarditate magnus erit, quando libertas arteriæ summa, stimuli adest quam minimum, & tamen vires cordis sufficiunt. Ejusmodi pulsus est in homine athletico (z). Cum celeritate magnus est, quando multus sanguis & cordis vehementior nixus, cum obstaculo

(t) p. 101.

(u) Ejusmodi pulsuum negat magnum esse III. SCHREIBERUS, quia diameter systoles in diastole non valde augetur. *Elem. medic.* p. 373. Sed magnum cum sit, credam nomen tolerari posse.(x) STURMELIN de pulsu p. 9. Parvum equidem vocat *Guilhelmus COXBURNE of sea sicknesses* p. 16. quod diameter parum augetur: cui eadem responsio convenit.(y) Neque peculiarem faciebat pulsuum GALENUS de *diff. puls.* L. III. c. 6. neque G. C. SCHELLHAMMER p. 51.

(z) SCHWENKE p. 48.

gulabilem. Plerumque cum magnitudine durities conjungitur. Cum parvitate tamen durus esse potest (1), quando arteria valde solida, vehementer contracta, digitum duriter percutit, & tamen cordi potenter resistit, ut parum dilatetur: ejusmodi pulsus foret, quem arteria ossæ repræsentaret, nisi arteriæ dum ossescunt, una fere dilatarentur. Mollis pulsus a parvo differt, quod arteria plena sit, a duro, quod sanguis a corde debiliter impellatur, arteriamque parum dilatet. In peripneumonia pulsus mollis est, quod plethora febrilis dominetur, & tamen unda a sanguinis a corde sinistro expulsi, ob pulmonem impeditum exigua sit.

Reliqua pulsuum genera non ab unius pulsus proprietate definiuntur, sed ex aliquot se insequentium pulsuum comparatione. Ita pulsus æqualis ab inæquali diffidet, quod in illo multi ex ordine pulsus æquis se sequuntur intervallis, & perinde magni, fortes, durique sint, aut certe aliorum generum characterem servant eundem. Ita intermittens pulsus differt a continuo, quod hujus intervalla naturalibus propiora, illius nimia sint, sive nunc cum inæqualitate pulsus intermiserit, sive paria, nimis tamen longa habuerit intervalla. Horum pulsuum, qui ad inæquales pertinent paucos, & celebriores, unico verbulo licuerit tetigisse. Pulsus *dicrotus* (m) dicitur, in quo duæ arteriæ diastolæ minimo intervallo se insequuntur, deinde longius ad proximum pulsuum intervallum intercedit. Ejusmodi pulsuum ab aneurysmate vidit LANCIUS (n), & vulgo credunt, ab obstaculo fieri, contra quod cor repetito ictu insurgat (o), ut omnino CL. MARQUET syncopem & mortem putaverit portendere (p). Eiusdem vero pulsus significationem esse credit FRANCISCUS SOLANO (q), hæmorrhagiam variam, quæ proxima instet, & hic auctoris sui præsentia ejus interpretis non penitus deserit (r). Si alienior videtur ab hac prognosi nuperus de pulsibus auctor (s) non tamen longe recedit, & mensium pulsuum dicrotum facit

(1) SWAEN T. II. p. 222.

(m) MARQUET p. 32.

(n) p. 132. edit. 1728.

(o) Esse emboli bis prementis, ut dilatatio unica arteriæ a duabus cordis contractionibus obtinetur *Recherches sur le pouls* p. 24. Bis vel ter cor in palpitatione salire, donec arteria semel micet jam RIZOLANI est observatio.

(p) p. 1. &c.

(q) p. 32.

(r) Esse inclinationis ad hæmorrhagiam variam signum p. 64. 65.

(s) *Alberches* &c. p. 47.

facit (t), & difertis verbis, nafalem pulfum (u), qui per eam fedem evacuationem præflagit, ad dicroti figna delineat. *Coturnifans* pulfus (x) a diverfo differt, quando ter in uno intervallo pulfus celerime fe confequuntur. *Inciduus* pulfus eft, quando fupra primum pulfum fecundus robuftior infurgit, fupra fecundum tertius, ut in mari quidem unda violentior priorem fupervenire folet. Eum pulfum *Francifcus SOLANO* definivit (y), & cum mollitie fadorem (z), cum duritie icterum (a) creditit portendere.

Denique nuperrimus auctor (b) multo plenius novas pulfum classes, novaque a pulfibus præfagia excogitavit. Criticum ergo primum a *non critico* five irritationis pulfu feparavit, quod ille obftaculum quidem, fed evacuatione critica & a natura fuperabile, & continuo fuperandum, ifte fruflra futuros naturæ conatus, nervorumque fteriles tumultus defignet. Criticus ergo in univerfum pulfus *dilatatus*, mollis, & expanfus erit (c) oportet enim auctoris voces ex proximo fequi: qui criticus non eft, is *concentratus* (d), arctus, frequens eft & durior. Deinde pulfus criticus per alia fua figna variarum corporis humani partium obftrudiones defignat, & imminentes ex iis partibus criticas evacuationes præflagit. Si in capite morbus fuerit, & a fuperioribus corporis partibus evacuatio fperetur, pulfus *superior* (e) erit, nempe dicrotus, qui præcipitem reduplicationem, five unicam diaftolen in duas divifam habet. Si in pectore vitium fuerit, & inde fperetur evacuatio, pulfus una mollis erit, & undofus, & æqualis (f): fi a gutture. aliquanto celerior, & durior, & cephalico propior eft (g). Si a capite crisis fequetur, durior erit una, validior, celerior, vere dicrotus (h). Pulfus *inferior* inæqualia habet intervalla, neque raro

intermit-

(t) p. 316.

(u) p. 46.

(x) *BEAUMER* obf. 4. poft. l. de aeris efficacia.

(y) p. 7.

(z) p. 9.

(a) p. 8.

(b) *Recherches fur le pouls par rapport aux crises* Paris 1756. 12. Audio auctorem effe Cl. virum *Theophilum* du BORDOU. Ejus placita ivit confirmatum Cl. *MIGNON* *Obferv. fur le pouls*. Paris 1758.

(c) p. 18.

(d) p. 199.

(e) p. 23. 24.

(f) p. 28.

(g) p. 39.

(h) p. 45. 47.

intermittenti proximus est (*i*), & cum subfultu conjungitur (*k*). Iterum vomitum indicabit, si una durus, & parum inæqualis fuerit (*l*): evacuationem per intestina, si magis inæqualis, pene intermittens sæpe, & subfultibus mistus fuerit (*m*). Pulsus hæmorrhoides præfagiens una dicrotus, durus, frequens, minus inæqualis est (*n*). Verum plura repetere omitto; cum auctor anonymus SOLANI ædificio manifesto suum, sed ornatus & amplius superstruxerit: id autem structuræ genus experimentorum iteratione oporteat aut stare, aut everti, quorum utrumque otium, & opportunitates, & liberum inprimis a præjudicata opinione animum poscunt.

SECTIO III. *Motus sanguinis per arterias effectus.*

§. I. *Friclio.*

QUæ sequuntur non unice obscura sunt, sed id præterea habent ingratus, quod omnino ad verum cominus accedi nequeat. Quare quæ pauca, hiulca, vere tamen cognita habeo, brevis propono: hypotheses etiam brevius ex aliis narraturus.

Dum sanguis per magna vasa celeriter incedit, primum est, ut frictio aliqua nascatur. Erit autem ea multiplex.* Nam ad parietes quidem artellarum globuli impellentur, sive arteriæ flexæ fuerint, sive in conis modum ad minorem diametrum contrahantur, utraque enim causa facit, ut non possit non globulorum pars magna in parietes illidi: in priori quidem exemplo ii inprimis, quos fluentum e directo ad flexionis convexam partem ducit: in altero eæ omnes imaginabiles globulorum series in anulo contentæ, qui differentiæ luminum æqualis est. Demum ipsæ globulorum lineæ, quæ axin tenent, necessario in calcaria impingunt, quæ inter duorum ramorum divisionem, angulam tenent. Ea illisio quidem, absque impetu in nostris (*o*) experimentis fit, in calidis tamen animalibus, & in arteriis majoribus
non

(*i*) p. 68.

(*k*) Ibid.

(*l*) p. 72.

(*m*) p. 81.

(*n*) p. 181.

(*o*) Conf. *Mém. sur le mouvement du sang* exp. 69. 70. 81.

non est absque violentia, cum in flexa fede arteriæ fere dilatentur (p). Si vero parietes arteriæ mutantur, æquum est, etiam globulos sanguinis, & quidquid præter eos vitalem humorem componit, inter vim urgentem cordis, & arteriarum vim resistentem & repellentem premi (q), ab arteriæ reactione in se ipsos comprimi, etiam magis, quam elastica corpora, quæ in illisionis fede ex notissimis experimentis fovea excavantur. Quare, si ab arteriæ quidem pariete globulum repelli posueris, ab aliis vero, qui sequuntur, globulorum ordinibus insequentem contrariam in sedem urgentur, poterit globulus in minus volumen comprimi, quod *densari* vocant. Ita enim & superficies undique ad centrum urgetur, & quicumque tenuior humor, vacua, inter veros globuli atomos, intervalla replet, is exprimitur, ex quo fit, ut quæ supersunt atomi, in eodem volumine plus habeant materiei. Deinde obtinetur, ut quæ mistæ in uuam moleculam concreverant diversi ingenii particulæ, eæ soluto nexu dilcedant. Ita crediderim, in exemplo, oleum cum aqua subactum, quod chylum vocant, post aliquot horas evanescere, cum oleum nativam pelluciditatem recuperet, postquam ab aqua, quasi expressum, secessit. Arteriosi vero parietes a particulis, si quas sanguis alterius a globosa figuræ habet, irritabuntur (r), effodientur, aut ea, quacunq; ratione mutabuntur, quæ indoli earum particularum conveniet. Sed etiam extensio, quæ cum omni arteriæ diastole conjungitur (s), & flexio in arcum convexiorem (t) arteriæ particulas minimas quassat & dissolvit. Hæc omnia maxima erunt in aortæ prioribus ramis (u), per quos majori celeritate sanguis urgetur, dum major unda anterior potentius resistit. Maxima ergo ea fede in arteria quidem detritio, & ab elementis de sua sede depulsis crebriores foveolæ, & ad dilatationem major erit impulsus. Ea omnia in convexitate flexionum iterum majora erunt, quo sanguis vi projectionis suæ, & centrifuga potestate acrius nititur (x). In minores vero moleculas globulos illis dissolvi (y), nondum equidem vidi (z).

Aliud

(p) L. II. p. 17. 18. L. VI. p. 230.

(q) G. V. SWIETEN T. I. p. 171.

(r) МУССЧЕНБРОДСК *Elem. phys.* p. 327.

(s) p. 229.

(t) *Ibid.*(u) Conf. p. 168. &c. SAUVAGES *de puls.* p. 13.(x) MARTINI *de anim. simil.* p. 58.(y) NEEFFELD *prim. polim.* p. 3. *de secret.* n. 141. Si nempe ad angulos ramorum & calcaria allisi fuerint.(z) Nec CL. MILES *Phil. Transf.* n. 450.*Haller Physiolog. Tom. II.*

M m

Aliud frictionis genus est, quod inter ipsas moleculas exercetur, quæ sanguinem constituunt. Etsi enim eæ in frigido animale sibi parallelæ rectas lineas sequuntur (a), æquum tamen est creditu, non ab experimento quidem, sed ex sanæ rationis dictamine, moleculas sanguinis varie conturbari, inter se collidi, seque de suo deturbare itinere. Nam eæ massulæ, quæ ab arteriæ parietibus repercussæ (b), molliter, sed mutata tamen ea, quam sequuntur linea, ad axin quocunque sub angulo redeunt, eæ non possunt non lineas axi parallelas secare, inque eas moleculas illidere, quæ has lineas tenent. Sed etiam contractio arteriæ, quæ globulos ad axin repellit, non potest non secundum lineas, quæ axin ad perpendicularum secant, globulos parietibus primo proximos, denique qui eos interiores contingunt, in eos globulos repellere, qui axin tenent. Contra, qui axin tenent lineæve axi viciniore, pressione ea, qua reliquos ordines dimovent, eos utique ad parietes secundum perpendicularum, cogunt illidi. Ita dum iis occurrunt ordinibus, qui a parietibus repercussi redeunt, non potest non globulorum ad contrarias moleculas collisionum confictio fieri. Iterum, cum aliquanto celerius nova unda insequatur, prior aliquanto lentius fugiat (c), & cum unda prior sequentem impellat, poterit quævis unda haberi pro corpore inter potentiam urgentem, & resistentiam compresso.

Ita nascitur illa in motu globulorum conturbatio, quam nos alibi repetemus. Oppositorum vero in sanguine torrentium (d) pugnam & collisionem experimenta manifesto demonstrant, ut omnino duo contraria sanguinis fluentia contra se nitantur, mutataque a mutua resistentia directio in lineam abeant, quæ ad perpendicularum in axin nititur. Rotationem globulorum circa axin a viris minime contemnendæ auctoritatis partim ex theoria, & ad experimenta (e) demum propositam, ego quidem nunquam vidi.

Uti vero sanguis per laxatam, perque contractam, arteriam fertur, ita aliæ ejus aliæque sunt adfectiones. In diastole sanguinis elementa, in amplio rem circulum diffusa, a se secedunt mutuo, & a globulis globuli longius distant, & contactus molecularum, adeoque adtractio minuitur, quæ direc-

tam

- (a) *Second Mem. sur le mouvo. du sang* exp. 63. 64 &c. & p. 235. CL. REMI disp. p. 37. 38.
 (b) BÆZZICARUVE *theor. tumor.* f. 8. ad 13.
 (c) *Bartholin. de Muor de inſtaurat. med.* p. 168.
 (d) HALEs p. 108. *Premier memoire* p. 58.
 (e) VERUSSENS *tr. des liqueurs* p. 16. HALEs *hamafid.* p. 95.

tam rationem contingentium se superficialium, inverfam vero & multiplicatam distantiarum tenet.

In contractione arteriæ horum contraria fiunt. Cum enim arteria secundum lineas ad axin perpendiculares undique angustior fiat, globuli sanguinei undique ad axin, inque angustiore circulum comprimuntur, & ad alios globulos propius accedunt. Ita frictio, quam modo dixi, augetur, & nunc id maxime fit, quod ex theoria Cl. viri fieri (*f*) docuerunt, quæ particulæ in sanguine sphericæ non sunt, ut sphericæ fiant. Potest enim quævis ejus generis particula haberi pro numerosa vectium compage, qui in centro magnitudinis conveniunt, ad universonum vero arteriæ ambitum eriguntur undique. Eorum alii longiores sunt, breviores alii: si enim æquales feceris, facies ut radii spheræ sint. Quicunque adeo longiores sunt, eorum extimus finis a centro magnitudinis longius distat, eaque sede adeo a minori potentia flectitur, & debilior est. Dum adeo ea sedes ab aliis spheræ percutitur, poterit flexus is finis, & debilior abrumpi, deteri, donec æqua undique resistantia æqualium vectium superfit, in quibus nulla ratio superest, quare alius alio facilius deteratur: sed ea spheræ est. Ita theoria permittit, nam oculus utique in sanguine nihil videt, quod sphericum non sit. Eo modo particulæ quidem grandiores in spherulis abeunt, minora vero ramenta detrita per easdem causas, perinde figuram undique æque resistantem adquirunt. Ita, dum ex majoribus moleculis fiunt minores, sanguis utique adtenuatur.

Utique vero hæc omnia majora erunt, si cordis impetus major, sanguinis moleculæ solidiores, arteriæ, ad quas confricantur, duriores fuerint.

§. II. In ramis ut se habeat.

In ramis majoribus omnia fere eodem modo se habent. Celeritas e- quidem sanguinis minuitur (*g*) atque adeo hæcenus frictio minor est. Sunt tamen aliæ causæ, quæ non sinunt multum minui. Luminum enim in ramis summa major est, quam lumen trunci, cumque ad eum circum- lum, qui lumen metitur, ejusque similes totius tubi sectiones, frictio san- guinis fiat, eam frictionem augeri necesse est, aucta superficie, quæ con- fricatur (*h*).

M m 2

Sed

(*f*) Conf. BAZZICALUVE prop. II. BOERHAAVE *Instit. rei Med.* n. 220 &c.

(*g*) p. 168 seqq.

(*h*) p. 178. seqq.

Sed etiam perpetuo plures particulæ ad internam arteriarum superficiem confricabuntur, cum lumina ramorum perpetim decreſcant, atque adeo linearum, in quas lumen maximum naſcentis rami diviſeris, major utique numerus in parietes arteriæ incurrat. Quare etiam in arteriarum ramis ea omnia manebunt, quæ de trunco diximus, preſſio nempe lateralis (*i*), & globulorum ad concavam & tuborum arterioſorum faciem adtritum, eorundem cum ſui ſimiis conſrictio, conpreſſio, denſatio. Ne vero facile arteriarum rami, hiſ a cauſis, rumpantur, cavit CREATOR, dum fortiores fecit (*k*), denſiores, aque majori demum impetu violabiles, quam quidem trunci ſunt. Non ideo aut vigefies ſexies (*l*) impetu innitentis ſanguinis fortiores eſſe crediderim, aut a nullo cordis conatu ſuperabiles. Nam in apoplectico homine (*m*), & in alio, qui vomitum medicamento ſibi moverat (*n*), arteria coronaria rupta fuit, & in ophthalmica (*o*), aneurysma ex riſu natum idoneus omnino teſtis vidit, & de arteriis cerebri res vulgo nota eſt, deque variis vaſis, quæ a nixu rumpuntur.

§. III. *Vis anafomofium.*

Deinde anafomofes contemplabimur, quarum aliæ majores ſunt, minimæ aliæ. Majorum commune officium eſt, expedire ſanguinis motum, & obſtructionis pericula minuire, nam omnino tolli, neque in ſanguineis vaſis obſtructionem locum habere, id quidem nimium eſt (*p*), neque cum phænomenis inflammati oculi, & grandefcentium manifeſto arteriarum conciliatur. Obſtrui vaſa vocamus, quoties quodcumque in vaſe ſanguineo obſtaculum ſanguinis liberum per ſedem obſtructam iter moratur. Inde ſequitur, ut ſuper ſedem obſtructam ſanguis a corde jugiter ſubmiſſus congregetur: ſive quod idem eſt, ut arteriæ obſtructæ ſedes cordi prior dilatetur. Ita in vinctâ arteria animalis calidi manifeſtum eſt (*q*), neque

(*i*) JONES de mot. muſc.

(*k*) Enquiry p. 92. 206. &c.

(*l*) HALES p. 155. de arteria. Nam venam fere 400 & majorem preſſionem abſque ruptione pati docet, quam in rectâ valetudine patitur p. 152.

(*m*) Eph. Nat. Cur. vol. V. obſ. 141.

(*n*) VIRET du bon chyle p. 200.

(*o*) COWPER ad BIDLOO T. V. f. 1.

(*p*) SHREBBARE prætiſe P. II. p. 41.

(*q*) Second Mémoire Exp. 47. 48. 51. 52. 53. 57. De obſtructione LORÉ of ſveves p. 247.

neque eā diversitas in diametro arteriæ obstructæ sensus fugit (r), et si plerumque parum crescit, dum perstat insuperata. Eam vim sanguinis cor contra sedem interceptam urget, arteriæque utramque diametrum auget. Sed is ipse conatus in arteriam conicam (s), ad ramos decrefcentem, profundius urget, si quid intus est obstaculi: cum enim id in caveam emineat, lineas transeuntis sanguinis excipit, & cum iis ad minima pellitur (s*), neque expeditur, siquidem continuo angustior vasculi diameter, obstructi massæ se præbet difficiliorem. Ita sequi videtur, ut vas obstructum rumpatur: sed duæ causæ faciunt, ut rarissime quidem hoc infortunium accidat. Nam primum, cum nulla longe sine ramo arteria producatur, sanguis, quem per truncum cor impellit, in ramum supra obstructionem nascentem copiosius determinatur, neque ea mala in obstructo vase sinunt nasci, quæ nascitura videntur. Revinctæ ergo arteriæ rami supra sedem vinculi nati, tument sanguine, eumque reddunt uberiorem, si incidaris (t). Inde a vinculo aortæ injecto oculi rubore suffusi (u), anxietates, a collecto in pulmonem sanguine, & pulsus articularum superiorum evidentior (x), aliæque collecti in vasa elatiora cruris signa. Inde a femoribus ligatis, & adstricta adeo cruris arteria, continuo pulsus auctus, & doloris & plenitudinis in utero signa, & mensium retentorum effluxus (y). A cruris amputatione salacitas (y*).

Plurimum tamen hic adjuvat vis anastomosium. Sanguis in obstructam arteriam impactus neque potest, per priora, a trunci submissis undis expediti, cum conica natura impediatur, neque vere expeditur, cum sanguis desertis obstructis vasis (z) ad libera vascula transeat. Verum pone nunc in obstructa arteria grumum sanguinis cohærere, qualia ex congestis globulis coagula sæpe omnino vidi (a): pone eam arteriam continuato ductu in aliam arteriam continuari,

M m 3

quod

(r) Cum ratio arteriæ obstructæ sit ad arteriam liberam uti 283 ad 284. SAUVAGE de *inflammat.* p. 254. Arterias super sedem inflammationis intumescere & ampliores fieri IDEM admittit p. 281.

(s) BRELIN Prop. XXVI. In partem obstructam vasorum ranz liquores magna vi impingere HOFMAN p. 9 10. Sed nihil simile vidi.

(s*) BOERHAAVE de *virib. medicam.* p. 78.

(t) SALMON de *utero* p. 27. ex Cl. FERREIN experimento, SCHWENKKE p. 16. CHRESELDEN *anat. of Human body* Ed. VI p. 203.

(u) G. V. SWERTEN *Comment* T. I. p. 185. SENAC T. II. p. 274.

(x) *Second Memoire* Exp. 52.

(y) *Essays of Societ. at Edinb. nov.* T. II. p. 404. 405.

(y*) BOERHAAVE *Prax. Med.* T. II. p. 105.

(z) Conf. L. II. p. 115. *Second. Mem* exp. 93.

(a) *Second. Mem.* Exp. 6. 7. 60. 93. 151. 255.

quod vocant anastomofin. Nitetur ergo per liberam arteriam sanguis, veniet ad sedem obstructam, & coagulo facile viam expediet, cum in latiore & inanem canalem absque resistantia cedat, & ut aliquid itineris peregerit, singulo quasi passu in latiore (b), & faciliorem arteriæ sedem redeat, quæ non invita in impactum grumulum recipit. Repulso autem ex obstructione grumulos & Antonius v, LEEUWENHOECK (c) vidit, & BEERHAAVIUS (d), & ipse demum vidi, ut alias ab aucta cordis vi coagulum dissiparetur (e), alias omnino oscillatio, mistum nempe cum vero sanguinis contrarium iter, verum sanguini motum restitueret (f).

Alia anastomofium utilitas est, destructas aut immeabiles arterias componere. Arteriæ corporis humani vicinæ ubique, nisi paries medius intercesserit, mediocribus ramulis inter se communicant, ut propago superiori loco ex trunco emissa, in redeuntem e contrario ramum arteriæ aut ejusdem, aut vicinæ alterius se continuata inmittat (g). Pone nunc arteriam principem sub ramo emisso conprimi, destrui, aut alioquin inutilem reddi, averteretur certe a toto reliquo artu arteriosi sanguinis influxus, & periret fideratum, quicquid ultra sedem violatam est, nisi benefica vis anastomofium intercederet. Nempe cum rami arteriosi, super vinculum ex arteria nati, plus sanguinis accipiant, & dilatentur (h), fit sensim, ut aucti diametro hi rami, nunc pro trunco sint, & vitalis humoris conmeatum ad ulteriorem artum continent, periculumque sphaceli avertant. In brachialibus arteriis exemplum notissimum est. In trunco nempe humerario, qua parte venæ medianæ subjacet, in venæ sectione, vulgatissima certe, & tamen difficili, administratione frequentia aneurysmata fiunt, ut chirurgus incisam arteriam vincire, & denum utrinque lino interceptam excidere cogatur. Ita, cum ulnaris arteria, & radialis, & interossea, sanguinis conmeatu priventur, pulsus in carpo evanescit, & digiti frigent, & periculum gangrænæ præsentissimum inninet. Plerumque tamen, dum fotu interim aromatico putredo

arctetur,

(b) Speculationem habet ALBIUS adnotat. L. II. c. 10

(c) T. II. oper. p. 207.

(d) *Praxios Med.* T. I. p. 298.

(e) Exp. 93. LEEUWENHOECK T. III. p. 111. 117. SENAC *tr. du cœur* T. I. p. 486.

(f) *Second Mem.* p. 236. n. 1. Exp. 65. 93. p. 229.

(g) L. II. p. 86. In exempló MOLINELLI *de aneurysm.* T. I. f. 2. T. II. f. 3.

(h) p. 277.

arcetur, post triduum pulsus in carpum & una calor (*i*), & vita redit. Nempe per ramulos arteriæ profundæ ab humeraria (*k*), & ejus quam anastomoticam (*l*) dixi, post vinculum injectum, dilatatos sanguinis nunc tantum ad artus partem vinculo subjectam redit, quantum ad pulsum, vitamque sufficit. Perinde vidi evenire, cum arteriam brachialem ligari præcepissem, neque enim alia supererat via, qua sanguinis de arteria pollicis subinde renascentes jacturas compescerem. Per arcum nempe volarem utrumque (*m*) sanguis, ex ulnari tronco in radialem, post brevem moram rediit. Sed etiam, cum brachium pene integre præcisum fuisset, tertio die pulsus rediit, inque manu calor (*n*). In canibus carotidem sæpe aut alteram, aut utramque vinculo intercepti (*o*), neque quidquam inde mali evenit. Cum tumore carotidem (& externam una jugularem) chirurgus absque detrimento sanitatis extirpavit (*p*).

Obiter ista, nam anastomosium aliæ, & quæ magis hujus loci sint, adfectiones sunt. Cum nempe duæ arteriæ ramos habeant contrario ductu mutuo in se immisos, potest directio facilius mutari, qua sanguis per minima valcula fertur. Si in arteria superiori, in exemplo, celeritas major fuerit, sanguis deorsum per alteram arteriam agetur, quæ nunc pro vena erit. Si inferioris superius momentum fuerit, sanguis sursum repelletur. Hæc non ex theoria unice quasi conjectura aliqua hauriuntur, sed experimentis utique, & inprimis nostris (*q*) confirmantur. Dudum etiam monui (*r*), facillime, ut situs jubebit ratio, per arterias perforantes, sanguinem a dorso manus in volam commeari, aut vicissim ex vola in dorsum tendere. Multa inde vitæ humanæ commoda accedunt: ut sanguis, qui incitato torrente in arteriam aliquam fertur, effugium inveniatur, neque ea tota vi eam in arteriam nitatur, quam a corde accepit. Sed etiam ab obstructa sede, utero in exemplo, sanguis spermaticarum arteriarum in hypogastricas avertitur, ne in

uteru n

(*i*) Vide *fascicul. icon. anat.* VI. p. 22. 23. SCHWENKER p. 18. 19. HEISTER de arter. cranial. vuln. curato n. 140. Col.eg. Hannover T. II. p. 800. Conf. *Essays of a Societ. at Edinb.* T. II. p. 184.

(*k*) *Fascic.* VI. p. 19.

(*l*) *Ibid.* p. 21.

(*m*) *Ibid.* p. 28. & 41.

(*n*) *Chirurg. arve-ifung.* T. II. l. c.

(*o*) Tum Cl. viri Rob. HEIST in *testaminibus*, tum ejus laborum focus Cl. PAKER-SON Journ. econ. 1756. januar.

(*p*) SCHWENKER p. 20.

(*q*) Exp. 65. 114. 173. Etsi enim non in anastomosi sanguis contrarium iter secutus est, sufficit in eodem canale columnam validiorem eam superasse, quæ debiliori motu ferebatur. In anastomosi venosa hoc phaenomenon vidi exp. 132.

(*r*) *Premier Mem.* p. 58.

uterum gravis nitatur, & quæ alia sunt ejusmodi. Si subtilius rem place-
ret urgere, ratio hic inveniretur, qua celeritas sanguinis in maximis mor-
bis, & inflammationibus ipsis, frangitur.

Iterum ex anastomosibus confictus sanguinis memorabilis sequitur, ut
contrarii sibi torrentes (s) obnitantur, atque globuli in globulos impin-
gant. Ita quidem solet fieri, ut in ramum aliquem, aut quodcumque o-
stium in fede confictus (t) patulum, sanguis utriusque columnæ irruat.
Non tamen potest fieri, quin & de velocitate sua sanguis amittat, quem
effectum dudum tetigi (u), & præterea frictio inter globulos rubros ea
nascatur, quæ est maxima, siquidem non obliquo ducta, sed directo, in
globulum globulus incidit.

§. IV. Et retium.

Huc *retia* redeunt, quæ BELLINUS (x) ubique in corpore hu-
mano, NATURA certe plurimis locis fabricavit, nos alias descripsimus
(y). Nihil enim *retia* sunt, nisi repetitæ ramorum cujuslibet trunci ar-
teriosi cum vicinorum truncorum ramulis anastomoses. In his *retibus* cele-
ritatem minui (z), adfrictumque globulorum, eaque omnia, quæ ex con-
fricatione nascuntur, augeri certum est. Solvi sanguinem volebat BEL-
LINUS (a), quod hætenus admitti potest, ut omnino a tritu minores,
& eminentes molecularum sanguinearum quasi ramos deteri, certum sit,
atque adeo & majores moleculæ minores fiant, & multæ novæ ex prio-
rum ramentis decedant. Hæc ratio suadet, experimentum nullum confir-
mat. Misceri præterea, siquidem humores duarum arteriarum diversi fue-
runt, utriusque liquoris particulas, tertiumque componi, qui utriusque ge-
neris particulas habeat, eadem ratio ostendit.

§. V

(s) *Second Mem.* Exp. 153. 154. 154* 155. 157. 171. 173. 174. 176. 178. 180. 182
187. 190. Et si enim hi torrentes iterum in eodem canale, non in anastomosi duorum
canalium visi sunt, nihil tamen intercedit, quin par ramorum posterioris generis ratio
sit. In anastomosi venosa vidi Exp. 132.

(t) Exp. 154*. 155. 171. 178. 190.

(u) p. 189. 190.

(x) *De ferment. & gland.* Prop. 38.

(y) L. II. p. 91.

(z) p. 189. 190.

(a) l. modo cit. MORGAN *princip.* p. 187. SAUVAGES *memoir. de Berlin* l. c.
P. 55.

§. V. *In vasculis minimis globulorum mensura nascitur.*

Ab arteriis unius globuli capacibus conica equidem natura abest, cum utique cylindricæ sint (*b*), & hæcenus pressio lateralis minuitur (*c*). Verum aliæ sunt horum vasculorum adfectiones, quæ frictionem inmensum augent. Unicum enim globulum utique transmittunt, cum etiam venulæ minimæ unius globuli diametrum admittant (*d*), arteriolas vero venis majores fingere, neque ratio admittat, neque clarorum vivorum consentientia experimenta (*e*). Ergo cum arteriolæ minimæ aut (*f*) paulo globulo rubro majores sint (*g*), aut æquales, & denique minores (*h*) ab aliis Cl. viris habeantur, cum præterea solidiores sint, & duriores, pro diametri portione non potest non quilibet globulus suæ ad arteriolæ parietes toto suo circulo maximo confricari, & frequenter ubique, & in flexionibus maxime, quæ in his vasculis uberrimæ iterantur. In flexione enim etiam aliquanto minor globulus ad parietes undique adteritur. Ita fit, ut flexilis globulorum natura, omnino ambitum suum in circuli figuram torquet, cuius diameter arteriolæ diametro paulo minor est, aut æqualis. Hic adeo modulus (*i*) est, qui globuli rubri magnitudinem definit. Sed ad reliqua de spherula eminentia tubercula deterenda, is idem, per angusti canalis parcam diametrum malignior transitus, utique potenter confert (*k*).

§ VI. *Et retardationis effectus.*

Porro per vasa minima sanguinis celeritas minima superest, cui tot a
causis

(*b*) L. II. p. 59.

(*c*) Ut ex vase cylindrico inciso aqua non exeat STAMBEIJN *de puls.* p. 4.

(*d*) *Second Memoire* exp. 120. 124. 125. 126. 128. 132. 138. 143.

(*e*) BELLIN *Propos.* XXVI. COWPER ad BIDIOL *append.* tab. 3. *Phil. Transf.* n. 285. HALE *hæmofiatiki* p. 58. BAKER *microscopie made easy* p. 36. MUY *de sâbrica fibr. musc.* p. 303. MILES *Philos. Transf.* n. 460. &c. Neque mea experimenta dissentiant.

(*f*) *Exp.* 61. 64. 68. nisi & ista vasa venosa fuerint.

(*g*) Duplo SCHREIBER *Almagest.* p. 226.

(*h*) p. 48. 59.

(*i*) SCHREIBER. l. c. p. 246. Conf. LEEUWENHOEK *Exper. & contemplat.* T. II. p. 15. 161.

(*k*) Coctionem vocat J. de GORTER particularum sanguinis non inquinatarum formationem in globulos *de pressuras.* p. 42.

Haller *Physiolog.* Tom. II.

N n

causis continuo portio aliqua decesserit (l). Diminuto nunc motu, quo sanguis secundum axin fertur, augetur vis ponderis & adtractionis, quas quidem vires celeritas progressiva non sinebat sanguinem regere (m). Sed globuli sanguinei fracta vi cordis amant confluere (n), in unguenti tardam speciem, atque adeo summa hic ad concretionem aptitudo nascitur, si præterea memor fueris, lymphæ vim magnam de arterioso sanguine decessisse, quæ in majores demum venas per lymphatica vasa reddatur. Ea enim aquula remota, pene solus ipse minimis vasculis cruor superest, qui omnium humorum humanorum ad coagulum pronissimus vergit, & cujus coagula omnium prima nascuntur, quo tempore nulla reliquorum humorum particula concrevit (o). Hæc sanguinis in minimis arteriis tarditas, & ad coagulationem aptitudo, conjunctæ causæ sunt, cur plerumque, & in morbis acutis (p) etiam magis, sanguis in arterias colligatur, neque in venas transire possit. Inde in hydrophobo (q) sanguis in arteriis omnis repertus est, ut venæ inanes essent. Summum ergo hac in fede stagnationis & obstructionum periculum est (r).

§. VII. *Quomodo ab his causis sanguis mutetur.*

Fluiditas nascitur.

Exposuimus, quæ mechanice a motu sanguinis per arterias majores, & minores, sequantur, transendum est ad mutationes, & effectus, qui ab eodem motu in sanguine obtinentur, & ad dotes, quas sanguini, & universis humoribus, is motus impertit. Optabile quidem foret, ut eos effectus perpetua ferie, cum mechanicis motus phænomenis conjungere liceret. Verum

(l) Sect. I. p. 152.

(m) De pondere *Second memoir Exp. 212. 222.* De adtractione constat, coagula sanguinis a debilitata demum vi cordis nasci *ibid. Exp. 6. 7. 155. &c.*

(n) *Loc. modo cit.* In fungulos abiit SIMSON p. 114.

(o) In iisdem, quæ nunc excitavi, experimentis nullum lymphæ coagulum fuit, quod fere unice a vulnere vas sanguinei nascitur, quando pellucida lymphæ aut extra sua vasa effusa est *Exp. 88. 153. 154. 155. 157. 163. 167. 170. 171. 176. 183. 189.* aut demum fracta per incisa vasa vi cordis suis in vasis reitagnat *Exp. 180. 181.*

(p) БОЕРНААВЕ *Prax. Med. T. I. p. 98.* BRELS *de febre ex solo pulsu dignoscenda* *Leid. 1747.* In febre decrepito *Pb. I. Transf. ann. 1705.*

(q) *Hist. de l'Acad. des Scienc. 1699.*

(r) BELLIN *Propos. XXVI.* БОЕРНААВЕ *Prælect. Acad. T. II. n. 152.* Primum ibi sanguis stagnat SWAMMERDAM *de respir. coroll.*

rum de nonnullis sanguinis dotibus nimia ea spes foret, suffeceritque interim, aliquam partem veri perspexisse. Existimavi, & aliis locis idem sequar consilium, optime me acturum, si geometrarum rationes secutus, problema pro soluto, & æquationem pro constructa haberem. Id fiet, si dotes sanguinis vivi hominis vasa legitime perfluentis, cum sanguinis in integerrimo cadavere restitis, & sanguinis ex vasis emissi, & sanguinis demum in suis vasis, aut quiescentis, aut debiliter moti natura comparaverim. Eæ enim dotes omnes, quæ sunt in vivo motoque sanguine, & quæ in sanguine lente moto minuuntur, a sanguine vero quiescente absunt; eæ omnes a motu proculdubio sequuntur, qui solus in his exemplis sanguini aut integer ereptus est, aut pars subtracta. Si quis alienam ab hac causa respirationis considerationem admiscere volet, adque respirationem ea phænomena referre, quibus motus sanguis a quiescente differt, eum quidem unice monebimus, præter solum calorem, omnia reliqua phænomena in animalibus nullo pulmone instructis perinde reperiri, neque adeo a respiratione pendere. Quæ vero pars causæ caloribus ad pulmonem a claris viris relata est, eam utique oportebit tunc demum expendere, quando respirationis historiam dabimus.

Primum, quod sanguis lentius motus, aut quiescens, aut effusus, amittit, id quidem est *fluida* natura, qua per vasa ferebatur. Stat enim, uti alias ostensum est, gelatinæ modo, globulique in acervos colliguntur, & in cadavere (*s*), & in vasculo, in quod de vena missus est (*t*), & dum aërem de nare sani hominis percurrit, & in tubulo de animale (*u*) in animal sanguinem transmittente, & in aneurymatico (*x*) sacco, & in ligatis arteriis (*y*), & alioquin in animalis debilitati vasis (*z*). Deinde in cadavere, etiam quando sanguis in thrombos non coit, fluit tamen lutulentus, globulique in fero pigri labuntur (*a*). Ut omnino ex sanguinis hirundinum conservata fluiditate merito concludamus, non absque motu sanguinem fuisse (*b*). Contra reddito motu coagula globulo-

N n 2

(*s*) L. V. p. 16.

(*t*) ib.

(*u*) ib.

(*x*) p. 21.

MATHEI de aneurysm. p. 135. In recessibus arteriæ, qua sanguis non movetur, semper coactus reperitur. Laminæ in aneurysmate cruentæ *Observ. of a Society at Lond.* vol. I. p. 346.

(*y*) LAMCIS p. 124 ed. 1718.

(*z*) p. 20.

(*a*) MALPIGHIUS de polyis p. 130.

(*b*) LISTER apud LINNÆUM in *acon. natur.* p. 59

rum dissipantur, ut singulæ denuo molecule solitariae fluant (*b**). Ita flocculos in syncope natos credit aborta palpitatione solvi Ill. ARCHIATER (*b***), & obstructions vaforum conjunctivæ tunicæ ex vinculo ortas palpebrarum nictitatio dissipat (*b****).

Quomodo fluidam liquiditatem sanguinis vita conservet, hætenus facile intelligitur. Primum enim non dubium videtur, quin coagula ex adtractione fiant, eam adtractionem vero is motus impediat, quo sanguis a corde ad extrema vasa progreditur. Is enim motus globulos a mutuo contactu continuo dimovet, neque vi adtractili tempus dat, quo elementa adunire possit.

Deinde elementa sanguinis vivi hominis certa temperie commista servantur, in qua sola fluiditatem conservant. Si adipem enim ab aqua separaveris, etiam quando utriusque eadem portio manet, non dubium est, quin ille quidem stet coactus. Si vaporem ab utroque abegeris, multum videtur de sanguinis liquida meabilitate decedere, cum serum abacto vapore (*c*) in gelatinam vertatur, serumque pars magna & fluidior sanguinis sit. Nunc in quiete sanguinis, in cadavere, vapor quidem levis avolat: reliqua elementa secundum pondera sua separantur, serum innatat (*d*), globuli ima petunt, seque incumbentes & deprimunt & adtrahunt. Contra, quamdiu vita viget, communis rapidusque sanguinis torrens vaporem, aquam, globulos, adipem, albumen mista servat omnia, neque finit in propiores contactus particulas pingues aut gelatinosas, aut mucosas, venire, sed interposita aqua, & tenui halitu, adtractilium particularum vicinitatem impedit. Violentum flumen cum aquis & arenas & avulsas volvit de montibus ornos, idem, quando in planitie impetum sedavit, proximis in arenis ponderosa quæque deferit, ubi primum velocitas aquarum subsederit.

Calor etiam ad fluiditatem facit. Sanguis in calore, quem a digestionem vocant, per mensum (*e*) fluidus manet, parque fluidæ naturæ tenacitas in fugillatione vifa est, cum effusum cruorem vitalis calor soveret (*f*). Nempe calor intestinum motum sanguini imprimit, cor progressivum, a neutro finitur quiescere. In principio exacerbatae febris intermittens sanguis lentus est, sub finem fluidior (*g*).

An

(*b**) *Mém. sur le mouv. du sang.* Exp. 151. 155. &c.

(*b***) SWIETEN in БОЖИ T. I. p. 684.

(*b****) CAMERAR. de *ophtbalis. Venerea.*

(*c*) L. V. Sect. III. p. 324.

(*d*) L. V. Sect. II. p. 39. 40.

(*e*) BIRCH T. III. p. 236.

(*f*) CYPRIAN epist. ad MILLINGTONUM p. 55.

(*g*) TABOR p. 274.

An molecularum moles ad fluiditatem faciat, quæri potest. Non ignoro adtractiones esse ut superficies, has autem in majoribus moleculis augeri, cum globulus ex sex aliis coalitus non dubie minorem superficiem habeat (*h*). Verum non ideo fluidiora sunt, quæ majoribus sunt elementis (*i*), nisi elementa ignis omnium maxima, deinde ætheris elementa majora facere volueris, quam aquæ moleculas terræ.

Num motus intestinus inter particulas sanguinis locum habeat, numque ad fluiditatem omnino necessarius requiratur, hoc loco disputari potest. Plerique recentiorum scriptorum vortices, & turbines, & confusam agitationem in fluidis animalibus recipiunt, eumque motum a sanguinis ad curvæ arteriæ parietis collisionibus repetunt (*k*), aut a comuni demum omnibus liquidis intestino particularum motu, quem iterum plerique rei naturalis scriptores ita adoptant, ut ab aqua glacies potissimum hoc motu sublato (*l*) differat. Alii ab aere repetunt (*m*). Nos intima rerum non prospicimus, videmus autem viros universæ naturæ peritissimos ostendisse, particulas fluidorum non *actu*, ut vocant, vereve moveri, etsi minimo motu dimoveri (*n*) se patiuntur. Deinde in sanguine motum intestinum a Cl. viris non admitti (*o*), etiam ratione addita, quod & progressivo motui obsistat (*p*), & fermentatio, aut putredo, adeoque intestinus motus, a perpetuo fluxu, etiam impediatur (*q*). Experimenta mea nullum ejusmodi interturbatum motum in frigidis animalibus, admittunt (*r*), cum rubri certe globuli lineas in motu suo teneant, quæ a corde ad vasorum fines rectissimæ ducunt, neque apud LEEUWENHOECKIUM, aut quemquam scriptorum mi-

N n 3

crofco-

(*b*) Conf. p. 151. 168.

(*i*) In tenaciori fluido moleculas, quam in limpidiori majores esse FRANCISCUS LAMURE de secret. p. 28.

(*k*) BARBOLOMÆUS de MOOR de instaur. med. T. II. f. 1. BOERHAAVE Inst. rei Med. n. 210.

(*l*) BERNOULES hydrodyn. præf. &c.

(*m*) Et de sanguine peculiariter JACOBUS KEIL tentam. IV. Cl. BAZZICAEVVE Prop. IV. VERHEYEN L. II. p. 172. C. GOSTL. LUDWIG de teris mus. Reg. p. 194.

(*m**) BERTHELE physique des corps animés.

(*n*) MICHELOTTI de apoplexia, VERHEYEN L. II. WALTNER p. 25. BERGER de natur. hum. p. 49. FANTON anat. p. 344. MUSSCHENBROECK essays de physique n. 702. Inst. phys. n. 763. exemplo sphaeræ aqua plenæ quantum ejus fieri potest, aliisque gravibus argumentis.

(*o*) TRALLEZ exam. med. terroar. p. 324. SCHREIBER Almagest. p. 273.

(*p*) SHEBBEARE p. 57.

(*q*) n. IX.

(*r*) Second memoir. sur le mouvem. du sang p. 235. exp. 63. 64. &c.

croscopicorum certum aliquod interni motus documentum reperio, ut omnino, si in calidi sanguinis animalibus a calore motus intestinus excitatur, ejusmodi fit, quem oculi adsequi non possint. Excitari vero credi potest, cum in motu calor consistat, caloris vero certa, aut axi arteriæ parallela directio nulla cogitari possit.

§. VIII. *Et calor.*

Non ab igne immato, fervore, putredine.

Æque fere celeriter, uti liquida mobilitas sanguini de vasibus effuso, in vasibus stagnanti decedit, ita calor. Friget cadaver, friget in patellam effusus sanguis, friget etiam unice tardius motus in deliquis animi, in submersis, in animalibus hieme latentibus. Sed gravior est quæstio, num a sanguinis motu calor nascatur, num alia cum motu progressivo utcumque conjuncta causa subsit.

Phænomeni historiam non repeto. Fuscæ exposui, in animalibus pleno pulntonis usu gaudentibus, caloris supra atmosphæræ aquam congelantis hibernæ frigus gradus 64 in fano sanguine generari (1): deinde pisces non valde memorabilem calorem (2), sed tamen ejusmodi producere, ut in gelidis aquis, utraque frigiditatis congelantis gradum rigentibus, vivere, sanguinemque fluidum conservare, & denique aliquantum super id frigus tepere possint. Hujus caloris fons quæritur & causa.

Et primum ostendere oportet, eum calorem in sanguine sedem suam habere, aque sanguine reliquas corporis animati partes incallescere. Facile id fit, cum artus frigeat, cujus arteria revincta fuit (3), exemplo brachii cujus principem arteriam ob aneurysmatis (4) curationem chirurgus lino intercipit: id enim tamdiu friget, usque dum restituto sanguinis com meatu pulsus in carpo redux percipiatur. In tibia, cujus arteriæ lumen contractum fuit (5), inque artubus, quorum arteriæ ossæ (6) factæ sunt, perpetuum frigus

(1) L. V. p. 35.

(2) L. V. p. 28.

(3) SYMACE T. II. p. 242.

(4) p. 29.

(5) *Phyl. Transf.* n. 280.

(6) *Ibid.*

frigus regnat. Pulsus in manu sinistra nullus, hinc frigus perpetuum (z*). Respiratio frigida, sensus frigoris quasi glaciei cum pulsu nullo (z**). Sæpe in me ipso, cum febrerem, nimis accurate percepi, ut ignei torrentis modo sanguis per brachiorum arterias ad manus meas sub initium exacerbationis progrediretur. Post jacturas sanguinis magnas, cum sanguis reparatus esset, æger quasi utionis sensum percepit (a). Cum aucto rubore calor, cum pallore frigus perpetuo fere fœdere conjungitur. Et corporis humani partes majorem calorem possident, quæcunque plus habent sanguinis, æque frigent, quæ paucissimum naturæ sunt. Oculus cum testibus, carnes cum partibus albis comparatæ sunt pro exemplo. Ultimum in cadavere dormit tepet, eo enim sanguis, suo a pondere, congeritur.

Sequitur ut inquiramus, unde calorem suum sanguis concipiat. Breviter veteres *innatum calorem* cujuscunque demum is naturæ esset, in ipsum cor posuerunt, ex cujus efficacia sanguis incalcesceret. Inter scripta HIPPOCRATICA libelli sunt (b), qui hanc hypothesein continent. Sed etiam ARÆTÆUS (c) cor arteriæ calorem tradere scripsit, neque GALENUS dissentit, aut de schola medica quisquam. Id tenue utique discrimen in hac opinione superfluit, ut ARISTOTELES (d) dextrum cordis ventriculum calidiorem faceret, auctor vero libelli *de corde*, & GALENUS (e), eam laudem sinistro ventriculo tribuerent, cujus carnes hunc innatum calorem præstare & ipse CLAUDIUS (f), & alii (g) nuperiores addiderunt. Adeo vero in vivo animale calere, ut æstus ægre a manu ferri possit, COLUMBUS (h) auctor exstat. Unde demum is in corde calor nasceretur, veteres unice securi, quærere superfederunt.

Celeriter errores invalescunt, lente imperium deponunt, etiam hæcenus morborum epidemicorum similes. Priori seculo, quo plurimum in vivis animalibus incidendis laboratum est, hæsit tamen, in tanta opportunitate videndi veri, mentibus fatalis arundo. In septo cordis calorem habitare CONRINGIUS (i) auctor fuit, luculamque vitalem ENTIUS admittit

(z*) *Ant. de HAEN* *rat. medend.* T. III. p. 146. 147.

(z**) *Journal, de Medec.* 1758. M. Nov. WOODWARD *easer* p. 321.

(a) *VIRIDET* *du bon chyle* p. 26.

(b) L. I. *περι καρδίας & περι κελύφου.*

(c) *Curat. acut.* L. II. c. 7.

(d) *De part. anim.* L. III. c. 4. *biflor. anim.* L. I. c. 7. argumento dextri lateris in homine calidioris.

(e) *De usu part.* L. VII. c. 9. 21. *de temperament.* L. II. c. 3.

(f) GALENUS *ibid.*

(g) CARPENSIS *ad MUNDINUM* p. CCCLI. b.

(h) *De re anat.* L. XV. p. 259.

(i) *De calid. inn.* t. c. 13.

admit (k). CARTESIUS (l), cum scholarum hypothefibus minime parceret, tamen *infitum*, & potentiffimum calorem retinuit, quem virum tota fefta (m), & qui pene nuper ex vita decessit *Güntherus Chriftophorus SCHELHAMMER* (n) fecuti funt.

Cum tamen ea ipfa CARTESII schola caufas rerum curiosius indagaretur, repererunt clari viri varia phænomena chemica, in quibus confictus contrariorum falium calorem generat: iis fubfidii ftudiofe ufi funt. Primus, nuperæ theoriz antiquior auctor, J. *Baptifta HELMONTIUS* (o) calorem a fulfure & volatili fanguinis fale in corde confricatis deduxit. Elegantius aliquanto *Francifcus SYLVIVS* (p), cum fua fefta (q), etiam illuftribus profectoribus (r) adfentientibus, fanguinem corporis indigenam urinozæ naturæ propiorem, cum novo, acidoque chylo, & acida lymphâ, feto cruore efferverecere, ita calorem nafci, multo cum plaufu docuit. Paulum aliter, in eundem tamen fenfum, Cl. HENSHAW (s) fermentationem fanguinis vitalem ex chylo & fanguine deduxit. Ex acidis fpiritibus, & fedimento fanguinis alcalino cordis fervorem derivavit *Johannes PASCAL* (t); ex novo fanguine in recessibus cordis calefacto & rarefcente V. P. PLEMP (u); ex prioris cruoris reliquiis *Joachimus TARGIVS* (x); ex acida falina lienis tinctura J. M. TILING (y); ex acida materie, quæ in fibrarum cordis loculos deflueret *Petrus CHIRAC* (z); ex bile & lymphâ *SAVIOLUS* (a); ex acido fpiritu & lymphâ alcalina fimul & fulfurea (b) *Antonius DEIDIER*; paulum aliter *Pompeius SACCHUS* (c),

ab

(k) *Apolog. pro circulat. fang.* p. 102.

(l) *De format. fetu* p. 297. *de homine* p. 5.

(m) *Heur. REGIUS phyfiolog.* p. 22. *Theodorus CRAANEN, PLEMP.* p. 155.

(n) *Diff. VII.* In fanguine occultum ignem latere IDEM *phyfiolog.* nuper [edit] n. CXCIV.

(o) *In fole tabernaculum* p. 621. 622.

(p) *Diff. VIII.* n. 63. *diff. X.* n. 54. &c.

(q) *Cornel. BONTIUS dierige buyibouling* p. 297. ex acidis particulis cum fale volatili oleofo configentibus.

(r) J. SWAMMERDAM *de refpir.* p. 8. *Regnerus de GRAAF de fucco pancreatico* p. 100. 101. edit. III. uterque de SYLVII schola.

(s) *Aerocalinor* p. 97.

(t) *Traité des ferments* p. 312.

(u) *Fuodam. med.* p. 155.

(x) p. 159.

(y) *De vafe brevi* p. 554.

(z) *Apud III.* ejus fuccefforem J. B. SENAC *tr. du cœur* p. 442.

(a) *Incubrat* p. 5. 6.

(b) *De tumorib.*

(c) *De febr. contin.* in *Iride febrili* p. 16.

ab alcalina natura alimenti, & acido spiritu vitali; ex acidis denique & volatilibus in chylo particulis *Gulielmus* COWARD (*d*). Denique neque magna illa mens *NEWTONI* ita ab hypotheseum amore pura fuit, quin ex fermentatione humorum spiritus in ipso corde generari conjecerit, quibus id organum in motum ciceretur (*e*).

Diu vero etiam magnorum virosum animis fervor intestinus sanguinis hæsit, quem neque *WILLISIVS* (*f*) deseruit, neque *MALPIGHIVS* (*g*), neque *PRECHLINUS* (*h*), neque *LANCISIUS* (*i*), neque *HELVETIVS* (*k*), neque nuper admodum *Thomas KNIGHT* (*l*) & *Cl. STEVENSON* (*m*). Sed etiam *STAHLIVS* (*n*) præter motum vitalem principium etiam internum luminosum retinuit, quod calorem ad sanguinis motum diffundat, & *TARGIVS* (*o*) sanguinem in se ipso fermentationem concipere, exque ea calorem nasci, quem, & vitam una, & spiritum, singulis corporis animati partibus distribuat, eamque fermentationem a primis retro vitæ primordiis, sub initium seculi scripsit, in quo vivimus.

Cum præterea ad oculorum testimonium contra sanguinis effervescentiam provocaretur, recessit *HOMBERGIUS* (*p*), dari veram effervescentiam, perennemque, quæ oculis conspici nequeat, & ipse ejusmodi fervorem spiritum inter nitri & cantharides experimento confirmavit, non manifestum nisi aer accesserit. Acida vero & urinosa sanguinis elementa inter se mista conflare, atque in ipso adeo cruore effervescere *VIËUSSENIUS* auctor fuit (*q*).

Porro

(*d*) *De fermento volati* i p. 82.

(*e*) *BIACH T.* III. p. 254.

(*f*) Idem animam in sanguine habitare scribit *de anim. brutor.* p. 9. *de accens. sanguinis* p. 78.

(*g*) *De psych. sang.* p. 130.

(*h*) *De corde* II. 30.

(*i*) *l. c.* p. 28. puncti salientis exemplo excitato.

(*k*) *Eclaircissement* p. 44. *accor.* p. 13.

(*l*) *On heat* p. 83.

(*m*) Motum cordis a motu sanguinis intestini suscitari *Ess. of a Societ. at Ellmburg.* T. V. P. II. p. 805. Inter causas caloris habet *J. E. HERBSTREIT de calore ut causâ morb. & nov. valer.* p. 45.

(*n*) *De mechanismo motus progressivi sanguinis.* Idem sibi inventam tribuit caloris a motu intestino sanguinis, ejusque motus a progressivo nati, detectam originem *differ. puls. celer.* & *freq.* c. 4.

(*o*) p. 53. 73. 82.

(*p*) *Memoir. de l'Acad. des Scienc.* 1709. p. 468.

(*q*) *Tr. des liqueurs* p. 63. 123.

Porro, ut probabilem aliquam rationem ejus intestini fervoris invenirent, Cl. STEVENSON calorem ab alteratione deduxit (r), quam alimenta & humores perpetuam experiuntur. Cromvel MORTIMER (s) a fermentatione aerem in sanguine liberari posuit, qui ignem in motum cieat. Cl. BAZZICALUVE (t) eundem in sanguine fervorem ab igneis particulis derivavit, quæ ex ruptis globulis sanguineis exhalant. Proximus Georgius Erhardus HAMBERGER, sive priorem hypothefin ornavit, sive propria cogitata secutus est, calorem sanguinis a resolutione sulfurearum sanguinis particularum repetiit, quas particulæ urinose aut lixiviose adgrediantur, experimentum etiam adduxit (u), quo avium congeſta cadavera incaluerint, uti ex fimi columbini (x) acervis, exque feno (y), nata incendia nonnulli scriptores, aliis quidem refragantibus (z), orta fuisse reliquerunt. Eum virum alii secuti sunt (a) neque valde longe recessit adversarius viri Cl. PERLIZ, qui calorem a motu intestino materiæ caloris in sanguine habitantis communicato derivat (b), ejusque mensuram fecit magnitudinem motus ætheri intra poros excitati (c). Brevis nuperi, virtutem vitalem calorem generare docent, ad veterum pene simplicitatem reduces (d).

§. IX. Quæ contra has opiniones dici possint.

De cordis primo infito calore nulla nunc dubitatio superest. Primus utiliter monuit Jacobus BACK (e), cor in vivo animale reliquis visceribus nihil potentius caleſcere. Experimento BACKII adnotationem confirmavit Johannes Alphonſus BORELLUS (f), deinde Guilielmus COCKBURN

(r) l. c. p. 835.

(s) *Phil. Transf.* n. 476. n. 20.

(t) *Theor. tuor. Prop.* III. IV.

(u) *Physiolog. med.* p. 24.

(x) GALEN. *de temperament.* L. III. c. 2. CASATUS p. 48. MASCULUS *de Vesuv. incendi.* p. 169. *Philos. Transact.* n. 296. Japonenses non amant columbas, quod earum fimo ignem sponte concipiat *Histoire des Japonois* p. 185.

(y) Fœnum si permaduerit, in tabulato putreficit, & sæpe, cum concauit, ignem concipit COLUMELLA l. II. c. 19.

(z) LEOPOLD in libro economico germ. edito p. 297.

(a) NICOLAI *von den febern.* p. 52.

(b) *Theor. caloris mathemat.* p. 3.

(c) p. 4.

(d) BIKKER *de natur. hum.*

(e) *De corde* p. 185.

(f) *Mot. animal.* L. II. c. 7. *propol.* 96.

BURNE (g), qui thermometro adhibito viscera abdominis non debilius tepere repererunt, quam cor quidem tepet. Sed etiam ego in tenera fele memini, meumdem caloris gradum fahrenheitiano thermometro metitum esse, qui 88 gradum non superaret. Unico gradu superat in monedula (g*).

Quæ de sanguinis fervore narratur, perinde quidem experimento repugnant. Chylum sub oculis meis in aurem dextram illabi, & placidissime cum sanguine misceri ipse vidi, viditque CAROLUS DRELEINCOURT, cum præterea chyloferum ductum, & venam axillarem ligasset (h). Sed etiam lymphæ nullum manifestum acorem habet (i), neque in sanguine cordis ipsius alius a muriatico sapor (k) reperitur, ne Cartesianis quidem professoribus (l) dissentientibus: neque sanguis aut cum lymphæ, aut cum chylo, aut cum acido lactice (m) quocunque configit, etsi si cum meracissimis liquoribus fervet, qui etiam in aqua incalescunt (n), & cum oleo conflagrant: neque phænomena microscopica ejusmodi conturbatum liquorem ostendunt (o) qualem in effervescencia necesse est supponi, neque bullæ in sano cruore erumpunt.

Si vero certum putredinis gradum, aut agentes in oleosas particulas urinosos sales pro caloris causa citaveris, etiam hic plurima obstant, ne in hanc opinionem dilabamur. Gratis utique urinosa in sanguine moleculæ admittuntur, quæ demum ab igne nascuntur (p). Sed pone dari, non ideo in homine sano oleosas massulas solvunt. Globuli enim sanguinei utique inflammabiles summa cum constantia figuram suam in omnibus animalibus conservant (p*), dum vita superest motusque sanguinis circumfluit, neque adeo aut eroduntur, aut solvuntur unquam, dum calet vitæ animal, & globuli in circulum feruntur.

Porro si omnino alcali præsto foret, & oleum sanguinis solveret, nullo argumento constat, alcali, dum oleum diluit, calorem excitare. Deinde in putredine, agnoscimus equidem, magnas massas vegetabilium corporum congestas

O o 2

gestas

(g) *Oecnom. anim.* p. 29.(g*) *WYTT physiol.* p. 16.(h) *In can. id.*

(i) p. 122.

(k) p. 72.

(l) *BLANCHARD de circuitu fung. per fibras* p. 29.

(m) p. 75. 76. 77. 78.

(n) p. 79.

(o) p. 164. *conf.* 274. 285. 286.

(p) p. 96.

(p*) p. 58. 52.

gestas (q), pressasque, loco inprimis clauso, dum putrescunt, calorem vehementem generare. Verum non ideo hæc mutatio ad alienissimam animalium naturam traducenda est. Caro assa cum farina avenacea & saliva calorem equidem trium graduum excitat (r): sed ea fermentatio est, & in acidum tendit. Fermentatio vero & ab urinosa natura aliena est, & demum, quando maxima, calorem 75 graduum generat, multo nostro minorem (s). Contra, corpus humanum integrum, artusve gangrænosus, quando putrescit, tunc quidem calere desit, frigusque adtigit circumjecti aeris: quamdiu vero calet idem, nunquam una computrescit.

Iterum, adeo nulla urinosa salis in calore animali producendo potestas est, ut ea animalia frigido sint sanguine, quibus natura manifestissime urinosa est (t), ut ranæ, quarum albi acervi ad utrumque spinæ dorsi latera positi cum acore effervescent: cantharides (u), quæ totæ cum spiritu nitri fervent. His potius, quam nobis, urinosa salis copia est, quæ oleosos globulos sanguinis adgrediatur, generetque calorem. Non ob parvitatem molis frigent, multæ enim aviculæ, rana, bufone, lacerta, crocodilo, minori sunt corpusculo. Contra ea animalia calent, quorum humores longius ab urinosa natura distant (x). Neque exemplum noverim humoris, qui, dum perpetuo & celeri motu circumfertur, una putredinem concipiat. Aquæ motæ dulcedinem servant, per quietem putrescunt. Humor de vase unice aliud in vas transfusus, vitium non concipit (y). Sed etiam nostri humores, quamdiu moventur, nunquam putrescunt, etiam in acerrimo animalium genere: iidem, quamprimum quieverunt, ut aquæ contabescunt. Non cum putredine ergo, sed cum calore sanguinis, motus indiviso nexu conjungitur. Continuo enim ostendetur, calorem nostrum aucta in circuitu sanguinis celeritate augeri, minui diminuta, auferri sublata, reddita restitui. Valde vero absorbum videtur, ejusmodi causam calori adsignare, quæ nunquam in corpore humano nascatur, quin calor destruat, & quæ tunc demum se exferat, quando calor sublatus est.

Levio.

(q) БОЖЕНАА ВЪ Elem chem. T. II. p. 289.

(r) PRINGLE p. 400.

(s) БОЖЕНАА ВЪ l. c. p. 293.

(t) p. 91. 92.

(u) p. 82.

(x) p. 93. 94.

(y) Homob. PISONI ult. astiq. p. 61.

Leviorem in vivo sanguine putredinem esse, debile excusationis genus est, minorem nempe, si minor est, effectum edit, & si ne profecta quidem putredo calorem excitat, quid incerta illa, & nullo ex signo agnoscenda poterit.

§. X. Num a motu progressivo calor sit?

Argumenta quibus adfirmatur.

Vergente priori seculo magis ad potentiam solidarum partium corporis respectum est, & chemicarum causarum auctoritas aliquantum obsolevit. Primum quidem per experimentorum collectorum numerum adparuit, pene omnem, & forte penitus omnem, in rerum natura calorem atritu nasci (z). Hic totius fere naturæ consensus a clarissimis viris ad sanguinem translatus est. Ergo expenderunt animo Cl. viri (a), sanguinem a corde perenni & veloci motu in aortam projici: confricari ad cordis parietes (b), tum ad arteriarum membranas, aque istis repelli, globulorum oriri vortices, eos & inter se teri (c) & contra suos tubulos, eo potentius, quo vasa minora permeant, donec toto omnino circulo maximo totum lumen arteriolæ radant. Sed etiam vasorum parietes rapido & alterno motu a maxima latitudine ad minimam redire (d), aque minima in maximam expandi. Eum, de quo sermo est, sanguinem ex natura sua inflammabilem (e) esse,

O o 3

hinc

(z) BOYLE of the great efficacy of languid and unheeded local motion, MUSSCHENBROECK *Essays* p. 480. 281. BOERHAAVE *Elem. Chem.* T. I. p. 176. In ipso ab aere evacuato fixatio frictio calorem generat. BOYLE *physico-mechanical exper. touching the species of air* &c. p. 44. Etiam in aere glandes plumbeæ ex solo celerrimo motu concalescunt. Calido liquefactæ pondere glandes LUCAN.

(a) BOERHAAVE *Instit. rei Med.* n. 210. Georg. MARTINE de animal. *similib.* Prop. II. p. 146. Thomas SCHWENKE c. 4. Browne LANGRISH *medical practice* p. 60.

(b) Ab aere quidem ad nistlos partem caloris venire, aliam a frictione, cum sanguis a cordis basi ad apicem descendat, & alterno motu ab apice ad basin redeat, ita ad cordis parietes fricetur *Physique des corps animés* p. 46.

(c) BOERHAAVE n. 220.

(d) Ab hac causa, aque solidis partibus corporis animati calorem derivat Johannes de GORTER de *perspirat.* c. 8. Fere eadem est sententia Cl. LORRY fl. c. T. II. p. 256.

(e) Vires mutue inter corpora & ignem sunt, uti copia particularum oleosarum MARTINE p. 234. Calor ut sulfuris copia PERLIZ *theor. calor.* p. 4.

hinc calori concipiendo, quam aqua (*f*), aptiorem (*g*), etiam ob globosam figuram (*h*), hinc animalium calores fere esse ut copia crassamenti est (*i*), hinc aves, canem, bovem calida esse animalia, hominem frigidiorum, cujus sanguis tenuior sit (*k*). Nam etiam alii humores animales, de oleorum classe, tritu satis vehementer incalescunt (*l*): atque ponderosi liquores a multa agitatione tepent (*m*). Ova in funda rotata coqui lego (*m**). Addunt aliqui, globulos sanguineos elatere pollere (*d*) & alternis vicibus & mutare figuram sphaericam & recuperare (*o*).

Constat, pergunt Cl. viri, animalia a motu suo calorem habere, quod neque in ipso sanguine, neque in corde sibi relicto calor ullus superfit, & omnia vel a morte (*p*), vel in animi deliquio profundiori, atque pulsus cessatione, in eum caloris gradum relabuntur, qui in atmosphaera obtinet; & qui plerumque triginta fere gradibus fahrenheitiani thermometri infra teporem humano sanguini familiarem est.

Contra animalia in universum, etiam frigida, calorem generant, dum perpetim se agitant, apum exemplo, quae hiemali tempore sopitae quidem frigent, collectae vero, ut ostendimus, per hiberna frigora, in gradu 32 ejusdem thermometri, saepe a nobis citati, calorem nihilo minorem producunt (*q*), quam aestivi soles quidem producunt. Itidem homo, qui ab aeris externi rigore deprehensus, aut aquis submersus, aut pulsu manifesto destitutus

(*f*) WILLES de accensione sang. p. 20. J. de GORTER l. c. p. 67. MORTIMER l. c. SCHREHAMMER de febre p. 91. STEVENSON p. 821. Hanc objectionem nemo patronorum fermentationis omisit: ipsa tamen aqua paulum a tritu intepescit MARTINE l. c. p. 153. SENAC l. c.

(*g*) A globulis rubris calor nascitur SCHWENKE p. 52. HALES p. 91. HOADLEY of respirat. p. 63. LOBB of fevers p. 10. II.

(*h*) SCHREIBER *Abnagesis*. p. 275. SHERRAR T. l. p. 243. T. II. p. 10.

(*i*) SHERRAR l. c. p. 248.

(*k*) *Ibid.* p. 299.

(*l*) Cremor lactis MARTINE l. c. *Christ. Bernb.* ALBINUS de igne p. 13. SENAC T. II. p. 241. Faena trita calet NOLLET *coeurs de pbisif. exper.* T. IV. p. 245. & lac agitatum G. v. SWIETEN *Comment.* T. II. p. 291.

(*m*) Argentum vivum SCHWENKE p. 141.

(*m**) CARDAN de variet. verum p. 282.

(*n*) SCHREIBER l. c.

(*o*) G. v. SWIETEN T. II. p. 291. DOUGLAS of heat p. 136.

(*p*) Cadaver integerrimum friget SCHREIBER *Abnagesis*. p. 273. Exempla sunt equidem, in quibus in cadavere etiam 24 a morte horis calor aliquis superfuit *Exp. Nat. Cur. Dec. II. ann. IV. obs. 22.* cujus phaenomeni causam ad imperfectam mortem, vitaeque superstitis reliquias, vel ad aliquem casum referimus, quem adnotationis auctores praeterviderunt.

(*q*) p. 29. REAUMUR T. V. p. 671. 672.

destitutus, idemque animal per hiemale soporem frigus calorem suum 94 & 96 graduum recuperat, novosque adeo 62 gradus generat, si cordis motum, atque adeo sanguinis circuitum, absque novo calore, simplici aliqua irritatione restitueris.

Majorem etiam motus, quo vitalis humor per sua vasa progreditur, potestatem aliis ex argumentis demonstrari pergunt. Sub rigidissimo enim cælo glacies perpetua, nullo æstivo calore superabilis, terræ interiora obsidet, & liquor thermometri non ad 28 (r). & 33 (s) quæ maxima frigora esse reputantur, sed ad 113 (t) & 120 $\frac{1}{2}$ (u) gradus sub FAHR. congelabile frigus descendit, aer autem tanto glaciali gelu magis friget, quanto super humanum calorem æstus ebullientis aquæ ascendit. In eo frigore omnia quidem animalia quæta continuo in statum congelantur, & sanguis (x) & meracissimus de vino destillans latex in glaciem vertitur (y), & ipsi per aerem oberrantes vapores in spicula vertuntur, ut frigus non sentias, sed videas. In ea tamen incredibili vi frigoris homines, & animalia vivunt & calent, & suos 92. 94. 96. gradus caloris FAHREHEITIANOS conservant: neque enim aut sanguis, aut urina unquam non calet, neque frigus ad interiora pectoris aut abdominis penetrat, dum vita superest; nempe animalia 184 ejusmodi gradus sui sanguinis motu generant (z), qualibus ebulliens aqua a congelascente distat. Et hoc frigore majus Belgæ in regione multo magis septentrionibus vicina tolerarunt, qui in Spitzberga hiemarunt (a), inque libero aere venando, convehendis lignis, aliisque laboribus sani & alacres vitam sustentarunt. Denique in aquis polaribus, in quibus per fummos æstivos calores, tamen immensæ glaciæ infusæ supersunt, pisces cetacci, ipsis sub glacialibus campis, sanguinem & fluidum liberumque a coagulo & humano etiam cruore calidiorem conservant;

phocæ

(r) Petropoli MARY *Journal Brit.* 1750. Avril. MARTINE p. 285. 286.

(s) TOINER MARTINE *Essays* l. c. p. 286.

(t) Kirengæ GMELIN *flor. sibir. prof.* p. LX XII.

(u) Jenicæ GMELIN l. c.

(x) In glaciem sanguis vertitur gradu 25. aqua gradu 32. MARTINE p. 351.

(y) In monti bapci la PEYRERE *relat.* p. 177. In *badfons bay Phil. Transf.* n. 465. TOINER REAUMUR *Mém. de l'Acad. des Scienc.* 1734. p. 255.

(z) Gradus 120 $\frac{1}{2}$ donec ad frigus congelabile redeatur; inde gradus 62 aut 64; donec sanguis 94 & 96 suos gradus recuperaverit.

(a) In LINSCHOTTII aliisque belgarum itineribus, qui Spitzbergæ hiemarunt. II enim soli ex scorbuto perierunt, qui reliques, tenerique, suo in tugurio sedentariam vitam egerunt.

phocæ enim fanguis non paucissimis gradibus humano calidior est (*b*): & hæc quidem animalia fere tanto felicius vivunt, quanto frigidioribus in aquis habitant, sibi que inter glaciales insulas, & sub ipsis glaciæ campis, desiderata asyla feligunt. Adeo vero certum est, a motu & corporis exercitatione hæc frigora superari, ut ipsi barbari, qui in eo gelido aere facile vitales superant, dum venantur, quando per viarum errores se vident perituros, quiete sola mortem inevitabilem accelerare norint (*b**).

Addunt Ill. viri, eo magis suam sententiam probari, quo penitus in ejus firmitatem inquiratur. Ostendisse se, motu sanguinis constituto calorem constitui, nunc ostensuros, aucto motu eum calorem augeri, dimi-
nuto diminui, sublato tolli. Ergo, cum calor humanus 94 & 96 fere graduum Fahrenheitiani thermometri sit, augeri eum calorem, quando pulsum numerus & plenitudo, atque adeo celeritas sanguinis (*c*) augetur. Sive enim ab ira, cupiditate, gaudio, pudore, pulsus increbescat, sive a corporis exercitatione, sive a pastu, sive ab aromatibus, aut a spiritu vini e-
poto, sive a febre, a quacunque demum causa, quæ pulsum numerum auxerit, & robur, ab ea etiam calorem in sanguine augeri, donec summum gradum attingat, qui in hominem cadit, & qui non valde multis gradibus centesimum superat (*d*). Neque, vicissim, unquam calorem intendi, quin una pulsus increbuerit (*e*).

Sed etiam frictionem, irritationis genus, calorem manifesto augere, & inflammationem, in qua rubor & pulsatio sanguinis auctum motum evidenter demonstrat. Una enim ruborem, sanguinisque ad conflitam partem corporis confluxum increfcere. Porro eo majorem nasci calorem, quo humores vitales densiores fuerint, adeoque ab eodem motu per ea vasa major frictio nascitur. Uti globulorum numerus crescit, & crassamentum est uberior (*f*), eo major caloris gradus obtinet, neque absque rubore calor est, sive sanguinis conciti abundantia. Sed etiam ferri elementum, quod in globulis sanguineis latet, ad calorem producendum aliquid conferre potest,

(*b*) Phocæ in cute calor est 102 graduum, in abdomine gr. 103. MARTINEZ *Essays* p. 337. *Conté*, p. 36.

(*b**) Orliaci ISBERAND IDES *itin.* p. 45.

(*c*) p. 36, 166, 167. Calor maximus est cum pulsu constanter pleno SCHWENKE p. 61.

(*d*) p. 36.

(*e*) Calor a pulsus frequentia MARTINEZ *de anim. similib.* p. 213.

(*f*) p. 274.

test, cum nullum corpus a tritu vehementius incalescat (g). Uti pariter densiora vasa (h), ita calor major est, argumento bestiarum, quibus manifeste duriora ossa, membranae firmiores, vasa solidiora, quam homini sunt, iidemque calor intensior (i). Viri feminis calidiores (i*), duriori nempe sunt fabrica. Contra pueri minus aliquanto calent (k), quam adulti homines, ut modo natus puer vix calorem conservet, nisi sollicitè & copiose vestibus texeris: pueris autem & abundantiam sanguinis esse, & pulsum magnum numerum constat, sed vasa molliora, sanguinemque magis aquosum.

Porro adeo manifesto a cordis majore motu calorem augeri ajunt, ut eadem semper animalia magis caleant, quibus cor pro reliqui corporis portione majus est, aves adeo, in minima etiam mole (l), & animalia ferocia carnivora (m). Iisdem enim animalibus sæpius in dato tempore arteriæ micant (n), & momentum impulsus in arterias sanguinis majus est, siquidem a validiori organo impellitur. Hinc animalia, hominesque, macilentioris corporis, calent magis: hinc magnæ forte bestiae exiguis non sunt calidiores, cum grandioribus cor pro portione minus sit (o), pulsusque infrequentior (p).

Si cum motu sanguinis incitato calor increfcit, idem cum diminuto motu minuitur. Multæ causæ sunt, quæ pulsum, parvum, aut demum rarum reddunt, nulla, quæ non una frigus faciat. Rarefcit a senio, & idem frigus facit, ut etiam levis in numero diminutio (q), jam calorem frangat. Sed pulsum plurima debilitant. Animi adfectus non videtur quidquam in humoribus mutare posse, adeo & subito nascuntur, & subito, absque vestigio relicto, evanescent, adeo etiam manifesto materie carent, quam humoribus

(g) L. VI. p. 301.

(h) HALE'S *barbastræ* p. 107. PERLIZ *theor. calor.* p. 4.

(i) p. 35. 36.

(i*) MARTINE *animal. finit.* p. 271.

(k) SCHWENKE p. 62. Error est in prælectionibus BOERHAAVIANIS Leide æditis, quando duorum graduum caloris prærogativa puerorum sanguini tribuitur p. 37.

(l) L. IV. p. 431.

(m) *Ibid.* ROBINSON *of food and discharges* p. 101. 102.

(n) L. VI. p. 250.

(o) L. IV. l. c.

(p) L. VI. l. c.

(q) Frigent, quibus pulsus ad 90 adve 92 redit SCHWENKE p. 62. Si in thermometro manu comprehenso ad 90 & 92 gradus liquor subsidet, pulsus aut tardus est, aut rarus SCHREIBER *Abmagst.* p. 272.

moribus affundant. Et tamen animi adfectus & metus inprimis, frigus faciunt (r), dum pulsum debilitant. A morte pronunciata frigus (s): sed hysteriarum feminarum algor (t) notissimus est. Europæi, qui in Curassao infulam aliquamdiu vixerunt, solent fere debilitari; iis in tanto cæli æstu tres quatuorve gradibus minor calor est, quam Europæis nuper, cum suo robustiori temperamento, advenis (u). Eodem redeunt, quæ absque humorum vitio fiunt, pulsum debilitates, quas vocant atphyxias, Eæ constanter frigus inducunt. Atphyxia & perfectum frigus, septem dierum, VALISNERIO (x) dictum est. A lapsu pulsus nullus, frigus univerforum artuum (x*). Eo etiam falsæ illæ mortes hominum pertinent, qui pro exanimi cadavere ideo habiti sunt, quod una frigerent, neque pulsus arteriæ perciperetur. Amplam segetem collegit CI. BRUHIER (y), nos pauca de multis decerpemus. Vectola frigida, atque rigens, cum absque pulsu & respiratione esse videretur, fuscitata est. Homo submersus, frigidus, rigens, hæctenus sibi reddi potuit, ut altero demum die perierit (z). Submersa femina glaciæ ad similitudinem frigebat, quæ decem post horas cum vita reconciliata est (a). A vapore fodinæ carbonariæ extinctus homo, frigidus, ad vitam revocatus est (a*). Qui absque pulsu & calore erat, inflando fuscitatus fuit (a**) Virgo aquis mersa, quam spiritus, pulsus & sensus deseruerat, restituta est fomento cinerum (b).

Rara hæc videntur, vulgatissimum vero est, in hibernacula aves (c), & alia animalia se recipere (d), ea omnia sopito motu cordis, pulsu fe-

re

(r) SCHWENKE p. 68.

(s) ALBERTI *Med. Legal.* T. V. c. 16.(t) BOYLE *of cold* p. 312. 313.(u) TITSING *geneikouff* p. 381.(x) *Off. var. in operum* T. III. p. 278. Confer de syncopiciis HELMONTIUM in *Biar human* n. 19.(x*) GVARINONI *consil.* 193. Aliud exemplum WOODWARD *cases* p. 321.(y) *Sur l'incertitude des figures de la mort* Paris 1749.

(z) p. 204.

(a) p. 211.

(a*) FOTHERGILE *phil. trans.* n. 475.](a**) *Journal. de Medec.* 1758. M. Nov.

(b) p. 145. Confer alia exempla p. 160. 175. 314. T. II. p. 86. 317. 373. 500. 501. 524.

(c) KLEIN in *Acta Societ. Gestar.* AMBOSIUS in NEHRINGII *palingenesia* p. 75. ROBERT BOYLE *of cold* p. 232. CITES *opuscul.* p. 152. LINN *Oeconom. Natur.* p.

39. BRUHIER l. c. T. II. p. 126. 127.

(d) CITES p. 75. &c.

re evanescente, cum minima vita, absque sensu & calore (*e*), brumam superare, eademque reddito quacunque de causa cordis motu, rediviva incallescere. Mures montani hieme immoti, & ut marmor frigidi degunt (*e**).

Eo denique pertinent, quæ aut dicta sunt, aut certe de causa frigoris calorise piscium, dici potuerunt. Quibus piscibus pulmones dati sunt, iis cor ingens (*f*), sanguis plurimus (*g*), calor etiam humano major (*h*). Qui pulmones non habent, iis cor parvum, multo quam avibus (*i*) minus est. Nuper reperi, cor cyprini 9 granorum, cum pondus animalis esset 4920, adeoque cor fuit $= \frac{1}{544}$ totius corporis: cum in homine pondus sit decem fere Unciarum, pondus totius corporis librarum 150, sive unciarum 2400, adeoque pondus cordis ad pondus totius corporis uti 1 ad 240. Sed etiam piscibus pulsus multo pauciores, sanguinis copia exigua est, & arteriæ aortiæ diameter, in eodem pisce cyprino, longo pedem, non major 7 centesimis uncie, quæ ratio, si omnia reliqua eadem posueris, facit sanguinis portionem in ejusmodi pisce, ad sanguinem in homine, uti 72 ad 171, cubos vero uti 373248 ad 5000211, sive uti 1 ad 13. Neque objici potest, cordis majorem in cetaceis piscibus molem, certe media ex parte ad pulmonem pertinere, cui alter ventriculus unice destinatus est (*k*). Nam in pisce procul dubio æqua sanguinis portio ad branchias fertur, qualis in calido quadrupede ad pulmonem, uti adparebit, si arterias branchias subeuntes mensuraveris. Sed etiam si cor quadrupedi unice quadruplum posueris, habebis in quadrupede causam motus quadruplo majorem, cum sanguinis copia pariter 13^{es} uberiori, æque rationes in se ductæ invicem dabunt calorem in quadrupede 52^{es} majorem, quam duo gradus sunt, quos interim in piscibus frigidis, ranisve, aut viperis (*l*), ponimus generari, medio inter iniquos numeros usi. Ita adparebit, ut calor in homine possit 104 graduum esse, dum in pisce graduum est duorum. Nam etiam in humano genere, frigus perpetuum fuit, cum cor justo esset angustius (*m*). Et pedes, æque corporis partes, quæ a corde longius re-

P p 2

motæ

(*e*) HARVEI &c. vide p. 227.

(*e**) Journ. Oeconom. 1758. Marr.

(*f*) L. IV. p. 431.

(*g*) De phocis MARWENS Spreiberg. Reif.

(*h*) p. 36.

(*i*) L. IV. l. c.

(*k*) p. 408. 409.

(*l*) L. VI. p. 19.

(*m*) Hist. de l'Acad. 1748. p. 61. Pulsus non percipiebatur.

motæ minores accipiunt arterias, primæ frigent minusque concalescunt. Si quid calculo deest (n), sanguis piscium utique aliquanto aquosior (o) minusque ferri momentum, sufficient, ut intelligatur, cur minor in piscibus calor generetur.

Uti a cordis sanguinisque motu diminuto, calor frangitur, ita a sanguinis ipsius diminuta copia, aut densitate, globulorumve portione (q), calor pariter debilitatur, sive a venæ incisione (r), sive ab hæmoptoe (s), sive ab inedia (t) hæc inminuantur. Sed etiam lente diminuta globulorum ubertas frigus inducit, exemplo leucophlegmatæ & chloroseos (u), in quibus cum pallore frigus dominatur.

Ex his similibusque argumentis deducunt Cl. viri, omnia consentire, ut legem statuere liceat, esseque adeo calorem animalium in ratione directa celeritatum sanguinis circumducti, aut (in Leibniziana hypothese) in quadrata celeritatis (x); & in ratione inversa diametrorum vasorum (y). Nam proculdubio frictio cum angustia vasis augetur, & ea altera est ratio, cur minora animalia eodem, quo grandia, gradu calere queant, globuli enim æque magni, in minoribus earum bestiarum vasis, vehementius confricantur. Eadem videtur causa facere, ut pene eadem in diversis corporis humani partibus calor sit temperies: in majoribus enim vasis celeritas major cum minori frictione, in minoribus frictio major cum celeritate minori conjungitur. Artus tamen aliquanto frigidiores sunt (y*)

S. XI. Quæ contra hanc hypothesein adducantur.

Eti in hac schola enutritus, etiam non conscius forte, ad placita P R E-
C E P-

(n) Sanguis nempe viperæ non 13.es sed in minori aliqua ratione parcius quam quadrupedi L. V. p. 6.

(o) BOYLE *Chem. Sepe*. P. II. de piscibus & viperis.

(p) L. V. Sect. II. n. 44. compar. cum fine Sect. III.

(q) A globulorum paucitate frigus HALESI p. 113.

(r) Spoliationem vocat F. QUÉSNAY, quod sanguis ruber ex vulnere exundet, inque minoribus vasis tenuiores humores residueant, qui in magna vasa reduces sanguinem tenuiorem & aquosum efficiunt.

(s) SENAC T. II. p. 255.

(t) Ab inedia sanguis intra biduum quatuor gradibus refrigeratur. MARTINE *anim. simil* p. 224.

(u) SCHWENKE p. 60.

(x) SAUVAGES *de l'inflammat.* p. 219.

(y) In ratione celeritatis & diametri calores æstimat Cl. MARTINE *de anim. sim.* p. 161. 164. Sed nimis manifestum est, frictionem in minoribus majorem esse p. 276.

(y*) ROBINSON p. 207.

CEPTORIS optimi furtim nonnunquam relabor, non tamen dissimulabo utique præcipua, quæ contra hanc caloris theoriam aut dicta sunt (z), aut mihi dici posse videntur. Continuo obijciunt contrariarum scholarum patroni, male calorem a nimis lento, nimisque debili motu repeti, quo sanguis circumagatur, quem nullo modo oporteat cum enormibus illis frictionibus confundere, in quibus vel de ligno per foramen rotato (a), aut de ferro malleis tuso (b), aut de silice a chalybe (c) percusso ignis ipse erumpit. Has enim frictiones esse durissimorum corporum ad alia solida corpora adtritiorum: hic de humore quæri, qui per levissima vasa labatur; aquam vero adeo non incallescere frictam, ut etiam in duris corporibus æstum a frictione oriturum contemperet (d). Nullo vero, etiam multo celeriori motu, aquam concalescere. Sanguinem in minuto primo 150, in secundo (e) adeo duos pedes cum dimidio percurrere. Sed torrentis meminit Cl. ULLOA (f), qui intra 29½ minuta secunda 35 hexapedas cursu absolvat, plus adeo septem pedibus in minuto secundo. Violentiorum etiam isto fluvio ruere magnum illud Amazonum flumen, quando per claustra montium Pongo 12 pedes in secundo minuto percurrit (g), aliunque fluvium in eo tempusculo quatuor omnino ejusdem mensuræ orgyas superare (h) & alias in alpebus etiam hoc navigabili flumine multo rapidiores cataractas superesse. Cl. etiam vir J. Theophilus DESAGULIERS (i) aquam ex 16 pedum altitudine lapsam intra minutum secundum supra 32 pedes percurrere expertus est. Nullius autem momenti cataractæ sunt, quæ 16 pedibus non sunt altiores. Quæ prope templum *Lauterbrunn* pulcher-

P p 3

rima

(z) Conf. HAMBERGERUM *theor. inflam.* p. 27. 28. SHREBBARE *princ. of practice* p. 59. 60. 61 &c.

(a) *Noddyr* Saxonum siebat ex duorum duriorum lignorum constrictione LEIBNITZ *miscell. Berolin.* T. I. p. 98. De americanis res notissima est ELLIS *ooy. to the burlfombay* p. 234. Utuntur Colitrapali ligno BROWNE *natur. hist. of Jamaica* p. 112.

(b) Ferrum malleatum incalcescit, ut sulfur incendat BOYLE *de origin. form. & qualis.* p. 72. NOLLET T. IV. p. 237. & perinde ex lima, debiliori cum motu, exæluat BOYLE p. 74.

(c) NOLLET T. IV. p. 220. In coarctato chalybis cum silice nascuntur trium generum scintillæ, fragmenta silicis, chalybis niçæ, & chalybis in globulos fusus REAUMUR *Memoir.* 1736. NOLLET *cours de physique experim.* T. IV. p. 215. s' GRAVESANDE n. 2578.

(d) SHREBBARE p. 59.

(e) p. 169.

(f) p. 369. edit. German.

(g) *Voy. du fleuve des amazones.*

(h) *Introduction* p. 64.

(i) *Course of experim. philos.* T. II. p. 422.

rima se præcipitat, 800 minimum pedum est, & tamen, cum hac enormi rapiditate, aquæ nivales primum suum de alpebus adlatum frigus conferant, multoque vulgaribus aquis vehementius rigent. Sed etiam aquam, quam professor in vase animalis impulit, minime tepescere (k) constat.

Ut ad animalia cominus accedatur, eorumque humores (l), poterant adversarii objecisse, non omnibus animalibus frigidi sanguinis pulsus infrequentes esse, siquidem rancæ 68 sunt, numerosiores quam equo, & ad 95 atque 100 (m) per irritationem crescunt, quæ frequentia in homine febrem facit. Neque frigidorum piscium humores lente moveri & debilitate, cum sint in ea classe animalia, quæ celeritate sua etiam velocissimos equos prævertant, constantia immensum superent. Certe legisse me memini, canem piscem, quem socii navales ex accepto vulnere facile agnoscerebant, quindecim diebus totidemque noctibus navem secutum esse, quæ Danicos missionarios (n) vehebat: cum ea navis quovis nycthemero sexaginta & ultra leucas secundo vento abolveret. Ejus adeo animalis corpus hexapedas fere 120000 intra viginti quatuor horas, inque hora 5000, in minuto secundo vero supra octo pedes percurtebat, triplo & ultra adeo celerius movebatur, quam sanguis per arteriam aortam hominis movetur. Et tamen his animalibus sanguis eodem fere gradu, quo ipsa aqua friget. Dudum præterea observatum est, etiam ad hunc eundem finem, testudinis cor valide pulsare, & robustissimum animal tamen frigere (o). Et tamen in piscibus omnia eadem esse, perinde robustas arterias, similes sanguinis adhesiones, & a parietibus repercussiones, & vortices, qui globulorum in calidis admittuntur, nulla ratione a frigidis animalibus excludi. Neque arteriarum salientium contractiones & dilatationes calorem videre generare, quæ mollissimæ sint (p) & absque impetu fiant: neque membranas continuo madentes ab ejusmodi motu incallescere.

Sed frustra adduci, piscium sanguinem aut pauciores habere globulos, aut tenerius crassamentum (q). Nam manifesto in frigidi sanguinis bestiolis globulorum numerum tantum esse, quantum cogitari potest (r), & sanguinem

(k) GORTER de perspir. c. 8.

(l) Ne pro priori sententia cum Cl. BARTSCH reponatur, aliam ab aqua humorum animalium naturam esse de calor. anim. p. 21.

(m) WHYTT l. c. p. 350.

(n) In iariis legi, quorum 84. prodierunt, sed locus excidia.

(o) Phil. d. Transf. II. 27.

(p) p. 138.

(q) LISTER de humorib. p. 245.

(r) L. V. p. 57. 58.

guinem similia in coagula abire (s), & multo densiorem, rubicundio-
rem esse, quam phthisicæ puellæ sanguis est, qui cum sua aquosa indole tamen
caleat, et si minus certe globulorum continet, & plus aquæ.

Denique caloris gradus omnino non esse in ratione celeritatis sanguinis
(t). Sano homini pulsus esse 70 (u) calorem 96 graduum: eundem ho-
minem febricitantem pulsus habere 130, atque adeo non multum infra
duplum numerum, plenus etiam magnosque in morbis inflammatoris,
caloris tamen non facile supra 108 gradus (u*) in eo homine esse, qui a
96 duodecima parte differunt. Celeritas ergo sanguinis sextuplo fere majori
ratione aucta est, quam quidem calor.

Iterum, pone calorem balnei esse 100 graduum (x), eum calorem com-
municabit etiam cadaveri aut homini, quem animus linquit, cum pulsu
adeo nullo, frictione sanguinis nulla, neque ulla earum causarum quæ ca-
lorem generare dicuntur. Sed in hypothesi, contra quam hoc loco dicitur,
ea frictio, motusque sanguinis in circulum acti, producit caloris gradus 64
(y). Pone ergo syncopiticum illum hominem in balneo reviviscere, debe-
ret in ejus sanguine calor nasci 164 graduum, nam & priores ab aqua 100
gradus habet, & novam causam, quæ gradus 64 dicitur producere. Nihil au-
tem fit ejusmodi, & calor hominis manebit circa centesimum (z), et si
causas ipsi assignavimus, quas æquum esset producere gradus 160. Idem
fit, si loco balnei ardorem cæli ponas (a) etiam majorem quam balnei,
graduum 109. aut 120, quales æstus in aere fuisse alibi retulimus. Is idem
eo tempore calor erit cadaveris, piscivæ: sed in homine causa est, quæ
etiam sola gradus producit 64, atque adeo calor sanguinis nunc deberet
esse

(s) p. 17.

(t) Fateretur Ill. SCHREIBERUS, hanc potissimum ob rationem, velocitatem san-
guinis non unicam esse caloris causam *Almag.* p. 277.

(u) p. 261.

(u*) Ad 109 in febre continua de HALEM T. II. p. 158. Ad 39 REAUMU-
RIANOS gradus in febribus intermittentibus ANONYM. de his febribus p. 36. ad qua-
draginta SAUVAGES de *inflamm.* p. 238. nempe 112 gradus FAHRENH.

(x) Potest major esse L. V. p. 33. 34.

(y) Plures poni possunt, si cogites in sibirico gelu, sanguinem solo suo motu ca-
loris gradus producere 214. p. 225. Cl. DOUGLAS trigefies majorem calorem in pul-
mone generari debere objicit, quod in eo viscere trigefies celerior sit circulatio, quam
in manu quidem p. 28. Sed ea quidem celeritas rejici potest.

(z) p. 16. Imo eo cum caloris gradu 34 graduum REAUMURIi sudavit equi-
dem Le MONNIER, cæterum pulsus ipsi non incitatus fuit, ut omnino non videatur
vehementer exaltasse *Mém. de l'Acad. des Scienc.* 1747.

(a) DOUGLAS ou *bois* p. 28.

esse 184 graduum. Verum, contra theoriam, homo eo in æstu calore suo ne atmosphæræ quidem calorem attingit, infraque eum, 11 & 29 gradibus manet.

Verum etiam aliis in exemplis summos æstus in homine nasci, quando pulsus pauciores sunt, eosque remittere, cum numero pulsuum majori. Ipse expertus sum, cum 100 pulsibus molestissimum mihi ardorem fuisse, cum 110 vero omninò me commodius habuisse. In frigore intermittentium febrium pulsuum numerus potius major est (*b*): inque febribus etiam inflammatoriis (*b**) malignis (*c*), & hæcticis, ægrisque (*d*), paucissimum sanguinem habentibus, æstus pene intolerabilis, pene manifesto ab acrimonia potius urinosi sanguinis, quam a vitali illa sanguinis frictione pendet. Denique exemplum existare, in quo nullo cum pulsu in hæctico homine, frigus quidem exterius pene marmoreum, sed una calor ad thermometrum 97 graduum fuerit (*e*).

Addit hæc nuper Ill. clinicus, omnino ab aliis causis & calorem oriri & frigus. In manu enim paralytica, bono cum pulsu, frigus fuisse (*e**), inque alio, calorem adeo modicum, ut 73 gradus non superaret (*e***). Et vicissim frigus nasci a causis pulsuum omnino non minuentibus, calculo bilario ductui impacto, cathetere vesicam attingente, intestino strangulato, rupto abscessu visceris, aut alioquin effuso pure (*e****). Videri adeo aliam præter sanguinem, sanguinisve motum caloris causam superesse.

His similibusque rationibus moti Cl. viri, non a frictione aut sola, aut potissimum calore nasci sibi persuaserunt, sed in pulmone alii, piscium exemplo, & in aeris efficacia causam ejus caloris quæsserunt, in principio vitali alii, aut in putredinis fervorisque aliquo irritamento.

§. XII.

(*b*) p. 266. Conf. etiam de *HALEN* *rat. med.* T. II. p. 163: 264. & *АХОН*, de *febr. interm.* p. 26. Ardor in peste cum pulsu vix celeriori *RUSSEY* *natur. hist. of Aleppo* p. 209. 210. cum sanguine resoluta.

(*b**) Caloris gradus 100. cum summo squalore, & coriacea crusta *Ant.* de *HALEN* T. III. p. 139.

(*c*) *HUXHAM* *fore throas* p. 58. A. de *HALEN* T. III. p. 140. cum pulsus tantum 3. 4. vicibus in primo minuto superent.

(*d*) *APIVUS* in *diff.* p. 70. 71. In homine cachectico, spina ventosa laborante, pallido, cum pulsu debili, tamen calor 100 grad. de *HALEN* T. III. p. 140.

(*e*) De *HALEN* l. c. p. 11.

(*e**) T. III. p. 141. 142. 149.

(*e***) p. 144.

(*e****) *АХОНУМУС* de *febris intermittens* p. 27.

§. XII. *Hypothesis Roberti DOUGLASS.*

A recepta caloris ex frictione nati hypothesi hactenus rececit Vir Cl. (f) ut calorem, quem animal supra teporem ambeuntis aeris generat, unice ad eam frictionem rubrorum globulorum limitaret, qui per vasa capillaria sua diametro angustiora transeant, & eadem a medio frigidiori tanguntur & ambeuntur. Negat enim Vir Cl. calorem ullum a frictione in vasis humani corporis generari, si eadem & sanguinis temperies fuerit, & ambeuntis aut aeris, aut aquæ (g). Excitat eadem, quæ etiam nos recensuimus experimenta (h), ex quibus constat, per calorem aeris, aut aquæ, cui inmergimur, nullum novum calorem generari. Eo autem experimento ita utitur, ut frictionem aiat nullam esse, quamprimum aeris ambeuntis tepor hactenus capillaria vasa dilatavit, ut eorum lumen diametro rubrorum globulorum majus sit (i).

Alii, nuperiores scriptores (k), electricam materiem accusarunt, quæ ex terra, & ambeuntibus corporibus adiciatur, & a globulis rubris adtracta, calorem generet.

§. XIII. *Quid ex nostra sententia hic statui possit.*

Ut ab ultima hypothesi initium faciam, est equidem in sanguine electrica materies, quæ lucida specie & peculiari odore se prodit. Sanguis enim hominis electricam naturam adepti, de vena saliens, in tenebris lucidam pluviæ edidit (l). Verum hæc eadem materies a frigidis animalibus non adest, neque tamen calorem producit. Vipera, quæ electricum torrentem emittere apta facta est, perinde scintillam emittit, ut unus, cujus sanguis calet. Sed etiam cadaver scintillam perinde edit. Non ergo videtur cum calore electricæ materiæ præsentia aliquo necessario vinculo conjungi.

Deinde in *Roberti DOUGLASSII* hypothesi, nova (m) utique, multa

(f) *Essay concerning the generation of heat in animals* p. 47. 48. 136. &c.

(g) p. 15. 19.

(h) Hujus libri p. 307.

(i) *Idem* vir Cl. p. 19. 38.

(k) *SNEDEBARI* l. c. p. 10. 11. 91. &c.

(l) *DUNNALS de hemipleg. per electricit. curata.*

(m) Nova se neminique dicta proferre Vir Cl. p. 130.

multa desiderantur, quorum unicum excitasse sufficiat. In ranis inprimis & piscibus ea experimenta facta sunt, per quæ constat, vasa minima unicum globulum transmittere: tum ea, ex quibus creditum est ostendi, unicum istum globulum suo vasculo minorem esse figuramque mutare, ut transire possit. Hæc adeo rana DOUGLIASSIANAS conditiones accurate explet, quas ad calorem producendum CL. vir credit requiri. Sed tamen ea rana, ejusque adfines pisciculi frigent. Neque adeo ab angustia minimorum vasorum ejusmodi frictio sequitur, quæ calorem generet. Sed etiam viscera, quæ aerem non contingunt, cute semper aliquanto magis calent (n).

Quæ contra BOERHAAVIANAM, receptamque de caloris generatione sententiam proferuntur, ea demonstrant, neque penitus accurate tamen, aquam calorem non generaturam, si loco sanguinis per vasa humana circumflueret. Neque enim ulla cataracta frictionem cam generat, quæ in vasis nostris numerosissimis, & minutissimis locum habet. Deinde non ideo, si aqua ex frictione incallescere non potest, continuo sequitur sanguinem incallescere non posse, neque potest de alio corpore unquam tuto dici, quod de alio verum est. Piscium a quadrupedibus in cordis arteriarum & sanguinis ad reliquum corpus portione certum discrimen ab objectione oblata non evertitur. Calorem animale non supra 108 aut 110 gradum a motu sanguinis augeri posse (o), dum vita superest, per experimenta producta evincitur: non tamen ideo ostenditur, a motu calorem non generari. Etiam aqua nullo ab igne super 214 gradum calet, neque ideo verum est, ab igne aquam non incallescere. Deinde in eodem sole aer, aqua, argentum vivum diversos caloris gradus concipiunt, neque adeo eadem causa diversos liquores ad eundem gradum calefacit (p). In febribus calor sæpe major videtur, qui non vere major est, sed magis intolerabilis (p*). Siccus æstus calore cum sudore conjuncto semper acrior est, forte quod eo in statu calidissimus vapor in cute retinetur, papillasque teneras ingrato cum sensu torret, qui idem vapor in sudore exhalat, inque aquam congestus, easdem papillas temperat, quas squalor, utcuinque natus, solet moleste adficere. In phthisicis e quidem febris adest, neque tamen negamus, sanguinem acriorem, particulis solum urino-

(n) MARTINE *Essays* p. 338.

(o) Quare diei nequit cum 192 pulsibus calorem in homine fore aquæ bullientis WAINWRIGHT p. 43. 72.

(p) MUSSCHENBROECK *essays* p. 483. Aer calet ad 94. argentum vivum ad 120. aqua ad 150.

(p*) Æstus intolerabilis gradu 100 cum crusta coriacea de HARN T. III. p. 144.

urinosis solutoque adipe, calorem majorem cum eodem motu progressivo concipere posse. In febris intermittibus sensus molesti frigoris cum vero ad thermometrum calore conjungitur, uti dudum vidi, & nunc consentientis mecum Ill. HÆNNI testimonium lætus video (*q*). Exemplum vero, quod IDEM contrarium offert, videtur ostendere, sanguinis solis in interioribus arteriarum truncis motum superfuisse, qui calorem generaret, cum interim ad exteriores ramos nullus nunc sanguis perveniret (*r*).

Denique non semper frigus esse, quando de frigoris sensu ægri conquerruntur, ex viro Ill. gratus disco, sensumque aliquem nervis ingratum pro frigore haberi, cum quo verus calor consistat, legitimum enim calorem adstantes observabant, bono cum pulsu, cum de perpetuo brachii manusque frigore æger quereretur (*r**). Cum pulmone purulento frigus per 24 horas marmoreum, cum thermometri gradibus 97. (*r***).

Quid pulmo ad generandum calorem conferre possit, alias inquiretur, cum prima fere & multis Cl. viris recepta veri species potius persuadeat, frigidiorum aerem magis refrigerare, deque sanguine calorem tollere, qui alibi generetur. Deinde exempla apum (*s*) ostendunt, animalia absque pulmone, & absque recentis aeris commœtu, calorem suo motu generare posse. Et solem in æstuoso aere respirationem iterare frequentius, non certe ut incalescamus, neque facile fallit instinctus. Sed alibi hæc repetentur. Hactenus certe maxime probabile videtur, utique a motu sanguinem incalescere, etsi nondum constat, quare magis quam aqua, & quare non super certum gradum incalescere possit.

§. XIV. *Motus sanguinis putredinem impedit.*

Balsamum sanguinis chemici primo, deinde passim populariter alii medici, eam causam dixerunt, quæ intercedit, ne dum vita superest, sanguis in putredinem ruat, sed blandam suam potius innoxiamque naturam conservet. Ea causa procul dubio motus est, quo sanguis circumducitur, & hactenus non abs re Ill. STAHLIUS præcipuum finem circuitus sanguinis in eo ponit, ut putredinem, & discessionem elementorum sanguinis,

Q q 2 terræ,

(*q*) In frigore febris intermittens calor 98. 100 & 103 graduum 164. T. II. p. 163.

(*r*) p. 120. In axillis calor 96 graduum cum in carpo esset 73. de HÆNN T. III. p. 144.

(*r**) de HÆNN T. III. p. 149.

(*r***) IDEM T. II. p. 11.

(*s*) p. 29. 30.

terræ, aquæ, & olei impediatur. Nam in toto humano corpore, & in singulo artu, continuo humores putrescunt, quando motus suppressus est; & evidentiori in exemplo, ovum vitali germine animatum blandum manet & inodorum, in eodem tepore, qui omnes humores in detestabilem putridaginem vertit, quando vel omnino vis mascula ad ovum non accessit (*t*), aut fetus ante tempus vitam amittit. Prima in cadavere fere sanguinis putredo est, si a fœcibus alvi recesseris, inque sanguine primum aer vinculis solutus expeditur. Sed etiam vivo in corpore per febres malignas sanguis in vibicibus stagnans putrescit. Idem tamen vitalis humor, qui a quiete corrumpitur, a nimio etiam motu ad eandem putridam indolem vergit (*u*), ut omnino quædam in circuitu mediocritas ad sanguinis integritatem conservandam requiratur.

Si accuratius rationem exquisiveris, qua motus putredinem avertat, duplicem inveniemus. Nam progressivus motus intestino resistit (*x*), neque adeo finit fermentationem obtinere (*y*), neque fere putredinem. Deinde vitalis motus sanguinis, organorumque sani hominis, humores putrescibiles continuo expedit & abigit (*z*), & quæ ad urinofam acrimoniam accedunt, ea per cutaneam perspirationem, per urinam, cumque alvi fœcibus expurgat & ejicit.

Sed neque miscela (*a*) nihil ad avertendam corruptionem confert, quæ ad particulas adiposas, urinofæque indolis perpetuam aquam remiscet, neque finit aut ea elementa se expedire, quæ in sales abire apta sunt, aut ea, quæ oleosæ sunt indolis.

§. XV. *Et tamen humores ad urinofam naturam disponuntur.*

Priorum hæc contraria videri possunt, cum tamen contraria non sint. Sublato motu progressivo sanguinis subita putredo nascitur (*b*), conservato, & aucto lentior, sed certa tamen ad acrimoniam putredinosam dispositio

(*t*) REAUMUR de l'art de faire éclore les oiseaux domestiques T. II. p. 44.

(*u*) p. 84. 85.

(*x*) p. 285. SHERRER p. 57. Etiam aqua stagnans putrescit, mota ab eo vivo immunis est.

(*y*) BOERHAAVE *Elem. Chem.* T. II. p. 285.

(*z*) PRINGLE l. c. p. 429. Nempe perspiratione suppressa humores animales corrumpuntur.

(*a*) p. 284.

(*b*) n. 34.

sitio in humoribus nostris nascitur. Ostendetur suo loco (c) si absque cibo & potu essemus, celeriter sanguinem dissolvi, sputum, & mucum oris olidum reddi, acerrimam urinam, fetidum sudorem, vera certe putredinis initia. In febre etiamsi aqua admiscetur, tamen horum similia fiunt, & aliquando etiam graviora (d). Si causam generatæ acrimoniæ putridæ inquisiveris, videtur calor, qualis in humano sanguine perpetuus habitat (e), tritusque (f) perpetuus, qui inter solidas fluidasque corporis particulas, & inter humorum demum elementa exercetur, in hoc effectu producendo conjungi. Ostendimus enim per experimenta, & a calore 94, aut 96 humores nostros ex propria indole acres reddi, & putrescere: & tritum in particulis animalibus eandem degenerationem promovere. Quare quo utraque causa potentior fuerit, eo vehementiora etiam putredinis incrementa sunt, sive calorem nimium æstumque venti Samiel repetiisse (g) placuerit, sive febrium, aut mechanici demum tritus (h), aut ignis subitam (i) efficaciam. Subita enim gangræna a sola manuum ad rudentes nimis celeri frictione nascitur, acidaque natura ab ejusmodi causis utique subigitur (k). Si mechanicam rationem curiosior repetieris, qua hæc acrimonia producitur, nihil adferemus (l) nisi communem legem, qua his ex causis olea acerrima, particulae nondum falsæ vehementer urinosæ redduntur, pigri viscidique humores tenues; minimumque ad ignem adscendunt nunc volatiles, etiam extra corpus animalis fiunt.

§. XVI. Globulos facis.

Globuli & ipsi, serius tamen, per putredinem destruantur & evanescent (m). Quomodo eos vis circumducti sanguinis figuret (n), quomodo a minorum valorum luminibus mensuram suam mutentur (o),

Q q 3 non

(c) Lege interim *Comm. BOERHAAVE*. ad T. I. cap. de *ventric. aH.*

(d) p. 85. 86.

(e) p. 35. 36.

(f) p. 272. seqq.

(g) p. 37.

(h) p. 297.

(i) p. 157.

(k) *MACQUEEN*. *Mem. prat.* p. 441. *NEUMAN*. ex edit *ZIMMERM.* p.

(l) In morbis acutis figuram globosam humoribus nostris familiarem in acutam mutari æstimavit *Job. de GÖTTER* *Chirurg. repurg.* p. 18.

(m) p. 46. 47.

(n) p. 275. Eo modo pilæ marinæ nascuntur *LANCIS*. l. c. p. 25.

(o) *BOERHAAVE* p. 200. num. 3.

non dudum exposuimus. In pulmone (p) nihil omnino privilegii video, cur magis, quam alia corporis animalis particula ad globulos parandos aptus sit. Nam & absque pulmone in piscibus, & cum pulmone exiguo in serpentum, ranarum & lacertorum genere, & in pullo aere nondum fruente, neque pulmonem ullius efficacæ habente simili globuli parantur (q). Neque in celeritate sanguinis pulmones permeantis quidquam peculiare esse, suo loco ostendemus (r), excitato interim experimento nostro, quo nihil simile constitit (s).

Multo demum viæ labore, cordisque & vasorum lenta opera (t), globulos parari aliqua suadere videntur, plethora menstrua post 23 dimum dies renata: pallor diuturnus, qui sanguinis magnam jacturam quamcunque sequitur, lente certe superabilis. Et tamen aliis argumentis evincitur, paucorum dierum, & unici, opus esse. In pullo incubato intra 50 horas rubedo adparet (u), globulis utique rubris facta, qui in pellucido, & albo fetu adeo nuper nati sunt. In ranis exsanguibus unicus bonus partus rubedinem in arteriis venisque restituit.

§. XVII. Rubor unde nascatur. Hypotheses variæ.

In sano homine sanguis lætissime rubet, idem in cadavere, & in venis, & in arteriis obscuro colore tingitur. A quiete rubor perit, etiam dum animal vitale superest. Sanguis in cellulosam telam effusus nigricat primo, deinde, ut in cadavere, in tenue flavumque liquamen abit. In globulis rubor certo cadit, sed quomodo in eas sphaerulas introducatur, id quidem oportet ostendere.

A figura globosa non pendet. Nam & in lacte globuli sunt, sed albi, & in adipe pellucidi. Deinde per experimenta III. ELLERI ostenditur, & conservata figura globulorum colorem perire, & contra mutata figura ruborem manere. Et primo globuli a sale ammoniaco (x) longi & plani

(p) Repete L. VIII

(q) p. 51. seqq.

(r) L. VIII. de respiratione.

(s) *Second Mem. sur le mouev. du sang* Exp. 102.

(t) QUERNAI *Oecon. Anim.* T. II. p. 41.

(u) Intra 24 horas, si fidum esset experimentum Antonii MAITREJIAN de la form. du poulet p. 53. Sed in nostris, etsi non ubique rubor dominatur, tamen cum 50 hora punctoque salienti utique adest *Mem. sur la form. du poulet* T. II. p. 106.

(x) *Mém. de l'Acad. de Berlin* T. VII. p. 14.

plani redduntur, & tamen sanguis in pulchre rubentem gelatinam vertitur. Contra spiritus acidi sanguinem terreo (*y*) ingratisimo colore tingunt, & tamen globulos non destruunt (*z*).

Sed neque a densitate rubor nascitur, etsi cum denso sanguine conjungitur. Solent ita docere (*a*), ut minores massulæ in unam majorem coactæ ruborem induant. Eam opinionem credo ex coagulibus (*b*) natam esse, quæ omnino a multiplicatis globulorum seriebus rubedinem saturationem concipiunt. Nam cæterum etsi superficies sphaeræ majoris minor est, non ideo aut color variatur aut densitas: neque aureus globulus majoris voluminis densior est auro globulo minori, cum utriusque idem sit pondus specificum (*c*): neque globuli sanguinei ex minoribus aliis compinguntur (*d*). Poterunt demum minores globuli densiores esse deletis, qui inter eos erant poris (*e*). Lucis particulæ subtilissimæ sunt, eademque densissimæ.

Iterum, si velis alio modo densitatem sumere, ut ad crassitiam superficiei refringentis pertineat, sitque ruber globulus venosus (*f*), in exemplo, crassus $\frac{1}{100000000}$: arteriosus autem globulus ad $\frac{1}{100000000}$ aut si id malis, fac ruborem fieri a crassitie duobus ex foliis sanguineis composita, quorum singulum album est & $\frac{1}{100000000}$ crassum (*g*), ut omnino rubor densitatis effectus sit, tunc utique ad physica theoremata reditur, ad quæ neque anatome pertinet, neque etiam audacior physiologia. Et in priori quidem hypothese majus inter arteriosum & venosum sanguinem discrimen fumitur, quam quidem natura admittit (*h*). Deinde densissima quidem corpora aurum, mercurius, plumbum non valde raro rubrum colorem induunt (*i*), quando in calces rediguntur; non ideo hæc ad globulos nostros possent traduci, paulum aqua graviores, & quibus plurimi liquores densiores sunt, neque ideo non pellucidi, argumento vitreorum globulorum, olei vitrioli &c.

(*y*) p. 77.

(*z*) ELLER ibid. p. 16.

(*a*) Conf. BOERH. n. 220.

(*b*) p. 20.

(*c*) PUJATI de Morb. Naron. p. 103.

(*d*) p. 65. seqq.

(*e*) MICHELOTTI litt. p. 41. 49. NOLLET T. I. p. 123. &c.

(*f*) SAUVAGES de Inflammat. p. 244.

(*g*) EBERHARD physiol. p. 70.

(*h*) p. 10. 11. 12.

(*i*) NEWTON optik. p. 205;

&c. Denique intersperfo aere, quem flatu adigimus, rariori adeo reddita massa, tamen rubor augetur (*k*).

Ne id quidem verum est, a majori propinquitate ruborum globulorum ruborem pendere. In sanguine enim a solutione salis (*l*), aut a fixo (*m*) alcali, ave sale Epsomenfi (*n*) pulcherrime rubente, globuli vere semoti ab Ill. viro visi sunt, sæpeque & stipatos globulos flavos vidi, & solitarios pulchre rubere (*o*).

Denique a densitate omnino, quæ ex cohæsione pendet, globuli non rubescunt. Corium enim pleuriticum rubra placenta multo tenacius, tamen album est (*p*).

Sed neque in pulmone rubor oritur, quæcunque demum ejus proxima causa fuerit. Nam piscibus, ranisque sanguis nihilo minus eleganter rubet quam homini, pullo incubato (*q*) etiam lætius, qui mediis in aquis natat (*r*). Et insectorum succi dantur omni sanguine pulchrius rubri.

Si a respiratione rubor non est, non erit ab *aereo nitro*, quæ præterito inprimis seculo celebris hypotesis fuit (*s*) & hæctenus superest, ut certe ab aere ruborem Cl. viri derivent, etsi nitrum non nominant (*t*). Duobus experimentis tamen hæc theoria nititur. Sanguinis quidem, qui ab admisto nitro fluidum ruborem induit (*u*): deinde cruoris in patellam recepti, cujus facies obversa aeri floridius rubet, dum ea, quæ fundum vasis contingit, & ab aere distat, obscurior sit, & pene ad atrorem inclinat. Id experimentum in asini sanguine ARISTOTELES (*x*) fecit, deinde plurimi nuperorum repetunt (*y*). Etiam lien in cadavere fuscus, in superfici-

(*k*) Conf. MICHELOTTUM in epist. ad FONTEN. J.

(*l*) ELLER L. C. p. 17.

(*m*) Ibid.

(*n*) p. 15.

(*o*) p. 56. 57.

(*p*) MICHELOTTI epist. ad Fontenell. p. XV.

(*q*) HARVEY de generat. anim. p. 49. Mem. sur la form. du poulet T. II. p. 37.

(*r*) Hæc pertinent ad BOERHAAVE Inst. Med. n. 200. Abr. KAAUW BOERHAAVE de respirat. n. 464.

(*s*) LOWER L. C. 3. MAYOW Tr. II. de respir. Malachias THURSTON in Axiatrib. de respir.

(*t*) A. KAAUW L. C. n. 465. HELVETIUS de lairsciffemens.

(*u*) p. 73. 74.

(*x*) Hist. anim. L. III. c. 10.

(*y*) LOWER p. 183. edit. belg. R. BOYLE de occult. aeris qualitat. FRACASATI apparatus. ad hist. fung. p. 216. 12. Phil. Transf. n. 27. HELVETIUS L. C. p. 63. Mem. de l'Acad. des Scienc. 1718. p. 253. MICHELOTTI Epist. p. XIX. SCHWÄNKE p. 115. 116.

cie aeri exposita rubescit (z). Multis modis utraque hypothësis evertitur.

Primum nullum in sanguine, neque in reliqua natura nitrum est, & abutuntur utique Cl. viri acore illo universæ atmosphæræ indigena, qui nondum nitrum (a) est, & cum terra vitriolica in vitriolum, cum terra inflammabili in nitrum (b), cum alia ad lixiviosam naturam tendente terra in salem marinum abit. Id acidum purum quidem vix innotuit, & quando meracum habetur, sanguinem potius tetro aliquo colore inficit (c). Minime vero philosophi est, corpori cuicumque dotes tribuere, quæ sunt alterius. Sed de nitro aeris alias accuratius dicetur.

Deinde, etsi utique globuli solitarii non pallent, in sano certe animale, (d), verum est tamen, congestos rubedine esse intensiori (e), uti omnes utique aliquo colore tincti liquores suum calorem eo magis saturatum possident, quo plures laminæ coloratæ sibi incumbunt. Ita fit, ut supremi globuli, qui tenuem hæcenus simplicemque laminam efficiunt, cocco nativo splendeant, inferiora autem ejusdem sanguinis strata eo profundiori sint purpura, quo plura sibi incubuerunt (f). Omnino uti vinum rubrum, cujus singulæ guttulæ pallent, dum idem in scyphos majores congestum nigricat.

Dudum ergo ostensum est, in fanguinea placenta nigram faciem, quæ patellæ fundum contingit, inverso coagulo sanguinis supremam nunc factam læte rubere (g), atroremque, & tristem colorem ad eam laminam nunc descendere (h), quæ pulchre rubebat. Nunc enim simplex est laxatarum sphaularum lamina, quæ hæcenus plurimis, & sibi incumbentibus globulis componebatur: ultimi vero innumerabilium laminarum fit, eaque ab omnibus reliquis tecta, quæ olim suprema fuit.

Ideo fit, ut in lata, & parum profunda pelvi (i) sanguis totus ru-

(z) VERRYST *de respir.* p. 51. LAMBRICHTS *observ. anat.* p. 29.

(a) SLARE *Phil. Transf.* n. 104. HENKEL *si. futur.* p. 238.

(b) HENKEL *ibid.* NEUMANN & C.

(c) p. 77.

(d) p. 57.

(e) *Aut. v. LEUWENHOECK*, qui aliam rationem subesse negavit *Phil. Transf.*

n. 106. Adde BOERHAAVE *Instit. vet. Med.* n. 221. SCHWENKE, MICHELOTTI *epist.* p. XLIX. & alii.

(f) BOHM p. 171. PAPA, SANDRIS, MICHELOTTI p. XX. BOYLE *hist. sang.* p. 10. 12.

(g) MUSSCHENBROECK *de aere* p. 10. A. de HEYD *obs.* 87. MALPIGH. *postb.* p. 12. 41. PAPA *de humor.* c. 1. 9. BOHM *circul. anat.* p. 170. BOYLE p. 12.

(b) SCHWENKE p. 117. MALPIGH. l. c. BOHM l. c. SANDRIS p. 102.

(i) FR. BAYLE *problem.* V. HELVETIUS l. c.

beat; in profundo & angusto vase omnino, ut de vino diximus, nigricesc. Inde fit etiam, ut sanguis in aquam emissus, laxatis globulis, qui solebant in placenta congeri, pulchriorem purpuram induat (*k*). Hinc flatu, tritu, aere inter massulas cruoris interposito, semotis adeo globulis sanguis coccineus redditur (*l*). Inde in ipso moribundo animale, aut mortuo demum, inflato pulmone aut pulmonali vena, diductis vasibus, & aere inter venulas intersperso, rubor excitatur floridus (*m*), uti vasa rubra per cutem pelluentia roseum colorem efficiunt. Inde sanguis venosus nigrior (*n*) adparet, quod multum de aqua sua & lympha amiserit.

Iterum ea, quæ sub crusta pleuritica sanguinea placenta latet, & nusquam aerem contingit, tamen superiorem superficiem pulchrius rubentem habet (*o*). Is etiam sanguis, qui de vena in clausum testumque vasculum salit (*p*), potius rubicundior eo est, qui aeri exponitur. Denique in ipso spatio inani (*q*), gruni sanguinis facies superior florido colore est, tristi quæ imum fundum contingit, & vicissim eadem, nunc suprema, absque aeris usu lætum colorem recuperat. Omitto idoneos testes, quibus ostenderem, inversæ placentæ superficiem aeri obtentam, non semper lætam rubedinem recuperare (*r*).

Non negarem, globulos imos a supremis compressos figuram mutare, & cum ea colorem floridiorem deponere, cum experimenta producantur, in quibus pars placentæ cruoris superior solidior, ima mollior esse dicitur (*s*). Verum facilitas, qua inversæ placentæ facies superior ruborem recuperat, non videtur admittere, ut globulorum figura mutata fuerit.

Alias de ruboris origine hypotheses chemica (*t*) experimenta suppeditarunt. Videbant lac cum lixivioso sale coctum rubere (*u*), similemque colorem

(*k*) PUJATI l. c. p. 90.

(*l*) BENNET *theatr. tabidor.* p. 9. BERCH T. II. p. 174. MICHELOTTI & HELVETIUS *hist. de l'Acad.* 1718. p. 26. HALES *hamastatiki* p. 105.

(*m*) FERREIN in *dijs.* BOHN *de influxu aeris* p. 438.

(*n*) MICHELOTTI *epist.* p. XXVIII. conf. de sanguine hepatis SENAC T. II. p. 50.

(*o*) ANT. DE HAEN *ratio medend.* p. 110.

(*p*) PUJATI p. 85. de HAEN p. 10. Addit ruborem tertio die ad medium penetrare.

(*q*) C. AUG. a BERGEN *discursum* p. 6. REGA apud SCHWENKE p. 116.

(*r*) DE HAEN p. 111. PUJATI p. 87.

(*s*) HELVETIUS *Memoir. de l'Acad. des Scienc.* 1718. p. 133. SCHWENKE. Negat imam partem semper molliorem esse MICHELOTTI p. XIII.

(*t*) KESSEL *de chemia ad corpus humanum applicata* KRUGER *physiolog.* n. 91.

(*u*) ROB. BOYLE *apparatus ad histor. sang.* p. 73. LOESCHER *Antropolog. experim.*

colorem ex oleo, aut sulphure per lixiviosos sales dissoluto nasci (x) ☉ aut ex vini spiritu, super ejusmodi sales adfuso (y): aut ex salibus urinosi volatilibus cum sulphureis spiritibus digestis (z), aut ex inflammabili elemento adtenuato (a). Videbant pallido & cachectico sanguini serum per spiritum cornu cervi adfusum ruborem restitui (b). Ejusmodi ergo aliquam causam ruboris esse, & in alcalini principii cum sulphureo conjunctione latere fere persuadebantur Cl. viri, non memores, diversissimas similes phænomeni causas esse posse, & fere ejus vitii complices, quo ex singularibus phænomenis nimis late patentia corollaria deducuntur. Nam etiam ex acidis principis rubor nascitur. In vegetabili regno ita plerumque cum rubro colore acor conjungitur, ut semper conjungi Cl. LINNÆUS pro lege posuerit. Acidis fructibus solum adfulgens solis jubar ruborem impertit. Coccus americanus ab acidissimis spiritibus solutus ruborem suum elegantius impertit, qui ab urinosi salibus in purpuram deprimitur. Serum & lac cum acidis spiritibus evidentius, quam cum sale fixo lixivioso rubet (c). Non ideo quisquam acido sanguinis elemento ruborem tribuerit. Denique repetimus, neque lixiviosum (d) in sale sanguinem esse, neque cruoris oleum ab eo spiritu solvi.

Unico verbo tangimus nuperi scriptoris, ex pictorum officina (e) prodeuntis, hypothelin. In centro globuli rubri album punctum esse auctor est, quod per multum serum translucens rubrum adpareat. Nobis quidem argenteum ejusmodi jubar (f) non semel in solitariis globulis visum est, ut naturam ab eo pictore visam esse non negemus. Verum non eo minus certum est, medium globulum adeo non album esse, ut in ea majori crassitie rubor intensior habitet (g).

R r 2

§. XVIII.

ment. p. 10. BOERHAAVE *Elem. chem.* T. II. prop. 91. ARBUTHNOT I. c. p. 77. DOORSCHOOTEN *de lacte* p. 19. KNIGHT *Vindiciæ* p. 62. KESSEL I. c. pro simplici eventu experimenti.

(x) HOFMAN *Med. Systemat.* T. I. p. 25. KESSEL I. c.

(y) KESSEL I. c.

(z) VANDER BECKE *de princip.* p. 64. Tinctura cochineæ aut rosette ab alcalina urina exaltatur RUTTY *Synops.* p. 405.

(a) LORRY *de aliment.* p. 64.

(b) FLOYER *præternatural state of humours* p. 51.

(c) PETIT *Epist.* II. p. 36.

(d) p. 96. &c.

(e) GAUTHIER *obf. de physique* T. I. P. III. p. 409. 410.

(f) *Second Mémoire sur le mouv. du sang* Exp. 14.

(g) *Ibid.* Exp. 13.

§. XVIII. *Alia de causa ruboris conjecturae.*

Cum priora omnia non satis firma videantur, tentandum est, ut aliqua magis probabilia proferantur. Primum ergo memoria repetemus, a vi valida cordis ruborem nasci (*h*), eumque in sanguine minui, inque flavorem relabi, quoties in homine aut incubato pullo (*i*) aut in rana (*k*), vis cordis fracta languet. Sed etiam effusum extra vasa cruorem, ex rubore in pristinum flavorem redire. Contra flavam lympham facile aut admoto igne (*l*), aut vini spiritu (*m*), aut lixivioso aliquo sale, aut ab aliqua non satis nota causa (*n*) rubescere. Denique sanguinem non dubie ex flavo vitello nasci, primævum sanguinis colorem flavum esse, qui per varios rubiginosi coloris gradus in ruborem confirmetur (*o*). Videtur adeo nos propius ad verum accessuros, si flavi coloris causæ detegantur, quæ erutu faciliores sint.

Ergo calcinata sanguinis terra flava (*p*), crocoque martis adfinis, eademque ipsi vitro encaustico (*q*), flavum colorem impertit, qualem idem & a ferro fossili accipit. Porro ferrum coctis argillis, adfinique cancrorum thoraci, & gemmis (*r*) denique ruborem dat. Nunc hujus ferri copia in sillis fere rubris globulis reperitur (*s*), paucior procul dubio in animali debili, cui sanguis flavet, copiosior in robusto, cui intense rubet (*t*). Iterum ferri elementum (*t**) chloroticis flavisque puellis ruborem legitimum, solitamque genis purpuram restituit (*u*). Non ergo improbabile videtur

(*h*) p. 295. seqq.

(*i*) p. 56. 13.

(*k*) ib.

(*l*) De lymphæ ductus thoracici DEUSSING de functione microscopi, diss. 7.

(*m*) DUVERNOI Comment. Acad. Petrop. T. I. p. 269.

(*n*) Rubra lymphæ frequens est PETER obs. 13. PÄSCHLIN obs. 50. L. J. p. 245. Syllabus de le BOE diff. VIII. n. 7. DUVERNOI l. c. Gelatina in cellulosa telam effusa frequentissime rubet, quo argumento confirmor, non unice a sanguine admixto adnotatum lymphæ ruborem esse.

(*o*) p. 11.

(*p*) p. 119.

(*q*) p. 120.

(*r*) HILL Mater. Med. p. 7.

(*s*) p. 120

(*t*) Siquidem globulorum plus est. p. 48. 57.

(*t**) Insuper exemplum habet WEPFERUS in diss. de med. chalyb. pallidæ virginis & aquoso habitu languentis, cui ferrum colorem & vigorem restituit.

(*u*) WILLIS de fibre p. 108.

videtur, eam terram cum oleosa parte sanguinis subactam, multa vi cordis (x) vividique in circulum motus subactam, mistamque, ruboris causam esse, etsi nondum utique explicare suscepero, quo mechanismo id elementum in lamellas rubrum potissimum colorem reflectentes præparetur.

§. XIX. *Densitas.*

Etiam hæc sanguinis affectio cum vita, cumque vigore vitæ nascitur, & a morte aliquamdiu persistat. Sed demum & ipsa deletur, cum sanguis in flavam aquam resolutus dispereat (y). Primumque omnium a visciditate densitatem separare oportet, cujus diversissimæ causæ sint. Densa fluida sunt, quibus sub eodem volumine multum est massæ, adeoque ponderis: viscida, quorum particulæ ægre a mutuo contactu dimoventur. Cum densitate summa fluiditas perfectissima conjungi potest, in argenti vivi exemplo: camque raritate visciditas, ut in oleo: interque sanguinis elementa, globuli quidem rubri densissimi sunt, sed iidem ad motum obeundum aptissimi. Deinde non oportet coagululum cum densitate confundere: illud enim a globulis vitiose unitis & confluentibus fere nascitur, densitas autem ex globulorum rubrorum aucta copia, adque reliqua sanguinis elementa portione. Coagululum quietis partus est, densitas a motu nascitur.

Vera densitas in sanguine vel totius massæ est, vel globulorum, vel utriusque. Quæcunque sit, cum rubore semper conjungitur; quo lætius enim sanguis rubet, eo major globulorum ad serum circumfluum portio est, & pariter eo firmior cujusque globuli compages. Qui vero sanguis absque densabili placenta carniurum loturam refert, is una debiliter rubet.

Densitas totius massæ est in globulorum numero, adque serum portione. Cum enim, quam serum, ponderosiores sint, eo major etiam sub eodem volumine sanguinis massa erit, quo major totius sanguinis portio globulis constat. Quo major contra feri est portio, eo minus in eo sanguine est ponderis, ruboris, calorisque (z).

Iterum globulos ipsos valde probabile est, alias solidiores esse, mol-

R r 3

liores

(x) Hinc puerperæ pallidulæ per corporis exercitium, usumque aromatum & idoneorum remedium, legitimum ruborem recuperant, aque vi nasturcinorum medicaminum alie cachecticæ femine parem in colore suo emendationem expertæ sunt. SCHWENCKE p. 34. *MISCO de plant. nasturcin.* p. 42.

(y) p. 44. seqq.

(z) SCHWENCKE p. 38. 171. 172.

liores alias, quod jam *Antonii* v. *LEEUVENHOECK* aut inventum fuit (a), aut experimentum. Inde vero aut tenerius, molliusque coagulatum erit, aut densius, robustiusque. In tenera virgine, in hominibus pulmonem debilem natis, in animale multo usu aquæ laurocerasi quasi venenato (b) ejusmodi delicatum sanguinis coagulatum est, rubrum tamen, & lætissimi coloris sed minus cohærens, fluidoque humori proprius.

Denique poterit utraque sanguinis densitas conjungi, nempe & densi globuli esse possunt, & multi: potest etiam utriusque dotis contrarium obtinere. Ita in aucta utraque densitate & major placente ad ferum erit portio, & placenta ipsa firmior solidiorque, inde & totus sanguis in eodem volumine plus habebit ponderis, & placenta seorsim (c). Contra in debilitate chlorotica & feri major portio est, & qui supersunt globuli in mollius, minusque densum coagulatum abeunt, quod aliquando præ levitate sero innatavit (d).

Densitas utraque unde nascatur, est ut inquiramus. In pulmone sanguinem densari, magni viri conjectura fuit (e), quod sanguinem in eo viscere majorem tritum pati crederet: quod in venam angustiorum sanguis de pulmone redux compingatur: quod a destructo pulmone, aut inutili, sanguinis phthisica tenuitas nascatur (f): quod piscium minorem, & minus densam placentam esse persuaderetur: quod sanguis pulmonis efficaciam passus in vena hujus visceris magis (g) undique sibi similis, & florido rubore sit; quod per pulmonem celerius sanguis circumbeat, eodemque tempore omnis totius animalis sanguis circulum obeat, quo per totum corporis ambitum circumfertur.

Adfinis hæc alia theoria est, quæ sanguinem a frigore suscepti per respirationem aeris in pulmone addensari ponit, plurimosque, ab ipso retro *CARTESIO* (h) auctores habet.

Contra utramque hypothesein interim observamus, in ranis, aliisque animalibus pulmone ipso destitutis, & globulos esse, & densabilem sanguinem (i). Deinde omnia ulcera perinde sanguinem dissolvere, neque

(a) *LEEUVENHOECK philof. transact. n. 117.*

(b) *H. LANGRISH physical exper. upon brutes.*

(c) *SCHWANKER p. 38.*

(d) *IDEM p. 174.*

(e) *BOERHAAVE Instit. rei med. n. 100. 207.*

(f) *n. 104. 161. Pralect. T. II. p. 123. 487.*

(g) *n. 204.*

(h) *De format. fet. p. 201.*

(i) *p. 58. &c.*

neque quidquam in pulmonum ulceribus peculiare esse. Demum sanguinem a multo majori frigore minime addensari (*k*), quam quidem vulgo experimur: quæ vero de sanguine venæ pulmonalis prærogativa dicuntur, ea experimentis repugnare.

Alio ergo videtur recurrendum. Massæ quidem sanguinæ densatio obtinetur, quoties plurimi globuli parantur. Oportet adeo eorum materiem, adipem, ferrum, copiose præsto esse: multamque vim circumuentis sanguinis eam materiam, uti diximus (*l*), in globulos figurare. Oportet eas vires vitæ esse, & viscerum imprimis præparationi chyli præfectorum, ut materies globulis parandis apta omnis elaboretur neque, per diarrhoeas crudaque alvi excrementa disperdatur. Aquæ copia minuitur bona & uberiori perspiratione, sudore, expedito per omnia excernicula sanguinis comæatu, viribus iis, quæ non sinant crudas manere particulas, ex quibus globuli parari possint.

Singulæ sanguinis massulæ ut densentur, fere diximus. Si recipere licet, lactis globulos albos (*m*), grandes, & laxos esse, poterunt utique ii globuli pressi, multaque vi per angusta minimorum vasculorum cola acti, aqua, & leviori, aut peregrina materie liberari, ea vero elementa, quæ globulorum propriam naturam constituunt, in propiores contactus urgeri, ut pori minuantur, leviorisque materiei portio decrescat, densiorque superverit. Ita lactis, chylive pondus specificum augebitur (*n*) ut sero primo, deinde cruori æquale fiat. Neque dubium est, globosam figuram facere, ut ponderosioris materiei in dato volumine plus sit, quam ulla in alia figura esse potest.

Et si nunc naturæ arcanas fabricas utique minime penitus perspicimus, tamen indubitatum est, muscutorum diligentem usum, corporisque multam exercitationem in homine, inque ipsis animalibus adipis & aquæ portionem minuere, globulorum vero copiam augere, sanguinemque rubrum reddere densumque: febrem denique (*o*), quæ & ipsa auctus cordis labor est, pene subito coaguli duritatem augere, & aquæ portionem minuere, inque vivi hominis aneurysmate sanguinem eodem ordine densari eo magis, quo cordis vires potentiores experitur, ut intima arteriæ mollia coagula teneant,

(*k*) L. VIII. de respir.

(*l*) p. 309 310.

(*m*) Conf. p. 52.

(*n*) Lac ad serum est uti 567 & 568. ad 569. TABOR *emercit.* p. 64.

(*o*) p. 43. 44.

teneant, laminæ parietes vestiant facci, lubricæ intus, extus duriores (o^o); quæ ipsa maximo argumento est, veras nos addensationis causas proposuisse. Nihil enim febris ad densandum sanguinem conferre potest, præter motum cordis auctum, & aquæ diminutam portionem. Deinde contraria horum, sanguinem laxum, aquosum, tenuem generare, otium nempe, somnum, refrigerantia medicamina, & quæcunque cordis irritationem, pulsuumque robur & numerum minuunt. Adparebit utriusque obpositæ causæ efficacia, si debilis virginis aqueum sanguinem & decolorem, cum robusti agricolæ densabili cruore comparaveris. Cæterum, perinde ut fluiditas, ita densitas quamdam in motu sanguinis mediocritatem postulat. Quies sanguinem quidem cogit, sed laxæ. Motus mediocris fluiditatem reddit, major addensat, iterum major resolvit.

Seri sanguinis densatio ab iisdem causis pendet, & a febre etiam magis, quam gruni densitas (p), subito augetur. Incertum est unice, num seri elementa globulorum aliave figura sint.

§. XX. Elementorum separatio.

Etsi ornatus hæc humorum tenuiorum a sanguine secessio repetetur, paucis tamen verbis oportet hic monere, de sanguine arterioso decedere plurima, quæ in principio venarum desiderantur, ut omnino, eo certe loco (q), sanguis venosus arterioso crassior sit. Quæ enim de sanguine decedunt, ea pleraque sanguine tenuiora sunt (r) & fluidiora. Ergo de sanguine decedit adeps (s), lympa (t), vapor exhalabilis varius (u), hæc ubique, deinde suo quoque loco peculiaris aliquis humor (x), saliva, urina, vapor perspirans, sudor, sebum, nervus luccus, aut dearticulationum unguentum, & alia id genus. In venulas ergo nascentes cruor quidem omnis transit, nempe globuli rubri: deinde liquor tenuis, in quo ii glo-

(o^o) *Obs. of a Society at Lond.* T. I. p. 346. Simplex concussio etiam effusum ex vasibus sanguinem addensat.

(p) p. 126. 27.

(q) *Fizx de liene* p. 112.

(r) Hinc sanguinem in minimis vasculis discurrere & depravari scripsit E. HOAD-
VEY *ex respiratione* p. 61.

(s) *L. I.* p. 36.

(t) *L. II.* p. 108. seq.

(u) p. 102. ad 108.

(x) p. 58. ad 101.

globuli moventur. Non ideo universus venosus sanguis arterioso crassior erit. Nam paulo post, quam ex arteriis venulæ ortæ sunt, remiscetur in eas adeps (y), vapor exhalans cellularum (z), vapor cavearum grandiorum (a), lympa (b) forte de valvulis vasculis, humor de aere in cutem, in pulmonem refumtus, humor de cibis reformatus, alii forte minus noti liquores, ut denuo incertum sit, num omnino sanguis majorum venarum arterioso crassior sit, tenuiorve.

§. XXI. Visciditas.

Tardioris motus aliquæ procul dubio adfectiones sunt, uti celerioris fluenti. Tardiozem autem aliquanto sanguinis arteriosi motum in minimis esse, æquum est creditu (c). Quomodo inde adtractio particularum sanguinis augeatur (d), non repetimus, unice tacturi, humores in arteriarum finibus ad visciditatem disponi, adtractioe eorum elementorum, quæ motus progressivus divellebat. Sed eam visciditatem demum plena quiete perfici, & humoris tenuioris reformatioe, quo amisso reliqua portio crassior superet. Plerique vero humores humani aliquanto aqua viscidiores sunt, etiam urina (e) & saliva (f).

S E C T I O I V.

Motus sanguinis per venas reducitur.

§. I. Motus sanguinis per venas progressivus.

Similis fere venosi sanguinis contemplatio erit ejus, qua arteriosi cruoris motum consideravimus, neque natura majoris arterias, quam venas fecit,

(y) L I p. 40. (z) L II. p. 157. (a) p. 152.

(b) Addend. ad T. I. p. 518.

(c) L V. p. 152.

(d) L V. Sect. III. n. 6.

(e) SAUVAGES ad HALLES *hamoflas*. p. 43. Vis adhærens urinæ ad aquam quadrupla est.

(f) Octupla ad aquam ibid.

fecit, etsi nuperi medici illarum phaenomena fere unice, harum vix obiter exposuerunt, haec veterum penitus contrarii, qui venarum historiam arteriosae praetulerant. Est autem in venis, periunde ut in arteriis, motus, quo sanguis a minimis & nascentibus venulis ad cor revehitur; quem *progressivum* vocant, est sua in venis lateralis pressio, sunt utriusque sui effectus. Brevioribus tamen verbis licebit hanc partem motus sanguinis describere, quod plurima in venis & arteriis aut similia, aut perfecte opposita sint, neque repetitione indigeant.

§. II *Motus sanguinis in minimis venulis.*

Uti arteriosi sanguinis motus a corde incipit, ita venosi historiam a radiculis venosis orditur. Eae, quam arteriosae, notiores sunt, & oculo armato facile, tutoque considerari possunt. Quas ego vidi, eae in mesenterio recte faciebant, olim jam notum (*g*), acutangulum, venularum varie inplexarum, quarum principia ex arteriis continuata, eo quidem loco, nunquam vidi, sed in caudis piscium accuratius & ego conspexi (*h*), & clari, quos excitavi, viri (*i*). Eae venulae adeo tenues sunt, ut membranae evanescant, globulique in corollae precariae speciem emineant (*k*). Has venulas *minimas* merito voco, quibus minores dari repugnet. Unius (*l*) enim globuli capaces, si paulo angustiores forent, eum globulum, adeoque rubrum sanguinem, penitus excluderent. In iis nunc venis sanguinei globuli celeriter fugiunt, anfractusque vasculorum expedite superant (*m*), etsi se non contingunt, inanique spatio separari videntur (*n*).

Celeritas plerumque eadem fere adparet, quae in majoribus venarum truncis (*o*), aliquanto minor quam in arteriis (*p*), ut tamen haec minora vasa frequen-

(*g*) A. de HUYDE l. c. p. 8.

(*h*) L. III. p. 240. *Second Mem. sur le mouve. du sang* Exp. 59. 62. 63. 68.

(*i*) L. III. p. 237 seqq.

(*k*) Exp. 124.

(*l*) *Second Memoir.* l. c. & exp. 119. 120. 122. 125. 126. 127. 128. 132. 138. 143. 145.

(*m*) l. c. Exp. 119. 120. 122. 124. 125. 126. 127. 128. 132. 138. 143. 144.

(*n*) Exp. 121. 124. 127. 128. 132. 142.

(*o*) Exp. 119. 121. Aliquanto minor Exp. 121. & *Prem. Mem.* p. 82. Aliquanto celerior Exp. 133.

(*p*) Exp. 115. 117. 118. 121. 125. 128. 134. 136. *Aequa celeritate* Exp. 115. 120. 121. 124.

frequentius prima quiescant (*q*), & dissipatis globulis evanescant (*r*). Non defunt tamen experimenta, in quibus diuturnior minimorum vasculorum quam grandium, motus fuit (*s*), & aliquanto celerior. Sed casui hanc prærogativam tribuerim: uti certo ad casum ea pertinet, qua nonnunquam venosi sanguinis celeritas arteriosam superat (*t*), & quæ bono feni, *Antonio* v. *LEEUVENHOECK* olim imposuit, ut sanguinem venosum arterioso perinde celerius fluere scripsit (*u*), uti nonnunquam constantius fluit (*x*).

§. III. In venis plurium globulorum.

Aliquæ plurium globulorum venæ ex ipsis arteriis oriuntur (*y*), & *LEEUVENHOECKIO* (*z*), & aliis claris viris (*a*). Aliæ nascuntur ex confluxu (*b*) venularum unius globuli, quæ venam duorum globulorum, inde plurium constituunt. Ex minimis venulis sanguis in istas confluit (*c*), & ex istis in venas majores (*d*), quarum adeo grande lumen est, ut plures ordines globulorum eas perfluant, quam quidem numerare facile sit. In his nunc venis globuli, frigidis certe in animalibus, secundum lineas inter se (*e*) & axi parallelas feruntur, aliquanto, quam in arteriis (*f*) lentius: priusque certe plerumque fluere cessant (*g*).

Velocitas globulorum secundum axin fluentium aliquanto major est (*h*). In calcaria (*i*), & in flexiones venarum (*k*), globuli impingunt, sed mol-

S s 2

liter

- (*q*) Exp. 128. 132.
 (*r*) Exp. 126.
 (*s*) Exp. 122. 125. 126.
 (*t*) Exp. 126.
 (*u*) *Phil. Transf.* n. 319. *Velocem viderat in continuas. arcum. nator.* p. 131. &c.
 (*x*) Exp. 126.
 (*y*) *L.* III. p. 24c.
 (*z*) *Ibid.* p. 237.
 (*a*) *Ibid.* p. 138.
 (*b*) *Second. Memoire* Exp. 134.
 (*c*) Exp. 143.
 (*d*) Exp. 127. 137. 139. 145.
 (*e*) *Conf. prem. Memoir.* p. 86. *MALPIGHI postb.* p. 92.
 (*f*) Vide n. 2.
 (*g*) Exp. 116. 119. 122.
 (*h*) Exp. 134. Sic habet *MALPIGHIUS posthum.* p. 92. & *Petrus v. MUSSCHENBROECK* *Essays de phys.* p. 392.
 (*i*) Exp. 131.
 (*k*) Exp. 126.

liter : inter se invicem collidi non vidi , neque valde ad parietes fricari (*l*). Ita ad truncos maximos tendunt , quorum nullæ peculiare sunt adfectiones , & quorum phænomena dudum exposui (*m*).

§. IV. *Motus venosi acceleratio.*

Uti perpetuo aliquid motui sanguinis arteriosi decedit , ita venosi reditus continuo acceleratur. Multæ vero hujus accelerationis causæ sunt , a quibus oportet eas separare , quæ non veræ , ex aliqua hypothefi additæ fuerunt.

Prima , quam removemus , cor est. Et si enim longe maximam partem omnis motus animalis a corde unice repeto (*n*) , neque venosum sanguinem alia a causâ credo potentius moveri (*o*) , non tamen credo , a contracto corde in suo motu accelerari. Credidit se vidisse *Antonius* v. *LEEUWENHOEK* (*p*) & Ill. nuper experimentorum physicorum auctor *Stephanus HALLES* (*q*). Verum ego (*r*) , tot in experimentis , nihil unquam vel in minoribus venis , vel in majoribus simile vidi , & Cl. virorum testimonia ad vitiosas turbationes motus sanguinis refero , qui post lentum , nullumve motum , restitutis animalculi viribus , recuperato impetu in circulum nonnunquam agitur (*s*). Verum ejusmodi phænomena rariora sunt , neque ad unumquemque pulsuum redeunt , neque inter legitimas motus causas numerari debent.

Sed neque venarum vis contractilis multum potest , etiam si multum ipsi tribuerunt clari viri (*t*) , qui ligatas etiam venas depleri , neque adeo ab arteriosi motus successione per venas sanguinem moveri , scripserunt. Et si enim non penitus nulla est venarum vis contractilis , quam in derivatione demonstrabimus hætenus veram , ut venæ utique elatere , fibræ animalis

(*l*) Exp. 125.

(*m*) L. III. Sect. I. tot.

(*n*) L. IV. p. 218. seqq.

(*o*) p. 477. Adde valde simplex experimentum. In deliquio nempe animi , sive cordis quiete , sanguis etiam de vena incisa fluere desinit G. WATTS de *recussione* p. 21.

(*p*) *Philos. Transact.* n. 319. v. *UFFENBACH reifen* T. III. p. 350.

(*q*) *Hemastatiki* p. 69.

(*r*) *Second Mémoire* Exp. 121. 130. 132. tum *Ant. de HEYDE exp. 6.* *George ADAMS* l. c. p. 45. *J. Aïb. BORELLUS de motu anim.* L. II. *prop. 31.* *Cl. DELIUS fränk ann.* T. I. p. 21.

(*s*) *Premier Mémoire* p. 48. *Second Mem.* exp. 175.

(*t*) *MALOUIN du mouvem. us des solides & des fluides* p. 54. *conf. L. II. p. 126.*

(*u*) L. II. p. 124.

mali etiam non musculosæ innato, sua distentione resistent, sanguinisque pressionem coerceant, lentum tamen & a musculosarum fibrarum efficacia multum diversum incrementum velocitatis est, quod inde sperari possit. Nam & absque conspicuis musculosis fibris (*u*) venas esse ostendimus, & absque irritabili natura (*x*), inque vivorum animalium iucisionibus, neque venas contrahi (*y*) vidimus, neque incisis venis vulnera dilatari (*z*), quæ tamen dissectarum fibrarum retractio etiam a debili vi contractili expectari possit.

Non penitus negavero, aliquando fieri posse, ut sanguis per venas eo celerius redeat, quod in spatium inane fere rapiatur (*a*). Deinde sanguinem in auriculam dextram, tanquam in vacuum castellum appropere, ne id quidem videtur absque specie veri dici. Quando enim auricula nunc maxime inanita se remittit, non dubium est, quin facilius in auriculam inane, quam in plenam, proximæ venæ cavæ suum sanguinem effundant. Sæpe tamen vidi, revinctis venis, atque adeo hac in auriculam depletionem impedita, sanguinem venosum tamen ad cor redire (*b*).

§. V. Accelerationis sanguinis in venis causæ veræ.

A venarum figura conica.

Præcipua procul dubio est, quæ eadem in arteriis sanguinem potentissime retardat (*c*), venarum nempe sanguinis in vas continuo angustius confluxus. Cum enim venæ perinde (*d*) ea lege fabricentur, quæ lumina conjuncta ramorum trunci lumine majora fecit, & cum ea lex perinde ad minora vasa continuetur, adparet systema venosum pro cono haberi posse, cujus amplissimum labrum in omnium extremarum venarum corporis animalis universitate, angustissimus exitus in venis cavis est. Nunc per eadem hydraulica (*e*) principia, cum multi ramorum globuli unicum in trun-

S 3

co

(*x*) *Second Mem. sur les part. sens. & irrit.* p. 176. Etsi enim a venenis acidis contrahuntur, ea tamen experimenta ad animati corporis phænomena male transferuntur.

(*y*) *Second Mem. sur le mouv. du sang* Exp. 110. 111. 116. 225.

(*z*) Exp. 180. & possunt huc referri experimenta 156. & 191. etsi non discretis vesicis addidi, rimam non fuisse auctam.

(*a*) RUDJOKER de regressu sanguinis per venas mechanico.

(*b*) *Second Mem. Exp.* 110. 111. 112. &c.

(*c*) *Scét. I.* p. 176.

(*d*) *L. II.* p. 123.

(*e*) BERNOLLI *Hydrodynamic.* p. 112.

co globulum urgeant, tanto major in trunco velocitas nascetur, reliquis iisdem manentibus, quanto majus ramorum lumen, majorve in globulis ramorum numerus est, cum lumine, numeroque globulorum trunci comparatus. Ita in hydraulicis notum est, contracto fluminis alveo celeritatem augeri (*f*), dum vires moventes sufficiant. Neque in corpore animato experimenta dissentiunt (*g*) quæ in ordinato naturæ more sanguinem celerius in trunco, quam in ramis, moveri ostendunt, inque trunci parte angusta celerius, quam in latiori (*h*). Ejusmodi vero hanc accelerationem esse æquum est creditum, ut in primis venis minimis unius globuli sanguis aliquanto lentus, quam in proximè majori trunculo fluat, in majoribus iterum truncis major velocitas sit, quam quidem in venis mediocribus (*i*).

§. VI. *Causæ auxiliares.*

Musculi.

Hæc procul dubio potissima causa est, quæ venosi sanguinis motum ita adjuvat, ut absque ea minimis potissimum in vasis integer continuari nequeat, & videtur omnino Creatoris sapientia ita fines rerum temperasse, ut corporis exercitatio tamquam auxillaris cordis potentia addita sit, qua destitutum cor solum suo muncie ægrius fungatur. Sola quies animalium hibernantium sanguinis motum ita frangit, ut neque cordis pulsus sensibus nostris se offerat (*k*), neque calorem porro producat (*l*).

Hinc in hominibus fellulariis, litteratisque viris & regnorum rectoribus frequens hypochondriacus morbus (*m*), neque raræ hæmorrhoides (*n*), cum sanguis in vena portarum stagnet. Hinc ab exercitationis defectu œdemata, & hydrops. Inde nimia obesitas hominum residuum (*p*), & animal-

(*f*) GRAVEZANDE *Elem. physc. matbem.* p. 487. J. de GORTER *de perspir.* c. 8.

(*g*) *Second. Memoire Exp.* 125. conf. MORGAN *mechast. principl.* p. 78. *Prop.* 6. BUTLER *de venasist.* p. 11. SCHWENKE p. 29.

(*h*) *Obs.* 126.

(*i*) SENAC T. II. p. 175. conf. *phænomenon in phil. transf.* n. 460.

(*k*) Conf. L. IV. p. 417. HALLER *Gefchichte der thieren* p. 86. de mele HAM VRI apud BIRCH T. IV. p. 537.

(*l*) L. VI. p. 298. 299.

(*m*) *Præcl. in Boerb. Inst.* T. III. p. 427.

(*n*) *Ib' d.* p. 547. STAHL *von der guldnen ader* p. 110.

(*p*) *Præcl. in Boerb. Instit.* T. III. p. 498. & hujus operis L. I. p. 39.

malium, quæ corpus suum exercere prohibentur. Hæc vitia omnia ad impeditum sanguinis venosi motum pertinent. Fuit, cui ne ex vena quidem sanguis fluebat, nisi corpus exercuisset (q). A solo motu brachii sanguinis saltus altior profilit (r).

Non unica ratione motus musculorum sanguinis venosi reditum promovet. Primam exposuimus (s), qua venæ medios inter musculos posita, a tumebus musculis manifesto comprimuntur & inaniuntur. Ita, dum trunci majores celerius deplentur, sequitur ex minoribus ramis proximus sanguis, & expedita in spatia succedit, ex ea fere ratione, quæ in derivatione locum habet. Per easdem causas, depletis ex corporis exercitatione venis rubris, vapor & adeps ex minutioribus vasis & cellulis in venas inanitas refumitur, uti hydropicæ aquæ post purgantium medicamentorum actionem in rubras venas redeunt. Certum enim est, etiam per experimenta (t), sanguinem vasorum majorum nimis plenorum sanguini ex minutis radiculis redituro resistere, eumque repellere.

Aliud, nihilo inertius exercitati corporis commodum est, quod cor ad contractionem vehementius, & potentius sollicitetur. Quando enim muscoli turgent venas comprimunt, plus utique sanguinis in dato tempore ad venam cavam venit, plus adeo est stimuli, qui cor dextrum sollicitet, frequentius ergo & majori vi idem contrahitur, plusque sanguinis in pulmones submittit. Nam post magnos corporis motus & in homine, & in animalibus, sanguis in venam cavam & dextram auriculam congestus reperitur (u). Inde animal moribundum, cum frigida adpersum se concuteret, ad vitam rediit (x).

Cum venis majoribus etiam cor majus est (y), cum parvis parvum. Sed cor majus est animalibus ferocibus (z), & athleticis (a), domesticis (b) & debilibus minus, ut alias exposui.

Si

(q) *Eph. Nat. Cur. Dec. II. ann. 2. obs. 154.*(r) *Dionis cours d'oper. p. 459.*(s) *L. III. p. 205. seqq.*(t) *Second Mem. sur le mouv. du sang Exp. 137. 145.*(u) *SENAC T. II. p. 277.*(x) *KAAUW impet. fac. n. 455.*(y) *SCHWENKE p. 22.*(z) *ROBINSON of food and discharges p. 101. 102. 104. etiam eadem ratione addita.*(a) *p. 117. 118. 119.*(b) *Feli domesticæ quam feræ minus de BUFFON *histoire naturelle* T. II. p. 29. Huc referrem venarum brachii, quæ evanuerant, per excitatam naturam electricam substitutionem, & auctum artus ambitum DESHAIS de *kenpieg.**

Si vero ex aucto sanguinis in venas cavas confluxu, plus cruoris, in dato tempore, in pulmonem venit, fumemus interim ex iis, quæ alibi rectius demonstrabuntur (c), ad copiam sanguinis pulmonibus inmissi respirationis etiam frequentiam, atque ipsam pulmonis in quavis respiratione dilatationem augeri. Ipsam anhelationem hominum, qui corpus exercent, interim excitasse suffecerit, nihil enim ea est, præter vehementiorem inspirationem, & celeriozem. Sed inspiratio vehementior expirationem sibi respondentem utique postulat, nisi velis pulmonem sanguine plenum disrumpi. Celerior ergo etiam ex compresso pectore sanguinis ad cor sinistrum refluxus erit (d), celerius idem contrahetur (e) & celerius sanguinis penus in aortam, adeoque in totum corpus animatum redit. Non potest dissimulari, nimis exercitati corporis motum hæcenus circuitum sanguinis, iterque venosi sanguinis turbare, quod refluxum sanguinis excitet, quem ornatus oportebit demonstrare, quod parum nota res sit, & in controversiam venerit (f).

§. VII. Derivationis effectus.

Inter potentissimas causas esse, quæ sanguinis venosi motum expediunt, jam ad arteriarum historiam docui (g). In venis autem potius evidentior est efficacia. Incredibile est, quanta rapiditate sanguis venosus se in incisæ venæ vulnus (h), aut, si cor refeceris, in præcisos venæ cavæ (i) fines conjiciat. Hujus derivationis tanta vis est, ut contra ponderis resistantiam (k), contra legitimum iter (l), sanguis undique ab omnibus venis, in locum laxatum quocunque sub angulo (m) apertis, aut per alios ramos cum eo consentientibus, se in vulnus conjiciat, maximoque cum impetu de rima venæ effluat. Ea nova celeritas nascitur, siue sanguis legitimo motu hæcenus ad cor redierit (n), ut unice a vi derivationis acceleretur, siue languidius

(c) L. VIII.

(d) L. IV. p. 470. 471.

(e) Ibid. p. 492.

(f) Vide p. 310. seqq.

(g) p. 214. seqq.

(h) *Second Mémoire* p. 300.

(i) Ibid. Exp. 120.

(k) p. 301. Exp. 192.

(l) Ibid. Exp. 150. 151. 152. 153. 154. 154^r. 155. &c. *Ann. de HEDDE de Sang.*

miss. p. 2.

(m) Exp. 167. 177.

(n) Exp. 153. 163. 166. 180.

guldus & præter naturæ legem nunc fluxerit (o), sive denique jam amisso motu (p) quieverit: nascitur denique etiam corde evulso (q), aut præcisif ligatiffve magnis arteriarum truncis (r), quando in toto corpore animalis nulla porro potentia fupereft, quæ fanguinem emoveat. Ex ea celeritate & coagula diffipantur (s), & in arterias venæ incifæ focias (t) fanguis etiam ab iis arteriis averfus (u) violentius convertitur. Etfi nunc ea derivationis vis a medica potius manu, quam a naturæ confilio fere nascitur, non tamen ignoranda fuit, cum plurima animati corporis phænomena ex ea lege unice explicantur. Huc enim pertinet omnis humorum conflufus ad eas partes, de quibus refiftentiam fubtraximus, pediluviorum, emollientium cataplafmatum.

Huc fubitæ fanguinis conversiones ad abdomen, de quo incumbens aquarum pondus chirurgica acus removit. Huc animi deliquia, ex quacunqve majori evacuatione nata, ad cujus fedem fanguinis de ipfo corde refugit. Etiam ideo hanc de effectu incifæ venæ paginam addidi, quod tota hæc res in plurimis, in gallia maxime libris agitata, etiam a clariffimis viris ad examen revocata fuerit (x). Hactenus tamen per experimenta noftra certum videtur (y), utiqve ad fedem vulneris vicinarum venarum fanguinem, nova cum celeritate (z) conflumere, & arterias ad eundem artum fanguinem ducentes nova cum velocitate (a) fanguinem abducere, atque adeo ab aliis remotioribus venis & arteriis fanguinem ad fedem vulneris abduci, quod *revelli* vocant, nifi valvulæ impediverint (b), & denique in tota venarum & fanguinis univerfitate languidum aut fuppreffum motum renafci (c). Non ideo oportet diffiteri, & continuo, poftquam vena deligata fuerit, hanc

(o) Exp. 161. *Ant. de HYDRE* l. c.

(p) Exp. 154^a. 155. 159. 160. 151. 167. 170. 177. 178. *REMUS* p. 61.

(q) Exp. 149. 150.

(r) Exp. 168. 169. 191. 192. 193.

(s) l. c. p. 301. Exp. 151. 155.

(t) Exp. 163. 164. 173. 178. 179. 181. 181. 183. 184. 186. 187. 189. 191. 193.

(u) Exp. 163. 171. 178. 181. 183. 184. 186. 187. 189. 191. 193.

(x) *Premier Memoire fur le mæcu. du fang* Sect. V.

(y) *Ibid.* & *Second. Memoire* p. 300 feqq.

(z) p. 300. *Idem* ut in tubis inanimatis fiat, lege apud *HALLERUM* *læd.* p. 129.

(a) p. 301. 302.

(b) p. 301. &c.

(c) p. 300. feqq.

hanc venæ sectionis efficaciam cessare, & derivationem denique pariter atque revulsionem non oportere ad nimis distantia vasa extendi (c*), quæ utique parum, ab ea quidem causa, patiuntur.

Alii incisæ venæ effectus non sunt hujus loci, rubrorum nempe globulorum diminuta abundantia, atque adeo aquæ & tenuiorum humorum aucta in massa sanguinis portio (d): deinde diminuta resistentia, quæ vas minoribus se evacuaturis opponit (e), hinc major circuitus libertas. Si ad cordis vires retuleris, inuenies a venæ sectione & augeri posse & minui. Stimulus quidem subtrahitur, ut celeriter, ex magno vase inciso (f), & minuatur cordis celeritas, & demum supprimatur: qui inprimis magnæ & Galenicæ sanguinis missionis effectus est (g), & deliquium animi vocatur. Contra si cordis vires in plethora promovendo humorum ponderi impares fuerint, eadem sanguinis missio subtracta resistentia (h) potest æquilibrium, & expeditam adeo circulationem restituere, etsi celeritatem cordis minuit, cum obstaculum subtrahat: ab omni enim obstaculo cordis motus acceleratur, qui a stimuli præsentia continuatur (i). Hic autem fere minoris missionis sanguinis effectus est (k).

§. VIII. *Causæ motum sanguinis venosi mutantcs.*

Respiratio.

Hic causas exponere oportet, quæ motum sanguinis venosi partim adjuvant, partim morantur, neque adeo inter auxiliares causas recte referuntur, neque inter eas, quæ sanguinis venosi motum retardant. Earum causarum illustrior, forte & efficacior, est respiratio. Adjuvare videtur sanguinis circuitum, quod per HOOKII experimentum, aliaque (l) in eundem sensum instituta, utique sanguis in pulmonem inflatum facilius subeat, facilius

(c*) OEDER in propria disj. SENAC *Ess. de phys.* p. 529. Ed. 1736.

(d) L. V. p. 142. 143 Non ignorata BELLINO *de sang. miss.* prop. V. QUESNAY *de la saig ee* p. 15.

(e) *Second. Mém.* p. 264.

(f) *Mém. sur la form. du poulet* T. II. p. 218.

(g) HEUFERMAN *operat.* T. III. p. 266. laudat perinde ejusmodi sanguinis missiones, quæ duas aut tres libras subito subtrahant.

(h) OETINGER *flor. æcon.* T. II. p. 204. 205.

(i) L. IV. p. 410 491.

(k) OETINGER l. c.

(l) *Mém. sur la nat. sens. & irritable* Exp. 476. 478. 482. 492.

facilius etiam circulum per pulmonem absolvat, celeriusque in sinistram ventricularem redeat. Ita sæpe, & in vivis animalibus, inflato pulmone vidi, & in mortuo pulmone, quem minister inflabat, dum interim per siphonem liquorem tenuem, colore tamen aliquo saturato tinctum, in venam cavam impellebam. Is enim liquor longe facillime per pulmonem, vehementer distentum, & in sinistram ventricularem, & in asperam arteriam transit. Hactenus adeo inspiratio pulmonem aperit sanguini, & expedit, absque ea tutum immeabilem. Sed ea contemplatio alium locum inveniet. Nuperiore hic oportet respirationis efficaciam detegere, quæ pulsus venosum, sed cum respiratione connexum, producit.

Prodierat anno 1750 J. *Danielis* SCHLICHTING libellus (*m*); quo cerebri alternum motum contra BOERHAAVIUM, & contra *Sophistas*, vir Cl. experimento defendebat. Admiratus Clari viri confidentiam, quam non poteram cum indubitata duræ membranæ cerebri ad cranium adhæsiōne conciliare, per experimenta me dubio solvere sum conatus. Ea annis 1751. 1752 & 1753. institui, anni vero 1752 mense Aprilis in conventu societatis regię prælegi (*n*), & circa ejus anni initia cum amicis gallis in litteris meis (*o*) communicavi. Eadem experimenta anno 1753 a Cl. WALSDORFIO mense Martio (*p*), & eodem tempore in *Tomo II. Commentariorum Göttingensium* edita fuerunt, atque in Acad. Suevicæ Commentariis suecice recusa (*p**), inter Commentarios autem Academiæ Parisinæ ad annum demum 1753 recensæ sunt (*q*).

Minute hæc recolo, quia fere sub eadem tempora Cl. *Franciscus* LAMURE similia hactenus experimenta fecit, quæ ex viri Cl. verbis anni 1751 vernis mensibus incepta (*r*), deinde interrupta, annoque 1752 repetita (*s*), ejus anni mense angusto, ad Academiam R. *Scient. Gallicam* missa sunt, quo tempore & Ill. vir. *Ren. Antonius* FERCHAUD de REAUMUR mea experimenta dudum acceperat (*t*), & dudum a Cl. de SAUVAGES communi-

T t 2

cata

(*m*) Inter *Mémoires des Savans étrangers présentés à l'Académie* T. I.(*n*) Inter cujus commentarios existat T. II.(*o*) Ad D. de SAUVAGES die 10. Dec. 1751. ad D. de REAUMUR die 26. Jan. 1752.(*p*) Diss. quæ experimenta circa motum cerebri, cerebelli, duræ matris & venarum in vivis animalibus instituta Götting. 1752.(*p**) *Svenska Vetenskaps Acad. handlingar* 1753. *Tvimestr.* I. & II.(*q*) *Histoire* l. 136.(*r*) Februar. 1751. tria experimenta.(*s*) Ad mensem Maii 1752 reliqua.(*t*) Missa 26 Januar. 1752, ad quæ respondit 9 aug. 1752.

cata habuerat *Franciscus LAMURE*. Cum anni tamen 1749 commentariis ea experimenta prodierunt anno 1753 æstivis mensibus, ut necesse mihi videretur (u), plagii suspicionem declinare, cum ostenderem & nihil de Cl. viri experimentis me rescivisse, & mea ipsi cognita fuisse (x), & priora mea publicata fuisse. Non æqua certe epistola (y) vir Cl. non se tuitus est, neque enim erat necesse, quem nemo accusaverat, & studiosissime conviceram, non accusari; sed in me nunquam à me intentatam accusationem retorfit, nihil tota in re meum esse, præter expositionem (z), aliena experimenta, alienam phænomeni explicationem. Iniquissime omnino, tot post meas vivorum animalium, eo jam tempore editas incisiones, pro alienorum experimentorum notario me habet, & etiam iniquius me accusamet vir acris, quod mea pericula dudum, & prius ipsi innotuerant, quam ederet quidquam. Deinde adparebit continuo, etiam si diversa utrius sit interpretatio, & meam tamen veram esse, & LAMURIANAM, quam minime ignoravi; multo vero numerosiora experimenta me fecisse, multo plures causas (a) motus venosi me detexisse, inque aliis quam Vir Cl. venis (b) multa vidisse, ut a natura fiunt, quæ Cl. vir non recte vidit (c).

Præcipuis tamen in rerum capitibus utique consentimus, eademque phænomena vidimus: quæ unice sæpius repetiit, plura vidi, edidi prior.

§. IX. *Pulsus venosus qui a respiratione fit.*

Ergo si vivo animali, non nimis debilitato, cranium aperueris, aut trepano aut unco, duramque membranam detexeris, & digito a cranio depre-

(u) Ideo necesse visum, quia Cl. LAMUREI libellus commentariis anni 1749 adjectus poterat videri dudum ante mea, ann. 1752 demum edita, scriptus missusque fuisse. Æquus utique lector præfixum a LAMURIO mens augusti ad idem diem 1752 legere poterat, sed multi iudices sedent, qui etiam amant causam invenire, cur condeant.

(x) Per epistolam Cl. de SAUVAGES datam *I Mart.* 1752.

(y) *Lettre à M. d'Asmon* &c. Lyon 1756. 8.

(z) p. 9. 13. 14. 27.

(a) Addidi nempe actionem diaphragmatis, & auriculæ dextræ.

(b) Non vidit in venis brachii Vir Cl.

(c) Pulsum finitum cerebri male adfirmat vir Cl. p. 547. Non recte etiam jugulares venas animal sopire scribit, si ligentur p. 543. 544. Neque spatium inter duas meninges est, & vix respirationis in cerebrum effectus demonstrari potest, nisi duram matrem a cranio deprefferis: vide monumentum etiam CALDANUM p. 291.

depresseris (*d*), videbis ad singulas inspirationes subsidere cerebrum (*e*), aut solum (*f*), aut cum suis involucriis (*g*), & cerebellum (*h*), foque a cranio removere, & deorsum quasi resorbunt recipere. Vicissim in expiratione idem cerebrum surgere (*i*), cranio se admovere, digitum impositum repellere (*k*),

Deinde, per experimenta mea, si pectus (*l*), aut abdomen (*m*) ; aut collum (*n*), aut brachia (*o*) animalis aperueris, venas grandiores cavam superiorem, inferiorem, jugulares, subclavas (*p*), brachiales, mammariamve (*q*) nudaveris, videbis perinde, dum animal inspirat, sanguinem undique ad cor redire, venisque, quas nominavi, a corde recedere, etiam ad aliquot lineas, depleri, pallescere, explanari, exsanguis fieri. In expiratione vero, quæ proxima sequitur, easdem venas sanguine a corde rejecto turgere, cæruleas, cylindricasque fieri.

Magni ergo trunci venosi capitis, colli, pectoris, abdominis, brachii (*r*) ejusmodi motu agitantur, in vivis animalibus, ut per expirationem sanguine aut retento, aut a corde refluxo turgescant, per inspirationem remisso ad cor sanguine eadem depleantur : hinc per inspirationem, recedente de cerebri magnis vasis sanguine, cerebrum subsidet, idemque eo sanguine per expirationem retento, & reduce intumescit & mole crescit (*). In vchemen-

T 3 tiori

(*d*) Alioquin non adparet SCHLICHTING l. c. p. 116. *Second mémoire sur les parties sensibles & irritables* exp. 73. 79. 80. 81. 83. 87. 88. 89. WALSDORF exp. 4. 6. 7. 9. 10. 11. 13. 15. 17.

(*e*) l. c. Exp. 71. 74. 75. 79. 80. 81. 85. 87. 83. 89. 92. 101. WALSDORF exp. 1. 2. 5. 6. 10. 17. CALDAN p. 283. TOSSETTI Let. II. obs. 2. §. LAMURE p. 512.

(*f*) Exp. 73. 80. 82. 82. 95. WALSDORF exp. 1. 6. 7. 8. 9. 12. 13. 14. 15. SPROGEL exp. 31.

(*g*) Exp. 73. 74. 75. 79. 80. 82. 85. 87. 88. 89. 92. CALDAN l. c. WALSDORF p. 2. 3. 4.

(*h*) Exp. 93. obscurius, melius WALSDORF exp. 4. 5. & FRANCISCUS LAMURE p. 555.

(*i*) Exp. 73. &c. CALDAN l. c. TOSSETTI l. c. LAMURE l. c.

(*k*) Exp. 73. 75.

(*l*) Exp. 101. 109. 111. WALSDORF exp. 13.

(*m*) Exp. 97. 93. 99. 101. 104. WALSDORF exp. 5. p. 51. exp. 6. p. 52. & p. 54. LAMURE p. 553.

(*n*) Exp. 100. 106. 105. 107. 108. 111. 116. WALSDORF exp. 8. p. 11. 12. 13. LAMURE p. 553. SPROGEL exp. 53.

(*o*) Exp. 91. 102. 105. 110. 116. EMMETT L. II. p. 15. WALSDORF &c.

(*p*) Exp. 116. 117.

(*q*) Ibid.

(*r*) Addit *Hæmas* LAMURE p. 555. In iis non vidi.

(*r**) *Mém. sur les part. sensibl.* T. IV. Exp. 5.

tiori respiratione omnia evidentius adparent (s). Hæc phænomena in debili (t) animale, aut parum habente sanguinis, aliasve ob causas, quas (u) casus obponit, inque minoribus demum artuum venis (u*) non semper equidem conspicua, satis tamen numerosis in experimentis (x) a me Clarisque viris LAMURE (y) & WALSDORFIO (z), & Ill. BOISSIER (a) & CALDANO (b), & TOSETTO, & Roberto EMBETT, & Cl. van GEUNS (b*) & SCHWARZIO (b**) visa sunt, & ab aliis Cl. viris adoptata (b***), ut dubii de eorum veritate & constantia nihil possit superesse. Neque enim hominem moror (c), qui horum contraria, & venas per inspirationem turgentem vidisse voluit, aut alios, qui cerebri motum pulsationi arteriarum, rei diversissimæ synchronum fecerunt (d).

§. X. Cause phænomenorum.

Non unica nunc hujus phænomeni causa est. Prima quidem, quæ olim SANTORINO (e), absque tamen experimento, eadem etiam mihi, se obtulit, & nuper Ill. Francisco BOISSIER (f) ad idem phænomenon interpretandum adhibita fuit. Nempe per inspirationem via in pulmonem facilius aperitur (g), nascitur ergo derivatio (h), & sanguis venosus undique ad eam sedem confluit, a qua resistit ablati est: confluit ergo per inspirationem sanguis auricularum & cordis in pulmonem, sanguis venarum cavarum in auriculam, sanguis venarum proximarum in venas cavas, deplentur ergo venæ remotiores, cerebri, brachii, abdominis, & inaniuntur.

Contra

- (s) Exp. 87. WALSDORF 15.
 (t) Exp. 74. 82. WALSDORF exp. 21. 13.
 (u) Exp. 76. 77. 78. 81. 83. 84. 85. 86. 91. pro cerebro, deinde exp. 96.
 (u*) Exp. 102. 103. 104. 106.
 (x) Mca sunt 35.
 (y) LAMURIANA in univ. 13.
 (z) WALSDORFIANA, si a meis separaveris, non facile numero, sed non pauca sunt.
 (a) *Pulsus theoria* p. 45. & *de respirat. difficili*.
 (b) *Mém. sur les part. sens.* T. IV. p. 69.
 (b*) Alternam venæ jugularis contractionem vidit quæ sanguinem ad cor pellet de cita p. 16.
 (b**) De vomitu n. 17.
 (b***) Cl. ANDRÉE de irritabil. p. 20.
 (c) RADEVICZKY in *diff. Plage* 1756 edita Sect. III. obs. I.
 (d) *Epiit.* II. p. 32.
 (e) In *obs. anat.* p. 147.
 (f) *De respir. difficili* p. 2. 3.
 (g) *Præf. Verber.* T. II. p. 173. 176. KAAUW *perspir.* n. 150.
 (h) p. 214. seqq.

Contra in expiratione sanguis in pulmones compressos difficiliter recipitur, difficiliter adeo cor dextrum se deplet, stagnat sanguis in venis cavis, in vena jugulari, in cerebro demum toto, atque adeo sinus cerebri, & venæ jugulares intumescunt, quod a minimis vasculis sanguinem accipere pergant, emittere nequeant.

Ad hanc causam altera accedit, quam non monitus per experimenta cognovi (*i*), ornatus vero ad phænomenon interpretandum adhibuit *Franciscus LAMURE* (*k*). In expiratione nempe inprimis thorax contrahitur, comprimuntur pulmones, auriculæ, venæ cavæ, fit refluxus sanguinis in venas cerebri, ex ergo in expiratione turgent, cerebrumque una totum. Hinc pressio, ut ego presseram, thorace (*l*), elisæque vena cava (*m*) perinde cerebrum elevatur.

Dudum, si placeret malignum esse, *J. Adrianus SLEVOGT* (*n*) in tussi cerebri sinus intumescere vidit, emetica (*o*) vero medicamenta, quæ expirationem violentam cient, sanguinem in caput determinare alii *Cl. viri Verum* omnino uberius hæc, cum experimentis conjunxit *Franciscus LAMURE*, & etiam mea experimenta (*p*) non sinunt dubitare, quin veram phænomeni causam aperuerit. Videntur hæc amplius a *Cl. de BORDÉU* diduci, ut etiam pulsus arteriæ a brachio refluxum cum inspiratione, undamque quasi expulsam cum tussi sive expiratione, conjungi narret (*q*).

Facile intelligitur, quoniam hic sermo tendat, expirationem ne npe hæctenus reditui sanguinis venosi resistere, & inter causas retardationis numerari posse. Non tamen oportet immemores nos esse, vehementes expirationes necessario a magnis inspirationibus præcedi, eas sanguinis in pulmonem iter accelerare, atque adeo id detrimentum, quod ab expiratione sanguinis venosi motus patitur, hæctenus ab inspiratione compensari: eo magis, cum exspiratio pulmones evacuet, atque adeo novæ sanguinis undæ aditum in id viscus faciliorem aperiat. Deinde inprimis mente debere retineri, hæc omnia in vivo sanoque homine non tanta esse posse, cum venarum valvulæ refluxum passim impediunt, & in vehemente demum expiratione

(*i*) *Second mem. sur les part. sens. & irrit. Exp. 78.*

(*k*) p. 547. 558. 559. 562. &c.

(*l*) p. 548.

(*m*) p. 551. 552.

(*n*) in *disp. de dura matre.*

(*o*) *G. v. SWIKETEN Comment. T. III, p. 266.*

(*p*) *Second mem Exp. 116. 117.*

(*q*) *Du pouls p. 324.*

ratione obtinere, etiam experimenta demonstrent (r). Subidentiam cerebri omnino duræ membranæ vehemens adhæsiō non permittit, quare nec in experimentis adparet, nisi eam adhæsiōnem violente solveris (s).

Contra neque dissimulasse oportet, etiam inspirationem vehementem sanguinis venosi iter morari. Certum est inspirationis temperamentum, quo sanguinem in pulmonem adlicit; si ultra protenditur, neque exspiratio succedit, neque pulmo depletur, neque sanguis ergo in pulmonem eadem facilitate recipitur, cujus repletæ arteriæ non depleantur. Stat ergo sanguis ante pulmonem, repletur auricula dextra, vena cava, jugularis, venarum demum universitas. Sufflatur rubore facies, & rubescit, & frontis venæ turgent, totumque corpus undique tumet. Periculofus hinc nixus est, & venas in cerebro, & alibi in corpore passim rupisse visus. Hæc interim decerpimus, quæ alias ornatius enarrare præstet, & opus sit.

Alia causa est refluxus sanguinis venosi in septi transversi contractione. Is musculus inspirationis præcipuum organum est, & in ea actione contrahitur, venamque cavam utique stringit, etsi tendinibus undique intercepta, minus valide premitur, quam quidem a carnibus eam tangentibus premeretur (t). Sed constringitur tamen & inanitur, & contra renes deducitur & explanatur. Mechanice hæc fiunt, neque cum pulmonis statu quidquam commune habent: & olim ab aliis Cl. viris observata sunt (u).

§. XI. Venæ cavæ contractio & refluxus inde natus.

Cum hoc inprimis pulmonis statu, alia causa refluxus venosi conjungitur, quam dudum excitavimus (x), & ad vivorum animalium incisiones frequenter adnotavimus. Nempe, quando animal moribundum, aperto pectore, pulmonem compressum habet & inmeabilem, & tamen suo porro robore irritabilis auricula pergit micare, tunc fit, ut ex auricula, in pulmone dextroque corde obstaculum repiente, sanguis in venam cavam (y) utramque,

(r) *Second mem. sur les part. sens. & irritables* exp. 113. 114. 115. *Memoire sur la respiration* exp. 53. 56. 57. 59. 60. 61. 62.

(s) SCHWARTZ de vomitu, in collect. mearum disp. anat. T. I.

(t) *Second Mémoires* p. 113. 114. 115.

(u) SCHWARTZ de vomit.

(x) L. IV p. 401. LAMURE p. 557.

(y) *Second Mem. sur les part. sens. & irrit.* exp. 118. 119. 120. 121. 122. 124. 125. 126. 127. 128.

utramque, earumque etiam ramos (z), longe repellatur & vehementer, & sub ipsum hepar. Similis in venis pulmonalibus refluxus à me observatus alibi describitur (a). Sed etiam hoc vitium a legitimo hominis statu alienum esse videtur.

§. XII. *Anastomosium effectus.*

Etiam hoc naturæ præsidium partim sanguinis per venas motum adjuvat, & partim celeritatem ejus frangit. Adjuvant equidem, & potentius quam in arteriis. In venis enim fere ubique rami, quibus etiam duarum linearum diameter est, truncos vicinos uniunt (b), cum in arteriis hæc anastomoses & rariores sint, & plerumque minorum ramorum.

Si præterea insignissimam facilitatem expenderit, qua in omnibus nostris experimentis sanguis directionem fluenti mutat, adque aliam & aliam sedem tendit, uti quæque expeditior est, & minorem moto sanguini resistentiam obvertit, etiam ob hanc rationem, ab anastomosibus venosum sanguinem magis, quam arteriosum regi consenties.

Denique cum sanguis venosus a ponderè multo magis dirigatur (c), quam quidem arteriosus humor, iterum liquebit, magis varium & mutabile ejus per venas fluentis sanguinis per anastomoses iter esse.

Pone nempe quocunque loco, faciliorem sanguinis venosi motum, sive a vulnere, sive a depleto abdomine venam cavam liberante, sive ab inflato pulmone, sive a situ depresso & inclinato faciei, sive a balneo, sive ab alia quacunque causa demum ea facilitas nata fuerit. Eo ergo non per truncum solum venosum eo ducentem, sed ab omnibus aliis vicinis venis, cum eo truncis communicantibus, sanguis confluet, etiam contra nativum venosi cruoris iter, eaque pars corporis venosum sanguinem uberrimum, brevissimo eo tempore recipiet.

Pone contra difficilius aliquo loco iter esse sanguinis venosi, sive a coagulo, sive a compressione, sive ab obstructione visceris, sive a situ altiori, sive a frigore ei parti applicato, sive a quacunque alia causa ea difficultas orta fuerit, per inversam prioris propositionis, & per nostra experimenta, fugiet (d) eam par-

(z) Exp. 118. 128.

(a) L. IV. p. 410.

(b) L. H. p. 134.

(c) *Second Mem. sur le mouv. du sang* p. 339.

(d) *Ibid.* Exp. 111. 123. 134. 182.

partem sanguis venosus, inque vicinas venas, per quancunque-anastomofin, exitum inveniet, donec fedes obstrueta manebit. Ita vidi (e), cum vena cava abdominalis medulla polypofa inferiretur, sanguinem venosum de inferiori corporis parte omnem per minutam venulam, ex iliaca in spermaticam communicantem, viam invenisse, ut ea spermatica non valde infra legitimum cavæ venæ diametrum lata esset. Ita altera vena jugulari ligata, aut utraque, jugulares externæ sanguinem ad cor revehunt, neque caput tumet oculive (f). Cum nunc eæ facultates, & difficultates mille modis aliæ esse possint aliæque, intelligitur, venosum sanguinem certum iter non tenere, sed alio & alio tendere, quacunque viam inveniet expeditiorem. Prono homini sanguis de cerebri sinibus in faciém exiliet, supino sanguis in cerebrum de jugulari vena regurgitabit, feminæ gravidæ sanguis in venis infra iliacarum divisionem morabitur, uterique truncos distendet, inspiranti in collo colligetur & in capite, hisque causis remotis horum fient contraria.

Ab his causis hæcenus sanguinis venosi circuitus adjuvabitur, quod multis etiam venis magnifice obstruētis & compressis, absque magno incommodo vivatur, & jugulari interna canis utraque ligata, & resecta, absque ullo symptomate canis, & in vetusto exemplo (g) supervixerit, & in nostro (h). Hinc etiam fit, ut passim vena ligata, vinculum inter (i) & radicales suas, minime intumescat, neque cor inter & linum inaniatur, quod per communicantes venas sanguis alio feratur. Inde fit etiam, ut cute refrigerata sanguis facillime in vasa profunda se recipiat, periculumque detinet coagulationis, & quæ alia ex facili hac sanguinis in novas vias avocatione continguntur.

Hæcenus tamen circuitui sanguinis, & velocitati venosi cruoris anastomofis obsunt (k), quod contraria sanguinis fluentia sibi obstant, & se morantur, vicissimque suam sibi celeritatem destruant (l), usque dum torrens alter, superato altero solus obtineat (m). Potest autem aliquamdiu sanguis librari (n), & oscillatione alterna ita moveri, ut nihil promoveatur. Iisdem

(e) Opuscul. patholog. obs. 19.

(f) НУСК *desenf. duct. aquosor.* p. 14.

(g) ВІКОН Т. IV. p. 309. *conf.* p. 305.

(h) *Second Mem. sur le mouvo. du sang.* Exp. 113. 114.

(i) *Obs.* 111. &c.

(k) *Ut in arteriis* p. 276.

(l) *Vide venosorum torquentium pugnas* Exp. 137.

(m) *Exp.* 65. 93. 95. 123. 125.

(n) *Exp.* 131. 137. 191. 229. 235. in ramo anastomotico, *conf.* A. de HÆRDE

dem proculdubio anastomosibus (o), licet non solis, sanguinis venosi in motu mira inconstantia debetur, quæ utique reditum in cor mire moratur.

§. XIII. Quæ causæ sanguinem venosum retardent.

Friclio.

Harum causarum aliquæ a venis absunt, arteriis fere propriæ. Huc plures numero, quæ multo in venis, quam in arteriis infrequentiores sunt, etiam quando a profectoris manu seorsum supra naturalem mediocritatem distentæ fuerunt.

Friclio etiam minor est, tum quod celeritate minore sanguis venosus feratur (p), tum quod ampliores pro sanguinis portione sint, quam arteriæ, atque adeo multo plures globuli medium per lumen incedant, pauciores parietes radant (q). Eaque differentia non exigua est, cum venæ fodalibus arteriis plus duplo ampliores esse soleant (r). Solent etiam pro causis minoris frictionis adducere, tum quod sanguis venosus præcedens sanguinem sequentem non moretur, ut qui celerius sequente feratur (s) : tum quod vena quælibet perpetuo eundo amplior reddatur, conique sit similis, cujus basis in corde est, unde iterum fieri persuadentur, ut sanguis venosus continuo minorem in parietes impressionem faciat, quo cordi propior est, proque eadem portione plures globuli inoffensi per liberum lumen fluant (t). Inde credunt fieri, ut nullæ in venis obstructions nascantur. Utramque causam minoris frictionis accuratius oportet examinare.

Sanguinem venosum anteriorem sequenti resistere manifestum est, tum quod continuum per venas fluentum sibi continetur, & manifesto antecedentes columnæ a sequentibus truantur: tum quod ad incisæ venæ vulnus sanguis accelerato motu feratur, unice proculdubio, in venis non contrahilibus, aq̄e morte aut resecto animalis corde, quia anterior unda vulnerique proxima in sedem, de qua resistentia sublata est, exit, locum-

V. v 2. que

(o) Exp. 125. 137.

(p) p. 180.

(q) p. 179.

(r) L. II. p. 133.

(s) BOERHAAVE ad n. 212. 260. 261.

(t) MUSSCHENBROECK *essays de physique* p. 392 *Institut. physic.* p. 326. Ob causam pulsum a venis abesse olim *Gaithelmus COLER de secret.* p. 107.

que facit undis infrequentibus, quarum pressio tanto majorem effectum edit, quanto minorem resistantiam invenit. Sed etiam oculorum testimonio de resistantia constat, quam sanguis truncorum ramorum sanguini opponit (u).

Porro, uti arteriæ non vere conice convergunt (x), ita neque venæ vere conice divergunt. Non tota venarum universitas, cum ea, ad venas cavas comparata, non vertex, sed basis coni sit (y). Non duæ venæ comparatæ cum suo trunco, in quem conveniunt, nam etiam istæ duæ venæ suo trunco potius ampliores sunt (z). Non unica vena, absque ramis considerata. Venæ enim longe absque manifesto ramorum augmento productæ, & ipsæ cylindricæ sunt, & quælibet vena inter duos ramos æque ampla est, tuncque demum amplior redditur, quando a novo ramo aucta est. Verum tunc res redit ad lumen trunci minus lumine ramorum.

Si non vera causa est, neque effectus veri erunt. Venas obstrui certum est, certum est intumescere, & enormiter quidem se ipsis majores reddi, multo, quam in arteriis evidentiùs. Obstructas vidi aliquoties coacto sanguine, qui in polyposas fibrillas coiverat (a). Vidit BONTIUS (b) & repetiit BLANCARDUS (b*), cavam venam materie adiposa plenam, & duplo ampliozem, quam oportebat. Vidi uteri venas omnes obstructas, pene solidas, coacto duroque sanguine plenas.

Sed vulgatissimum est, venas supra modum dilatari, argumento hæcenus obstructas esse, ut acceptum sanguinem nequeant emittere. Intumescunt in utero gravido, in spermaticis (c) vasibus per sarcocelen & varicocelen, in hydropicorum abdomine (d), in scirrhis viscerum (hæc evidenter), in phlegmone denique, magis quam arteriæ (e), & a spasms (f) in morbis chronicis in univèrsum (g). In tumoribus cum periodica sanguini-

(u) *Secund. Mem. Exp.* 137. 145.

(x) *L. II. p. 56.*

(y) *p. 123.*

(z) *ib.*

(a) *Opuscul. patbol. obs.* 19. 20.

(b) *Medic. Ind.*

(b*) *Chirurg. p. 431.*

(c) *In gravida obs. of a Societ. at Edimb. p. 413. 414.*

(d) *SALZMANN mir. abscess. biflor. PEYER de ovar. hydrop.*

(e) *Franciscus de SAUVAGES de pu su p. 27. theor. tumor. p. 14.*

(f) *QUERZANI de fevres p. 211. MATANI de auserjin. p. 110, quorum uterque spasmos accusat.*

(g) *Sanguinem in venis congregant ВОЗРНАДВЕ Prax. Med. T. I. p. 92.*

sanguinis effusione venæ tumidissimæ (g*). In febre tertiana intermittente vena portarum turgidissima (g**). Collari adstricto conjunctiva rubet (g***). In pleuritide rami venæ sine pari varicosi (g****). Eo major vero hujus phænomeni vis est pro demonstranda propositione nostra, quo magis his obstructionibus venarumque tumori anatomofes resistunt.

§ XIV. *Aliæ causæ.*

Ergo de celeritate in minimis venulis superflite demit aliquid frictio, quæ non penitus ad parietes venosus nulla est: demit resistentia sanguinis anterioris, demit etiam pondus. Ostendi per manifestissima experimenta (h), in venis sanguinem adeo potenter a sua gravitate regi, ut penitus cesset ad cor redire, inverfoque fluente versus suas radículas relabatur, quam primum ita animal disponitur, ut cor superiori loco, radiculæ nascentium venarum imæ sint. Id si verum est, facile intelligitur, plurimum de celeritate redeuntium venarum fere in toto corpore decedere: quamdiu quidem homo sedet, in vena cava inferiori, vena sine pari, venis humeralibus & brachialibus, venis intestinorum crassorum, & fere tenuium, venis hepatis bene multis, venis partium pelvi contentarum, venis pulmonis bene multis: quando stat, etiam in tibiarum venis; quando decumbit, in venis dorfi, quarum deletio motu gangræna nascitur. Ut omnino non mirum sit, absque motu musculorum auxiliatrice potentia facillime hominibus diutius stantibus in cruribus varices nasci, pedesque tumere (i), & abdomen sanguine repleri, & hæmorrhoides intumescere (k).

Solæ fere venæ capitis pondere in homine adjuvantur, non ita in animalibus, eaque certe opportunitate indigent, ut cerebrum sèpissime congesto arterioso sanguine obrutum, nullo fere musculorum auxilio adjunctæ, expedite depleant. Nemo ignorat, quam intolerabilis situs supinus sit, cui vel paulo plus sanguinis in vasis ejusve motus celerior est. Nempe eo in situ sanguis arteriosus, ponderis resistentia sublata, celerius in cerebrum irruit, & venosus sanguis, sublata auxiliatrice gravitatis vi, tardius redit.

V v 3

Tot

(g*) ANONYM. de febr. intermitt. p. 51.

(g**) IDEM p. 129.

(g***) CAMERAR. ophthalm. vener.

(g****) LANCIS. de ea vena p. 86.

(h) Second Mem. sur le mouv. du sang exp. 104. 206. 208. 212. 218. 221. Conf. L.

p. 207.

(i) In typographis.

(k) Hæ etiam in sedentibus.

Tot autem a causis cum sanguinis venosi velocitas mutetur, & cum eæ causæ adeo subito nascantur atque evanescant, pondus potissimum, musculosus motus & respiratio, cum porro eadem causæ in sanguinem arteriosum (l) multo minus iniperium habeant, non mirum videri debet, velocitatem venosi cruoris, multo quam arteriosi incertiores esse, & modo lente per venas sanguinem fluere (m), quando causæ tardantes operantur, modo celeriter, quando accelerantes causæ prævalent.

§. XV. *Mensura celeritatis qua sanguis per venas redit.*

Celeriter sanguinem in magnis venis moveri, vel venæ in sano homine incisio demonstrat, de qua, etiam mediocri, pene arterioso saltu sanguis salit (n). Maxima vi sanguinem ex vena umbilicali proflire vidit, qui ex placenta redibat Cl. DENYS (n*). Sed mensuram celeritatis aliqui absolute ut vocant, tentarunt definire, ut iter metirentur, quod sanguis in vena intra datum tempus absolvit. Alii unice rationem celeritatis in venis ad fodalium arteriarum velocitatem quæriverunt. Facile vero intelligitur, hæcenus posse arterias venasque focias vocari, & earum celeritas comparari, quod perinde in minimis venulis minimisque arteriis ea celeritas minima, in mediocribus ramis utriusque generis & ipsa mediocri, in maximis truncis iterum maxima fit. In arteriis enim, uti a corde recedunt, ita velocitates minui (o), in venis, uti ad cor propius accedunt, ita augeri vidimus (p). Quando vero absoluta velocitas quæritur, utique addendus est venæ truncus, in quo experimentum captum est, cum inventa in brachio celeritas neque de vena cava vera sit, neque de vena in digito nascente.

Ergo in absolutam quidem celeritatem inquisiturus *Johannes TABOR* venam valvulosam brachii digito compressit, iterumque laxavit, ita vidit a valvula ad valvulam, pollicis spatium intra pulsus tempusculum a sanguine venoso percurri (q), nimis certe parvis calculis usus. Etsi enim vix certa
fatis

(l) De pondere p. 201. de musculis p. 218.

(m) *QUESTIONS avec anim* p. 213. ed. vet. & ed. nov. T. III. p. 415. 416.

(n) *LINDEN Schil. med.* p. 179.

(n*) *Vredemestev* p. 273.

(o) p. 152.

(p) p. 324.

(q) *Exerc. Med.* p. 114.

fatis ejusmodi tempuscula definiuntur, multo tamen majus spatium in brachio absolvi vidi, dum vocem duarum syllabarum pronuntiabam.

Eandem fere celeritatem in venam cavam transfudit *Jacobus JURIN*, ejusque sanguinis momentum comparavit duodecim libris, infra secundum minutum per unciam motis (τ). Idem, in pulmone minus momentum fecit, ut celeritas eadem, pondus motum quadruplo minus foret. Ex his quidem mensuris celeritas sanguinis venosi, ad mediocrem sanguinis arteriosi celeritatem, fere subtripla fieret (s).

Longe alias mensuras alii proposuerunt. Fuerunt *Cl. viri* (t), qui arteriosi sanguinis momentum tamquam vivum motum, ex celeritatis quadrato in massam ducto æstimarunt, venosi, tamquam a mortua pressione acti, ex velocitate simplici, in eandem massam ducta. Verum, si utriusque motus causa in corde (u) est, non poterit alia in venosa, quam in arteriosa celeritate definienda mensura adhiberi.

Deinde *Jacobi KEIL* calculos omitimus, enormiter in privilegiis arteriosi sanguinis liberalis viri: quem si sequeremur, sanguis in venarum capillarum ad portas pertinentibus ramulis 14613^{es} (x) lentius quam in arteria mesenterica flueret, & intra minutum primum vix supra lineam decimalem, inque hora non supra sex pollices percurreret, etiam si celeritatem arteriæ mesentericæ aortæ velocitati parem faceres. Idem tamen vir *Cl. in* arteria venaque socia effluxus reperit esse uti 15 & 6, & valde probabilem certe rationem invenit (y).

Cl. Collega noster Stephanus HALES ex saltu sanguinis de carotide sursum pulsæ, cum saltu de vena jugulari comparato, utramque velocitatem metiri maluit, reperitque, cum ex carotide saltus foret pedum quinque & unciarum totidem, in vena sodali tredecuplo fere minorem, & quinque fere unciarum cum dimidia fuisse (z). Verum saltus quidem de vena plurimum a laxitate ejus vasis minuitur, quod sanguini magis cedit, & celeritatis portionem in dilatationem suam confumit, cum arteriæ firmitas columnam sanguineam contineat. Non dubium est, quin de metallica cylindro aqua altius, quam de membranacea profiliat.

Mili

(τ) *Differt.* p. 48.

(s) Si mensuram p. 344. dictam recipimus.

(t) *KRUOGER physiologie* n. 112. seqq. *NICOLAUM puffsblage.*

(u) p. 324.

(x) *De secretione* p. 21.

(y) *De vi cordis* p. 53. *JURIN diff.* p. 45.

(z) *Hæmoflas.* p. 27. 55.

Mihi quidem res multo simplicior videtur. In fodalibus arteriarum venis sanguinem in ea fere ratione lentius fluere reperi, quæ inversa est luminum, paulo minor nempe quam subdupla (a). In venis cavis cordi immisissis non dubium est, quin ea ratio legitima sit. Neque enim, ut ad simpliciora unius ventriculi corda calculum referamus, quidquam aorta educere potest, quod a venis cavis non accipit. Si ergo per eas venas sanguis lentius fluit, debet is lentor accurate per venarum majus lumen compensari, & si ratio lentoris major foret, quam inversa luminum ratio, minorem certe copiam aorta acciperet, & cum ea differentia singulis pulsibus repeteretur, intra breve tempus sicca foret. Quare ut celeritatem in nascente aorta, cum celeritate in venis cavis comparemus, sufficit comparasse lumina. Si ea ratio est 11 ad 9 aut 10677 ad 91027 (b), celeritas venosi sanguinis ad arteriosum erit uti 81 ad 121. Si rationes sunt 2 ad 1 ut apud TABORUM (c), motus per eam venam accurate duplo lentior erit, quam per aortam. Si rationes luminum sunt uti 3476 & 8177, quæ ex WINTRINGHAMIANIS mensuris sequitur (d), celeritas aortæ erit fere ut 82, venæ cavæ ut 35, minor ergo quam subdupla. Si ex mensuris Cl. BOISSIER (e) aorta luminum conjunctorum uniusque cavæ subtripla est, celeritas inversa cavarum venarum & ipsa subtripla erit. Si ex meis mensuris conjuncta venarum cavarum lumina ad aortam sunt uti 5030 a ad 1600, iterum celeritas in vena cava aliquanto major quam subdupla erit. Diametros enim reperi in vena cava superiori 37. in inferiori 57. in aorta ad cor 40. cent. poll. Si, ut in alio exemplo vidi, conjuncta lumina venarum ad aortæ lumen fuerunt uti 24 ad 9. tunc velocitas venosa ad arteriosam erit uti 9 ad 24. Supra eam mensuram differentia non multum evagari potest, cum præterea venæ a cera longe magis super nativum modulum distendantur quam arteriæ, easque in vita minores esse probabile fiat.

Omnino ergo non pensitatis rebus nuper Cl. viro excidit, sanguini ad cor redeunti vix decimam partem momenti superesse, quod in aortam exiit, & novem decimas ejus momenti in transitu per cor & pulmones acquiri

(a) *Second Mem. sur le movem. du sang exp. 214. comp. cum 128.*

(b) *SANTORIN obs. anat. c. 8. u. 3. reformatis numeris, qui vitio laborant.*

(c) p. 106.

(d) *L. c. Exp. 33. in bruto animale: sed venam cavam superiorem nimis grandem facit, & aorta majorem, quæ minor sit.*

(e) *Physiolog. p. 75.*

acquiri (f). Nam momentum utriusque sanguinis perfecte idem est, cum tanto plus in cava sit sanguinis, quanto minor celeritas est.

§. XVI. Quo tempore sanguis circulum majorem absolvat.

Continuo postquam sanguinis major circuitus ex corde in ultimas arterias, ex iis per venas in cor inventus fuit, multum est disputatum, quo tempore univcrsus sanguis eum circulum absolvat. Plerique prioris seculi auctores simplicissima methodo sunt usi. Æstimarunt massam sanguineam, tot libris; deinde undam sanguinis uno pulsu de corde expressi ad drachmas appenderunt, pulsus in hora numerarunt, invenerunt tot uncias intra horam ex corde exire, esse vero in tota vasorum universitate non supra eas libras, quas ab initio posuerunt, toties ergo in hora eas libras omnes per cor circumire debuisse, ut esset, unde id organum tot drachmas & uncias in ea hora expelleret: in ea ergo parte horæ copiam sanguinis æqualem toti sanguinæ massæ, per cor, universumque corpus circumivisse.

Primus ergo HARVEIUS, cujus e re erat ostendisse, non absque redeunte ex arteriis sanguine cor eam penum accepturum fuisse, quam in aortam expendit, tamen ut magnorum virorum is unus fuit modestissimus, ejusmodi calculum instituit, qui longe minus sibi faveret, quam res ipsa favet. Posuit adeo pulsus in hora 2000, qui sint 4500. Sanguinis vero drachmas tres in aortam projici IDEM posuit, cum duæ unciaæ projiciantur & ultra. Inde confecit, unicam tamen intra horam plus sanguinis per cor circumire, quam in totius corporis vasis reperiatur (g), nempe libras fere 50. In *posthumis* schedis IDEM bis in hora circuitum absolvi reliquit. IDEM veriores numeros minime ignoravit, etsi maluit minus propitiis uti (h).

Inde JOHANNES WALÆUS pro unda sanguinis de corde expulsi unicum scrupulum sumsit, de industria parcior, pulsusque iterum bis mille (i).

VOPISÆUS FORTUNATUS PLEMPIUS, jam confirmata vi veri, pulsus fecit 5376, undam sanguinis tamen ad decem grana iniquius restrinxit, massam

(f) W H Y T T *physiol. ess.* p. 34.

(g) *De motu cordis* diss. I. p. 88.

(h) Apud B I R C H T. IV. p. 534.

(i) Apud T. BARTHOLINUM in *anatomes* posteriori editione *Exercit. I.* p. 775.

dere, alias longiori intervallo distare, atque adeo per illas quidem circuitum sanguinis minori tempore absolutum iri, per alias remotiores tardius (x). Similia & KEILLI monita sunt (y), & SCHELHAMMERI, & BOERHAAVII (z), & SCHREIBERI (a), & STÆHELINI (b). Nuper etiam Cl. de SAUVAGES conjectura non improbabili reperit, per viscera in dato tempore plus sanguinis trājici, laxioremque viam, per musculos difficiliorem & iter tardius, cum aquæ parum ex arteriis in venas iis quidem in partibus transire persuaderetur (c).

Ego quidem utique, cum ceram fere ubique in corpore humano facile circuitum obire reperirem, difficilius tamen vidi iter suum relegere in glandulis, in membranis, facilius in renibus, venæ portarum systemate, pulmonibus, cerebro, facile certe etiam in artubus. Deinde, cum vivorum animalium phænomena specularer, certo vidi, sanguinem aliis in partibus animalis quiescere (d), aut lente labi, aut inverso & naturæ contrario ordine moveri, dum in aliis ejusdem mesenterii sedibus, aut aliis ejusdem sedis vasculis libere, & legitime circuitum obibat. Frigora certarum partium, dum alix calent, pallorque febrilis (e), & inflammationes, atque pulsationes singularium artuum, similem in hominis vasibus inæqualitatem demonstrant.

Porro oportebit de hac quæstione removere peculiare certorum humorum circuitus, adipis, vaporis cellularum minimarum, medullæ, bilis, exhalationum variarum, qui quidem humores omnes de sanguine veniunt inque sanguinem, sed diversissimis periodis redeunt. Deinde ponendum est sanguinem omnem, qui de corde exiit, in cor eadem copia redire, neque usquam elabi. Sed neque in singularum corporis particularum celeritates proprias descendendi, neque cordis, aut pectoris, aut capitis velocior circuitus, a pedum lentiori circuitu separari potest.

His ergo quasi nodis sepositis, & quæstione ad simplicitatem revocata, hæcenus responderi potest. Positis ergo sanguinis libris triginta, numeratis pulsibus 4500, unda quæ de corde sinistro exit, ad quinque semuncias

X x z

æstimata,

(x) In VESALII epitomen p. 25.

(y) Anat. Abri'gnent p. 140.

(z) Inst. rei med. n. 479. & T. II. p. 306.

(a) In almag.

(b) De puls. p. 17.

(c) Membr. de l'Acad. de Berlin 1755. p. 49.

(d) De arteriis Second mouvement exp. 62. 65. 68. 69. 71. 72. 73. 81. 82. 90. 91. de venis exp. 119. 122. 123. 125. 128. 129. 132. 137.

(e) SCHREIBER ibid.

æstimata, exiunt de corde intra horam drachmæ 90,000. Sed in homine sunt drachmæ sanguinis 3840, crunt adeo intra horam pleni circuitus $\frac{30000}{3840}$ sive 23 & $\frac{1640}{3840}$; & unicus sanguinis de corde sinistro in cor dextrum circuitus absolvetur intra minus quam tria minuta prima. Inde porro sequitur, fatis magnam tamen in minimis vasis moram esse Nam si celeritatem a corde acceptam sanguis servaret, & intra minutum primum solos 260 pollices sive pedes 21 percurreret, qui modestus *Francisci BOISSIER* (f) calculus est, adparet bis vel tertio in minuto sanguinem de corde per caput, aut pedes in cor rediturum.

§. XVII. Motus venosus perturbatur.

In arteriarum contemplatione ostendimus, quam facile & sæpe, in vivo animale, ex debilitate, aut ob vim derivationis, aut aliis ex causis arteriarum motus perturbetur. Multo incertior venarum motus est, qui a pluribus causis (g), & ab omnibus potentius mutetur (h). In venis adeo frequens, & facile cum vita & sanitate reconciliabilis sanguinis est retardatio (i), & plena demum quies (k), aut vicissim nova acceleratio (l). Sed neque rara est inversio motus, ut sanguis venosus, ad fedem minus resistentem, aut ad inferiorem sui vasis regionem, aut omnino a debilitate contrario ductu fluat, quam quidem a natura fluere jubetur, quæ est motus inversio (m), & ipsa cum restituto motu ad cor reconciliabilis (n). Sic ab obstaculo quocunque ductu refugit (o). Iterum vulgatissimum est, sanguinem in venis contrariis motibus librari (p) atque alterno

- (f) *Mem. de Berlín.* 1755.
 (g) p. 142.
 (h) Conf. n. 6. 7. 8. 14.
 (i) *Second Mémoires sur le mouv. du sang* Exp. 129. 133. 138. 139.
 (k) *Ibid.* exp. 116. 117. 119. 122. 124. 125. 129. 132. 154^{*} 155. 159. 160. 163. 170. 173. 177. 178. 181. 191. 204. 233.
 (l) Exp. 118. 155. 159. 160. 191. &c.
 (m) *Ibid.* Exp. 117. 129. 141. 150. 151. 152. 153. 154. 154^{*} 155. 156. 157. 158. 152. 164. 166. 167. 169. 171. 174. 177. 178. 180. 183. 184. 188. 190. 192. 193. 198. 204. 205. 206. 208. 210. 211. 218. 220. 223. 224. 225. 226. 229. 230. 231. 232. 234. *Личувеннои хск анал. § contempl.* p. 208.
 (n) *Ibid.* Exp. 117. 119. 154^{*} 155. 156. 174. 177. 189. 185. 209. 226. 229.
 (o) *Ibid.* Exp. 123. 135. 182. 199. 213. 234.
 (p) Exp. 117. 123. 141. 144. 137. 142. 143. 146. 154. 192. 218. 221. 222. 223. 224. 225. 226. 227. 229. 233. 234.

terno itinere ad cor, aut ad partes extremas ferri, & in venarum systemate composito demum motu, partim legitimum iter tenere, partim legitimo contrarium (*q*). Cum oscillatione pugna contrariarum columnarum non raro conjungitur (*r*). Etiam hoc non rarum est, post hanc oscillationem motum naturalem restitui (*s*), quando pugna præcessit, ex qua columna sequens naturale sanguinis iter superior exiit.

Quæ in animalculis frigidi sanguinis vidi, eorum aliqua manifesto etiam in homine locum habent, cum nihil in natura ejusmodi animalium sit, quod ea phænomena a calidis animalibus avertat. De retardatione dubium non videtur, quam in venis mesentericis animalis manifesto videas, cui abdomen apertum est. Quies videtur in submersis, suffocatisque locum habuisse, & quoties neque pulsus superest, neque respiratio (*t*). Relapsus sanguinis venosi in minima videtur demonstrare pudor, ruborque genarum, quem arteriæ vix tantum efficerent: distentio venarum minimarum intestinalium in hepatis, aut venæ ad portas obstructione, hæmorrhoidum imprimis fluxus, quo nihil manifestius est, indeque natum obstructorum abdominis viscerum levamen; tum venæ incisæ subitus effectus in suffocatis & suspensis, quibus sanguis in auricula dextra, vena cava superiori, vena jugulari, collectus per vulnus abducitur. Relapsu posito sequi videtur oscillatio, quamprimum, nempe, in exemplo sanguis, de hæmorrhoidis venis in legitimum iter redit, atque hepatis viam repetit. In omni etiam anastomosi, quoties aliam a priori directionem sanguis adoptat (*u*) oscillationem præcessisse probabile est.

Obstructionem, ut pathologici potius argumenti, omitto, laudaremque plurimum ejus viri laborem, qui confirmare susciperet, quanta venarum in obstructione, & inflammatione pars sit, quos ego morbos multo facilius crederem explicari posse, si omnino non in arteriis, multo rarius obstructis, sed in venis causa quæreretur (*u**).

(*q*) Exp. 137.

(*r*) Exp. 125. 134. 137. 141. 142. Conf. p. 90. 91. & *Ant. v. LEBUWENHOEK contin. avicular. natur.* p. 116. *MALPIGHI posthum.* p. 92. *HALLER hamajlat* in mytulo.

(*s*) Exp. 129. 142.

(*t*) Fufius *L. VIII.* hæc dicentur.

(*u*) p. 337. 339.

(*u**) Huc *QUESSAI de la saignée* ed. nup. p. 587.

§. XVIII. *Sanguinis venosi a morte motus.*

Paucis hunc absque corde sanguinis motum tetigisse sufficiat, qui eodem fere modo in venis (x) se habet, atque in arteriis, & absque ulla cordis impellente vi, in meis experimentis ad 36 (y) usque minuta prima superfuit, quando longissime. Ejus motus causæ sunt pondus (z), frigus constringens (a), vis derivationis (b), aer de cruore expeditus (c), vis demum non satis haftenus cognita, quam ex probabili rationum consensu ad adtractionem massarum (d) coacti sanguinis retuli. Eum motum vidi naturale iter fecutum (e) esse, aut contrarium fuisse legitimi (f), aut demum ad oscillationem pertinuisse (g).

S E C T I O V.

Pressio lateralis sanguinis venosi.§. I. *Argumenta quibus rejicitur.*

Multi nuperorum aut nullam pressionem in venis lateralem admiserunt, alii exiguam. Nullam admittit vir Ill. *Petrus v. MUSSCHENBROECK* (h), ob eamque rem nullam in venis medicamentorum actionem

- (x) Exp. 195. 196. 204. 205. 206. 207. 209. 210. 216. 218. 220. 221. 222. 223. 224. 225. 226. 227. 228. 229. 230. 232. 233. 234. 235.
 (y) Exp. 146. conf. 212. 225. 226. 229.
 (z) Exp. 206. 216. 218. 222. 224.
 (a) L. IV. p. 495. SWAMMERDAM *de respir.* p. 106.
 (b) Exp. 198. 204. 205. 206. 207. 210. 216. 218. 220. 221. 225. 226. 228. 229. 231. 274.
 (c) Conf. p. 222. 223.
 (d) Exp. 216. 217. 224. 225. 227. 228. 229. tum exp. 297. 215. 218. 212. 224. 227. 232. 234.
 (e) Exp. 196. 198. 205. 210. 217. 218. 220. 223. 225. 226. 227. 228. 229. 230. 232. 233. 234. 235. In cadavere sanguis per venas in vasa majora movetur *PEKCHLIN de purgant.* p. 484.
 (f) Exp. 204. 205. 210. 217. 218. 221. 222. 223. 224. 225. 226. 229. 232. 234.
 (g) Exp. 146. 221. 223. 225. 226. 229. 234.
 (h) *Elem. de physiq.* p. 326. J. G. BERGER *de nativ. hum.* p. 72. R. JACKSON *de vena scil* p. 9.

nem agnovit, cum parietes neque contingant, neque adeo irritent. Exiguam, minoremque, quam arteriarum, non rejicit Fr. BOISSIER (*i*), obque ejus parvitatem etiam parietes debiliores esse observavit (*k*). Rationem procul dubio Cl. viri in dilatata continuo venæ diametro quæsierunt (*l*).

§. II. *Confirmatur.*

Sed facile demonstratur, in venis omnino pressionem lateralem nihilo obscuriorem esse, quam in arteriis, perindeque debilioribus membranis venosis adaptatam, ut arteriosa illa ad robustos arteriarum canales. Si quidem columnæ sanguinis venosi continuo in angustiorum canalem stipantur (*m*), atque adeo plures globulorum ordines in parietes nituntur, & præterea uti motus progressivus minor, ita lateralis pressio major est (*n*). Sed etiam dilatationes venarum ligatarum, quam arteriarum evidetiores sunt (*o*), ut in vena jugulari aliisque sæpissime vidi, eæ vero dilatationes pressionem lateralem metiuntur. Constantes etiam venarum tumores frequentiores reperiuntur (*p*), & ruptiones a parvis causis minime raræ sunt (*q*). Demum in venæ sectione, celeritas nova, qua sanguis per vulnus erumpit, manifesto eam pressionem demonstrat. Non enim nova aliqua causa per vulnus nascitur, quæ sanguinem in eam sedem urgeat, & unice sanguinis circumeuntis celeritati additur pressionis parietum venosorum integer & plenus nunc effectus, quem dudum in sedem, nuper incisam, tunc vero integram, exercebat, sed quem sanguinis resistentia non sinebat adparere. Verum si venosi parietes contra sanguinem premebant, certum est sanguinem contra ipsos pressisse: nisi enim pressisset, parietes canalem ea ipsa sua vi artassent. Eum vero effectum esse, & celeritatem sanguinis per vulnus a pressione vasorum integrorum augeri, & mea experimenta evincunt, & aliorum clarorum virorum (*r*), neque hic possum cum illustribus viris sentire, qui nondum

(*i*) *Mem. de l'Acad. de Berlin* T. XI. p. 50.

(*k*) p. 53.

(*l*) Hinc in vasis æque latis, ut radii, pressionem lateralem locum habere, admittit Cl. BOISSIER L. c. p. 50. Verum ostendimus p. 340. omnes venas esse ejusmodi. Ductus thoracicus, cylindricus, intumescit MONROO, *de hydropse* p. 17. 18. &c. & venter obstructus HENRICI *de abscess. mesent.*

(*m*) p. 325.

(*n*) p. 233. JOMES *de mot. nriscul.*

(*o*) L. II. p. 128.

(*p*) *Ibid.* & p. 340.

(*q*) p. 129.

(*r*) *Aut. de HEYDE* p. 2. 4. HALLI p. 165. SAUVAGES *de Phlogomat.* n. 15.

dum factis experimentis, sanguinem, per vulnus venosum accelerari (s) ita non admiserunt, ut vinculo opus esset, quo efflueret (t).

Si objeceris me contra propria dictata loqui, qui venas musculosis fibris destitutas, visque adeo irritabilis expertes esse dixerim (u), accusationem ni fallor non ægre diluero. Contractio est, quæ fibris animalibus communis, extensioni suæ resistit, sequæ in minimam longitudinem restituere conatur. Eam vim venena, aut scalpella non excitant (x), neque nervi aut augent aut minuunt, eadem, etiam cellulosæ telæ propria, ex qua venæ formantur, etiam in cadaveris venis & arteriis potius potentior residet, hæcenus unice efficax, ut dilatationi tubi renitatur, quæ absque fibrarum venam constituentium aucta longitudine esse nequeat. Derivationem cæterum, & olim (y), & nuper (z), a contractione vasorum minus oculis manifesta deduximus.

Cæterum hanc pressionem in vasis minimis minorem esse, in truncis vero venosis perpetuo crescere, uti majores & cordi propiores sunt, facile intelligitur, cum venæ cundo arctentur. Circa cor vero & maximam esse oportuit, & cum pari flexilitate conjunctam, ut venæ quam latissimæ reddi possent, quia in variis vitæ stadiis sanguis ea sede ante cor & pulmones necessario retinetur, ut in omni nixu, in cursu, laboreque intenso. Hinc in animalibus amphibius, quæ diu absque respiratione sunt, venæ amplissimæ (a). Uti vero arteriosi sanguinis impetus, quam venosi major est, ita resistentia venosarum membranarum minor est, quam arterioforum velamentorum. Inde, cum lanceola per venam in arteria brachii penetrante sanguini arterioso via in venam aperiretur, mirifice ea hoc loco dilatata fuit (b).

§. III. Cur venæ pulsu destituantur.

Si in venis, perinde ut in arteriis, sanguis in parietes premit, quæri potest,

(s) MORISSON *lettres sur le choix des saignées* L. V. *Essays de physique* ed. 1735. p. 522. HAMBERGER *de venosâ*. n. 43.

(t) *Ibid.*

(u) *Præm. Mem. sur les part. irrit. & sens.* p. 53.

(x) L. II. p. 126.

(y) *Second Mem. &c.* p. 338.

(z) *Supra Sect. I. n. 39.*

(a) SORELHAMMER in phoca apud VALENTINUM.

(b) *Obsf. of a Societ. at Lond.* T. I. p. 340.

potest, cur venæ non perinde alterno pulsu agitentur, perque suas vices aut dilatatæ micent, aut contractæ se subducant. Neque enim verus pulsus est, quem descripsimus (c), neque venarum cavarum (d), & pulmonalium motus (e), aut alia pauca ea exempla (f) huc trahi possunt, in quibus raris nonnullis mortalibus venæ salierunt. Innumerabilibus enim experimentis constat, grandes etiam venas, nudas, & suo tumore etiam integram per cutem conspicuas, immutabili diametro in vivo homine vivoque animale persistere.

A figura conica divergente pulsatio non impeditur (g), cum & venæ in truncos confluentes potius angustiores fiant, & sanguis ex arteria in venam fluens utique pulsationem moveat (h), & in varicibus venisque ligatis pulsus nullus nascatur, ubi oportuit maximum esse, cum finis ejusmodi venarum non angustior solum, sed cæcus sit.

Constat omnium primo, ideo non micare venas, quod ad eas cordis vis acceleratrix non perveniat, quæ in arterias alterne plus sanguinis impellit. Nam etiam illa sanguinis alterna propulsio, quam in arteriis cordis contractio producit, ea a venis undique abest (i).

Superest, ut causa inveniat, ob quam alterna cordis contractio non perinde alterne sanguinem venosum vehementius incitet, cum tamen utique a corde motus sanguinis venosi nascatur. Varia varii obtulerunt.

Primus Ill. vir *Franciscus BOISSIER* & olim (k), & fusius (l) nuper, solutionem dedit problematis, fere ejusmodi. Sanguinem nempe ait in ultimis jam arteriis moveri velocitate uniformi, cum in truncis pulsantibus alterne novus sanguis præcedentem urgeat, & alterne remittat urgere. Nempe in arteriis velocitatem a corde acceptam perpetuo decrescere eundo, ut diastole semper minor fiat, minorque sit differentia, qua sanguinis unda sequens antecedentis velocitatem superat.

Contra vis contractilis in arteriis velocitatem generat tempore systoles, quæ

(c) p. 332. seqq.

(d) L. IV. p. 399.

(e) Ibid. p. 410.

(f) p. 356.

(g) Inde impediti G. COLA de secret. p. 107. Refutatur ab Ill. SENACO L. C. T.

II. p. 201. 202.

(b) R. JACKSON L. C. p. 6. J. DANIEL SCHLEICHTING memoir. présentis p. 121.

(i) p. 324.

(k) De pulsibus p. 25. 26.

(l) In Nov. Eph. Nat. Hist. Vol. I. obs. 36.

Haller Physiolog. Tom. II.

quæ perpetuo crescit, cum a majori ferie arteriarum generetur. Quare, cum velocitas in systole generata perpetuo iucrefcatur, celeritas vero a corde impressa perpetuo minuat, differentia ergo utriusque perpetuo decrefcatur, necesse est aliquod punctum esse, in quo hæc differentia evanescat, & celeritas ab arteriæ contractione nata æque magna fit, ac celeritas a corde impressa. Id si factum fuerit, sanguis movebitur celeritate æque magna in systole arteriæ, quando cor a motu remittit, & in diastole, quando cor contrahitur, nempe sanguis celeritate uniformi movebitur, & pulsus nullus erit. Id fit in ultima arteriola, atque adeo etiam in vena sanguis uniformi velocitate, & absque pulsu, movebitur.

Unico vero argumento impedimur, ne hanc problematis solutionem adoptemus. Nempe etiam in iis animalibus venæ absque pulsu sunt, & absque acceleratione, in quibus pleræque arteriæ vi contractili carent, (m) neque adeo in systole sua celeritatem aliquam generant, quæ velocitati a corde acceptæ sensim æquiparari possit. Si ergo venosi pulsus absentia etiam absque vi contractili arteriosa nasci potest, aliam causam habere necesse est.

Deinde alia experimenta ostendunt, solam longitudinem canalıs, in quem alterne liquor expellitur, & magnam distantiam ab impellente embolo, problemati satisfacere, ut differentia celeritatis undæ subsequens, qua celeritatem undæ præcedentis superat, paulatim diminuatur, & denique evanescat, licet in eo canale nulla contractilis vis, aut novæ velocitatis causa fuerit. Intestino inflato HARVEIUS pulsus phænomena imitatus fuerat (n) : in vacuæ etiam prælongo, sed mortuo, neque irritabili intestino JOHANNES FLOYER rem expertus est, cum alterne embolum agitaret, & vicissim ab agitando remitteret, atque adeo cordis sanguinem in arterias impellentis alternam actionem imitaretur; prima nempe intestini volumina, emboloque proxima, uti alterne liquorem recipiebant, ita alterne intumuerunt, & subsederunt vicissim (o). Contra ad majorem ab impellente embolo distantiam (p), denique eodem & continuo fluxu aqua effluxit, etiam si alterne professor embolum agitabat, & temperabat ab agitando.

Alio

(m) p. 210.

(n) Exerc. III. p. 245.

(o) *Physicians' pulsewatch* p. 25. 26. K A A U W *impet. facient.* p. 183.

(p) K A A U W L. c.

Alio experimento repertum est (*q*), liquorem, qui alterno impulsu in minimos poros spongiososque anfractus inellebatur, ita penitus alterni motus ac quietis differentiam anisisse, ut continuis stillis de spongia elabere-
tur. Cum vero in corpore animato periculum imitaretur VIR CL. & li-
quorem in arteriam mesentericam alterno impetu impelleret, desineret-
que impellere, perinde de vena mesenterica aquæ Continuum fluentum rediit.

Hæc experimenta meditata reperi, pulsationem utique pendere a vicinia,
& a magnitudine, atque robore cordis, hinc in homine febriente, cui cor-
dis vires morbus intendit, pulsationem in consuetis quidem sedibus vehe-
mentem, & demum aliquam etiam iis locis percipi, in quibus sano ho-
mini arteriæ non saliant (*r*). Deinde homini sano, cui cor grande sit
pro corporis portione, pulsationem evidentem ad arterias usque continua-
re, quæ fere sextæ partis lineæ diametrum habeant (*s*). Contra in rana,
cui cor multo pro corporis portione minus est, inque pisce, pulsatio-
nem in truncis etiam majoribus brachii, cruris, mesenterii evanescere
(*t*), eoque propius ad cordis viciniam terminari, quo animal debilius
fuerit (*u*).

Hæc, quando cum experimentis FLOYERI & PLEMPPI confero,
nullum mihi dubium relinquunt, quin simplicissima ratione pulsatio evanescat,
quam primum velocitatis in unda consequente super undæ præcedentis ve-
locitatem excessus evanuit. Sufficit autem ad destruendam hanc differentiam,
ut undæ cordi proximæ plurimum de sua velocitate amittant, undæ vero
remotiores minus. Verum id ita se habere ostendimus, cum in minimis
retibus omnino figura ab arteriis conica absit, atque adeo illapsus in arterias
minuatur (*x*), in minimis porro vasculis reticulata natura tantum fere
lumen ramorum faciat, quantum est lumen trunci (*y*), cum celeritas in
minimis minor, atque adeo frictio minor sit, quam in magnis (*z*), cum
venarum vicinia, laxiorque natura sanguinis in arteriis minimis transitum
expediat (*a*). Ex hoc principio res tota constituitur. Si enim undam a

Y y 2

corde

(*q*) PLEMPPI *p. fundament. medicin. p. 160, le CLERIC sur pulsationis defectus ab æqua-
litate sanguinis Paris 174.*

(*r*) p. 210. seq. A suspensio ad extremos ungues pulsus percipitur HENSHAW *aerobal. p. 79.*

(*s*) p. 211.

(*t*) p. 210.

(*u*) p. 210.

(*x*) L. II. p. 52.

(*y*) p. 197.

(*z*) per 180.

(*a*) Ex vi derivationis p. 214. seqq.

corde ad digitum decem in regiones divideris, in proxima cordi regione, primaque, multo celerior erit unda proximepræcedente, quæ resistentias varias detrimentumque passa est. Sed differentia undæ secundæ, a corde remotioris, qua undæ antecedentis velocitatem superat, jam minor est, quam differentia primæ, minor iterum differentia tertix undæ quartæque, inque perpetua progressionem minor nonæ supra decimam, donec ea diversitas evanescat. Evanescit autem eo citius, quo prima unda minorem celeritatem accipit, & evanescit eo integrius, quo plures æque longæ undæ fuerint, quæ cor inter & extremum vasculum intercedunt, nempe quo arteria longior est.

§. IV. *Vitiosus venarum pulsus.*

Dixi in raris quibusdam casibus venas alterne micavisse, ut arteriæ solent. Plerique casus fuerunt obstaculi (*b*) alicujus circa cor positi, & iter sanguinis venosi morantis. Cor amplissimum, & tenue, & in utraque arteria prælongus polypus, fibrosus erat: huic ægro venæ brachii, & colli, eodem cum corde tempore micabant (*c*). Cor magnum & aneurysma dextri ventriculi, cum palpitatione, & asthma, causa fuit pulsationis jugularium (*d*). Valvulæ mitrales in hydropico pene clausæ, cor amplum, venæ in collo pulsare visæ (*e*). A polypo perpetua & ex ordine sibi succedens venarum jugularium pulsatio (*f*). Pulsatio valida super umbilicum, carpi pulsui synchrona, cum vena cava descendens adiposa membrana & medullæ simili infarciretur (*g*). Adde paulo obscurius exemplum, pulsantium in febre petechiali venarum, ut earum subfultus arteriarum similes essent (*h*).

Hos pulsus meditati eo adducor, ut ad venæ cavæ, maligne in cor obstructum se deplentis, vitium pulsationis venosæ causam referam. Ab ea causa sanguis refluus (*i*), proximos truncos, & potissimum jugulares inflavit. WEITBRECHTI historiam, si in toto corpore venæ salierunt, ego qui dem omnino non intelligo.

Sinum venosorum cerebri pulsus, omitto, qui nullus sit.

S E C

(*b*) SCHREIBER *almagest.* p. 290.

(*c*) HOMBERG *Memoir. de l'Acad.* 1704. p. 218.

(*d*) LANGIS, l. c. p. 136. 141. ed. prior. Rom. 1728.

(*e*) MONROE *de hydropse* p. 11.

(*f*) MORAND *Memoir. de l'Acad.* 1732. p. 432. 433.

(*g*) BONT *Medic. Indor.* BLANCARD *Chir.* p. 431.

(*h*) WEITBRECHT *hist. febr. petechiant.* quam in I tomo collectionis meæ recudi feci.

(*i*) L. IV. p. 402.

S E C T I O V I.

Motus venosi effectus.

§. I. *Quæ venosus motus cum arterioso communia habet.*

BRevisissimum etiam hic esse licebit. Pleraque enim in venis eadem fiunt, quæ in arteriis, celerque in truncis motus eadem, quæ velox in arteriis motus, sed mitius, lentior idem in ramis eadem potentius efficit, quæ in arteriis lentior motus fecit. Sed etiam anastomosium venosarum eadem, quæ arteriosarum utilitas est, parumque venosa retia ab arteriosis differunt. Quare & confricatio globulorum, & generatio caloris, & densitatis, & alcalinæ acrimonix, & ruboris hic, quam in arteriis, minores esse videntur, cum in univcrsum venosi sanguinis motus, quam arteriosi minus celer sit (*k*). Globulorum (*l*) modulum venæ minimæ perinde præstant, quæ & ipsæ unius globuli capaces sint; par etiam est a putredine præservatio. Adtractio globulorum & visciditatis productio hic etiam majores esse videntur, cum motus in minimis venulis lentior sit: unum demum est, in quo venæ arteriarum contrarium effectum operantur.

§. II. *Mixtio.*

Arteriæ diversæ indolis particulas separant, quæ conjunctæ sanguinis massam constituiebant. Eas in diversi generis vascula distribuunt. Venæ contra ea elementa conjungunt, quæ eandem massam remittæ reparant. Sanguis ergo arterioso lympham reddunt (*m*), & adipem (*n*) & vapores exhalantes minorum cellularum (*o*), & magnarum cavearum aquas (*p*), & de receptaculis refovtos humores varios ex vesicula fellea (*q*), femi-

Y y 3

nali

(*k*) p. 344.

(*l*) p. 309. 310. nisi quod molliores minus sanguinem mutant.

(*m*) T. I. addend.

(*n*) L. I. p. 40.

(*o*) L. I. p. 152. 155.

(*p*) L. I. p. 152. seqq.

(*q*) in sequentibus eadem oportebit demonstrare.

nali utraque, ex ventriculo, ex intestinis, ex urinæ receptaculo, & potissimum resumtum ex digestionis officinis succum alibilem, in quo futurorum humorum humanorum elementa continentur. Uti in aorta ergo, ita in venis cavis, diversi humores omnes continentur, plenaque quasi sanguinis penus est: in minimis nascentibusque venis cruor, cum paucis tenuioribus aequalis superest, cui ex ordine ii humores redduntur, qui de arteriis secesserunt. Ita fit, ut in corde omnia genera liquorum iterato conveniant, quæ in diversas animati corporis provincias debent distribui.

L I B E R V I I .
S E C R E T I O .

S E C T I O I .

Humores.

§. I.

Secretionis minus equidem latino nomine intelligitur ea corporis animati functio, qua, de communi sanguinis massa, alii, & a sanguine diversi, & a se ipsis varii, humores ea lege parantur, ut in qualibet ejus corporis particula idem constanter humor generetur. Multa in physiologicis obscura sunt, obscurius hac ipsa functione nihil. Omnia enim in minimis viscerum glandularumque quasi elementis aguntur, quorum fabrica neque sensuum auxilio, neque rationis meditantis acumini accessit. Sed neque experimentis valde locus est, quibus naturam imitantes deprehendamus: aut certe nondum quidquam hac quidem via tentatum fuit. Inde, cum hiatus aliquem in systemate homines ægerrime admittant, factum est, ut hypothesis ædificaverit, quæ anatomæ fabricare recusat. Sed ego hypotheses quidem hætenus non excludo, quin placere possint aliis, quæ mihi parum improbabilia videntur: deinde quod semina sæpe veri, aut certe ad experientia faciendâ prælucentes scintillæ, ex hypothesebus utiliter emicuerint. Firmi quidem promitto parum, in id maxime intentus, ne pro veris laudem, quæ unice probabilia sunt; lectori non longe dux futurus, ut tamen in errorem non abducam.

Ordinem cum videor utiliter sequi, quo humorum primum classes & variam indolem dotesque diversas recenseam: deinde organa, in quibus eorum humorum quisque de sanguine separatus secesserit. Ita fore speravi, ut aliquanto propius ad eam causam accederem, quæ facit, ut de sanguine definitus humor secedat, neque alius. Si enim in particula definitæ fabricæ & unice, & semper, idem suas per dotes pariter definitus humor nascitur,

tur, valde quidem mihi probabile videtur, in ea fabrica veram causam peculiaris indolis esse, quæ in eo humore est, qui ea in parte separatur. Propius utique ad verum accederem, si rectius, & plene, ea fabrica innotuisset, nunc tantum citra scopum subsistere necesse est, quantum a cognitione fabricæ distamus.

§. II. *Classes humorum*

Nimis parca mihi videtur divisio, quam prior *Archibaldus PIRCARNE* (a) proposuit, inde recepit Vir olim *Cl. Petrus Antonius MICHELOTTUS* (b). Sufficere putarunt hi quidem cel. viri, si crassos humores a tenuibus separarent. Paulo contractior contra mihi olim divisio placuit, quam quidem claro in naturæ historia auctori *Johanni Godschalk WALLERIO* (c), & sanguinem quidem omitto, de quo dictum sit: sed spirituosos etiam humores nimis ignoratos, nunc quidem prætereo. Superfunt, quæ olim (d) proposui, alii vero clari viri adoptarunt, genera humorum quatuor: *aquosorum, mucosorum, gelatinosorum, oleosorum*. Hoc ordine eos humores enarro, quo ipsos natura evidenter producit. Aqua enim de terra forbita, in mucum primo perficitur, sive in foliis, sive in stipite, sive in femine hunc naturæ laborem requisiveris. Ex mucu aliquanto major maturitas gelatinam, perfecta demum, in femine oleosam farinam parat (d*). Eo itinere tritici farina ex aqua sensimque spissiori mucu nascitur. Sincerioribus his humoribus alios compositos mistosque addemus.

§. III. *Humores aquei.*

His humoribus commune est, aquæ habere ad reliqua elementa rationem quam maximam, hinc expeditissime fluere, neque trahere fila. Ab igne eadem tota, fere minimo terræ momento superflite, dissipantur, neque ab alcohole vini, aut a meracissimis de metallico etiam sale stillantibus acidis

(a) *De circulat. sanguin. per vas. min. n. 29.*

(b) *De separat. humorum c. 2.*

(c) *Hydrolog. p. 79.*

(d) *Comm. ad Pract. BOERHAAV. T. II. p. 411.*

(d*) *Stephani HALLES in vegetabil. statiki est observatio.*

dis liquoribus coguntur. Admixtas utique & ipsi terreas glebulas habent, & falis, & denique olei : Sed neque a fontium aqua ejusmodi firmiora elementa absunt. Eorum humorum in homine magna portio est. Aliqui de corpore amandantur iuvenes, quos excrementa vocant, urina nempe, cujus in homine sano quidem natura nunquam spissabilis est, deinde perspirabilis a SANCTORIO (e) appensa materies, deque pulmone exhalans (f) anima. Nam sudoris indoles misti generis est, cum ex oleo subcutaneo, ex sebo sæpe glanduloso, & ex tenuiori aquula vaporum perspirantium componatur.

Sed etiam inter inquilinos humores, quos ad suos usus in corpore animalis natura reservat, sunt quibus præter aquam parum omnino alterius indolis inest. Eo salivam refero, veriore illam, aque mucosæ longe diversam, tum similem salivæ pancreaticum humorem, & lacrumam denique, quæ raris in occasionibus profundatur, perpetuo cæterum nares de oculis demissa irroret. Sed etiam in oculo purissima & pellucidissima aquula, & inter corneam membranam lentisque crystallinæ anteriorem faciem effunditur, & in fibrarum intervalia, quibus hæc ipsa lens componitur, & in vitrei humoris cellulas, eademque corneæ membranæ laminas inebriat. Neque specie caret veri, etiam alios, sed sensibus inaccessos, ejusmodi diaphanos latices passim per corpus animale latere : neque absque magna auctoritate forem, si nervum illum celeberrimum succum huc referrent.

§. IV. Mucosi humores.

Aliquantum ab aqua recente *mucus* differt, & ipsa aqua, quando stando vitum contrahit, viscidam una, mucique similiorem, naturam induit, inque vegetabilium vasis plerumque mucosæ dotes imitatur. Ab aqua mucus hactenus distat, quod minus fluidus se trahat, filaque ducat, & ad solida corpora fortiter adhærescat. Cæterum cum aqua facile miscetur (g), inque ea promte diluitur, & pariter odore caret saporeque, & demum colore, nisi cærulei quiddam plerumque subesset. Pariter etiam neque igne, neque ulla stillatiorum liquorum etiam acidissimorum, violentia cogitur, neque in albumen

(e) Perspirabilis vapor frigido vitro susceptus in aquam modice salam cogitur FERRAVALLE de fabric. glandul. p. 5. 6. Pract. T. III. p. 540.

(f) IDEM ibid.

(g) Memoir. de l'Acad. de Chirurg. T. I. p. 205.

bumen abit. A putredine adeo aliena (*h*) mucii natura est, ut integro anno conservatus absque fetore (*i*) manserit. Pondus est quod aquæ, aut aliquanto minus (*k*). Solidi elementi quam aqua plus habet, certe in nonnullis exemplis, ut ficcatus, postquam aquam exhalantem amisit (*l*), in crustas asperas, fragilesque abeat, nam de omnibus mucii generibus, deque urethrae mucosæ & intestinorum, experimentum non habeo. In omni mucosæ globulos oleo familiares olim GORNIUS (*m*) vidit.

Aquam cum oleo miscet, certe ex plantis sumta mucilago; quod utriusque naturæ particeps sit (*n*). Nam in plantis univèrsis, & in olivis ipsis in oleum abit. Virides viscidum mucum dant, maturæ oleum (*o*).

Chemica experimenta in mucosæ facta rara exstant. In calida induratur (*p*), inque igne in carbonis speciem amburitur (*q*): sed etiam lens crystallina, aliæque aqueo succo ebrizæ corporis particulæ, perinde ab igne mutantur.

Liquor de vino destillans, qui passim ignis phænomena imitatur, etiam mucum aliquantum cogit (*r*), five purus fuerit, five ars modice fucato spiritui essentia nomen imposuerit. Qui vero de nitro, sale, alumine, vitriolo, acidi latices vehementiori igne eliciuntur, adeo meraci, ut vaporem in aerem conspicuum diffundant, pituitam adeo non cogunt, ut solvissè visi sint (*s*). A vitriolo tamen cupreo cogi dicitur (*s**), & ab alumine (*s***). Lixiviosi sales mediique pituitam non solvunt (*t*).

Adhibito igne, absque emissio odore, in carbonem insipidum, & insulsum

(*h*) SENAC *tr. de cancr* T. II. p. 101. QUESNAY L. C.

(*i*) *Comment. Acad. Scient. Petropol.* v. XIV. p. 209.

(*k*) SENAC L. C. ob admittum puto aerem, graviorem enim esse convenit, qui plus terræ contineat.

(*l*) SENAC L. C. BOERHAAVE *de fabric. gland.* p. 10. QUESNAY *arcan. anim.* T. II. p. 347.

(*m*) *Diff. de pituita* n. 38.

(*n*) *Obs. of a Soc. at Lond.* T. I. ad fin.

(*o*) LEMERY *tr. des aimens* T. I. p. 308.

(*p*) SENAC L. C.

(*q*) IDEM *ibid.* p. 102.

(*r*) *Andreas RUDIGER*, vel *Christianus Adamus GORN*; quem titulus auctorem vocat, in *diff. de pituita* Lipsiæ ann. 1718. edita, & in Tomo VII. collectionis meæ recusa c. I. n. 18.

(*s*) IDEM L. C. n. 7. II.

(*s**) RUTTY *Synops.* p. 262, 263. etiam in aqua minerali cuprea p. 291. de spūto enim, aut mucosæ faucium intelligo, etsi Vir Cl. salivam nominat. Martium vitriolum salivam non cogit p. 239. aqua vitriolica minus IDEM p. 268.

(*s***) RUTTY p. 217.

(*t*) GORN n. 17. Etiam cogunt RUTTY p. 406.

fam abít (*u*). Claufis in vafis igni expofitus (*x*) mucus recens aquæ partem maximam edit, ut omnino decima octava pars non aquea fit. Olei habet centefimam quadragesimam partem (*x**), a quo, procul dubio, naturam vifcidam habet. Salis volatilis ficci (*x***) inest nonagesima sexta pars, & tantumdem oleofi liquoris, qui falem diffolutum continet, & fpiritus audit. Demum falis lixiviofi, in igne perflitantis, partícula eft millefima quadragesima quarta. Adeo parum aut olei cum habeat, aut falis, adparet, quare neque linguæ papillas emoveat, neque narium. Ea ipfa nota præter alias, etiam a lymphâ differt (*y*). Terræ aliquid inest (*y**). Adfervatus, poft integrum annum, hæcenus mutatur, ut acerrimum oleum, & falem volatilem fundat, de afpera arteria fumtus (*z*).

Efti non ubique eadem natura mucii eft, huc tamen pertinet lubricus humor (*a*), quo tota aeris, ciborum, urinæque via late obungitur, in naribus, palato, linguæ facie poftrema, faucibus, broncho, pulmone, œfophago, ventriculo, ductibus bilariis, intestinis, vefica urinaria, urethra utriufque fexus, utero, vagina muliebri. Eorum linimentorum ficciffimum eft, quod nares obfidet, inde fenfum, ut ad interiora corporis receditur, ita fluidior generatur: pariterque a cruftacea natura alienior in iis partibus reperitur, quæ lotium aut femen tranfmittunt.

Lubricus inprimis pifcium cutem obfidet (*b*), nam in homine unguen cutaneum alterius indolis eft. Ad mucii naturam etiam fuccus funiculi umbilicalis accedit, & verior pars feminis, quæ a teftè advenit, nifi quod ea quidem odoratis & volatilibus particulis abundat. Perinde tamen fenten glutinis fimile fila trahit, aque acido latice folvitur (*c*), a lixiviofo fale potius cogitur (*d*). Anno 30 A. C. N. a SANHEDRIN factò experi-

Z z 2

rimento

(u) SENAC L. C.

(x) BARCHEUSEN poft *acroamata* Exp. 7. Multum PINELLI de podagra p. 215.

(x*) Parciffimum PINELLI.

(x**) In fcorbuticis habet ejus falis momentum fed minus PINELLI.

(y) Ex fanguine & fuccis lymphaticis, fecedente parte falina, fit mucus QUERNAI fco. contin. T. II. p. 9.

(y*) PINELLI

(z) *Comm. Acad. Petrop.* l. c.

(a) Conf. BOERHAAVE l. c. p. 9. feqq. ut tamen admiffum paffum febum cutaneum fe pares.

(b) De eo unguine dicetur L. XII. Vide interim *Comment. ad Boerb. præf. d.* T. III. p. 547.

(c) GORN L. C. N. 26. MONROO de femine & teftib. p. 57.

(d) GORN L. C. MONROO ibid. Pifcium fenten lentiffimum MONROO ibid. Idem a fpiritu vini non cogitur, certe de cadavere, deque feminalibus veticulis funtum.

rimento constitit, semen ab albumine hæcenus differre, quod ad ignem dif-
fluat, albumen cogatur (*d**). Ad mucum denique etiam referri po-
test, quod adhæreat, & in aquam facile se diffundat, nigrum illud pig-
menti genus, quo averfa uvei anuli facies in multis animalibus obducitur.

Utilitas manifesta mucæ lubricique humoris est, teneros, & acriter sen-
tientes nervulos tueri: quos sicci aeris vis, aut vehementior frictio;
aut asperi falsique humoris transitus ingrattissimo sensu adficeret, nisi bene-
fica mucæ vis intercederet. Qui urethræ mucum acri aliquo humore in-
jecto abraferunt, ii nimis experiuntur, quam intolerabile absque muco ip-
sius urinæ iter sit, quam ipsam sani homines absque incommodo emittunt.
Sed etiam in acutis morbis, aut acriori catharrho, per nares penitus sic-
cas, ingrattissimus transeuntis aeris sensus est, neque blandius aut per e-
luta salibus purgantibus intestina, nudatamve muco vesicam, aut fæces al-
vi transeunt, aut lotium. Aspera arteria etiam cum muco ne aquam qui-
dem tolerat.

§. V. Et gelatinosi.

Horum quidem humorum naturam dudum exposuimus, quando lym-
pham descripsimus (*e*) sanguinisque serum. Omnibus ea communis natura
est, ut igne admoto, aut fervida adfusa, aut liquore, qui de vino stillat,
meraciori, aut acore demum minerali, in floccos, grumos, geluque demum
cogantur. Idem humores, dum infra 148 gradum fahrenheitianum ca-
lent, fluidi sunt, minusque quam mucus se trahunt, neque multum aquæ
ipsi hæcenus meabili sua natura cedunt, eandemque adservati, ad putre-
dinis initia foti, ita augent, ut nulla porro admisti liquoris acidi,
aut vinosi vi cogi se patiantur (*f*). Plerisque blandius aut lenissime salus
sapor est. Siccati in crustas abeunt gummeas (*g*), ut plus, quam mu-
cus, partium terrearum, plus etiam olei continere videantur.

Ad hanc classem pertinet ergo sanguinis serum, & lymphæ vasculorum val-
vulorum (*h*), & ovi albumen (*i*), & humor qui pullum in ovo circumfluit,
&

(*d**) GUNZBURGER *medic. Tabulæ*. p. 22.

(*e*) L. V. Sect. III.

(*f*) p. 132. MALPIGHI *de pull. incub.* p. 12. de adultiori albumine.

(*g*) Albumen imprimis ovi BALLIN *de motu cord.* p. 27, 28. Pars acri proxima
non concrefcit, & ea portio quotidie augetur.

(*h*) p. 129.

(*i*) p. 130.

& amnii humani liquor, mucii quidem similior, sed tamen coagulabilis, quando fatis recensprehenditur (*k*). Eadem natura est exhalantis laticis, qui, in vivo vegetoque animale, humidii vaporis specie, in cavas ventriculorum cerebri (*l*), pectoris (*m*), pericardii (*n*), & abdominis destillat, quem partim exposuimus, & partim suis locis uberius exposuimus. Huc etiam ovulorum Graafianorum liquor pertinet, & liquor glandularum renalium à meraciori vini spiritu coagulabilis, & si purus haberi posset, propior futurus exhalanti liquori succus ventriculi (*o*), & intestinorum proprius (*p*). Sed etiam in minores cavernulas cellulosi textus halitus exit (*q*), qui collectus, etiam sponte, in gelatinam rubram conficit, qualis etiam in hydatidibus humor est. Huc denique crediderim referri, cū experimenta non habeo, viscidum illud gluten, quod BELLINUS (*r*), priorque MALPIGHIUS (*s*) in nervis medullaque spinali reperit.

Misti etiam generis est, & alio magisque conspicuo modo ex oleo & glandulari humore componitur (*u*) *unguen* HAVERSIANUM, quod late in cavas articularibus totius animati corporis, & in tendinum etiam vaginis (*x*) reperitur: differt tamen a lymphā, quod sponte viscidissimum sit (*y*): non ideo mucosum, cum ab alcohole adfuso in fila coeat, quod & ipse vidi, & olim *Josephus Guichard DUVERNEY* (*z*). Sed idem humor ad ignem coagulatur, etiam vitiose collectus (*a*): & cum minerali acore in albumen abit, porro insolubile, candidumque (*b*). A lixiviosis salibus solvi lego (*c*). Si in aliis periculis totum exhalavit,

Z z 3

tenuem.

(*k*) Nostis etiam in experimentis, in fila flocculosque abit, ut lymphā solet.

(*l*) Amnii liquor cogitur, non allantoidis BARBATUS de *fero sang.* p. 117. BAZILIVS de *natu cord.* p. 34. edit. Pistoriens.

(*m*) L. II. p. 152. 153. & L. VIII. Sect. II.

(*n*) L. IV. p. 283. 284.

(*o*) COLLINS *System. anat.* p. 313.

(*p*) PACHLIN de *purgantib.* p. 511. BRUNNER de *duodeno* p. 54.

(*q*) L. I. p. 25. 26.

(*r*) *Lemmat. qua ad nervos pertinent.*

(*s*) *Posthum.* p. 39.

(*t*) Clopton HAVERS *osteolog. voc. disjuncta* IV. p. 189. 200. 205.

(*y*) SCHLICHTING *Eph. Nat. cur.* vol. VIII. *obs.* 27.

(*z*) *Traité sur les maladies des os* T. II p. 350.

(*a*) In hydrope articuli genu SCHLICHTING L. C. Cogi DUVERNEY p. 359.

(*b*) Clopton HAVERS L. C. p. 217. 218. DUVERNEY L. C. TEICHMEYER *patholog.* p. 284. *Acad. Scient. Bonon. Comment.* T. I. p. 148 DALE-INGRAM of the *gout* p. 46.

(*c*) DUVERNEY L. C. TACCOMUS L. C. Sed in *Comment. Bonon.* cogi scripsit.

tenuemque crustam reliquam fecit. (*d*), id quidem violentiæ conceptæ putredinis tribuero. Hic idem est mucosus & lubricus circa nervos humor ARISTOTELI dictus (*e*), cui nervi audiunt, quæ nobis ligamenta sunt. In tibix dearticulatione idem CAROLO STEPHANO (*f*) dictus est, & PETRO PAW (*g*), qui monuit, genu immobile factum esse, cum a chirurgo emissus humor perisset, qui pro pure habuerat.

Oleum admistum habet, & ex ossium cavea per cartilagineas penetrabile (*h*), & evidentius aliud, ex pinguibus glebâs, quæ in dearticulationibus, pariter ut glandulæ reperiuntur (*i*), & in genu potissimum. Fluida autem, dum vivimus, & calemus, & meabilis pinguitudinis natura est (*k*). Sed neque adeo longe a lymphatica classe oportebit removisse, nam magis atque magis discimus, lymphatica valvulosa vascula humores in talem cellulosam effusos, adeoque oleum resumere (*l*).

§. VI. Humores oleosi.

Quarta tribus eorum humorum est, qui perfecti & maturi, aque aliqua superflua aquæ portione liberati, ad ignem flammam concipiunt: aut certe in altum ejusmodi materiei continent, quæ ad ignem incendatur, & deflagat. Maturos aio, quod omnes ejusmodi humores, ne oleo quidem excepto, in prima origine sua (*m*) plurima aquæ copia consent, neque hæcenus aut inflammantur, aut plenam pinguitudinis indelem imitentur, mucique potius aut gelatinæ similes sint, uti de plantarum pinguitudine monui. Ad hanc adeo inflammabilium liquorum classem princeps adeps pertinet, & medulla ossium, quibus plurimum pinguis naturæ inest, & aquæ minus. Sed eos liquores descripsimus (*n*). Deinde huc referri debet sebaceum unguen varii generis, cutaneum, album, oleosum & lubricum

(*d*) HAYERS p. 203. MONROO of the bones p. 57. Ed. ult. DUVERNÉY sr. des maladies des os p. 358. PITSCHER de anoxia articular, p. 27.

(*e*) Hist. Animal. l. III. c. 5.

(*f*) De dissol. part. corp. hum. L. I. c. 22. 25.

(*g*) Primæ Anatom. p. 175.

(*h*) L. I. p. 48.

(*i*) Habet etiam WALTERUS in tr. de artic. & lig. ped.

(*k*) L. I. p. 28.

(*l*) L. II. p. 167. Hæc porro per ea confirmantur, quæ ex MERCELII III. viii epistola, & Alexandri MONROO in addendis retulimus.

(*m*) L. I. p. p. 25. 26.

(*n*) L. I. Sect. IV.

cum dum recens est, sponte in crassioris axungiae, albi luti, ficarumque demum non raro lemarum naturam abiturum (o). Etsi enim de oculorum, cutisque sebo, & præputii, nympharumque olido linimento experimenta non habeo, certum est tamen, cognatæ naturæ cerumen (p) siccatum deflagrare, deinde zibethicum odorem flammam concipere (q), & castoreum (r), quod pilorum perinde specie de suis folliculis expressum prodit.

Deinde non longissime a cerumine bilis distat, cujus quidem multa pars aquea est, ut tamen & abacta aqua sapa bilis (s), inflammetur, & calculi (t) vesicæ felleæ, ex spissata bile nati. Huc porro sanguinis cruor (u), huc ipsum lac pertinet, essi mista in lacte natura est. Nam alias experimenta mea enarrabo, quibus non intra glandulam ductus mammæ lactiferos substituisse, constitit, sed in circumpositum utique adipem propagari, ut perinde oleum resumant, ac lymphatica vasa solent. Deinde lacti notissima pars butyracea vere oleosa inest. Lactis autem in homine non unus locus est, speciesve eadem. Nam præter lac mammarum utriusque sexus, simillimus albissimusque humor in utero reperitur, tenerisque in virgunculis, etiam nondum natis, caveam tenerrimi visceris replet. Sed etiam in thymo serosum lac, & in prostaticis reperitur, lymphæ hæcenus adfines utrumque, quod in eo fila ex adufo vini meraco spiritu nascantur.

Obiter huic classi materiem electricam subjecero, quæ & igneæ naturæ particeps sit, & plurima in corporibus flammam alentibus habitet, & de animalibus odora exeat, atque adeo in oleo habitet, cui demum soli odor insit, isque inprimis odor, quem flammula electrica spargit.

§. VII. *Humores miscellanei.*

Eorum humorum, quos hæcenus recensui, multi hu c potius pertinent, cum sincerum, unicumque elementum in eorum nullo sit. Deinde eorum multi

(*) De sebo auriculæ, umbilici, nasi, partium pudendarum hæc vera sunt BOERHAAVE de fabric. glandul. p. 8. 11. 12.

(p) BOERHAAVE l. c. p. 8.

(q) Mem. de l'Acad. Roy. des Sciences 1728. p. 409.

(r) Mem. pour servir à l'hist. des anim. T. III. P. I. p. 144.

(s) Conf. PRACT. BOERH. T. I. p. 441. & CL. SARRAZIN in Mem. de l'Acad.

(t) Opuscul. patholog. obs. 33.

multi evidenter ex non uno humore constant, prius suo peculiari loco secreto, quos serius natura miscuit, postquam puros generavit. Ita semen masculinum ex odore testium mucus, & lacte prostatico componitur. Ita in sudore oleum subcutaneum, sebumque folliculorum, cum aqua perpirabili miscetur. Sed etiam lacruma & aquam & sebum; unguen articulare, ut nuper monui, oleum & lympham; lac mammarum glandulofan lympham, & adipem subcutaneum; sputum salivam mucumque continent, & in chylo demum plerique corporis animalis humores commisti habentur, aquei, mucosi, lymphatici, oleosi. Ne tamen subtiles simus, cuique humori a præcipuo suo elemento nomen classicum imposuisse suffecerit.

In aliis animalibus alterius generis suis in vasis humores dantur, quorum nihil in homine satis simile reperitur. Eo refero argenteum liquorem vaforum anguillæ aliorumque piscium; atramentum sepis; venenum apis.

§. VIII. *Hi humores in sanguine pene perfecti continentur.*

Quos hæcenus enarravimus humores, eos aut perfectos, aut parvè omnino indigentes mutationis, in sanguine reperimus (x), hæcenus a sinceris partium singularum humoribus diversos, quod nimia aquæ copia dilutæ moleculæ tum demum se possint comprehendere, inque purum eum humorem coire, quando ab ea nimia aqua liberatæ sunt (y). Aqua, mucosus viscor (z), lymphæ coagulabilis, adeps verus (a), chylus lactis simillimus (b), sanguini insunt. Oleum (c), salisque urinosi elementum (d), quæ bilis naturam constituunt, in communi humorum massa abundant. Si nondum perfectum in sanguine semen (e) est, inest tamen & mucus, & fatidum illud volatile odoramentum, quo animalium non castratorum caro, & universum corpus inficitur (e*).

§. IX.

(x) L. V. p. 107.

(x) Conf. etiam similia observantes J. CL. ADVIANTUM HELVETIUM *accus anim.* p. 156. BURCHART *de secret. FLURANT splanchnol.* p. 314. HOOKS & C.

(y) J. de GORTIË *de secret. anim.* l. n. 10. 36. II. n. 49. & c.

(z) L. V. p. 133. 134.

(a) L. I. p. 38.

(b) L. V. p. 14. 15.

(c) In sanguine apparuisse & MALPICHIEUS auctor est, *de omento* p. 155. & RUESCHNIUS *Alvers.* II. p. 28.

(d) L. V. p. 71. & c.

(e) KEIL *abridgement* p. 65. SCHWENKE I. C. p. 75.

(e*) HUMAULD *des vapeurs* p. 289. 290. & c.

§. IX. Fere quilibet humor per quodcumque eorum separari potest.

Sed etiam hæc adnotatio magna parte laboris non levat, nimiumque mysterii metum dissipat, qua constat, fere omnes humores humanos adeo jam sua cum definita indole perfectos per sanguinem circumire, ut suo proprio colo minime egeant, perque alienissimas sæpe glandulas, aut maxime varia viscera de sanguine secesserint, & nihil a se ipsis diversi visî sint, dummodo aut proprius cuique excretorius ductus obstructus sit, aut alioquin is humor in sanguine abundaverit. Ergo non adeo, ut passim creditur, necessaria cujuslibet coli peculiaris fabrica est, ut humor ei colo proprius non aliter nasci possit. Notissimum est dudum, aliam excretionem ab alia compenari (*f*). Præstat ire per singula, cum hoc ipsum, ab ipsa natura suppeditatum, experimentum maximi momenti sit.

Inter humores aquosos observavit HIPPOCRATES, perspirabilem materiam ad alvum converti, & vicissim, quando pronunciat (*g*), siccam alvum iis esse, quibus cutis mollis est. Nempe vulgatissimum quidem est, cute a frigore percussa, exutis vestibus, pene oculi ictu citius urinæ ad exitum adfectantis stimulum percipi, lotiumque exire. Nunquam manus lavabat *Michael* le VAYER, quin micturiret. In hystericis & hypochondriacis hominibus, frequentissimum est, sicca cum cute, frigidaque, nimium, & vires frangentem urinæ effluxum conjungi. Ad nares repercussa perspiratio notissimam stillam hibernam facit (*g**).

Sed etiam alvum repressa perspiratione moveri (*g***) constat, sive a metu contracta fuerit, sive a primo autumnali frigore, sive frigido pavimento pedes infertis (*h*), quo remedio ad liberandam alvum dudum cessantem vix aliud potentius est (*h**). Aliquanto rarius, non ignotum tamen etiam veteribus auxilium est, quo hydrops sanatur, dum universa cutis pice accurate obducitur, ut repercussa perspiratio in diuresin convertatur (*i*).

Sed etiam ad salivæ vias humor perspirabilis migrat, quando pedum refrigerium (*k*), aliave causa sudorem (*l*) suppressit, aut alioquin copiosior

(*f*) ROBINSON *Essay on animal economy* p. 417. 438. RUSSEL *acon. natur.*

(*g*) *Epidem.* L. VI Perspirationis & sudoris æteræ excretiones vicariz BOUVARZ in *thes. a.* 1737. ed. Diarrhœa minuit perspirationem ROBINSON *disseburg.* p. 80.

(*g**) КААУВ *p. r. sp.* n. 18.

(*g***) In Barbados ex repercussa transpiratione hydrops HUGHES *hist. nat.* p. 35.

(*h*) INNES *de leo* p. 36.

(*h**) STEVENSON *Essays of Edinb.* T. V. p. 895.

(*i*) REAUMUR *mém. pour servir à l'histoire des insectes* T. II. p. 54.

(*k*) *Bee Linnæi Samlingen* 1725 p. 727.

(*l*) BINNINGER l. l. c. 10.

Haller *Physiolog.* Tom. II.

ofior fputi effluxus , materiem perfpirabilem avertit (*m*).

Viciffim , uti ad inteflina perfpirabile id aberrat , quod per cutem exhalavit , ita in cutem tranfit , quod per inteflina exsudabat . Sudor enim motus , corporisque vehemens exercitatio diarrhœas fupprimit (*n*). Sed etiam urinam alvum fluxam minuit (*o*). Eadem diabeten exceptit (*p*). In cholera biduo urina fubpreffa fuit (*q*).

Porro faliva , cujus flumen argentum vivum præcipitat , aut ad inteflina convertitur (*r*) , aut per fœtidâs urinas descendit (*s*). Quam vero falivationem falutare naturæ confilium in fecunda febre variolarum expedit ; eam falûbriter tumor faciei manuumque aquofus fupplet , exkallatio nempe in cellulofam telam .

Celebriores funt magifque variaz urinæ aberrationes , quæ unicum exitum nacla , facilius fupprimatur . Vix ullus humor eft , cujus viam locium , fuo ab itinere averfum , non adfectaffe vifum fit , adeo fuis dotibus confpicuum , ut non fincerius ab urethra profuât . Et primo ligatis ureteribus , falivâ vifcidâ copia profuxit (*t*) , arteriisque renalibus revinctis vomitus urinosus (*u*) fuccellit , in carne utrinque .

Deinde , quando per morbum quemcunque urinæ fecretio & exitus impediuntur , exit urina per alvum , fudorem , mammas , falivam , & cellulofam telam . Puero , qui intra 17 dies urinam non reddiderat , perpetua interim diarrhœa fuit (*x*). In ifchuria vera per alvum urina decessit , quæ odore fuo & tenuitate fe proderet (*y*). In eodem morbo lotium per alvum felicem exitum reperit (*z*). Cum duodecimo die fuppreffæ urinæ jam gravis lethargus ingrueret , urina multa per alvum cum levamine egefta eft (*a*). Et alioquin diarrhœa minuit totii copiam (*a**) .

Eadem ,

(*m*) Salivatione præcedente alvus dura , ufua pauca , fecretiones omnes parcioreâ fuccedunt GRAINGER *de phlyafifm* . p. 17 .

(*n*) Conf. ROBINSON L. C.

(*o*) IDEM ibid.

(*p*) BINNINGER *Centur. V. obf. 70.*

(*q*) LA METTRIE *obf. de medec. prat. p. 5.*

(*r*) TULP. L. III. *hifl. 21. ðcc.*

(*s*) *Eph. Nat. Cur.* vol. VIII. obf. 8. LA METTRIE *oper. prat. p. 24.* J. D. SOUTHWORTHING *fiphil. Mæmofus critic. p. 246.*

(*t*) NUCK *defenf. duâ. agnofor. p. 10.*

(*u*) HELVET. *æcor. annu. p. 156.*

(*x*) *Philof. Trans. n. 337.*

(*y*) PECHLIN *obf. XI. L. I.*

(*z*) RHODIUS *obf. 90. Cent. II. Conf. etiam 84.*

(*a*) GORNEVELT *de tuto confaridum ufû p. 171. 170.*

(*a**) ROBINSON *diffurg. p. 80.*

Eadem, quæ per alvum, urinæ via etiam ad ventriculum ducit. Ce-
lebris olim Chirurgus LANFRANCUS ipse, cum calculo laboraret, lotium
vomuit (b). LAWERIA illa, olim per suum morbum notissima, aliquo-
ties urinam vomitu reddidit (c). Aquosus in ischuria vomitus (d). In
femina, cui vulnus naturam clauserat, lotium per os regurgitavit (e). Die
decimo suppressa urina suo conspicuo sapore per os egesta est (f). Clau-
sura urethra vomitus aquosus urinæ similis successit (g).

Cum urina suas per vias non posset effluere, salivæ loco fætidissima
urina reddita est, faulto quidem eventu (h). Sputa & mictus alterne se
exceperunt, & diabetes demum sputum destruxit (i).

In nares urina se convertit, raro in exemplo, cum in paralyfi vesicae
officio non fungeretur: arenosæ enim glebulæ naribus adhæserunt (k).

In cerebri ventriculis, post symptomata affecti cencephali, aqua urinæ
fætor vitiosa reperta est (l).

Per mammæ, lotium virgo reddidit, quæ absque natura alvive ostio
nata, pubertatis tamen tempus adtigerat (m).

In cellulosæ telæ cavernulas lotium decessit in exemplo, in quo œdema
urinolum ischuriæ supervenit (n).

Frequentius per sudoris vias averfus a sua sede obscenus liquor exiit.
Transpiratio fætida in urinæ suppressione (o). Sudor flavus, cum aquoso vo-
mitu conjunctus in eodem malo, ARETÆO jam dictus est (p). Cum
urina a calculo suppressa esset, sudor urinosus (q). Per cutis poros ab
axillis ad inguina urina prodiit (r). Quæ undecim septimanis lotium nul-
lum reddidit, ei per totam cutem capitis suppressus humor exsudavit, eaque

A a a 2 demum

(b) In chirurg. p. 223. b collect. Venet.

(c) Siesimund. KOENIG *librogenes human spec.* p. 25.

(d) ARETÆUS *de caus. & sign. acut.* L. II. c. 10.

(e) Theobaldus FITZACH ad HORSTIUM *hist. med.* p. 508.

(f) VALISNERI *offero. rar.* in oper. omni. T. III. p. 338.

(g) SCHURIG *Gynecolog.* v. 145. Alia ejusdem sensus exempla passim reperias apud THUMMIG *Erklärung* P. III. C. STALPART vander WIEL *Centur.* I. obs. 51. MARANGONI in *hist. de l'Acad. Riv. des Sciences.* 1715. obs. 3.

(h) WALLER. in *act. Societ. Lit. Upsal.* 1717.

(i) CAMERAR *de med. period.*

(k) *Eph. Nat. Cur.* vol VII. obs. 104.

(l) *Prælect. Boerhaav.* T. III. p. 214.

(m) *Journ. de Médecine* 1748. M. fébr.

(n) RAULIN *obsf. de medec.* p. 139. 200.

(o) IDEM *ibid.*

(p) l. c.

(q) SALMUTH L. II. obsf. 82. BOERHAAVE l. c. p. 316.

(r) *Eph. Nat. Cur. Dec.* 11. ann. 10. obsf. 73.

dentum ejectis calculis convaluit (s). Femina, quæ totis 22 mensibus urinam non reddidit, obiceno odore & indulium totumque cubiculum replevit (t).

Omnino monere oportet, hanc, adeo varias per vias, expulsam urinam ejusmodi fuisse, quæ cum sanguine nondum in renibus secreta circumivit. In ejusmodi enim malis, paucissima & crassissima urina in vesica urinaria reperitur, de qua si aquulam refoveri ponas, non tamen ejusmodi copia refoveri fateberis, quæ ad diarrhoeam & ad salivationem sufficeret. Sed etiam corruptis cum renibus & obstructis, ut in exemplis ostendimus, ureteribus, cum nihil ad vesicam veniret, tamen urinosa natura alieno loco apparuit. Cum renum fabrica destructa esset, urina tamen per superstites papillas sanæ similis decessit (u).

In mucosa classe similes humorum conversiones fiunt. Muci enim loco aqua pura frequentissime aut per nares in coryza, aut per pulmones in convulsiva tussi excernitur. Vicissim, si mucosa organa majori aliquo stimulo sollicitaveris, pro mucosæ lympham flavam, etiam sanguinolentam excernent, ut in urethra vidi, quæ acriori aliquo liquore injecto irritabatur, & in narium calidiori catharro. Sed etiam intestinorum mucus in alvi fluxu aquosus prodit.

Ex classe coagulabili alias ostendimus (x), nullum alicujus in animali corpore liquoris colum esse, quod sanguinem aliquando non transmiserit, etiam per integra organa, facile ad legitimum munus reditura. Lympha per cutis poros pro perspirabili sanctoriano in ambustis, in vesicis ab acri veneno excitatis excernitur; eadem in locum lactis uterini, post partum succedit per plures dies & effluit, & in cellulas adiposas (y), medullæque (z) cavernulas; & per pulmones, vaporis vias secuta excreatur, & quæ alia hujus generis frequentia alias repetentur.

Ex oleosa classe ostendimus, in cellulosam subcutaneam telam pro adipe aquam effundi (a): & vicissim oleum per aquosos mucosose intestinorum villos egestum (b) per alvum descendere, aut vaporis modo exhalat-

(s) S. L. M. D. *com. urin.* p. 248.

(t) ZEVIANI *del stato ipochondriaco* p. 157.

(u) TABARRAN *obs.* p. 25. *ed. sec.*

(x) L. II. p. 218. L. L. p. 37. &c.

(y) L. I. p. 44.

(z) In rachitide.

(a) L. I. p. 44.

(b) p. 42.

exhalare (c), aut cum lotio egeri (d). Pus, de olei genere; certa per exempla de pulmone resorbatur per urinæ vias exiti (e). Per reflecta vascula cutanea, in vulneribus primis diebus tenuè serum destillat, deinde sex-to die, & qui sequuntur, crudus & dissolutus adeps, & denique pus (f). Bilis, vulgatissimo experimento, quoties ab intestinis avertitur, in oculos (g), in urinam, in salivam (h) denique transit. Lac de mammis repercutissimum, per diabetem alias exit (i), frequenter per albam diarrhœam (k), aliquando per vasa salivalia (k*) : alias vaporis locum tenuit, in-que abdominis cavem (l) suas per dotes notum, exhalavit, & intestina oblinivit. Sed etiam per femoris pustulas (m), perque vulvæ labia veri lactis specie exsudavit. Lac lochiale (n), suo cremore conspicuum, per alvum effluxit. Vitiosum denique laxi uteri lac, quod albi fluoris nomine venit, & per pulmones tassis (o) specie, & per pedis sudorem (p) ita evacuatum est ut alterne veriori succo locum redderet. Magis paradoxa omisso, ut calculosæ materiei a renibus ad dentes revolutionem (q) & a curata podagra saccum aortæ adhaerentem, quem tophacea materies replebat.

Quando hæc exempla repetemus, constabit, non ejusdem unice clas-sis diversos humores sua inter se cola commutare, sed etiam per mucii or-gana aquam, per mucii, aquæ & adipis cola lympham & sanguinem, per aquæ, mucii, & lymphæ vias adipem, bilem, sanguinemque secerni, at-que adeo omnino, nullum in animato corpore separatorium organum esse, quod non omnium classium humores suis cum dotibus secernere queat.

Liceat artis conatus cum naturæ moliminibus conjunxisse. Etiam ana-

A a a 3

tomici

(c) p. 43.

(d) *Præcl. Boerh. T. III. p. 229.* Oleum amygdalarum per urinam redditum Me-
MUEL *Obs. sur le poulx* p. 61.

(e) *VIEUSSENS observ. d'anat. & de pratique* p. 321.

(f) *BAGIUS de ampicat.* p. 405.

(g) *LANGIS. diss. Epist. III. de febre.*

(h) *Saliva icterici crocea* III. *VALCARONONI medic. ration.* p. 241.

(i) *C. STALPART vander WIEK Centur. II. obs. 38.*

(k) *J. M. HOFMANN dissquisit. anat. patol.* p. 162. *SMELLIE midwifry* p. 420.

(k*) *EX DOLEO.*

(l) *Memoir. de l'Acad. Roy. des Scienc.* 1746. p. 162.

(m) *Journ. des Savans* 1624.

(n) *Jul. OFFICII obs. de pratique* n. 28.

(o) *Podrom. Al. Med. bahriens.* ad fin.

(p) *Eph. Nat. Cur.* vol. 8. obs. 38.

(q) *BROUWER Educac. medic. sct. infans* T. I. p. 380.

tomici manus facile obtinet, ut oleum, adeoque calidus per omnia aquæ destinata cola, & per gelatinosum vapori, & mucosæ demum apta vascula exeat: nam in cellulosa telam, renales tubulos, lymphaticarum glandularum interiorum fabricam, lacteaque vasa oleum terebinthinæ expedite transit. Viscissim gluten de pisce hufane coctum, quod gelatinosæ indolis est, in vias adipis, urinæ, macti, etiam facilius exit. De aqua non dubium est, quin per omnia, omnium humorum cola, absque labore viam sibi aperiat. Sed etiam argentum vivum penetrabili vi sua per aquæ humoris vascula, perque vulnuscula exigua a phœnigmis excitata effluit (r). Ita, ut utilem observationem repetam, in plantis per eadem vascula aqua primo, deinde gelatinosus mucus, porro lac aut terebinthina fluit. Iterum adparet, nullam adeo ineluctabilem necessitatem esse, quæ ad suum unice colum suum humorem revinciat.

S E C T I O   I I .

Organorum secretionis, sive colorum fabrica.§. I. *Aquosus humor fecernitur per vascula arteriis continuata.*

QUibus in colis, & qua cum fabrica, quisque humor de sanguine fecedat, est ut inquiramus. Aquosi ergo humores, quorum simplicior natura est, non uno modo separantur. Multis omnino corporis animati locis vascula simplicissima, uniora tamen, tubris arteriis continuata, ejusmodi aquam de sanguine destinatam ad sedem ducunt. Ita perspirabile illud, tum SÆCTOQUIANUM, tum de pulmone halans alterum, certe de arteriis rubris, facili & continua via exit. Nam aqua colore aliquo tincta (s), aut gluten piscium, aut oleum etiam terebinthinæ, tenerioris corpusculi arteriis injectum, in meis periculis inque nonnullis felicioribus exemplis, ipsum solidissimum febam (t) perpetuis guttulis de cute fudas, de qua epidermidem tepida in aqua removimus, quo exemplo non aliud naturam magis cominus imitatur. In pulmone perinde, aquam cæruleo

(r) *Phœnig. Hufn. Incc. Supplem.*

(s) *Comment. at Præleq. Boerh. T. III. p. 440.*

(t) *Ib. d. ex RUYSCHEI experimento & ALBINI.*

ruleo colore tinctam, perque cavam venam in præcipuam ejus visceris arteriam impulsam, cum plurima spuma de aspera arteria rediisse, sæpe vidi (u). Sed etiam in rene cola arteriis continua aquam, aerem, febum, in papillarum poros pelvimque ureteris ducunt (x). Aqueum humorem de arteriis porinde exhalare, olei terebinthinæ (y) aliorumve pigmentorum, & vivi argenti iter persuadet, quod anatomica manu impulsam, aut omnino vivo in homine a consuetis naturæ viribus eo deductam, in ejus humoris, quam vocant, cameram depluit. Ita etiam lacrumæ de toto oculo, & interiori palpebrarum facie hiantis, iter aqua injecta exprimit, quæ de his, quas nominavi partibus plurima exsudat (a). Neque aut vitrei corporis, aut crystallinæ lentis, purissimus humor, aut cornæ membranæ aqua alia via, aut per glandularum ambages, de arteriis sua ad loca decedit.

§. II. Per glandulas. Earum fabrica.

Diversum altis in corporis regionibus naturæ artificium est. Plurimi enim humores aquosi per vivi hominis glandulas utique percolantur, salivæ exemplo, lacrumæ glandulosæ, pancreatici succi.

Æe glandulæ, quæ aquam transmittunt, proprium genus constituunt. Laxas glandulas, in quas vasa sanguinea se immittant, MARINUS (b) dixit, ut a densis aliis glandulis, ad vasorum divisionem positis, distingueret. Paulo propius GALENUS (c) a glandulis vasorum divisioni subiectis, aliud genus secrevit, quod pituitosum aliquid generaret, & exempla in larynge dedit, in faucibus, inque mesenterio. Demum FRANCISCUS SYLVIVS de le BOE (d) a conglobatis, lymphatico humoris destinatis glandulis, has ex acinis quasi in glomerem conjunctis compositas glandulas separavit, dixitque conglomeratas, & id quidem nomen retinuerat.

Ergo ejus quidem generis glandulæ passim conglobatarum, quas descripsimus

(u) In eod. opere T. II. p. 208. 209.

(x) Ibid. T. III. p. 212. 213. conf. hujus operis L. I. p. 99.

(y) T. IV. p. 178.

(z) WOODROUSE in collectione opusculorum de cataracta Fravofortensi p. 52.

(a) Præf. T. IV. p. 96.

(b) Apud GALENUS in de, semine L. II.

(c) Ibid. & metaboli numerati L. XIV.

(d) Diffus. anat. N. 2. Quæstio: de glandulis, præf. de glandulis, præf. p. 9. de glandulis & muscul. p. 32. Repetitur deo GALENUS de pancreas p. 40.

plimus (e), magnitudinem superant, non eadem aut simplices, aut sibi continuæ, sed ex lobulis compositæ, quos laxior cellulosa tela revincit, & per quorum intervalla vasa sanguinea nervique repunt. Eos lobos aqua per arterias injecta ita laxat, ut facilius videas iterato ex minoribus lobulis constare, inter quos minora vascula intercedunt, donec repetita divisione, ad minimos, oculo tamen conspicuos, acinos perventum sit, firmiores perpetuo, uti minores sunt, quia eorum particulae breviori cellulosa tela distinguuntur, firmiusque ab ea revinciuntur, quam quidem cum majoribus lobulis coherant. Cæterum in universum rotundi, pallidi fere acini sunt, & absque reclarum fibrarum confortio, qua nota a carne manifesto distinguuntur. Si eos acinos lente vitrea, deinde acrius augente convexiori sphaerula contemplatus fueris, reperies, a lineolis cellulosis iterum in minores acinos dividi, quos brevior semper cellulosus textus conjungit, neque finem invenies divisionis, albidaque semper natura supererit, quam cellulosa & vasculosa linea interstinguunt. Ea cellulosa tela, inter minimos acinos brevis (f) & densa, inter majores sensim laxior & longior, mistaque subinde pinguitudine, demum in extrema facie glandulae longiores, rectioresque in fibras stipatur, non absque splendore, quæ lobulos colligunt, dilapsuros ab invicem, si eas fibras refeceris. In parotide & glandula maxillari evidentissime fraudi fuerunt Cl. viris, ut glandulis capsulas (g) & musculosas demum vaginas tribuerent. Nihil enim quidquam ulla harum glandularum musculosi habuit. Uti vero varia cellulosa telæ ad acinos ratio, longitudo & laxitas est, ita alia glandulae aut laxiores sunt, aut firmiores vicissim: firmissima mammae glandula, & parotis, mollis thyroidea glandula, thymus molliissimus. Lobulorum etiam magnitudo alia est in aliis, minima in renalibus capsulis, magna in mamma, inque maxillari salivæ dicata glandula. Lobulorum ita obscurum vestigium est in prostatica, ut conglomeratis vix accensere possis.

Firmitas sensim aucta cellulosa telæ facit, ut, perinde uti conglobatæ, ita conglomeratæ aliquæ, & princeps thymus, cum adultiori ætate diminuantur, pueris in universum, minoribusque animalibus maximæ.

Arteriae non paucæ conglomerati generis glandulas adeunt, densiores,

(e) L. II. Sect. III.

(f) Eam brevem telam *gluten* dixit LOSSIUS, quod extus vasis adhæreat, sitque pars gelatinæ sanguinis, *de glandul.* n. 9. 13. 31. Pro vasculis minorum generum descripsit BOSCHENIUS *de salivat.* p. 16. Fibras vocabat GERWIUS *Cosmolog. Sacr.* p. 20.

(g) WALTERUS *de lingua humana* p. 6.

res (*h*), quam ad carnes ire solent, uti in univcrsum arteriæ secretoris organis destinatione firmitate superant, tum majores, tum pariter minimæ (*i*), & ipsa demum cum suis ramis portarum vena (*k*), quæ bili separandæ destinatur. In univcrsum etiam arteriæ colis humorum majores (*l*) dare sunt: ad glandulas tamen conglomeratas ubique multi potius, quam magni trunculi veniunt, ut ad salivales glandulas, pancreas, thymum, capsulas renales. Thyreoidca glandula & multas arterias habet & supra fidem, inprimis in puero, magnas (*m*). Numerosissimi cæterum arteriarum furculi lobulos & acinos distinguunt, ut petiolorum similes eorum quasi racemos suspensos terant, quando in tepida nexu lobulorum emollitus fuit. Venas vicissim, quam alibi & pauciores, & laxiores, & grandiores (*n*) secretoria organa acceperunt.

De nervis ita tenendum est, ut per pluculas glandulas multi, magnique transeant, per salivalem inprimis genus & lacrumale. Inde forte factum fuerit, ut plerique physiologi (*o*) & grandes glandularum nervos esse scripserint. Verum levi omnino studio percipiet, quicumque verum unice sectatur, eos grandes nervos non morari in his glandulis, sed ad alias partes abire, ut in salivalibus omnibus, & in lacrumali glandula certum exemplum est. In ipsa glandularum carne parum manet nervorum, & sunt quæ paucos & exiguos habeant, ut thyreoidca glandula, sunt quæ nullos, certe scalpello persequendos, ut thymus, cui non dixero nullos esse, sed ea mole esse negavero, quæ aut cultello facile perfecti permittat, aut ullo modo cum nervis muscutorum cutifive comparari possit. Univcrsæ glandulæ experienci minime irritabiles videntur (*p*), neque vehementer aut morbos sentiunt, aut illatas a profectore injurias (*q*).

§. II.

(*b*) WILKINSON *experimental. inquiry* p. 210.

(*i*) p. 212.

(*k*) p. 230.

(*l*) Majores in glandulis esse LISTER *de humorib.* c. 20.

(*m*) *Fascicul. anat. Art. thy. sup.* not. d. Arteria thyreoidca inferior subclaviam & vertebralem in puero æquat aut superat. Sed etiam glandula, cui prospicit, in puero per magna est. L. IX. Sect. I.

(*n*) p. 212.

(*o*) *Guil. COLE* p. 158. BOERHAAVE *Prælect. Acad. T. VII.* p. 395. *Theophilus de BORDO* *recherches sur les glandes* p. 252. FRANCISUS LAMURE p. 23. qui triplo plures ad parotidem, quam ad renem ire, addit p. 24. *Carolus MALOUIN* *des corps solides & fluides* p. 63.

(*p*) In *Memoir. sur les part. sensibl. & irrit.* p. 59. Experimenta nulla recensui, sed tactæ a scalpello & irritatæ non contringuntur, & nunc video CL. ANDREÆ omnino per experimenta sua naturam irritabilem glandulis negare *de irritabilis*, p. 16.

(*q*) *Ibid.* p. 19.

Haller *Physiolog.* Tom. II.

B b b

§. III. *Ductus glandulæ excretorius.*

Pleræque glandulæ conglomeratæ generis ductum excretorium emittunt, aliqua etiam plusculos, ut lacrumalis glandula, & sublingualis. Si aliqua sunt, quæ conspicuo ejusmodi ductu destituuntur, non oportet desperare, quin aliquando detegatur, ut quidem in thyroidea glandula plurimum laboratum est. *Ductus excretorius* canalis genus est, venæ hæctenus æmulum, cujus radicula minimæ, neque nudo oculo conspicuæ, ex acinis perinde minutissimis exeunt, rivorumque similes, qui in fluvium confluunt, in majorem alveum se inmittunt, qui porro cum sui similibus conjunctus, sensim, secundum consuetam omnium vasorum legem, in majores trunculos uniuntur, suis ramis conjunctis minores, donec receptis omnibus, quos omnes totius glandulæ acini emittebant, ramulis, præcipuus nunc canalis cylindricus fere de glandula sua exeat, humoremque suum demum aperto osculo, constricto plerumque, & aliquantum reliquo ductu angustiori, in ampliorem aliquam caveam emittat, ut in oris internam faciem, aut intestini, aut demum omnino de corporis cutisque superficie eliminat, ut in lacrumalibus, boum certe, oviumque ductibus, & per nupera experimenta, etiam humanis.

His ductibus membrana ex cellulosa stipata tela data est, quæ tenacem firmitatem, ut venæ habet, non perinde tamen in omnibus dilatationi resistit. Exterius cellulosa tela, sæpe pulchre vasculosa, circumponitur, veræ membranæ innata. Interior ductus excretorii membrana cum velamento ejus cavæ continuatur, in quam quisque ductus suum humorem effundit, palpebræ nempe internam membranulam, intestinive, aut oris. Dux adeo possunt in quoque ductu tunicæ cogitari, etsi non nominata arte anatomica duas separatas fuisse.

In his porro excretoriis ductibus alius a sanguine liquor continetur. Eum quin ab arteriis habeant, non dubium est: non tamen adeo facile est, experimento conjunctionem arteriolarum minimarum cum nascentibus ductibus demonstrare. Quæ **VIEUSSENIUS** vidit (r), ego quidem ad cellulosam unice fabricam pertinere persuadeo. Neque enim quisquam, ultima convexissimæ lentis potentia adjutus, ex minima arteriola alterius generis canalem nasci vidit, ut alias monui (s), qui

(r) *VIEUSSENIUS de struct. visc. p. 60. des liqueurs p. 129 &c.*(s) *L. II. p. 98.*

qui vere cavus foret, & tenuius liquidum contineret. Quare fere ad injectiones anatomicas, morbosque oportet confugisse, ut alias monui. Injecti quidem liquores in glandulis conglomeratis difficulter ex arteriis in ductum excretorium transeunt, & si tenuiores fuerint, facile in cellulofam telam se diffundunt, aliqua tamen exempla feliciora excitavi (†).

§. IV. Fabrica ultima acinorum, an glandulosa.

Hucusque quidem experimento progressum est. Sed multum supererat, quod physiologi inviti ignorarent, fabrica nempe hujus acini, qui ultimum oculi conspicuum elementum glandulæ constituit. Duæ fere sectæ fuerunt, quæ eorum acinorum ultima se perspexisse putarunt, & contraria docuerunt. Prior quidem MALPIGHIUS ab anno retro 1665. qui de *structura viscerum exercitationes* edidit, Europæ fere toti persuasit, acinorum eam fabricam esse, quæ folliculi sive glandulæ simplicis muciparæ, qualem paulo post describemus, rotundi nempe utriculi, per arteriolas minimas liquorem accipientis, quem in ductum excretorium amandet. Varia sunt, quibus hæc ivit persuasum argumenta.

§. V. Comparatio cum visceribus.

Et primum cum visceribus glandulas comparabat, ut hepar, ren, testis; magna conglomerati generis glandula esset, quæ perinde & acinis constaret, suumque humorem per ductum secretorium amandaret, simillima ratione ex minimis radiculis in truncum confluentem, qui perinde in aliquam fere caveam secretum humorem effunderet. Sed etiam arteriæ viscerum secretoriorum pro portione multo majores sunt (u), eadem robustiores (x), & rectiores (y). Ex his arteriis impulsæ humores per ductus excretorios facile continuoque transeunt, in rene expeditissime, in hepate difficilius, sed transeunt tamen (z). Neque acinosa fabrica a visceribus abest, in aliis quidem animalibus manifestior. In renibus humani fetus (a), & plurimorum animalium, de oviparo genere, piscibusque, lobuli cellulosæ te-

B b b 2 læ

(†) Ibid. p. 99.

(u) Conf. etiam SAUVAGES *Mém. de l'Acad. de Berl.* 1755. p. 45.

(x) PETSCHER l. c. n. 32. WINTRINGHAM l. c. p. 210.

(y) PETSCHER l. c.

(z) Conf. L. II. p. 99.

(a) HARVEY de generat. animal. Exercit. 55. p. 186.

læ vinculo in majorem massam colliguntur : quales in lacerto majori vidit, alii in delphino (*b*), testudine, urso etiam, erinaceo, lutra.

Porro in hepate, acinos idem vidit subrotundos, qui celluloso ambitu hexagono (*c*), aut multangulo cinguntur; in fetu humano (*d*), talpa (*e*), sciuro (*f*), erinaceo (*g*), sue (*h*), bove (*i*), fele (*k*), piscibus (*l*), lacertis (*m*), cochleis (*n*) : iique porro acini, perinde ut in conglomeratis glandulis, racemorum modo minores in acinos resolvuntur.

In teste humano lobuli equidem, cellulosa tela laxa collecti, manifesto in ovalem, glandulæ similem molem conjunguntur. Sed etiam in cerebri cortice subrotundos lobulos (*o*), atramenti superflui lineis circumscriptos, inque oleo fervente in solidiores acinos se collecturos, magni viri dixerunt. Hæc certe, facile oculis se subjectura, similitudo fecit, ut olim ARETÆUS (*p*) renum fabricam glandulosam fecerit, similemque de mammis hepatisque natura sententiam tulerit (*q*).

Si istos lobulos acinosque microscopii ope speculatus fueris, corpuscula erunt coherentia, fere subrotunda, quæ lineis cellulosis ambeuntur, atque adeo, ut in glandulis, acini, ex acinis compositi in lobulos coalescunt.

Objectionem prius placet occupare, quæ contra MALPIGHIANUM ratiocinium adferri potest, & omnino a me ipso adlata est (*r*). Acini nempe, quibus variis in animalibus viscera componi MALPIGHIVS scripsit, passim nimis grandes sunt, neque ad elementa eorum viscerum, sed

ad

(*b*) Conf. *Comm. ad Prælect. Boerb. T. III. p. 216. cum not. ff. gg. bb. ii.*

(*c*) MALPIGH. *de hepate c. 2. p. 61. in homine & fele, WINSLOW Expos. anatom. T. IV. p. 285. 286. 287.*

(*d*) MALPIGH. *ibid. c. 3. p. 63.*

(*e*) *IDEM in posthumis p. 30.*

(*f*) *IDEM de hepate p. 60.*

(*g*) *IDEM posthum. p. 30.*

(*h*) *De gland. conglobat. p. 6.*

(*i*) MALPIGH. *de hep. p. 60.*

(*k*) *Ibid. p. 60. 61.*

(*l*) *IDEM ibid. p. 59. conf. Comm. ad Prælect. Boerb. T. III. p. 134.*

(*m*) *IDEM p. 59.*

(*n*) *IDEM p. 58.*

(*o*) *Conf. Comm. ad Prælect. Boerb. T. II. n. 264.*

(*p*) *Caus. & sign. acut. L. II. c. 9.*

(*q*) *Idem de caus. & sign. diutur. L. II. c. 3.*

(*r*) *Prim. lin. physiolog. n. 194.*

ad grandes, exque minoribus acinis compositos lobos pertinent. Vere quidem; neque tamen dissimulo, præter eos nimios colliculos minutos etiam, ægre oculis conspicuos, neque glandulis simplicibus majores acinos apud MALPIGHIUM, aliosque claros viros, BERTINUM (1) etiam, FERRENIUM (2), & ipsum denique contrariæ sectæ auctorem RUYSCHIUM descriptos reperiri, & in renibus (u), liene (x), hepateque (y) exigua, rotunda, desinitæ magnitudinis, neque facile mutabilia corpuscula adparere, in quæ vascula minima se inmittunt, & ex quibus, si ulla claris viris (z) fides est, etiam ductus excretorii prodeunt, ut verarum glandularum undique similia sint. Ea demum analogia eo perfectior erit, si quidem viscera, multis in animalculis, non ex solidis adeo acinis, sed omnino ex cavis oblongis folliculis componuntur, qualis de pancreate quidem, & hepate, non paucarum bestiarum MALPIGHII observatio existat, de pancreate (a) nempe xiphix, aselli, bombycis, de hepate (b) cancri, talpæ Imperati, de testibus plurimorum insectorum.

§. VI. Comparatio cum glandulis ex simplicibus compositis.

Postquam adeo viscerum cum glandulis analogiam stabiliverat, quaesivit porro ill. hujus opinionis auctor, quæ demum cujusque acini interior fabrica esset. Offerebat se continuo summa cum glandulis simplicissimis similitudo: quæ perinde sæpe, cellulosa, laxaque tela conjunguntur. Ejus generis glandulas Jeremias LOSSIUS congregatas dixit (c), adeo con-

B b b 3

glo-

(1) *Mémoire de l'Acad. des Scienc. 1744.*

(2) *Ibid. 1740.*

(u) BERTIN l. c. p. 498. & olim MALPIGHIUS de gland. conglobat. p. 6. de renibus c. 3. posthum. p. 34. WINSLOW l. c. n. 410. RUYSCH de fabrica glandular. p. 75. Thef. anat. II. aff. 6. n. 1. Thef. l. aff. 2. n. 1. Thef. III. n. 41. MORCAGN advers. anat. III. p. 71. Alba granula vocat FERREIN l. c.

(x) In' tem hic verbis utitur IDEM, atque ornate, & fuso hos acinos describit. Habet olim MALPIGHIUS de liene c. 5. p. 111. posthum. p. 42. PEYER observ. anat. 12. STEPHANUS LOREWZINI de torpedine p. 35. edit. Angl. FRIDERICUS RUYSCH apud BOERHAAVE de fabrica gland. l. c. POZZI in commerc. epistol. p. 61. conf. alios auctores citatos in Comm. ad Prælect. Boerb. T. III. p. 46. 47.

(y) RUYSCH l. c. n. 78. Centur. observ. med. chir. n. 51. Musc. rarior. repos. 4. n. 15. MALPIGH de hepate p. 61. de gland. conglobat. p. 6. BIANCHI biff. hep. p. 1160. WEFERER dub. anat. p. 98. BIERWIRTH de fabr. hep. p. 70. Anulo ex vase indicato composito comparat FERREIN l. c. p. 497. 498.

(z) De renis acinis BERTIN l. c. p. 38. 39.

(a) De gland. conglobat. p. 6.

(b) *Ibid.*

(c) l. c. n. 35.

glomeratis similes, ut agere te contineas, ne utriusque generis eandem naturam esse pronuncies, & perinde istas conglomeratas pro acinorum racemis habeas, qui singuli ejusdem naturæ sint, quæ est in folliculis simplicibus. Sæpe comparavi glandulas, quæ cartilaginibus arytænoideis insident, & inter conglomeratas a magnis viris (*d*) recensentur. Si in viciniam nunc oculos dimiseris, videbis sensim laxari acinorum vinculum, ut denum folliculæ sint, quales plurimæ per internam laryngis membranam sparguntur (*e*), veræ, ut videtur, muciparo de genere, cavæ glandulæ. Ita clar olim vir (*f*) conglomeratæ glandulæ nomine simplicium folliculorum agmen intellexit, quæ plurimæ latera postremumque linguæ dorsum circumstant. Aliud in tonsillis exemplum est: in iis enim glandulis & cellulosæ telæ ope conjunctas glandulas simplices (*f**) reperias, & præterea commune velamentum in unum glomerem eos quasi acinos conjungit, quales glandulas **LOSSIUS** *conglutinatas* vocabat (*g*). Neque aliud argumentum pro **MALPIGHIANA** opinione & cavæ acinorum credam dici posse, quod plus speciei habeat.

§. VII. Cavæ acinorum per morbos confirmatur.

Demum **MALPIGHIVS** olim (*h*), deindeque clari viri sententiam defenderunt, **Hermannus BOERHAAVE** (*i*), **J. Baptistæ MORGAGNIUS** (*k*) & **Petrus NANNIVS** (*l*), morborum in primis effectu ad confirmandum cavam acinorum elementarium naturam usi sunt. Nempe nulum viscus est, quod non visum sit, neque infrequenter, aut totum, aut certe ex parte aliqua, in rotundos, grandes, cavosque folliculos manifesto conversum fuisse. In ejusmodi vitioso utriculo sua undique continua membrana fuit, suis pida vasculis: fuit cavernula vario humore plena, fuit, si fides nonnullis hypotheseos defensoribus, suus ductus excretorius (*m*)

(*d*) **MORGAGN.** *advers. anat.* I. T. II.

(*e*) *Conf.* L. IX. Sect. I.

(*f*) **VATER** *de nov. duct. salt. ling.* p. 27. 27. T. I. f. 2. 3.

(*f**) **SLEVOGT** *de gurgul.* D. 14.

(*g*) I. C. D. 30. 31.

(*h*) *De gland. conglobat.* p. 6. *posthum.* p. 34. &c.

(*i*) *De fabric. gland.* p. 18. &c.

(*k*) *Post VALSALVÆ* *Epist. anat.* III.

(*l*) *Commerc. Acad. scient. Boron.* T. I. p. 126. &c.

(m). Videbatur adeo dubium nullum superesse, quin ejusmodi in viscere acini, collecta, per obstructionem aliquam, materie paulatim repleti, turgidique, & super legitimam magnitudinem distenti, demum ex invisibili parvitate in molem oculis conspicuam increverint.

In his nunc folliculis nonnunquam nihil fuit, nisi ipse inquinatus cujusque visceris humor, ut omnino sola moles vitiosa esset. Ejusmodi de renis acinis, deque hepate observationes exstant, ut morborum acini urina (n) pleni essent, aut bile (o). Æquus hæc moneo, cum acris ingenii vir J. B. MORGAGNUS (p) ex hac humoris indigenæ conditione ostendi persuadeatur, ejusmodi folliculos minime in cellulosa tela nasci. Alias utique alienus a legitimo humor eos folliculos replet, scirrhusi generis, durus & albus, in hepate (q), rene (r). Est ubi calculosi quid & lapidei continuerunt, non in rene solo (s), sed in hepate (t) pariter, & liene (u).

Verum ea inprimis degeneratione in suos usus utebantur Cl. viri, quæ facit, ut acini viscerum lymphæ distendantur, quod vitium *hydatides* vocant, vesicas nempe membranaceas, liquido plerumque coagulabili plenas. Accurate VALSALVA (x) hepar describit, ex folliculis compositum, quorum membrana etiam duplex esset & triplex (y), aliisque carneæ fibræ inessent

(m) De rene inprimis apud MALPIGHIUM *de gland. conglob.* p. 6. & ALEXISUM LITRE in *mem. de l'Acad. Roy. des Scienc.* 1705. p. 145. nimis certe felicem naturæ spectatorem, qui in quoque acino suam arteriam, venulam, nervulum, ductumque urinerum distinxerit.

(n) MALPIGHI in *epist. ad Jac. SPON* p. 25. in *posthum.* p. 35. *de gland. conglobat.* p. 6. VALSALVA *Epist. Anat.* a MORGAGN. edit. III. n. 8. p. 8. LITRE l. c. & n. 1701. *bist.* 2. 1702. *bist.* 5. MORGAGN. *Advers. anat.* III. p. 69.

(o) MALPIGHI l. c. & in *posthum.* p. 30. POZZEUSI l. c. p. 70. MALOET *bist. de l'Acad. Roy. des Scienc.* 1727. obs. 3. Piriformes folliculos aut felles vesiculæ similes habet Petrus NANNIUS p. 328. flavum in folliculis ichorem BROWN *Phil. Transf.* n. 178. glandulas hepatis unice magnas MERY *Hist. de l'Acad. des Scienc.* 1706. n. 9.

(p) *Epist.* cit. n. 14.

(q) LANGE in *Zod. med. Gall.* T. II. M. Jul. obs. 12. Josephus GIBSON, qui spherica tubercula vocat *Essays of a Societ. at. Edimb.* T. II. p. 343. J. Jacobus PETER *obs. anat.* VI. p. 17. J. Philippus BURGGRAV. *Com. Lit. Noric.* 1734. hebdom. 30. STAHL *de ascite*, qui in hydropicis hepar quasi ex albidis lentibus componi scribit.

(r) ZOD. MED. GALL. T. II. p. 106. RUTSON *Catal. Mus.* p. 120.

(s) MALPIGHI ad SPONIUM l. c.

(t) Idem ibid. REGEMONTIER apud F. GLISSONIUM *de hepate* p. 96. STEWART *Steat. aorta* p. 50.

(u) MALPIGHI *posthum.* p. 42. DOUGLAS *Phil. Transf.* n. 349. MERY *bist. de l'Acad. des Scienc.* 1702. obs. 2.

(x) *Epist.* III. n. 7. 8. 9. 10. p. 8. 9. 10. 11.

(y) Le CAT *Philos. Transf.* n. 460. BRENN *de hydatid.*

inest, alii ex minoribus vesiculis componerentur : eos vera intus bil-
plenos reperit, porosque in exteriori superficie numerosos, & tubulos ee
junctos, quales sunt in avium ventriculis membranaceis. Ejusmodi vero
hepatis ex hydatidibus compositi exempla numerosa (z) exstant, tum renis
(a) etiam; & vesiculoꝝum corticem cerebri II. testis (b) descripsit.

In aliis etiam aut visceribus, aut glandulis, vitiosos acinos scriptores
medici viderunt, candicantes in liene globulos junior PEYERUS (c),
& prægrandes etiam Johannes MERY (d) : stabiles in pancreate caver-
nulas NANNIUS (e), & in mamma erinacei vesiculas, noster olim præ-
ceptor J. Georgius DUVERNOY (f).

Eo magis vero ex his morbolis tumoribus veram viscerum conglome-
ratarumque glandularum fabricam innotescere, Cl. viri sibi persuaserunt (g),
quod in veris, & indubitata cavea instructis glandulis simplicibus, sebaceis &
subcutaneis, utique simillimi tumores adiposi, scirrhosi, aquei passim nascantur,
quo ies. earum proprius succus vitiose stagnavit. Sed etiam ovariorum
mulicbrum nativæ vesiculæ sæpissime in vitiosas hydatides intumescunt. Si-
miles nempe eventus similibus de causis nasci, putant pro lege haberi posse.

His fere rationibus sententia MALPIGHIANA ita constituta fuit, ut
pene totus orbis medicus eam pro demonstrata reciperet, interque axio-
mata poneretur, omnem humorum separationem per glandulas fieri (h)
& absque folliculo secretionem peragi non posse : omnes ergo glandulas
conglomeratas, viscera secretoria omnia, veros minimorum cavorumque
folliculorum glomeres esse. Neque faventes valde judices experti sunt An-
tonius

(z) J. Dem PANAROLUS in *Isotrologia. Pentec. V. obs. 15. Franciscus GLEISSON*
de hepate p. 83. 50 Olaus RUDER. *ducl. hepat. aquos.* c. 4. p. 201. in *messi averca*. M.
MALPIGHI ad SPONIUM p. 25. Frid. RUYSCH *Centur. obs.* n. 65. *Thes. l. aff.* 3.
n. 12. *Thes. VIII* n. 10. *Advers. Anat.* III. Antonius PACCHIONUS *diff. phis. anat. de*
duram. et ed. 1721. p. 153. Auctores ZODIACI GALLICI T. I. p. 101. T. V. p.
101. *Johannes COURTIAL Journ. des Savans* 1588. n. 24. J. Georgius DUVERNOY
Comm. Acad. Petr. T. I p. 380. qui vesicularum novem millia numeravit. C. G. STERN-
ZEE. *de pleuriti. aort.* in sue.

(a) J. C. PEYER *Exerc. anat.* n. 10. 25. *Paulus Gottl. WERLHOFF Comm. Lit.*
Noric. 1732. *Archiv.* 40. P. A. BOERHAAVE *faust.* II. præf. p. VI.

(b) J. J. C. WEPFER *de ap. petr.* hist. 14 *Eph. Nat. Cur Dec. I. ann. III. obs.* 129.

(c) *Obs. anat.* 7. p. 21.

(d) *Hist. de l'Acad. Roy. des Scienc.* 1702. n. 2.

(e) *Comm. Bossii.* I. c. p. 124.

(f) *Comm. Acad. Petr.* T. XIV. p. 200. seqq.

(g) BOERHAAVE *de fabric. gland.* p. 14. 14. 15.

(h) PETRUS *parerg.* 1. & in *Meryologia.* Petrus NANNIUS I. c.

tonius NUCK (*i*) ; cum glandularum folliculos impugnaret, & Raymondus VIEUSSENS, cum ductus excretorios ex vase primi ordinis, aut secundi, absque medio aliquo utriculo deduceret (*k*).

§. VIII. Contraria sententia Ruyschii.

RUYSCHIO hanc sententiam tribuimus, etsi antiquiores auctores habet. Per RUYSCHIANAM enim potissimum artificia auctoritatem & sectatores invenit. Nempe viscera omnia, & glandulae pariter conglomeratae, secundum haec placita vasculis constant, & cellulosa tela, absque interpositis, ductus inter excretorios & arterias, folliculis. Viscera primus EDMUNDUS KING (*l*) meris undique vasibus constare scripsit, ante RUYSCHIAM (*m*), anno omnino 1666. De glandulis eadem sententia fuit Nehemia GREW (*n*) viri in plantarum inque animalium anatome multa experti, etsi ad eum quidem virum fama inventorum RUYSCHIANORUM pervenisse potuit. Verum, quando haec scripsit, valde jam senex erat GREWIUS, dumque glandulas ex vasibus componi docuit fibrisque, plus a liquidum cellulosae telae tribuit, quam quidem RUYSCHIUS. Ex vasculis & vesiculis totum corpus humanum componebat Josephus DUVERNEY (*n**). Sed RUYSCHIUS, etsi neque ingenii velocitate valde eminent, neque assiduitate legendi, aut eruditione, frequentissima tamen cada-verum consuetudine, & opportunitate ad consulendam naturam, & dissectionibus pene per totos octoginta annos continuatis, & artifice etiam manu, plerosque mortales superavit, eoque majorem auctoritatem sibi comparavit, quod ab hypothese alienior, parum ultra ea doceret, quae viderat.

Junior equidem, cum toto fere seculo suo, in visceribus acinos glandulosos admisit, ut in hepate (*o*), rene (*p*), liene (*q*), aliisque corporis

(*i*) In *anatomologia*.

(*k*) *Tr. des liqueurs* p. 129. &c.

(*l*) *Philos. Transact.* n. 52.

(*m*) Multis post hanc aetate annis RUYSCHIUS glandulas viscerum admisit.

(*n*) *Cosmolog. Sacra* p. 20.

(*n**) *Mém. avant.* 1599. p. 281.

(*o*) *Cervur. obs. med. chir.* n. 51. *Musai varior. Repositor.* 4. n. 15.

(*p*) *Tbes. II. ass. n. I. Tbes. III.* n. 41. quo quidem loco & paucas glandulas admittit, & in brutis animalibus.

(*q*) *Cervur. obs. I. c.* quo tamen loco non videtur de vericibus lienis elementis scripsisse. *Add. Fabric. gland.* p. 75.

poris humani partibus. Inde, cum magis atque magis videret, & membranas, albissimas quamdiu ars abfuit, post artificiosam repletionem innumerabilibus vasis percurri, & viscerum maximam utique partem sebacea materie repleri, a maceratione vero in aqua simplici in vascula resolvi, paulatim sententiam mutavit, & ab anno fere 1696 (r) eo animum flexit, ut doceret, & viscera, & conglomeratas glandulas (s), & simplicium denum plerasque (t), totas undique solis ex vasis componi, paucasque per corpus humanum cryptas admitteret (u), in quibus vera glandulæ fabrica superesset. Princeps argumentum erat ejusmodi. Ex hydrostaticis constat, liquorem ex parvo canale in amplum receptaculum demissum, in eo receptaculo maxime retardari, hinc fracta vi progressionis, aucta pressione laterali (x), id receptaculum distendere. Concors inde cum hac contemplatione experimentum confirmat, ceram sebumve, per vascula arteriosa aliave in caveam quamcunque in pulsa, amissa celeritate sua, minuta foramina, in id receptaculum patula, ægerrime subire, sed distentis receptaculi parietibus, amissa fili specie, in nodulum maculamve abire (y). Sed in visceribus, injecta in arteriam præcipuam materies sebosa, replet minimas arteriolas, transitque in ductus excretorios, eosque infercit, continuo filo, nullo nodulo inter arteriolam, & excretorium ductum interposito. Nunc, si sebum inter arteriolam minimam, ductumque excretorium nusquam in nodulum intumescit, sequitur, nusquam etiam receptaculum inter finem arteriolæ, ductulique excretorii originem interponi, adeoque neque glandulosam fabricam eo loco esse, & minimæ arteriolæ minimum excretorium ductum continuari.

Continuati ex arteriis in ductus excretorios itineris exempla jam recensuimus; in rene facillima (z) res est: in hepate succedit (a), quando vena cava revincta in portarum venam tenuior liquor immittitur: in glandulis conglomerati (b) generis demum, etfi rarius, successit tamen.

§. VIII.

(r) In *Epist. problem.* 1111. qua acinos MALPIGHII rejicit, ratione addita, quod proprio velamento restituantur.

(s) *Epist. anat.* XV. p. 7. de mammis.

(t) De glandulis nasalibus *Tbes.* VI. n. 3. de glandulis ventriculi *ibid.* n. 33. de intestinalibus, eodem loco.

(u) *Conf.* hujus Sect. n. 18.

(x) *Atterv. anat.* II. n. 3. de fabric. gland. §2. §4. *Tbes.* X. n. 37.

(y) De glandulis intestinalium PETERIANIS BORRHAAVE de fabric. gland. p. 37.

(z) *L.* II. p. 99.

(a) *Ibid.*

(b) *Ibid.*

§. VIII. *Objectio occupatur.*

Sentiebat vim argumenti perspicax MALPIGHIANÆ theoriæ patronus, *Hermannus BOERHAAVE* (c). Ut eam vim frangeret, vere equidem hætenus monuit, in cortice cerebri, aliisque visceribus RUYSCIANA manu repletis, quod *præparare* vocant, multum propriæ carnis cujusque visceris desiderari, ut partem corticis cerebri, partem hepatis, lienisve RUYSCHIUS ostendat, plurimam autem ejusdem corticis, ejusdem hepatis lienisve materiem, quam sebum coloratum non replevit, neque a vi putredinis & aquæ macerantis tuetur, in ipsa aqua sensim destrui, inque mucii speciem conversam ad fundum phialarum descendere, aut a seduli artificis manu omnino sordium cum opprobrio nomine abjici. Recte BOERHAAVIUS, si unice monet, nondum per penitissimas repletiones ostendi, sola in visceribus vasa esse, totumve viscus constare vasculis, quæ cera repleverit. Eadem monent *Bernardus Siegfried ALBINUS* (d), & *Antonius FERREIN* (e), & res ipsa monet. Verum si ideo contendit magnus noster PRÆCEPTOR, glandulas fuisse folliculosve, quod de viscere inter RUYSCIANAS manus periit, tunc equidem non possumus vim argumenti probare. Compressos equidem inter repletas arterias folliculos interire aiebat Vir III. Verum si interiissent, non posset sebum de arteria in ductum excretorium transiisse. Pone arteriolam inter ductumve esse folliculum, pone eum folliculum a quacunque causa elidi, interceptus erit ex arteriola in ductum commeatus, & nulla via superest, per quam sebum in eum ductum veniat. Id argumentum sufficere crediderim: addebat autem RUYSCHIUS (f), nulla se in replendis visceribus violentia uti, aliamque nascituram rerum faciem, si vi nimia uteretur, inde enim inflammationis speciem apparituram: quam nos interpretamur de exudatione sebi colore tincti, quod ex arteriolis, in cellulosam cavernulam viam sibi aperuit.

C c c 2

§. IX.

(c) *De fabric. gland. p. 36. 37.*

(d) Non omnia vasa esse, sed suam peculiarem cuique parti substantiam adnotat. L. III. p. 11.

(e) Nempe neque acinos suos viscerum carnem conficere, neque alba in liene renibusque grana, neque rubra puncta, nimis dispersa, ad viscerum naturam constituendam sufficere. *Mém. de l'Acad. des Scienc. 1749. p. 455. 456.*(f) *Ibid. p. 73.*

§. X. *Novæ sententiæ progressus.*

Ab his initiis progressus RUYSCHIIUS, suscepit denique demonstrare, etiam eos acinos, quos pro sua opinione MALPIGHIUS produxerat, omnino & ipsos, totaque adeo viscera, totasque glandulas, meris constare vasculis. Potuerat jam tunc testium exemplum proponere, & proposuit aliquando (g). Glandularum enim similis caro tamen manifesto ex conspicuis vasculis unice componitur, quam primum argentum vivum in testis naturam feliciter impulsit. Replicata ea, demum multiplice confectione lobulos efficiunt, quos cellulosa tela interposita conjungit, & qui toti vera, communi, membrana collecti testem, glandulæ inprimis conglobatæ similem, componunt.

Sed etiam hepatis, lenis renumque acinos adgressus accurate repletos in aqua maceravit, & comperit (h), communi quidem velamento destitui (i), quod totam glandulam carnem comprehendat, & ad veræ glandulæ simplicis *essentiam* utique pertineat: cum contra viscerum acini follicita evolutione in vascula discedant, quorum cellulosis filis collectorum glomerum id fit, quod *acinum* MALPIGHIUS dixit. Inter ea granula, pulpososque (k) vasculorum fines, quos in pomis pirisque reperit vir solertissimus, summam similitudinem assebat esse, cum tamen in pomorum certe pulpa nulla de glandulosa fabrica suspicio locum habeat. Sed etiam absque maceratione boni lenis industria hepatis acinos explicuit, quos eisdem ad fines ramulorum venæ portarum cavæque inferioris venæ ad modum anserini pedis expansos VIEUSSENIUS (l) reduxit. Adeo hoc spectaculum evidens fuit, ut BOERHAAVIUS (m), summus contrariæ sectæ patronus, pro sua ingenuitate fateretur, nihil se videre in hepatis acinis, præter vascula. Ita porro ALBINUS acinos ad vasorum congeriem revocavit, qui ultimo

(g) *Thesaur.* VI. n. 71. *Thes.* VIII. n. 34.

(h) *Epist.* anat. II. p. 6. 7. quo loco addit, ad hunc usque diem acinos sibi glandularum aliqua specie imposuisse: tum *Thes. anat.* I. *off.* 1. n. 2. *off.* 2. n. 7. *off.* 3. n. 10. 19. *Thes.* II. *off.* 3. n. 12. *Thes.* III. n. 3. 31. 41. 72. *Thes.* VI. n. 82. *Thes.* VII. n. 4. 11. *tab.* I. f. 1. *Thes.* VIII. n. 34. *Thes.* IX. n. 59. *Thes.* X. n. 77. 85. 86. 88. 90. 94. 149. *Thes. Max.* n. 101. Hæc de hepate, liene, rene, & cerebri cortice dicta sunt. Adde totam epistolam de glandularum fabrica, & imprimis p. 69. 70. 74. 75. 76.

(i) ВУРШУИТН de hepat. structur. f. 1. ex hepate.

(k) *Thes.* IX. n. 59. *Thes. max.* Tab. I. *Advers. anat.* Dec. III. n. 29.

(l) *Obss. d'ans. & de medec. pratiq.* p. 139.

(m) *De fabric. gland.* p. 71. 72.

sine se incurvati fere comprehenderent, ut soleat Rosæ Hierichuntinæ ramuli (*n*). In glandulis conglomeratis dissolvendis non memini, quemquam experimentum fecisse.

§. XI. Respondetur ad argumentum a morbofis glandulis repetitum.

Cum MALPIGHIVS, ejusque viri celeberrimus advocatus BOERHAAVIUS, ad morbosam fabricam passim provocarent, multa ad argumentum inde repetitum jam RUYSCHIUS respondit, primumque, etiam absque primæva, & a natura creata glandulosa fabrica folliculos tumidos varia materie plenos nasci. Ita grandines (*o*) rotunda sunt concrementa, continua membrana clausa, quæ materiem puris similem continent; sed grandines manifesto in spatiolis subcutaneis cellulosis oriuntur, & inde glandularum etiam suspicio adest. Iisdemque in cavernulis etiam steatomata, & aquosi demum tumores (*p*) frequentissime reperiuntur: quoties non in glandula certe, sed in cellulosa cavernula (*q*) retenta materies stagnando congesta est. In omento, quod pariter ad pingues telas pertinet, perinde numerosæ glandulæ minimæ, scirrhosa duritate, visæ sunt (*r*).

Præter cellulosæ demum telæ vulgo notum imperium, similes etiam tumores in aliis corporis humani partibus enati recensentur, in quibus ne adversarii quidem folliculum quærunt, ut in cornea oculi tunica (*s*), in optico nervo (*t*), tympani membrana (*u*), artubus (*x*), pulmone (*y*). Et ipse quidem in pueri pulmone, rotundas, alba materie plenas, quasi grandines vidi (*z*).

Porro, quoniam Cl. adversarii (*a*) nativum in vitiosa dilatata receptacula

C c c 3

(*n*) FRANKEN *de hepate* p. 18. Alibi, & nos olim, & nuper, discipulos docuit, acinos esse fere venas, quas vini spiritus contrinxisset LEISLER *de secret.* p. 10.

(*o*) SAUBON ALBERTI *de grandinib.* p. 42.

(*p*) Qualem ipse Ill. BOERHAAVIUS descripsit *de fabric. glandul.* p. 19.

(*q*) RUYSCHE *de fabric. gland.* p. 59-77.

(*r*) BURGHART *de gland. scirrhosis.*

(*s*) RUYSCHE *de fabr. gland.* p. 77. in Staphylomate.

(*t*) Ibid.

(*u*) IDEM *ib. succ. anat.* IV. n. 14.

(*x*) Huc adventitiæ illæ in femore & brachio glandulæ TOMÆ WILHARTON *adnotatib.* p. 273.

(*y*) MAUSCHART *de appellatione glandulæ*, BURGHART *de glandul. scirrhos.*

(*z*) *Opuscul. patholog.* obs. 15. Conf. L. II. X.

(*a*) p. 183.

cula humorem nobis opponunt, non omittere oportet, nihil omnino intercedere, siquidem sanguis in cellulosa spatiosa spississime exsudat; quin perinde in obstructo jecinore bilis, alioquin penetrabilis, aut ipsa exhalat, aut certe humorem cellulosis cavernulis contentum suo colore vitiet, quo adeo frequenter & intestina pingat, & peritonæum.

§. XII. Et ab hydatidibus.

Hydatides, quibus rotunda, suisque limitibus circumscripta figura est; propriumque velamentum aquam comprehendit, plerumque in cellulosis cavernulis (*b*) nascuntur, in quas humor effusus stagnavit. Nihil hoc vitio frequentius est circa renem, in circumjecto adipe, circa uterum, tubaque & ovaria (*c*). Sed etiam in cordis superficie ejusmodi vesicæ effluerunt (*d*), & sub extimo intestinorum velamento (*e*), & in omento (*f*), in exteriori ambitu membranæ costas succingentis (*g*), inque pulmone (*h*). In ovium pelvi, pariter in cellulosa tela frequens vitium est, grandæque bullæ, non absque animalis inde contabescens detrimento, passim generantur. Hic est АРЕТЖИ hydrops alius (*i*), in quo vesicæ parvæ & frequentes, humore plenæ. Manifesto etiam vidi, in morbo, quem pro magico plebs habebat, de ulcere femoris plurimas subinde hydatides exiisse, de quibus dubium non esset, in vicino celluloso textu natas esse. Simile exemplum Parisini Academici recensuerunt (*k*). Ita ex ulcere sub costis quingentæ hydatides (*l*) effluerunt, & ex abscessu vis hydatidum, pariter, ut quidem videtur, de femore manavit (*m*). Ita in inguine hydatides refe-

(*b*) BERKEN'S *Breslauer Samlungen* 1723. M. Januar. GRAHUY: *Epb. Nat. Cur.* Vol. VII. obs. 120. p. 416. & post *tract. de coisæ piscion.*

(*c*) *Opuscul. pathol. obs. 41.* RUYSEN. *advers. anat.* I. n. 2. &c.

(*d*) FANTON. *obs.* 12.

(*e*) INGRASSIAS *de tumor.* p. 229.

(*f*) HARDER *epiar. obs.* 13. TYSON *phil. transf.* n. 193. HIPPOLYTUS BOSCHUS *de faculis. anat.* p. 17. Nempe vesiculas aqua plenas per ulcus prodiisse, per quod omenti portio clapsa erat. Conf. etiam BIUMI *casualisti* p. 200.

(*g*) COLLINS *system. anat.* p. 193. GASPARI *offer.* p. IV. Hydatides diaphragmati adnatæ BIRCH T. IV. p. 377.

(*h*) MALOIT *hist. de l'Acad.* 1723.

(*i*) *Casf. diuturni.* L. II. c. 1.

(*k*) *Mém. de l'Acad. avants 1699* T. II. p. 218.

(*l*) *Phil. Transf.* n. 293.

(*m*) CARROL *obs.* 27.

refedisse leguntur (n), & sub trapezio musculo vastissimam (o) bullam, quæ 36 alios folliculos sua caverna comprehenderet. Ita urinaria vesica, renes, uterus, ventriculus, intestina, cor, pericardium, in cadavere undique pendulis cystidibus aqua flava plenis effluerunt (p). In alio corpore, cum subinde per paracentesim ova quasi piscium prodirent, millenæ hydatides, cum utero, hepate, mesenterio, totum per abdomen connexæ, post mortem apparuerunt, cum nempe in univerfum tractum cellulosum aqua se diffudisset (q). Ita in cellulosa tela septi transversi (r) hydatides sacco membranaceo comprehensæ visæ, aliæque plurimæ de sacco super hepar posito (s) per insictum vulnus exierunt. Sexaginta hydatides in tumore a posteriori cranii sede ad scapulam descendente fuerunt (t), cum reliqua pars, crassiori adipe plena, ad steatoma, & atheroma pertineret. Hinc cum aqua in hepatis hydatidibus sebum commistum fuit (u), inquietina cellulosæ membranæ materies. Inde etiam intelligitur, quare frequenter adeo & duæ (x) in hydatide membranæ, & hydatides legantur, quæ alias sua in cavea continuerint (y). Nam vel duas laminas stagnans aqua sibi circumposuit, vel unica prægrandis bulla, mire intumescens, super alias minores se superfudit.

Prima hæc hydatidum species est, superest & altera. Nam etiam sanguinea vasa in hydatides degenerant (z). Ipse vidi, inque thesauris academicis conservavi (a), vesicularem placentam, cujus bullæ aqua plenæ cum angustioribus pedunculis ramosisque alternæ continuarentur, ut omnino mani-

(n) RIDLEY *obser. præd.* 32.

(o) BIDLOO *de hydatid.* T. I. f. 1.

(p) MAUR. CORDEUS in *hippocrat. mulieb.* p. 31. & simile fere exemplum habet Töcherus COITER *obss. anat.* p. 113.

(q) BREHM *de hydatid.*

(r) POHL *de hydatid.*

(s) *Journ. des Savans* 1712. M. Oct. Per vulnus etiam lateris hydatides proclerunt in hiltoria, quæ existat apud Cl. BIRCH T. III. p. 322.

(t) *Phil. Transact.* n. 308.

(u) STENZEL *de steatomat. nov.* p. 50.

(x) BREHM *de hydat.* POHL *hydrop. saccat.* &c.

(y) CARROL L. C. WESZPREMI *obss.* prope vesicam. KEIL *quantis. sang.* p. 25.

(z) RUYSCH in *advers. anat.* l. n. 2. &c.

(a) *Opuscul. anat. obs.* 40. similes observationes passim existant. Habet RUYSHIUS *thes. anat.* VI. Tab. c. f. 3. 4. 5. 6. quibus totus progressus degeneratiouis exponitur. *Thes. X.* n. 63. 64. 65. *Advers. anat.* I. n. 2. II. p. 24. 31. *obsero. anat. Chir.* n. 33. MORGAGN. *Advers. anat.* III. n. 14. VALISNERI *storia d'una vescicaja BERGIUS ferriæ* p. 110.

manifestum esset, vasa fuisse, quæ in hydatides degenerassent. Idem vitium, minus equidem frequens, in majoribus hepatis vasibus olim RUYSCHIVS vidit (c).

Licet paucissimas aliquas de origine hydatidum opiniones excitare, quas nos quidem res ipsa vetuit recipere. Dudum (d), iterumque nuper (e), a lymphaticis vasibus degenerantibus hydatides nasci scriptum est, ut inter duo valvularum conjugatarum juga inclusa lymphæ sensim vasculi parietes extrorsum urgeret, donec rotundæ bullæ faciem induerent: ad quam sententiam hætenus Godofredus BIDLIO (f) accessit, ut hydatides perinde etiam a lymphæ, sive a nutritio humore in arteriarum venarumque intervalla effuso, nasci admitteret (g). Addidit Richardus MEAD (h), eruditissimus olim medicus, se aquis innatantes funiculos vidisse, ex tenuibus & pene concatenatis limpidis vasculis factos, corruptarum lymphaticarum venarum reliquias. Verum in univèrsum multo latius patet hydatidum sedes, quam quidem lymphaticorum vasorum, & multis in sedibus corporis humani hydatides repertæ sunt, in quibus nulla industria lymphatica vasa reperit, vel cerebri exemplo (i), & uterinæ placentæ. Quod MEADIVS vidit, omenti degenerantis vitium fuisse videtur.

Hypothesin Cl. viri dimittimus, qui hydatides pro vermium opere habuit (k).

§. XIII. Argumenta ex theoria repetita.

Alia supersunt, quæ pro causa RUYSCHIANA dicuntur, & nihilo minus pondus habent, etiam si ab experimento, & anatomica administratione non perinde cominus repetuntur. Et primo, facile ostenditur, absque follicu-

(c) *Thef.* I. aff. n. 12. *Thef.* VI. n. 11. *Thef.* VIII. aff. 2. n. 10.

(d) Thomas WHARTON in *adenograph.* p. 49. Thom. BARTHOLIN *hist.* 67. Centur. II. COURTIAL in *Journal des Savans* 1688. n. 24. J. KEIL de *quantitate sanguinis* p. 26. Godofred. BIDLIO *Exerc.* II. de *hydatid.* T. I. f. 2. 3. 4.

(e) Saiv. MORAND vir doctissimus *hist. de l'Acad. des Sciences* 1723. p. 23. seqq. *Mémoir.* p. 158. seqq.

(f) *Ibid.* p. 13.

(g) Liquor omnino coagulabilis est *Phil. Transf.* n. 460.

(h) *Monit. med.* p. 126.

(i) In hemisphærio cerebri dextro, inferiori loco, cystis vesicæ similis *Journal de Médecine* 1756. M. fibr. Plexus choroidicus hydatidibus mistus (frequens utique spectaculum) RUYSCH *Epist. anat.* XII. p. 21.

(k) T Y S O N l. c.

folliculis arteriolas inter & excretorios canales positas, utique humores a sanguine separari posse. Ipsa enim res docet (l), ex arteriolis minimis, in villos exhalantes ventriculi, & intestinorum, in poros vaporiferos cutis, peritonæi, pericardii, pleuræ, & in tenues oculi vias, aquam purissimam vehentes, aquam etiam & gluten, anatomico siphone impulsam, facillime exire, alios, crassiores, liquores minus facile, tamen etiam sequi. In his autem colis nullo microscopio aliquid globosi, aut cavi, aut folliculo simile conspicitur. Hactenus adeo ostensum est, absque folliculis secretionem esse posse.

Deinde aquosos humores non solum absque folliculis parari posse, sed cum folliculis omnino non posse generari, quin propriam aquæ naturam & limpiditatem amittant, continuo ostendemus. Ex MALPIGHIANA sententia arterioarum in folliculos suam liquorem deponunt. Pone eum folliculum sesqui lineæ diametrum habere, quales utique cryptæ linguæ dorsum circumstant. Pone arteriam minimam rubram diametri esse, quæ vulgo globulo adsignatur, sive $\frac{1}{7240}$ (m) pollicis: pone arteriolam, quæ solum aquam transmittit, rubrosque globulos excludit, dimidio tantum rubro vasculo angustiozem, sive diametro unius $\frac{1}{7140}$ pollicis. Erunt adeo diametri arteriole secretoriæ, folliculique recipientis inter se, uti $\frac{1}{4}$ & $\frac{1}{7140}$ pollicis, sive uti 485 & 1. Verum ex notissima, sæpeque a nobis repetita (n) lege, velocitas liquoris ex angusto tubo in amplum folliculum effusi est in folliculo ad velocitatem, qua per tubum arctiorem fluxit, ut lumen tubi ad lumen folliculi. Erit ergo celeritas liquoris in folliculum depositi, ad celeritatem, qua per vasculum minimum movebatur, uti 1 ad 235225. Pone in eo vasculo eandem superesse celeritatem, quæ est in minima arteriola rubra: sit ea celeritas ejusmodi, ut vigecuplo lentius, quam per cor sanguis per ejusmodi arteriolam (o) feratur. Describat autem ex corde exeuns sanguis in minuto primo pedes 150 (p), describet in minimo vasculo pedes $7\frac{1}{2}$ sive lineas 1080: in folliculo vero $\frac{1080}{235225}$, sive $\frac{1}{2178}$ lineæ partem, atque adeo tribus egebit horis & dimidia, ut unam lineam percurrat. Nempe in folliculo humor aquosus ita retardabitur, ut ejus motus pro nullo haberi possit.

(l) L. II. p. 102. seqq.

(m) L. V. p. 55.

(n) L. VI. p. 176.

(o) Eod. L. p. 194.

(p) L. II. p. 449.

fit. Neque a calculis res ipsa differt : nam in iis partibus corporis, quarum humores vere per folliculos generantur, lentissimus motus est, mucosque ex naribus nunquam sponte effluit, hæretque in organis suis, dum per emunctionis vim aut sternutationis ejiciatur.

Verum humorum humanorum plerorumque ea natura est, ut celeritate aliqua egeant, qua ad usus necessarios parentur, & omnino per experimenta velociter moveantur. Non ergo poterunt per colum parari, cujus natura velocitatem omnem destruit. Non ergo poterit aut urina per folliculos percolari, aut perspirabile subcutaneum, aut animalis ille nervorum spiritus.

Imo vero nullus humor non mucosus, neque lentus, per folliculos generari poterit. Ea enim communis, & inseparabilis, omnium humorum humanorum natura est, ut retenti & immoti spissescant, exemplo bilis, mucis, feminis, adipis, ceruminis, lactis : adsunt enim undique per receptacula sorbentes venulæ, quæ de humore stagnante sibi bibunt, quidquid tenuioris aquæ continet. Quare fluidos humores per folliculos percolari, rei ipsi, & Naturæ sapientiæ repugnat.

§. XIV. *Causa RUYSCIANA vincit.*

Cum rationes & istas, & alias, pro RUYSCHIO passim Cl. viri adferrent, ipseque causam suam pulcherrimorum, manu sua præparatorum, cadaverum ostensione confirmaret, sensim factum est, ut ejus causa prævaleret. Viscera nempe secretioni destinata, eorumque inprimis acinos, glandulasque conglomeratas, meris componi vasculis, cellulosæ telæ ope conjunctis, eo cum vinculi robore, ut consistat acinus, aque sui similibus, laxioribus filis sibi adnexis, totus & integer deduci possit. In quolibet præterea acino, vasorumve glomere, ex eadem sententia, ductus excretorius est, pluresve ductuli, qui de arteriola minima, tamquam ramulus minor, & sanguini impervius, decedere videtur, quæ fabrica in rene certo reperitur, in aliis quidem colis magna cum veri specie ex conjectura admittitur. Secretio adeo a vulgari sanguinis circuitu hætenus differt, quod in isto quidem arteriola minima, cylindrica, in venam sibi æqualem, aut ampliorem continetur, quæ sanguinem recipere apta sit, in humorum vero separatione ductus excretorius, rubro vasculo arterioso minor, tamquam
ramus

ramus ex eo vasculo prodeat. Inter primos novæ sententiæ auctores *Jeremias LOSSIUS* fuit (r), qui ab anno 1681 glandulas pro valorum glomeribus habuit, quos glutinosæ particule connecterent. In renibus & eorum glandulis eandem, ab anno retro 1680 *J. Conradus PEYER* (s) sententiam docuit, deque glandulis in universon *Bernardus ALBINUS* (t), & discipulus *RUVSCHI*, vir eloquio valentis & ingenio *J. Godofredus de BERGER* (u). In Gallia, propria per experimenta, vasculosam viscerum glandularumque fabricam *Raymundus VIEUSSENS* (x) adstruere adnifus est, quem *J. Cl. Adrianus HELVETIUS* (y) secutus est, & alii. Angli inter primos *MALPIGHIANAS* glandulas rejecerunt (z), eorumque principes (a) glandulam ita definiverunt, ut ab arteria minima complicata non differret. Neque folliculos *Petrus Antonius MITCHELOTTUS* retinuit (b), neque nostro ævo fere aliter docetur (c). Ipse demum candidissimus olim *BOERHAAVIUS*, ultimis vitæ suæ annis eo animum inclinavit, ut in amici opinionem transfret, uti ex *Feldmanniano* (d) codice, & cerebri exemplo adparet.

§. XV. *Aliqua addidit FERRENIUS.*

Nuper demum eandem vasculosam viscerum fabricam suis ornavit experimen-

D d d 2

rimen-

(r) *Diff. cit. n. 9.*

(s) *Execr. anat. p. 197.*

(t) *De foris corp. hum. n. IX. &c.*

(u) *De natur. human. p. 128.*

(x) *Tr. des liqueurs p. 129. 358. &c.*

(y) *Oeconomie animale p. 64. 129. &c.*

(z) *Martinus LISTER de humorib. c. 22.*

(a) *Archibaldus PITCHAM de circulat. per minim. n. 29. Jacobus REIL de secret. anim. p. 81. 85. edit. Augl. T. II. f. 3. Georgius СЕРУК philof. principl. of relig. p. 215. Theory of acut. anal. low. diseases p. 65. Jeremias WAINSWORTH animal secret. Prop. XI. (ex ea vero arteria und que ductus excretorios emissos pingit) *Jof. MORLAND Philof. Transact. n. 283. glandulam tempore vocat glomerem arteriarum venarumque filia collectarum, quæ ex communi venarum membrana oriatur: Thomas MORGAN philof. principl. p. 156. qui tamen commune huic glomeri velamentum circumponit: Theophilus LOBE national method. curing fevers p. 27. Ille quidem Vir Cl. simplicem glandulam ita describit, ut vasculum sit ex rubra arteriola ortum, serpentinum, ex quo vasa lymphatica undique oriunda partem humoris tenuioris resorbent, absque folliculis. IDEM conglomeratam glandulam systema facit glandularum simplicium ibid. p. 28.**

(b) *De separat. humor. p. 230.*

(c) *Laurentius HEISTER, Jeremias NEYBELD de secret. p. 38. qui LOBBY placita retinet.*

(d) *Conf. nostræ editionis Prædilecti Acad. T. II. p. 498.*

rimentis Vir Cl. *Antonius FERREIN (e)*. Viscera nempe ex filis albis & aliquantum pellucidis constare, quæ a vasis Ruyfchiana arte repletis diversa sint, & post penitissimam vasculorum minimorum infarctionem alba manent, interque repleta vasa media contrahantur, inque siccato viscere evanescant, ut id, quod de viscere reliquum fit, totum nunc vasis rubris constare videatur (*f*), postquam alba ea *substantia* deleta est, ex qua viscus vere constabat. In cortice renum, & hepate infantili, alba ea natura, secundum Ill. viri experimenta, plena est tuberculorum, sive rotundarum (*g*), oblongarum, numerosissimarum particularum, quarum millenæ in unico acino spatii habeant fatis. Accuratissima denique indagine in humano rene & hepate facta, eas particulas anulos videri, albos, veraque reflexa vasa esse, sed a rubris vasis diversa, quibus renis, qui dicitur, cortex (*h*) componatur. Negat IDEM Vir Cel. aliis exemplis vasculosam viscerum fabricam hæcenus constituisse, præter testem, uveamque oculi membranam, & follicite cavit, ne ea, quam describit fabrica, pro ea habeatur, quam RUYSCHIVS aut replevit, aut descripsit. Adparet adeo, si omnino ea confirmantur, quæ Vir Ill. proponit, vasculosam quidem semper viscerum fabricam esse, cæterum ea vascula, quibus viscera constant, nimis subtilia esse, & angusta, neque liquoribus accessa, quæ incisorum manu injiciuntur.

Profundius aliquanto, sed conjectura, fabricam coli secretorii indagare susceperat, Celeberrimus senex J. BENIGNUS WYNSLOW. Inter prima (*i*) nempe sui ingenii monumenta hypothesin reliquit, quæ ad modulum fere intestinorum humorum secretionem reduceret, villos nempe arteriosos in ductum excretorium undique descendere, patulisque osculis in ejus ductus caveam suum humorem dimittere. Aliquantum firmitatis huic conjecturæ ex ductuum biliferorum interiori faciei accedit, quæ utique reticulata, & villosæ alicujus tunicæ hæcenus similis est, & in hepate, & in folliculo felleo, & in ductu, qui ex folliculo nascitur. Sed etiam seminis receptacula simili reticulo interius exasperantur, tum alii sinus nonnulli, & mucosi folliculi variorum animalium (*k*). Dudum MALPIGHIVS similem
de

(e) *Mém. de l'Acad. Roy. des Scienc.* 1749. p. 493.

(f) IDEM *ibid.*

(g) p. 497.

(h) p. 497. 498.

(i) *Mém. de l'Acad. Roy. des Scienc.* 1711. p. 316.

(k) Vide n. 20.

conglomeratis nusquam equidem mucus percolatur, nisi mucus est, quem glandulæ Cowperianæ (r) generant, sed ejus quidem succi indoles parum nota est.

Frequentius absque folliculis glandulosis mucus paratur, quibus certe in exemplis consilium Naturæ folliculos struentis manifesto innotescit. Nempe quoties per ipsos extremos vasorum exhalantium fines, absque interpositis folliculis, mucosus liquor ad destinata loca excernitur, toties etiam is idem liquor in magnam aliquam caveam effunditur, in qua celeritate amissa stagnet, resorbentium venarum actionem experiatur, & spissescat, aut ab aere ipso addensetur, postquam pars maxime distillabilis ab aura abrepta est. Ita in testibus mera per vascula semen separatur, quod de mucii classe est: idem autem per immensas epididymidis ambages ægre emergit, & in ampliori ductu deferente, ejusque cellulis vesicularum similibus, retinetur, inque eorum animalium vesiculis, quæ ejusmodi receptaculum nata sunt. Ita uterus, & vagina (s), & urinaria vesica plurimum mucum, certis imprimis temporibus generant, neque tamen conspicuas glandulas ostendunt. Sed in ipsa quasi mucii metropoli, narium nempe cavca, multi recessus sunt, & sinus ipsi pituitarii, in quibus mucii quidem vis magna reservatur, neque tamen glandulæ ullæ apparent. Constat inde, moram esse, quam natura in glandulis simplicibus fabricandis quæsit, neque ultra ejusmodi glandulas requiri, si alioquin causæ, moram facientes, præsto sunt.

Niger ille mucus averfæ faciei uvæ pariter ex vasculis exhalare videtur.

§. XVII. *Glandula simplex.*

Multis tamen utique locis mucus proprium in receptaculum ab arteriis deponitur, in quo collectus restagnet, usque dum ad destinatam sedem suas per causas feratur. Diversa ejusmodi receptaculi figura est & fabrica, rotunda pleraque sunt, longa alia, ductum alia excretorium conspicuum habent, non perinde alia, & aliquorum resecta cryptæ membrana patet, estque pro excretorio canali. Demum & simplices glandulæ ejus generis existant, & compositæ. De omnibus oportet ex ordine dicere.

Glandula simplicissima est, quæ radicibus linguæ adsidet. Figura rotunda est, ut tamen & ellipseos similes reperiantur, & circuli. Velamentum ipsi-

(r) Vide interim *Conn. ad Prælec. Boerb. T. V. P. I. p. 127. seqq.*

(s) Mouton hic. *VIEUVEHIO tr. des liqueurs p. 365.*

sis tenue est, duplex tamen, cum & epidermide constant, & veriori oris membrana. Hanc membranam rubra vascula percurrunt: tumet autem, & hemisphærii fere convexitatem imitatur. Altera pars glandulæ ab ipsa linguæ carne perficitur, cui crypta insidet, rubra eadem, & perinde vasculis rubris abunde picta, & pulposa, & tuberculosa. Inter utramque glandulæ partem cavæa intercipitur, quæ in oris cavernam per membranæ, in summa hemisphærii parte satis ampliter refectæ, deliquium patet, eademque via propriis temporibus mucum effundit, quem continebat (r).

Dubium non videtur, in ejusmodi glandulis vascula exhalantia linguæ in cavæam folliculi liquorem suum deponere, qui porro presso velamento, elisa cavæa effluat. Aqua certe in arterias impulsa ejusmodi secretionem non difficulter imitatur, nonnunquam & sebum (u).

§. XVIII. Glandula membranacea.

Aliis locis pars membranacea folliculi major est, & portio carnez partis, cui folliculus insidet, aut minor, aut denique nulla, ut tota tunc crypta continua, præter ostiolum excretorium, membrana perficiatur, qualem simplicem glandulam potissimum MALPIGHIIUS descripsit (x), RUYSCHIUS cryptam (y) dixit, BOERHAAVIUS uberius exposuit (z). Circularis etiam earum glandularum sæpe figura est, ovata alias (a). Solent in cellulosa tela disponi, tegique eodem pulso velamento, quod majorem cavæam vestit, cui ipsi illinendæ mucus folliculi destinator. Cryptæ involucrem in faucibus & aspera arteria firmum, per intestina tenerius est. Glandulæ similes etiam in plantis reperiuntur (b). Villum tamen, quem in ejusmodi glandulæ cavam superficiem conspicuum produci & MALPIGHIIUS (c) scripsit, & ex eo auctore BOERHAAVIUS repetiit, ego

(r) Ejusmodi glandulas MORGAGNIUS depinxit *Advers. anat.* I. T. I. f. 1, k & descripsit *Epist. anat.* III. n. 23. Iconem etiam dedi in diss. inaugurali de *usu salivæ Coslebriniano*, quæ in collectione mea recusa est T. I. & II. Similem glandulam PATELIANARUM descriptionem dedit III. KAAUW *perfor. bipp.* n. 253.

(u) BOERHAAVE de *fabr. gland.* p. 37. KAAUW l. c. de intestinorum glandulis.

(x) De *gland. conglob.* p. 2. ed. 4to.

(y) De *fabr. gland.* p. 49, 57.

(z) *Ibid.* p. 3.

(a) MORGAG. *epist.* IX. n. 21.

(b) In receptaculo plantæ *Ban Mem. de l'Acad. des Science.* 1751. T. 22.

(c) p. 30, 31.

ego quidem in folliculis humanis non reperio, nisi tubercula carnis linguæ eo traxisse velis, membrana enim tota levis est. In animalibus, inque sinuum classe villus locum habet.

Ejusmodi cryptæ plerumque proprium ductum excretorium nascæ sunt. Cavus, cylindricus, multo, quam glandulæ area, angustior tubulus est, quem & velamentum glandulæ, & epidermis sui communis receptaculi investit. Is canaliculus ex cavea suæ glandulæ, per ejus communis receptaculi involucrium penetrat, inque superficie cava receptaculi aperitur, sive os fuerit, sive fauces, sive aspera arteria, sive intestinorum cavea. Pressa crypta, per ostiolum excretorium guttula humoris effunditur, eo osculo major. Huc refero glandulas buccales, labiales, epiglottideas, pharyngeas, œsophageas: palati mollis demum, partis posterioris imæ convallis narium, asperæ arteriæ, œsophagi, ventriculi, intestinorum solitarias glandulas. Nam de vesicæ urinariæ, & vesiculæ fellicæ folliculis, & agminibus intestinorum (e) glandulosis noudum pronunciaverim (f).

Est ubi glandula manifesta sit, ductus vero excretorius obscurus, mucus tamen intus manifestus, quales in cervice muliebris uteri cæci folliculi sedent. Neque ova, quæ Graafiana vocantur, recedunt, nisi quod liquori coagulabili, potius quam mucoso, replentur.

Contraria exempla sunt, in quibus ductus excretorius manifestus, glandula obscura est, ut in poris septi narium (g), & secundum basin septi, aliisque narium mucosis foraminibus (h), in larynge porro (i), rectoque intestino (k).

§. XIX. Glandulæ ex simplicibus compositæ.

Non uno modo simplices cryptæ in majores glandulas coalescunt. Aliquando unice vicinæ, celluloso vinculo laxè conjunctæ, suum tamen quæque ostiolum excretorium sibi proprium habent, ut in expansione illa mucosa postremæ & inferioris linguæ partis, inque iis laryngis glandulis, quas

MOR-

(e) PEYER *forens.* II. p. 15.

(f) Spurias dixit RUYCHIIUS *thes. anat.* VI. n. 8. 33. & nuper LIEBERKUN-
MIUS. Sed eam rem suo loco attingere malo.

(g) *Comment. Boerb.* T. IV. p. 49. 50.

(h) RUYSCH *thes.* VII. p. 42. & 63. *Comm. Boerb.* *ibid.*

(i) MORGAGNI. *advers. anat.* I. Tab. II. f. 2.

(k) RUYSCH *epist. anat.* XI. *thes.* VII. n. 66. T. 1. f. 4.

MORGAGNUS (l) Vir Ill. arytænoideas vocat. Hæ LOSSII (m) Congregatæ sunt.

Alias vicini, perinde numerosi folliculi, & præterea communi velamento obvoluti, in aliquem ejus recessum, multis cryptis perinde patentem, mucum suum deponunt, tonsillarum exemplo. Hæ LOSSIO *conglutinatæ* audiunt.

Denique alias simplex folliculus suum quidem quisque excretorium ductum habet, ii vero ductus ex multis vicinis folliculis in unicum communem canalem excretorium conveniunt, quas glandulas recte dixeris *ex simplicibus compositas* (n), & sibi ostendi RUVSCHIUS petebat (o): eæ etiam sunt, quæ conglomeratæ glandulæ similes, opinionem potuerunt facere, etiam eas glandulas ex simplicibus folliculis componi. Exemplum ex Cl. GALEACII experimento (p), in nonnullis intestinorum compositis folliculis: aliud in ducto cæco linguæ, aliud in narium septo (q), aliud ex sinuum classe, continuo dicentur.

§. XX. Sinus mucosi.

Nempe *sinus* vocamus cylindricas, mucosas fistulas, membranaceo velamento factas, quod a suo communi receptaculo habent, cui mucum inmittunt, & ex qua cavea, ipsi sensim in telam cellulosam exterius circumscriptam oblique producuntur. Refecto quasi osculo in viam urinariam, æream, ciliarive aperiuntur. Rotundos folliculos in hujusmodi sinus patentes non reperi, & in urethra quidem humana interna facies undique levissima est.

Horum sinuum, perinde ut cryptarum, alii simplices sunt, in naribus secundum septi basin, urethra virili, & muliebri, in sinu valvularum superiorum pudendi feminini, in parte ostii vaginæ inferiori, in ventriculo ciconiæ (r).

Alii

(l) *Advers. I. T. II. f. 6. b. i. k. l.*

(m) LOSS in cit. diff. n. 35. Citat glandulas œophagi, ventriculi, intestinorum.

(n) BOERHAAVE l. c. p. 25. MALPIGHIUS l. c. p. 3. ad voces *proxime succedunt*, & ex genere sebaceo tab. 16. f. 10.

(o) *De fabric. gland. p. 63.*

(p) *Comment. Boyer. T. I. p. 470. T. I. f. 3. i. i. i.*

(q) *Comm. Boerb. T. IV. p. 50.*

(r) WERFFER *epb. nat. cur. dec. I. ann. II. obs. 251.*

Alii ex multis sinibus, ad arboris modum in unam majorem lacunam per ejus latera inmissis, coalescunt. Ejusmodi sinus compositos etiam urethra virilis habet (r), eoque referri possunt ductus mucosi recti intestini, qui in valvularum reclarum intervalla aperiantur. Huc etiam tubuli ramosi ventriculi fibrini pertinent (t). Analogia inter hoc villorum genus est, & cæca receptacula mucosa piscium, quæ ventriculos numerosa ambire solent (u). Villis intus hirsuti sunt & ipsi in avibus fibrisque, homini perinde leves.

§. XXI. *Humorum gelatinosorum organa secretoria. Vascula exhalantia.*

Etiam pro hac humorum classe natura non unius generis color utitur. Plurisque nempe locis utique ex arteriis, absque folliculorum ambagibus nascuntur, aut glandularum, qui etiam ex resectis arteriis in vulnere sponte plorant.

Porro idem gelatinosus humor ex arteriis rubris in vasa lymphatica expedite transit, oleumque, quod ex terebinthina stillat, rubro colore tinctum, inque arterias abdominales impulsam (x), non multo labore in hepatis lymphatica vasa, inque lactea, & ductum demum thoracicum agitur, continuos certe per canales, inque cellulosa tela manfurum, si in eam se diffudisset. Sed neque glandulas ullas hic arterias inter, & lymphatica vascula interponi, absentia nodulorum ostendit (y).

Iterum idem gelatinosus humor in omnes & parvas, & magnas corporis humani caveas & celeriter effunditur (z), & pari velocitate, qua per arterias exit, etiam per venulas resorbetur. Ipsum piscium gluten, per easdem vias, in cerebri, pectoris, pericardii, peritonæi, omenti caveas, minoresque in toto corpore cavernulas facillime exit, nullo iterum nodulo interposito, qui inter arteriolas porumque exhalantem interfit, humoremque retineat, atque ab ea mora grandescat. Proxime a sanguine in fetu ejusmodi humorem abesse monuimus, qui totus undique rubeat.

§. XXI.

(r) МОРСАГОМ. *advers. anat.* T. 4. f. 4. D. D.

(t) l. c. Et illi vero, & ciconiæ tubuli intus villosi sunt.

(u) РЕДИ de *animal. intra anim.* T. 4. f. 1. 1.

(x) Confer etiam Petri ТАМЫ *problema anatomicum* a. 1742 editum, inque nostra *dissertationum anatomicarum collectione*, ejusque *supplemento* reculum.

(y) l. II. p. 109.

(z) l. II. p. 99.

§. XXII. *Glandulæ. I. Conglomeratæ.*

Non ideo omnes omnino humores, qui ab igne, aut a stillatio vini liquore coguntur, ea in coli simplicitate nascuntur. Nam in renalibus quidem conglomeratis glandulis succus rubescens & coagulabilis separatur: deinde in omnibus dearticulationibus corporis humani viscidissimum albumen est, cujus dotes exposuimus (a), & a quibus omnino ad gelatinosorum humorum classẽ revocatur. Ejus non una, sed tamen etiam glandulosa origo est. Utique enim persuadeor, in articulationum caveas vaporem de arteriis exhalare (b), cum nulla in corpore humano cavea sit, in quam ejusmodi vapor non exeat.

Conglomeratæ primum glandulæ, in majoribus & in minimis etiam dearticulationibus reperiuntur, cum etiam inter commissas sibi laryngis cartilagineas lacinia (c) ejusmodi se interponat. Ex numerosis eæ acinis (d) componuntur, crassiorique basi in aliquo ossium recessu sedent (e), quo defenduntur, ne in motu ejus articuli vehementius contritæ lædantur (f). Alter limes, versus caveam articulationis conversus, in tenuem aciem gracilescit (g), quæ crenato sine fluitat, multo tamen plerumque adipe comprehensa, qui idem eas glandulas amat ambire, ut nuper Cl. viri omnino totas glandulas aut pro adipe habuerint (h), aut de ea quæstione ampliari maluerint (i). Sunt tamen in his glandulis firmi, rubrique aut flavi acini, quos cavos esse, ex conjectura doceas (k), neque tamen aut nudo oculo, aut vitris convexis adjuto, ostendas (l). Velamento obducuntur celluloso, quod cum perichondrio continuatur. Sed neque cylindricos ductus, mucò articulari plenos vidi, qui in tenui fimbriæ acie aperiantur, etsi celebres anatomici sibi vifos describunt (m). Poros alii habent

E e e 2

bent

(a) p. 355.

(b) Etiam Ill. MONROI conjectura est of bones ed. ult. p. 48.

(c) MORGAGNI *advers.* I. p. 15. *advers.* II. p. 53.(d) WINSLOW *traité des os frais*; n. 68. BERTIN *osteolog.* T. I. p. 171.

(e) HAVERS p. 154.

(f) IDEM *ibid.* BERTIN p. 174. 182.

(g) HAVERS p. 194.

(h) LISUTAUD *essays anatom.* p. 21.(i) *Recherches sur les glandes* p. 337. 338.

(k) Vesiculas sibi vifas describit Cl. HAVERS p. 192. Artnos forte vidit, suo albumine turpidos.

(l) Vide quæ contra eos folliculos MORGAGNIUS monnit *advers anat.* II. p. 56.(m) ЦОВКА apud DEHNAM *physico-theolog.* L. IV. c. 8. MORGAGNI. I. c. p. 53.

bent (n) & ipsos mihi ignotos (o). Hæc carunculæ vasculis numerosissimis pinguntur (p) arteriosis venosisque; quorum trunculos passim descriptos dedi (q). Nervos anatome non ostendit. Habent utique, si vere dolent (r). Sed in doloribus articularum veram sedem tormenti nondum satis desiquitatem habemus. Tota massa mollis est (s), et si acini firmiusculi sunt. Tenuiorem esse gelatinam, quam istæ conglomeratæ glandulæ parant, Ill. auctor est, *Abrahamus KAAUW* (t).

Has glandulas veteres, excusabili certe errore, cum adipi confuderunt, eoque nomine descripsit *Carolus STEPHANUS* (u), non indoctus iconum *RIVERIANARUM* interpret. Sed etiam alia apud antiquitatem harum particularum vestigia, pro sua plurima eruditione, *J. B. MORGAGNUS* (x) detexit. Cum vero filius, & per singulos articulos a *Cl. viro Clopton HAVERS* (y) descriptæ sint, solent ejus viri nomine, tamquam sui inventoris, cluere; ipse tamen *Gulielmum COWPER* (z), notissimum incisorem, in partem laudis adoptat.

§. XXIII. *Sigillatim recensentur.*

Liceat, ut in conglobatis glandulis, ire per singulas. Primæ ferè innotuerunt, eademque grandissima sunt, quæ inferioribus in corporis articulationibus ponuntur. Maxima ergo glandula sedet in deliquo acetabuli pelvis, quod ad recipiendum os femoris ex tribus ossibus coalescit, & in ea parte, a qua cartilaginea crusta abest (a): eam multus adeps ambit. Alia parva, plana, crenata, in fovea capitis femoris est, penitus ab ista diversa,

(n) *BERTIN* l. c.

(o) *DUMVERNEY malad. des os* T. II. p. 351.

(p) *RUYSCH* advers. III. n. 3.

(q) In acetabulo femoris, genu &c. *Fosscini. Icon. Anm.* IV. Arteriolam habet *BERTIN* T. IV. p. 43.

(r) *MORRO of the bones* p. 51. edit. nov. De glandula acetabuli femoris affirmat.

(s) *HAVERS* p. 191. *Cl. BERTIN* T. IV. p. 43. *WINSLOW* n. 69. *CZELEDEN osteograph.* nov. c. VI. *BERTIN* p. 173.

(t) *De perspir.* n. 870.

(u) *De dissell. corp. hum.* l. I. c. 22. 24.

(x) *Advers. Anat.* II. *animadvers.* 22. p. 51.

(y) In *osteologie discourse* IV.

(z) p. 187. edit. 1691.

(a) *Conf. HAVERS* p. 190. 196. *COWPER* *append. ad BIDL.* T. 39 f. 2. 3. *PITCHEL de anomia articul.* n. 17. *BERTIN* T. IV. p. 32.

diversa, & præterea ocellulosa pinguis tela, vesiculis acinorum similibus plena, cingit insertionem ligamenti teretis (a*).

Patellam, quæ cum imo femore committitur multæ, glandulæ ambeunt, quas plurimus adeps obvolvît. Eas pro unica glandulosa massa J. BENIGNUS WINSLOW (b) numerat, pro tribus Clopton HAVERS (c), qui posteriorem, superiorem & inferiorem recenset. Duas reperio, anteriorem & posteriorem, discriptam utramque, inter tendineos lacertos insertos patellæ. Denique retro patellam globosus adeps, sive bursa glandulæ habitus, inter patellam & ligamentum extensorium ponitur.

In ipso poplite, inter femoris condylos, alia glandula infidet ligamento decussato anteriori (d), duæque aliæ in ea sede, qua ligamenta decussata se propius respiciunt (e), in angulo inter ligamentum transversum fibulam tibiamque imam conjungens, & faciem articulare malleoli externi. In tibie conjunctione cum fibula insignis glandula in lateris externi imæ tibie depressa facie (f) ponitur. Altera minor est, in fovea minori fibulæ, pone externum malleolum (g).

In facie inferiori tali una utrinque glandula, insignis utraque longitudinis jacet (h), alia in cavitate inter facieculam articulare majorem & tibiam: alia ad finem posteriorem tali.

Parvæ etiam in articulis ossium metatarsi, & digitorum (h*) reperiuntur.

Non perinde aut grandes, aut vulgo notæ sunt, quæ ad superiorem partem corporis humani pertinent. Et primo glandula ex minoribus granulis composita, limbo menisci cartilaginei, condylo maxillæ inferioris impositi, adnascitur (i), & alia, quæ in posteriori parte cavitatis glenoidæ temporum a Cl. PITSCHELIO describitur (k).

Qua occiput attingit epistrophæus, suam utrinque glandulam oppositam habet (l).

E c c 3

Vertebræ

(a*) BERTIN T. IV. p. 15.

(b) l. c. n. 186. 187.

(c) p. 128. cum iconc. Conf. PITSCHEL n. 15. DUVERNEY l. c. T. II. p. 144.

(d) WINSLOW l. c. PITSCHEL n. 15.

(e) PITSCHEL l. c. WINSLOW n. 183. 189. DUVERNEY.

(f) PITSCHEL n. 16. cum iconc. BERTIN T. IV. p. 86.

(g) PITSCHEL l. c. BERTIN T. IV. p. 86.

(h) PITSCHEL n. 17.

(h*) BERTIN T. III. p. 487. 482.

(i) COWPER *append. f. 8. t. MORGAGNI l. c.*

(k) PITSCHEL n. 5.

(l) HAVERS p. 135.

Vertebræ cuilibet, in utraque fossa, quæ costam recipit, sua est glandula, inferiori tamen in foveæ parte major (*m*).

In scapula majuscula glandula ad insertionem tendinis bicipitis anterioris supercilio ejus acetabuli inminet (*n*): altera trans eum tendinem non longissime distat (*o*). Articulatio humeri nullam habet.

In humeri cum cubito dearticulatione alia magna glandula ponitur, in posteriori facie trochleæ humeri, super olecranon, coacta pinguedine cincta, cum paucis acinis, (*p*), in anteriori alia (*q*) quam ita recenset Cl. PITSCHER, ut duas faciat (*r*). Alia in humero est, sed super trochleam radialem, hæc minor a bicipitis tendine velamentum nata. Alia in exigua tuberculi radii foveola fedet (*s*); in ulna alia (*t*), qua radio se adaptat, & alia iterum in ea parte, qua processus coronoideus ab olecrano distinguitur (*u*).

Ad ulnæ cum radio commissuram glandula posterior, eademque major, ab ulnæ processu stili simili, ad parem in radio processum educitur (*x*). Duæ aliæ anteriores ad latus interius, & posterius ulnæ adponuntur (*y*). Ab intervallo faciculæ articulatoriæ ossis navicularis & semilunaris, ad intervallum duarum dimidiarum facierum levium radii, & ligamentum, quod huic incumbit, lacinia vasculosa & glandulosa extenditur. Reliquas inter minores glandulas articulares recensebimus.

Sunt etiam minores aliquæ, non in articulationum adæo cavæ, sed aliis in ossium foveis repositæ, qualis quidem in eo ossis recessu est, quem major trochanter protegit (*z*).

§. XXIII. *Glandulæ minores.*

Minus alterum genus glandularum articulationibus præpositarum est, cujus minuti acini non perinde sibi vicini sunt, neque in alium majorem acervum congeruntur, etsi non ideo continuo pronuntiare licet, de simplicium

(*m*) HAVERS *ibid.* PLATNER *Chirurg.* p. 1133.

(*n*) HAVERS, PITSCHER *n. 2.* Conf. BERTIN *T. III.* p. 300.

(*o*) HAVERS p. 196. BERTIN *T. III.* p. 474. WINSLOW *n. 317.*

(*q*) HAVERS *ibid.*

(*r*) *l. c. n. 10.*

(*s*) BERTIN *l. c.* p. 475.

(*t*) PITSCHER *l. c.*

(*u*) *IDEM* *ibid.*

(*x*) *IDEM* *n. 11.*

(*y*) *IDEM* *ibid.*

(*z*) BERTIN *T. I.* p. 178.

cium glandularum genere esse (a). Earum humorem crassioresse esse, Cl. KAAUWIUS monuit (b).

Horum acinorum duplex inprimis sedes est: plurimi in omnibus capsulis articulos continentibus ponuntur, & intervalla fibrarum capsulam efficitium tenent (c), disgregati, æquæ inter se magnitudinis (d), non earum glandularum dissimiles, quæ in dura membrana cerebri, per fibrarum periade intervalla sedent. Hæ capsularum rimæ non patent, & membranulis propriis clauduntur, ne utilis humor elabatur (e). Hujusmodi glandulas Ill. MORGAGNUS in ea capsula descripsit, quo genuum articulatione continetur.

Aliæ glandulæ minores passim (g) reperiuntur ad eonfinia ligamentosi velamenti, quod capsulam articulationis vocare solent, qua de cartilaginis sui ossis sine secedit. Ejusmodi acini sunt in claviculæ cum sterno commissura (h): in dearticulatione humeri cum scapula (i): in conjunctione humeri cum cubito (k): cum radio (k*), circa collum radii (k**): ad cubiti cum carpo articulationem (l), & radii cum carpo (l*) in tota facie interna capsulæ articulationis, quæ ad radium respicit, in ossium carpi & invicem & cum metacarpo (m) conjunctione: in commissuris articulorum digitorum (n): costarum cum sterno (n*), earundem cum vertebris (o): in condylo- rum femoris inferiori sine (p) in ambitu cartilaginis patellæ (p*): in capite tibie circa adhesiones ligamentorum decussatorum anteriores & posterio-
res

(a) Etiam in glandioribus RUYSCHIUS glandulosam fabricam negavit *Adoesf.* III. n. 3.

(b) *De perspirat.* n. 371.

(c) BERTIN T. I. p. 176. GORTER *Chir.* p. 57.

(d) HAVERS p. 190.

(e) BERTIN I. c. p. 185.

(f) I. c. p. 53.

(g) BERTIN p. 175. WINSLOW n. 357. &c.

(h) PITSCHER n. 2.

(i) IDEM n. 9.

(k) IDEM n. 10. BERTIN T. III. p. 413.

(k*) *ib.*

(k**) *Id.* *ib.*

(l) IDEM n. 11. BERTIN T. III. p. 475. 476.

(l*) BERTIN III. p. 473.

(m) PITSCHER n. 12. BERTIN *ibid.* p. 477. 478. DUVERNET L. c. p. 354.

(n) PITSCHER n. 13. BERTIN *ibid.* p. 481.

(n*) Col de VILLARS *cours de Chirurg.* p. 91. de primis sex costis.

(o) BERTIN T. III. p. 129.

(p) BERTIN T. IV. p. 69. DIONIS *cours d'Anat.* p. 126.

(p*) BERTIN p. 70. 71.

res (*q*): in fibulæ cartilaginea faciecula (*r*): in tibiz & fibulæ epiphyssi inferiori (*s*): in depressionibus lateralibus ossium tarsi, metatarsi, digitorum pedis, non incrustatis cartilagine (*s**) : in vaginis tendinum, qui manum pedemque (*t*), & utriusque digitos flectunt: in corporis cujusque vertebræ fovea (*u*): in anteriori & posteriori arcus vertebrarum fede concava (*x*): in ligamentoso aliquo fulco, per quem mobilis tendo transeat (*y*). Aliæ exteriores articulationum viciniam circumstant (*z*), ut tamen subinde liquorem suum in ejus caveam effundere possint (*a*), minimæ eæ, & a pinguitudine ægrius separabiles (*b*). Eas vero ignoro, quæ a Cl. viris circa membranam communem musculorum (*b**) descriptæ fuerunt.

Viscidum albumen cum omnes fecernant, non dubium est quoties in vita inertiori compressio legitima deficit, vitiose eas intumescere (*c*).

Præter glandulas multas verusque in articulationibus utique adeps est (*h*). Ex eo adeo, & ex medulla ossium, exque perspirabili liquido, & glanduloso mucos, unguen articulare componitur.

§. XXV. Viæ quibus humores oleosi de sanguine separantur.

Etiam hoc liquorum humanorum genus diversis in colis generatur. Ut a diluitoribus initium faciam, lac quidem mammarum partim in glandula conglomerata separatur, partim in cellulosa tela (*e*), quæ suum humorem exhalando recipit. Lac uterinum & vaginale exhalat, absque glandulosa fabrica.

(*q*) BERTIN l. c. p. 70. MORGAGN. *Advers.* II. p. 53. DUVERNEY l. c. Ad interioris imprimis ligamenti insertionem.

(*r*) BERTIN l. c.

(*s*) IDEM ibid. p. 85. 86. In tali articulo KNOLLE *luxat. art. sup.* p. 10.

(*s**) BERTIN T. IV. p. 165.

(*t*) DUVERNEY p. 355. MORGAGN. *Advers.* II. p. 18.

(*u*) DUFRÉ *Journal des Savans* 1699. n. 21.

(*x*) COWPER ad BIDLOUM, MORGAGNI l. c. p. 63.

(*y*) HAVERS p. 200. GORTER *Chirurg.* l. c.

(*z*) BERTIN T. I. p. 177.

(*a*) IDEM p. 179.

(*b*) Conf. IDEM ibid.

(*b**) ANGELOCRATOR *de gland. barb. vi.* RUSSEL *æcor. anim.* p. 9. Vocat conglomeratas.

(*c*) DUVERNEY p. 357. REIMARUS in egregia disput. *de tumouribus Nævum.* p. 29.

(*d*) De pede WALTHER *de ligam. art. ped.* p. 324. edit. nostræ.

(*e*) Ut ex lectis experimentis constat, quæ alibi melius legentur.

fabrica. Lac prostaticum in glandula singularis generis gignitur, cellulosaë telæ strictæ & addensatæ simili, acinisque conspicuis destituta, ut sint Cl. viri (f), qui omnino negent glandulam esse, succumque prostaticum malint ab invisibilibus acinibus repetere, qui in ea cellulositate lateant. Lac glandularum lymphaticarum ex arteriis in cellulosum habitum videtur exhalare (g). Lac thymi in glandula conglomeratarum simili sed molli, in cellulosas pariter cavernulas exsudat.

Bilis, quæ aliquanto spissior est, in viscere generatur, cujus acini ex vasculis componuntur.

Adeps in cellulas de minimis arteriis perspirat (h).

Cerumen adiposum, inflammabile, amarum, fluidum, oleoque simile, dum recens est, evidenter in glandulis simplicibus percolatur, quæ inter fila cellulosaë telæ per areolas disponuntur, ductuque suo cutem meatum auditorium obliquentem perforant (i). Ejusmodi glandulæ, muciferarum totæ similes, membrana fiunt, quæ rotundæ cavæ se circumponit.

Sebum subcutaneum in glandulis quidem nascitur, fluidum oleique simile (k): omnium humorum humanorum idem spississimum, lentæ pastæ naturam induit, atque siccæ lemæ, quoties diutius adservatum exarvit, etsi etiam hujus sebi aliæ species alias fluiditate superant. Butyrosus adprimis est, quod auricularum partem convexam obungit; oleosus, quod in plica inguinis, inque alis reperitur, inque clunibus, scapulis, cervice, & femoribus (l). Siccius est, & in crustas densabile, quod in nympharum convexitate, in glandis virilis corona, in umbilici (m), & mammæ areolâ, in lacrumali caruncula (n), in concha auriculæ, in narium aditu paratur. Spississimum etiam est, sed unguenti simile, inque vermiculos amat figurari, quod de poris convexi nasi exprimitur. Neque castoreum, zibethum, moschus ex variis animalibus sumtus, ab unguenti similitudine recedit.

Fontes, qui sebum separant, non ubique sunt iidem. Cum ob brachii violentissimam a lapsu contusionem continuus sex septimanis humerum corpori

(f) L. II. p. 186.

(h) L. I. p. 35.

(i) Conf. *Comm. in Praef. Boerh. T. IV. p. 320. 331.*

(k) BOERHAAVE *de fabric. gland.* p. 9.

(l) MORGAGN. *Advers. I & IV.*

(m) IDEM *Advers. IV. p. 59.*

(n) *Adv. pr. I. T. 4. f. L.*

Aliæ glandulæ sebaceæ compositæ, ductus suos excretorios in unum communem canaliculum conjungunt. Exempla inter majores glandulas compositas nasi (*b*), & faciei reperta sunt, tum in glandulis ejus odoriferi animalis (*d*), quod nuper excitavi, & zibethicæ felis (*e*).

In sinibus sebum palpebrale nascitur, & quidem oblongis, ramosis, in unum intestinulum confluentibus, cæcis folliculis (*f*). In eas glandulas per arterias RUYSCHIIUS suam ceram urfit (*g*).

§. XXVI. Peroratio.

Ex his omnibus colligitur, glandularum & organorum secretiorum magnam varietatem esse, & parum omnino videri, quod diversæ glandularum classes commune habent, cum neque fabrica conveniant, neque facie (*h*), neque functione: ut omnino ægre definitionem invenias, quæ & simplicissimam, & conglobatam, & conglomeratam glandulam comprehendat. Quare utilis futurum videtur, si diversa his classibus nomina imponerentur: neque id omne glandulæ nomine comprehendere vellem (*i*), quod humorem de sanguine separat, ex quo certe consilio confusio augetur.

Cæterum, per eadem adparet, glandularum veras classes esse; conglobatas; simplicissimas, & quæ ex his componuntur, quo sinus referimus; & glandulas conglomeratas. Denique & viscera inter cola esse, per quæ humores de sanguine secedunt, & arteriarum fines exhalantes. Harum classium prima, conglobata, ad lymphatica vala spectat. Altera simplex separat de sanguine mucum, oleum, sebum: tertia conglomerata aquam, gelatinam, lac. Viscera aquam, & lac, & oleosum humorem generant. Arteriæ, absque alterius organi auxilio, aquam, mucum, gelatinam, oleum, omnium nempe classium humores.

F f f 2

S E C

(b) MORGAGN. *Epist.* III. n. 4.

(c) MALPIGHI. *posthum.* p. 50. T. 16. f. 10.

(d) *Mem. de l'Acad. des Scienc.* 1731. p. 400. T. 4. tot.

(e) DRELLINCOURT apud BLAS *anat. anim.*

(f) ZIEMER *de fabric. ocul.* T. 7. f. 8.

(g) *Thes. anat.* X n. 124.

(h) Ex quo HERSTERUS glandulæ characterem sumere jubet *Compend. Anat. admodogr. p. II.* & in MAUCHARTI *disq. de vera glutinosa appellat.*

(i) PRYER *parerg.* p. 81.

S E C T I O   I I I .

Causæ quæ faciunt , ut in definitæ fabricæ organo suus constanter humor de sanguine separetur.

§. I.

Multo difficilior pars operis exigenda superest. Quæ hæcenus exposuimus de humorum indole, colorumque fabrica, de iis quidem oculorum constat auctoritate. Quando vero declarare oportet, quare per suum quodque organum proprius humor unice separetur, multa certe pars veri in elementorum corporis animati ignorata fabrica latet, de quibus aut silere necesse sit, aut conjecturis, non absque temeritatis metu, aliquanto propius ad rerum naturam accedendum. Ostendendum est adeo, quare, dum sua corpori integritas constat, in parotide & semper saliva, & nunquam alius humor de sanguine secedat; in hepate & bilis unice & semper, in rene urina generetur, neque conversis colis, in salivali glandula urina, saliva in rene, bilis in mamma, mucus in febi cryptis, nascatur.)

Auget certe operis difficultatem, spemque minuit nostram, quod inter diversas classes humorum quæque non unice, in unicæ fabricæ colo, de sanguine secernatur. Id si foret, id solum quærendum esset, quomodo ejus coli fabrica ad indolem secreti liquoris se habeat. Nunc horum contraria locum habent: nam (k) aquosi ingenii humores & per continua vascula, & per conglomeratam glandulam generantur, oleosi vero generis succi omnino per omnia fere colorum genera secernuntur. Hæc meditato, continuo metus subnascetur, non in cognita sensibusque accessâ fabrica causam diversi in suo liquore characteris poni, sed utique multo profundius, inque organi secretorii conditionibus sensuum aciei inaccessis causam latere, quare in quoque organo iste humor, neque alius separetur. Quare non ignari, quantas per tenebras sit incedendum, conabimur ea prima proponere, de quibus aut certa sensuum fide constat, aut quo breve omnino ex rerum natura petitum, filium sponte ducit. Inde ea addemus, quæ conjectura satagit sup-

pedita-

(k) p. 411.

peditare, non absque iusti metus testimonio. Denique, ne aliorum auctorum placita desiderentur, etiam ea breviter attingemus, quæ ne probabili quidem conjectura, sed hypothesi unice mera nituntur.

§. II. *Conditiones preparantes. I. Sanguinis ad colum delati diversa natura.*

Ab iis causis diversarum secretionum initium faciemus; quæ extra ipsum colum quasi sitæ sunt. Diximus (*l*) in sanguine omnes humorum classes reperiri, quas diversa per cola de sanguine oportet separari. Nunc minime dubium est, quæcunque sit humoris aliquo in organo secretorio percolati natura, facilius ejus humoris separationem iri intellectum, si ad ipsum organum sanguis veniat, qui quam plurimis ejusmodi particulis plenus fuerit, quales per id colum secedere videmus: Adeo certe id verum est, ut in quocunque organi secretorii genere quicumque humor nascatur, dum sanguis eo humore vehementer imprægnatus fuerit, bilis exemplo, quæ omnes per glandulas, viscera omnia, halituofoque vascula (*m*) exit, quando sanguis retenta bile inebriatur, & urinæ, & argenti denique vivi, quod per ipsos cutis (*n*) poros, perque oris exhalantes villos (*o*) manifestissimum erumpit, quando plurimum in sanguine receptum est.

Nunc, in sano homine quidem ita sanguis contemperatur, ne ullus humor tanto cum vitio abundet. Verum etiam in sanissimo homine non tamen penitus idem sanguinis ad quamque corporis partem euntis ingenium est, valdeque probabilis conjectura est, quæ fidem sibi faciat apud invitum, ad hepar ejusmodi sanguinem mitti, qui præcipua bilis elementa copiosiora advehat, quam quisque alius, aliud ad viscus delatus sanguis. In hepate enim & oleum de mesenterio, de mesocolo, de omento resorbturn, & subputrida ex intestinis aquula, denique jam propior urinosa indoli sæcum alvinarum succus copiosissimus advenit (*p*). In bilis vero natura & adeps dominatur, & acrimonia, quæ ad urinofam volatilem saltem accedit.

F f f 3

Non

(*l*) p. 368. seqq.

(*m*) Quando totus sanguis unius generis humore plenus est, ea species per omnia cola separatur SAUVAGES *Physiolog.* p. 181.

(*n*) Ex vulnere vesicatorii effluxit *London Magazin* 1755. supplem.

(*o*) Ut aurum dentibus prechensum dealbet, quæ coctans de metallariis Idriz fama est.

(*p*) *Princ. Lin. Physiol.* p. 683.

Non perinde in alio quocunque colo sanguis, peculiari jam indole insignis, aque aliorum viscerum sanguine diversus adferri potest. Per arterias enim advenit, quodcunque alia cola habent, is autem sanguis a corde veniens commista de penu sanguinis dimittitur. Est tamen etiam de isto sanguine valde probabilis conjectura, certas ad fedes aliis, quam ad alias, adfectionibus imbutum sanguinem advenire. Si in capite humor omnium subtilissimus & mobilissimus generatur, non est absotum, in sanguine per carotides submisso, etiam ejusmodi volatiles, atque aqua, oleo aliisque sanguinis elen entis subtiliores particulas abundare. Cum enim a duabus contrariis potestatibus diversæ sanguinis particulae regantur, a pondere, & a motu a corde accepto, quorum illud ad inferiora sanguinem deducit, hoc autem rectissima via ad cerebrum pelit, non dubium videtur, descensuras de arcu aortæ eas particulas (q), inque abdomen se converfuras, quæcunque pondere magis valent: adscensuras adeo ad caput, quæcunque levissimæ, mobilissimæ, minori vi deorsum trahuntur. Cum enim ejusmodi particularum motus ex pondere & cordis vi componatur, potest haberi pro duobus parallelogrammi lateribus, quorum laterum alterum gravitatio est, alterum motus a corde acceptus, diagonalis autem linea medium iter exprimit, qua sanguis ab his duabus viribus simul sollicitatus progreditur. Quo minor est gravitatio, eo majori portione motus a corde acceptus superat: quo majus est pondus, eo potentius in arcus aortæ partem inferiorem detrahitur, superata cordis vi. Particulæ enim, in medio aere natantes, etiam in sanguine superiora tenebunt, & a cordis communi vi in caput mittentur, a minori vero pondere debilius, quam ullæ aliæ, in aortæ inferiores ramos sollicitabuntur. Inde videtur intelligi, quare camphora (r), spiritus vini, aut vapor volatilis aquarum Pyrwontanarum continuo in capite efficaciam suam expendant (s), & stuporem aliquem, aut plenam demum ebrietatem, prius inducant, quam in ulla alia corporis particula mutant quidquam. Huc etiam pertinere putes, quod venena maxime volatilia, & variolosum potissimum miasma, in facie imprimis suam violentiam ostendant, quæ tamen a perpetuo aeris adflatu potius densiorem cutem, quam aliæ partes corporis nacla fit. Nescio an huc non pertineat, quod opium (t), aliaque in cerebrum effica-

(q) WILKESINGHAM de podagra p. 59.

(r) Prin. Lin. physiolog. n. 339.

(s) De convexa parte arcus aortæ erumpunt eæ particulae, quæ vi centrifuga magis valent P. MICHELOTTI MARTINE de anim. finit. p. 68

(t) Canis tolerat opii immensam vim, & ad duas drachinas absque periculo devorat SPROGEL Exp. 23. 24.

efficacia venena homini, etiam in minima dosi plus noceant, cui cerebrum majus, ampliores pro portione carotides, & caput erectum sit. (*). Non nimis tamen hæc oportet ornasse, cum ex eadem carotide mucus etiam, & adeps, & sebum, & succus ossium nutritius, adeoque visceri & inertes succi generentur.

§. III. *Particulæ certæ indolis ossiis secretoriis oblatæ.*

Etiam alia consideratio hæc adferri solet. Ex corde utique rectior via (*u*) per dextram carotidem, deinde per sinistram ad caput ducit, dum & subclaviæ arteriæ, & aorta inferior, cum lineâ ex ostio aortæ producta, aut angulum rectum, aut demum acutum, intercipient. Nunc & cum mathematicis demonstrationibus convenit, & cum experimento, inter varii ponderis particulas, communi a potentia propulsas, rectam lineam, primamque directionem eas tenere, quæcunque gravissimæ, & præterea rotundæ sunt. atque adeo & momentum plurimum habent, & ad resistencias superandas aptissimæ factæ sunt: minusque adeo & ob superficiem minimam, & ob maximum momentum, ab alia quacunque causa de lineâ, quam tenent, se dejicere sinunt. Notissimum CARTESII (*x*) scolopetum est, quo projectæ plumbeæ spheræ, & lignæ, & suberæ, ea lege progressæ sunt, ut rectissimam viam plumbeæ tenerent, reliquæ ad latera dispergerentur, quæcunque leviores essent. Id experimentum, ad humanum sanguinem translatum, videtur persuadere, rotunda, eademque innato pondere plurimo feta corpuscula, de corde projecta, ea lege ferri, ut axin aortæ teneant (*y*), leviora vero quæque, & quæ maxima cum superficie minimum habent veri corporis, ad latera vergere. Inde non unum corollarium sequitur; ponderosissima nempe & levissima corpuscula de corde projecta, ob viæ rectitudinem in carotidem utramque, & in dextram potissimum, inque caput adeo venire: uti certe argentum vivum, levissimum, ponderosissimum, rotundissimis factum globulis, in capite, inque

(*) Addebat III. vir H. BOERHAAVE, in lotio, etiam abutentis vini spiritu hominis, alcohol non reperiri, ejusmodi ergo particulas ad caput non ferri *Elem. chem.* T. II. P. 10. c. 93. Conf. *Balthasaris Ludovici TRALLEs* elegantissimum de opio librum p. 210. seqq.

(M) Ostenditur L. X. Sect. I.

(x) De formato feru p. 213. PATEM in diss. *Ergo variis humoribus discernendis variis motus.*

(y) Fr. BOISSIER diss. *des medecines* WINTERTINGHAM l. c. p. 49. NEZELD de secret. n. 163. seqq.

inque salivalibus glandulis suas vires demonstrat. Neque hæc speculatio priori contraria est, hic enim non ob minus pondus, sed ob viæ reëctitudinem cerebrum aditur.

Sed aliud latiusque patens corollarium inde fluit: in arteriis nempe ubique, deinde etiam in arteriis secretoriis, globulos rubros manifesto ponderosiores, arteriæ axin tenere (z), atque adeo ad venam continuatam properare, dum leviores, & minus ad motum aptæ particulæ, adiposæ & mucosæ, ad parietes arteriæ accedunt. Sed in iis parietibus ostiola excretoria sunt. His adeo ex particulæ se offerunt (a), adque separationem festinant. Facile certe vidi, in meis etiam experimentis, quoties torrentis modo sanguis da inciso vase se præcipitat, globulos rubros centrum tenere, quos nebula pallidior, inque ambitu tota alba ambit (b). Sed etiam in anatomicis vasorum repletionibus, quando injectum, cinnabarique tinctum sebum stagnavit, in centro ponderosissimam cinnabarim, albumque fere & decolor in ambitu fæbum reperio (b*). Denique crustis, quæ aneurysmata aortæ obducere solent, rubræ & cruentæ medium tenent tubum, leviores albæ serosæque exterioriorem ad parietum viciniam adhærescunt.

Alia etiam exempla sunt, aliam ad certa cola sanguinem duci, quam quidem ad alia separationis organa, quæcunque demum eorum exemplorum causa sit. In choroidea certe oculi tunica arteriæ sanguinæ spadiceo & castaneo colore sunt, inter uveas vero membranas, & in ciliari anulo omnino decolores: ex iis vero arteriis, earumve ramulis, aquosum humorem exhalare probabile sit. Aliud exemplum BOERHAAVIUS proponebat; feminalem arteriam (c) putabat omnem suum sanguinem totali venæ tradere, donec decolor ipsa, & humore solo plena, qui sanguine tenuior sit, ad interiora testis locumque veniat, quo serum generati oporteat. Iterum in cortice cerebri (d) simile artificium locum credit habere: in eo enim non de rubris vasibus, sed de cinereis arteriis, tenuioremque sanguinem

(z) L. VI. Sect. I. n. 8.

(a) Josephus del PAPA de humor. c. 7. p. 100. Job. de GORTER de secret. I. n. 25. Josephus LIEUTAUD physilog. p. 169.

(b) Second Mem. sur le mou. du sang Exp. 154* 167. 176. 177. 180. 182. 183. & p. 302. 304.

(b*) Cera diversorum colorum injecta separatur NUCK duâ. aquos. p. 85.

(c) Hist. rei Med. n. 262. Præcl. T. II. p. 441. T. V. P. I. p. 182. In superioribus codicibus de ea peculiari arteriæ feminalis prærogativa cepit dubitare.

(d) IDEM l. c. n. 174.

guine humorem vehentibus vasculis, nerveus ille subtilissimus succus separatur. Et in universon huc Ill. Viri (e), atque VIEUSSENI (f) theorema pertinet, quo humores subtiliores non ex rubro primove arteriæ genere parari docent, sed ex aliquo minorum arteriarum ordine, qui aut absque sanguine lympham flavam, aut tenuiorem etiam absque ferro vel sanguine humorem vehat. Ita fiet, ut ad ostiola secretoria neque sanguis se offerat, neque alii crassiores humores atque simplicius, puriusque, exque paucioribus mistum liquidum sit, ex quo destinatus succus separatur. Intelligitur autem facilius, ex paucis particularum ordinibus eum feligi, quem oportet separari, quam ex massa, in qua plurima, diversa, elementa confusa sunt. Simplicissimum enim duorum luminum eorum humorem ex duobus ordinibus particularum, connistum in duos humores separabit, quorum alter purus erit. Verum nolim hic repetere, quæ alias de vasis minoribus monui.

§. IV. *Velocitas diversa sanguinis arteriosi.*

Etsi in conditionibus ipsius organi secretorii multa de velociori motu aut tardiori sunt dicenda, aliqua tamen non ad colli fabricam pertinent, quæ adeo priora exponemus. Velocitatis communis in corde fons est ea vero vel in ipso corde alia esse potest, atque inde experimento constat secretiones omnes mutari; vel alia & alia in arteria esse potest, quæ ad eorum venit.

Ergo velocitatem in toto animale, inque corde potissimum, augent moti musculi, & exercitatio: nixus & aucta respiratio, ut in parturientibus: potus inflammabili spiritu plenus: stimulantia medicamenta, aromata: vehemens studium: & potissimum febrile irritamentum, cujuscumque demum naturæ fuerit, quo pulsuum numerus in dato tempore augetur.

Poterit etiam velocitas ad organum quodcumque major esse minorve vicissim. Magnam facit cor proximum, qua sede vires sanguinem impellentes nondum diminutæ supersint. Hinc enormes illi de minimis arteriis pectoralibus (g) sanguinis saltus. Hinc in vulneribus plus sanguinis dato tempore ex arteria etiam minori fluet, quam ex majori alia, dum illa propius ad cor, aut ex grandiori trunco nata sit (h). Hinc vicissim pedum

(e) IDEM l. c. n. 245.

(f) *Tr. des liqueurs* p. 129.

(g) *Second memoir sur le mouve. du sang Exp.* 41. 43.

(h) *L. VI.* p. 156.

pedum frigus, rarior nisi in certis hominibus sudor, serior exanthematum eruptio, tardius incrementum.

Velocior etiam sanguis ad eas partes corporis advenit, quarum arteriæ & rectæ sunt, & e directo cordis ostio opponuntur, capitis exemplo (*i*). Iterum enim ab ipsis arteriis retardatio aberit, quæ oritur a flexione (*k*), & ab angulis (*l*) ramorum cum trunco ejusque axi interceptis.

Velocior iterum ex alia causa motus erit, quoties arteria secretorii organi proxima ab aorta provenit: evitabitur enim ea retardatio, quæ fit a multiplicata divisione, luminibusque ramorum lumen trunci superantibus (*m*).

Per eadem, aliquanto melius conservabitur velocitas in iis arteriis, quæ de truncis suis sub minoribus angulis prodierint (*n*). Velocior erit etiam sanguis in magnis arteriis, in minoribus tardior, & quia trunco ampliores sunt, & quia frictio major (*o*). Viscerum secretoriorum arteriæ majores sunt, & in dato tempore plus aquæ transmittent (*p*).

In arteria cylindrica, qualis carotis est, celeritas melius conservatur, quam in ramosa arteria. Minus denique velocitatis de arteriis firmioribus perit, quarum figura ab impulso sanguine minus distendatur, minus flectatur, hinc minor frictio sit. Hinc arteriæ secretoriæ densiores (*q*), & robustiores. Hinc, inter alias causas, alii in fetu, alii in adulto homine humores per eadem organa percolantur, aliique in athleticis, alii in mollibus ejusdem ætatis corporibus.

Velocitatis majoris effectus nihil habent obscuri. Et primo, secreti humoris copia in universum augetur, quando sanguinis celeritas magna est. Ad idem enim eodem æque magna unda sanguinis, sæpius in eodem tempore spatio applicatur. Hinc dormienti (*r*), mœrenti, hibernanti animali,

(*i*) Conf. p. 164.

(*k*) p. 187.

(*l*) Ibid.

(*m*) p. 173.

(*n*) p. 183. *HAMBERGER physiol.* n. 328. *de secretione* in genere n. 5.

(*o*) *SAUVAGES Mem. de Berlin* 1751. p. 41. Musculorum majores nervi sunt; viscerum arteriæ majores. Compara arteriam renis, tantilli visceris, cum brachii arteria, & vicissim plexum nervorum brachialem, cum plexu renali.

(*p*) *SAUVAGES* p. 49. & interna vascula minus forte, quam in artubus angusta p. 43.

(*q*) L. II. p. 73.

(*r*) *Franc. LAMURE de secret.* p. 41. *DE BORDEU reflexions sur le pouls* p. 355. Nam aucta in nostro forno transpiratio caloris a vestibis aucti opus est, & collectæ circa cutem calidæ atmosphære.

mali, in univcrsum parca secretioncs. Hinc perpirationis immensa a corporis exercitatione copia.

A velocitate fit, omnibus reliquis iisdem positis, ut in ostium secretorium particulæ majores impellantur. Cum enim omnia vascula corporis animati dilatationi obsequantur, sintque flexilia, nunc vero vis minima vascula distendens aucta fit, dilatabuntur utique, eorum vasorum ostia, ab humore cum majori velocitate innitente, & majoribus particulis patebunt, eademque ipsæ aucto momento suo, ad ostiola coli sui dilatanda vi majori utentur. Subeunt ergo in ostia secretoria ejusmodi particulæ, quæ cum minori celeritate subirent nunquam (r). Ita siphon anatomicus vi modica aquam in minima vascula impellit, sebum demum vi maxima. Ita a corporis exercitatione & febre, pro tenui perspirabili, crassus viscidusque sudor, pro urina straminei coloris & aquosaj, urina rubens, ponderosior, fetidior, terræque copia majori feta, eadem in cola transit. Sanguis ipse denique velocitate vehementer aucta per omnia corporis humani vascula penetrat (t).

Hinc velocitas major, multis modis, impuras facit secretioncs & humores in ostiola secretoria urget, alienis plenos moleculis. Cum enim angusta oscula majores quasque particulas excludat, dilatata eadem cum tenuibus glebulis etiam majores transmittunt.

Iterum, celeritas major faciet secretioncs humorum fluidiorum (u); neque sinet, suis in colis, viscidos humores nasci. Ostensum est (x), motum *progressivum* sanguinis diversa elementa, pondere varia & figura, aliisque adfectionibus, adipemque & aquam, & mucum & gelatinam, terram etiam ferrumque, mista conservare. Vires enim adtractrices, dum superest, impedit *progressivus* motus, particulasque a mutuo contactu divellit, ut minus se trahere possint. Quare non sinet viscidas particulas, adiposave ita se amplecti, ut uniantur, inque homogeneas massas confluant, ut quidem consistere in secretionc necesse est. Ergo a multo motu sanguinis adipis generatio impiedietur (y), & mucii. Phlegmaticorum est muco abundare.

G g g 2

§. V.

(r) *Clifton* WINTRINGHAM l. c. p. 219. LAMURE p. 22.

(t) l. II. p. 117. 119.

(u) WAINEWRIGHT *de secret. animi*. NEIFELD *de secret.* n. 106. Addit CL. WAINEWRIGHT sanguinis abundantiam fluidas secretioncs facere.

(x) l. VI. p. 284.

(y) l. l. p. 32.

§ V. *Tardioris in sanguine eorum adveniente causæ & motus efficacia.*

Tarditatem in sanguine secretorium eorum adveniente facit arteria a corde remoto (z) loco orta, eademque præterea prælonga (a), & exigua (b), ut in feminali arteria exemplum est. Porro arteria ramosa, in qua repetitæ divisiones lumen ramorum multo majus faciunt, quam est lumen trunci, quam quidem ad fecernendum præparationem olim *Guil. COLÆ* (c) testis exemplo illustravit. Eiusdem generis est arteria, quæ eundo dilatatur (d). Huc porro facit arteria flexuosa (e), & incurvata; nata ad angulum rectum, rectoque majorem (f); mollis præterea (g), quæ a vi cordis extendente valde dilatetur, inque gyros agatur. Ab his omnibus causis frangitur motus progressivus, & pressio lateralis pro eadem portione augetur.

Effectus mechanici retardationis intelliguntur fere ex contraria velocitatis efficacia. Secretio primum parca erit, in-dato enim tempore pauciores sanguinis uncias ad idem eorum applicantur. Parca ergo bilis secretio, pro visceris mole, parcissima feminis.

Tarditas excludet particulas crassiores, facietque humores puros, cum crassiores nunc glebulæ ab ostiis minoribus præcludantur. Post urinam crassam, ponderosam, restituta sanguinis naturali tarditate, iterum citrina & aquosa urina excernitur. Sanguini menstruo, superato qui eum incitavit impetu, mucus uterinus succedit. Puros autem humores vocamus homogæneos. In multis modis a tarditate secretionis adjuvantur.

Homogænos humores se adtrahere, & oppositæ indolis particulas repellere notum est. Mistus aquæ adeps, mucosque, sola quiete secedit, & ad mucum viscidæ particulæ, ad adipem oleolæ (h), ad aquam aqueæ
fe

(z) *KEL de secret. anim. p. 100.*(a) *COWPER phib. transf. n. 280. KEL ibid. In porco, ob flexiones repetitas quinque pedes cum dimidio longa est MORRO de testib. & semine p. 17.*(b) *KEL ibid.*(c) *De secret. anim. p. 101.*(d) De ipsa tunc arteria id docetur apud *KEL l. c. Vigies & quinques in prælonga hinc æmphiorem recti MORRO de semine & testib. p. 17.*(e) *Viscidissima liquor præparatur in arteria maxime complicata WAINWRIGHT prop. 16. MORRO in princip. p. 176.*(f) *L. VI. p. 181. 182. HAMBERGER l. c. n. 518. de secretionibus l. c.*(g) *Hæc etiam alios vena firmitate superat, tamen pertinet vena portarum, arteriis certe tenior & flexior.*(h) *KEL p. 23. & c. WAINWRIGHT prop. 16.*

se congregant. In globulos non viscidus solum adeps, oleumve, sed fluidissimum argentum vivum, & aqua demum se colligit. Ergo diminuta sanguinis celeritate, causa frangitur, quæ congregationem similium particularum impedit. Quare, si arteriæ ad secretorium. colum tendentis sanguis tarde fluit, colligentur utique in ipso sanguine, deque alienæ indolis particulis se segregabunt, particulæ mucosæ, oleosæ, pingues, reditque ea efficacia ad eam præparationem, quam primo loco diximus; sanguis nempe ad colum destinationem ejusmodi ducitur, in quo plurimæ particulæ ejus humoris similes continentur, qui per id colum debet separari. Ludum tenferunt, Cl. viri (i) hanc tarditatis ad secretionem necessitatem, ut etiam negarent, absque lentiori sanguinis motu, quidquam fecerint posse. Eadem est ratio, quare Cl. NEIFELD acutum angulum secretioni contrarium esse scripsit, rectum favere (k).

Iterni lentus motus auget pressionem lateralem (l), particulas ergo secretioni destinatas parietibus applicat, in quos secretoriæ particule patent. Celeritas contra sanguinem per axin urget luminis. ut perlegat longitudines sui canalis, minusque in parietes nitatur. Hæc potest cauta esse, quare adeps in homine exercitato nunquam in cellulâ congregatur.

Aug. tur hic tarditatis effectus, & facit, ut viscidissimi humores fecernantur, cum motu progressivo tracto aut sublato, facilius se amplectantur, inque suis vasibus viscidius jam, adque motum ineptius liquidum confluant (m). Reguntur enim sola adtractione, quando contrariâ vis progressiva sublata fuit. Ita Cl. NESBIT (n) in minimis vasibus ossium particulas scrupèas reperit, alii glutinosas, & refarciendo callo aptas (o); quas in magna arteria nemo vidit.

Sed eadem particulæ, ut minus mobiles, obque visciditatem pigræ, de axi suæ arteriæ per validiores alias deturbabuntur (p), adque parietes suorum valorum etiam hanc ob causam, depellentur, lentiusque fluent,

G g g 3

uti

(i) Guil. COLE de secret. p. 101. LANCIUS, diff. II. SPOLETTUS, ut ex aliis percipio, HALEs banastat. p. 125. VILLARD & MACQUER in thes. Ergo ob immunitatem in capitis aribus sanguinis velocitate facilius secretio Paris. 1740. HAMBERGER de secret. in genere &c.

(k) n. 230. 245. SAUVAGES physiol. p. 171. &c.

(l) JONES de musc. muscul. conf. L. VI. p. 213 &c.

(m) p. 31. De secretionem bilis hæc SPOLETTI theoria fuit de secret. bilis Venet. 1685.

(n) NESBIT human. osteogeny p. 20.

(o) WREDE von der nutrition.

(p) p. 415.

uti omnis per canales, etiam exanimis, secundum latera motus eo lentior est (q), qui per axin pergit.

Porro eo magis viscidæ particulæ per retardationem in vascula secretoria secedent, quia ad parietes arteriarum & vasculorum suorum alioquin adtrahuntur (r). Cum ergo & sponte se ad latera conferant, & a pressione laterali eo urgeantur, intelligitur, quomodo viscidus humoris adeo celeriter, & abunde, in quietâ & sedentaria vita colligantur. Pinguedinem vasculorum lateribus adhærentem credit se vidisse BAGLIVUS (s).

Subtiliora etiam aliqua superflunt, quæ ex tarditate sequuntur. Si humor in arteria ad secretorium eorum veniente jam viscidus advenit, & particulæ glutinosæ se in eo trunco amplexæ addensaverint, si tunc porro ex ea arteria minores filulæ exiverint, secedet per eos ramos quæcunque fluidus, iisque oculis aptius est, qui neque adiposa, neque mucosa, neque gelatinosa admittunt, acque in trunco ipso manebit, quidquid est viscidissimi & pigerrimi (t).

Adfines est hæc tamen, diversum tamen, quod alii Cl. viri docuerunt. Ponderosa aiebant axin tenere sui canalis, longius ergo a cordis communi vi propelli, quod momento majori ferantur, in loco ergo a corde remotissimo id omne secerni, quod est crassissimum. Contra eam utique theoriam monuit Cl. SHEBBEARE (u) & omnia omnium corporum elementa æque gravia esse, & argenti vivi sublimati solutionem in vasorum systema impulsam, æque acrem, & æque adeo ebriam metalli copia, ad magnas a fonte motus, parvasque distantias prodire, ponderosiora adeo a levioribus non segregari. Verum prior affirmatio unice vera est aut de corpore per inane spatium delapso, aut de veris elementis, quæ in graviore corpore numerosiora sunt: posterius experimentum unice docet, metallum accurate a solvente humore solvi, & adeo pertinaciter ipsi adhærere, ut in exiguo spatio non separetur.

Hæ & aliæ harum similes contemplationes fecerunt, ut perique physiologi diversæ velocitatis rationem haberent, quando diversorum humorum secretionis

(q) BERNOULLI *hydrodynam.* p. 36.

(r) De p. o. ulis tubris *Secundæ mentore sur le mouvement du sang* p. 340. &c. *Viscida ad latera vasorum adhærent* MICHELOTTI l. c. p. 53.

(s) *Opus. omn.* p. 679.

(t) *Cistion* WINTRINGHAM *inquiry* p. 220. *Conf. Tb. MORGAN principis* p. 170.

(u) *Princ. of practice* p. 312. 316. 317.

tiones explicare adgredebantur, & inter primos *Guilielmus COXBURNE* (x). Cum diametrorum vasculorum secretoriorum consideratione velocitatis rationem *Georgius CHEYNE* (y) conjunxit, & *Bartholomæus BOSCHETTI* (z), & alii.

§. VI. *Causæ diversæ secretionis quæ in ipso colo ponuntur.*

I. Arteriolearum in organo habitus.

Multa naturæ consilia sunt, quibus ad diversorum humorum separationem obtinendam usa est: & quæ partim ex conjectura adtingimus, partim etiam oculorum testimonio confirmamus. Huc ergo recenseo retia vasorum diversa; ostiolorum secretoriorum diversum lumen; firmitatem ductuum excretoriorum non ubique eandem; irritabilem vim organi secretorii magnam debilemve; brevitatem canalium humorem secretum accipientium, aut vicissim longitudinem; deinde rectitudinem aut anfractus; folliculos, in quos natura humorem secretum effundit; eorum folliculorum potentias moram augentes aut minuentes; reformationem venosam; commixtionem diversorum humorum. Sed hæc omnia præterea variis modis inter se conjungi & combinari possunt. Neque ideo *NATURÆ* divitias exhauserimus, cum in fabrica intima plurima latere queant, quæ æternum nos sint fugitura.

Initium hujus contemplationis merito fiet ab iis conditionibus, quæ humorem nondum natum regere creduntur. Sequentur, quæ jam separatum humorem determinant. Eo magis vero sollicitos nos esse oportet in hac historia, quod clarissimi viri plurimum huic in arteriarum retibus diversitati tribuerint ipseque, parum favens hypothesibus, *RUYSCHIVS* (a) ab ea sola causa secretionum varietatem crediderit explicari. Videbant alios aliosque arteriolearum in diversis corporis humani particulis fines, cum aliis & aliis secretionibus conjunctos; neque improbable videbatur, hoc discrimen in arteriolearum fabrica non absque sapienti *NATURÆ*, nihil frustra molituræ consilio

(x) *Oecon. anim.*

(y) *THEORY* p. 69, *philos. principl. of relig.* p. 297.

(z) *De salivat.* art. 3. ad fin.

(a) In *Prefat.* ad *Thef.* VI. p. 6. *Thef. max.* n. 232. *Advers. Anat.* I. n. 4. III. n.

8. In aliis etiam aliisque partibus corporis humani diversos esse extremos arteriarum fines monuit *Epist.* III. p. 28.

consilio esse. Id consilium ita sunt interpretati, ut ab alia retium fabrica, aliud organi munus sequeretur: sique id munus fuerit, humorem aliquem separare, tunc quidem quæque fabricæ arteriosæ quasi species suam peculiarem succum produceret: plane uti plantarum & diversi succi sunt, & earumdem folia alios & alios nervorum incessus ostendunt. Eo magis vero probabilem sententiam se sequi persuadebantur, quod diversas humorum fluentium adfectiones se per mathematica confirmasse crederent.

Nempe velocitas major nascitur, si canalis rectus fuerit: minor si inflexus (b). Inter ramorum cum suis truncis interceptos angulos discrimen est, atque parvi anguli plus velocitatis (c) suo humori impertiunt, magni minus. Velocitatis autem & majoris sua in varianda separationatione humoris efficacia est (d), & minoris. Verum in variis corporis humani arteriosis retibus, aut systematibus recti canales dominantur, flexi in aliis; anguli in plerisque acuti, in nonnullis tamen recti. Sequi videbatur, ex ea ipsa diversitate fieri, ut in quibusdam corporis partibus sanguis celerius in vasa secretoria veniret, tardius in alia, indeque ea omnia evenita fluere, humorisque separati discrimina, quæ a celeritate & a lentore nasci ostendimus. Sed etiam diversam arteriarum magnitudinem in retium varietatem, aliarumque adfectionum disparas naturas, inde vero alias etiam humorum indoles generari autumant.

Ergo, ut eamus per singula, rectæ arteriolæ per choroideam oculi membranam incidunt (e). Rectæ etiam sunt, quæ in liene (f) RUYSCHIANÆ arte innotuerunt; tum quæ ex pia membrana (g) in cerebri corticem se demittunt; rectæ fere quas in pituitario narium velamento IDEM Vir Cl. ostendit (h). Flexa contra, & serpentium similia, vascula sunt in rene (i) humano, in uteri ovilli tunica (k) intima, in utero virginum maxime teneriorum (l).

Anguli,

(b) L. VI. p. 182 seqq.

(c) p. 183.

(d) L. VII. p. 47. seqq.

(e) Icon. Anat. fascic. VII. tab. arter. oculi f. 4.

(f) RUYSCH Epist. T. IV. f. 2. Tabf. II. t. 6. f. 5. Tabf. VII. [T.] I. f. 7.

(g) IDEX Epist. XII. T. 14. f. 13. Tabf. VI. prodrum. fig. 6. ALBIN adnotat. anat. L. I. T. II. f. 5.

(h) Longæ nempe & in universum rectæ Tabf. VII. t. 3. f. 2. etiam, non absque manifestis etiam anatomicæ repletionis effectibus, aliquantulum flexuosa sunt.

(i) RUYSCH Tabf. II. T. 6. f. 7. Tabf. III. T. 4. f. 3. Tabf. IV. T. I. f. 1. Tabf. VI. prodr. f. 2. 4.

(k) Tabf. II. T. 6. f. 8.

(l) COLF. NUCK in adenograph. f. 32.

Anguli, ad quos arteriolæ dividuntur, valde frequenter exigui sunt. Ad parvos angulos choroideæ membranæ arteriolæ dividuntur (*m*), & ciliarium processuum (*n*), tum pituitariæ etiam (*o*) membranæ vascula.

Acuti anguli dominantur in membranis fere omnibus, hepatis nempe (*m*), vesiculæ felleæ (*q*), pleuræ (*r*), pericardii (*s*), scroti (*t*), arteriarum (*u*), sub cranii cute (*x*), subque planta pedis (*y*), in pia matre (*z*), omento (*a*), periosteo (*b*) externo, interno, chorio (*c*) [vitulino quidem] (*d*) & corde (*e*).

Ad exiguos angulos se dividunt lienis vascula (*f*), quæ ex eodem trunculo numerosa, & inter se parallela, & cum trunculo progrediuntur. Sed etiam in placenta uteri eo modo se habent (*g*), inque glandulis intestinalium (*h*), quas cum penicillo vieto RUYSCHIUS inventor comparavit.

Aliquanto majores ad angulos dividuntur vascula hepatis (*i*), quæ ex communi trunculo ad stellæ modum in ambitum discedunt, tum in tympani membranâ (*k*), cujus arteriola ramosum arboris truncum refert. Per intestinalium etiam membranas (*l*), & potissimum per cellulosa spatia inter urufculosam & nerveam membranam, arteriæ crassorum intestinalium ad acu-

108

(*m*) *Fascic. anat.* I. c.

(*n*) *Zinn ocul. hum.* T. 2. f. 3.

(*o*) *RUYSCII* l. c.

(*p*) *Tbes.* X. T. 3. f. 5.

(*q*) *Epist.* IV. T. 5. f. 4. *Tbes.* IX. T. 4. f. 2.

(*r*) *Epist.* II. T. 2. f. 1. 3.

(*s*) *Epist.* IV. T. 5. f. 4.

(*t*) *Epist.* II. f. 2.

(*u*) *Aortæ Epist.* III. T. 3. f. 1. 2. 3.

(*x*) *ALBIN* *adnot.* L. I. T. 6.

(*y*) *RUYSCII* *Tbes.* III. T. 3. f. 2.

(*z*) *Epist.* VII. T. 8. f. 2. 3. *ALBIN* L. I. T. 2. f. 3.

(*a*) *Tbes.* II. T. 5. f. 1.

(*b*) *Epist.* IV. T. 5. f. 1. 2. 5. *Epist.* VIII. T. IX. p. 6, 10. *ALBINI* *icon. off. for.*

fig. 162.

(*c*) *ALBIN* *Adnot.* L. III. T. 5. f. 2.

(*d*) *Tbes.* II. T. 6. f. 8. *Tbes. max.* T. 2.

(*e*) *Epist.* III. T. 3. f. 1. 2. *Tbes.* IV. T. 3.

(*f*) *Epist.* IV. T. 4. f. 4. *Tbes.* II. T. 6. f. 5. *Tbes.* VII. T. I. f. 1.

(*g*) *Tbes.* II. T. 6. f. 1. 4.

(*h*) *Epist.* XI. p. 9.

(*i*) *T. of.* IX. T. 4. f. 1. 2. 3. *BIERWIRTH* *de Arud. hep.* f. 1. *VIEUSSENS* *obf.*

d'anos. *Ess. de med. prat.* p. 139.

(*k*) *Epist.* VI. T. 9. f. 9.

(*l*) *ALBIN* *de vasis intestinalium.*

Haller Physiolog. Tom. I. I.

H h h

cos angulos dividuntur : iidem vero anguli in tenuibus intestinis fenfim laxantur majoresque fiunt, tum in ventriculo. Sed & alibi arbusculæ reperiuntur (*m*).

Magnos angulos vidi in vasis, quæ inter parallelos truncos arteriosos venososque piscium meda intercedunt ; maximi demum sunt, ad quos arteriæ arculos facientes divaricantur per mesenterium (*n*) perque eum circum, quem arteriola chloroideæ (*o*) retro uveam faciunt, assumque quo nervum opticum (*p*) cingunt, tum in vasculis ex quibus circulus vitelli ruber in ovo nascitur (*q*) : & anguli demum ramorum, qui divisifuribus peripheriæ figuræ venosæ se addunt (*r*). Rectos vero angulos, quos in vesicula fellis (*s*), inque musculis (*t*), & alibi passim in membranis Cl. viri descripserunt, ut arteriolæ a truncis suis rectos ad angulos natæ, ad rectos pariter in venas se inmittant, eos quidem angulos anatomæ non confirmat.

Sed neque ubique in corpore humano retia esse doceri debuit. Viscera quidem vera vix in interiori fabrica retia habent, ramique potius arteriosi recti incedere solent, sibi que paralleli, ut in liene, hepate, placenta : neque serpentuli renum ad rete pertinent, quod ne in majoribus quidem ramis reperio, qui utrinque papillæ solent imminere. Inter membranosa vasa absque anastomosis, atque adeo absque reticulata fabrica sunt, quæ cellulas ossium adcutunt (*u*).

§. VII. *Quantum diversitati finium arteriosorum tribui possit.*

Alibi retium adfectionem exposuimus (*x*). Ea in univèrsum diminuunt ramorum ad truncum rationem, faciuntque ut truncus ramis potius major sit (*y*). Hactenus ergo celeritatis decremента minora faciunt.

Contra

(*m*) RUYSEN *Thef. max.* T. 3. *Advers. anat.* III. T. 1. f. 4. §. 6. 7.

(*n*) In *fascic. IV. tab. av. mesent.*

(*o*) *Fascic. VI. t. 6. f. 5. 6.*

(*p*) *Ibid.* f. 4. i. ZIEMERL. c. p. 217.

(*q*) *De la format. des poulet* T. VI. p. 146.

(*r*) *Ibid.* p. 29.

(*s*) HALLER *Vermaffat.* p. 150. 151.

(*t*) *IDEM* *ibid.* p. 148.

(*u*) BERTHON *Optolog.* T. I. p. 295. 296. 301.

(*x*) L. VI. p. 280.

(*y*) *ibid.* p. 355.

definiendam peculiarem humoris quoque loco geniti naturam. Et si quidquam inde ad secretionem humorum definiendas facit, id ad præparatoriam illam trunci arteriosi celeritatem, aut tarditatem, adque copiam aut parvitatem sanguinis retulero, qui secretoria organa subit. Quæ omnia etiam quasi aliquantum ad secretionem spectant.

§. VIII. II. *Diversa diameter vasculi recipientis.*

Simplicissimum hoc naturæ artificium est, quo obtinuit, ne sanguis in ulla vascula secretoria, in aliqua ne gelatina quidem subiret. Vasculo nempe secretorio, quod a rubra arteria nascitur, suumque humorem accipit, ostiolum minus fecit, quam est diameter globuli rubri. Ita iste quidem excluditur, reliquæ vero moleculæ admittuntur, quæcunque diametrum lumine ostioli secretorii minorem habent. Ita porro facile est intellectu, si multa fuerint particularum in sanguine circumeuntium genera, potuisse naturam levi artificio primam quasi ad secretionem præparationem, hac unica providentiâ obtinere, ut diversam etiam magnitudinem poris secretoriis admitteretur. Fac ex ordine, molecularum ejusmodi progressionem esse, ut sanguinis maximæ massulæ, adipis secundæ magnitudinis sint, bilis elementa tertiæ, lymphæ flavæ glebulæ quartæ, salivæ particulæ quintæ, aquæ exhalabilis quæcunque guttulæ sextæ sint. Fac inde poros secretorios, quorum lumen sit secundæ magnitudinis molecularum diametro æquale, aliosque, qui particularum tertiæ, quartæ, quintæ classis diametro pares sint. Ita per genus secundæ classis molecularum capax, excluso sanguine, exhibit adeps, bilis, lympa, saliva, exhalabile sanctorianum: per poros tertii ordinis neque sanguis, neque adeps, cæterum bilis, serum, saliva, halitus: per quartum genus pororum neque sanguis, neque adeps, neque bilis, neque lympa, sed saliva, & perspirabilis vapor; per quintum neque adeps, neque bilis, neque lympa, neque saliva, sed unice sanctoriana aquula separabitur. Solus ergo humor ultimus purus erit, reliqui omnes impuri, & tenuioribus generibus eo numerosioribus commisti, quo majoribus particulis constant.

Ex omnibus autem sanguis excluditur, qui solus fiat corpusculis certa fide conspicuis, atque adeo majoribus, quam reliqui humores, quibus inconspicua sunt. Qui bilem sanguine crassiores fecerunt (d), ii oblii sunt, nasci

(d) BRANCHI in *historia hepatica* edit. I. p. 27. & post reprehensionem LANCA-
SII edit. 1725. p. 84.

nasci tenuem (e), de nascente vero unice fermonem esse: & classes duas distinctissimas rerum confuderunt (f), crassum nempe viscidumque. Glutinosa enim natura non a magnitudine molecularum pendet (g), sed a cohaesionis vi majori. Exstat Cl. IATROMATHEMATICUS (h), qui moleculas viscidis humoris potius minores faciat. Certe si adtractionis aut cohaesionis vis esset, ut superficies, minorum utique molecularum, cum eadem utrinque figura, major erit superficies.

Hypothesin ceterum si cum experimento comparaveris, perinde fere consentire videbitur, ut cum mathematicum elementis consentit. Primumque, si cordis vim cum siphone anatomico; sanguinem cum injecta materie ceracea comparaveris, certum est ceram, sebumque in maxima vasa sola penetrare, & difficillime subire in minora, quæ & crassa materies sit, & tenax. Deinde tenue terebinthinæ oleum in minima quæque oculorum aliarumque partium corporis humani vasa penetrat. Iterum certum est, per mea experimenta, in pulmonis exemplo, gluten de siluro pisce in bronchia decolor transiisse, & cæruleas indici veneni particulas in arteriis pulmonalibus deseruisse.

Hæc de humoribus. Oculorum vero vasorum si diversa lumina reperitis, probabile fiet utique, venosa maxima esse, quæ globulos rubros admittunt, lata etiam oleosa, & sanguine proxime minora, qui frequenter per ea ipsa erumpat (i). Ergo in adiposas cellulas, penitus ex theoria, omne fere genus injectæ ab anatomicis materiei subit, sebum fufum, etiam crasso minio ductum, adeps calefactus (k), gluten piscium dissolutum, aqua, argentum vivum, aer. In mucosa vasa, PEYERIQUE (l) glandulas cera transit, crassas vero cinnabaris particulas, nimis oppido magnas, non potest secum transmittere.

Contra exhalantia vascula angusta ostiola habent, ex LEEUWENHOEKIANIS, hætenus nobis suffectoris experimentis, sed ab iis osculis & cera, & sebum fere arcetur, aqua facile transit. In tenerrima vascula vitrei humoris, lentis crystallinæ, corticis cerebri, aut nihil subit, aut tenuissimus unice, magno cum labore liquor.

H h h 3

Iterum

(e) Monuit LANCISIVS *Galeria di Minerva* T. VII. p. 98.

(f) Ut THOMAS MORGAN qui oleum adipæ crassius facit l. c. p. 342.

(g) P. A. MICHELOTTI l. c. p. 35. *Job. de GORTIA de secretionibus* II. n. 13.(h) LAMURE *de feces*. p. 28.

(i) L. I. p. 35.

(k) SCHULZE *Commerc. Lit. Noric. 1731. spec. V.*(l) RUTSCH *Epist. anat. XI. p. 9. Advers. anat. II. n. 3.*

Iterum a sola angustia luminum excretorii ductus crassiores particulas excludi, aliquanto probabilius redditur, quod aucta velocitate sanguinis, aucto adeo impetu, quo globuli in ostiola secretoria nituntur, omnino sanguis in ea etiam ostiola viam sibi aperiat, quæ integro in rerum statu solos tenuiores humores transmittunt. Ostendimus enim (m) sanguinem, ex solo febris impetu, aut a corporis exercitatione vehementiori, non laesis organis, per ductus excretorios urinæ, sudoris, mucinarum, pulmonis vesiculas, pericardii (n) aquam, intestinorum vaporem, aliosque canales aquosos exire. Plane ut in angustum tubum globulus plumbeus subit, si bacillo valide impuleris, non subiturus, nisi ea vis accessisset.

Neque sanguis solus in tenuiora vasa transit, nam etiam crassus oleosusque sudor in vasa perspirabilia viam sibi explicat: in urinam oleum crassius penetrat, merusque in phthisicis adeps, in varios, alienos & teneriores ductus demum lac a suis viis repulsum.

Etiam ulterius paulo clarorum virorum sagacitas progressa est. Nam rationem invenerunt, qua fieri posset, ut ex solo secretoriorum ductuum diverso ordine puri humores, neque alterius generis particulis misti, de sanguine separarentur. Ergo si scopus fuerit crassissimum aliquem humorem fecerere, bilem in exemplo, præterit ex arteria secretioni bilis destinata educi ex ordine ramos minoris diametri, quam sunt bilis moleculæ; fac multos esse, & longa serie, exhibunt adeo de ea arteria particulæ omnes, quæ bilis glebulis minores sunt, si satis fuerit ostiolorum hos humores avehentiæ, usque dum cum sanguineis globulis, in arteria secretoria aut soli bilis globuli superfint, aut certe paucissimis subtilioribus particulis misceantur (o). Hactenus certe exemplum vasculorum capillarum huc referre possis, quæ solos globulos rubros, aut certe ita paucos tenuiori humore mistos, continent, ut unicus globulus ruber totum ejus vasculi lumen sibi sumat. Contra, si quam tenuissimum & limpidissimum liquorem fecerere volueris, para ejusmodi arteriam, ex qua magni canales adipis, bilis, aliorumque crassorum humorum glebulis adaptati longa serie prodeant: avehent ii crassiores humores,

(m) L. I. p. 118. &c.

(n) SANTORINI *Historia d'uræ feti* p. 51.

(o) JOH. MORYAND *of the force of the heart* p. 84. qui & bilis & serenis exemplum adducit, tum in *philos. transact.* n. 283. REEV *de secret. anim.* p. 129. 130. VERMUYER L. II. p. 278. NEFFRID *de secret.* p. 74 Adami cit III. LUDWIG *hypothésis*, qui tenuiores humores per venulas abducit *physiolog.* n. 117.

humores, ut solus cum sanguine in ultima arteria is humor tenuior super-
sit, quem voles fecerni (p).

Secundum id consilium, variatis (q) fistularum de arteria productarum
luminibus, poterit utique obtineri, ut ante finem arteriæ fere is humor a-
bandet, quem de eo sine fecerni volueris: subductis nempe ante eum finem
aliis humoribus quibuscunquæ. Quod quidem machinationis genus etiam
ad præparationem secretorii sanguinis (r) hæcenus pertinere, nisi fistulas
abducentes in ipsa glandula, aut in viscere necesse esset disponere.

Ut ut hæc se habeant, certe osculorum secretoriorum diameter, gle-
bulis cujusque humoris elementum constituentibus apta, a primis fere me-
chanicæ sectæ initiis ita placuit, ut in omnium sectarum placita admitte-
retur. Sola ea fere machina usus est Cl. KEIL, neque aliud ostiolorum se-
cretoriorum discrimen admisit (s): ex ea sola totum mysterium separatio-
nis PITCARNIUS explicavit (t), & J. Maria LANCISIUS (u), & Pe-
trus ANTONIUS MICHELOTTUS (x). Ea sola etiam ita usus est Jo-
sephus MORLAND (y), ut tenuem humorem ob ipsam arcitudinem se-
cretorii ostioli fecerni doceret, quæ sanguinem repelleret.

Qui velocitate præterea diversa uti voluerunt, figurisve pororum, ii
tamen omnes ad diametros ostiolorum pariter respexerunt. Cum figura eam
speculationem conjunxerunt Cl. viri *Guilielmus COLE* (z), *J. Alpho-
sus BORELLUS* (a), *Guilielmus COKBURNE* (b), *Philippus VER-
HEYEN* (c). Cum velocitate, & angulo secretorio luminis rationem
composuit (d) *Georgius CHEYNE*, cum velocitate, densitate, & an-
gulo *Clifton WINTRINGHAM* (e). Neque ab ea contemplatione
BOERHAAVIUS abstinuit.

§. X.

(p) In ranis *Second mem. sur le mouv. du sang* Exp. 110. 128. 124. &c.

(q) Conf KEIL l. c.

(r) p. 416. 417.

(s) l. c.

(t) *De circul. sang. per min.* n. 14. 16. 17.

(u) In Epist. ad J. B. BIANCHUM quæ in operib. omnibus existit & pro *differ.*

III. numeratur.

(x) l. c. Lex. I. Excludit velocitatem lege II. p. 250.

(y) *Philos. Transact.* n. 283.

(z) *De secret. anim.* p. 82.

(a) *D. motu anim.* L. II. Prop. 140.

(b) *Orcon. anim.*

(c) *Anat.* L. II. p. 252.

(d) *De ob. & b. princip. of relig.* p. 297.

(e) *Enquiry* p. 178 214.

§. IX. *Objectiones.*

Non ideo dissimulasse oportet, varia contra hypothese[m] objici posse, quæ ab ofcutorum secretiorum diversis luminibus separationem diversorum humorum deducit. Primumque dubitari possit, num omnino diversa particularum magnitudo sit, quæ diversos humani corporis humores constituunt. De globulis rubris credo constare, forte etiam de lacteis globulis, esse maximas, solasque conspicuas sanguinis glebularum. Sed de adipis certe, lymphæ, mucî, salivæ, urinæ, lacrumæ particulis, nullum experimentum producitur, & ne quidem produci potest. Crassiorum humorum elementa sunt qui crassa faciant, sunt qui tenuia (f), adeo incerta res est. Neque hæc diversa magnitudo discrimen *characteristicum* humorum exhaurire videtur, quod facit, ut sui in omnibus hominibus similes, aliorum humorum dissimiles sint. Idem lactis globuli dum recentes, dulces sunt, diversissimi a seipsis, postquam per circuitum sæpe iteratum acrimoniam induerunt rancidam.

Verum altera, multo severior, objectio superest, quam *Georgius MARTINUS* proposuit (g). *Franciscus BOISSIER* dissolvere conatus est (h). Nempe in animalibus grandissimis, qualis elephas est, & minutissimis, ut in mure: deinde in homine adulto, & in eodem puero, per similia viscera similes humores generantur, bilisque, in exemplo, horum animalium hominumque eadem est, easque dotes habet, quæ bilis characterem in univ[er]sum ingrediuntur. Nunc porro trunci arteriosi quicumque adulti hominis procul dubio multoties majores sunt iisdem analogis truncis in puero, & vena portarum hepatica viri quam pueri hepatica vena major est. Eadem in ratione justum est, & primos ramos venæ portarum viri majores esse primis in puero venæ portarum ramis: idemque discrimen oportet in secundis, & in tertiis, & in omnium divisionum ramis recurrere: id enim nisi recurrerit, tunc utique aut viscera pueri æque magna forent, quam quidem adulti hominis viscera, aut pauciores in puero rami. Quare si omnia vascula hepatis viri majora sunt, quam pueri, majora etiam erunt cola secretoria bilis, & tamen eundem humorem parant. Non ergo a magnitudine diversa pororum secretiorum diversorum humorum separatio.

§. X.

(f) *LAMURE* l. c. p.(g) *De can. aut. smilt.* p. 12. l. c. q.(h) *Histolog.* p. 183. 207.

§. X. Respondetur.

Prima quidem obiectio hætenus videtur iniquior esse, quod elementa aquæ non minora faciat, quam terræ saliumque. Nempe humorum corporis humani omnium pars maxima aqua est: differunt autem, quod hæc aqua in aliis pene pura sit, in aliis admistum habeat salem, terramque, & eorum quidem elementorum diversas portiones, denique oleum. Nunc aquæ quidem puræ elementa plus quam probabile est minora esse (i), quam elementa salis, terræque, quibus & majus pondus insit, & minor in univèrsum penetrabilitas, naturaque consistens, adque motum pigra. De oleo possis ambigere, sed etiam oleum ab aqua hætenus distat, quod fluiditate ei cedat, quod sensus nostros gustus visusque inprimis, magis quam aqua emoveat, idemque minus purum sit, & iterum ex aqua fiat, alioque elemento, quod aquæ & lentorem impertit, & opacitatem, & saporem, aliasque dotes ipsas, quibus oleum ab aqua distat, adeoque particulis magis sensibilibus constat.

Quare, quantum quidem de rebus a sensu remotis dici potest, probabile videtur, utique diversas esse globularum magnitudines, ex quibus humores nostri componuntur, & subtilissimos videris, qui mera aqua fiunt, crassiores ex ordine eos, quibus plus majorum particularum salis, terræ, olei, ferri, commistæ fuerint.

Ad alteram objectionem hætenus respondere conatur Vir III. *Franciscus BOISSIER* de SAUVAGES, vasa secretoria pueri & viri tamen æque grandia esse, etsi viscera, glandulæque, & totæ staturæ impares sunt. In juniore vero homine (aut animale) pauciora ejusdem vascula esse, cum plurima nondum evoluta luceant. Nihil ergo interesse, quin definita in viri puerique visceribus magnitudo sit, cumque ea similis humoris separatio conjungatur. Neque desunt argumenta, quibus Cel. viri explicationem adjuves. Nempe vascula minima globulorum rubrorum moduli sunt, eosque transmittunt singulos: ut possis fere tutò colligere, ramorum minimorum in diversis animalibus lumina se habere, ut globulorum rubrorum circuli maximi. Sed rubri globuli, per experimenta hominum (k) in microscopicis contemplationibus

(i) BOERHAAVE *Elem. chym.* T. I. p. 555.(k) LEEUWERHOEK *Philos. Transact.* n. 293. oper. omni T. II. p. 79. T. III. p. 220.

tionibus exercitatorum, & in magno animale, & in parvo, & in viro, & in puero, ejusdem sunt magnitudinis. Eadem æqualitas etiam in fibris carnis obtinet, quas & in minimis animalium æque magnas, ac quidem in vastissimis belluis, olim ab omni hic præjudicata opinione purus *Anonius* v. *LEEUWENHOECK* (1) repetito reperit. Superest, ut, ex probabili valde analogia, & in magnis & in parvis animalibus etiam alia vascula, ipsaque excretorii de arteria rubra nascentis canalibus ostiola æque magna sint. Ingeniosa hæc excusatio accuratius meditantis animum non peritus confirmat. Et primo ab evolutione repetita solutio problematis non potest ad animalia minora transferri, quæ adulta & perfecta sint, & quorum viscera nullam porro evolutionem expectant. Deinde, cum vasa hepatis, & visceris cujuscunque sanguinea, pauciora quidem in fetu sint, cæterum æque magna, dic num æque densa sint, num in fetu, quam in viro molliora. Æque densa quidem non sunt, cum & totus fetus tener sit, & hepar coagulato sanguini simile ad tactum diffluat, & aorta fetus multo, quam aorta viri debiliior reperiatur, & eadem diversitas in omnibus vasibus hepatis, primæ, secundæ, aliarumque divisionum recurrit. Pone nunc, tota vascula minima & secretoria fetus æque densa esse, sequetur infinita fere ratione densiora fore, quam sunt ejusdem visceris trunci, tota nempe ratione, qua robor aortæ viri, robor aortæ fetus superat. Sed ejusmodi densi canales nunquam per mollissimos truncos replerentur. Cum enim & truncus minores sint, & una dilatatione sua immensum magis resistent, impellenti cordi trunci tanto cedent, quam ramuli, facilius, quanto hi densiores sunt, nempe motus cordis ex progressivo, in lateralem convertetur.

Contra pone vascula secretoria in fetu minus densa esse, quam in viro, uti omnino minus densa sunt, & tamen multo majora, tanto nempe, quanto vir fetu major est. Sed fetui cor & majus est, & magis irritabile, & pulsat frequentius (m). Huic cordi vasa minima æque ampla resistentiam, quam in adulto viro, millies minorem obponunt. Quare, cum vires distendentes potentiores sint, resistentia minor multo, dilatantur ea fetus vascula, neque manebit ea diameter, quæ in viro est, vasque secretoria fetui, quam viro, majora fient, quod est contra hypothefin. Cl. enim vir vascula secretoria fetus negat crescere.

Verum

(1) *Epist. physiol.* p. 6.

(m) *L. IV.* p. 430. 431.

Verum ipſo præterea oculo confirmatur, fetus vafa minima ſecretoria non poſſe æque ac in adulto magna eſſe. Unicus porus excretorius urinae, nudo certe oculo conſpicuus, in viro ea eſt diametro, ut totus ren minoris embryonis non major ſit, quem non poſſis unico ex poro urinifero componere, qui præter eum porum certe neceſſario & arteriam contineat & venam. Fuit tempus, quo vixit fetus, in pullo incubato conſpicuus, in quo vere ejuſmodi ren fuit, neque majus hepar unico ramo bilarii ductus adultæ avis, quem ultima oculi acie adſequaris. Non ergo in fetu vafa ſecretoria æque, quam in viro, magna ſunt.

Iterum, perpetua ea evolutio novorum in grandefcente homine canaliculum ſecretoriorum experimento, & rei ipſi non reſpondet. Æque perfecta & copioſa eſt vaſorum fetus quaſi ſceletus, & omnes aortæ rami, eorumque furculi furculorumque propagines, & omnia vaſcula minima oculi humani, alteriuſve viſceris, quæ in numeratis habemus, ea quidem eodem numero & in fetu ſunt, & in viro, neque unicuique vaſculum cum ætate accedit, aliqua vero, ſi fides eſt peritiſſimis diſſectoribus (n), utique evaneſcunt, & pauciora in viri, quam in fetus viſceribus vaſcula adpareant. Omnino uti in foliis & teneris, & adultis, eundem nervorum numerum, partemque nervorum diſtantiam, Cel. *Stephanus Hales* reperit (o).

Alio vero modo fieri poteſt, ut in nonnullis viſceribus, ut in utero, plura in muliere, quam in viuguncula materno utero comprehenſa, vaſcula adpareant. Non dubium eſt, grandefcere eadem, dum totum corpus incrementa caput. Pone nunc in fetu vaſculum uterinum tota in longitudine ſua unicuique globulum rubrum recepſiſſe, tunc quidem nudo certe oculo inviſibile erit (p), & obſervanti incifori nullum, cui nihil exiſtit, niſi quod videt. Pone nunc a cordis vi impellente idem vaſculum pluribus globulis repleri, redduntur conſpicuum, & ex ~~ante~~ nunc emerget, in quo prius latebat. Poterit autem aut totum vaſculum dilatari, ut in rubræ arteriæ exemplo, aut ſi ſubtiliorem eſſe placet, poterit pars prior cordis finitima expandi, quæ prima iſtum dilatati emboli experta ſit, ultimumque oſculum minutum, unice globulo pervium, & ſecretioni aptum manere. Æquum enim eſt creditu, in principium cylindri cor validius nã, vimque dilatantem expedire majorem, quam quidem in finem.

I i i 2

Deinde

(n) *Ruyſch Alorri. Anat.* Dec. II. p. 4.(o) *Veget. ſtatist.* l. 44. 45.(p) *L. II.* p. 115.

Deinde multo res simplicior est, neque tanta egebat perspicacitate. Certum est, utcumque in fetu maturo systema vasculorum grande fuerit, & pro portione corpusculi grandius, non eo minus tempus fuisse, in quo aorta tota non amplior fuit, quam unius rubri globuli diameter est. Eo tempore nullus in fetu sanguis esse potuit, sed neque fuit. In ea ætatula ductus secretorii utique-minores, quam in adulto homine fuerunt, cum etiam aorta ne sanguinem quidem transmitteret. Eo ergo tempore per ea vascula excretoria humor magna ratione subtilior transit, quam per eisdem nominis in adulto homine vasculum excretorium, neque similis utique humor tunc ex eo viscere prodiit. Nam omnino neque semen in fetu generatur, neque menstruus sanguis, neque bilis (*q*), neque atrum ueræ membranæ pigmentum (*r*), neque adeps (*s*); sed mucus ubique iners, pellucidus, insipidus, pene aqueus, minori olei, salis terræque portione fetus. Ipsum ordinem ostendi, quo particule colorem impertientes primum in bilem, in oculum, in alias fetus particulas viam sibi aperiunt (*t*). Ita adeo objectio *Georgii* MARTINE solvitur, ut non verum sit, in fetu similes, quales in viro, humores separari. Vasa minora sunt, humores tenuiores (*u*).

In minoribus animalibus adultis, si verum est globulos rubros & fibras carneas æque grandes esse, poterunt & ductus excretorii æque grandes esse, ac in vastioribus belluis. Tunc vero necesse est utique, ex paucioribus vasis renem aut hepar, aut alia quæcumque viscera glandulæve in minori animalculo componi, quam quidem in grandiori alio animale ren, hepar, aut ejusdem nominis glandula constat.

§. XL. III. Ostiolorum secretoriorum densitates.

Et si parum hic anatomie lucis adfundit, præbet tamen non nihil, & aliquantum theoria addit. Posita adeo eadem velocitate sanguinis adluentis, eademque particularum, quæ ostio excretorio se offerunt, natura, tamen
alius

(*q*) Mucus nempe pro bile. Viredo adparet die 13 & 11. Amaror decimo quarto *Mem. sur le poulet* p. 160.

(*r*) Incipit adparere die quinto *ibid.* p. 160.

(*s*) Incipit generari post quartum, certe in meis experimentis mensera, in homine *L. I.* p. 25.

(*t*) *Mem. sur le poulet. T. II.* p. 130.

(*u*) *Ibid.* p. 192. 193.

alius humor separabitur, si alia canalis secretorii in ostiolo suo densitas fuerat. Pone densiorem esse, resistet magis impulsis particulis, & majores repudiabit, tum segriores levioresque; admittet aquosas, admittet minores, hæc quia absque dilatatione subeunt, istas, quia majori momento in canalis secretorii ostiolum nituntur. Contra pone laxum ostiolum secretorium, minus resistet utique impulso humori, facilius admittet & magnas particulas, & leves mollesque. Densa ergo ostiola secretoria puriores secretiones, sed minus copiosas facient & humores transmittent graves aqueove: laxa ostia faciunt, secretiones impuras, quod varii generis humores admittant. Hanc contemplationem hæc-nus *Cliftonus* WINTRINGHAM (x) adigit, & *Josephus* LIEUTAUD (y), & multo ornatus *Franciscus* LAMURE (z).

Si anatomen consulueris, & secretionum vitiosas conversiones, non minuetur utique probabilitas hypotheseos. Certum est laxata organa, quæ prius densiora fuerant, humores transmittere crassiores. Densus, & acerbis teneræ virginis uterus fomentis laxatus, & vapore, pro mucosanguine stillabit. Laxior idem in multorum liberorum matre, pro eodem tenui mucosissimo lacteum albumque humorem secernit. Sicca vulneris latera tenuem lympham, laxata eadem per calorem, tepidaque fomenta, aut emollientia emplastra crassum pus subpeditant. In exemplo, post amputationem, die quarto, quintove de trunco tenue serum stillat: die 6. 7. 8. solutus, neque *coctus* adeps: aliquanto serius demum verum, & crassius pus (z*). Possit videri, tenues per densa vasa secretoria humores, crassos per laxa separari.

In corpore humano non minuitur analogia. Renum ductus uriniferi (a) densissima carne sunt: iidem dum sani sunt, aquæ, ponderosa cum terra intime mixtæ, patent. Laxissimi adipis loculi, & per experimenta anatomica, laxæ in eos loculos de arteriis viæ sunt: levis ergo adeps eo secedit, & crassissimus sanguis facile sequitur.

Sed etiam in vasculis excretoriis seminis, uteri, & intestinalibus vil-

Iii 3

lis,

(x) A variis arteriarum equidem secretoriarum diversitatibus secretiones variz Enquiry p. 173. 218.

(y) *Physiologie* p. 166. 167.

(z) Vide n. 37.

(z*) BAGIUS de anapitat. p. 405.

(a) Ut suo loco ostendimus.

lis, diversas densitates offendimus : & in arteriis diverforum viscerum artuumque, simile discrimen est (b).

§. XII. IV. *Irritabilis vis ductuum excretoriorum major minorque.*

Esti neque multi nervi ad glandulas plerasque eunt (c), neque mechanica illa cultelli vel acus irritatio ullum, conspicuum motum producit (d), non ideo a glandulis irritabilis natura abest, & fere ubique & excretionem, & ipsam secretionem præcipitat, efficitque, ut glandulæ & multum huiorem excernant (e), & propter moræ defectum tenuem, nihilque mutatum.

Aliquando irritatio unice videtur excretionem expedire, cum organum secretorium ne attingat quidem. Ita in puerpera, lac plerumque tubulis suis coerctetur, neque sponte effluit, nisi ultra modum abundaverit; sed omnino in feminis formæ studiosis, commodiorisque vitæ, perpetuo retinetur, inque flavam caseosamque unguenti speciem suis in ductibus abit, quod multos post menses, integrosque post annos ab ultimo puerperio, in mammarum lactiferis ductibus deprehendi. Causam, quæ retinet, diximus (f). Si vero stimulus ad papillam accesserit, sive pressio fuerit puerilis labri, sive digito leniter scalpente, aut excutia papillam confricaveris, pallida papilla erigitur, rubet caletque, & una lac erumpit. Ita semen in viro casto aut diutissime retinetur, aut semper: idemque tamen, si frictio accesserit sensilissimorum in nascentis glandis inferiori parte duorum colliculorum, non absque violentia exilit.

Verum, si accurate, quæ eveniunt, speculatus fueris, tamen hos stimulos secretionem ipsam præcipitare, & augere compries. In priori mammæ exemplo, sola succio in virgine innocentissima (g), in viro demum (h), nullum unquam lac alioquin daturo, sensim repetito stimulo, soli papillæ admoto, tamen lactis generationem auget, & demum tantam ejus copiam suppeditat, quanta ad alendum puerum sufficit. In feminis exemplo, sola mechanica illa glandis irritatio feminis secretionem adeo vehementer accelerat, ut ab ejus jactura

(b) LIEUTAUD I. c.

(c) p. 377.

(d) Ibid.

(e) De BORDEU p. 357.

(f) Plicæ ductuum lactiferorum

(g) Ibid. p. 442. 443.

(h) Com. Boerb. T. VI. P. II. n. 650. p. 443. 444.

jaclura totum corpus miserrime contabescat (*i*). Ita pollutiones, quas vocant, & testium tumores in gonorrhœa succedunt, & secretio adeo feminis præcipitur, etsi acris ille ichor in urethræ sine paulum super glandem refidet (*i**). Ad glandulas irritatas liquores confluere, ut sanguis ad dolentes & inflammatis confluit, nupera conjectura est (*i***).

In aliis secretoriis organis adhuc evidenter irritationis adhibitæ efficacia est, quæ acri aliquo corpore admoto fit. Omnino autem auctæ in organo secretorio velocitatis phænomena imitatur (*k*), secretionem nempe celerem, tenuemque, & aquosam, quæ secretioni lentæ, mucosi, crassive humoris succedit. In naribus, resorbto pulvere hellebori, aut acri fere quocunque sapidoque corpore, prior mucus emungitur, qui in narium cavernulis præsto fuit, atque adeo excretio promovetur, deinde, repetita sternutatione, aqua copiosissime de naribus exturbatur.

Ita in ore, acris cujusunque fere corporis, sed imprimis tamen acriam nonnullarum stirpium, manducatio & excretionem salivæ auget, & omnino etiam secretionem. A foliis absinthii integrifolii, quod draconem vocant, communis, & etiam magis a femine *Jabadille*, sive ea aconiti species est, sive ex delphinii genere, incredibilis lentæ salivæ copia, etiam tunc pergit effluere, quando dudum acrem cum apoplegmatissimum de ore rejecimus. Scintilla electrica salivam perinde accelerat (*l*).

Eodem penitus modo acres fuliginis in fumo latentis particulæ lacrumarum secretionem ita præcipitant (*m*), ut ductus resorbentes minime salivæ aquæ-abfundendæ sufficiant, quæ porro de genis defluit.

Iterum per intestina admissa medicamenta purgantia, glandularum muciferarum, arteriolarumque exhalantium fines, per villos suos patentes, tanta vi sollicitant, ut inmensa sæpe aquæ vis per anum descendat, cujus ne guttula quidem unquam, absque ea violentia, de intestino recto exiisset. Qua vero ratione ea secretio urgeatur, & aliis Cl. viris, & docto nostro olim auditori D. FELICI (*n*), & mihi non in brutis solum animalibus

(*i*) Lege de his graviter commentantem Cl. virum elegantissimumque medicum D. TISSOT de *manuſtrationis noxiis*.

(*i**) МОНРОО de *femine & testib.* p. 64. 65.

(*i***) АНДРЕМ de *irritab.* p. 17.

(*k*) p. 418. 419.

(*l*) ZETZEL *conſeſſ. electric.*

(*m*) ВУНТ *physiolog. essays* p. 40. cordis motu nihil mutato.

(*n*) Addend. ad diſp. de motu peristaltico intestinorum in collectionis nostræ

bus (o), sed in femina nuper vidisse contigit, cui inmensa portio, & incredibilis, recti & laxioris intestini de ano descenderat. Cum enim a Cl. viro Jalapam, a me mitius nitrum, nudo, ruberrimo, & sicco colo intestino inpersum fuisset, undique aquula de innumeris poris rubræ & denudatæ villosæ tunicæ sudavit, ut totum late conmadefceret.

Porro, cum interiorem vesicam, continuamque urethram lenissimus mucus modice oblinat, cujus nihil quidquam de glande sani viri destillet unquam, acris quicunque liquor, in sanissimi hominis penem impulsus, copiosum subrubelli, tenuis, calidique humoris effluxum non sine dolore ciet.

Iterum per universam cutem sebum quidem modicum, & tenuis homos perspirabilis se diffundit. Si vero ejusdem cutis cuicunque regioni acres herbas, ut ranunculum palustris apii folio, aut cantharidum tritarum pulverem, aut salem aliquem lixiviosum per aliquot horas imposueris, aut demum ignem, tanquam stimulum omnium potentissimum, cominus admoveris, incredibili celeritate enormis vis humoris de cutis vasculis fecernitur, qui epidermidem sibi, ut videtur, non satis patulam, de cute repellit, atque in hæmisphæricas bullas cogit elevari.

Quanto vero celerior ea secretio fit, quam sani hominis perspiratio, satis adparet. Si posueris, de tota cute undique ampullas abscedere, quod nonnunquam tristissimo eventu, in magnis ambustionibus factum est: si earum ampullarum altitudinem sex linearum feceris, quæ intra octo minuta horæ ab aqua ebulliente admota efflorescunt: si cutis superficiem 15 pedibus æstimaveris; habebis excretionem 10 unciarum aquæ, qualis quidem 24 horis continuata exhalatio ad 75 in hora uncias perveniret, quo tempore in eodem homine non supra tres uncias perspiratur.

Hujus enormis in secretiones potentia causam sedemque ut exploremus, alia præterea irritationis exempla considerasse oportet, in quibus in toto quidem organo separatorio nihil mutatur, neque ullus stimulus admoveretur, & tamen a mera vi irritationis humoris excretio, & separatio promovetur. Simplicissimum exemplum est salivæ in sano homine ad odorem, vel ad noxam etiam grati feruli, de ductu maxillari profusientis. Aliud in lacrimis est, quarum secretionem aut tristis, aut nimium super omnem spem lætus nuntius, perinde præcipitat, ut famosa cepe, acrisve fumus. Sed etiam venereæ idææ in somniantie frequenter difficilem illam alioquin seminis excretionem

(o) *Secund. Mem. sur les part. irrit. & sensibl. Exp. 419. 420. 425. 450.*

tionem perficiunt, aucto simul proculdubio modico illo profatarum humore, qui in sano viro, ut gignitur, ita resorbetur, nunc subito nimia ubertate adfusus, conspicuus erumpit (q) : feminis enim, quod vocatur, major pars ad profatam pertinet. Porro in timidis mortalibus, inque brutis etiam animalibus, tormento crudeliori subjectis, terror subito perspirabilem humorem, de cute repercussam, ad intestina præcipitat, ut fæces prodituras diluat. Sed etiam ira bilis (r) ad intestina flumen accelerat, sanguinemque (s) sæpissime per nares urget, ut per mucis vasa, aut exhalantis liquoris ostiola erumpat.

Deinde propius adhuc ad secretionum gubernationem pertinet, mira illa mutatio urinæ, quæ in hominibus hypochondriacis, ad ingrati nuntii adventum, ita enim vidi, subito vesicam stimulat, depositoque colore pallida, & limpidæ denique aquæ similis effunditur (t), durabili etiam vitio, ut in diabetem (u) abeat.

Hæc cum viderent Cl. viri, multa inde deduxerunt, quæ ad secretionem regendam spectant. Tonum partium a succo nerveo conservari, ita ad secretionem nervos facere J. *Godofredi* de BERGER (x) opinio fuit. Cl. vero *Carolus MALOUIN* motum certe liquoris per glandulas, a nervis inhiberi statuit, dum interim cordis impulsio manet (y). Ulterius progressus Cl. vir *Franciscus QUESNAY* (z) a diversa sensibilitate vasorum separantium humorum discrimina deduxit. Sed etiam Cl. vir *Theophilus de BORDEU* tantum nervis tribuit, ut iis ligatis secretiones turbari (a) : systolen (a*) autem arteriarum ab iisdem augeri, hinc secretionem, nuper docuerit. *David HARTLEY* (b) motum peristaltico similem in organis secretoriis describit, quo ab irritante causa aucto, plus prodeat humoris. Inde

СТАН-

(q) Candor feminis a lacte profatarum est.

(r) *PECULIN observ.* 25. L. II.

(s) *Comment. ad Prælect. BOERN.* T. IV. p. 447.

(t) *КОНЯ motus muscul. momenta aliqua* p. 15.

(u) *НООХЯ postibus*, p. 20. ni fallor. Inde deducit, neque a motu sanguinis, neque a celeritate, aut momento ejus, secretionum discrimina pertinere. Habet etiam *КСТАТЕНЯСТАЕМ diabetis ther.* quem a nervis vasa venosa confringentibus derivat. Sensibilitatis in secretionem vis repetitur *fränk ammerck.* T. III. p. 418.

(x) *De natur. human.* p. 122.

(y) *Des corps solid & fluid.* p. 62.

(z) *Essays sur l'æcon. anim.* T. III. p. 437.

(a) *Recherches sur les glandes* p. 352.

(a*) p. 359.

(b) *Essays on man* p. 174.

STAHLIUS, & qui ante STAHLIUM animæ etiam vitalium motuum frena tribuerunt, ab anima vim secretionis dirigi scripserunt, & nuper (c) *Adolphus Fridericus Hofmannus* (d), animadversa, ut puto, magna satellitii nervosi potentia, totam secretionum diversitatem animæ tribuit, quæ sphincterum valvularumve ope secretoria ostiola regat, eaque modo claudat, ne particulas suis prævisis finibus contrarias admittat, modo ad eas aperiat, quas emitti e re sua putet.

Nimia certe hæc sunt, oportetque memores nos esse, etiam in plantis separationem humorum perfici, deque communi per radicem resorbta penu balsamos, resinas, gummata, coloratum lac separari. In homine equidem, quin nervea potestas multum valeat, vix potest dubitari. In urinæ certe hypochondriacæ exemplo (e) vix possis tibi temperare, quin agnoscas, nervos ostiola urinifera amplexantes stringere, ut exclusis crassioribus, & colore aliquo tinctis particulis, puram aquam solum transmittant.

In plerisque aliis exemplis etiam vix possis te retinere, etiam si anatomie nihil hic nos adjuvat, quin in glandulis minimos & inconspicuos musculos admittas, qui ab acri quocunque corpore sollicitati, alterne contracti & laxati folliculos emungant. Iidem ipsam per inanitionem ductus aut folliculi, parato spatio, in quod minori cum resistentia novus humor succedat, secretionem etiam ejus fucci augere videntur, cujus excretionem præcipitaverunt.

Exempla certe aliqua exstant, in quibus verissime per musculorum irritationem admota acria excretionem urgent, & accelerant: in cavea nempe aliqua præsens vis humoris stimulative musculos, magnos eos & notos, sollicitat, ut molestiæ finem faciant, incommodumque corpus expellant. Ita fæces in recto intestino collectæ agunt; ita semen sani hominis, in feminalibus vesiculis collectum. Utroque enim ex stimulo, pariter convulso acceleratore musculo, anique sphinctere vigilantia fæces, per quietem semen cietur.

§. XIII. V. Ductus excretorii nascentis relictio aut anfractus.

Non dubium videtur, quin ductus excretorius rectus, absque angulo ab arteria exporrectus, & absque flexione productus, valvulisque purus & rugis,

(c) PERRAULT *du toucher* p. 537.

(d) *Nov. hypophys. physiol.* p. 13.

(e) *Confl. KUNN, HOFMANN, KRATZENSTEIN L. C.*

rugis, celeriore[m] primo & uberiore[m] secretionem faciat, cum obstacula velocitatem frangentia minora sint, quæ continuo considerabimus.

Subtilius aliquanto est, ejusmodi ductum facere humores crudos, nempe ejusmodi, qui cum iisdem adfectionibus immutati exercentur, cum quibus secreti sunt. Multum enim mora mutat, ut continuo adparebit, hic vero mora nulla injicitur.

Verum brevissimus ductus excretorius facit secretionem facilem, copiosam, & crassi humoris. Per brevissimum enim canalē, etiam si paulo angustior fuerit, tamen multo facilius magna particula transibit, quam quidem transit, si idem longus fuerit, & angustia sua continuata repetito itinere ejus particulae obstiterit.

Denique ductuum excretorium, venoso more ex ramis minoribus coalescentium, fabrica humoris universum iter accelerat. Neque enim fieri potest, quin perinde ut in venis (g), per truncum angustiorē, quam radices sunt unde confluit, tanto celerius liquor transigatur, quanto ipse angustior est, si ad frictionem utique auctam, non respexerit.

Hæc si ad anatomes leges expendis, non valde absona videbuntur. Recti primo ductus uriniferi (h), secretio adeo copiosissima, fluida eadem, etiam postquam in folliculum deposita fuit. Brevissima vascula adipem secermentia, quæ forte unice pori sunt, hinc velox secretio, & crassi humoris, & crassioris sanguinis facilis eruptio. Demum omnium ductuum excretorium, qui venas referunt, exque ramis coalescunt, humores omnes aquosi sunt, & tenues, & copiosi, nisi bilem exciperis, quæ tamen & ipsa ab hepate adeo fluida advenit, ut nuper, & ab insigni corporis humani scrutatore (h*), pro lymphâ habitâ fuerit.

Celerius etiam fluat, si vasculum separans amplo, patuloque ostio, nullam resistentiam opponente, suæ in destinationis sedem patuerit, ut in pancreatico ductu.

Post contrarias causas eventa contraria expectari possunt. Ergo si ductus excretorius minime recta via ab arteria sua prodierit, sed plicam cum ea interceperit, difficulter humorem recipiet (i), tarda que secretio erit.

Si ductus excretorius toto suo itinere angustus est, frictio augebitur, & tarditas humoris (k). Si longo itinere ab arteria ad excretorium pro-

K k k 2 rua

(g) L. VI. p. 324.

(h) RUYSCHE Thef. III. T. 4. f. 3. &c.

(h*) VIBESSENTS in *obs. d'Anat. & de praticis.*

(i) L. VI. p. 187.

(k) *Ibid.* p. 185.

rum iter fecerit, tardus quidem motus erit (*l*), a frictione diuturna, & consequentur omnes ex mutationes, quæcunque a retardatione expectantur, adtractio particularum similium, & viscidarum potissimum, & reformatio venosa. Cæterum ductus excretorius difficiliorem se præbebit crassiori cuique particulæ, & secretio purior erit.

Si flexiones in ipso ductu repetentur, tardius (*m*) equidem & longiore demum tempore transibit humor, idemque omnibus causis mutantibus obnoxius erit, & adtractio molecularum augebitur (*m**).

Si plicæ (*n*) in canale fuerint internæ, rugæque, quibus superficies exasperatur, quam transfuens humor contingit, etiam hæc causa frictionem augebit, tarditatem faciet, ejusque effectus.

Si ductus excretorius in latiore caveam quomodocunque se diffuderit, retardabitur in ea cavea effusus succus, tanto potentius, quanto lumen partis dilatatæ latius erit lumine partis angustioris (*o*).

Si ductus excretorius in fine suo insigniter angustior fuerit, retardabitur utique in ipso ductu humoris fluentum, aut nullum erit, totusque retinebitur. Exempla sunt in vasculi seminalis ostio ad urethram (*p*) patente, in ductuum salivarium, inprimis maxillarum ostiis, in sinuum pituitariorum sine ad nares aperto.

Pleraque ista anatomie confirmat, si quidem fabricam ductuum excretoriorum adtingit. Animalibus herbivoris longissima intestina, fæces siccae; carnivoris brevia, fæces vix mutatæ, fluidæ. Longissimus omnium ductuum excretoriorum seminalis est, humor lentissimus.

Non alius eodem seminali ductu angustior est.

Non alius magis flexus, & crispioribus cincinnis, quam testis ipse, tum epididymis (*q*), & ductus deferens. Tanta inde nascitur retardatio, ut vix ulla vi mobilissimum etiam argenti vivi metallum, lentissima pressione, epididymidis plicas relegat, tantumque flexionum est (*r*), ut pressione progressiva destructa, lateralis denique sola superfit, ductumque, satis cætera

(*l*) p. 178. 179.

(*m*) p. 186. 187.

(*m**) In vasibus contortis uniantur globuli (sanguinei) NEIFFELD n. 163.

(*n*) p. 182.

(*o*) p. 176.

(*p*) *Prim. in physiol.* p. 783.

(*q*) Obs. nostr. in *phibis transfact.* n. 494. conf. BEZZIN l. c. prop. 39.

(*r*) Numerum flexionum inivit Cl. MORMEOR, & ad 5108 in teste, ad 11100 in epididymide æstimavit l. c. p. 30. 32.

tera densum, fere semper perrumpat. Sed etiam alii humores viscidis pliacas suas passim habent, ut bilis in cystico ductu repetitas illas flexiones (s), quibus cervix vesiculæ contorquetur. Lactis etiam tubuli folis plicis (t) in quas in papilla laxata collabuntur, ita clauduntur, ut longe plerumque, nihil ex plenissimis mammis effluat, donec irritatio accesserit, & viam recitam aperuerit. Sebacei palpebrarum canales repetito fluctantur.

Internarum plicarum exemplum in viis bilis est, quarum totus canalis undique reticulato opere exasperatur (u), cysticus vero ductus adeo arte a cellulosa tela in brevitatem colligitur, ut membranæ in tubulum emineant, quas pro valvulis habeas (x), & quæ totum pene canalem replent. Intestina valvulas habent, humoremque, qui ex ea fluiditate, quæ in tenuibus intestinis ipsi maxima est, in crassitiam & siccitatem addensatur, quæ notissima est.

Ductus epididymidis latefcit, dum in deferentem abit, deferens ipse in cellulas laxatur (y) contortuplicatas, hinc semen etiam absque vesiculis viscidum. Folliculis proprium locum destinamus.

§. XIV. VI. Receptacula & Folliculi.

Frequentissime hoc mechanismo natura utitur, ut humorem secretum retineat, perficiat, inspisset, ad destinatos usus contemperet, legitima occasione effundat. Varium receptaculorum genus est, grandius alterum, quod ad instrumentum secretionis non numeratur, alterum minutius, quod propius ad secretoria organa pertineat. Inter grandia receptacula sunt intestina pro bile, pro succo intestinali, pro massa cibaria, pro saliva varia: vesicula fellis pro bile, & muco: vesica urinaria pro lotio: cellulæ ductus deferentis & vesiculæ feminales, pro testium spermate: cavæ articulationum & vaginalium tendinosarum pro albumine articulari: sinus pituitarii, ventriculi laryngis pro muco: uteri cavea pro uterino sero; sinus valvulosi ad orientis vaginæ latera, pro mucis propriis fontibus; capsulæ renales pro suo rubro flavescente humore: utcunque etiam oculi cavitas hinc concava cornea, inde convexa lente crystallina intercepta, pro humore aqueo.

K k k 3

Minora

(s) *Prim. lûs physiol.* n. 689.

(t) *Pract. Comm. Boerb. T. V. P. I. p. 427. Prim. lûs,* n. 850.

(u) *Prim. lûs,* l. c.

(x) *Ibid.*

(y) *Ibid.* n. 783.

Minora receptacula, pariter suum liquorem recipiunt, & adservant; donec a caufa aliqua peculiari, neque ad vires humores universos in circulum agentes referenda caufa, evacuentur: Eo folliculi simplices varii generis pertinent, quos ubique Natura viscidis humoribus perficiendis praeficit (z): tum sinus sive folliculi oblongi. Huc etiam possis ductuum secretoriorum dilatationem, cellulasque referre. In ipsis plantis cryptæ, sive nectaria, viscidum humorem colligunt.

Non rarum est, eundem humorem plus semel in folliculos & receptacula deponi. Ita narium mucus ex arteriolis in minimas cryptas, ex cryptis in sinus pituitarios effunditur. Maxillares sinus in cadavere, ossibus undique remotis, ut membrana sola supersit, semper muco plenos reperias.

In bilis via & folliculis felleus est, & intestinorum cavitas.

In femine omnium plurima receptacula alterneque ampliores ductus natura conjunxit. Laxius rete est, quod albuginæ subjacet, perangusti ductus illi, qui conos vasculiferos efferentes constituunt (a). Iterum his ductibus, qui multi sint, angustior canalis epididymidis, etsi singulis laxior est (b). Laxatur idem in deferentem ductum, qui tamen ad inum testem latior (c), in itinere ad vesicam urinariam angustior fit. Sed idem in cellulas sub urinaria vesica multo ampliores (d) diducitur, quas angustus canalis sequitur (e), quo ex cellulis in vesiculas patent. Ibi semen denovo in amplum receptaculum, idemque mire anfractuosum se diffundit, ut porro, suos ad usus, per angustiore ductum feminalem (f) in urethram, nihil porro moraturam, exprimatur.

§. XV. *Varia folliculorum efficacia. Retinere humorem secretum.*

Varis modis fit, ut in folliculis humor colligatur & retineatur. Celeritas equeadem omnis, quam a vi impellente cordis depositus humor habuit, in

(z) SAVVAGES *physiolog.* p. 178. &c.

(a) *Phil. Transf.* n. 437. T. 2. f. 1. e e.

(b) Testinum vascula $\frac{1}{200}$ pollicis æqualia fecit Ci. *Alexander MONROO ALEX.*

F. cum vas epididymidem constituens sit $\frac{1}{20}$ ejusdem mensuræ.

(c) *Phil. Transf.* l. c. T. 2. f. 1. inter g & h.

(d) f. 2. g.

(e) *Ibid.* o.

(f) *Ibid.* p.

in folliculo evanesceret (g), ut alibi ostensum est, si clausus foret. Cum tamen apertus sit, & ostiolo ad sedem suæ utilitatis pateat, oportuit effluere, ne continuo, ut in folliculum seponitur, ita per excretorium osculum effundatur.

Huc ergo angustia ostii excretorii facit, quæ aquæ quidem parum, mulci nihil dimittat, nisi pressio accesserit. Id fere commune naturæ præsidium est in folliculis glandulosis, in magnis receptaculis bilis, urinæ, seminis, in sinibus pituitariis, ductibus item excretoriis salivalibus.

Est, ubi anfractus excretorii ductus exitum morantur, ut in ductibus feminiferis, biliaris, lactiferis, & in intestinis, inque pituitariis sinibus; est ubi valvulæ iter humori per excretorium canalem difficile reddunt, ut in via bilis. Est ubi sola vis ponderis in uno alterove corporis humani situ effluxum humoris retenti moratur, ut in maxillari sinu, quoties caput in idem latus recubuit; & in vesica uriniaria, cujus pars posterior repleta infra anteriorem descendit. Sed etiam bilis de folliculo suo ascendere cogitur (h), ut effluat, & sinuum mucosorum penis vulvæque multi fundo suo deorsum spectant.

Aliquando dura cellulosa tela, denso quasi niuro circumposito, ductum excretorium comprimit, uti quidem prostata ductus feminiferos arctat. Aut inter membranas tubi alicujus idem oblique incedit, ut a pressioe humoris in magna tubi cavea contenti comprimitur, in ductus biliferi & pancreatici exemplo. Aut intra propriam papillam retrahitur, atque ostiolo connjvet, quam papillam vis demum accessoria extendat, ostiolumque in rectitudinem porrigat, ut in Whartoniano salivæ ductu.

Alibi fibras inter musculosas ductus excretorius prodit, quarum vi coercetur, nisi contraria causa accesserit. Ita de uretræ de vesica prodeuntis ostio vulgo certe creditur, ita intestinum, folliculorum maximum, sphinctere manifesto clauditur.

Verum etiam in aliis canalibus excretoriis constringentes ostiola musculos ostendere non licet, non ideo minus idoneo rationis usu demonstrantur adesse. Ita in cute musculosi nihil adparet, neque irritabilis natura experimento anatomico confirmatur (i). Notissimum tamen est, cutem a frigore & a terrore ita constringi, ut suppresso sudore, & perspiratione cohibita, tota
in

(g) p. 393.

(h) *Prim. lin. phys.* n. 688.

(i) *Exper. sur les part. irritabl.* p. 45.

in tubercula elevetur, quæ cum cute asperina populari sermone comparantur. Eorum tuberculorum non alia origo esse videtur, quam subita ductuum perspirantium constrictio. Ea vero non potest nisi a vi contractili; nempe a fibris inconspicuis orta fuisse, quas nervea potentia sollicitaverit, contrahique coegerit. Neque dubium est, si in ejusmodi violentia propria in cute fabrica adsit, quæ contractionem operaretur, quin eadem etiam fabrica in sano hominæ præsto fuerit, quam nulla cum specie veri subito per terrorem ortam fuisse diceret. Nunc si sphincterum similes vires adsuerunt, quæ vasculorum cutaneorum oscula subito clauserunt, earum naturam semper eadem fuit, quæ tota in contractione ponitur. Adsit ergo ejusmodi machina, quæ, magno ex stimulo excitata, ductus perspirantes totos obturat, modica vero vi eosdem arctat.

Non alia videtur causa esse, quare in glandulis sinibusque amplo, ut videtur, ostiolo patulis, inque urethra, ejusque ad summam vaginam exitu potissimum (*) apertis, tamen mucus magna copia congregetur, quem vis venerea, subitave irritatio subito sæpe expellat.

§. XVI. In folliculis retentus humor spissatur.

Princeps equidem folliculorum, & communis effectus est, viscidiores reddere humorem, quem fluidum receperunt, nisi omnino natura ejus humoris ab omni visciditate aliena est, ut in aqueo oculi humore. Ipsa vesica urinaria urinam, non quidem viscidam, minus tamen aquosam magisque & coloratam, & sæpidam reddit, quam accepit. De bile, semine, mucos dubium nullum est. In naribus aquosus omnino & pituita limpida nascitur, eamque naturam conservat, quando in coryza de naribus defluit, aut emungitur; tunc enim singularis acrimonia nares sollicitat, neque sinit mucos materiem in naribus eam moram agere, a qua viscorem contrahit. In homine, cujus faciem frigus percussit, quod exemplum omnem morbi suspensionem excludit, tenuis utique & limpida stilla de naribus delabitur. A repetita sternutatione, ejusmodi aqua exturbatur, qualis nempe præsto fuit, postquam primæ concussiones paratam mucos penum exhauerunt. Sic perinde, qui solet vitreus de aspera arteria mucus excreari, idem a convulsiva tussis, absque morbo etiam

(*) Conf. hist. nostram uteri in *syficiulo I. icon. anat.*

etiam ex fumi stimulo, aut illapso alieno corpusculo nata, subito excutitur, neque naturam morando mutare potuit, aquula mera est. Sæpe vidi, lacte calente temperata ea violentissima tussi, continuo malum remittere, quando vel paulum nucis cocti ejicitur. Id enim significat, fracta vi acrimonie nunc in folliculis suis mucum solitam moram ducere. Ita porro intestina lentissimo mucu obducuntur: verum si acris clyster, per rectum intestinum impulsus, sensilem naturam intestini sollicitavit, continuo tenuis aqua ejicitur, qualem etiam a timore, aut ab ira decessisse vidi. Sed etiam de urethra monui (l), flaventem aquulam, non absque dolore educi, si acrem liquorem injeceris. Cerumen ipsum, adeo lentum, fluidum tamen educitur, quando diutius sollicitata aure, demum nuper natum conspicuum prodit. Vidi, neque amarum, neque spissum, dilute flavum, molliorque olei simile produisse. Seminis per loca, post nimiam venerem, inque illa gonorrhæa, quæ a viroso eorum organorum ulcere sequitur, imbellis aquæ gutta effunditur. Bilis de hepate lymphæ similis effluit (m): eadem in folliculo felleo ita crassescit, ut fila trahat, postquam in eo receptaculo aliquamdiu quievit.

Inspissari adeo humorem folliculis receptum, non dubium videtur. Unde spiffescat, facili labore ostenditur. Aliquid calor potest, qui particulas tenues & aquosas omnium humorum, etiam extra animalium corpora, difflat & abigit. Bilis certe particulas penetrabiles de folliculo suo emittit, quæ & exteriores vesiculæ membranas, & vicinum amplius intestinum, & peritonæum, late flavo colore tingunt. Tenuiorem esse bilis partem necesse est, quæ per membranas folliculi viam sibi aperuerit, dum reliqua pars bilis retinetur. Sed tenuiori parte abacta, spiffescit residuus humor.

Neque nihil potest adtractio particularum similium, quam nullus nunc progressivus motus turbat. Ergo colligentur ad aqueas particulas aqueæ, ad oleosas oleosæ, ad mucosas mucosæ. Quæ ergo pingues, aut mucosæ moleculæ, cum aqua mistæ, per sanguinem inconspicuæ oberrabant, hæc nunc per quietem coeunt, inque adiposis cellulis in verum adipem, in mucosis receptaculis in verum mucum adunantur (n).

§. XVII.

(l) p. 440.

(m) p. 443.

(n) J. de GORTER de Secretione n. 45. 46.

§. XVII. Pars tenuior humoris resorbetur.

Verum plus in humoribus incaffandis omnino potest tenuioris laticis resorbatio per venulas, quæ de cavea folliculi hauriunt. Nobile hoc, quantum memini, magni Præceptoris nostri inventum est (o). Nempe, uti in folliculum undique arteriolæ minimæ patent, humoremque suum exhalant, ita vicissim plurimæ venulæ, in idem folliculi cavum productæ, aqueam & volatilem partem depositi humoris resumunt, sanguini reddunt, & reliquum adeo in folliculum humorem spiffiorem relinquunt. Non difficilis & in magnis receptaculis, & in minimis, est demonstratio. In magnis quidem princeps exemplum intestinorum est, in quibus de fluida massa ciborum, etiam in febriente homine, qui nihil non fluitum per os admisit, ad finem laxiorum intestinorum, ne guttula per anum amissa, nihil superest, præter durissima, lapidum pene similia scybala. Causa simplex est, & oculorum testimonium habet. Aqua enim per venam portarum impulsa, & terebinthinæ oleum, facillime, totis libris, per venas mesentericas in caveam intestinorum depluit.

De femine partem volatilem resorberi plurima ostendunt, & fætor potissimum, qui carnes animalium masculorum undique replet (o*). Is proprius maribus nidor non a particulis femineis est, quæ per sanguinem oberrent, ut per testes separentur, sed omnino a particulis fit, quæ de femine jam nato resumuntur. Castratum enim animal hoc toto pædore, & una cornubus, in cervino genere caret, cui sola vasa seminalia revincta fuerunt, nihil ergo mutatum est, unde fieret, ne in sanguinis massa de cibis ejusmodi particulæ generarentur.

Sed eandem venarum resorbentium frequentiam suis locis demonstravimus, aut potro confirmabimus, in caveis pleuræ (p), pericardii (q), peritonæi (r), ventriculorum cerebri (s), vesiculæ felleæ, vesicæ urinariæ (t)

(o) *Præc. Acad.* T. II. ad n. 259. adlato etiam intestinorum exemplo. Sed etiam superi scriptores parcius ejus resorbitionis meminerunt. Habet Cl. NERIUS p. 38. & FLECKENST *Splanchnolog.* T. I. p. 374. sed imprimis præstantissimus vir *Abrahamus KAAUW BOERHAAVE de perspirat. hippocr.* multis locis.

(o*) Fætor venenis tempore nati caro & cervi, & sapore fit nauseoso HUMAUUD *des vapours* p. 289. 299.

(p) L. II. p. 252. 253.

(q) L. IV. p. 297.

(r) L. II. p. 152. KAAUW n. 614.

(s) L. II. p. 153. KAAUW n. 614.

(*t*), humoris aquei (*u*) oculi. In ea enim receptacula omnia aqua per venas impulsâ, undique exsudat, & perinde ipsum dissolutum in frumentî spiritu piscium gluten.

In minoribus cellulis pari facilitate demonstratur, aquam per venas impulsam exsudare in loculos adipis (*x*), cavernulas pulmonis (*y*), folliculos intestinorum solitarios (*y**), &, ut uro verbo totam rem comprehendam, tam late inhalatio venosa patet, quam exhalatio arteriosa (*z*).

Est ubi de ductu ipso pars tenuior per vasa lymphatica resorbetur. Eo vasculum de epididymide aberrans pertinet, quod a me inventum junior (*a*) MONROUS confirmavit (*b*).

§. XVIII. *Humores in folliculis depurantur.*

Hæc maximi momenti maturatio proxime utique ad arcanam artem interpretandam accedit, qua natura ex eodem sanguine humores adeo multis dotibus a se invicem diversos eduxit. Nempe dudum vidimus, vix evitari posse, quin cum crassioribus humoribus tenuiores una fecernantur. Ægergerrime enim fieri potest, ne per crassius ostiolum etiam tenuiores particulae viam inveniunt (*c*).

Neque intra speculationem hæc observatio consistit. Certum est enim adipem, quando primum generatur, aqua mistum, gelatinæque similiorem esse. Bilis primum nata dulcis & aquosa est, tenue semen, quando primum per cola sua in receptacula descendit.

Hanc nunc aquæ vitiosam ubertatem resorbentes venulae emendant, dum quidquid est tenuis laticis, suisque ostiolis idoneum, resumunt; crassiora, ut nimis arcta, respuunt; acria sæpe a vi stimuli contracta repudiant, uti certe bilis a lacteorum vasorum ostiolis respui videtur. De adipe adeo, plurima aqua misto, qualis nuper in cellulosas adiposas secessit, cum plu-

LII 2 rimam

(*t*) Idem n. 492 BOERHAAVE Infit. n. 334.

(*u*) *Comment. ad Practic. Boerb.* L. IV. p. 183.

(*x*) L. II. p. 151. &c.

(*y*) *Conf. intestin prim. lin. phys.* n. 272. KAAUW &c.

(*y**) Æque enim feliciter per arterias perque venas replentur.

(*z*) KAAUW plurimis locis.

(*a*) *In progr. de viis feminis* a. 1745. edito.

(*b*) *In diss. de semine* & testibus.

(*c*) Humores non generantur puri CYPRIANUS in *epist. de seu tubario* p. 58. 59. Fatetur tenues cum crassis particulas seruari HAMBREGERUS de *secretione in genere* p. 58.

rimam aquam venulæ refumant, in isto quidem exemplo lymphaticæ, purior utique inflammabilis materis relinquitur. De bile, dum tenuis pariter latex hauritur, reliqua portio & viscidior fit, & amarior, veriorque bilis. Idem in articularum humore, & in toto corpore animato locum habet, & humores omnes indolem sibi propriam sinceriozem induunt, postquam superflua, nihil ad characterem faciens, & omnibus communis aqua secessit.

§. XIX. *Commissio diversorum humorum.*

Sed uti ad perfectionem quorundam humorum pertinet puros esse, uniusque & ejusdem generis particulis unice componi, aliorum ad humorum naturam contra postulatur, ut ex diversis succis coalescant. Non alia ratione hæc elementorum commissio commodius obtineri potuit, quam receptaculo, in quod diversa cola excretoria patent, quæ diversæ pariter indolis latices advehunt. Ii enim in folliculo retenti, calore sani animalis digesti, eo potentius miscentur, quo adservantur diutius. Ex chemicis enim notissimum est, olea difficillima, tenuisque balsamos, sola digestionem intime solvi, & cum vini spiritu potentissime misceri.

Iterum multis modis diversi humores in eundem folliculum convenire possunt. Simplicius ex theoria sumptum artificium fuerit, si in receptaculum quodcumque arteriæ diversæ magnitudinis apertis ostiis patuerint, aut in eundem & arteriosus humor exhalaverit, & purior alius de glandulosis cryptis succus subiverit. Earum enim aliæ crassiores humores percolabunt, teneriores aliæ, quale fere intestina exemplum præbent. In id enim receptaculorum amplissimum & crassus de glandulosis folliculis mucus venit, & tenuior, satis tamen & ipse crassus humor, de majoribus & conspicuis villorum ostiis, & tenerimus demum de inconspicuis, etiam armato oculo inaccessis arteriolarum finibus. Hæc quidem *Petri NANNII* (d) viri Cl. speculatio fuit.

Alio modo, potest in receptaculo definitæ indolis humor contineri, ad eum vero per exhalantes arteriolas alius, multo tenuior adfundi, aut per glandulas vicissim, crassior alius adtemperari. Ita probabile fit, ad *HAVERSIANUM* albumen in articularum caveis perspirabilem & aqueum arteriarum sudorem addi. Ita non dubium videtur, quin in bilis folliculo

ad

(d) *Comment. Acad. Borov. T. I. p. 332.*

ad hepaticam subamaram subpinguem lympham, & mucus in folliculis ejus receptaculi natus commisceatur & aquosus latex, qui de arterioliis exhalat. Ejusmodi pariter tenuis humor in vesiculas seminales per arteriolas videtur deponi, mucusque forte, qualem reticulata interior fabrica promittit. Eo etiam PRÆCEPTORIS nostri (e) conjectura tendebat, qui ipsos animales spiritus in glandulis quidem conglobatis lymphæ, in ventriculo massæ subigendæ admisceri persuadebatur, etsi ea quidem hypothesis demonstrationem non admittit.

Potest demum ad humorem in receptaculo adservatum liquor alibi paratus adfundi, qui per proprios ductus adveniat, ut adeo ex duobus, jam suis diversis in organis secretoriis percolatis, liquoribus tertius contemperetur. Hujus opificii plurima in corpore humano exempla sunt. In chymum, quem ventriculus submittit, natura bilem, alio in viscere natam, & pancreaticum succum adfundit, ut nova inde, fluidiorque miscela nascatur chyli nomine (f). Ita ad cisternam chyliferam albus pinguisque chylus, & gelatinosa lymphæ conveniunt. Ita in ipsa urethra semen ex testibus suspeditatum, cum lacte prostatico miscetur, inque nonnullis quadrupedum ad viscidissimum semen (g) propriarum glandularum tenuior humor adfunditur. Ita in articulationum, quas vocant, capsulis, cum gelatina HAVERSIANA oleum, de ipso ossis majori tubo penetrabile, convenit.

Per ejusmodi artificia folliculus omnino contrarias priorum adfectiones, in humore separato generare poterit, & dilutionem, & fluiditatem majorem. Si enim arteriarum in folliculum exhalantium copia & laxitas major fuerit, humorque tenuis maxima cum ubertate in folliculum depluerit, dilui utique poterit, & fluidior exire, qui in eo folliculo residet humor. Exemplum in fæcibus alvinis est, quas irritatio aucta, & copiosus humoris arteriosi confluxus, evidenter mollit diluitque.

§. XX. Acrimonia in folliculis nascitur.

Humores humani pene omnes ejus sunt indolis, ut in calore, qualis est corporis humani sani, aliquot diebus conservati (h), si præterea clauso

LII 3

in

(e) *Prælect. Acad.* T. II. p. 395. 396. *VIRUS SENSUS neurograph.* p. 202. *nov. System. vasor.* p. 97. &c.

(f) *NEFIELD* p. 68. 69.

(g) *MONROE* L. c. p. 17. In ariete viscidissimum *Hist. natur.* T. V. p. 27.

(h) *L. V.* p. 84. seqq.

in receptaculo humiditatem suam retinuerint, acrimoniam utique concipiant, quæ ad putredinosam corruptionem ducit, & urinosæ indoli favet. Sed ejusmodi mutatio non uno loco ad prævisos Naturæ fines pertinet, neque absque ea acrimonia idem humor suis officiis digne defungi possit. Ita in vesicula fellis bilis (h*), quæ mitis ab hepate advenit, amarissima redditur & acerrima. Ita in seminalibus vesiculis semen de testibus veniens, flavescens idem & tenue, in sature flavum, olensque liquamen abit. Sed etiam lac stagnando ex dulci amarum redditur, & in muco partium muliebrium acrimonia suboritur (h**). Atque id ad corporis integritatem spectat, ut in laxioribus intestinis fæx alvina acrior fiat fætidiorque.

§. XXI.

Folliculi humores retinent, ut suis optisque temporibus unice effundantur.

Cum priori contemplatione hæc ipsa necessaria adfinitate conjungitur. In folliculis nempe & receptaculis humor moratur, & colligitur, ut uno eodemque tempore omnis effundatur, quod quidem tempus vitæ animalis commodis adaptatur. Exempla sunt, ubi copia quaritur humoris utilis, qui absque folliculorum præsidio perpetuo defluens, neque ad loca a Natura destinata, neque necessario impetu, neque ea copia perveniret, quæ vitæ usibus sufficiat. Ita semen quidem necesse fuit in vesiculas, aut in pares vesiculis ductus deferentis cellulas colligere, ut in massulam alicujus & molis & ponderis fieret, quæ a musculo acceleratore momentum itinerti agendo æquale recipere posset. Eo enim momento eguit, ut per vaginam, sæpe longam, utrumque, in quadrupedibus longissimum, ad ipsa ovaria vis seminis pervenire, indeque, quodcumque est humanitatis elementum, exturbare posset. Huic enim officio nunquam guttula seminis sufficisset, qualis a vasculo epididymidis stillare potest.

Ita probabile est, omnino vesiculam felleam aliquam penum colligere, quæ eo maxime tempore in duodenum copiosior effunderetur, quo digestio fervet, bileque plurima opus est (i). Sed etiam in valvulis illis laryngis, in folliculis pharyngis, in cryptis, totoque longo intestinuli vermiculati

(h*) QUERNAI *acm. anim.* T. II. p. 175.

(h**) FANTON p. 189.

(i) *Prim. lin. physilog.* n. 691. 692.

miculati folliculo, in cellulis extremi intestini recti, mucus colligitur, qui loquelæ, deglutitioni, excretioni excrementorum adjuvandæ, sub ea maxime tempora uberior suppetat.

Alia sed adfinis iterum, folliculorum utilitas est, sætidos sensibusque ingratos humores aliquos reservare, ne præter voluntatem perpetim defluant, corpusque civili vitæ destinatum inquinent. Ita urina in vesica propria, ita in laeis intestinis fæx alvina, ita in naribus mucus, inque suis vesiculis semen retinetur.

§. XXII. *Ut folliculus evacuetur.*

Etiã id boni adservatio humoris facit, ut acrimonia sua, & copia, receptaculuum suum potentius irretet, vireque adeo evacuantes follicitet. Ita obtinetur, ut neque ultra aptam naturæ finibus copiam, neque ultra definitum acrimoniæ gradum humores nostri reservari, neque vitæ commodis obesse possint, utque demum ad destinata loca quisque humor veniat. Quam insuperabilis enim vis stinuli sit, quo humores, etiam mitiores, excretionem suam follicitent, docet necessitas intolerabilis, qua ad sternutationem, tussim, alvi laxationem, mictionem, feminis effusionem cogimur, ut corpus humanum retento humore liberemus. Quibus vero machinamentis hæc excretio obtineatur, ostendere oportet.

Musculus est, qui irritatus contrahitur, musculosam fabricam, plerumque conspicuam, aliquando sensibus nostris subtiliorem, Natura folliculis circumdedit, quæ ab extensione, ab acrimonia, a cupiditate sola & imaginationis vi, irritata humorem de folliculo expellat.

Diversis autem modis musculosæ fibræ folliculo adaptantur. Aliquando in ipsam folliculi fabricam recipiuntur; alias exterius & quasi eminus circumpositæ, aut unum folliculum, aut totum glandularum systema ura exinaniant.

Proprias grandium receptaculorum musculosas fibras passim oculis percipimus. Quin ventriculus, & intellinum, & vesica urinaria, & uterus a suis musculosis fibris inaniantur, dubium non est; etsi enim aliqui Cl. viri dubitarunt, experimentorum tamen fide confirmatur.

In folliculis minoribus omnia minora sunt, neque fibræ musculosæ aut oculis dispalescunt, aut experimentis crassioribus, quæ acu sunt aut scalpello. In iisdem tamen folliculis vim irritabilem, acrimonia chemica detegit, quæ

quæ in vivo homine admota, eorum humorum excretionem mire accelerat. Cryptas narium errhina medicamenta emulgent, oris glandulas apoplegmatizanta, faucium mucum gargarismi educunt, intestinorum lentum humorem acres pulveres inspersi concitant. Analogiam folliculorum cum ventriculo dudum Cl. viri (k) fenserunt, neque in donandis fibris carnis avare se gesserunt. Omnibus glandulis alii motum peristalticum tribuerunt (l), alii excretoriis arteriis carneas fibras assignarunt, quibus & stringerentur alterne & laxarentur (m). Alii non veris solum folliculis, sed pulmone præterea, hepate, renibus, testibus, vires suas musculosas donarunt (n).

Facilius est, in exteriori systematum folliculorum facie musculosam fabricam detegere, ut quæ grandiora sint. In animalibus equidem glandulæ, quæ in avium ventriculo membranaceo (o), inque castoris (p) ventriculo pulcherrimæ sunt, carnis fibris ambeuntur, quas eximius olim WEPFERUS pulchre descriptas dedit. Sed etiam unguentum odoratum Zibethici (q) animalis, alteriusque ex africa (r) moschum fundentis, & folliculi castorei (s): deinde vulgares illi avium (t), & plerorumque quadrupedum circa anum positi, fætidæ unguinis sacculi, involucra sua musculosa habent. Glandulæ mucosæ marsupialis, sive didelphidis, cum suis sacculis a sphinctere comprimuntur (u). Cutaneus musculus glandulas colli in castore descriptas exprimit (x).

Sed neque homo ejusmodi involucra nulla habet. Testium numerosissimi sunt excretorii ductus, musculus qui comprimat unicus, nempe ctemaster, qui de toto teste semen exprimit, in equo quidem evidentius (y). Ita cryptæ minores adeo numerosæ, pharyngis, œsophagi, intestinorum, membrana communi carnea, fibrisque anularibus totum tubum ambeuntibus adeo

(k) MORGAN l. c. p. 140.

(l) LANCISIUS *diff.* III.

(m) BURCHART *de secret.* p. 39. 40.

(n) BELLIN *discors. anat.* l. p. 19.

(o) *Eph. Nat. Cur. Dec. I. ann. 2. obs.* 251.

(p) *Ibid.*

(q) PERRAULT. *Memoir. pour servir à l'hist. des animaux* T. III. P. I. p. 165.

MORAND *Mém. de l'Acad. des Sciences* 1728. p. 446.

(r) Franciscus Gigot DE LA PETRONNE *Mém. de l'Acad. des Scienc.* 1731. p.

453. 456

(s) WEPFER l. c.

(t) BLAS. *Anat. vivim.* p. 27. in cane &c. *Hist. natur.* T. VII. p. 119. in melle.

(u) COWPER *philos. transf.* n. 190.

(x) FANTON *hist. anat.* p. 52.

(y) MALPIGHIUS *de subric. gland. conglob.*

adeo arte teguntur, ut nunquam ex fibræ officio suo fungi, majoremque tubum arcere possint, quin ex iis cryptis mucum exprimant.

Iterum alio modo, & amplissimis potissimum receptaculis evacuandis Natura prospexit. Totum nempe, sed cum systemate vicinorum viscerum, amplissimo musculo cingulo circumdedit, quo ita unversa cavitas, cum aliis partibus receptaculum continens, de quo quæritur, arctetur, ut is una folliculus potenter urgeatur, & exprimat. Ita musculosa illa potentissima prela hinc transversæ septi, inde musculorum obliquorum & transversorum abdominis, maxima vi uterem, vesicam urinariam, felleamque vesiculam inaniunt. Ita levatorum ani cingulum musculosum feminales vesiculas & prostatam exprimit, ita uvulam columnæ duæ musculosæ pharyngis urgent (z). Neque valde diversum artificium est, quo parotidem subjectus masseter agit, maxillarem glandulam biverter, palpebrarum orbicularis musculus lacrimalem glandulam, sublingualem mylo-hyoideus, thyroideam sternothyroidei, sternohyoidei, aliique.

Video dudum STAHLIUM, & *Michaelem* ALBERTUM (a), & nuper *Theophilum* de BORDEU (b) e re suæ sedæ existimasse, ut hanc pressionis mechanicæ vim rejicerent, qua glandulas exprimit. Adeo vero manifestum est, a viribus musculosis maxillas agitantibus salivam elici, ut etiam ligno dentibus subacta copiosa adfluat, a qua certe perfecte mechanica vi omnis cupido & voluntas abest. Experimentum leve, ad demonstrandum tamen, quod ostendere oportet, breve & efficax, ipse feci.

Aliud non musculosum pressionis genus est, quo ventriculus cibus plenus, & ab aere distentus, vesiculam fellis urget. Ita omnino sæpissime magna portione ceræ in vasa intestinalia acta, elisa eorum cavea, fæces per alvum exivisse. Ita dilatato aere, inque abdomine se expandente, sub inanitam campanam inclusa animalia fæces egerunt.

§. XXIII. Receptacula cæca.

Non absque exemplo est, omnino nihil de cavea glandulosa evacuari, quæ undique cæca sit & clausa. Ita cavæ articulationum, adeo & grandes

(z) Non distante *Theophilo* de BORDEU *recherches sur les glandes* p. 130.

(a) In scriptorum *philosoph. medic.* collectione, quæ germanice prodierunt.

(b) l. c.

des & numerosæ, synoviam suam sibi servant, neque emittunt quoquam: ita cavæ tendinum vaginæ, & renales glandulæ, & oculi cameræ, & Graafiana ovula, & cerebri forte ventriculi, & cavæ pericardii, pleuræ, pectoris, abdominisque & amni, & adipis cavernulæ, & umbilicalis funiculus, aliæque plurima cellulosæ telæ spatiola suos humores retinent. In iis exemplis secretionem, reformationem, aut exhalationem compensari æquum est, tantum dem nempe per venas resumunt, aut aliunde dissipari, quantum arteriæ deposuerunt. Neque repugnaverim, in horum exemplorum nonnullis, vivo in homine, per ipsas clausi receptaculi membranas, aliquam humoris secreti partem penetrabili sua vi sibi viam aperire, inque circumjecta quæque se diffundere. Siquidem bilis per poros suarum membrandarum exhalat, cur alii humores non possint, etsi non perinde colore suo se produunt.

§. XXIV. VII. *Conditiones priores varie combinantur.*

Sequitur, ut de iis in separatione humorum discrimibus dicamus, quæ ex prioribus causis inter se compositis nascuntur.

Ita possunt variæ causæ conjungi, quæ lentorem faciant. Simplicissima speculatio est, quam primam propono. In omni canale particule secundum latera lentius moventur: in ea ergo sede attractio molecularum viscidarum major est. Si præterea tota arteria ramosa, aut serpentina, aut aliam ob rationem quamcunque ad lentorem in sanguine motum generandum apta fuerit, tunc iterum particule viscidæ secundum latera arteriæ magis se trahent. Nam & in axi lente movebantur, & in lateribus de eo parciore motu iterum portio decedit. Ita vehementer utique ad latera arteriæ, & ad oscula canalium inde ortorum, particule mucidæ, aut adiposæ adhærescent.

Resistentia ramorum, ductuumque excretoriorum, celeritatem in ipso trunco minuit, cum ægrius depleatur. Possunt etiam conditiones adesse, quæ in arteria velocitatem frangunt, & eam adcedere, quæ tarditatem in ductu excretorio generant. Ita jam in ipso sanguine particule mucosæ, adiposæ, gelatinosæ, incipient se adtrahere, & potentius in ductu excretorio, ejusque folliculis & anfractibus se adtrahent, quæ vicinæ, paucisque fluidis particulis separata eo advenerint. Ita in feminis masculini arteria lentior incipit, & augetur in plicatæ epididymidis anfractibus. Sequitur, ut quam viscidissimum fiat.

Poterit

Poterit etiam combinari trunci in exemplo, complicatio & angulus, sub quo ramus de trunco prodit, celeritati contrarius, aut plicæ, quam is ductus cum trunco interceperit. Duplici in ratione inde lentor secreti humoris crescet. Cum enim in arteria tardus jam motus sit, deque pauco, iterum angulus non favens dimidium motus abstulerit, parum utique celeritatis supererit. Et uti penderis vis in celeri sanguinis motu ægre percipitur, eademque jam tardiore venosi sanguinis motum potenter mutat, ita etiam angulorum, plicarumque ductus excretorii cum arteria interceptorum vim, in tardiore jam sanguinem morandum potentius operari æquum est.

Porro in trunco arteriæ tardior motus, cum retis vasorum minimorum iterum celeritatem frangente natura, cumque ductus excretorii plicis, & cum folliculis intermediis, & cum multa reorbitione, & cum admissione humoris etiam viscidioris, aut omnibus, aut aliquibus combinari potest.

Et facile adparebit meditantibus, conditiones, quas in arteriæ secretoriæ trunco, inque ejus ramis, in porcorum secretoriorum diversa densitate, restitudine, plicis, longitudine, folliculis, exhalatione, reorbitione, irritabilitate, & quæ alia exposuimus, fere in infinitum alias & alias secretiones fieri posse. Ex decem diversis conditionibus 1023 humorum genera combinari posse, alias ostendi (c).

§. XXV. *Priora in compendium reducuntur.*

Quæ longo satis sermone exposuimus, alia ab experimento repetita, ex theoria alia, ea nunc in breve compendium contrahemus, ut quid nobis magis probabile videatur, uno intuitu comprehendere possit. Quæ, remotiora a demonstratione, mera in speculatione nituntur, hic omittere maluimus, facile aliis magis animosis scriptoribus gloria cessuri, quam a plenioræ difficultatæ functionis interpretatione sperant.

Ergo in sanguine utique ostendimus, particulas esse aut omnino ejus naturæ, quæ in humore jam secreto dominatur, aut certe ad eam indolem pronas. Est in sanguine aqua, & liquor coagulabilis, & non maturus quidem mucus, sed mucosus tamen viscor, est adeps (d) imperfectior. Ea corpuscula omnia, & mucosa, & gelatinosa, & pingua, aqua puriori procul dubio pigriora, de sanguine separari æquum est, tum quod ostiola

M m m 2

lubris

(c) *Comm. in Practic. Eccl. T. II p. 457.*

(d) p. 107.

rebris globulis minora sint, per quæ a sanguine necesse sit secedere, quodcumque eo humore tenuius est (*e*), tum quod sponte, quæ viscida sint, & ad sui canalii parietem accedant, & a globulis axin tenentibus eo depellantur (*f*), quibus & soliditate cedunt, & ad motum aptitudine: denique quod in minimis arteriis, retardato jam sanguinis motu, particulæ mucosæ, gelatinosæ, oleosæ se adtrahere incipiant, adque sui similes se colligere, ad mucosâs mucosæ, ad gelatinosâs albuminosâs, pingues ad oleosâs (*g*). Sed quo magis cum sui similibus coeunt, eo ad motum ineptiores fiunt, eo magis ad parietes canalium, ostiolaque inde nata adhærescunt, exemplo lymphæ, quæ de naribus, aut pulmone, aut urethra post mucum exit, a majore aliqua irritatione sollicitata. Flavo enim tunc colore subeunt lymphæ se prodit.

Porro ex his tribus viscidiorum humorum generibus adiposæ quidem subeunt ostiola maxima, & una brevissimos canales: parvoque motu a reliqua vi cordis incitatæ, ideo ea ostiola subeunt, quia omnium post sanguineos illices (*h*), maxima sunt, solaque ejusmodi pigris & crassis particulis patent. Inde in cellulas per poros simplices (*i*), ut videtur, cominus deponuntur, cum longiorum canalium (*k*) aut angustiorum resistentia major sit, neque a lentissimo succo superari possit. In cellulas recepti stagnant eadem (*l*), propiusque se comprehendunt, nullo nunc interposito humore defensæ. In iis receptaculis aqua, & lymphæ cum adipe mixta, liberatur adeps, per reforbentes (*m*) venulas minores, quam quæ adipem quietum recipiant; ita purior demum colligitur.

Coagulabilis humor secedit in oscula, aliquanto minora, quam adipis pori sunt, adeoque sanguineis ostiis etiam majore ratione angustiora (*n*): secedet etiam in adipis patentiores vias (*n**). Cum lymphæ & aqua transibit, sed eadem aut per minima, albuminosorum particularum diametro angu-

(*e*) p. 418. 419.

(*f*) p. 421. 422.

(*g*) p. 420.

(*h*) p. 419.

(*i*) p. 444.

(*k*) ibid.

(*l*) p. 393.

(*m*) p. 450.

(*n*) Cum in adiposos loculos lymphæ non ita vicissim in lymphaticâ adeps integris animalis rebus transeat.

(*n**) L. II. p. 167.

angustiora, foramina exit (o), aut per villos inhalantes resorbetur (p), donec secluso adipe, aqua resorbta, in propriis nunc vasculis is solus humor dominetur, qui albuminis adfectiones habet. Idem cum fluidior muco fit, & una ponderosior (q), per longiores (r) ductus excretorios viam inueniet, qua neque adeps permeare queat, & ne mucus quidem. De adipe idem per resorbitionem separatur.

Muci viæ angustiores esse videntur, quam vel olei vel lymphæ, quam tum denum admittant, quando major velocitas accessit. Eædem breues fere semper sunt, & villus mucifer in folliculum non longo itinere patet. Credibile est, mucum ex arteria vel flexa, vel longe capillati, & a magnis truncis arteriosis remotius nata, progigni. Si absque folliculo mucosus humor nascitur, tunc & ex arteriis minoribus, & longioribus (s), & cincinnatis (t) mucum generari opinabile fuerit, ut ipsam per moram particulæ viscidiores vi adtractili coire possint. In folliculo demum, aut in prælongo ductu excretorio, lentor, qui in recente pituita parvus fuit, per resorbitionem (u) aquæ & particularum (x) adtractione perficitur.

Humores aquosi transeunt per oscula tenuiora (y), quæ neque mucosas particulas recipere apta sint, neque coagulabiles, neque pingues, quamdiu sua organo integritas constat. Eædem alias de rubra arteria secedunt, aut de arteriola minori, quæ rubro sanguine se liberavit (z): aut demum de prioribus humorum generibus resorbetur. Aquoso humori destinatas fistulas præterea rectas esse videtur (a), & sub iis angulis (b) iisque conditionibus & nasci, & produci, quæ celeritati conservandæ aptissimæ, & ab omni mora quam alienissimæ sint.

His quatuor humorum generibus subductis, solus in arteria rubra sanguis fere superest, quem minora ostiola ob crassitiam repudiarunt: & qui idem solidior, tuendo axi conservandæ celeritati, minimarum arteriolarum, ad alios humores conniventium densitati superandæ aptissimas moleculas

M m m 3 nactus

(o) p. 428.

(p) p. 450.

(q) p. 562.

(r) p. 443.

(s) Ut in femine p. 440.

(t) ibid.

(u) p. 450.

(x) p. 410.

(y) p. 428.

(z) p. 410.

(a) p. 424.

(b) ibid.

naclus est. Non penitus tamen aut aqua sanguinem iis in arteriolarum finibus tota deferit, aut minorum humorum genus. Diametrum sui vasculi totam tenere globulum (c), per experimenta nostra constitit, inconspicuum vero humorem una transire ex intercepto globulorum filo adparet, quorum motus absque conjungentium minime quidem visibilibus (d) particularum ordine non posset intelligi.

§. XXVI. *Exempla in humoribus viscidis, bile, femine.*

Exempla latitiam aliquam serio sermoni adspargere solent, iisque facillora esse, qui abstractas de singulis objectis & generales ideas minus vivide percipiunt. Ergo ad bilis, viscida & una inflammabilis humoris, generationem hæ nobis quidem notæ conditiones consentiunt. 1. Sanguis advenit ad viscidum, oleosum, acrem humorem suppetitandum idoneus (e), plenus nempe oleo, vapore abdominali, intestinorum putrido habitu, ut lienis ignoratam hæcenus utilitatem prætermittamus. 2. Is sanguis per viscus secretioni destinatum fluit quam lentissime, per canalem a corde remotissimum, ab arteriis ipsis tota serie capillarum in variis visceribus & membranis vasculorum separatum, per venam demum, arteriis tamen minus firmam, per ramos maximos, numerosissimos, suo trunco in maxima ratione majores. 3. Ductus excretorius parvus (f), si cum trunco sanguineo secernente comparaveris, intus undique rugis & reticulo frictionem augente asper, 4. ducit secretum humorem in folliculum, unico ostio præditum, impedito, angusto, ascendente, in fundo suo cæcum, in quo bilis quiescere, & reforescentis, caloris, incipientis etiam putredinis vires experiri potest, & a mucositate etiam vesiculæ proprio novam visciditatem mutuatur. 5. Ex eo folliculo bilis vi potente musculosa, certo tamen tempore (g) uberius exprimitur per ductum valvulis pene clausum, angustum, reticulatum, perque fibrarum musculosarum intestini valde mobilis & irritabilis hiatus, per duarum denique (h) tunicarum ejus intestini sibi instratarum intervallum, ut omnino causarum satis addit, quæ bilarium ductum comprimant, claudantque

(c) p. 186. 186.

(d) p. 225.

(e) p. 413.

(f) Multo minor pro hepatis portione, quam pro renis portione ureter.

(g) p. 457.

(h) *Prin. lin. physiol.* n. 686.

que, quoties intestinum vel intus ab aere expanditur, tunicamque suam interiorem ad exteriorem adprimit, vel vicissim fibræ carnez irritabili vi motæ idem intestinum arctant. Ita obtineri videtur, ut in hepate separetur humor acris, amarus, inflammabili materie prægnans, lentus, parcusque, qui certis demum temporibus in duodenum intestinum majori cum abundantia effundatur. Minime recuso, alias conditiones superesse, quæ nos lateant, has tamen, quas proposui, ita se habere crediderim, ut alius, neque bilis similis humor nasciturus esset, si earum conditionum unicam sustulisses.

Iterum semen etiam ad certos humores pertinet, hæcenus diversum, quod materie inflammabili destitutum, mucosæ tribui propius sit. Ergo semen 1. secernitur ex parva (*i*), prælonga (*k*), tortuosa (*l*), inferne potius latiori arteria: certe in nonnullis animalibus. 2. Secernitur de sanguine per arteriolarum ramos adeo minutos (*m*), ut nulla arte, liquore ullus, hæcenus ex arteriæ trunco in ductus feminis excretorios urgeri poterit. 3. Deponitur in testis vascula innumerabilia, supra fidem longa, in crispissimos cincinnos flexa. 4. Inde fluit semen in rete vasculosum, laxius, quod non difficulter repleas. 5. Hinc denuo in conos illos vasculosos (*n*) multo subtiliores, iterum in frequentissimos gyros intortos, indeque in simile longissimum vasculum, quod sola sui repetitione epididymidem constituit. 6. Ex ductu eo angustissimo redit in latiore canalem ductus deferentis, iterum arctatum, & secundo latefcentem in cellulis, vesicæ urinariæ subjectis. 7. Ex iis per angustam ductum in amplas cavernosas contortas vesiculas feminales. Tunc 8. post multam moram, nunquam sponte sua, sed musculosa demum irritabili vi expellitur, quando sepe totis mensibus in suis vesiculis stagnavit, transitque per angusta ostiola ad urethram patula. 9. In ipso exitu miscetur cum albo prostatico liquore, ut copia augeatur, & forte etiam fluidius reddatur, certe in nonnullis animalibus. Hæc si repetieris, inuenies moram in arteria, in ductu excretorio, in folliculis, reformationem (*o*) de cellulis, de ipsa epididymide (*p*); peculiarem formam super intestina, putrescente materie plena; receptaculum perfecte clausum, nisi stimulus

(*i*) p. 420.

(*k*) ibid.

(*l*) ibid.

(*m*) L. II. p. 99.

(*n*) Hæc cum seqq. vide p. 444. 446.

(*o*) p. 450.

(*p*) p. 451.

mulus veneris accesserit. Omnia ergo consentiunt, ut parum visceri humoris fiat, qui præterea putredinosi nonnihil a suo fotu habeat, & forte, ob primam angustiam arteriolarum separantium subtilissimis particulis abundet.

Nunc si duos istos diversos suis dotibus humores cum suis colis secretoriis comparaveris, poterit utique probabile videri, multa communia esse ob fabricæ similitudinem, discrimen esse in bilis copioso oleo, atque putrido de intestinis reorbo vapore, qui conjuncti humores, stagnando amarescant. In semine olei minus, plus visceris est, uti plus est machinarum retardantium, plus tamen subtilium molecularum, ob primos excretorios poros angustiores.

In genere albuminoso tanta est simplicitas, ut sola arctatione ostiolorum sanguini patentium pro sanguine lymphæ transeat, ut in exemplo lochiorum, vulnerum (r), aut vicissim sola dilatatio pororum albumini destinatorum sanguinem admittat, aut in anatomicis experimentis adipem, in exemplo vaporis sæpe rubri pectoris, pericardii (s), ventriculorum cerebri, inque ipsis vasis lymphaticis adeo sæpe rubrum humorem vehentibus.

§. XXVII. Exemplum in humore aqueo.

Si vicissim renum secretionem contemplatus fueris, aqueive humoris oculi, reperies, in rene quidem arteriam maximam, hinc secretionem copiosam celeremque. 2. Ramos quidem arteriæ cinnamatos, ut aliquantum sanguinis velocitatem diminuant, & aliquas forte particulas excludant, quæ in istis cinninis retardatæ venis resumantur, quæ renibus amplissimæ sunt & laxissimæ. 3. Ex iis arteriis rectissimi ductus excretorii continuantur, unde velox iterum & fluida secretio. 4. Sed ii ductus densi sunt, singulari inter omnes excretorios canales exemplo, qua quidem arte humores forte leves excluduntur, & adiposi: indeque forte fit, ut aucta demum celeritate sanguinis, hinc vi, quæ particulas in excretorios ductus impellit, adeps in lotii vias transeat. 5. Urina in rene secreta in receptaculum deponitur, in quo retenta acrior fit, & fetidior, & demum

6. op-

(r) Ex dente carioso post hæmorrhagiam maximam serum limpidum falsumque successit HELWIG obs. 27. Post maximas sanguinis jacturas sanguis albus effluxit MANTANI *ontarysim*, p. 36. In pulmonis vulnere primo sanguis exiit, secusum serum, demum aquosus ichor. HARDEK *epiar*, obs. 52.

(s) L. IV. r. 283.

6. opportuno tempore, cum necessaria ad munditiem celeritate, expellitur.

Hæc ego vel omnino certa fide evicta esse, vel a probabili ratiocinio addi persuadeor, neque diffiteor, multa alia in recondita organorum secretoriorum fabrica latere posse. Si quis tamen arcanam secretionis naturam (*s*) esse maluerit, si in cujusvis particulæ corporis animati propriam & reconditam vim necessariam crediderit, non valde ego repugnabo, ut unice ex prioribus repetam, in plantis tamen cum vasis omnibus cylindricis (*u*), omnibus mera cellulosa tela fartis, absque corde & anima, de purissima aqua, pariter mucum, gelatinam, oleum, particulas demum odoratas subtilissimas, suis in definitis organis separari (*x*), ut in sola petala odoratæ particulæ, in corticem, bullasve epidermidis balsamus terebinthinæ similis, in fructibus dulces particulæ exeant.

§ XXVIII. Hypotheses. I. Fermenta.

Unicus labor superest, eas recensere hypotheses quibus Clari viri, tanquam adicititiis alis, propius ad lucem veri accedere conati sunt.

Primus ergo J. Baptista v. HELMONT, cum ad physiologiæ declarationem experimenta chemica transferret, fermentorum exemplo inter multa alia abusus est. Nempe acidæ pastæ meraciores, corporibus nondum acidis admistæ, sed ad acidam tamen indolem vergentibus, in iis corporibus suæ similem acidam naturam generant. Continuo simile cuique visceri fermentum tribuit vir acris, quod nostris admistum humoribus eos in suam sibi propriam naturam convertat. Ergo, ut propria Cl. viri verba immutata repetam, *fermentum* (*y*) ita definivit, ut omnis transmutationis causa, idque sit, quod ex aqua, communi omnium corporum elemento, propria sibi semina rerum facit (*z*), in propagationem speciei. Deinde fermentum aliud *vitale* esse, quod adspiret in viventem animam. Alterum saltem continere initium generationis rei in rem (*a*). Esse vero tot in nobis fermenta, quot digestionones sunt (*b*). Insari fermenti odores

a 12-

(*s*) Job. de GORTZ Exercit. V.

(*u*) LUDWIG Instit. regn. v. gest. p. 169. 184. 196.

(*x*) p. 442.

(*y*) *Image fermenti imprægnat massam semine* n. 1.

(*z*) *Causa est initia natural.* n. 25.

(*a*) Ibid. n. 8.

(*b*) *Sextuplex digestio alimenti humani* n. 2. 6.

a vasis continentibus (c). Dividi per ea corpora in minima, sive in atomos (d). Esse in ventriculo suum acidum (e) proprium, specificum, vitale fermentum: esse in hepate fermentum fellis (f), quod acorem stomachi in salem falsum convertat. Sed in intestinis fermentum stercoreum succedere (g), alterumque ejusdem nominis, sed lotii naturam indururum fermentum in rene habitare (h): aliud in hepate hæmatopoeiticum residere (i), & in corde sanguinem arterialem a proprio fermento in vitalem spiritum mutari (k). Ultimas culinas membrorum sequi (l), quæ in singulis membris singulæ sanguinem in alimentum partium mutant. Hæc, obsoleta quidem, paulo fusius ideo persecutus sum, quod inprimis magnus olim PRÆCEPTOR noster voces Helmontianas passim repetere soleat, easque aut excusare, aut refutare.

Non valde dissimilia propria fermenta sunt, quæ Thomas WILLIS (m) in corde, ventriculo, teste, liene, hepate adsignat, qui idem omnia in corpore animato per fermentationes geri scripsit, qua voce etiam effervescentiam intelligit.

Porro Guilielmus COLE, minime ceterum contemnendus auctor, in glandulis scripsit fermenta nasci (n), quæ se per omnia diffundant (o), & peculiare de sanguine particulas separent (p). Id autem fermentum succum nervosum esse (q), & ob eam rationem magnos in glandulis nervos reperiri (r), inque paralyti secretiones injuriam pati (s). Ab eo porro succo sanguinis quidem molculas in ostiola propelli, in ea subitura, quæ sibi magnitudine respondeant (t) & figura. Adparet virum Cl. fermenti nomine

- (c) *Imago fermenti* n. 12.
 (d) n. 23.
 (e) n. 24. *Sextuplex digestio* n. 14.
 (f) *Sextuplex digestio* n. 27.
 (g) n. 31.
 (h) *Lætex humor, neglect.* n. 10. &c.
 (i) n. 38.
 (k) n. 62.
 (l) n. 67.
 (m) *De fermentatione* c. 5.
 (n) *De secret. anim.* c. 10. p. 145.
 (o) p. 130.
 (p) p. 145.
 (q) c. XI. p. 147.
 (r) p. 158.
 (s) p. 112.
 (t) c. 12. p. 185. 186. conf. c. 7. p. 81. 82.

nomine non chemice usum esse, neque sensum receptum ei quidem voci tribuisse.

Aliquanto accuratius eadem voce utitur *Johannes PASCAL* (u). Docuit idem, dari in corpore humano fermenta volatilia, circulantia, acida, ex cerebro orta: & alia fixa, quæ cum alcali in substantiam corporis humani abirent. Sed illa volatilia, quæ ipsi sunt spiritus, cum sanguine in corde effervesce, eademque in ventriculo pro fermento esse, cum semine feminino alcalino in compendium partium corporis humani abire, & quæ alia, eum fere in sensum scripta reliquit.

Denique *Laurentius BELLINUS* (x) fermentum sibi dari postulavit, quod sanguinem chylumque solvat, & solutum ad organa secretoria mittat. Idem tamen peculiaria fermenta refutavit, priorque causas utiliter exposuit, ob quas chemica hæresis stare nequeat. Si enim in viscere fermentum ponas habitare, quod ejus visceris sanguinem in suam naturam convertat, hujus fermenti originem ostendere oportet. Pone in sanguine paratum præsto fuisse, non intelligetur, quare singuli in singulis partibus corporis humani humores de communi sanguinis massa separentur. Si mavis a sanguine in viscere demum fermentum generari: redibit quaestio, ad quam respondes. Nam humorum mutationes a fermento fieri dixisti; nunc sanguinem in dato viscere in fermentum mutatum fuisse admittis, superest ut ostendas aliud fermentum, quod sanguinem in fermenti naturam convertat: eodemque modo fermentorum fermenta perpetuo requiruntur, neque ejus necessitatis finis invenietur (x*).

Si malis fermentum cum homine in quoque viscere connatum inesse, quæ fere *HELMONTII* & *PASCALII* opinio fuit, major iterum nascetur difficultas. Fermenti enim copia, quæ ab embryonis rene capi potuit, nunc sufficere debet, quotidie in urinam mutandis integris libris sanguinis: & adeo pertinacis esse efficacæ, ut ea fermenti copia, grano certe sabuli minor, in homine quinquagenario ad 22, 000, 000 libras sanguinis misceri poterit, neque adeo enormi copia alieni humoris aut superari, aut dilui, aut destrui. Si enim renibus undecimam partem totius de corde emissi sanguinis tribueris, & duabus arteriis renalibus tantum sanguinis recipi admiseris, quantum alterutra subclavia aufert, aut carotidum altera, aut

N n n 2

ilia-

(u) *Nouvelles decouvertes sur les ferment.*

(x) *Propos XXXVII.*

(x*) *Pr. pag. XXXIX.*

aut iliacarum una, aut hypogastrica demum vel cœliaca, vel mēfenterica, accipiet certe ren, in singulo pulsu, quatuor sanguinis scrupulos, in hora adeo scrupulos 19200 sive libras quinquaginta, in die libras 1200, in 50 annis libras 21 900, 000.

Nunc ex omnium fermentorum exemplo constat, nunquam vires ejusmodi corporis absque suis finibus esse, sed utique certam fermenti ad eam massam proportionem requiri, quam mutandam suscipis. Deinde non omnes sales fermenti modo se habere, inque suam naturam admista corpora convertere; quæ quidem vis fere regno vegetabili propria sit: omnesque qualitates humorum, qui de sanguine secedunt, ejusmodi esse, quæ per nullam fermentationis speciem adquiri possint, cum ex omnes, unico in exemplo, olea destruant, aut cum aqua certe penitus per intima commisceant. Neque ullus acor in rerum natura existat, ullumve salis genus, quod subito de sanguinis parte urinam aut conficere possit, aut ea celeritate separare, qua in homine secedit. Omnia enim fermenta, ut alia corpora in suam naturam mutant, & tempore egent, & aere, & amplis vasis, & tardissimo motu, aut plena quiete (y). Hæc aliquanto fusius repetii, quod alia, eaque celeberrima hypothesis fere iisdem, quibus fermenta, vitiis obnoxia sit, & per easdem causas evertatur.

§. XXIX. Pororum figura.

Celebris ille hypotheseum auctor *Renatus DESCARTES* per aptas suis finibus corporum figuras (z) universa fere naturæ opera explicare tentavit. IDEM etiam humorum in animato corpore separationem a figuris pororum secretiorum ad particularum secernendarum figuras aptis exponere suscepit. In universum adeo organa secretoria cum cribris comparavit, quorum foramina diversarum figurarum essent. Deinde etiam in sanguine diversas particularum figuras finxit. Ita facile vides, cujusque figuræ particulas in sanguine circumfluentes, quam primum per consuetum humorum circuitum ad sua cola appellunt, de sanguine secessuras: triangulares particulae per triangulares poros elabentur; quadrangulares per poros tetragonios; rotundæ per teretes tubulos; & ita porro aliæ particularum figuræ alios inveniunt poros, per quos ob adfinitatem propriæ figuræ exeant. Accuratas

(y) *BORLE de mot. anim. L. II. Prop. 136. 137. &c.*

(z) *Ut magneticas figuras, & primi clementi &c.*

curatas vero secretiones fieri addebat IDEM (a), cum quisque porus suæ unice figuræ moleculas admittat, reliquas omnes, quæ alterius figuræ sint, respuat & expellat.

Amant utique mortales ejusmodi hypothefes recipere, quæ facili sua simplicitate & problema plene solvere videantur, & absque mentis labore apprehendantur. Magno ergo plausu cribrorum hypothefin receperunt viri clarissimi (b), pororumque figuræ cum magnitudine conjunxerunt, inter quos aliqua primi ordinis (c) nomina reperiuntur.

Sæpius monui, infelicibus exemplis expertus, raro eam esse hominum felicitatem, ut vera sint, quæ facile & sponte quasi menti se offerunt: uti rarissime recte divinatorum puerum æquum est, qui causas compositionis machinæ, & cujusque particulæ prævisos fines explicare susciperet. Nempe non longo ab inventa hypothefi tempore, vitia novæ hypothefes tanta innotuerunt, ut eadem fere facilitate de medicinæ legibus rejecta fuerit, qua recepta fuerat. Primus, nisi quidem fallor, *Franciscus GLISSON* (d), vir alioquin non mediocri ingenii, observavit, omnes in humano corpore meatus teretes esse, & omnia oscula circularem sectionem habere, recte quidem, quamdiu de arteriis, etiam armato oculo consideratis, sermo est. Id ipsum primum argumentum fuit, quo Clarissimi viri (e) cribra, poris varie figuratis pertusa, a secretionum explicatione removerunt.

Poterat hæcenus pro *CARTESIO* adferri, & venas triangulares certa fide in humano corpore reperiri, & non penitus impossibile videri; secretorium organum cellulofum dari posse, exque laminarum intervallis cribri genus componi, cujus foramina varix, & cujusque fere figuræ sint, quam requiras. Deinde in sanguine & globuli sunt, & falis marini cubi, aliæque aliarum figurarum particulæ, certe per imaginationis solertes vires excogitari possunt, quæ cum sanguine circumcant. Alia ergo ratione ad hypothefin cribrorum evertendam *PITCAIRN* usus est (f). Cujuscunque

N n n 3

nempe

(a) *De homine* p. 15, de formato fetu III. n. 25.(b) *Theodorus CRAANEN* de homine p. 274. additis iconibus, quibus hypothefin declarat. *Philippus VERHEYEN* *Anat.* L. II. p. 292. *Donnicus GUILIELMINUS* de sanguine. *Matthæus GEORGI* de homine propof. 40. *Guilielmus COCKRUENE* in *æconom. animal.* & super *Hyacinthus VOGLI* in *fluidi nervi hystoria* p. 18. 19.(c) *J. Alphonfus BORELLUS* de motu animal. L. II. Prop. 1133. 140.(d) *De ventricul. & intest.* c. 23. p. 449. edit. Belg.(e) *Archibaldus PITCAIRN* de motu sanguinis per minima n. 16. *Jacobus KEIL* de *secret. anim.* p. 61. *Hermannus BOERHAAVE* *Instit. rei Med.* n. 255. *Job. GORTER* L. c. n. 38.

(f) L. c. n. II.

nampe figuræ poros feceris, ostendit, admittere utique omnes particulas alienissimæ, & cujuscunque iterum figuræ, dummodo earum maxima diameter minor sit minima diametro pororum (g). Quare per CARTESIANUM ubique cribrum non solæ poris ejus adaptatæ similisque figuræ moleculæ transibunt, sed tenuiores utique omnes, & omnium adeo figurarum particulae per omnia ex æquo cribra meabunt.

Iterum particulas alterius, quam sphericae quidem, figuræ esse oportet, cum aliquæ diversæ pororum figuræ utilitate careant. Sint ergo alterius figuræ: tunc iterum particula poro æqualis erit: eo vero in casu non transibit, neque de sanguine per adeo aptum sibi porum separabitur, licet figura congruat & magnitudo. Cum enim particula non sit spherica, habebit majorem aliquam diametrum, & perinde porus, cujus eadem figura sit, & ipse majorem aliquam diametrum habebit. Quoties una major diameter particulae majori diametro pori respondet & congruit, toties transibit utique, & de sanguine separabitur. Verum is casus unicus est inter innumerabiles alios, in quibus major diameter particulae extra majorem pori diametrum cadit, atque adeo in minore quamcumque pori diametrum incidit, atque adeo a poro angustiore repulsa refutatur, neque de sanguine scedit. Eruntque, ut vere omnino, PITCAEARNIUS (h) monuit, vires exclusionis infinitesime numerores, quam unicus admissionis casus est.

Ad hanc PITCAEARNII demonstrationem respondit haecenus Petrus Antonius MICHELOTUS (i), non ille quidem serius cribri, pororumque advocatus, famæ tamen BORELLI & GUILIELMINI studiosus. Putat vir Cl. in illis diametri maximi particulae a diametro maximo pori aberrationibus impingere equidem particulas in parietem pori, neque expedite subire: cæterum posse ab iis, quæ insequuntur, particulis in rectam viam dirigi, dum rotatorium ab iis particulis motum sequitur, usque dum denique diametri sibi respondeant, & ipsa per canalem excipientem viam sibi aperiat.

Verum canalis secretorius poterit conicus esse, & certe conicus est in exemplo arteriæ decojoris, quales in uvea membrana a rubris arteriis nascuntur. Eo vero in calu vitiosa particulae longiori diametro præeuntis impulsio

(g) MICHELOTUS l. c. Lex. II

(h) l. c. n. 12.

(i) Ibid. p. 244.

impulsio in progressu adeo non corrigetur, ut omnino malum augeatur eundo, & tanto minores admissionis vires fient, tantoque major illisionis in parietem metus, quanto profundius in canalem particula poro non congruens processit. Sed etiam rotatio illa particularum sanguinearum omnino absque demonstratione, & prater experimenti fidem (k) admittitur.

§. XXX. *Colorum hypothesis.*

Valde adinis ea prioris est, cola enim a cribris lactonus differunt, quod cribra firma & sicca corpuscula discernant, cola contra fluidos humores separent. Deinde hypothesis, quam propono, non quidem poros definitæ figuræ poscit, sed coli poros definito humore plenos, eodem, qui per totam animalis vitam per quodque colum de sanguine fecernitur: ut bilis vascula secretoria bile a prima hominis origine plena sint, feminis cola femine. Ad eum nunc humorem homogeneas de sanguine particulas adtrahi creditur, aque eodem alienæ indolis humores repelli. Solent viri Cl. exemplo coli aqua pleni uti, quod oleum respuit, aut vicissim coli oleo ebrii, a quo aqua transitura prohibetur. Hæc opinio priorem simplicitate vincit etiam, & maximis quidem & numerosissimis viris (l) placuit, interque eos Godefrido (m) Guilielmo LEIBNITZ, & inter anatomicos Jacobo (n) Benigno WINSLOWO, ut turbam omittam sequacium (o).

Sed neque valde a Cl. viris alii dissentiant, qui singulo humori suam majorem ad solidum determinatæ densitatis adtractionem tribuunt, qua fit, ut per ejusmodi tubulum facilius transeat. Hæc quidem hypothesis Isaaci NEWTON (p) suffragium ostentat, deinde Johannis de GORTER, (q)

(k) p. 285.

(l) Inter primos Bernardo COWNOR in tentamine epistolico post evangelium medici adjecto.

(m) Apud P. A. MICHELOTTUM.

(n) *Memoir. de l'Acad. des Sciences* 1717.

(o) Nicolao HARTSOEKER *suite des conjectures physiques* P. Sylvano REGIS *corra de philosophie* p. 596. J. Godefrido de BERGER *de natur. hum.* p. 127. J. Claud. ARIANO HELVETIO *acon. animal.* p. 162. *Eclaircissement* p. 68. Josepho LEUTAUD viro Cl. *physiologie* p. 211. *essays d'anatomie* p. 693. Cl. VERDIER *abregé d'aves.* T. II. p. 83. ANTONIO DEIDIER *de humorib.* p. 23. Jacobo PARSONS *of generat &c.* p. 171. 173. Cl. BARBAUT *Splanchnologie* p. 18. J. Baptiste MAZINO *medic. mechan.* L. I. n. 11. p. 21. C. G. KRATZENSTEIN *de diabete* n. 28. Jacobo SHERRER *principi. of practice* T. I. p. 322.

(p) *Optiks* L. III. *Query* 31. p. 367.

(q) viri illustris, aliorumque per sua merita clarorum hominum (r).

Utunque aliqua in eorum virorum sententiis diversitas superest, in eo tamen convenire videntur, esse in quoque corporis animalis secretorio organo definitæ indolis quasi magnetem aliquem, qui certas particulas, neque alias, in id organum adtrahat, sive nunc is magnes in fluido organum imbuente sedem habuerit, quod ab omni tempore, animalisque primordiis ea in sede habitaverit, sive in solidis ejus tubulis.

§ XXXI. *Humoris analogi adtractio rejicitur.*

Verum ut acceptissima ejusmodi hypotheseos simplicitas est, ita tamen minime cum fabrica rerum consentit. Et humorem primum, quo quæque particula corporis animalis ab omni retro tempore ebria fuerit, & qui pergat in animale adulto per idem secretorium eodem manare, utique admittere non sinunt, quæ contraria habemus experimenta rerum. Si vero ostendimus nullum ejusmodi perpetuum humorem dari, prior quidem hypotheseos pars eversa erit.

Ergo humores fetus alii sunt ab adulti hominis humoribus, quibus idem nomen impertimus, quod per idem organum percolentur. Omnia in nascente embryone blanda sunt, mollia, albuminosa, insipida, decolora. Bilis cystica (s) in pullo incubato, & perinde in quadrupedum, ipsiusque hominis fetu, neque flava, neque viridis, neque acris, neque amara est, ejusque locum, ipsa in vesicula, pellucida in pullo quidem lymphæ, in humano fetu (r) rubrum viscum tenet, fila trahens & insipidum. Iterum, nam meretur Cl. virorum auctoritas, ut curiosius in eorum argumenta inquiremus, adipis loco in tenero fetu glutina est (u). Ren, blandissimam, mucosam, absque odore aut sapore aquulam percolat. In utero virguncularum, partu nondum editarum, lacteus & albissimus succus est, quem adulta virgo magis mucosum, & pallidum habet. In uvæ facie posteriori, & choroidæ (x) membranæ, pallidus etiam humor est, atrumque pigmentum præcedit. Glandulas bronchiales serosum lac imbuunt, in ejus locum in adulto homine nigerrimus

(q) l. c. l. n. 17.

(r) KIMBERG *of nerves* p. 31. NEWFIELD p. 144.

(s) *Mémoire sur la form. du vésicle* T. II. p. 192.

(t) *VESICULE du bon chyle* n. 254.

(u) l. 1 p. 25.

(x) *Mém. sur la form. des joues* l. c.

nigerrimus pariter ex cæruleo humor succedit. In pericardio, pleura, peritonæo, fetus rubra aqua abundat, quæ homini adulto & sano pellucet. In testibus embryonis sexus virilis aquula insipida, inodora, paulum mucosa, absque animalculis, parcissima percolatur, cui flavum viscidissimum, odore penetrantissimo fragrans in adulto animale, vivis bestiolis plenum semen succedit. Perinde etiam in plantis junioribus, ut in vite, per omnia vascula aqua limpida transit: in iisdem adultioribus austerus & acerbus succus, in maturo vero racemo dulcissimus percolatur. In frumentis aqua primo est, deinde mucus, quæ maturo in tritico lac erit, deinde farina, inflammabili elemento pleno. De plantis diximus (x*), ut tamen *Edmundi* МАВЛОТТЕ observatio addi mereatur, in primordiis nempe plantarum multum lixiviosi salis esse, acoris parum, in adultis multum acidæ naturæ (x**).

Ergo id primum ostendimus, neque in hepate, neque in oculo, neque in utero, neque in rene, neque in cellulosa tela, neque ullo fere in colo fetus & embryonis ejusmodi succum fuisse, qui similis etiam in adulto animale idem per colon separetur, & sequaces, siveque similes, particulas de sanguinis communi flumine adtrahat.

Non ergo necesse est multis inquirere, num adeo fidelis colorum custodia sit, veraque imprimis fide narretur, per oleosa cola olea, per aquosa aquam solam transire. Nam etsi sunt, qui adfirmant (y) non desunt tamen, qui contraria eventa viderunt, chartamque oleo ebriam aquam transmittere (z) testantur, maxime si calor accesserit (a).

§. XXXII. *Neque in tubulorum firma substantia certarum particularum amor residet.*

Multo certo etiam minus admitti potest, in firmæ vasorum fabricæ vi adtrahili causam latere, quare hic, neque alius humor in suis definitis organis generetur, quæ eadem omnes alterius indolis particulas rejiciant. Nul- lum enim in corpore humano colum est, quod eundem perpetuo, neque alium

(x*) p. 162.

(x**) *De la vegetat.* p. 162.

(y) *LOESCHER Specim. anthropolog. experim.* p. 27.

(z) *El. CAMERARIUS in tentaminibus* p. 143. *Flück. VERHEYEN L. II.* p. 157.

GELZHAUSEN de secret. anim. n. 27.

(a) *HELVETIUS de glandular. structura* p. 65.

Haller Physiolog. Tom. I.

alium humorem percolet, ut ex ea quidem hypothefi oporteret. Omittimus de fetu dicere, cujus alii a cognominibus in viro humanis humores sint: in adulto enim homine eadem est, levissimis a causis, in iisdem colis, ad transmittendos humores inconstantia. Exempla excitavimus, oportet autem hic summa rerum capita unice colligere. Uterus sanctissimæ virginis viginti duobus tribusve in mense diebus mucosum quid & tenue generat, reliquis septem vel octo, purum putumque sanguinem. Vascula cutanea hominis quieti subtilem aquulam exhalant: eadem, si vel calidæ potus, vel modica omnino corporis exercitatio accesserit, aut acrius mentis studium, oleum, cum multo sale, præter aquam exsulant. Redde quietem, aut subitum terrorem aut frigus in cute, continuo aquam meram reddent, aut omnino nihil percolabunt. In urinæ generatione eadem est inconstantia. Ren sani hominis, dimidia fere ab aquoso potu hora tenuem aquam excolorem vesicæ submittit. Adde aliam horam, jam flavæ & acrior: nega potum, corpus exerce hominis, iterum post paucissimas horas flammea, ponderosa, oleo & sale gravis, per idem organum urina decedet. Redde potum, quietem, jam pallida denuo & innocentior sedibit. Lactea vascula mammarum aquam, absque sensu fere virginis, percolant, quæ ubi nata est, ita in sanguinem redit, ut pellucidissimi ductus, cum satis grandes sint, omnino oculis se subducant. Adde nunc in ipsa mamma, nihil mutata, papillæ irritationem, jam copia liquoris oleo plenissimi, caseosoque viscore, per ea, nunc suo colore flavescente oculis facillime percipienda vascula exhibit. Sebaceæ glandulæ alias lac generant, alias sebum (*b*). In adipis cellulas alternis sæpe vicibus aqua, gelatina, adæps deponitur (*c*). Soli animi adfectus, per cutem, adeo tenui humori destinata, sanguinem expriment. Plerumque in his exemplis nulla causa est, quæ densitatem vasculorum percolantium mutaverit. Ipsum vulnus cujuscunque partis corporis humani sanguinem primo ex discissis vasculis plorat, deinde tenuem, ferofam laticem, denique pus oleosum & viscidissimum (*d*). Ergo per eandem particulam corporis alius & alius humor de sanguine secedit.

Ita vicissim, idem humor, suas per dotes definitus, per diversissima organa percolatur. Repetitionibus abstinebimus, indicabimus titulos. Lac per glandulas femoris effusum legimus (*e*), bilem ictericam de cute sudasse,

(*b*) ESCHENNBACH *anat.* p. 327.

(*c*) L. I. Sect. IV.

(*d*) Conf. p. 373.

(*e*) *ibid.*

sudasse, perque renes descendisse: lotium (*g*) per alienissimas ventriculi, cerebri, oris vias fluxisse, sanguinem per itinera sudoris (*h*), lacrumarum, mucii narium, mucii uterini, lactis, seminis, urethræ, adipis subivisse, & quæ alia exempla fusius suis locis enarravimus.

Adparet adeo, nullum adeo necessarium cujusque humoris ad suum organum vinculum esse, quin & idem humor aliis locis nasci, & idem organum alios humores generare possit; neque adeo certos humores, cum certis vasculorum densitatibus, insolubili aliquo nexu conjungi: sed omnino & omne organum alios humores generare, & omnem humorem per alia & alia cola transire, quamprimum sanguinis velocitas, temperies, nervorum vis aucta aut diminuta, aliaque ex causis a nobis recensitis, accessit; & in quocunque organo aliam a legitimo humorem, & quemcunque humorem in alio organo generari posse.

Sed eo etiam minus his densitatis discriminiibus tribuimus, quod in animalibus vastissimis, & minutissimis, in trochili hepate & elephanti, in balenæ mammis & muris, similis bilis, simile semen generetur, cum tamen, per experimenta etiam mea, constet, incredibili ratione densitates vasorum in magnis animalibus densitatem eorundem vasorum in minoribus superare. Arteria equi, ex feminalibus, nam in equo adnotatio nata est, minima, pene capillaris, durior est, densiorque, quam cuiculi aorta. Quare, cum necesse sit ossis trunculis densos ramulos respondere, cumque obvia ipsa experimenta demonstrent, membranas & viscera, & ipsas glandulas majoribus animalibus duriores, & densiores esse, adparet, non oportere ab ea diversa densitate summam discriminis in percolandis humoribus causas repeti.

§. XXXIII. *Keiliana adtractio.*

Jacobus KEIL adtractionis vocem cum auctoribus proximo loco excitatis communem habet, mentem tamen aliam. In ipsis nempe particulis sanguinem componentibus duorum generum adtractrices vires ponit, aliam nempe vini, qua ad totam humorum massam retinentur, aliam, qua particulæ ejusdem generis inter se ipsas cohærent (*i*). Quoties illa quidem vis superior est, tunc quidem omnes in communi massa sanguinæ

O O O 2

massa

(*g*) p. 170.

(*h*) l. II. p. 118.

(*i*) *De secret. anim.* Prop. 7. s. p. 65. 74. &c. *BIANCINI bistor.* p. 42. *PAYEN in*, *disp. excit. & hactenus CHESLEDEN* p. 141. &c.

massa remanent. Si vero vis ea vicerit, qua inter se mutuo eæ particulæ coherent, tum vero similes inter se particulæ confluent, & in peculiarem liquorem unitæ de sanguine se expedient. Hæc vero vis, qua se particulæ similes trahunt, in quiete superest, dum interim ea vis debilitatur, qua ad totam massam adtrahuntur. Eæ ergo particulæ omnium primæ & proximæ cor ipsum coibent, quarum vires adtractrices maximæ sunt (*k*): ultimiæ venientur, & in locis a corde remotissimis, quæ & minori vi se adtrahunt, & quæ eadem minus solidæ sunt. Præterea tamen etiam figuræ (*l*) vires adtractiles mutare possunt, easque aut augent aut minuunt, eaque fluida prima coeunt, seque de sanguine evolvunt, quorum particulæ sphericæ sunt, & solidissimæ, tarde vero, quæ pluribus in punctis sui similes contingunt, ut planæ particulæ (*m*).

Facile hic vel leviter perpendenti adparet, viciniam ipsam cordis parum ad secretionum discrimina facere, cum in ipso corde humor omnium lentissimus, nempe adeps, magna copia generetur, contra vero in partibus corporis a corde valde remotis tenuissimi humores nascantur, ut perspirabilis vapor & spiritus nerveus. Deinde dari plurimas secretiones, quæ ad diversissimas a corde distantias æqua facilitate perficiuntur, ut humorum a quosorum.

§. XXXIV. *Adhæsiō ad solidas particulas eisdem densitatis.*

Multo ornatus nuper alia hypothesis proposita est, quæ hactenus cum NEWTONIANA convenit, quod per adhæsiōnem, aut adtractionem ad contigua corpuscula, pro varia solidorum partium densitate potentiorē, functionem secretionis interpretetur. Eam eo æquius & magis sollicita cura me expendere oportet, quod mei olim acris adversarii *Georgii Ehrhardi Hambergeri* sit, & quod clarissimorum virorum, quos plurimi faciam, plausum obtinuerit (*n*). Dudum eam theoriam apud aliquos viri olim illi discipulos (*o*) expostitam reperias, deinde in dissertatione, quæ Academiæ Burdigæ-

(*k*) p. 84.

(*l*) p. 101.

(*m*) p. 85.

(*n*) *Francisci BOISSIER in physiolog. mechan. elementis, inque tract. de la maniere dont le medicament affecte certaines parties du corps humain.* Deinde *Ernestus Antonius NICOLAI & alii.*

(*o*) *J. Henr. GRELMAUSEN de differenti fluidorum in corpore humano secretionis Argentor. 1730. J. Daniel KUMTSCHKE de secretionis in genere Witteberg 1745.*

Burdigalenfis (p) præmium obtinuit, inque magno opere physiologico.

Ex phycis primo legem repetere oportet, quam IDEM ill. olim nofter amulus fanxit, fluida nempe quæque corpora ad folida ea adhærefcere, quæ iis fluidis ponderofiora funt (q), ad ea vero minime, quæ minus in eodem volumine ponderis habent. Deinde vires adhæfionis augeri ex majori æqualitate (r) ponderum fpecificorum fluidi corporis folidique: & tanto magis fluidum quodcunque ad quodcunque aliquanto fe ipfo gravius folidum corpus adhærefcere, quo minor diverfitas in utriufque pondere fpecifico fuerit (s). Contra vero minus valide cohæreere, quo majus inter pondus fpecificum utriufque difcrimen fuerit, ut omnino denique nulla cohæfio reliqua fit (t), quando maxima inter pondera fpecifica diverfitas eft.

Nunc id ipfum eft principium (u) omnis illius difcriminis, quod inter humores quaque in corporis parte fecretos intercedit. Omnia quidem totius corporis animalis vifcera omnibus humoribus graviora effe ponit Vir Cl. (x): verum dari omnino, quorum pondera fpecifica certis cum humoribus proxime conveniant; ergo eos humores in iis vifceribus ad vafa fecretoria adtrahi, adeoque per eos ipfos tubulos fecerni, quorum interna pondera internis ejus humoris particularum ponderibus proxima funt (y). Puros denique humores generari, quod humores graviore ad folida leviora omnino non adhæreant (z), leviora autem adeo debiliter ad folida multo ponderofiora adtrahantur, ut a fanguinis fluento facile feparantur, & de oftiolis avellantur (z*)

Hæc nunc, urgebat vir. ill., & cum generalibus naturæ legibus contentire, & cum peculiari corporis animati fabrica. Adhæreere nempe humores corporis humani utique ad fuos parietes, & per ea vifcera feparati, quorum pondera fpecifica fuo ponderibus proxima funt.

Id ut oftendat Idem, præmittit in eadem ratione pondera fpecifica vifcerum effe, in qua ea pondera funt, quæ vifcera ficcata (a) diffatis hu-

O o o 3 moribus

(p) Diff. fur le mécanisme des fecretions Burdigal. 1746.

(q) Elem. phyc. n. 163. SAUVAGES elem. phycolog. p. 175. 177.

(r) HAMBERGER phycal. p. 179.

(s) HAMBERGER ibid. SAUVAGES ibid.

(t) HAMBERGER phycolog. p. 203.

(u) IDEM ibid. p. 172.

(x) p. 204.

(y) Diff. cit. n. 24.

(z) Ibid. & n. 52.

(z*) Ibid. KUNTSENKER n. 42.

(a) Diff. de fecret. n. 29.

moribus conservant. Solida enim nunc pura esse, cum foli humores diffentur. Quæ vero densitas totius visceris sit, eam etiam singularum fibrarum ejus visceris densitatem esse (b).

Nunc in vacca (c) de corticis cerebri decies mille partibus amitti sicando partes 8508 : de cortice cerebelli partes 8450 : de glandulis mesentericis, salivalibus & pancreate 7991. 7950. 7390. & 6971. de rene 7850, de hepate 7102. In cane (d) amittere in exsiccatione testes quidem partes 8400, cerebri corticem 8096, renes 7910, hepar 7696, glandulas maxillares 7640. Adeoque, per priora, pondus specificum in cortice cerebri, in priori exemplo esse 1492, in glandulis mesentericis 2049, in parotidibus 2056, in renibus 2174, in glandulis maxillaribus 2660, in hepate 2898 (e). Ergo maxime ponderosum inter viscera hepær esse, deinde ex ordine, renem, glandulas salivales, cerebrum (f).

Nunc in eodem omnino ordine esse pondera humorum quoque loco secretorum, pondus nempe bilis in vacca esse 395 (g), pondus urine 397. Salivam aliquantum urina leviorē esse, in ratione 394½ ad 399½, & si urina in vacca gravior videtur, id vitium in porco & vitulo corrigi, cum in iis animalibus bilis urina ponderosior sit.

Iterum alios Cl. viros (h) aliis in numeris pondera specifica humorum corporis humani definiisse. Ita a Cl. SILBERLINGO lac inventum esse 277 partium, serum vel lympham partium 274, bilem partium 272, urinam partium 271, salivam 267 (h*), spiritus vero levissimos esse sive nullius ponderis (i). Nunc cum pondus hepatis sit 1083 partium, cutis pondus partium 1067, renum 1050, glandularum maxillarum 1043, carotidis 1034, sublingualium 1007 (k), manifesto constare, pondera organorum secretoriorum specifica eadem in ratione esse, in qua pondera humorum sunt.

Omitto,

(b) Diff. cit. n. 44.

(c) *Physiolog.* p. 189. diff. cit. in tabula.

(d) *Physiolog.* p. 190. diff. cit. in ead. tabula.

(e) In vipera cum totum pondus sit 96 gran. humidi tantum fuerunt grana 41½
Mem. de l'Acad. des Sciences 1732. p. 26.

(f) Diff. cit. n. 37.

(g) *Physiolog.* p. 190. diff. cit. p. 25.

(h) SILBERLINGO l. sæpe cit. p. 15. excepta saliva, cum aqua sit 261 partium.

(h*) SAUVAGES diff. *sur les medic.* p. 28.

(i) HAMBERGER *Elem. physiol.* p. 174.

(k) SAUVAGES l. c. p. 27. 28. 29. cum aqua sit partium 1000.

Omitto, quæ vir Cl. de compositione directionis (l) particularum ex cordis viribus, & adhæſionis, & de angulis vaſorum (m) cum truncis habet, quæ fere omnibus hypothefibus communia ſint, propriæque viri ſententiæ nihil addant, demantve.

§. XXXV. *Quare admitti nequeat.*

Et primo quidem eas omnes adhæſionis majoris ad ſolida corpora denſiora leges olim accuratiora phyſica experimenta reſutarunt (n), quibus evincitur, utique ad leviora ſolida etiam fluida graviffima adhærere, ut ad vitrum chartamque argentum vivum, ad eandem chartam oleum vitrioli (o), ad varia etiam leviffima corpora minii baſamum, aliaque graviffima pigmenta, ut ſtannum ex admifto plumbo gravius ad levius ſtannum, electrum ex auro cum argento miſto compoſitum ad argentum, aurum ad ſpiritum vitrioli. Porro alioquin ex metallorum exemplo facile conſtat, graviores humores leviora firma corpora ſolvere, ut idem quidem vitrioli oleum partes animales devorat (p): neque tamen etiam in hiſce ſolutionibus ullam legem Hambergerianæ ſimilem obtinere. Nam gravior nitri ſpiritus levius argentum colliquat, levior aqua regia gravius aurum diſſolvit (q). Nulla ergo cum ſpecie veri dici potest, corpora fluida ad levius ſolidum corpus non adhærere, & perinde experimento repugnat, adhærere fluida ſolidis eo pertinacius, quo ea ſolida ponderoſiora ſint: neque demum ſimilitudo ponderum in fluidis atque ſolidis quidquam ad faciliorem ſolutionem aut fortiorem cohæſionem facit.

Nunc ſi hæ leges non firmæ ſunt, quibus vir olim acrioris ingenii, quam timidi, ſuam hypothefin totam ſuperſtruxit, poſſemus quidem fuſioris diſputationis compendium facere. Dandum tamen & hoc dignitati viri, ut per ſingula eamus.

Viſcerum ſpecifica pondera eo modo non recte definiuntur, quo vir Cl. deſcribere ſuſcepit. Ponit enim rem minime certam, abacta per exſiccationem aqua, veraum

(l) Diſſ. cit. n. 15. 17. 47.

(m) Ibid. n. 5. 10. 11. &c.

(n) P. V. MUSCHENBROECK *Inſtit. phyſicæ*. p. 267. 258. *Franciſcus LAMURE de ſecretionum in corpore humano in mechanico* p. 18. Cl. cuius viri opus cit. etſi aliud nomen præ ſe fert.

(o) Vir El. *Car. Aug. a BERGEN poſitum* p. 19.

(p) Reſp. ad SAUVAGES *phyſiol.* p. 180.

(q) Cel. HUNDEBTMAK *de vera mercurii virtute* p. 13.

veram elementorum viscerum, quæ superfunt, gravitatem detegi. Nam in visceribus quidem post exsiccationem adeps, adeo evidenter superest, adque fibras vasculaque adhæret, ut vim veri omnino ipse vir Cl. senserit. Fateatur enim, minus accurate per exsiccationem pondus specificum definiri, & ea ipsa priorum experimentorum refutatione pro re sua utitur (r). Cum enim post exsiccationem plus materiei de glandulis salivalibus, quam de hepate superfit, quo ipso analogia in ordine ponderum viscerum humorumque infirmatur, respondet IDEM, oleosi & sebosi aliquid iis glandulis adhærere (s), quod pondus augeat: & ea adnotatione adeo libere utitur, ut etiam medullam encephali, propter adipis copiam, plus ponderis retinere ajat, quam oportuerat. Id vero facile quisque perspicit, in Hambergeriana exsiccatione quamque corporis partem eo plus de priori pondere conservaturam, quo plus habet adipis, qui per exsiccationem non dispareat, eamque pinguitudinis portionem potius per aquæ exhalationem inveniri, quam quidem verum vasculorum viscus componentium specificum pondus, & omnino ideo renes, & salivales glandulas plus videri de suo pondere retinuisse, quam alia viscera, quia plus habent adipis.

Verum, quando paulo propius pondera specifica humorum, cum specificis organorum fecerentium ponderibus comparamus, tunc quidem magis atque magis dispalescit, nullam perpetuam utriusque ponderis proportionem esse. Recipimus ea humorum pondera, quæ Ill. Vir ipse proponit, ut bilis ponderosissima, tunc urina, inde aqua, demum saliva sibi succedant, etsi possemus de saliva clari viri experimento alia opponere, quæ salivam lotio ponderosiorum faciant (t). Adde nunc huic seriei in supremo loco semen, quod ab Ill. viro (u) omnium humorum humanorum ponderosissimum habetur, & utique in urina fundum petit: adde imo serici fini adipem, utique aqua & saliva leviolem, demumque succum nerveum, ex Ill. HAMBERGERI proprio testimonio levissimum, fiet ejusmodi humorum series, quæ a gravissimo incipit, semen, bilis, urina, aqua, saliva, adeps, spiritus.

Repete nunc horum humorum cola, ex ipsis Cel. HAMBERGERI experimentis, erunt ea in hoc ordine. Gravissima est glandula maxillaris, quæ salivam

(r) *Physiolog.* p. 185. 186.

(s) *Diss. crit.* p. 24 n. 37.

(t) LAMURE L. c.

(u) Duplo sanguine ponderosius BUFFON *Hist. natur.* T. II. p. 71. Semen in aqua subsidere debet SYLVIVS *de gener. h-m.* In ariete adeo densum est, ut in acre coeat, & solo calore colliqueat IDEM T. V. p. 21.

salivam generat (x), deinde hepar, ren, cortex cerebri, testis (y). Vide, quam parum hæc series cum priori conveniat. Semen gravissimum paratur in organo omnium levissimo. Bilis, quæ salivam pondere insigniter superet (z), generatur in viscere leviori, quam quidem salivæ cola sunt. Spiritus omnium levissimi, in ponderoso organo percolantur; certo enim experimento comperi, & corticem cerebri in aqua promptissime subsidere, & medulla, iterum ex propriis HAMBERGERI experimentis, gravissima est (a). Oportebat autem ex hypothesi viri Celeb. spiritus, quorum pondus pene nullum sit (b) a cortice cerebri infinita pene ratione graviori repadiari (c). Atque adeo vides, levissimos liquores in ponderosissimis organis, gravissimos in levissimis generari. Ipsum argentum vivum, in omnibus solidis partibus adeo magna ratione ponderosius, tamen & ipsum vascula subit, & levis ponderis impulsu, & in illos adeo leviores tubulos altissime penetrat & percolatur, per ipsa tenera vapori cutaneo patentia vascula (d), per humoris aquei oculi fistulas.

Possent etiam hic adferri, quæ de vi adhæsiva humorum nostrorum certa fide tenemus. Ea enim alia omnino in ratione est, quam specificum pondus. Cum enim pondera reperiret ejusmodi vir Clar. saliva 85, bilis 76, aqua 74, urina 72, cohæsiões fuerunt in hoc ordine, saliva 30, bilis 30, urina 10, aqua 10. Immensa ergo ratione urinæ vis adhæsiva minor est, quam quidem pondus, cum triplo minus, quam bilis cohæreat (e), & tantam exigua portione, atque $\frac{1}{75}$ minus gravis sit. In alterius Iatromathematici experimentis multo major virium adhærentium a ponderibus diversitas est. Urina nempe, aliquanto quam aqua levior, adhæsiõnem habet quadruplam, saliva octuplam, præm bilis, sebum, quod aqua levius sit, triplam, pix adeo levis 256 majorem (e^*). Sed in hypothesi Ill. HAMBERGERI maxime de adhæsione ad vasa capillaria quæritur, neque de gravitate quæstio est, nisi quoad cohæsiõnem determinat.

Demum contra Ill. viri opinionem ea omnia faciunt, quæ contra vim specificam

(x) HAMBERGER *physiolog.* p. 190.

(y) Testis est ad hepar uti 1600 ad 2104. IDEM *ibid.*

(z) Ad eam se habet uti 272 ad 261. SEIBERLING L. W.

(a) Habet se ad hepar uti 7106 ad 2104. HAMBERGER L. C.

(b) HAMBERGER, SAUVAGES *Elem. Physiolog.* p. 155.

(c) p. 479.

(d) In vesicatorii aqua mercurius *Lond. mag.* 1755. sup. prem. ut dudum citavimus.

(e) LAMURE L. C. *fiu.*

(e^*) In *Ænastat.* p. 41.

specificam viscerum ad parandos unice definitos humores efficacem, jam produximus (*f*). Nam & mucus modo gravior aqua, modo levior (*g*) in eodem organo percolatur: & in easdem cellulas, lymphæ, & aqua, & adeps, vel jubente anatomico exit, vel ab ipsa naturæ potestate (*h*), alii que & alii humores in eodem separantur, cum nulla specie veri dici possit, ejus coli gravitatem specificam mutatam esse.

Iterum, idem omnino humor, aut simillimus, eadem v. c. saliva, per diversi ponderis organa percolatur, glandulas nempe parotides, maxillares, pancreas, quarum glandularum pondera specifica sunt, ut 2050, 2660, 3029, enormi nempe discrimine diversa (*k*). Contra per organa parum diversi ponderis humores diversissimæ gravitatis exeunt (*l*), ut in exemplo, spiritus & saliva, quorum organa se habent, uti 1900 & 2050, adeo vicina, ut in tota ferie, quam vir Ill. proponit, nullum propius pondus intercedat.

Denuo adhæSIONES illæ, quæ in quietis humoribus locum habere dicuntur, non ideo perinde valent in humanis humoribus, qui celeri torrente per sua vasa feruntur, & quorum tanta est velocitas, ut vis adhæSIONIS cum eo comparata fere evanescat. Quare ipse vir Ill. vehementer urfit, secretiones eo unice in loco fieri posse, in quo sanguis, quam lentissimo motu ferretur (*m*). Verum si tardæ aliquæ secretiones sunt, dantur certe & veloces, quæ eam retardationem non sinunt veram esse. Urinæ 200 unciæ unica in hora per unum renem percolantur, qui aquas medicatas bibunt. Lacruma ab adfectu tristi evidentissimis, & celeriter sibi succedentibus guttulis per genas stillat. Vaporem perspirabilem de ore, deque tota cute videmus, rapidis nebulis exhalare. Deinde non eas esse humorum nostrorum retardationes, quæ viribus cohærentibus locum facere possint, rapideque etiam per minima sanguinem fluere, & ego ostendi (*n*), & Clar. HAMBERGERI summus amicus, *Franciscus BOISSIER* (*o*).

Hæc

(*f*) n. 30. 31. 32.

(*g*) SERNAGLI c. T. II. p. 101.

(*h*) p. 372. &c.

(*i*) LAMURE p. 18.

(*k*) HAMBERGER *physiolog.* p. 188.

(*l*) Si glandulam parotidem cum medulla oblongata comparaveris IDEM *ibid.*

(*m*) *Diss. cit.* n. 19. &c.

(*n*) p. 195.

(*o*) p. 154.

Hæc omnia ipsum Ill. hypotheseos auctorem sensisse adeo manifestum est, ut ad varias excusationes vir alioquin minime sui diffidens descenderit. Adipem, in exemplo, adfirmavit, parum omnino ab aquæ pondere differre (*p*): eandem esse visceram densitatem & vasorum negavit, quando aqua in cellulas adiposas penetrat (*q*); denique subtile discrimen inter pondus specificum visceris, & pondus specificum membranæ internæ vasorum in eo viscere secretoriorum ponit IDEM, ut omnino ad membranarum internarum eorum vasorum pondus specificum (*r*) confugere posset, quoties visceris totius pondus suis finibus minus responderet. Cautus enim intelligebat vir acris, nullo experimento posse de pondere specifico eorum parietum constare, neque adeo se de eo asylo dejici.

Quare de hac tota hypothesei tamdiu æquum erit ampliassè, donec verioribus experimentis, & vis cohesionis cum ponderum specificorum proportione concilietur, & portera vasorum fecerentium firmius constituentur,

§. XXXVI. *An a densitate comparata.*

Iatromathematicus *Franciscus* LAMURE aliam nuper viam ingressus est, ut arcana secretionum revelaret. Posuit primo loco, tubulos nostros secretorios in omnibus colis adeo arctos esse, ut humorum particulas non transtmittant, nisi vi aliqua superaddita adigantur (*s*). Ad arctiorem enim diametrum perpetuo, dum vita superest, vasa nostra niti (*t*), siquidem arteria in cadavere duplo, quam in vivo animale arctior sit. Ita contractorum ductuum membranas internas in plicas collabi (*u*), quæ & ipsum canalem vehementer arctant, & noncuplo omnino reddant angustiorum.

Nunc ex angustia non possunt superari, nisi vires humoris cujusque, ex velocitate & densitate natæ, tantæ fuerint, ut resistantiam ductuum excretoriorum superare valeant (*x*). Ductus ergo excretorios quasi clausos futuros, ad omnes particulas, quarum momentum minus sit, quam vis

P p p 2

refi-

(*p*) *Physiolog.* p. 157. cum magis utique differat, quam ulli inter se humores humani.

(*q*) p. 199. In cadavere penetrat. In cadavere omnia sua pondera, omnes suas densitates, Vir Ill. dimittit. cll.

(*r*) *Physiolog.* p. 180. 198. *Diff. cit.* n. 26.

(*s*) *Diff. cit.* n. 26. p. 31.

(*t*) p. 32.

(*u*) p. 33.

(*x*) *Ibid.*

resistens canalis secretorii, Et, quoties conmixti humores ad idem colum veniunt, admissum iri eos, quorum momentum distendendo conniventi lumini canalis secretorii sufficit (*y*), dum eæ particulæ repudiantur, quarum momentum minus est.

Deinde cum sentiat, fortiores humores, tamen per debiliora organa non percolari, neque urinam, quæ sit ut 15, transire in vias salivæ, cujus tamen momentum minus sit, & se habeat ut 11 (*z*), ad nervos se recipit (*a*), qui in glandulis numerosiores eorum colorum vim contracto-riam augeant. In hepate vero, cum salivam, urinam, aliosque humores aquosos, ex hypothesi, bilis cola oporteret subire, excusationem profert, sanguinem, ex quo bilis paratur, aquosis particulis non abundare (*b*).

Nunc quidem eam ductuum excretoriorum enormem angustiam experimentum non confirmat. Viscerum vasa minima potius laxiora esse, quam in musculis aliisque partibus corporis nihil fecerunt, alii Cl. viri, & imprimis auctoris amici (*c*) sumptum. Arterias viscerum alius vir Cl. internam membranam laxiorem, molliorem, rugosam, fere friabilem, cellulosam vero telam laxiorem esse, absque hypothesi docuit (*d*). Patuli dantur utique inter excretorios canales, in quos aer, utcunque levior minimique momenti capax, expeditissime transeat, ut in renis exemplo, inque cellulis adiposis. Nervorum in glandulis majorem numerum anatome rejicit (*e*). In hepatico sanguine aquam desiderari repugnat naturæ sanguinis venæ portarum, qui non unice de suis arteriis, sed præterea uberem de intestinis resorbentem aquam contineat, & aliorum organorum sanguine potius fluidior sit, minusque ad coagulationem inclinet (*f*).

(*y*) p. 34.

(*z*) ibid.

(*a*) p. 35.

(*b*) p. 38.

(*c*) SAUVAGES *Mem. de l'Acad. de Berlin* 1755. p. 49.

(*d*) Conf. interim L. I. p. 37. L. II. p. 99.

(*e*) Conf. p. 377.

(*f*) Conf. p. 13. & adde quæ suo loco adferemus ex MENDELII; FARLEII & aliorum Cl. virorum, experimentis.

I N D E X

T O M I S E C U N D I .

E L E M E N T O R U M P H Y S I O L O G I Æ

L I B . V . S A N G U I S .

S E C T I O I .

S A N G U I S I N U N I V E R S U M C O N S I D E R A T U S .

1. **Q**uamvis sanguinis in vasis humani corporis contineatur pag. 1
 Calculus sumtus a sanguine de vasis emissio 1. 2
2. Non iustus est, quia magna pars sanguinis in vasis residet 2. 3
3. Calculus sumtus a magnis jacturis sanguinis 3. 4
 Quanta hic varietas sit 5. 6
4. Sanguis arteriosus a venoso parum differt, aut nihil quidquam 6. 7
 Neque differre credit *HARVEIUS* 7
 Qui aliter ex hypotheseos necessitate crediderunt 8
 Sanguinemque arteriosum tenuiorem dixerunt 9
 aut vicissim densiorem 9. 10
5. Veri discriminis vix quidquam sibi est, neque arteriosus sanguis a venoso colore differt 10. 11
 neque pondere 11. 12
6. Num aliquod in sanguine diversarum arteriarum discrimen sit 12. 13
7. Sanguis vivi hominis rubet 13. 14
 vitiose pallet 14
8. Chylus (in sanguine nonnunquam conspicitur 14. 15
 Sanguis niger 16
 Sanguis iponte coit 16
 etiam in animalibus frigidis 17
 magis in hominibus corpus vehementer exsiccantibus 18

- & in febribus aliisque morbis 18. 19
9. Etiam in vivo homine & animale 19. 20
10. Polypus non verus 21. 22
11. Polypi veri 22. 23
 Eorum fabrica 23. 24
 Signa veri polypi a dilatato corde a symptomatibus 24
 Polypi caute 25
 Qui primum polypum descripserint 26

S E C T I O I I .

E L E M E N T A S A N G U I N I S

1. Calor pag. 27
 Quibus animalibus sanguis caleat. 28. 29. 30
 Quibus minus vere dictus sit frigere 29
 Quibus vere frigate 29
2. An sanguis calorem atmospheræ constanter superet 30. seqq.
 Calor atmospheræ æstivæ medius 31
 Calor major 31
 Summi æstus exempla gradusque 32. 33
 Quem æstus homines tolerant 34
3. Calor sanguinis non semper major est calore aeris, quem respiramus 35. 35. 37.
 Qui sit calor sanguinis mediocri 35
 & summi 36
4. Sanguinis diversæ partes 37. seqq.
 Halitus 37. 38
 levior est reliquo sanguine 38
5. Pars tubra sanguinis sive cruor 38. seqq.
 serum pondere superat 38. 39
 tum aquam 40
 Pondus ejus ad aquam comparatum 40

6. Sponte cruor in sciffis quasi hepar cogitur *pag. 41*
 etiam ipse absque sero cruor 42. 43
 cum calore firmius 43
 & a febre 43. 44
7. Idem sibi permixtus dissolvitur 44
 etiam in vivo homine 45
 aut debili 45
 aut in febribus reali moris 45. 46
8. Cruoris & feri in sanguine portio 47. 48.
 Variè a variis definitur 48
 quia serus aut maturus ad experimen-
 tum accesserunt 48
 aut ob diversam humorum indolem ---
 Seri copia cum ætate minuitur 49
9. Globuli cruoris 50
 In frigidis potissimum animalibus conspi-
 cuitur ---
 a МАЛЪРЕНЮ detecti 51
 a ЛЕВУВЪННОВСКИО imprimis de-
 scripti ---
10. Non sunt neque olei leves *Силъ* 51
 aut corpuscula rotunda ab adtractione
 nata 52
 Sed vera constantia sanguinis elementa ---
 neque in aliis humoribus continentur ---
11. Figura. Num in frigidis plana 53
 Non videtur 53. 54
 Crassi enim sunt, nulla diametro parva 54
12. Magnitudo. Num in omne animale ead-
 dem 54. 55
 Num in aliis alia 55
 Quænam diameter cum pollice compara-
 ta. 55
 Variè Cl. virorum mensuræ 55. 56
 Videtur per exigua esse 56
13. Color. Num ob æcervi crassitatem ru-
 beant ---
 Proprius inest rubor 57
 14. Copia varia est & in robustis major 57
 Non parva in animalibus frigidis 58
 15. Non figuram mutant. Qui admittet 58. 59
 Dubium videtur 59
16. Ære elastico repleri dictum est 60
 Sed non sinit pondus, color, natura fri-
 gore minime densibilis ---
 nec expansibilis ad calorem 61
17. Num globuli rubri ex minoribus spheru-
 lis consistunt ---
 ЛЕВУВЪННОВСКИИ experimenta 61
 61. 63
18. Globuli rubri minores etiam aliis auc-
 toribus visi 63. 64
- Systema decrefcentium globulorum Bo-
 ERHAAVII *pag. 64. 65*
19. Objectiones TABORI, LANCIISI,
 BRUNDELLII 65
 SENACI 66
20. Globuli majores, qui dissilierunt, fuerunt
 coagula globulorum. 66. 67
 nunquam globuli rubri minores visi 66. 67
 Neque sanguis in lympham colliquefcit 67
 neque in decrefcentium globulorum theoria
 firmum quid esse videtur. 68
21. Fibræ in sanguine veteribus dictæ 68
 nuperisque 69. 70
 Experimenta quibus confirmantur. 70
22. Contraria argumenta BORRELLII 70
 Non possunt admitti 71
23. Sapor sanguinis falsus 72
 Salius microscopio in sanguine visorum
 historiam 72. 73
 nondum liquet 73
24. Ut sanguis a salibus mediis admixtis nu-
 tetur 73
 An a nitro cogatur, an diluatur. 74
 STANLIUS cogi scribit ---
 HOFMANNUS solvi 74
 Hæc sententia vero propriè videtur ---
 Ruborem sanguinis auget ---
 Tunc sal marinus ---
 & tartarus solubilis, & sal epsomense 75
 Non valde diluunt eisdem ---
25. Acidi sales quid in sanguine mutant 75
 Vegetabiles potius diluunt 76
 Fossiles potius cogunt 76. 77
 Imprimis stillatiti inde nati liquores 77. 78
26. Sales lixiviosi dicuntur sanguinis fluidita-
 tem augere 79
 & ruborem intendere 79. 80
 Alia tamen experimenta potius cogi osten-
 dunt 80
 & denigrari 81
 etiam mea 81. 82
27. Spiritus inflammabiles sanguinem cogunt
 82
 tum olea stillatitia 83
28. Sanguis in vivo homine non alcalificat. ---
 ad eam tamen indolem accedit 84
29. Sanguis putrefcit, aut a musculorum motu
 & a corporis exercitatione 84. 85
 aut a febre 85
 aliisque causis 86
 & a calido ære ---
 vi mercurii 87
 in scorbuto aliisque morbis 87. 88
 atque æterrinus fit ---
 tum

tum humor cancroſis	---
30. Phænomena putredinis	88. 89
Aerem latentem expedit	89
Sales lixivioſi putredinem adjuvant	90
Acidi & mediæ ſales eam morantur	90 91
31. Animalia aliqua vehementer acres	91
& lixivioſos omnino humores habent	91. 92
32. Omnino acer in animalium humoribus latet	92. 93. 94
& per experimenta confirmatur	93. 94.
33. Animalia pleraque fatent	95
34. Analyſi ignæ non nimum debet tribui	95. 96
neque vera corporum elementa repræſentantur	96
Earum reſolutionum utilitas in morborum curatione	97
45. Elementa in quæ ſanguis igne reſolvitur	97
Aqua ſanguinis	97
Ejus ad reliquas cruoris partes ratio	98. 99.
apud varios ſcriptores varia	<i>ibid.</i>
per morbos mutabilis	100. 101.
36. Spiritus ſanguinis	101. 102
Ejus ad reliqua elementa portio	102. 103
in morbis alia & alia	104
37. Sal volatilis ſiccus	105
ejus in ſanguine portio	105
quomodo a morbis mutetur	---
38. Oleum ſanguinis	107
Siccus inflammatur	108
portio, quam in ſanguine habet	109
& quænam in morbis fit	109. 110
Oleum animale Dippelii	110
39. Carbo ſanguinis	111
Portio ejus ad reliquum cruorem	112
40. Sal ſanguinis in igne fixus	---
Pars ejus lixivioſa eſt	112. 113.
Pars mariæ ſimilis	113. 114.
Ejus portio	114
41. Acor in ſanguine latens	115
Impugnatur	115. 116. 117.
Confirmatur per experimenta	117
42. Terra ſanguinis	117. 118.
Ejus portio	118
In ſanguine ſubinde conſpicua	118. 119.
43. Terra ferrea ſanguinis	---
Variis experimentis confirmatur	---
44. Aer ſanguinis	121
ſere trigelſimam tertiam partem conſtituit	---
45. An ſpiritus inflammabilis in noſtris humoribus fit	122

S E C T I O III.

S E R U M S A N G U I N I S.

1. Sapor ſeri ſaltus	122
----------------------	-----

pondus inter aquam & ſanguinem	122. 123.
2. Pars ſeri gelatiuoſa	<i>pag.</i> 124
Sponte non adeo cogitur emiſſum	---
Sei in calore 148 grad.	124. 125
Cogitur etiam in vivo animale	125. 126.
Inde pars polyptorum	126
& cruita inflammatoria	---
De ejus origine aliqua	127. 128.
Coagula ſeri firma ſunt	129.
Ab igne in gummi ſiccatur	---
5. Lympha vaſorum valvuloſorum ejuſdem nature eſt	---
tum aqua hydropica, hydatidem ichor, & alii morboſi humores	130
& juſ carniſum	131
quod ex frigidis etiam animalibus obſtinetur	---
6. Serum in tepore diſſolvitur, tum humores ejus ſimiles	132
& in febre	---
nimum urinoſum eſt	133
7. pars mucilaginofa ſeri ſanguinis	133. 134
Admiſtus adeps, ſabulum, aer	134
6. Quid in lympha admiſti ſales mutantur	134. ſeqq.
Ab acidis liquoribus cogitur	135
etiam a lixivioſis ſalibus	136
& a ſtillatio ſpiritu	136. 137.
7. Seri ad ignem analyſis	137. 138. 139.
ut a ſanguine diſſeratur	139. 140.

S E C T I O IV.

E L E M E N T O R U M S A N G U I N I S
P R O P O R T I O E T U T I L I T A S.

1. Temperamenta in univerſum	140
2. Sanguineum ſive globulorum rubrorum abundantia	141.
Plethora vera	---
3. Temperamentum acre & urinoſum	142. 141.
4. Temperamentum aquoſum & debile	143.
	144
5. Comparantur iſta cum veterum temperamentis	144. 145.
Quatuor elementa GALENI	145
& nuperorum	145. 146.
6. Cur admitti nequeant	146
Atra bilis nulla eſt in ſano homine	146
7. Fiſimarum partium præcipua eſt in temperamenti efficientis dignitas	147
Sanguinis inconſtantia	148
8. Globulorum rubrorum utilitas	149. 149.
Vafa melius diſtendantur	149
aperiunt	150

& in suis vasis manent	---	sanguis diluitur	154
Male laudatur sanguis tenuior	141	11. Aqua facilius vasa perficit	---
9. Symplica figura resistentiam minuit	142	humores varios generat	155
Ferri utilitas. Ad densitatem	142	aeris utilitas	---
ad calorem	---	& caloris	---
Olei utilitas ad calorem	---	12. Globuli ex adipe lactis nascuntur	156
ad gluten coagulandum	---	ferum ex gelatina animali	---
& humores varios	143	& nuculagine vegetabili	---
10. Seri utilitas. Ex eo partes firmæ gene-	---	Sal ex acido sale plantarum	157
rantur	---	Ferruna ex plantis est	157
& elementa uniantur	---		

L I B. V I.

ARTERIARUM ET VENARUM OFFICIA.

S E C T I O I.

MOTUS SANGUINIS PER AR-
TERIARUM AXIN.

1. M ulta hic obscura & manca	158	12. Neque a pondere partium corporis ani-	
2. Sinus aortæ maximus	159	malis, quæ arteriis incumbunt	---
3. Aortæ magnus arcus	160	12. Neque a vi contractili arteriæ	171
in rutis animalibus aliter se habet.	161	Vis balnearum	---
ho-mini proprius	---	23. Aliquid decedit a mutata arteriarum si-	
eius varietates	162	gura	173
Quinam palmi veram fabricam statue-	---	14. Plus facit dilatatum lumen ramorum 173	
rint	---	Inventor hujus retardationis <i>Gustavus</i>	
4. Rami magnæ arteriæ præcipui	163	<i>COLLE</i>	174
5. Sanguinis motus secundum axin	164	Ætlimatio <i>KEELIANA</i>	---
6. Ejus velocitas media	164, 165	sia, a <i>Cl. BOISSIER</i> proposita	---
Emendationes <i>crucifæi BOISSIER</i>	165	Nondum certa proponi potest	---
7. Motus secundum axin celerior	166	Quia ratio luminum ramorum ad lumen	
8. Particularum graviorum impetus major	167	trunci inconstans est	175
& longus promovetur	168	& ignoratur	175
9. Retardatio motus progressivi	---	15. Sed tamen necesse est, ut eo majori lu-	
Ejus cause varæ	169	mine ramorum sanguinem retardari	176
Cause non varæ	---	Ut per experimenta confirmatur, facta	
10. Pondus incumbentis atmosphæræ	---	in tubis duris	177
utique gravitat in corpus animalis	---	in aneurysmatibus	---
Inde dilatatur, quæcumque pars ab eo pou-		in arteriis vivi animalis	---
dere libera est	170-	mensura decrementi ignoratur	178
Inde liquor quicunque in viscus irruit	---	16. Frictio varia	
quod in vacuo spatio est	---	I. Quæ a vasis longitudine nascitur	---
Sed omnino inde sanguinis circulari motui		vehementer ea celeritatem dimittit	---
nihil decedit.	171	per experimenta	178, 179.
		II. Quæ a tubis angustioribus	179
		Per experimenta	180
		18. III. Fo major fricti, quo sanguis celo-	
		sius movetur	---
		19. IV. Frictio, quæ nascitur a mutata fi-	
		gura tubi.	181.
		aque pacis	---
			inter-

- internisve arteriarum rugis --- 182
 20. & a figura conica convergente --- 183
 21. ab angulis rectis aut obliquis majoribus 183
 & obtusis --- 184
 Confirmatur hæc retardatio 184
 22. Similia fere in corpore ænuato locum
 habent 185
 & longitudo vasorum de celeritate demit ---
 & angustia 186
 23. & plicæ 186. 187.
 24. & anguli magni, obtusique 187. 188.
 & major celeritas ---
 25. tum frictio sanguinis in ramis 189
 26. torrentes sanguinis in anatomofibus op-
 pofiti 189. 190.
 27. Sanguinis viscor & cohesio 190. 191. 192.
 Consumatur contra negatius 191
 28. Ergo sanguis utique retardatur in arteriis
 vivi animalis 192
 Qui primi retardari invenerint 192
 & nuperi ---
 29. Mensura retardationis Cl. *Stephani* H A-
 Z E S 193
Francisci Bossieri & aliorum 194
 30. Experimenta quid doceant 195
 non tanta est retardatio --- 196
 & celeritas major quam poscit calculus ---
 31. Oportet ergo retardationem minui 197
 In minimis truncis lumen non est minus
 ramorum lumine 197. 198.
 aliqua frictionem minuit 198
 32. Unde nova sanguini velocitas accedit 199
 Non a minori vasorum minorum diame-
 tro 199. 200.
 Neque a columna sanguinis in minimis
 longiori 200
 33. Neque a vi ponderis, quæ sanguinem tam-
 quam per bicurum tubum cogat ad
 redire 200
 Id pondus equidem passim sanguinem ad
 loca inferiora derivat 201
 & venosum cruorem regit ---
 in arteriosum parum potest ---
 Nulla est vis bicurvis tubi 202
 34. Num a nervea vi arterioso sanguini nova
 addatur celeritas 202
 Argumentum ab animi adfectibus ---
 ab inflammatione ---
 Modus, quo sanguis a nervea vi inci-
 tetur 203
 Plurimæ arteriæ laqueo nerveo compre-
 35. hendantur 204
 Videtur, arterias ab eusmodi laqueis com-
 pungi posse ---
Haller Physiol. Tom. II.
- indeque motus sanguinis & incitari &
 inhiberi 204, 205
 36. Sed ea parum firma sunt 205
 Nervi enim contrungi nequeunt ---
 Pulsus non arguitur a nervis irritatis ---
 neque a dolore ---
 aut a convulsione ---
 neque minuitur a paralyfi ---
 In placenta absque nervis sanguis circu-
 nit 205
 & in arteriis offeis ---
 inque animalibus capite destitutis ---
 Non repugnat arterias magis irritabiles
 reddi ---
 tum cor ---
 Sed experimenta eo non perveniunt ---
 37. Veræ causæ accelerati motus sanguinis ---
 Contractio arteriæ ---
 In multas arterias e. causa potestatem ha-
 bet 207
 Objectio sanguinem arteriis contractis ad
 cor repelli ---
 Respondetur, non repelli, quia sanguis di-
 versas arteriæ sedes non simul, verum ex
 ordine follicitat 208
 atque adeo sedes quæque remotior suam
 sanguinem ad ultima determinat ---
 Ea successio non percipitur 209
 Mensura contractionis, quæ dilatationis ---
 Non potest defini ---
 38. Nulla adparet contractio in arteriis ani-
 malium frigidorum plerisque 210
 & animalium calidorum multis arteriis 211
 39. Ejus contractionis causa 211
 In clarere queritur ---
 & in fibris arteriæ musculosis 213
 vique nervea ---
 Parva est vis irritabilis ---
 Resistentiæ arteriarum ad vires cordis ra-
 tio 214
 40. Vis derivationis 214, 215
 Videtur ab elatere per universas arterias di-
 stributo nasci 215
 non multum ad motum sanguinis consistit
 216
 41. Vis musculorum ---
 utique motum sanguinis incitat 217
 in arteriis tamen minus 218
 42. Phenomena motus progressivi turbati &
 languentis 218
 Lentius sanguis movetur ---
 turbatur 219
 retrocedit ---
 oscillat ---
 Q. Q. Q. quic-

quiescit	210
arteria inanitur	---
43. Causæ motus sanguinis a morte superstitis	221
Vis derivationis ponderis	---
frigoris	221, 222
Adtractionis evoluti aeris inde Vampyri	223
De vita minima	---

SECTION II.

PRESSIO SANGUINIS LATERALIS.

1. Non est illa communis pressio a fluiditate nata	224
2. Arteriz semper plenz sunt, tum in systole sua, tum in diastole	224, 225
Cur nunquam aut inanes adpareant aut imperfecte pleuz	225
Potest humor pelucidus repleri, quod vacuum videtur.	225
Potest vasculum se contrahere ad lumen minus	---
3. Sanguinis unda super a corde expulsa celerior est unda antecedente canique supervenit	227, 228
Id fieri demonstratur	228
Medura discriminis celeritatis in utraque	228, 229
Incerta est	229
4. Ex ea causa sequitur pressio lateralis sanguinis	229
arteriz exprorectio in longitudinem etiam si cylindrica fuerit	---
5. & pressio perpendicularis ad latera ab ea aneurysmata aortæ & ossæ squamæ & arteriz diruptiones	232
6. Confirmatur hæc pressio. Ex tarditate undæ antecedentis	232
7. Medura hujus pressiois. Per observatos morbos	233
per theoriam, ex saltu majori sanguinis, dum cor micat.	233
ex copia sanguinis in quoque pulsu in venam transeuntis.	235
Angetur eadem, quando circulus sanguinis moram patitur	---
8. Ejus pressiois effectus	236
Membranz arteriarum densantur	---

comprimuntur vascula arteriarum	237
9. Arteriz lumen dilatatur	238
Dubitatur de ea dilatatione	---
Ejus mensura sumtu difficilis	239
Quomodo a parva unda sanguinis dilatatur	---
Sententia Josæ WERTHERI	---
Josæphi BRUNN	240
Videtur explicari posse a successione ictuum sanguinis in diversas arteriz partes	---
Cur ea successio non percipiatur	241, 242
10. Pulsus significatio	242
An a facultate pulsifica arteriz	242, 243
11. A quibus medicis pulsus primum observati sint	243
Nuperi de pulsibus scriptores.	244
12. Quibus in artibus pulsus percipiatur	244, 245
Ejus aberrationes	245, 246, 247
13. Pulsus celer & frequens	247
Hactenus distingui possunt	247
In morbis tamen raro separantur	248
14. Causæ pulsus celeris, aut frequentis	248
Cor magis irritabile in animalibus minoris molis	---
Abundantia stimuli, qui cor irritat	---
cor magnum	249, 250
hinc in frigidis animalibus pulsus rarus	250
Motus muscularis	---
Calor	---
cibus	251
obstaculum cordis evacuationi objectum	---
An ab animæ consilio augeatur	---
Debilis	252
Irritatio nervosa	---
Electricus torrens	---
Stimulus ab acrimonia varia, in morbis	---
a cibus	---
Cibus magnus & celer signum velocis circuitus sanguinis	252, 254
15. Causæ pulsus rari & tardi	254
Cor minus irritabile	---
minor copia sanguinis ad cor remissa	---
frigus	---
circuitus undique facilis & expeditus	---
Hinc sano homini pulsus rarus non credibile est rarum esse in febris	256
Rarus, a pulmone obstructo & respiratione difficili pulsus	---
ex debilitate majori	257
tunc periculo plenissimus	---

Aute

- Ante mortem 257, 258.
 Hi homines pro mortuis habentur 258
 Exempla pulsus deficientis --- *seqq.*
 16. Pulsuum varietates pro ætate varia 259
 Primus numerum inivit **K A P P E R A U S** ---
 Pulsus hominis nascens 260
 infantis --- 261
 pueri 261
 hominis adulti 262
 Senis ---
 A temperamento varietates ---
 a sexu 263
 a statura ---
 17. Matutini temporis ---
 Sub noctem 263, 264.
 Hæc febricula naturalis:
 In somno
 A cibo
 A motu musculorum & corporis exerci-
 tatione
 18. Pulsuum diversitates a cœli varietate,
 æstivo calore 265
 frigore hiemali ---
 a febribus 265, 266
 Numeri pulsuum in febre levi, gravique
 265, 267
 Pulsus in utroque latere inæqualis 267
 19. Pulsus alii. Magnus 268
 Piensus ---
 durus 269
 Durus ---
 Æqualis & inæqualis 270
 dicrotus ---
 eoturnizans ---
 Inciduus 271
 Pulsus Cl. de Bordeu. ---
 Utilitas in ducendo sanguine infra sedem
 arteriæ impeditæ 278
 Alia in sanguine directio ad aliam & a-
 liam sedem determinatur. 279
 Contrarii torrentes minuant celeritatem
 280
 4. Retia similia faciunt ---
 & tritum particularum sanguinis ---
 5. In vasculis minimis nascitur globulorum
 mensura 282
 6. Quæ ex retardatione sequuntur ---
 Coagulatio sanguinis 282
 7. Dotes quæ ex istis sequuntur 281. *seqq.*
 Fluiditas --- *seqq.*
 Sanguis motu privatus cogitur 283
 quomodo a motu fluiditas conservetur 284
 An motus intestinalis in sanguine sit 285
 Non videtur ---
 8. Calor 285
 Est a sanguine ---
 hinc absque pulsu frigus 287
 An sit aliquis in corde innatus calor 287.
 288
 An ab aliqua fermentatione sit 288
 Qui ita scripturæ 288, 289
 etiam nuperime 290
 Contra hanc hypothesein. Cor non calidius
 9. reliquo animalis corpore 290, 291
 Sanguis non effervescit 291
 Oleum a sale lixivioso in sanguine neque
 solvitur ---
 Neque calorem concipit ---
 neque putredo calorem generat 292
 neque urinosus sal in homine datur 292
 neque putrescit sanguis, qui moram non
 agat ---
 20. Num sanguis a motu progressivo cale-
 scat 293
 A tritu calor ---
 Tritu calefcunt humores sanguini similes
 293, 294
 A motu solo animalia incalefcunt 294
 etiam in summo aeris frigore 295
 Motu sanguinis increbescente calor auge-
 tur ---
 Densitas globulorum ad calorem facit ---
 & ferrum 297
 & vasorum densitas ---
 cordisque major vis ---
 Calor diminuto motu cordis una dimini-
 tur 298
 Pulsu sublato tollitur calor 299
 Pisces non calent ob cor minus. & pauci-
 tatem sanguinis 300
 Q q q 2 A fan-

S E C T I O I I I

EFFECTUS MOTUS SANGUI-
NIS PER ARTERIAS.

1. Frictio sanguinis ad sua vasa 272, 273
 globulorum inter se invicem 274
 Motus vertiginosus in arteriæ diastole 274
 In systole 275
 formatio globulorum ---
 2. Ut eadem in ramis se habeat
 cur rami non rumpantur 276
 3. Anastro moses ---
 Earum usus in evitanda & corrigenda ob-
 struclione 276, 277, 278

A sanguinis copia minori calor frangitur	
	<i>pag.</i> 301
21. Objectiones. Frictio in sanguine calorem non facit	304
Piscis cum celerissimo motu calorem non generant	305
Caloris gradus non sunt in ratione pulsum tumeri	---
Aucto motu sanguinis; non perinde augetur calor	304
Pulsus augetur absque caloris augmento	305
22. Hypothesis Roberti DOUGLASS	---
23. Quid de utraque sententia statui possit	---
Non ab electrica materie calor	306
neque a frictione sanguinis contra frigidum aerem	305, 307
Respondetur ad rationes dictas n. 11.	307, 308
24. Motus sanguinis facit, ne putrescat	303
	309
25. & tamen disponit ad degenerationem utinosam	303, 310
26. Globulos facit	310. <i>segg.</i>
27. An etiam colorem rubrum.	310
Rubor non est a figura sphaerica	311
neque a densitate	311
neque a vicinia globulorum	---
neque a pulmone	---
neque ab aereo nitro	---
Nitrum in aere nullum est	313
A laxiori globulorum congerie rubor	314
Non a lixivo sale	315
neque ab albore qui per serum pellucet	---
28. Forte a ferro sanguinis	316, 317.
29. Densitas, alia est a visciditate	317.
Densitas totius massæ	---
Densitas globulorum	317 - 318
densitas utraque conjuncta	318
Num in pulmone densitas massæ nascatur	---
Fit a globulorum numero	319
Globuli ut densentur	319, 320
& serum	---
30. Elementorum in sanguine separatio	321
31. visciditas	321

SECTIO IV.

SANGUINIS PER VENAS REDUCIS MOTUS PROGRESSIVUS. 321

1. Motus idem	321, 322
2. Ut se habeat in venulis unius globuli capacibus	322
Non valde lentus est	322, 323
3. Ut in venis globulorum numerosiorum	---
4. Quibus a causis acceleretur.	324
Causæ non venæ	---
A motu cordis non acceleratur	---
Neque multum potest vis venarum contractilis.	---
An aliquid valeat resistentia sublata	325
5. Plus potest figura venarum conica, & sanguinis in angustius lumen congestio	325, 326
6. Adjuvant agentes musculi.	326
tum quod venas inter se positas comprimit	327
tum quod cor remisso sanguine stimulant	---
tum quod respirationem accelerent	328
7. Derivationis vis	329
Accelerat sanguinis venosi iter	329
Sanguinem convocat ad partes non resistentes	330
Minuit venæfrictio globulos rubros	---
8. Causæ motum venosum mutantes	331
Respiratio circumitum ut adjuvat.	---
Sed eadem refluxum facit venosi sanguinis	332
Lis inde orta auctori.	---
9. Ab expiratione & sanguis in venas re- tinet de pectore, venæque intumescunt	332, 333
& cerebrum turget	333
Ab inspiratione horum sunt contraria <i>ibid.</i>	---
10. Causæ phenomenorum	334
Prima, quod inspiratio iter ad pulmonem & cor dextrum expedit	---
Altera, quod exspiratio thoracem exprimit	335
Aliqua de nixu	335
de diaphragmate stringente venam cavam	---
11. Refluxus in venam cavam ex contracta auricula	---
12. Effectus anastomosium	337
Adjuvant motum sanguinis magis quam in arteriis	---
	cum

cum majores sint	---
Facilius ut sanguis per venas ad locum li-	---
betiorem fluere possit	338
Facilius tamen torrentes contrarios	---
13. Frictio in venis minor est	339
Non tamen ideo quod conice divergant	---
id enim non verum est	340
14. Pondus vehementer mutat sanguinis ve-	---
nosi motum	---
15. Mensura celeritatis qua sanguis per ve-	---
nas redit	344
Varia proponitur	342, 343
Est in ratione luminum venæ & arteriæ	344
16. Quanto tempore totus sanguis circuitum	---
majorem absolvat	345
Opiniones variz	345, 346
Difficultates aliquæ	346, 347
Quid probabile videatur	347, 348
17. Motus sanguinis venosi perturbatus	348
Relapsus	349
Obstructio venosa	---
18. Motus sanguinis venosi qui post mortem	---
superest	350

S E C T I O V.

P R E S S I O S A N G U I N I S V E N O S I

L A T E R A L I S.

1. Argumenta quibus rejicitur	350, 351.
2. Confirmatur ex similitudine arteriarum	---
ex vi derivatiolis	---
& pressione adeo venosa	---
3. Cur venæ pulsû delinuantur	352. seqq.
variz hypotheses	353
A diminuto excessu unde posterioris su-	---
per prorem	354, 355
4. Vitiosus venarum pulsus	356
Ejus cause.	---

S E C T I O V I.

E F F E C T U S M O T U S S A N G U I -
N I S P E R V E N A S 357. seq.

1. Effectus analogi eorum qui a motu arte-	---
rioso fiunt	---
2. Effectus diversi	---
Mistio humorum	357. 358.

L I B E R V I I.

S E C R E T I O H U M O R U M.

S E C T I O I.

H U M O R E S Q U I A S A N G U I N E

S E P A R A N T U R.

1. D ifficultas hujus operis	359
2. Classes humorum a sanguine separa-	---
torum quatuor	360
3. Classis prima. Humores aqnei	---
Enumerantur	361
Utique puri non sunt	---
4. Humores mucosi	---
Eorum indoles	---
Experimenta cum variis salibus	362
& alcohole	---
& igne admoto	363

Qua parte reperiantur	---
Utilitas	364
5. Humores gelatinosi	---
Eorum indoles	---
Enumeratio	365
Liquor articularum	365, 366
6. Humores oleosi	366
Enumerantur	366, 367.
7. Humores compositi & miscellanei	367, 368.
8. Humores varii pene perfecti in sanguine	---
reperiuntur	368
9. In quocunque colo quicunque liquor po-	---
test separari	369
Perpiratio ad alyum, urinam, nares,	---
Salivam, convertitur	---
exhalatio intestinalis migrat ad cutem	370
& urina in aliena cola exit	370, 371.
Q q q 3	mucl

muci loco aqua & lymphæ percolatur 372
 Lymphæ in aliena vasa aberrat
 & oleum 372. 373.
 & lac 373
 Etiam injecti liquores per vasa sui diffusi-
 lia excernuntur 373. 374.

S E C T I O I I

FABRICA. COLORUM S. ORGA-
 NORUM SECRETORIORUM 374. seqq.

1. Aquosi humoris cola 374.
 Per vascula arteriis continuata --- 376
 2. Per glandulas 375
 Glandulæ conglomeratæ
 Earum fabrica. Acinii
 telæ cellulosa
 arteriæ 376. 377.
 nervi, in glandulis non magni 377.
 3. Ductus excretorii descriptio 378
 4. Num ultima fabrica acinorum cava sit 379
 5. Cavam esse MALPIGHIUS docuit ---
 ex comparatione cum visceribus, quæ aci-
 nis pariter consistit 379. 380.
 etiam veris acinis, non crassioribus lobulis
 380. 381.
 II acini in nonnullis exemplis cavi sunt 381.
 6. Comparantur etiam cum glandulis, quæ ex
 simplicibus componuntur 381.
 manifesto cavis 382.
 7. Acinos cavis esse persuadet, quod per
 morbos augeantur 382
 & distendantur aut humore visceri cuique
 proprio 383
 aut alio vitioso ---
 aut aqua, hydatidum exemplo 383. 384
 Inde constare creditur acinos viscerum ca-
 vos esse ---
 Sententia MALPIGHIUS undique recipi-
 tur ---
 8. Ruyschii sententia, glandulas ex vasculis
 componi 384
 Argumenta causæ. Vasorum repletio 386
 Transitus sibi ex arteria in ductum excre-
 torium ---
 9. Obiectio. Non tota viscera replentur, &
 multa materia non vasculosa superest 387
 Respondetur, eam materiem certe cavis
 folliculis non fieri ---
 10. Alia argumenta. Exemplum acinorum
 testis 388
 & fructuum horærorum. ---

11. Respondetur ad argumenta ex morbis re-
 petita 389
 Similes rotundi tumores nascuntur ubique
 in cellulosa tela ---
 12. tum hydatides 390
 Aliz hydatides vasorum varices esse vi-
 dentur 391
 Opiniones aliz de hydatidum origine 392
 13. Alia pro RUYSCHII causa argumenta.
 393
 Secretionis imitatio per liquores in arte-
 rias injectos ---
 Lentor nimius, qui ex fabrica glandulosa
 oritur 394
 & spissitudo ex lentore nata ---
 14. Causa Ruyschiana superat ---
 Ex sententia exponitur 395
 Recipitur undique --- 396
 15. ANTONII FERRENIUS vascula alba 397
 Jacobi BENIGNI WISSELOW villi exhalan-
 tes 397
 VIRESSENTI ordines ductuum excre-
 toriorum 398
 16. Muci cola. I. Exhalat ex arteriis ---
 17. II. Glandula simplex ---
 in linguæ basi 399
 18. Glandula membranacea 400
 Ductus excretorius ---
 varietates ---
 19. Glandulæ ex simplicibus compositæ, con-
 gregatæ 401
 20. Sinus mucosi simplices 402
 21. Organa quæ liquores gelatinosos fecer-
 unt 402
 Arteriæ exhalantes 403. 404.
 22. III. Glandulæ conglomeratæ, in articulis
 positæ 404. 405. 405.
 23. Ex sigillatim recententur 406. 407. 408
 24. Aliz congeneres, simplices glandulæ 408
 25. Viz quibus humores oleosi de sanguine
 separantur ---
 Exhalant aliqui ---
 Alii per folliculos generantur 409.
 Glandularum sebacearum catalogus 409.
 410
 simplices 410
 Alia absque conspicuo ductu ---
 Aliz cum ductu excretorio ---
 Aliz compositæ 411
 Aliz de suum genere ---
 26. Peroratio Colligitur in quibus organis
 quodque humoris genus nascatur ---

S E C T I O III.

CAUSÆ QUÆ FACIUNT, UT
IN DEFINITÆ FABRICÆ
ORGANO SUUS SEMPER
DE SANGUINE HUMOR
SEPARETUR. 412

- R** Ei difficultas 412
Non cuiuslibet humorum classi sua glandularum tribus respondet ---
2. Conditiones quæ ad secretionem præparant 413
Sanguinis ad aliqua cola ejusmodi advenit, qui peculiariter similis sit humoris, qualis in eo colo generatur ---
Exemplum in hepate ---
Aliud in capite. Eo tendunt particule volatiles 414
3. Particulæ definitæ indolis copiosius se ad nonnulla cola offerunt 415
exemplo particularum levium, rotundarum, gravium ---
Leviore particule ad ambitum arteriæ separatoriæ feruntur 416
aut arteria jam separata particulas adfert ---
4. Velocitas sanguinis in aliis & aliis partibus alia esse potest 417
quibus de causis 418
Effectus velocitatis majoris 418, 419
Copia secreti humoris major 419
Particularum majorum separatio *ibid.*
secretiones impuræ *ibid.*
fluidorum humorum 420
5. Tardioris in sanguine arterioso moti humoris causæ 421
Effectus, humores puri 421, 422
422
duplicatus effectus tarditatis 422, 423
6. Qui velocitatem consideraverint 423
Causæ diversorum humorum separandum, quæ sunt in ipso colo *ibid.*
Habitus arteriarum ejus organi 424
Arteriæ rectæ *ibid.*
Flexuræ 425, 426
Anguli ad quos rami secedunt 426
7. Quantum huic retium discrimini possit tribui 427

- Non videtur esse causa quare alii & alii humores separantur *ibid.*
8. Diversa diameter vasculi, quod ab arteria succum separatum recipit. 429
Vasorum series *ibid.*
ut hæc cum experimentis conveniant 429
Diversus ordo quo vascula secretoria nascuntur 430, 431
Qui hac consideratione usi sint 431
9. Contra hanc theoriam objectiones 432
a vasis majoribus adulti animalis, & minoribus in animale juniori *ibid.*
10. Ad eas objectiones ut respondeatur 433
Humor, nostri alii aliis ponderosiores sunt *ib.*
Francisci BOISSIER conjectura de evolutione vasculorum separatoriorum *ibid.*
Cur eam non liceat admittere 434
Evolutio vasorum in adulto homine non probabilis est 435
Facillime difficultas solvitur 436
11. III. Diversa densitas ostioli separatorii non repugnat ab anatome 437
12. IV. Alia & alia vis irritabilis in organo secretorio 438
Per experimenta confirmatur 438-439, 440
etiam a stimulis, qui ostio excretorio non applicantur. 440, 441
Hypotheses ad nerveam vim explanandam excogitate 442
Animæ vis secretionum gubernatrix 441, 442
cur admitti nequeat 442
13. V. Ductus excretorius semper in principio suo potest rectus esse 442, 443
brevisque 443
quæ inde sequantur 443
Potest flexus esse variis modis 444
longisque - *ibid.*
Ejus fabricæ effecta 444, 445
14. VI. Folliculus, & receptaculum 445
Exempla receptaculorum 446
15. Receptacula retinent separatam humorem 447
sphincteres quibus clauduntur. Manifesti inconspicui 447, 448
16. In folliculis humor spissatur 449
17. Reforbio particularum tenuiorum in folliculis ostenditur fieri 450, 451
18. Quare humores in folliculis deperuntur 451
aquæ nimia copia abacta particule augentur, quæ cujusque humoris characterem constituent 452
19. In

19. In folliculis etiam diversi humores commiscuntur & nascuntur ex uniceia novi
252. 453
20. Humores in folliculis morantes acinuosum urinosam concipiunt. 453. 454
21. Folliculi retinent humores, ut possint excerni majori copia & tempore legitime
454, 455
22. Quibus a potentiis folliculi inaniantur
455
Folliculi minores a fibris inconspicuis
455, 456
- [Majores a fibris musculosis circumpositis
456
Cingula musculosa toti latæ corporis cavæ circumposita
457
utique pressio mechanica ea receptacula inaniunt
ibid.
23. Receptacula varia
458
Quomodo evacuentur
458
24. VII. Conditiones jam recensæ varie combinari possunt
ibid.
Ut eadem visciditati causæ in trunco & ramis
ibid.
aut diversæ causæ lentoris
459
25. Quæ exposuimus in compendium reducuntur
456
Humorum elementa, quæ sunt in sanguine
400
Humores viscidi trium generum
ibid.
Adæps in crassissima post sanguinem ostia exit
ibid.
in minora aliquanto lymphæ iterum in augustiora nucus
ibid.
& denuo in archora aqua
452
aliqua tamen aquæ portio cum sanguine manet
ibid.
26. Ut diversæ causæ visciditatis combinentur in bile in femine.
453, 454
27. Ut ad aequos humoris generationem conditiones consentiant
354
ibid.
18. Hypotheses variz
465 seqq.
Fermenta HELMONTII
456
Zoonæ WILLISII
465
- Gualielmi COLLE
ibid.
Jobannis PASCAL
457
Causæ, cur admitti nequeant
463
29. Figuræ pororum ad certas particulas transmittendas aptæ
463
Causæ quare non possit recipere
469
Argumenta Archibaldi PITCAIRN
459, 470
30. Cola, sive humorum ad primigenios humores, in quoque organo secretorio residentes attractio.
472
aut ad certæ densitatis tubulos
472, 472
31. Non verum est, in eodem organo secretorio a primis vitæ principis eundem humorem separari
472, 473
ne in plantis quidem
473
32. A definitæ densitatis vasa certi humores
473, 474
num trahantur
473, 474
Id repugnat experimentis
474
Nam per quodque fere colum quisquam liquor transit
ibid.
& in animalibus, quorum vasa diversissima sunt densitate, tamen simillimos humores pecoalantur
475
33. Adtractio particularum similibus a KEILIO proposita.
475, 475
34. Adhæsiō ad partes vasorum excernentium solidas, major, uti earum pondus specificum propius est specifico humoris ponderi
476 seqq.
Hæc hypothesis ex HAMBERGERO proponitur
477, 478
35. Animadversiones
479 seqq.
Non recte definitur pondus viscerum specificum
479, 480
Neque pondera viscerum a CLAVIO definita sunt in ratione ponderum humorum
480, 481
Et humores diversis ponderis per idem organum percolantur
482
Et adhæsiō in humoribus motis paucum potest
482, 483
Auctor ipse sensit hypotheseos inanimatam
481
36. Hypothesi Francisci LAMURE
481
Ad eam animadversiones
484

ERRA-

01130

